

Millî Eğitim

National Education

bahar / spring 2017 • yıl/year 46 • sayı/number 214

Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi / Journal of Education and Social Sciences
Üç Ayda Bir Yayınlanır / Published Quarterly
Hakemli Bir Dergidir / A Refereed Journal
ISSN-1302-5600

Millî Eğitim Bakanlığı Adına Sahibi / The Publisher on Behalf of The Ministry of National Education
İsmet YILMAZ
Millî Eğitim Bakanı / Minister of National Education

Yayın Yönetmeni / General Director
Salih AYHAN

Destek Hizmetleri Genel Müdürü / General Director of Support Services

Yazı İşleri Müdürü / Chief Editor
Mehmet DEMİROĞLU

Yayın Kurulu / Editorial Board
Doç. Dr. Yusuf TEKİN
Prof. Dr. Ahmet Emre BİLGİLİ
Salih AYHAN
Doç. Dr. Erol YILMAZ
Dr. Necmettin TÜRİNAY

Editör / Editor
Arif BÜK

Ön İnceleme Kurulu / Pre-evaluation Board
Arif BÜK
Adem KARAFİLİK

İngilizce Danışmanı / English Adviser
Nurcan ŞEN

İletişim ve Koordinasyon / Communication
Arif BÜK (arifbuk@meb.gov.tr)

Kapak Tasarım / Graphics-Design
Ekrem ACAR

Dizgi / Composition
Pınar BALKIŞ

Adres / Address

Millî Eğitim Bakanlığı, Atatürk Bulvarı No: 98 C Blok 4. Kat
Bakanlıklar / ANKARA

e-mail: med@meb.gov.tr web: dhgm.meb.gov.tr

Tel / Phone: (0312) 413 19 13 - 413 19 17 Fax: (0312) 417 14 61

Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları / Publications of Ministry of National Education: 6307
Sürekli Yayınlar Dizisi / Periodicals Series: 329

22/12/2015 tarih ve 13210228 sayılı Makam Oluru ile 5.000 adet basılmıştır.

The journal was printed as 5000 pieces according to the authority approval of Ministry of National Education with the date of 22/12/2015 and the number of 13210228.

Bu Sayının Hakemleri/Guest Advisory Board

Prof. Dr. Ayşe ÇAKIR İLHAN (6)	Doç. Dr. Canan ASLAN (1)
Prof. Dr. Bahri ATA (6)	Doç. Dr. Erkan DİNÇ (2)
Prof. Dr. Fatma BIKMAZ (3)	Doç. Dr. Levent MERCİN (5)
Prof. Dr. Fethiye ERBAY (3)	Doç. Dr. Mutlu ERBAY (3)
Prof. Dr. Müge ARTAR (4)	Yrd. Doç. Dr. Ali Akın AKYOL (4)
Prof. Dr. Nebi ÖZDEMİR (1)	Yrd. Doç. Dr. Fatma Hale ÖZKASIM (1)
Prof. Dr. Ömer ADIGÜZEL (2)	Yrd. Doç. Dr. Handan BÜLBÜL (3)
Prof. Dr. Serap BUYURGAN (5)	Yrd. Doç. Dr. Kadriye TEZCAN AKMEHMET (2)
Doç. Dr. Abdullah AYAYDIN (3)	Yrd. Doç. Dr. Nuri Özer ERBAY (1)
Doç. Dr. Ayşe OKVURAN (1)	Yrd. Doç. Dr. Zekiye ÇILDIR (1)

Millî Eğitim dergisi TÜBİTAK ULAKBİM Türkçe veri tabanında yayımlanmaktadır.

Abonelik Şartları

Derginin yıllık abonelik bedeli 40 TL 'dir.

Abonelik için yıllık abone bedelinin Döner Sermaye Müdürlüğü adına Ziraat Bankası TR 88 000 100 25 32 054 95 21 35 063 nolu hesabına yatırılarak makbuzun ve açık adresinizin Millî Eğitim Bakanlığı, Ders Kitapları ve Yayınlar Daire Başkanlığı, Atatürk Bulvarı No: 98 C Blok 4. Kat 06648 Kızılay / ANKARA adresine gönderilmesi gerekmektedir.
İletişim: (0312) 413 19 13

Baskı-Dağıtım

MEB Döner Sermaye Müdürlüğü
(0312) 413 42 03

İçindekiler/Table of Contents

I. BÖLÜM

Çoklu Zekâ Tabanlı Görsel Sanatlar Eğitiminde Bir Öğretim Yöntemi Olarak Müze Eğitimi *Museum Education as a Teaching Method in Multiple Intelligence Based Art Education*

Abdullah AYAYDIN • 9

Nikola Tesla Müzesi ve Türk Ziyaretçileri *Nikola Tesla Museum and Its Turkish Visitors*

Bahri ATA • 23

Müze Eğitiminde Dönüşümler: Kocaeli Müzesi'nde Eğitimcilerin Eğitimi *Transformation in Museum Education: Teacher's Training in Kocaeli Museum*

**Ceren KARADENİZ / Ayşe OKVURAN
Müge ARTAR / Ayşe ÇAKIR İLHAN • 37**

Türkiye'de Sosyal Bilgiler ve Tarih Eğitiminde Müzeler ve Tarihi Mekanlardan Yararlanmaya Yönelik Araştırmaların İçerik Analizi *A Content Analysis of the Research Studies on the Utilisation of Museums and Historical Places in Social Studies and History Education in Turkey*

Erkan DİNÇ / Servet ÜZTEMUR • 61

Edebiyat Müzeleri ve Müzede Edebiyat Eğitimi *The Literary Museums and the Literature Teaching in Museum*

Ferah BURGUL ADIGÜZEL • 85

Türkiye'de Müzecilik Eğitiminin Üniversitelerde Kurumlaşması *Institutionalization of Museology Education in Turkish Universities*

Fethiye ERBAY • 105

Müzelerin Keşif Alanı Olarak Kullanımı *Utilization of Museums as Discovery Areas*

Gizem SİVRİKAYA • 123

Ankara'daki Müzelerin
Eğitim İşlevleri Açısından İncelenmesi

*Investigation of Museums in Ankara in Terms of
The Educational Function*

Gökçen ÖZBEK / Ali Akın AKYOL
Aysel KÖKSAL AKYOL • 137

Dönüşen Müzecilik ve Müzede Öğrenme:
Ankara Somut Olmayan Kültürel Miras
Müzesi Örneği

*Transforming Museology and Learning in
Museums: Ankara Intangible Cultural Heritage
Museum*

Gözde TEKİN • 155

Müze İle Eğitimde Bir Seçenek Olarak
"Second Life" Müzeleri

*Using Second Life Museums as an Option in
Education Via Museum*

Handan BÜLBÜL • 167

İlkokul ve Ortaokul Görsel Sanatlar Dersi
Öğretim Programında Sanat Tarihi Öğretimi
İle Müze Eğitimi
İlişkisinin İncelenmesi

*Analysing of Elementary and Middle School
Visual Arts Lesson Curriculum in Terms of
Relation Between Art History Instruction and
Museum Education*

Kadriye TEZCAN AKMEHMET • 181

Müze Eğitimi, Bilgilendirme ve Tanıtım
Açısından Görsel İletişim Tasarımı
Ürünlerinin Önemi

*The Importance of Visual Communication Design
Products for Museum Education, Information and
Promotion*

Levent MERCİN • 209

Müzelerin Eğitim ve Tasarım Atölyelerinde
İnformel Eğitim

*Informal Education in Education and Design
Workshops of Museums*

Fethiye ERBAY • 239

Yeni Nesil Teknolojiler İle Müzelerde Eğitim

*Education in Museums With Next Generation
Technologies*

Mutlu ERBAY • 255

Müze ve Tarihi Mekânlarda Uygulanan Anlatıcı Terminoloji Tarih Eğitimine Nasıl Dâhil Edilebilir? *How the Narrator Terminology in Museums and Historical Places Can Be Included to History Education?*

Neval AKÇA BERK • 269

Müzelerde Dezavantajlı Gruplara Yönelik Eğitimler *Trainings for the Disadvantaged Groups in Museums*

Nuri Özer ERBAY • 289

Öğretmenlerin Müzelerin Öğrenme Ortamı Olarak Kullanımına İlişkin Görüşleri *Teachers' Point of View on Museums as a Learning Environment*

Rukiye DİLLİ • 303

Verimli Bir Müze Ziyaretini Nasıl Gerçekleştirebiliriz? *How Can We Have an Efficient Museum Visit?*

Serap BUYURGAN • 317

Müzeler ve Engelli Ziyaretçilere Yönelik Eğitim Projeleri *Museums and Education Projects Targeting Visitors With Disabilities*

Nuri Özer ERBAY • 345

Okulöncesi Öğretmen Adaylarının Görüşleri Bağlamında Müze ve Müzede Eğitim *The Views of Prospective Preschool Teachers on Museum and Museum Education*

**Zekiye ÇILDIR
Ceren KARADENİZ • 359**

II. BÖLÜM

Anadolu Medeniyetleri Müzesi Eğitim Etkinlikleri ve Müze Eğitim Atölyesi

**Enver SAĞIR / Halil DEMİRDELEN
Asuman ALPAGUT • 385**

Tarihi Mekânların Tarih Dersinde
Kullanılmasına Bir Örnek: Proje Talok-O

Neval AKÇA BERK • 389

Bir Erasmus Projesi
“Avrupa`da Müzecilik Eğitimi”

Berrin YILMAZ • 395

“Bilecik Belediyesi Yaşayan Şehir Müzesi
İçerik Yönetimi Sanat Tarihi Eğitim ve
Danışmanlık Teknik Desteği Projesi”

Levent MERCİN / Rukiye DİLLİ • 407

Pera Müzesi Eğitim Programları • 415

Rahmi M. Koç Müzesi’nde Eğitim

Emine BAYAM • 419

Oyuncak ve Oyun Müzelerinde Çocuklara
Yönelik Eğitimin Boyutları

Fethiye ERBAY • 435

Müzeler ve Sanat Eğitimi Sorunları

Mutlu ERBAY • 445

Müze Profesyonelleri Projesi

Ayşe ÇAKIR İLHAN • 453

Macaristan Müzelerinde Eğitim Programları:
Petófi Edebiyat Müzesi Örneği

Gizem GÜLTEKİN VÁRKONYİ • 467

Doğal, Tarihi ve Kültürel Mekânlar İle Bilim
Merkezlerinin Yaygın Öğrenme Ortamı
Olarak Kullanılması

Vedat ÖZSOY / Rukiye DİLLİ
Ümit KARAKAYA / Nihal BIYIKLI
Şefika ÇALIK • 477

Milli Eğitim Yayın İlkeleri • 489

Editörden;

Değerli Okurlarımız,

Millî Eğitim Bakanlığımızın süreli akademik yayını Millî Eğitim; eğitim, öğretim, bilim, sanat, sosyal bilimlere ilişkin gelişmeleri izleyen, inceleyen, bu alanlardaki akademik çalışmaları ilgililere, eğitimin paydaşlarına duyuran, adı geçen alanlarındaki yeni gelişmeleri takip eden dergi olup, bu amacı gerçekleştirmek üzere, zaman zaman özel sayılar da çıkarmaktadır. Elinizdeki bu Müze Eğitimi/Eğitim Müzesi sayımız da bunlardan biridir.

Bilindiği gibi müzeler, insanı ve insanlığı anlama, anlatma dolayısıyla eğitim ve öğretimin çok önemli bir parçası olarak etkin bir eğitim kurumu rolünü üstlenmiştir. Bundan hareketle; özelde örgün eğitim, genelde hayat boyu öğrenme anlayışı çerçevesinde; müze eğitimi/eğitim müzesi konusunda farkındalık oluşturmak, müzelerin eğitim, öğretim, iletişim ortamı olarak kullanımı ile öğrencilerimizin kültür sanat estetik ve tarih bilincini geliştirmek üzere, müze kültürünün eğitim öğretim süreçlerine katkısı ile müzecilik alanında yapılan bilimsel çalışmaları özel bir sayıda bir arada toplamak istedik.

Millî Eğitim dergisi Yayın Kurulu'nun, Mayıs 2017 bahar sayısını Müze Eğitimi/Eğitim Müzesi özel sayısı olarak yayımlama kararının ardından, üniversitelerin güzel sanatlar, müzecilik bölümleri ile ilgili alanın yetkin akademisyenlerine, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları Müzeler Genel Müdürlüğüne konunun duyurusunu yapıp. Alana ilişkin akademik çalışmaları ile varsa alana dair bildiri, proje ve raporların gönderilmesini istedik. Böylece, müze eğitimi/eğitim müzesi konulu özel sayımızda, 20 makale ile 11 adet bildiri, rapor, projenin özel sayımızda yer almasını sağladık.

Bu süreçte, bize rehberlik eden, makale gönderen, ve aynı zamanda hakemlik yapan hocalarımız Prof. Dr. Ayşe Çakır İLHAN, Prof. Dr. Serap BUYURGAN, Prof. Dr. Fethiye ERBAY, Prof. Dr. Müge ARTAR, Prof. Dr. Fatma BIKMAZ, Prof. Dr. Vedat ÖZSOY, Prof. Dr. Nebi ÖZDEMİR, Prof. Dr. Ömer ADIGÜZEL'e, makaleleri ile katkı sağlayan diğer makale yazarlarına, büyük bir fedakarlıkla makaleleri inceleyen, hakemlik yapan hocalarımıza, katkılarından dolayı Bakanımız sayın İsmet YILMAZ'a teşekkür ederiz.

Bir sonraki sayıda buluşmak dileğiyle...

ÇOKLU ZEKÂ TABANLI GÖRSEL SANATLAR EĞİTİMİNDE BİR ÖĞRETİM YÖNTEMİ OLARAK MÜZE EĞİTİMİ

Abdullah AYAYDIN*

Öz: Yöntem, eğitim sisteminin ve öğretim programının önemli ayaklarından biridir. Öğretimde daha etkili yöntemin seçilmesi aynı zamanda öğretmenin de daha etkili olmasını sağlayabilir. Eğitim ve öğretim yöntemlerine önemli alternatifler sunan kuramlardan biri olarak Çoklu Zekâ Kuramı görülebilir. Bu kuramın sunduğu yöntem çeşitliliği, müze eğitimini de kapsar niteliktedir. Müzele-
rin kuruluş amacına bağlı olarak birçok farklı işlevinden bahsedilebilir. Ancak, müze eğitimi geleneksel eğitimin yanı sıra özellikle çağdaş öğretim yöntemleri açısından oldukça önemli ve gereklidir. Müze eğitimi sadece müzelerde verilen eğitimle de sınırlı olarak düşünülemez. Öğrenci merkezli eğitimi ve bireysel farklılıkları ön plana çıkaran bir anlayış olarak çoklu Zekâ Kuramı da hem müze eğitimi hem de Görsel Sanatlar eğitimi açısından ayrıca önemli bir yere sahiptir.

Bu çalışmanın amacı; müze eğitimini Çoklu Zekâ Kuramı perspektifinde Görsel Sanatlar eğitimi açısından bir yöntem olarak incelemek, bu bağlamda müze eğitiminin gerekliliğine dikkat çekmek ve bu amaca bağlı olarak öneriler sunmaktır.

Anahtar Kelimeler: Çoklu Zekâ Kuramı, Görsel Sanat Eğitimi, Müze Eğitimi

* Doç. Dr.; Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü.

MUSEUM EDUCATION AS A TEACHING METHOD IN MULTIPLE INTELLIGENCE BASED ART EDUCATION

Abdullah AYAYDIN*

Abstract

The method is one of the important legs of the education system and the teaching program. Selecting a more effective method in teaching can also make the teacher more effective at the same time. Multiple Intelligence Theory can be seen as one of the theories providing important alternatives to education and teaching methods. The method variety offered by this theory includes museum education. Many different functions can be mentioned depending on the purpose of the establishment. However, museum education is very important and necessary in terms of contemporary teaching methods as well as traditional education. Museum education can not be considered limited only to the education given in the museum. Multi-Intelligence Theory is also an important place in terms of both museum education and visual arts education as an understanding of student-centered education and individual differences.

The purpose of studying this; to examine museum education as a method of visual arts education from the perspective of Multiple Intelligence Theory, to draw attention to the necessity of museum education in this context and to present suggestions depending on this purpose.

Keywords: Multiple Intelligence Theory, Visual Arts, Museum Education

Giriş

Eğitim kavramı bugüne kadar çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Bu tanımlar arasında küçük farklar olmakla birlikte temelde aynı ortak paydada buluşurlar. Genel olarak tanımlara bakıldığında, eğitimin amacı veya hedefleri birbirine çoğu zaman oldukça yakın gösterilmekle birlikte öğretim yöntemlerindeki farklılıklar daha belirgin olarak ortaya çıkmaktadır. En kısa tanımlardan biri olarak yöntem; öğretme-öğrenme gereçlerini takdimde kullanılan sistemli bir plandır (Demirel ve Ün, 1987). Ayrıca yöntem; Aydın'a (2003) göre, öğretim yaşantılarının hazırlanması, desteklenmesi, uygulanması ve değerlendirilmesi aşamalarında sistematize edilmiş, düzenli yaklaşımlar,

* Assoc. Prof. Dr., Karadeniz Technical University, Faculty of Education, Department of Fine Arts Education.

◆ Abdullah Ayaydın

Oğuzkan'a (1981) göre, bir sorunu çözmek, bir deneyi sonuçlandırmak, bir konuyu öğrenmek ya da öğretmek gibi amaçlara ulaşmak için bilinçli olarak seçilen ve izlenen düzenli yolu olarak da tanımlanmaktadır.

Eğitim ve öğretimde yöntem öğretim programının ve eğitim sisteminin önemli ayaklarından biridir. Eğitimin hedeflerine ulaştırılmasında özellikle öğretim sürecinin olmazsa olmazı yöntemlerdir. Yöntem öğretmenin başarılı olmasına katkı sağlar. Yöntemler, eğitim hedeflerinin gerçekleştirilmesinde ve eğitim durumlarının düzenlenmesinde çok önemli bir yere sahiptir (Bilen, 1990). Öğretmenlerin hedefe, konuya ve duruma uygun öğretim yöntem ve tekniklerini seçmesi, öğrencinin ilgisini, katılımını ve sınıf içi başarısını arttırmaktadır. (Şahin, 2004). Öğretim yöntem ve tekniklerinin çeşitliliği bireysel farklılıkların göz ardı edilmemesi açısından da önemlidir.

Eğitim ve öğretim sürecinde kullanılan yöntemler öğrencinin bilgiyi, beceriyi ve tutumları kazanmasında en etkili faktörlerden biridir. Öğretmenler okulda geleneksel öğretim yöntemlerinden kopabilmeli, öğrencinin yaparak yaşayarak öğrendiği çağdaş öğretim yöntemlerini benimsemelidir. Böylece eğitim ve öğretimde yapılan reform hareketlerinde öğrencinin merkezde olması, öğretmenin bu süreçte rehber rol oynaması ve öğrencinin bilimsel süreç becerilerini kullanmasının en önemli hedef haline getirildiği görülmektedir. Bu bağlamda öğretmenin çağdaş öğretim yöntemleri olarak nitelendirilen öğrencinin merkezde olduğu öğretim yöntem ve teknikleri kullanması kaçınılmazdır (Timur ve İmer 2012).

Öğretimde daha etkili yöntemin seçilmesi, öğretmenin de daha etkili olmasını sağlar. Etkili öğretmen ise etkili öğretim sonucunu doğurur. Başka bir anlatımla, bir öğretimde bulunması gereken kritik niteliklerden birisi, öğretim yöntem ve tekniklerini etkili olarak kullanabilmesidir. Demirel (2003)'in de vurguladığı gibi, öğretiminin etkili olabilmesi için derslerde tek bir yöntem ya da teknik değil birden çok yöntem kullanmaya önem verilmelidir. Bu bağlamda, öğretmenler öğrenme-öğretme sürecinde farklı yöntem ve tekniklere yer vermelidir. Öğretmenlerin bir ders saati içinde çeşitli yöntem ve teknikleri kullanması durumunda, öğrencilerin derse yönelik ilgileri ve öğrenme heyecanları artacaktır (Saracaloğlu, 2003'dan Aktaran: Saracaloğlu ve Karasakaloğlu, 2011).

Öğretmenlerin alanlarına daha hâkim olmaları, onların farklı yaklaşımları ve farklı yöntem-teknikleri derslerinde uygulayarak öğrenme-öğretme sürecini daha verimli bir hale getirmelerine bağlıdır (O'Loughlin, 1992).

Eğitim ve öğretim süreci bir bütün olarak düşünüldüğünde, yöntemin de bu bütünün gelişen bilim ve teknolojiye göre sürekli değişen bir parçası olduğu görülmektedir. Eğitimin diğer ayaklarında olduğu gibi yöntem ve tekniklerde de değişim kaçınılmazdır. Tezcan'a (1984: 2) göre; değişim, hiçbir doğrultuyu ifade etmeyen bir kavramdır. İleriye doğru olabileceği gibi, geriye doğru da olabilir. Bunların her ikisi de değişmedir.

Hızlı ve kaçınılmaz olan değişim bir bütündür ve yasamın tüm alanını kapsamaktadır. Etkili bir şekilde değişime cevap verebilmek için, değişimi etkileyen faktörlerin neler olduğunun bilinmesi ve değişime nasıl başlanacağına cevap verilmesi gerekir (Cornell, 1996: 23). Güncel eğitim- öğretim ortamında en önemli faktörlerden biri; yeni kuramların, anlayışların ve teknolojik gelişmelerin ortaya çıkmasıdır. Yeni kuramların ortaya koymuş olduğu yeni eğitim anlayışları aynı zamanda yeni öğretim yöntemlerini de gerekli kılabılır. Örneğin, örneğin bireysel eğitimi gerekli kılan bir kuram öğretmenin dersi için seçeceği yöntemleri de değiştirmesini gerektirebilir.

Günümüzde öğretim yöntem ve tekniklerine yenilikler getiren birçok farklı kuramdan bahsedilebilir. Eğitim ve öğretim yöntemlerine önemli alternatifler sunan kuramlardan biri de Çoklu Zekâ Kuramıdır. Bu kuramın sunduğu yöntem çeşitliliği müze eğitimini de kapsar niteliktedir.

Bu çalışmanın amacı; müze eğitimini Çoklu Zekâ Kuramı perspektifinde Görsel Sanatlar eğitimi açısından bir yöntem olarak incelemek, bu bağlamda müze eğitiminin gerekliliğine dikkat çekmek ve bu amaca bağlı olarak öneriler sunmaktır.

Çoklu Zekâ Kuramı ve Görsel Sanatlar Eğitimi

Çoklu Zekâ Kuramı her şeyden önce bir araştırma projesidir. Bu proje ilk başta eğitime bir yöntem geliştirmeyi temel amaç edinmemiştir. Ancak araştırma sonuçları bu çalışmanın sonuçlarını eğitim dünyasını değiştirecek ölçüde etkilemiştir.

Günümüze kadar zekâ birçok şekilde tanımlanmıştır. Ancak, bu tanımlara genel olarak bakıldığında odaklandıkları nokta aynıdır. İnsanlar zekâ denince genellikle sadece dilsel ve mantıksal-matematiksel zekâyı anlamakta ve kastetmektedir. Dolayısıyla IQ-Zekâ testleri de bu iki zekâyı odaklanmaktadır. Bu iki zekâ alanında iyi durumda olanlar ölçümlerde de başarılı olmaktadır. Cümlede ifade bozukluğu var. IQ testlerinde başarılı olanların genellikle okulda başarılı olacakları da doğrudur. Yalnız, bu testler çocukların mezun olup iş hayatına atıldıklarında, yani okul dışında ne denli başarılı olacaklarını göstermede yetkin değildir. İnsanların sahip olduğu bir çok yetenek ve yetenekler bileşimi var ki, kalıplaşmış sınavlar ile ölçülemezler (Vickers, 1999:33).

Gardner (1983:60, 1993:7) zekayı; problem çözme ve bir ya da birden fazla kültür ortamında değer verilen yeni ürünler yaratma becerisi olarak tanımlamaktadır. Bu tanım, zekâyı insanların neler yaptığı ve gerçek dünyada hangi ürünleri meydana getirdiği noktasına yerleştirir ki, bu yeni anlayış test yoluyla belirlenen geleneksel zekâ anlayışından oldukça farklıdır (Bümen, 2002:5). Çoklu Zekâ Kuramına göre, insan zekâsı farklı zekâ alanlarının bileşiminden oluşmaktadır. Her insanda sekiz zekâ alanı bulunduğu halde, bazı alanlar diğerlerine göre daha baskındır.

Bu zekâ alanlarını tanımak bireysel farklılıklara dikkat çekmek açısından önemlidir. Her öğrencinin farklı zekâ yapısına sahip olabileceğini kabul eden sanat eğitimcisi

◆ Abdullah Ayaydın

her bireye uygun gelebilecek yöntem çeşitliliği yelpazesini de aynı ölçüde geniş tutabilecektir. Bu açıdan söz konusu zekâ türlerine göz atmak faydalı olacaktır (Armstrong, 2000:1-2; Gardner, 1999:41-53; Saban, 2001:6-14):

Sözel-Dilsel Zekâ: Şiir, mizah, hikâye anlatma, gramer, mecazlar, teşbihler, soyut ve simgesel düşünme, kavram oluşturma ve kelime yazma gibi dilin tüm özelliklerini etkili ve güzel kullanabilme yeteneklerini içeren zekâ alanıdır. Sözel zekâ alanına sahip öğrenciler sayısal içerikli derslerde istekli ve başarılıdır.

Mantıksal-Matematiksel Zekâ: Matematiksel ve mantıksal ilişkilerle kurulan sistemlere karşı duyarlılığı, bilgisayar programlama, matematik, istatistik gibi sayıları etkili kullanmayı kapsayan zekâ alanıdır. Bu zekâ alanına sahip öğrenciler sayısal içerikli derslere olan ilgiyle kendilerini belli ederler.

Görsel-Uzamsal Zekâ: Yüzey ve onun içinde bilginin kullanımını gerektiren durumları, farklı derinlik ve açılardan formlar tasarlama yeteneğini kapsayan zekâ alanıdır. Görsellere ve tasarıma duyarlı bu öğrenciler görsel sanatlar dersine arkadaşlarından daha fazla ilgi duyarak ön plana çıkarlar.

Bedensel-Kinestetik Zekâ: Vücudu kullanarak duyguları anlatabilmeyi, oyun oynayarak, ya da yeni bir ürün üretmek duygularını ifade edebilmeyi kapsayan zekâ alanıdır. Spora merakı ile dikkat çeken bu öğrenciler yerinde duramayan ve çoğu zaman “yaramaz” olarak tanımlanabilen hareketli bireylerdir.

Müziksel-Ritmik Zekâ: Seslere ve müzik aletlerine karşı duyarlılık, ritmik ve tonal kavramları tanıma ve kullanma kapasitelerini içeren zekâ alanıdır. Müziksel-Ritmik zekâyâ sahip olan çocuklar Müzik sanatına ve dolayısıyla müzik derslerine ilgi duyan ve genellikle çalgı aleti çalmaya meyilli olan sese duyarlı öğrencilerdir.

Sosyal Zekâ: Bir grup içinde işbirlikli çalışabilme, diğer insanlarla sözel ya da sözsüz iletişim kurma yeteneğini kapsayan zekâ alanıdır. Bu zekâ alanı baskın öğrenciler çoğunlukla lider kişilikli bireylerdir. Etrafında arkadaşlarını kolayca toplayabilirler.

İçsel Zekâ: İnsanın kendi duygularını, duygusal tepki derecesini, düşünme sürecini tanıma, kendini yansıtmaya ve öz benliğini anlama yetisini içeren zekâ alanıdır. Bu zekâ alanı daha gelişmiş olan öğrenciler çevrelerinde genellikle sessiz ve sakin olarak bilinir. Bu öğrencilerin de sanata duyarlı olduğu ileri sürülmektedir.

Doğacı Zekâ: Doğaya ve çevreye duyarlı olabilme, doğadaki ayrıntıları ve ilişkileri fark edebilme yeteneğini içeren zekâ alanıdır. Bu zekâ alanı doğaya, çevreye hayvanlara karşı duyarlı bireyler işaret eder.

Görsel Sanatlar eğitimi, genel eğitimin yapılanma sürecini henüz tamamlamamış olan bir birimdir. Bu birimin henüz çözüme ulaşmamış sorunları mevcuttur. Görsel sanatlar eğitimi alanında henüz çözüme kavuşmamış birçok sorun yer almaktadır. Bu sorunlar; eğitim programından, fiziki ortamların yetersizliğinden, sosyal ve kültürel

çevre ile yanlış anlayışlardan, sanat eğitimcisinden ve adlandırma ile içerikten kaynaklanan sorunlar olarak sınıflanabilir (Ayaydın, 2005:32). Bahsedilen sorunlardan özellikle öğrencilerin ilgisizliği, disiplin sorunu ve konulardaki tekdüzelik yöntem sorunu ile oldukça ilişkili görülmektedir. Bu sorunlar her ne kadar farklı alandaymış gibi görünse de gerçekte aralarında sıkı bir bağ var olduğu anlaşılmaktadır. Şöyle ki; ilgisi derse çekilemeyen öğrenci dersten soğumakta, dersten soğuyan öğrenci sınıf düzenini bozmakta böylece disiplin sorunu oluşmakta ve sonrasında ürün vermeyen gürültülü-patırtılı görsel sanatlar dersleri ortaya çıkabilmektedir (Çakır, 1990:119; Yurdakul, 1990:83; Özsoy, 1998:60).

Müze ve Eğitim

Müzelerin kuruluş amacına bağlı olarak birçok farklı işlevinden bahsedilebilir. Kuruluş amacı ne olursa olsun tüm müzelerin ortak amaçlarından biri eğitim amaçlı olarak kullanılabilir olmalarıdır.

Cumhuriyetin erken dönemlerinde eğitime, kültür ve sanata önemli katkıları olan çok yönlü bir Türk aydını olan Hasan Ali Yücel, bakanlığı döneminde güzel sanatların her dalında önemli ve çağdaş girişimlerde bulunmasının yanında eski eserlerin değerlendirilmesi ve müzelerin geliştirilmesi konularına da önemle eğilmiştir (Oğuzkan, 1982: 633). Bu yönelme ve yönlendirme ile başlayan süreç müze eğitimini günümüze kadar önemi her geçen gün artarak getirmiştir.

Kültür Bakanlığı'nca 1976 yılında yürürlüğe konulan Müzeler İç Hizmetler Yönetmeliği'nde müzenin tanımı "Kültürel değer taşıyan unsurlardan kurulu bir bütünü korumak, incelemek, değerlendirmek, özellikle halkın eğitimi, öğretimi, dünya görüşünün yenilenmesi için sürekli sergileme yapan ve çoğunluğun yararına yönetilen daimi kuruluşlara müze adı verilir" şeklinde yapılmıştır (Gerçek, 1999: 11). Tanımdan da anlaşılacağı gibi müzelerin kuruluş amaçlarından biri de eğitimin bir aracı olmalarıdır.

Müzelerin eğitim amacı, insanların geçmiş kültürleri arasında bağ kurmak ve kurulan bağın kopmamasını sağlamaktır. Müzeler, birer kültür/sanat hazineleridir. Bu hazineler kültürleri insanlara dolaysız ve somut olarak sunarlar. Böylece insanların görerek, dokunarak, hissederek ve uygulayarak öğrenme yaşantılarını canlı tutar ve kalıcı olmasını sağlarlar (Buyurgan ve Mercin, 2005: 19).

Müzeler artık birer yaygın eğitim kurumu olarak halkı eğitmeyi, kültür ve bilimi topluma aktarmayı hedeflemekle birlikte, iletişim ve halkla ilişkiler yöntemlerini de aktif olarak kullanma yönüne gitmektedirler. Böylelikle çağa uygun olarak kendini yenileyebilmiş günümüz müzeleri, bir ailenin tüm fertlerinin eğlenerek öğrenebileceği bir araştırma merkezi, açık üniversite, eğitim ve kültür kurumu olarak hizmet vermektedirler (Atagök, 1999: 131). Bu hizmet anlayışı günümüzde eğitim açısından oldukça faydalı olmakla birlikte gelecekte daha etkili hale de getirilmeleri olası görülmektedir.

◆ Abdullah Ayaydın

Eğitim programlarında, müzelerin eğitim birimlerinin temel görevlerinden biri olarak kabul edilmekte ve pek çok ülkede müze-okul işbirliği yapılarak ve uzmanlar tarafından hazırlanan eğitim programları ve materyallerle, okulların belli derslerini müzede yapabilmelerine bile imkân tanınmaktadır (Tezcan, 2003: 35). Böylece müzeler de birer okul vazifesi görür hale gelebilmektedir.

Çağdaş müzecilik anlayışını benimseyen müzelerde, eğitim birimlerinin ve eğitim atölyelerinin açıldığı göze çarpmaktadır. Türkiye'deki Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi, İstanbul Modern, Kars Müzesi ve Almanya'daki Schönberg Gençlik Müzesi de bunlar arasında kabul edilebilir (Zwaka, 2007: 35). Ayrıca bunlara İstanbul Modern, Kars Müzesini de eklemek mümkündür. Gelecekte bu birimlerin tüm müzelerde oluşacağını kestirmek oldukça büyük ihtimaldir.

Müzeler, kültürel mirasın korunduğu ve gelecek kuşaklara aktarıldığı, onarıldığı, sergilendiği, eğitim amaçlı kullanıldığı ve halkı eğlendirici yönleri olan kurumlardır (Mercin, 2003: 112). Burada bahsedilen "halkı eğlendirici yön" de aslında eğitsel bir etkinliğin eğlenceli tarafına parmak basmaktadır. Müzede yapılan öğretici etkinliklerin sınıftaki öğrencilere göre daha eğlenceli olacağını tahmin etmek zor değildir.

İnsanoğlunu ilgilendiren; insanların önemseydiği maddi değerleri belirleyerek üç boyutlu mirasın gerçek fiziksel görüntüsünü koruduğu kurumlar olarak, müzeler aynı zamanda elle tutulamayan mirasın korunduğu yerler olarak da kabul edilebilirler (Shun, 2004: 21). Bu mirasın geleceğe aktarılması yine eğitim- öğretim yolu ile olabilir. Müzelerin içinde barındırdığı kültürel miras, bu kurum içindeki etkinliklerin direkt hedefleri ya da kazanımları içinde olmasa bile, dolaylı olarak kültürel mirasın öğrencilere bir sunum şeklidir.

Gelişmiş Batı ülkelerindeki müzelerin çoğu farklı bilim dallarına, yıl boyu hazırladıkları programlarla müzede ve müze dışında, amaçlarını gerçekleştirmede destek vermektedirler (Kramer, 2001: 38). Böylece müzeler öğrencilerin kendilerine gelmesini beklemenin de bir adım ötesine geçerek kendileri öğrencilere ulaşmayı da hedeflemiş olmaktadır.

Müzeler ve Görsel Sanatlar Eğitimi

Görsel Sanatlar eğitimi genel eğitimin amaçlarına da hizmet eden önemli bir eğitim-öğretim alanıdır. Bu alanda hem sanat yoluyla eğitim hem de eğitim yoluyla sanat yapılır. Eğitim yoluyla sanat yapılırken sanat ön planda, sanat yoluyla eğitim yapılırken de eğitim ön planda düşünülebilir. Her iki şekilde de sanat ve eğitim birbirinden ayrı düşünülemez.

Türk eğitim tarihinin önemli isimlerinden İsmail Hakkı Baltacıoğlu, "eğitim- öğretimin temel kurumu olan okulların sanat eğitimi ve estetik ile ilgili görevleri olduğunu, öğrencilere verilen sanat eğitiminde çevre ile iç içe olunması gerektiğini" belirtmiştir (Özel, 2002). Eğitilmişlik davranışlarının yaşama geçirilmesi estetik şuurunun

gelişmesinde en önemli faktördür (Kınıklı, 1996:35). Her bireyin doğasında var olan estetik duyarlılık sanat eğitimi ile şekillenebilir.

Makineleşmenin getirdiği olumsuzluklardan biri olan bireyin madde ile ilişkisinin (madde ile direk temas yerine dolaylı temas anlamında) kesilmiş olması ve yabancılaşması durumundaki dengesizliği gideren yine sanat eğitimi olmuştur (Bal, 1993). Özellikle çocukların sanat eğitimi alması, onların hayatında kullanabileceği istenilen davranışları edinebilmesi için zorunludur. Böylelikle toplumda, estetik duyarlılığı olan ve bunu sergileyebilen; nazik, ince ruhlu, zevkli, saygılı, dürüst ve kişiliği oluşmuş bireylerin sayısının artmasında etkili olunacaktır (Özsoy, 1998:65). Sanat eğitimi temelde, çocuğu görmeye, aramaya, sormaya, denemeye, sonuçlandırmaya alıştırmaktadır. Çocuk bu sayede soyut ve somut imgeler arasındaki iletişimin nasıl kurulacağını sorulararak deneyler, denemeler, araştırmalar yapacak, böylece yaratıcılığını geliştirmiş olacaktır (Gökaydın, 1998:3). Yaratıcılık sanat eğitiminin önemli değerlerinden olmakla birlikte tüm eğitim alanları için de önemlidir. Böylece sanat eğitiminde ön plana çıkarılan yaratıcılığın diğer alanları da etkileyebileceği söylenebilir.

Sanat eğitiminin ve yaratıcılığın en kapsamlı değerlendirilebileceği kurum ya da mekânlardan biri müzelerdir. Müzelerin şimdiki durumu bu ihtiyaca cevap verebilecek nitelikte midir?

Erbay'a (2009: 322) göre; müzeciliğimizdeki dar kalıpları aşmak, çağdaş müzecilik kavramına ulaşmak, müzeci eğitimi ile gerçekleşir. Müzelerin geleceğe dönük olarak varlıklarını devam ettirebilmesi, müzecilerin etkinliklerini arttırmasına bağlıdır. Müzecilerin en önemli ihtiyacı ise eğitimidir. Günümüzde yoğun olarak yaşanan ekonomik, teknolojik gelişim müzeciliği etkilese de ona sahip çıkmak eğitimin görevidir.

Eğitimde daha etkin kullanılan müzeler birer eğitim-öğretim kurumu haline gelebilir. Bu yönüyle bu kurumları en iyi değerlendirecek alanlardan biri Görsel Sanatlar alanıdır. Görsel sanatlar derslerinde müzeler birer etkinlik ortamı haline dönüşür. Görsel Sanatlar dersi müze ile ilişkili etkinlik olarak yapılabilecek asgari etkinlik müze gezileri olarak gerçekleştirilebilir. Her okulun yapabileceği bu etkinliğin bile birçok faydası sıralanabilir.

Çoklu Zekâ Tabanlı Görsel Sanatlar Dersinde Müze Gezilerinin Faydaları

Görsel sanatlar dersinin hedefleri göz önüne alındığında müze gezileri ile birçok hedefe doğrudan ulaşılabileceğinden söz edilebilir. Bunların bazıları aşağıdaki gibi sıralanabilir:

– Müzeler öğrencilerin gerçek eserler veya nesnelere üzerinde gözlem, analiz ve karşılaştırma yapabilirler. Bu gözlem sonucunda öğrenciler gerçek doku, gerçek kil, gerçek boya vs. gibi dokunsal öğeleri veya nesnelere birebir yakından görerek tecrübe ederler.

◆ Abdullah Ayaydın

– Müzelerde öğrenciler projeler tabanlı eğitim için daha kalıcı öğrenmeler gerçekleştirebilirler. Örneğin projesinin odaklandığı konuyu müzeden seçen öğrenci bir araştırmacı olarak daha gerçekçi sonuçlara ulaşabilir. Proje konusuna dijital ya da sanal ortamlardan değil gerçek ortamdan ulaşmış ve konu olan nesne ile birebir karşılaşmış olur.

– Müzeler öğrencilerin koleksiyon yapma veya koleksiyonerlik bilincin geliştirir. Koleksiyon kavramı açısından bakıldığında müzeler en gelişmiş koleksiyonlar olarak da görülebilir. İnsanların doğasında koleksiyonculuk isteği var olduğu gibi görsel sanatların temelinde de koleksiyonculuk ya da koleksiyonerlik vardır. Bu açıdan müzeler öğrencileri en gelişmiş koleksiyonlarla karşılaştırmanın en etkili yollarından biridir.

– Müzeler öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor yönünün gelişimini hızlandırabilir. Bilindiği gibi en iyi öğrenme yöntemlerinden biri gerçek nesnelere var olduğu yerde yapılandır. Gerçek nesne yoksa simülasyonlar ya da modellemeler vardır. İşte bu yüzden gerçek nesnelere öğrencilere sunan müzeler en etkili öğretimin yapılacağı yerler olabilir.

– Müzeler özellikle bireysel öğrenmeye yönelik fırsatlar sağlayabilir. Her öğrenci müzede daha çok ilgi duyduğu nesnelere ya da alanlara yönelerek kişisel öğrenim tercihlerini belirler. Bir yönüyle kendi kendine öğrenme gerçekleştirebilir.

– Müzeler, kültürel farklılıkların hissedilmesini kolaylaştırır. Farklılıkların fark edilmesi ve bilinmesi önemlidir. Kültürel farklılıkların fark edilmesi bireysel farklılıkların da bilinmesine zemin hazırlar. Bireysel farklılıkların bilinmesi ise bireysel eğitime dikkat çekmiş olur. Bu yönüyle müzeler hem eğitimciler hem de öğrenciler için farkındalık oluşturur.

– Müzeler, öğrencilerin ilgi ve merakını tetikler. Bilimin de sanatın da temelinde merak vardır. Meraklar araştırmayı araştırmalar da bilimi, sanatı ve teknolojiyi ortaya çıkarır. Müzelerde öğrencilerin ilgi alanlarına yeni alanlar eklenir, yeni meraklar doğar ve yeni araştırmalar başlar.

– Müzeler, öğrencilerin sanatı algılamasını etkiler. Öğrenciler müzede gerçek sanat yapıtları ile karşılaşır. Gerçek sanat eseriyle daha önce karşılaşma fırsatı bulamayan, sergide sanat eseri göremeyen inceleme fırsatı olmayan birçok öğrenci sanat eseriyle müze gezileri sayesinde tanışmış olur.

Çoklu Zekâ Tabanlı Görsel Sanatlar Dersinde Müze Etkinlikleri

Çoklu Zekâ Kuramı öğrenci merkezli ve bireysel eğitimi çağdaş eğitimin gerekliliği olarak kabul eder. Bu anlayışın yanı sıra her öğrenciyi tanımlı zekâ alanlarından bir ya da birkaçında daha iyi öğrenmeye açık olarak kabul eder. Bu zekâ alanları müze eğitiminde de aktif hale yani öğrenmeye hazır hale getirilebilir. Bunu yapacak olan ise farklı alanlara hitap edecek olan müze ortamı için hazırlanmış olan müze etkinlikleri-

dir. Bu etkinliklerle ilgili sayısız örnek üretebilmenin mümkün olduğunu belirtmenin yanı sıra aşağıda bazı örnekler sunulmuştur.

Sözel-Dilsel Zekâ: Müzedeki sözlü anlatılar, yazılı etkinlikler, okumalar başta olmak üzere tüm sözlü yazılı okumalı etkinlikler bu zekâ alanına sahip öğrencileri öğrenmeye daha duyarlı hale getirebilir. Örneğin, öğrencilere müzedeki bir eserin hikâyesi yazdırılabilir.

Mantıksal-Matematiksel Zekâ: Sayısal işlemlere ya da hesaplamalara dayalı etkinlikler, mantık ilişkileri, eserler arasındaki sistematik ilişkilere dayalı etkinlikler bu zekâ alanına sahip öğrencileri öğrenmeye daha duyarlı hale getirebilir. Örneğin bir eser üzerinde altın orandan bahsetmek gibi. Bu etkinlik gibi basit etkinlikler öğrenme için tamamen yeterli olmasa bile bu zekâ alanına sahip öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyini artırma açısından faydalı olabilir.

Görsel-Uzamsal Zekâ: Müzedeki neredeyse tüm nesnelere öncelikli olarak göze hitap eder. Okunsal ya da yazınsal eserler bile önce göze hitap edecek halde izleyiciye sunulur. Bu yüzden görsel-uzamsal zekâ alanı müzelerin çok etkili olduğu bir zekâ alanıdır. Örneğin iki ya da üç boyutlu bir çalışmadan faydalanılarak müzenin uygun bir ortamında desen çalışması yapılabilir.

Bedensel-Kinestetik Zekâ: bu zekâ alanı öğrencilerin hareket etmesine veya dokunmasına olanak sağlayan etkinliklerde daha duyarlı hale gelir. Örneğin müzelerde uygun ortamlarda hazırlanan tüm oyun içerikli etkinlikler bu zekâ alanına sahip öğrencileri öğrenmeye daha duyarlı hale getirebilir. Daha somutlaştırmak gerekirse, gerçek ortamda bulmaca oyunları oynanabilir. Özellikleri sayılan eserin öğrenci tarafından bulunması istenebilir.

Müziksel-Ritmik Zekâ: Müzikli, ritmik veya sesle ilgili oyunlara dayalı tüm etkinlikler bu zekâ alanına sahip öğrencileri öğrenmeye daha duyarlı hale getirebilir. Örneğin, bazı müzelerde yer alan müzik eşliğinde sergilemeler, ritmik ışıklandırmalar, ritmik uyarı sesleri gibi basit uyarıcılar bile bu zekâ alanına sahip öğrencilerin dikkatini çekebilir. Eserlerin bulunduğu müsait bir ortamda öğrencilere “Bu eser size nasıl bir ses fısıldıyor?” gibi sorular sorularak bu sesi mırıldanmaları istenebilir.

Sosyal Zekâ: Sosyal zekâ alanının sahip öğrenciler müze gezilerinde grup lideri olmaya hazır öğretmene en çok yardımcı olabilecek öğrencilerdendir. Bu öğrenciler liderliği koruma adına, gerekli görev verildikçe kendilerini sürekli aktif halde tutabilirler. Ayrıca geziler birer sosyal etkinlik niteliğinde olduğu için müzeye gitmeye istekli öğrenciler arasında olurlar. Örneğin, müze içinde öğrenciler gruplara ayrılarak her gruba bir lider seçilebilir.

İçsel Zekâ: İçsel zekâyâ sahip öğrenciler aynı zamanda sanatçı olmaya da daha hazır öğrenciler arasında görülebilirler. Müzelerdeki nesnelere kendi dünyalarında daha iyi yorumlayabilirler ve hayal dünyalarında geçmişe ya da geleceğe daha kolay gidebilir-

◆ Abdullah Ayaydın

ler. Örneğin, bir eserin geçmişini öğrencilerin kendileri hayal etmeleri ve hayallerindeki geçmişi anlatmaları istenebilir.

Doğacı Zekâ: Bu zekâ alanına sahip öğrenciler özellikle doğa ile ilgili müzelerde daha duyarlı hale gelebilirler. Örneğin, doğa tarihi müzeleri, doğa ve çevre müzeleri, fosillerin sergilendiği müzeler gibi. Bu müzelerde yer alan eserlerin uygun ortamda uygun tekniklerle renkli resim veya desen çalışmalarını yaptırılabilir.

Sonuç ve Öneriler

Müze eğitimi, çağdaş öğretim yöntemleri açısından oldukça önemli ve gereklidir. Müze eğitimi sadece müzelerde verilen eğitimle sınırlı olarak düşünülemez. Müze eğitimi genel eğitim- öğretim ortamlarına yeni etkinlik alanları sunmanın yanı sıra yeni ve çağdaş anlayışlar da sunar. Bu anlayışlardan biri de bireysel farklılıklara özen gösteren eğitimin gerekliliğidir.

Bireysel farklılıkları ön planda tutan eğitim anlayışının gerekli görülmesi aynı zamanda öğrenci merkezli eğitimin de önemsenmesi anlamına gelir. Öğrenci merkezli eğitim isminden de anlaşılacağı gibi öğrenciyi merkeze koyar ve eğitim-öğretimin doğru yönde ve etkili gerçekleşmesi için tüm imkânları öğrencinin hizmetine sunar. Bu imkânlar içinde kurumlar da vardır ve bu kurumlardan biri de müzelerdir. Bilindiği gibi öğrenci merkezli eğitim aynı zamanda öğrencinin aktif olmasını ve başrolde oynamasını da göz ardı etmez.

Öğrenci merkezli eğitimi ve bireysel farklılıkları ön plana çıkaran bir anlayış olarak çoklu Zekâ Kuramı hem müze eğitimi hem de Görsel Sanatlar eğitimi açısından önemli görülmektedir. Müze eğitimi başlı başına bir süreç olmanın yanı sıra Görsel sanatlar derslerinde bir öğretim yöntemi olarak sürdürülebilir eğitimin bir parçası haline getirilebilir. Böylece Görsel sanatlar derslerindeki birçok sorunla birlikte yöntem sorunu da çözülebilir. Bu amaçla, Görsel sanatlar eğitiminde var olan sorunların çözümü için Çoklu Zekâ Kuramı anlayışı Görsel sanatlar öğretmenleri tarafından detaylı olarak öğretilmelidir. Hizmet içi eğitimlerde Çoklu Zekâ Kuramı ve müze eğitimi detaylı olarak öğretilmelidir. Görsel sanatlar derslerinde –daha önce bahsedilen zekâ alanlarına bağlı örneklerde olduğu gibi- farklı zekâ alanlarına hitap eden etkinlik çeşitliliğine yer verilmelidir. Öğrencilerin seviyelerine göre düzenlenen etkinliklerle birlikte hem görsel sanatlar dersleri hem de müze eğitimi daha eğlenceli ve çekici hale getirilmelidir.

Kaynakça

ARMSTRONG, T. (2000). *Multiple Intelligences In The Classroom*, ASCD Publishing Alexandria, USA.

ATAGÖK, T. (1999). *Yeniden Müzeciği Düşünmek*. Yıldız Teknik Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

- AYAYDIN, A. (2005). *İlköğretimde Görsel Sanatlar Eğitiminin (Resim-İş) Sorunları ve Çözüm Önerileri*, Çağdaş Eğitim Dergisi 30, (316), 28-34
- AYDIN, A. (2003). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. İstanbul: Alfa Yayınevi
- BAL, M. (1993). *Orta Dereceli Okullarda Sanat Eğitimi (1924-1993)*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Basımevi.
- BİLEN, M. (1990). *Plandan Uygulamaya Öğretim*. Ankara: Gelecek Yayıncılık.
- BUYURGAN, Serap ve MERCİN, Levent. (2005). *Görsel Sanatlar Eğitiminde Müze Eğitimi ve Uygulamaları*. Ankara: Görsel Sanatlar Eğitimi Derneği Yayınları.
- BÜMEN, N. T. (2002). Okulda Çoklu Zeka Kuramı, Ankara: Pegem Yayıncılık.
- CORNELL, J. (1996), *Aspects of the Management of Change*, Journal of Management in Medicine, Vol.10, No. 2.
- ÇAKIR, A. (1990). Ortaöğretim Kurumlarında Resim-İş Öğretimi ve Sorunları, Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları.
- DEMİREL, Ö. (2004). *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme. Öğretme Sanatı*. Ankara: PegemA Yayınevi.
- ERBAY, F. (2009). *Müze Yönetimini Kurumsallaştırma Çabası (1984-2009)*. İstanbul: Mimarlık Vakfı Enstitüsü.
- GARDNER, H. (1983) *Frames of Mind: The Rheory of Multiple Intelligences*. New York: Basic Books.
- GARDNER, H. (1993) *Multiple Intelligences: The Theory in Practice*. New York:Published by Basic Books.
- GARDNER, H. (1999). *Intelligence Reframed: Multiple Intelligences For The 21st Century*. New York, NY:Basic Books.
- GERÇEK, F. (1999). *Türk Müzeciliği*, 1. Baskı, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi
- GÖKAYDIN, N. (1998). *Eğitimde Tasarım ve Görsel Algı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- KINIKLI, Ü. (1996). *Atın kolanında bile güzeli arayana selam*, Milli Eğitim, Sayı;131.
- KRAMER, D. (2001). *Alman Müzelerinde Modern Toplumsal Tarih*. Kent, Toplum, Müze Deneyimler-Katkılar. B. Mardan (ed). Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları. İstanbul.
- MERCİN, L. (2003). Kültür ve Sanat Değerlerinin Yaşatılmasında Müzelerin Rolü. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Y. 2003 C. 2 S. 6 (106-114). www. e-sosder. Com
- O'LOUGHLIN, M. (1992). Rethinking science education; beyond piagetian constructivism toward a sociacultural modal of teaching and learning. *Journal of research in science education*, 29(8), 791-820.
- OĞUZKAN, A. F. (1981). *Eğitim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

◆ Abdullah Ayaydın

- OĞUZKAN, T. (1987). *Cumhuriyet Dönemi Eğitimcileri. "Atatürk'ün Eğitimci Kişiliği"*, Hüsnü Cırtlı ve Bahir Sorguç (Ed.), Ankara: Unesco Türkiye Milli Komisyonu.
- ÖZEL, A. (2002). *Sanat Eğitiminde Yeni Fırsatlar ve Eski Dirençler*. Sanat Eğitimi Sempozyumu, Ankara: Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Matbaası.
- ÖZSOY, V. (1998). "Yetmişbeşinci Yılda Sanat Eğitimi ve Öğretimi (Resim-İş Eğitimi)", *Milli Eğitim*, (139):60.
- ÖZSOY, V. (1998). *Yetmişbeşinci Yılda Sanat Eğitimi Ve Öğretimi (Resim İş Eğitimi)*. *Milli Eğitim*. (139), 58-65.
- SABAN, A. (2001). *Çoklu Zeka Teorisi Ve Eğitim*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- SARACALOĞLU, A. S. (2003). *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme*, Yayınlanmamış Ders Notları. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi.
- SARACALOĞLU, A. S. VE KARASAKALOĞLU, N. (2011). *The opinions of Turkish teachers on teaching methods and techniques*, *Elementary Education Online*, 10(3), 951-960, 2011., <http://ilkogretim-online.org.tr> (Erişim Tarihi, 01.04.2017).
- SENEMOĞLU, N. (2007). *Gelişim öğrenme ve öğretim. Kuramdan uygulamaya*. Ankara, Gönül Yayıncılık.
- SHUN, S. C. Y. (2004). *Museums and Intangible Folk Heritage in the Republic of Korea*. *Museology and Intangible Heritage II*, International Symposium, organized by ICOFOM, Seoul, Korea.
- ŞAHİN, Ç. (2004). İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin kullandıkları öğretim stratejileri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 5(8).
- TAN, Ş. (2007). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Ankara: Pegem A Yayınları.
- TEZCAN, K. (2003). *Eğitim Ortamı Olarak Müzeler*. Yıldız Teknik Üniversitesi Basım - Yayım Merkezi, İstanbul
- TEZCAN, M. (1984). *Sosyal ve Kültürel Değişme*. Ankara: Ankara Üniversitesi
- TİMUR, B. VE İMER, N. (2012). Fen ve teknoloji öğretmenlerinin derste kullandıkları öğretim yöntem ve tekniklerinin incelenmesi. *X. Ulusal fen bilimleri ve matematik eğitimi kongresi*. Niğde Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Niğde. http://kongre.nigde.edu.tr/xufbmek/dosyalar/tam_metin/pdf/ (04.02.2017)
- VICKERS, C. J. (1999). *Çoklu Zekâ: Görüşmeler Ve Makaleler (Çev. Meral Tüzel)*, İstanbul: BZD Yayıncılık.
- YURDAKUL, İ. (1990). "Ortaöğretimde Sanat Eğitimi Sorunları", *Ortaöğretim Kurumlarında Resim-İş Öğretimi ve Sorunları*, Ankara:Türk eğitim Derneği Yayınları.
- ZWAKA, P. (2007). *Müzeler Çocuklar ve Gençler İçin Kültürel Mekanlar mı? Almanya'daki Durum. Eğitim ve Müze Semineri*. Ankara: Kök Yayıncılık,

NİKOLA TESLA MÜZESİ VE TÜRK ZİYARETÇİLERİ*

Bahri ATA**

Öz: Tarih eğitiminin genel amaçlarından biri de insanlığın bilim ve teknoloji alanındaki geçmiş birikimini aktarmaktır. Öte yandan en önemli öğretim araçlarından biri de müze ve tarihi mekânlardır. Belgrat'taki Nikola Tesla Müzesi, hem Nikola Tesla'yı (1856-1943) daha yakından tanıma, hem de 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başında bilim ve teknoloji alanındaki rekabeti daha iyi anlama yönünde önemli fırsatlar sunmaktadır. Türkiye'de de Tesla'ya ilgi 2000'li yıllardan sonra başlamıştır. Bu ilginin uyanmasında *Elektrik Mühendisliği, Bilim ve Ütopya, Turkish Neurosurgery ve Bilim ve Teknik* gibi dergilerde çıkan yazıların da etkili olduğu söylenebilir. Hollywood yapımı Christopher Priest'in romanından uyarılma *Prestij* (2006) filmi de sözkonusu ilgiyi beslemiştir. Tesla'ya olan ilgi sadece bunlarla sınırlı kalmamış Türk ziyaretçiler Tesla'nın Belgrad'daki müzesini de ziyaret etmişler, ziyaretleri esnasında Tesla'ya ilişkin görüşlerini müzenin ziyaretçi defterine yazmışlardır. Bu çalışmanın amacı, Nikola Tesla Müzesi'ni ziyaret eden Türk ziyaretçilerin müze defterine yazdıkları ifadelerden hareketle Tesla'ya yönelik algılarını ve müze deneyimlerini değerlendirmektir. Çalışmada nitel yaklaşım kapsamında doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. 2014-2015 eğitim-öğretim yılı bahar yarıyılında gerçekleştirilen çalışmanın veri kaynağını Nikola Tesla Müzesi Ziyaretçi Defteri oluşturmaktadır. Bu bağlamda 28-31 Mayıs 2015 tarihleri arasında müzeye gelip, duygu ve düşüncelerini müze defterinde ifade eden toplam 15 Türk ziyaretçinin yazdıkları incelenmiştir. Çalışmada toplanan veriler betimsel analiz tekniğiyle çözümlenmiştir. Çalışma sonucunda Türk ziyaretçilerin elektriğin tarihi gelişimi ve Tesla'nın bu tarihi gelişimdeki yeri konusunda bilgilerinin eksik olduğu anlaşılmaktadır. Edison-Tesla rekabetinde, Tesla'yı destekleyici ifadelerle yer verdikleri görülmektedir. Bir ziyaretçi, onun ABD vatandaşı olmasını eleştirmiştir. Buradan hareketle Türk ziyaretçilerin, yurtdışında ülkelerini temsil ettikleri bilinciyle, müze ziyaretçi defteri gibi tarihi belgelere duygu ve düşüncelerini yazarken daha özenli bir dil kullanmaları gerektiği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Müze eğitimi, bilim tarihi öğretimi, Nikola Tesla Müzesi, Türk ziyaretçiler

* Bu çalışma, 1-3 Eylül 2016 tarihleri arasında Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi'nde düzenlenen IV. Uluslararası Tarih Eğitim Sempozyumu'nda sunulan bildirinin genişletilmiş hâlidir.

** Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Tarih Eğitimi ABD Öğretim Üyesi.

NIKOLA TESLA MUSEUM AND ITS TURKISH VISITORS*

Bahri ATA**

Abstract

One of the general objectives of history education is to transmit the past heritage of the humanity in the field of science and technology. On the other hand, one of the most important teaching tools for History is museums and historical places. In Belgrade, Nikola Tesla Museum present us good opportunity for becoming more familiar with Nikola Tesla, and also understanding of scientific and technological competitions at the end of the 19th century and at the beginning of the 20th Century.

The purpose of this paper is to evaluate the Turkish visitors' statements in the Nikola Tesla Museum Guestbook. Since the 1990s, there has been great increase in the number of the research articles concerning to Museum visitor's understanding. In this study, document analysis method has been used so that 15 Turkish visitor's statements dated to 28-31 May 2015 in the Museum Guestbook will be taken into account.

Indeed, the popular interest to Mr. Tesla and his life and inventions began in the late 2000s. The articles related to Mr. Tesla in the Turkish periodicals such as *Elektrik Mühendisliği, Bilim ve Ütopya, Turkish Neurosurgery ile Bilim ve Teknik* caused great importance in the awakening of this interest. Moreover Hollywood adaptation of Christopher Priest's novel, the film *Prestige* (2006) has also fostered this interest.

The Turkish visitors at Tesla Museum who wrote their statements at the museum guestbook has lack of information about history of electricity and the place of Tesla. They generally used supportive arguments to Mr. Tesla at the Edison-Tesla Competition. In his writing, a visitor criticized him to be American citizen. The Turkish visitor abroad should aware that they represent their country and also they should be attentive in expressing their feelings and opinions in the historical documents such as the Museum Guestbook.

Key Words: Museum education, teaching science and technology history, Nikola Tesla Museum, Turkish visitors

*The early version of this paper was presented at the IV. International Symposium on History Education on 01-03 September 2016 at Muğla Sıtkı Koçman University.

** Prof. Dr., Gazi University, Gazi Education Faculty, History Education Program.

Giriş

Tarih, insanın geçmişte siyasi ve kültür alanında olduğu kadar bilim ve teknoloji alanında da yaptığı işlerin anlatısını içermektedir. 1945'ten günümüze UNESCO gibi uluslararası kurumlar, yeryüzünde sürekli barışı sağlamanın ancak eğitim, bilim ve kültür yoluyla gerçekleştirilebileceğinin altını çizmiştir. Bu çerçevede tarih öğretmenlerine siyasi olaylar üzerinde durmakla yetinmemesi ve uygarlık tarihine önem vermesi de tavsiye edilmektedir. Hiç şüphesiz ki bilim ve teknoloji tarihine yaptığı katkılarla uygarlık tarihine adını altın harflerle yazdıran bilim insanlarından biri de Sırp asıllı ABD vatandaşı mucit Nikola Tesla'dır (1856-1943). 1952'de Belgrad'ta açılan Nikola Tesla Müzesi, ziyaretçilere sunduğu sanal ve otantik etkinliklerle dünyanın her köşesindeki tarih öğretmenlerine 19. yüzyılın son çeyreğini ve 20. yüzyılın ilk çeyreğini öğretmede yeni fırsatlar sunmaktadır.

2003'te TÜBA etkinlikleri çerçevesinde Ankara'da verdiği "Bilim tarihinden İzlenimler" konferansında Erdal İnönü, "Batı'daki bilimsel devrimin fizik kitabında değil de tarih dersinde okunması gerektiğini ve bu yüzden yürürlükteki tarih ders kitaplarında bilimin nasıl ele alındığına baktığını" ifade etmektedir. İnönü'ye göre (2005: 27-30), "Lise tarih ders kitaplarında ilgili konular, sıralı ve bağlantılı bir şekilde anlatılmamaktadır. Bunlar okunduğunda aralarındaki ilişkiyi, gelişmelerin nasıl başlayıp, nereye gittiğini anlamaya olanak yoktur. Meraklı olanlar, parça parça bilgilerden belki doğru bir sonuç çıkarabilir, ama bütün bu parçaların ilişkisini anlamak için bir yaşam deneyimi gerekmektedir."

Ders kitaplarının; Dünya'daki bilimsel gelişmelerin tarihine, bilim tarihinin önemli kişilerine nasıl ve ne ölçüde yer verdiği ya da vermesi gerektiği konusu dikkate değerdir. Bu bağlamda çalışmaya konu olan Tesla'ya sadece Ortaöğretim Fizik 11 Ders Kitabı'nda yer verildiğini görülmektedir. Ders kitabının yazarı Çoruh (2015: 275-276), Tesla'yı kazanıma da uygun olarak alternatif akım ve doğru akımın avantajları ve dezavantajları bağlamında ele almaktadır.

Ders kitaplarında Tesla'nın sınırlı bir şekilde ele alınması Türkiye'de başka alanlarda O'na yer verilmediği anlamına gelmemelidir. Aslında Türkiye'de Tesla'ya yönelik ilgi 2000'li yıllarda başlamıştır. İngiliz yazar Christopher Priest'in (1995) romanından uyarılma Hollywood yapımı *Prestij* (2006) gibi filmler de bu ilgiyi beslemiştir. Söz konusu filmde Tesla, bilim ve teknolojinin nimetlerinden insanlığın eşit bir şekilde faydalanması uğruna savaş veren biri olarak gösterilmektedir. Ayrıca, Türkiye'de konuya dair ilginin uyanmasında *Elektrik Mühendisliği, Bilim ve Ütopya, Turkish Neurosurgery* ile *Bilim ve Teknik* gibi dergilerde çıkan yazıların da etkili olduğu söylenebilir.

Ulusal literatürdeki Osmanlıca dergilerde, elektrik ve Edison'la ilgili pek çok yazı olmasına rağmen Tesla, konusundaki sessizlik dikkati çekmektedir. Yine de günümüzde bilim ve teknoloji alanında son gelişmeler, bu mucidin bilim tarihindeki yerinin tek-

rar değerlendirilmesine yol açmıştır. Günümüzde sosyal medya ortamında Tesla'nın aşağıdaki sözleri sıklıkla vurgulanmaktadır:

- “Paranın başkaları için taşıdığı anlam, benim için bir şey ifade etmiyor.”
- “Bilim ve teknolojinin nimetlerinden insanlık, eşit bir şekilde faydalanmalıdır.”
- “Eğer nefretiniz elektriğe dönüştürülebilseydi, bütün dünya aydınlanırdı.”
- “Bırakın bugün onların olsun, ama uğrunda çok uğraştığım gelecek, benimdir.”

1- Nikola Tesla Kimdir?

Tesla, 63 yaşında yazdığı “İcatlarım” adlı yazı dizisinde psikoloji ve fizyoloji araştırmacılarının ileride dikkatini çekebileceği düşüncesiyle hayat hikâyesini en sıra dışı anılarıyla detaylı olarak kaleme almıştır. “Matematik dersinin sevilmesi”, “annenin ölümünün hissedilmesi” gibi bazı temalar, daha sonra pek çok biyografi ya da otobiyografide sıklıkla karşılaşılan temalar oldu. “İcatlarım” yazıları, 1919’da *Electrical Experimenter* Dergisi’nde Haziran ve Ekim aylarında yayımlandı. Gerçekten bu yazılar, belge niteliğiyle mucit psikolojisi üzerine çalışanlara pek çok malzeme sunmaktadır.

Tesla, 9/10 Temmuz 1856’da Hırvatistan’ın Smiljan kasabasında doğdu. Avusturya Macaristan İmparatorluğu’nun, Osmanlı İmparatorluğu’na karşı oluşturduğu güneydoğu askeri sınır bölgesinde doğmuş ve büyümüştür. Çocukluk yıllarında çok şairane bulunduğu Sırp milliyetçiliğinin etkisi altında, kahramanlara çok özendiğini belirtmektedir (Tesla, 2015:33). Daha sonra ABD’deki bugünkü floresan lambalarının öncüsü olan içi değişik gazlarla dolu tüplere Zmaj Jovanoviç (1833-1904) gibi ünlü Sırp şairlerinin adlarını vermesi de (Cheney, 2015: 65) romantik dönemin etkileri olarak yorumlanabilir. Tesla aynı romantik duygularla Osmanlı Devleti’nden “barbar” olarak söz etmektedir. *Aforizmalar*’da “Avrupa, kendi bağımsızlığı pahasına o barbar akını yavaşlatan Sırbistan’a olan büyük borcunu asla ödeyemez.” (2016: 12) diye yazmaktadır. Yakın dostlarından Robert Johnson’a, hayran olduğu Sırp kahraman “Luka Filipov” adıyla; eşi Katharine’ya da “Bayan Filipov” diye hitap ediyordu (Cheney, 2015: 91; Seifer, 2015: 170-171).

Seifer’e göre (2015: 170), Tesla, Zmaj Jovanovich’in *Luka Filipov* şiirini çok seviyordu. 1894’te *Century Magazine*’de Zmaj Jovanoviç ve Luka Filipov ile ilgili yazılar yazdı ve “Luka Filipov” şiirini, İngilizce’ye çevirerek yayımladı (Cheney, 2015: 103; Seifer, 2015: 170). Bu şiir, Karadağ’da 1874 yılında savaşan Luka Filipov ile ilgili bir balad idi. Zmaj Jovanovich, şiirinde Luka Filipov’un bir Türk paşasını esir edip, prense götürürken tuzağa düşmesini, yaranmasını, Sırpların yakalanan paşayı öldürerek öç almaya karar vermesini, Luka’nın itirazını ve Türk paşanın geri dönmesini işlemektedir (Seifer, 2015: 170-171). Bazı Sırp kaynakları, bu kişinin Osman Paşa ya da Osman Nuri Paşa olduğunu, prensin de Karadağ Kralı Nikola Petroviç olduğunu iddia etmektedir. Esasen Plevne Kahramanı Osman Paşa’nın tam adı, Osman Nuri Paşa’dır. 18 Temmuz

◆ Bahri Ata

1876'da Vuçji Do Savaşı'nda, Osmanlı Ordusu'nun Hersek Cephesi Komutanı, Ahmet Muhtar Paşa idi (Akyay, 2015: 5). Gazi Osman Paşa, Rus generallerin kumanda ettiği Sırp ordusunu bozguna uğratarak, Izvor tepelerini ele geçirerek zafer kazandı. Bu başarısından dolayı kendisine ikinci rütbeden Mecidiye nişanı ve 1876'da müşirlik verilmiştir (Hülâgü, 1996: 465). Mehmed Süreyya'nın *Sicill-i Osmanî'sine* göre (1996, 1298), Miralay Ahmed Şükrü Efendi'nin 1840 doğumlu oğlu ve o tarihlerde bölgede olan bir Osman Nuri Paşa daha vardır. 1875'te Osman Nuri'nin Sırp Muharebesi'nde kaymakam rütbesinde olduğu anlaşılmaktadır. Kısaca bu türden şirlere, tarih ilminin metodolojisini uygulamanın zorlukları ortadır.

1870-1873 arasında 'Karlovac Gymnasium'unda okuyan Tesla, Avusturya'daki Graz Politeknik Okulu'nda ve Prag Üniversitesi'nde mühendislik eğitimi gördü. Politeknik Okulu yıllarında, günde yirmi saat ders çalıştığını yazmaktadır (Tesla, 2015: 47). Tesla, en iyi Alman hocalardan dersler almış ve Descartes'in kitaplarını, Newton'un *Principia'sını*, Mark Twain'in ve Voltaire'in eserlerini, Goethe'nin *Faust'unu*, Paul de Kock'un romanlarını okumuştur. Esasen Tesla'nın şahsında iyi bir eğitim almış ve kültürlü bir mucit profili ile karşılaşılmaktadır.

Tesla; Macar yazar Miklós Jósika'nın (1836), konusu 16. yüzyılda Erdel'de geçen *Abafi* adlı tarihî romanının, irade gücü uyandırdığını ve özdenetim üstüne yoğunlaşmaya başladığını belirtmektedir (Tesla, 2016: 35). Bu roman, Macarların ilk tarihî romanı olarak kabul edilmektedir. Romanın mesajı; "Güçlü iradeyle, zor şartları her zaman yenebiliriz." şeklindedir. Tarz olarak Sir Walter Scott'un (1814) *Waverley* adlı tarihî romanına benzetilmektedir. Romanda, Türklere karşı savaşan Abafi, kraliçenin ve Zsigmond Báthory'nin de dikkatini çekmektedir.

Tesla'nın elektrik mekanizması ile tanışmasını sağlayan teorik ve deneysel fizik dersleri veren Alman profesör Poeschl idi (Cheney, 2015: 31). 1881'de amcasının bir arkadaşı aracılığıyla Budapeşte'de Macaristan Merkez Telgraf Ofisi'nde bir iş buldu. 1882'de Fransa'ya gitti ve Continental Edison Şirketi'nde çalışmaya başladı. İlk asenkron motoru buldu. 1884'te ABD'ye geçti ve DC akımı sistemlerini savunan Edison'un yanında çalıştı. 1884'te Edison ile tanıştırıldığında Tesla 28 yaşında, Edison 37 yaşındaydı. Edison, O'nu "bilim şairi" olarak görüyordu. Yani, "Düşünceleri harika ama kullanışsızdı." (Cheney, 2015: 46). Bu iki mucidin kişisel özellikleri ve tarzları da birbirine taban tabana zıttı. Tesla, Avrupa'da iyi eğitim almış bir kişi, Edison ise otodidakt ve deneme-yanılma yoluyla çalışan bir kişiydi. Dış görünüş olarak da farklıydılar. Tesla 1.90 cm, Edison ise 1.78 cm boyundaydı. Tesla'nın obsesif-kompulsif mikrop fobisi vardı, Edison ise çalışırken ellerini kirletmekten kaçınmazdı. Tesla güvercinleri severken, Edison AC akımın canlılara zararını göstermek için köpek öldürebiliyordu.

1878'de Edison, New York'ta DC gerilim üreten bir elektrik santrali kurmuştu. 1887'de Edison'un şirketinden ayrılan Tesla 1888'de, üç fazlı akım indüksiyon motoru icadını Westinghouse şirketine sattı. Aynı tarihlerde İtalyan Galileo Ferraris de Turin

şehrinde böyle dönen bir alanın gerçekleşebileceğini ileri sürmüştü. Bu durum, DC ile AC akım üzerinden bir ticari savaşın çıkmasına yol açtı.

“İcatlarım” adlı yazısında “1889 senesinde –buraya geldikten beş sene sonra- Amerika’nın Avrupa’dan bir asırdan bile fazla ileride olduğuna kani olduğunu” (Tesla, 2015: 63) yazmaktadır. 1891’de ABD vatandaşlığına geçti. Kendi adıyla anılan icadı ‘Tesla Bobini’ni yaptı.

1892’de Londra’da Kraliyet Akademisi’ndeki konferansının ardından Lord Rayleigh’in “mucit ışığını barındırdığına” dair teşvik edici sözlerinin hayatındaki öneminden söz etmektedir (Tesla, 2015: 74). Lord Rayleigh, Tesla’ya tek bir araştırma konusu üzerinde yoğunlaşmasını tavsiye etmiştir (Cheney, 2015: 76). Bu sırada Tesla, 36 yaşındaydı. Edward Thorndike (1874-1949), her alanda başarı kazanmış 331 adamın hayatından yola çıkarak yaptığı araştırmada büyüklerin şaheserlerini yaptıkları yaş ortalamasını 47,4 olarak bulmuştu (Pitkin, 1939: 62). Oysa Tesla’nın yaşının bu ortalamanın çok daha aşığınsında olduğu dikkati çekmektedir.

1893’te Westinghouse Şirketi, Chicago’da açılan Kolomb Dünya Fuarı’nı Tesla’nın alternatif akım sistemi ile ışıklandırdı. Fuar, Tesla’nın tasarladığı ve kısa sürede üretilen 200.000 ampul ile ışıklandırıldı. Bu başarıdan dolayı Karadağ Prenslığı onu “Kartal Nişanı” ile, Sırp Kralı da ‘St. Sava Nişanı’ ile onurlandırdı (Cheney, 2015: 97-104). Osmanlı Devleti de Sultan II. Abdülhamid’in izniyle bu sergiye katıldı. Serginin komiseri daha sonra paşa olacak İbrahim Hakkı Bey ve yardımcısı da ünlü Darüşşafakalı telgrafçı Ahmet Fahri Bey idi. Tesla ile Ahmed Fahri’nin sergide karşılaşp, karşılaşmadığı bilmiyoruz. Bu yıllarda daha sonraki Osmanlı sergi heyetinde görev alan Ubeydullah Efendi’nin Amerika hatıralarında (Alkan, 1997), Tesla’ya ve yaptıklarına değinmemesi de ayrıca açıklama gerektiren bir durumdur.

1896’da Westinghouse ve Edison şirketleri Niagara Şelalesi’nde hidroelektrik enerjisini üretmek için bir anlaşma imzaladı. Böylece DC-AC akım savaşı da AC akımın zaferi ile sona erdi. 1899’de Westinghouse Şirketi Colorado’da nehirden 3.5 km uzaklıkta bir maden ocağına Tesla sayesinde elektrik götürmeyi başardı.

1901-1905 arasında kablosuz veri aktarma için tasarladığı Wardencllyffe Tower projesine yani Tesla Kulesi inşası işine girişti. Bu kulenin amacı, dünyanın telefon ve telgraf ağlarını birleştirmek; dünyanın her köşesine görüntülerin, hava durumunun ve borsa haberlerinin iletilmesini sağlamaktı (Bentli, 2006: 115). J.P. Morgan gibi mali destekçilerin Tesla Kulesi tasarımından çekilmesi ile proje gerçekleştirilemedi.

1917’de Amerikan Elektrik Mühendisleri Enstitüsü “Edison Madalyası’nı verdi. Bentli’ye (2006: 113) göre, “Edison’un ekibi, O’nun dehasının gün ışığına çıkmasını engellemek için büyük çabalar sarf etti. Tesla’nın bugün pek tanınmamasının başlıca sebebi budur.” Kanımca bu yorum hakikati tam anlamıyla yansıtmamaktadır. Anabritannica’ya (1993: 556) göre, basına verdiği “Başka gezegenlerden sinyaller aldığı”,

◆ Bahri Ata

“400 km uzaklıktan 10bin uçağı bile yok edebilecek bir ölüm ışını bulduğı” gibi iddialı demeçlerle pratik iş dünyasının güvenini kazanamadı. Michael Faraday, dönemin başbakanına “Hükümetinizin bir gün ondan (dinamodan) vergi sağlayabileceğini söyleyebilirim.” derken (Yıldırım, 1998: 140), Tesla’nın enerji ve iletişimin herkes tarafından bedava kullanılması fikri de (Peker, 2014: 821) Amerika’daki iş dünyasını korkutmuş olabilir. Gerçekten de Tesla, Edison karşısında buluşlarının ticari kazançlarını toplamada başarılı olamadı. Tesla 87, Edison ise 84 yaşında vefat etmiştir. 7 Ocak 1943’te New Yorker Hotel’in 3321 numaralı odasında vefat eden Tesla’nın ölümünden altı ay sonra ABD Yüksek Mahkemesi, radyoyu Marconi’nin değil, Tesla’nın bulduğunu açıkladı. Çünkü Marconi icadında, Tesla’nın 13 patentini kullanmıştı.

11-20 Ekim 1960’ta, Ağırlıklar ve Ölçüler Genel Konferansı’nın 11. toplantısında “Tesla” adı, manyetik alanları ölçmekte kullanılan birime verildi. Nikola Tesla örneğinde gördüğümüz gibi ABD, dünyanın yetişmiş nitelikli insan gücünü hiçbir eğitim masrafı yapmaksızın kendi sistemine adapte edebilmiştir.

2. Nikola Tesla Müzesi

Nikola Tesla Müzesi, 1952’de kurulmuş olup tamamıyla Nikola Tesla’nın kişisel mirasına adanmıştır. Müze ve kütüphane koleksiyonu, ABD’den Belgrat’a taşınmıştır. Bunların arasında özellikle jet-itişli, dört tekerlekli hem havada hem karada gidecek tarzda bir “aeromobil” tasarımları da vardır. Gezegenler arası seyahat edebilecek bir gemi de yer almaktadır (Cheney, 2015: 187). FBI’ın; Tesla’nın kişisel arşivini millî güvenlik açısından incelediğine ilişkin haberler de Tesla Müzesi’ne rağbeti arttırmaktadır.

3. Müze Ziyaretçilerine Yönelik Araştırmalar

1990’lı yıllardan bu yana genelde müzelerde ve özelde bilim müzelerinde ziyaretçi kavrayışlarının gelişimi ile ilgili önemli çalışmalar yapılmıştır. Hooper-Greenhill’in (1994), *Museum and Their Visitors* adlı çalışması bu konuda öncü niteliğindedir. Türkiye’de de 2000 ile 2014 arasında müze eğitimi, sanat ve tasarım, işletme, iktisat, iç mimarlık, kültürel miras yönetimi anabilim dallarında ziyaretçi ile ilgili tez çalışmalarının yapıldığı görülmektedir. Bunlardan Aydın (2004), Karademir-Uysal (2005), Yılmazsoy (2005), Aktaş (2006), Kırca (2008), Taşkın (2010), Terzioğlu (2012) ve Yaşar’ın (2014) çalışmaları doğrudan makalenin konusu ile ilgilidir:

Aydın (2004), Beylerbeyi Sarayı Müzesi’nde ziyaretçiyi katılımcı boyuta taşıyacak; eğitsel, sosyal ve kültürel etkinlikler içeren bir eylem planı önermiştir. Karademir-Uysal’ın (2005) araştırma grubunu, 8-23 Ağustos 2004 tarihlerinde Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi’ne giden ziyaretçiler oluşturmaktadır. Araştırmanın sonuçlarına göre, ziyaretçiler müzeyi, en çok aileleriyle birlikte ziyaret etmiş ve müzede bir saatten fazla zaman geçirmişlerdir. Ziyaretçiler, en çok yurt içi turistlerden oluşmaktadır. Müzede en çok beğendikleri bölüm, panoramalar/yağlı boya tablolar bölümüdür.

Yılmazsoy (2005), Sadberk Hanım Müzesi'nde ziyaretçilerin bireysel özellikleri ile bunların dolaşım davranışlarına etkisini incelemiştir. "Müze yönetiminin, ziyaretçilerin bireysel özelliklerindeki çeşitliliği göz önünde bulundurmaları gerektiği" sonucuna ulaşılmıştır. Aktaş (2006), da Ankara Etnografya Müzesi'nde 20 ziyaretçi ile gezi öncesi ve sonrası görüşmeler yapmıştır. "Ziyaretçilerin etnografya müzelerinin genel anlamda tanımı ve işlevini yeterince bilmedikleri ve geziden tatmin olmadan ayrıldıkları" bulgusuna ulaşmıştır.

Kırca (2008), İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde 119 kişiye, Rahmi Koç Müzesi'nde 90 kişiye ve genel halktan 151 kişiye uygulanan ankete göre toplanan bulgulardan hareketle "ziyaretçilerin demografik özelliklerine göre müze ziyaret alışkanlıkları ve müze tercihlerinin değiştiği" değerlendirmesini yapmaktadır. Taşkın (2010), araştırmasında yaz ayında Dolmabahçe Sarayı Müzesi'ni gezen yerli ve yabancı örneklem grubunun "ziyaretten memnun olarak ayrıldığı" bulgusuna ulaşmaktadır.

Terzioğlu (2012) da araştırmasında Pera Müzesi ile Venedik'teki Peggy Guggenheim Müzesi'nin ziyaretçi kitlelerini karşılaştırmaktadır. Araştırma sonucunda Türk sanat müzesi ziyaretçilerinin dünyadaki sanat müzesi ziyaretçileri ile pek çok ortak noktalarının olduğu, bazı yerel faktörlerin de kültürel faaliyetlere katılım üzerinde etkisi olduğu görülmektedir. Yaşar (2014) da Bilim Müzesi'ndeki istasyonlarda çalışmanın 12 ortaokul öğrencisinin bilgi hiyerarşisine etkisini incelemiştir. Sonuçlardan hareketle, istasyonların tasarımı ile ilgili bazı önerilerde bulunmaktadır.

Söz konusu bütün bu çalışmalar müzelerde ziyaretçi davranışlarına yönelik çok sayıda ipucu vermekle beraber, müze ziyaretçi defterini de içine alacak bir mahiyete ulaşmamıştır. Müze ziyaretçi defterlerinin de birer tarihî doküman olarak müzede öğrenme adına ne yaşandığına ilişkin çok önemli ipuçları içerdiği düşünülebilir.

Amaç

Bu araştırmanın amacı Nikola Tesla Müzesi'ni ziyaret eden Türk ziyaretçilerin müze defterine yazdıkları ifadelerden hareketle Tesla'ya yönelik algılarını ve müze deneyimlerini değerlendirmektir. Araştırmayla aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Nikola Tesla Müzesi'ni 28-31 Mayıs 2015 tarihleri arasında kaç Türk ziyaret emiştir?

2. Nikola Tesla Müzesi Müze Defteri'ne Türk ziyaretçiler neler yazmıştır?

Yöntem

Bu çalışma nitel araştırma yöntemi esas alınarak gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma, tümevarım yöntemi esas alınan, olgu ve olayları kendi doğal ortamları içerisinde gözlem, görüşme ve doküman inceleme gibi veri toplama araçlarıyla betimlemeye ve katılımcıların bakış açılarını yansıtmaya çalışan bir araştırma türüdür (Merriam, 2001; Yıldırım ve Şimşek, 2005). Bu çalışmada tarama yöntemi ile elde edilen veriler ve

◆ Bahri Ata

mevcut bir dokümanın (müze ziyaret defterinin) çeşitli ölçütler ışığında incelenmesi amaçlandığından doküman analizi kullanılmıştır (Çepni, 2010).

Veri Kaynağı ve Verilerin Toplanması

Çalışmada veri kaynağı olarak Nikola Tesla Müzesi Ziyaretçi Defteri'nden yararlanılmıştır. Bu bağlamda 28-31 Mayıs 2015' tarihleri arasında Nikola Tesla Müze'sini ziyaret edip Ziyaretçi Defteri'ne düşüncelerini yazan Türk ziyaretçilerin imzalı ifadeleri araştırmacı tarafından incelenmiştir. 2014-2015 eğitim-öğretim yılı bahar yarıyılında gerçekleştirilen çalışmada araştırmacı, kendi geliştirmiş olduğu doküman inceleme formu aracılığıyla verileri toplamıştır. Verileri toplarken ziyaretçi defterindeki tarih sırasını esas almıştır. Ayrıca müze ziyaret defterine görüş bildiren ziyaretçinin kendisinden önce deftere görüş yazanların yazdıklarını okumuş olabileceği ihtimalini de göz önünde bulundurmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada toplanan veriler betimsel analiz tekniği ile incelenmiştir. Bu tekniğin seçilmesinde verileri daha önceden belirlenen temalar çerçevesinde özetleme ve yorumlamaya fırsat vermesi, doğrudan alıntılara sıklıkla yer vermeye imkân tanınması ile yapılan alıntılardaki neden-sonuç ilişkilerini irdelemeye olanak sağlaması gibi özellikleri etkili olmuştur (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Çalışmada toplanan verilerin analizinde araştırmacı yapılmıştır (Patton, 2002). Bu bağlamda öncelikle araştırmacının yanı sıra bir alan eğitimi uzmanı tarafından ziyaret defterindeki yazılar bireysel olarak analiz edilmiştir. İkinci aşamada yapılan kodlamalar (Güvenirlilik= [Görüş Birliği/ (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı)] x 100) formülü aracılığıyla (Miles ve Huberman, 1994) karşılaştırılarak uyum yüzdesi %96.215 olarak hesaplanmıştır. Son aşamada ise araştırmacının yaptığı analizin esas alınarak çalışmanın yapılandırılmasına karar verilmiştir. Ayrıca veri analizi sürecinde müze ziyaretçilerinin gerçek isimleri yerine takma isimler (Ziyaretçi 1, Ziyaretçi 2 vb.) kullanılmış, veriler defterlerden yapılan doğrudan alıntılarla desteklenmiştir.

Bulgular

Nikola Tesla Müzesi'ni ziyaret eden Türk ziyaretçilerin müze defterine yazdıkları ifadelerden hareketle Tesla'ya yönelik algılarını ve müze deneyimlerini değerlendirmek amacıyla yapılan bu çalışmada aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır:

Türk Ziyaretçi Sayısına İlişkin Bulgular:

Çalışma kapsamında Nikola Tesla Müzesi Ziyaretçi Defteri incelenerek 28-31 Mayıs 2015 tarihleri arasında gezip, ziyaretçi defterine görüş ve duygularını yazan top-

* Nikola Tesla Müzesi'nde ziyaretçi defterleri aylık olarak düzenlenmektedir. Defter dolduğunda yenisiyle değiştirilmektedir. Araştırmacı tarafından ziyaretin yapıldığı sırada mevcut olan defterde yazısı bulunan Türk ziyaretçilerin ifadelerinin 28-31 Mayıs 2015 tarihlerine denk gelmesi nedeniyle böyle bir tarih sınırlandırılmasına ihtiyaç duyulmuştur.

lam 15 Türk ziyaretçi olduğu tespit edilmiştir. Bu ziyaretçilere ilişkin defterden çıkarılan genel bilgiler aşağıdaki tablolarda açıklanmıştır:

Tablo 1: Müze Ziyaretçi Defterine Görüşlerini Yazan Türk Ziyaretçilere İlişkin Bilgiler

Cinsiyet	f	%
Kadın	5	33.33
Erkek	10	66.67
Toplam	15	100

Tablo 1’de Nikola Tesla Müzesi Ziyaretçi Defteri’ne görüşlerini yazan Türk ziyaretçilere ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Buna göre müze defterine toplam 15 Türk ziyaretçi görüşlerini belirtmiştir. Müze ziyaretçi defterine görüş yazan ziyaretçilerin 5 tanesi kadın, 10 tanesi ise erkektir.

Tablo 2: Türk Müze Ziyaretçilerinin Ziyaret Günlerine İlişkin Bilgiler

Günler	f	%
28 Mayıs 2015	4	26.67
29 Mayıs 2015	2	13.33
30 Mayıs 2015	5	33.33
31 Mayıs 2015	4	26.67
Toplam	15	100

Türk müze ziyaretçilerinin ziyaret günlerine ilişkin bilgiler ise Tablo 2’de açıklanmıştır. Tablodan ziyaret defterine görüşlerini yazan Türk ziyaretçilerin en çok 30 Mayıs 2015’te deftere yazı yazdığı, 28 ve 31 Mayıs 2015’te 4’er ziyaretçinin, en az ise 29 Mayıs 2015’te deftere yazı yazdığı anlaşılmaktadır.

Türk Ziyaretçilerin Yazdıklarına İlişkin Bulgular:

Bu bölümde, 28-31 Mayıs 2015 tarihleri arasında Nikola Tesla Müzesi’nin ziyaretçi defterinde karşılaşılan Türk ziyaretçiler tarafından yazılan ifadeler topluca verildikten sonra değerlendirilmesine geçilecektir. İfadeler aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 3: Türk Müze Ziyaretçilerinin Ziyaret Defterine Yazdığı Görüşlere İlişkin Bilgiler

Ziyaretçi Adı	Görüşler
Ziyaretçi 1	I am really happy to visit Nicola Tesla Museum as a science teacher.
Ziyaretçi 2	Elektriğin babası Nikola Tesla’nın müzesini gördüğüm için çok mutluyum. Gerçekten çok güzel bir yer.
Ziyaretçi 3	Merhaba. Müthiş bir atmosfer, umarım benim gibi Nikola Tesla’ya ilgisi olan herkes burayı beğenir. Edison’un bir hırsız olduğunu biliyorduk. Ayrıca ticket office’deki kız çok güzel.

◆ Bahri Ata

Ziyaretçi 4	Elektrik için Nikola Tesla'ya teşekkürler.
Ziyaretçi 5	Dünyanın en zeki ve en şanssız mucidi, yaşamımızı kolaylaştırdığın için teşekkürler.
Ziyaretçi 6	İlginç bir yer. Elektrik için teşekkürler, Nikola Tesla.
Ziyaretçi 7	Elektriği kullandıkça Nikola Tesla'ya minnet duyacağım.
Ziyaretçi 8	Dünya Türk olsun!! Tesla aslında Türkmüş, Müslümanmış.
Ziyaretçi 9	Sevgili Nikola, çalışmaların insanlığa ışık tuttu. Mekânın cennet olsun.
Ziyaretçi 10	Kahrolsun Edison, Viva Tesla!
Ziyaretçi 11	İyi ki doğmuşsunuz ve Dünya'ya çok büyük hizmet etmişsiniz. Mekânın cennet olsun.
Ziyaretçi 12	Emminin oğlu Tesla az icat yapmışsın. Terbiyesiz, ayıp, memleketi bırakıp kaçmak var mı, adı.
Ziyaretçi 13	Sevgili Nicola, Ben bu satırları yazarken sen muhtemelen huriler ile oynaşiyor olacaksın. Hakkın var da, bize bıraktığın miras için teşekkürler. Ha bu arada kahrolsun Edison Yaşasın, Nicola Tesla!
Ziyaretçi 14	Her sayfada bir Türk'ün olması gerektiğini düşünerek, bu sayfayı da ben dolduruyorum. Fizik dersinde gördüğümüz iğrenç bobin sorularını Tesla Amca'ya borçluyuz. Teşekkürler Tesla Amca.
Ziyaretçi 15	Nikola Tesla, her şey iyi hoş, burada. <i>Prestij</i> filmindeki makinadan yapsana be babacım. Edison'a seni söylemem, güzel abim

Yukarıda verilen yazılı ifadeleri topluca değerlendirildiğinde; 15 kişi arasından sadece bir kadın Fen Bilgisi öğretmeninin kendisini İngilizce ifade ettiği, iki ifadede "Nikola" isminin "Nicola" olarak hatalı yazıldığı, iki ifadenin "Mekânın cennet olsun." cümlesi ile bitirildiği, bir ziyaretçinin de memleketini bırakıp, ABD'ye gittiği için Tesla'yı eleştirdiğini görmekteyiz. Türk ziyaretçilerin Tesla ve Edison arasındaki rekabette haberdar oldukları, bu rekabette Tesla'yı destekleyici cümlelere yer verdikleri de dikkati çekmektedir. Ancak yazılan bu ifadelerden, elektriğin tarihi gelişiminin ve Tesla'nın bu gelişmedeki yerinin çok da iyi anlaşılmadığı söylenebilir.

Bu çalışma yapılırken, bazı ziyaretçilerin müze defterine yazdıkları yorumları twitter hesaplarından da paylaştıkları tespit edilmiştir. İncelenen sekiz ifade, gündelik siyasetin etkisiyle yazılmış izlenimini verirken, aynı zamanda çalışmanın konusunu teşkil eden 15 ifade ile paralellik göstermektedir. Bu dört ifade ise aşağıdaki gibidir:

- "Devir icat değil, ticaret devri." (13.12. 2014)
- "Türkiye'den meslektaşımın müzesini gezmeye geldim. Bize de böyle buluşlar yapmamızı Allah nasip etsin. Buluşlarının ve yaratıcılığının hastayız." (13.06.2015)
- "Sayenizde daha kolay bir hayat yaşıyoruz. Size teşekkür ve dualarımızı sunuyoruz." (24.01.2016)
- "Adamınsın Tesla, gasp edilen haklarını teslim edeceğiz." (24.01. 2016)

Tesla Müzesi ziyaretçi defterine görüşlerini yazan Türk ziyaretçilerin yaşları ve eğitimleri konusunda bir fikir edinilememiştir. Ancak Türk ziyaretçilerin Tesla-Edison rekabetinde Tesla'yı destekleyici cümlelere yer verdikleri özellikle dikkati çekmektedir. Bir Belgrad Gezi Rehberi'nde ziyaretçi defterindeki bu türden ifadeler, Türk ziyaretçilerin özellikle duygusal ve mazluma karşı yüreğinin hassaslığı olarak yorumlanmıştır (URL1).

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Tesla, *Aforizmalar'ında* şöyle demektedir: "Çağımızın büyüklüğünü doğru bir şekilde anlamak isteyen herkes elektrik alanındaki gelişmelerin tarihini çalışmalıdır. Elektriğin tarihi, *Binbir Gece Masalları*'ndaki bütün öykülerden daha muhteşemdir." (Tesla, 2016: 75). Bu ifadesi 1903'te vefat eden Herbert Spencer'in bilim sözleriyle paralellik taşımaktadır. Tesla, (2016: 74) aradan geçen seksen yıla rağmen hâlâ "Elektrik nedir?" sorusunu sorduğunu ve cevap veremediğini samimiyetle yazmaktadır.

Tesla Müzesi'nde ziyaretçi defterine yazı yazan Türk ziyaretçilerin elektriğin tarihi gelişimi ve Tesla'nın bu gelişimdeki yeri ve icatları, Edison-Tesla rekabeti konusunda bilgi eksikleri olduğu anlaşılmaktadır. J. L. Heilborn'ın (1979) *Electricity in the 17th and 18th centuries, A Study of Early Modern Physics* gibi kitaplar hâlâ Türkçeye çevrilmeyi beklemektedir.

Türk ziyaretçiler, yurtdışında ülkelerini temsil ettikleri bilinciyle, müze ziyaretçi defteri gibi tarihi belgelere duygu ve düşüncelerini daha ciddi bir tavırla, estetik bir dil ve üslupla yazmaya özen göstermelidirler. Müze ziyaretçi defterlerine yönelik yapılacak benzer çalışmaların sayısının artması, bu türden defterlere kaydedilen duygu, düşünce ve görüşlerin daha nitelikli ifadelerle yer almasına da dolaylı olarak hizmet edebilir.

1887'de Tesla, New York'ta Edison'un şirketinden ayrılıp kendi şirketini kurduğu sırada, Salih Zeki (1864-1921) de Fransa'daki okulu birincilikle bitirip, bir mühendis olarak yurda dönmüştür. Tesla'nın şöhretini pekiştirdiği Chicago Sergisi'ne (1893) katılan Ahmed Fahri gibi pek çok mühendis, ne yazık ki maarif bürokrasisi arasında yitip gitmiştir.

Tesla, tıpkı Edison'un kendine sağladığı gibi yetenekli bir Osmanlı/Türk mühendise örneğin Mehmet Emin Kalmuk'a (1869-1954) şirketinde çalışma imkânı verir miydi? Bu hipotetik soru geçmişteki olaylara daha farklı bakılmasını sağlayacaktır.

Kaynaklar

AKTAŞ, Z. (2006), *Ankara Etnoğrafya Müzesi'nin Ziyaretçi Gözüyle Değerlendirilmesi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi), Ankara.

◆ Bahri Ata

- AKYAY, B. (2015), "1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı Sırasında Karadağ Sınırındaki Askerî Durum Üzerine Bir İngiliz Subayın Memorandumu", *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi*, 4 (2), ss. 1-31.
- ALKAN, A. T. (1997), *Sıradışı Bir Türk Ubeydullah Efendi'nin Amerika Hatıraları*,(2. Baskı), İletişim Yayınları, İstanbul.
- ANONİM (1993), "Tesla, Nikola", *Anabritannica Genel Kültür Ansiklopedisi*, Cilt 20, ss. 555-556.
- AYDIN, C. (2004), *Beylerbeyi Sarayı Ziyaretçi Profili ve Saray Müzelerde Ziyaretçiyi Katılımcı Boyuta Taşıma Konusunda Bir Eylem Planı Önerisi*, Yıldız Teknik Üniversitesi Sanat ve Tasarım Ana Sanat Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- BENTLİ, F. (2006), "Çağdaş Prometheus", *Elektrik Mühendisliği*, 44 (429), ss. 113-115.
- CHENEY, M. (2015), *Zamanın Ötesindeki Deha Tesla*, (7. Baskı), Türkçesi: Okhan Gündüz- Ertuğrul Memed Koç, Aykırı Yayıncılık, İstanbul.
- ÇEPNİ, S. (2010), *Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş*, Celepler Matbaacılık, Trabzon.
- ÇORUH, M. (2015), *Ortaöğretim Fizik 11 Ders Kitabı*, Ada Matbaacılık, Ankara.
- HEILBORN, J. L. (1979), *Electricity in the 17th and 18th centuries. A Study of Early Modern Physics*, Univ of California Press, Berkeley.
- HOOPER-GREENHILL, E. (1994), *Museum and Their Visitors*, Routledge, London.
- HÜLÂGÜ, M. (1996), "Gazi Osman Paşa" maddesi, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 13, ss. 464-465.
- İNÖNÜ, E (2005), *Bilim Devrimi ve Stratejik Anlamı*,(2. Baskı), Türkiye Bilimler Akademisi Forumu, Ankara.
- KARADEMİR-UYSAL, Ç. (2005), *Müze Eğitimi ve Müze Ziyaretçilerinin Atatürk Kurtuluş Savaşı Müzesi Ziyaretçi Profili Aracılığıyla İncelenmesi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi), Ankara.
- KIRCA, S. S. (2008), *Tüketicilerin Müze Ziyaret Alışkanlıkları ve Müze Tercihlerini Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma*, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi), Sakarya.
- KÜÇÜK, S. (2010), *Osmanlı İmparatorluğu'nda Teknolojik Değişim ve Dönüşüm: Elektrik Örneği*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara.
- LAÇİN-ŞİMŞEK, C. & ŞİMŞEK, A. (2010), "Türkiye'de bilim tarihi öğretimi ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yeterlilikleri", *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7 (2), ss. 169-198.
- MEHMET SÜREYYA (1996), *Sicill-i Osmanî 4* (Yay. Haz. Nuri Akbayır), Tarih Vakfı Yurt Yayınları. İstanbul.
- MERRIAM, S. B. (2001), *Qualitative Research and Case Study Applications in Education*, Jossey-Bass, San Francisco.

- MILES, M. B. ve HUBERMAN, A. M. (1994), **Qualitative Data Analysis**, Sage Publications, London.
- ÖNDER, E. (2000), **Askeri Müzeye Gelen Ziyaretçilerin Sürelerinin Fuzzy Matematiği ile Optimizasyonu**, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi), İstanbul.
- ÖZKAN, A. (2013), **Bağımsızlıktan Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı'na Sırp (1878-1918)**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık. İstanbul.
- PATTON, M. Q. (2002), **Qualitative Research & Evaluation Methods**, Sage Publications, Thousand Oaks, CA.
- PEKER, S. (2014), "Nikola Tesla, HumbleGenius", **Turk Neurosurgery**, 24 (6), ss. 821-822.
- PITKIN, W. B. (1939), **Hayat 40'ında Başlar**, çev. Ömer Rıza Doğrul, Ahmet Halit Kitapevi, İstanbul.
- SEIFER, M. (2015), **Nikola Tesla: Bir Dâhinin Biyografisi** çev. İnci Yılmazlı, GEOTURKA Araştırma İletişim Hizmetleri Yayıncılık, İstanbul.
- TAŞKIN, Z. (2010), **Dolmabahçe Sarayı'nı Ziyaret Edenlerin Ziyaret Nedenleri Memnuniyet Araştırması**, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi), İstanbul.
- TERZİOĞLU, S. (2012), **Visitor of Art Museums: A Comparative Study of The Pera Museum in İstanbul and Peggy Guggenheim Collection in Venice**, Koç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- TESLA, N. (2015), İcatlarım "Kendi Kaleminden Tesla", çev. Peren Demirel, Zeplin Düşünce, İstanbul.
- TESLA, N. (2016), **Varolmanın Dayanılmaz Ağırlığı Aforizmalar**, (2. Basım), çev. Peren Demirel, Aylak Adam, İstanbul.
- URL1. "Belgrad Nikola Tesla Müzesi", <http://www.belgradgezirehberi.com> adresinden 6 Ocak 2017 tarihinde alınmıştır.
- YAŞAR, E. (2014), **Bilim Müzesi Ziyaretçilerinin Müze İstasyonundan Öğrendiklerinin Bilgi Hiyerarşisi İle Ölçülmesi ve İstasyondan Öğrenilenlerin İstasyonunun Tasarım Amacı İle Karşılaştırılması**, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi), İstanbul.
- YILDIRIM, A. ve ŞİMŞEK, H. (2005), **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- YILDIRIM, C. (1998), **Bilimin Öncüleri** (11. Basım), TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları, Ankara.
- YILMAZSOY, A. C. (2005), **Visitor Behavior in Museum Enviroments: an Analysis of Visitor Circulation Patterns in Sadberk Hanım Museum**, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.

MÜZE EĞİTİMİNDE DÖNÜŞÜMLER: KOCAELİ MÜZESİ'NDE EĞİTİCİLERİN EĞİTİMİ*

Ceren KARADENİZ**
Ayşe OKVURAN***
Müge ARTAR****
Ayşe ÇAKIR İLHAN*****

Öz: Çağdaş müzenin temel işlevi eğitimidir. Çağdaş müzeler eğitim sürecinde alan uzmanları aracılığıyla ve halka yönelik ayrıntılı planlama ve uygulama yoluna giderek yüz yüze veya uzaktan eğitim yaklaşımlarını kullanmakta, kapsamlı eğitim programları sunmaktadır. Müze ve galerilerde eğitim yapmak, müzenin koleksiyonları ile gereksinimi farklı olan ziyaretçinin ilgileriyle ilişki kurmaktır. Kocaeli Arkeoloji ve Etnografya Müzesi zengin ve çeşitlilik içeren koleksiyonunu çağdaş bir yaklaşımla sergilemeyi ve yenilikçi eğitim yöntem ve teknikleriyle farklı yaş ve ilgi gruplarına seslenmeyi hedefleyen bir kurumdur. Bu çalışmada Kocaeli Arkeoloji ve Etnografya Müzesi'nin 2016 yılında Marka Doğu Marmara Kalkınma Ajansı desteğiyle ve Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Disiplinlerarası Müze Eğitimi Programı işbirliğinde gerçekleştirdiği "Müze Eğitimi Projesi" sürecinde uygulanan müzede eğitimcilerin eğitimi çalışmalarına ilişkin süreç, bulgu ve değerlendirmeler yer almaktadır. Üniversite destekli müze eğitimi projesinde, müze koleksiyonunun farklı yaş ve ilgi gruplarından ziyaretçilerin ilgisini çekecek biçimde eğitim kapsamına alınması, müzede çalışan uzmanların koleksiyonda yer alan kültür varlıklarının eğitim amacıyla kullanılmasına ilişkin bilgi ve deneyim sahibi olması, müze çocuk atölyesinin eğitim kapsamına alınması ve müzeye özgü bir eğitim kitapçığı geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Anahtar sözcükler: Müze, Kocaeli Arkeoloji ve Etnografya Müzesi, eğitim, müze eğitimi, müze eğitimcisi, drama, müze atölyesi

* Bu çalışma MARKA Doğu Marmara Kalkınma Ajansı desteğiyle Kocaeli Müzesi tarafından yürütülen TR42-16-TD-0045 Kodlu "Kocaeli Müzesi Çocuk Eğitim Atölyesi Eğitim Programının Oluşturulması" adlı proje (03.05.2016 – 03.06.2016) kapsamında gerçekleştirilmiştir.

** Araş. Gör. Dr.; Ankara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Müzecilik Bölümü, Müze Eğitimi Anabilim Dalı.

*** Doç. Dr.; Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Müze Eğitimi Anabilim Dalı.

**** Prof. Dr.; Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bölümü, Müze Eğitimi Anabilim Dalı

***** Prof. Dr.; Ankara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Müzecilik Bölümü, Müze Eğitimi Anabilim Dalı

TRANSFORMATION IN MUSEUM EDUCATION: TEACHER’S TRAINING IN KOCAELI MUSEUM*

Ceren KARADENİZ**
Ayşe OKVURAN***
Müge ARTAR****
Ayşe ÇAKIR İLHAN*****

Abstract

The basic function of the contemporary museum is education. The contemporary museum seeks the possibilities of educational activities as social functions as well protection, conservation, documentation and storage. During the training process, museums especially go for the planning and implementation in the way which includes different age and interest groups and they make collaboration with specialists through contemporary educational methods like face to face and distance education approaches. Kocaeli Archeology and Ethnography Museum is a dynamic cultural institution which aims to present its rich and diverse collection to different age and interest groups with its innovative methods and techniques. In this study, the process and findings related to the educational activities of Kocaeli Museum professionals within the scope of the “Museum Education Project” which was conducted in cooperation with the East Mediterranean Marmara Development Agency and prepared by Ankara University Institute of Social Sciences Museum Education Programme in 2016 in the context of contemporary museology approach is stated. Within the scope of the museum education project, the collection of the museum was examined and analyzed for different ages and interest groups in the scope of educational activities. Training of museum professionals in accordance to learn how to use museum collection with the purpose of education and construction of children’s education room and education pack were also emphasized.

Keywords: Museum, Kocaeli Archeology and Ethnography Museum, education, museum education, creative drama, children’s education room.

* This study was realized within the scope of the project TR42-16-TD-0045 coded “Developing of Kocaeli Museum Children Education Workshop Programme” supported by MARKA Eastern Marmara Development Agency (03.05.2016 – 03.06.2016).

** Research Assist. Dr., Ankara University, Faculty of Fine Arts, Department of Museums Education.

*** Assoc. Prof. Dr., Ankara University, Faculty of Educational Sciences, Department of Fine Arts Education.

**** Prof. Dr., Ankara University, Faculty of Educational Sciences, Department of Psychological Services in Education.

***** Prof. Dr., Ankara University, Faculty of Fine Arts, Department of Museums Education.

Giriş

Müzelerin koleksiyonlarını ziyaretçilerde merak, ilgi ve heyecan uyandırmak amacıyla ziyaretçi merkezli eğitim programları hazırlama ve uygulama süreci olarak adlandırılan müze eğitimi, farklı bir ifadeyle çağdaş müzenin her yaştan ziyaretçiyi müzede “aktif” kılma ve farklılık gösteren ziyaretçi ihtiyaçlarına ve ilgilerine vurgu yaparak kapsayıcı müze ortamı ve olanakları oluşturma çabasıdır (Talboys,2016). Uluslararası Müzecilik Komitesi (ICOFOM)’ise müze eğitimini benzer biçimde ancak izleyiciye odaklanarak izleyicinin gelişimini sağlamak amacıyla çeşitli değer, kavram ve bilgilerden yola çıkarak ve pedagojik yöntemler kullanarak geliştirilen bir süreç olarak tanımlamıştır (ICOFOM,2010). Onur (2014,18) da günümüzde çağdaş müzenin temel işlevinin eğitim olduğunu belirtmektedir. 20. yüzyılın son çeyreğinden beri müzeler eserleri sadece sergilemekle kalmamakta, bunları halkın beğenisini kazanacak şekilde sunma yollarını arayarak, koruma, belgeleme, depolama gibi temel müzecilik işlevlerinin yanında eğitim işlevini de yürütme çabasıdır. Çağdaş müzecilik yaklaşımıyla sergi tasarımı ve tanıtım gibi işlevler artık eğitim işlevine hizmet edecek biçimde ve müzelerde kurulan eğitim birimlerinin hedefleriyle örtüşecek içerikte planlanmaktadır. Eğitimde gerek alanla ilgili uzmanlara yönelik, gerekse halka yönelik (farklı yaş ve ilgi gruplarından ziyaretçiler) çağdaş planlama, uygulama ve eğitim yoluna gidilmektedir.

Müzelerin eğitim amacını gerçekleştirebilmeleri için ziyaretçilerini (hedef kitleyi) iyi tanımaları ve koleksiyon ile ziyaretçi ihtiyaçları arasında doğrudan ilişki kurmaları gerekmektedir. Dolayısıyla müze ve galerilerde eğitim yapmak öncelikle müzenin koleksiyonları ile ziyaretçinin gereksinimleri ve ilgileri arasında ilişki kurmayı gerektirir. Bu süreçte her grubun ve bireyin gereksinimleri ve ilgileri farklıdır (Greenhill, 1999,22, Hein, 2005,358). George Hein’a (1998,51) göre, müze ziyaretçilerle iletişim sürecinde eğitim yoluyla entelektüel bağlantıyı gerçekleştirir; değer yargularını ve davranışları etkiler, değişik kültürlerin hoşgörüsü çerçevesinde tanınmasını ve kabul görmesini hedefler. İlgi ve merakı geliştirir. Öz güveni kuvvetlendirir, gelecekle ilgili yaşam ve eğitim seçeneklerini zenginleştirir. Müze eğitim sürecinde ziyaretçilerin ne düşündüklerinden çok, nasıl düşündükleri ile ilgilenip, onların dünyasına ulaşmayı amaçladığından bireyle beklenen ve istenen iletişimi kurarak, sosyal alışverişi başlatır. Amy Gorman (2008,40), müzelerin kültürel ve eğitsel görevlerini sıralarken müzenin en önemli amacının bir şeyler öğretmek olduğunu, eğitim aracılığıyla müzenin kişinin yaratıcı güçlerini geliştirdiğini ve kişiyi topluma hazırladığını vurgulamaktadır. Donald Preziosi ve Claire Farago (2004,152)’nin yorumuyla bir dünyayı kavrama teknolojisi olan müze, farklı konu ve içeriklerde kullanılan bir forum görevi görerek çağdaş eğitimin önemli okul dışı öğrenme çevrelerinden biri olarak kabul edilmektedir.

Hollanda müzelerinde 2013’ten beri bir müze-okul işbirliği programı yürütülmektedir. Yenilikçi öğrenme etkinlikleri, atölye çalışmaları, miras ve müze organizasyonlarındaki yenilikler ve müzede görsel düşünme konularına odaklanan bu çalışmaların

genel adı “müzeleri düşünmek” olarak belirlenmiştir. “Müzeleri düşünmek” öğrencilerin tartışmalara liderlik ettiği, gözlemleyerek müze içinde keşfetmeye yönelik etkinliklere katıldıkları, kanıtlardan yola çıkarak araştırmalar geliştirdikleri, merak ederek bağlam kurdukları ve müze içinde nesneyle etkileşime geçtikleri bir öğrenme stratejisidir (Herz, 2014,2). Dolayısıyla öğretmenlerin, müze eğitimcilerinin, müze gönüllü ve doçentlerinin (“müze doçenti” -museum docent- genellikle Amerika Birleşik Devletleri’nde eğitimci ya da rehber olarak gönüllülük esasıyla müzelerde çalışan alan uzmanlarına verilen unvandır) öğrencilerle bu stratejiler doğrultusunda çalışabilmeleri için başta Amsterdam Müzelerinde olmak üzere Hollanda genelinde müze uzmanlarına bu eğitim verilmiştir. Avrupa’daki pek çok müzeyi özellikle yetişkin eğitimi kapsayan MAP for ID, çok kültürlülük bağlamında kültürlerarası diyalog ve etkileşimi ön plana çıkaran ve öncelikle müze uzmanlarını hoşgörü, aidiyet, kültürel çeşitlilik ve göçmenlik gibi temalarda yetiştirmeyi hedefleyen bir bilgi ve deneyim değişimi projesidir. Bu proje bünyesinde 30 farklı alt proje yürütülmüş, katılımcı müzelerde müze uzmanlarının hizmet içi eğitimler kapsamında müze etkinliklerine (rehberli ve bireysel müze turlarına, sanat atölyeleriyle (öykü anlatma atölyeleri), sanal ve gezici müze sergileri, yerleştirmeler, performanslar ve otobiyografik sunumlar, tiyatro performansları, videolar, kısa filmler, kültürlerarası giyim ve müzik atölyeleri ile konferans, seminer ve inceleme gezileri gibi etkinliklere katılmaları sağlanmıştır (Bodo vd., 2009,6).

Rika Burnham ve Elliott Kai – Kee (2015,37) müzelerin izleyicilere dünyayı kavrama konusunda özgür, donanımlı ve çağdaş bir altyapı sunabilmeleri için müzelerde ders veren eğitimcilerin, müze uzmanlarının ve müze gönüllülerinin müzede eğitim için hazırlık, bilgi ve planlama gerektiren yeterliğe sahip olmaları gerektiğini vurgulamışlardır. Ceren Karadeniz, Ayşe Okvuran, Müge Artar ve Ayşe Çakır İlhan (2015,209) da, müzelerin toplumsal işlevlerine bağlı olarak gündeme gelen “eğitim” işlevine yönelik çağdaş uygulamaları belirledikleri ve müze eğitimcilerinin çeşitlenen görev ve sorumluluklarını örneklerle tartıştıkları çalışmalarında müzede eğitim işlevinden sorumlu personelin ziyaretçi kavramının ayrıntılarını incelemesi, ziyaretçiye ulaşacak yöntem ve teknikleri çeşitlendirmesi, çocukların, ailelerin, yaşlıların, engellilerin, ilgi gruplarının ve diğer ziyaretçilerin müzede neler yaşadığını, neleri nasıl öğrendiğini araştırarak, araştırma sonuçlarını uygulamalarda kullanması gerektiğini vurgulamışlardır. Anna Johnson, Kimberly Huber, Nancy Cutler, Melissa Bingmann ve Tim Grove (2009,58)’a göre, müze eğitimi üstlenecek uzmanların bu alanın felsefesini ve ilkelerini çok iyi kavramaları gerekmektedir. Eileen Hooper-Greenhill’in (1999,37) her müzenin eğitim felsefesini, kendi koleksiyonuna ve misyonuna uygun eğitimi müzenin amaçları ve yöntemleri doğrultusunda belirlemesi gereklidir. Müzeciliğin her alanına ilişkin dünyada yaşanan gelişmeleri izlemek, müzede iletişim, halkla ilişkiler, toplumsal çalışmalar, tanıtım ve eğitim başta olmak üzere farklı alan uzmanlarının çağdaş müzecilik bağlamında hizmet içi eğitim uygulamalarına düzenli olarak katılmaları önemlidir. Torch (2010,6) müze eğitimi müze eğitimcisi ile tanımlar. Ona göre müze eğitimi, müzenin amaçlarını, vizyonunu ve izleyiciye ilişkin hedeflerini, müze

nesnelerinin mevcut durumuna göre ve izleyicilerin beceri ve yetenekleri bağlamında planlayarak sunma becerisi geliştirmiş müze uzmanlarının işidir. Bu bağlamda, çağdaş müzecilik anlayışıyla müze eğitimi sürecinde müze eğitimcisinin görsel kültürü kullanmasını, aile katılımına odaklanmasını, işbirliği ve katılım kültürünü yaygınlaştırmasını, müze içinde öğrenme galerilerinin oluşturulması için çaba göstermesini, nesne etkileşimini eğitim etkinlikleri kapsamına almasını ve sanal - dijital teknolojiyi müze içinde kullanmasını önerilmektedir (Karadeniz vd, 2015,212).

Müzelerde müze uzmanlarının eğitimi ve çağdaş müzecilik yaklaşımları doğrultusunda hizmet içi eğitime katılmalarına ilişkin çalışmalar özellikle Avrupa Birliği Projeleri kapsamında yürütülmektedir. 2010'da Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından ortak yayınlanan AB Türkiye Kültürlerarası Diyalog- Müzeler Hibe Programı (ICD-MUSE) ile, Türkiye'de çok sayıda devlet müzesi ile özel müzenin müze uzmanlarına eğitimi içerikli işbirliği projeleri hazırlanmıştır. Avrupa Birliği ülkelerindeki ve aday ülkelerdeki müzeler arasında müzecilik etkinlikleri aracılığıyla kültürlerarası diyalog, kültürel etkileşim ve hoşgörü geliştirmeyi hedefleyen bu karşılıklı çalışmalarda müze uzmanlarının deneyim ve bilgilerini artırmak için müze yönetimi, sergileme, küratörlük, müze eğitimi gibi güncel ve mesleki konularda eğitimler verilmiş ve ortaklık olanakları oluşturulmuştur. Bu süreçte Türkiye'deki müzeler (kent müzeleri, yenilenen arkeoloji müzeleri ve çocuğa ilişkin sergileriyle öne çıkan müzeler vb.) projeden yararlanabilmek amacıyla bölgesel kalkınmayı güçlendirecek öneriler geliştirmişlerdir.

Diyarbakır Müzesi geliştirdiği "Diyarbakır Müzesi'nin Kültürlerarası Diyalog Yoluyla Kapasitesinin Güçlendirilmesi" adlı proje, müzenin operasyonel, kurumsal ve yönetsel kapasitesinin artırılmasıyla, kültürel, tarihsel ve doğal kaynakların sürdürülebilirliği ve korunmasına ilişkin toplumda katılımcılığın artırılmasını amaçlamıştır. Müzenin proje ortağı Bethnal Green Çocukluk Müzesi ve Victoria & Albert Müzesi'dir. Diyarbakır Müzesi personelleri başta olmak üzere, Urfa, Mardin, Adıyaman, Malatya, Elazığ, Batman ve Diyarbakır Kent Müzesi personelinin katılımıyla, sergi tasarım ve geliştirme, koleksiyon yönetimi, yönetim, katılımcılık ve yeni ziyaretçilere ulaşmak konularında müze uzmanlarına yönelik hizmet içi eğitimler düzenlemiştir. Çorum Müzesi, Bergbau Alman Madencilik Müzesi ile birlikte "Çorum Müzesi'nde Bir Şeyler Oluyor" adlı projeyi geliştirmiş ve bu projeye kültürlerarası diyalogu artırmak için müzeyi etkin biçimde kullanmayı, küratörlük, müze eğitimi, performans sanatları konularında müze uzmanlarını geliştirmeyi amaçlamıştır. 2011'de başlayan projede müzede çocuklara ve gençlere yönelik atölyeler hazırlanmış, müze eğitimcileri, müze uzmanları ve akademisyenlerin katıldığı müze eğitimi etkinlikleri hazırlanmıştır (Karadeniz, 2015,233).

UNICEF, MDGF, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Ankara Üniversitesi işbirliğiyle yürütülen Müze Eğitimi ve Dostluk Treni Projesi kapsamında Kars ve Erzurum Müzelerinde çocuk müze odası açılmış, İstanbul'dan Kars'a özel bir müze eğitimli tren seya-

hati gerçekleştirilmiştir. BM Ortak Programı, Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü (SHÇEK), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Kültür ve Turizm Bakanlığı işbirliğinde, çocuk haklarını baz alarak kültürel miras konusunda çocuklarda müze bilinci oluşturma ve çocuk hakları komitesi üyesi çocukları gönüllü müze eğitimcisi olarak yetiştirmek amacıyla düzenlenen proje kapsamında çocuk ve gençler müze eğitimi kurslarına ve uygulamalarına katılmış, müze eğitimcisi olarak farklı yaş gruplarındaki akranlarına müzelerde eğitim vermişlerdir. Programın kapanış etkinliği olan Dostluk Treni kapsamında İstanbul, Ankara, Eskişehir, Sivas, Erzurum ve Kars illerindeki müzelerde müze eğitimleri gerçekleştirilmiştir (İlhan vd. 2014,1728). Bir Erasmus projesi olan ve 2014 – 2016 yılları arasında yürütülen MUSEUM Professionals/ Müze Profesyonelleri Projesi Türkiye’de müze çalışanlarına, müzecilik alanında eğitim gören öğrencilere ve insan kaynakları alanında kariyer hedeflerine yönelik; mesleki ve akademik eğitim programları geliştirmek amacıyla hazırlanmıştır. Projeye müzecilik – müze eğitimi alanlarında mesleki eğitim kalitesinin artırılması, üniversite – sektör işbirliğinin sağlanması, çağdaş müzeciliğin e-öğrenme portalı ile sunulması, yaygınlaştırılması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması hedeflenmiştir. Proje kapsamında geliştirilen e-öğrenme portalı ile müze uzmanlarının ve alanda gelecek planlayan müze ilgililerinin müze eğitimi konusunda akademik altyapı oluşturmaları ve sertifika alması sağlanmıştır (İlhan, 2016).

Müzelerde müze uzmanlarının eğitimi ve çağdaş müzecilik yaklaşımları doğrultusunda Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanan hizmet içi eğitimlere, Mili Eğitim Bakanlığı ve yerel idarelerce yürütülen müze eğitimi konulu öğretmen eğitimleri ve üniversitelerde yürütülen seçmeli müze eğitimi dersleri de eklenebilir. Ankara Valiliği ve İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nün yürüttüğü Çocuk Dostu Şehir Ankara uygulamaları kapsamında il ve ilçe koordinatörü öğretmenlere Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Cumhuriyet Müzesi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Oyuncak Müzesi gibi müzelerde “Eğitimde Yeni Yaklaşımlar” isimli eğitimcilerin eğitimi programı uygulanmıştır. Program kapsamında müze vb. okul dışı öğrenme ortamlarında çocuk dostu şehir ilçe koordinatör öğretmenlerine hizmet içi eğitimler verilmektedir. Eğitimler Anadolu Uygarlıkları, Öğretim Yöntem ve Teknikleri ve Müze Eğitimi konularına odaklanmaktadır. İstanbul’da İl Milli Eğitim Müdürlüğü ve Sakıp Sabancı Müzesi işbirliğiyle “Müze Rehberim Öğretmenim Projesi” gerçekleştirilmiş, sınıf, sosyal bilgiler ve görsel sanatlar öğretmenleriyle müze eğitimi uygulamaları yapılmıştır. Aydın Milli Eğitim Müdürlüğü ve Aydın Müzesi arasında imzalanan “Müze Okul” eğitim projesi protokolüyle il kapsamındaki okullarda görev yapan öğretmen ve öğrencilerin programlı müze eğitimlerinden faydalanmaları amaçlanmaktadır. Bununla birlikte Kasım 2016’da Milli Eğitim Bakanlığı ve Kültür Turizm Bakanlığı arasında okullarda sanat eğitiminin geliştirilmesi amacıyla bir işbirliği protokolü imzalanmıştır. Bu protokolde okulların müze ve ören yerlerinin ziyaretini sistematik olarak yapmaları konusuna vurgu yapılmaktadır. Protokol kapsamında bilim ve sanat merkezi öğrencilerinin disiplinlerarası öğrenme gerçekleştirebilmeleri için uygun derslerin

bilim ve sanat merkezi öğretmenleri eşliğinde Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı müzelerde yapılması sağlanacaktır. Dolayısıyla protokol, 2005 – 2006 eğitim – öğretim yılıyla birlikte yapılandırmacı yaklaşım çerçevesinde gündeme gelen müze eğitiminin öğretmenler bağlamındaki uygulama zorluklarına karşın öğrenme ortamı çeşitliliğiyle birlikte tekrar gündeme geldiğini göstermektedir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği, 2016).

Eğitim Fakültelerinin öğretmenlik programlarında müze eğitimi seçmeli dersleri okutulmaktadır. Sınıf Öğretmenliği Lisans Programlarında müze eğitimi kavramının Uygarlık Tarihi, Türk Tarihi ve Kültürü, Sanat Eğitimi, Fen ve Teknoloji Öğretimi, Drama ve Görsel Sanatlar Öğretimi gibi derslerle ilişkili olduğu görülmektedir. Okulöncesi Öğretmenliği Lisans Programı incelendiğinde ise Görsel Sanatlar Eğitimi dersinde “müze eğitimi” kavramına rastlanmaktadır. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programlarında yer alan Arkeoloji, Eskiçağ Tarihi ve Uygarlığı, Sanat ve Estetik ve Drama derslerinde müze eğitime yer verilmekte, müzelerin sosyal bilgiler dersinde kullanılmasından söz edilmektedir. Resim-iş öğretmenliği Lisans Programı'nda ise “müze eğitimi ve uygulamaları” adı altında bir ders bulunmaktadır (İlhan, 2010). Evren Şar ve Tuna Sağkol (2013,87) ‘yapılandırmacı eğitim’ sisteminin içinde müze eğitiminin yerini ve önemini vurguladıkları çalışmalarında, Türkiye’deki her eğitim fakültesinde, ‘müze eğitimi’ ana temalı derslerin bulunmadığını ve bu derslerin müfredata eklenmesinin, öğrencinin aktif olarak deneyim yaşamasını ve yaşayarak - yaparak öğrenmesini öngören yapılandırmacı eğitim sistemini destekleyeceğini ve pek çok farklı derste müzelerden aktif öğrenme platformu olarak faydalanılacağını belirtmişlerdir. Adem Taşdemir, Tezcan Kartal ve A.M. Özdemir (2013,68), öğretmen adaylarının bilim merkezi ve müzelerde gerçekleştirilen uygulama örneklerine katılımlarının okul dışı öğrenme ortamlarını kullanmalarına ilişkin olumlu tutum geliştirmelerine katkı sağladığını saptamış, bu merkezlerde uygulama şansı bularak keşif yoluyla öğrenme gerçekleştirmekten memnun olduklarını belirtmişlerdir. Canan Laçın Şimşek, Fatime Balkan Kırıyıcı ve Elif Atabek Yiğit (2013,140), Fen Bilgisi Öğretmenliği Programı öğrencilerinin müze ziyaretlerinin, öğrenilen bilgilerin pekişmesini, daha anlamlı hale gelmesini sağladığını, düşüncelerin değişiminde olumlu etkileri olduğunu ve ayrıca ziyaretin duyuşsal alana yönelik farklılıklar da yarattığını ifade etmişlerdir. Ceren Karadeniz ve Ayşe Okvuran (2014,872) okulöncesi öğretmenliği öğrencileri ile gerçekleştirdikleri müze çalışmalarında öğretmen adaylarının müzede çalışmaya ilişkin en beğendikleri unsurun “müze ortamında bulunmak” olduğunu vurgulamışlardır. Tuğba Selanik Ay ve Nuray Kurtdere Fidan (2014,77) da, öğretmen adaylarının müze koleksiyonunu müze ortamında izlemenin ve nesnelere hakkında ayrıntılı bilgi almanın süreci eğlenceli ve öğretici hale getirdiğini vurgulamaktadır. Oğuz Dilmaç (2016, 1490), öğretmen adaylarının müzede ve sanat galerisinde aktif öğrenme yöntem ve tekniklerini kullanarak müzeye ilişkin olumlu yargılarda bulduklarını ve kalıcı öğrenme sağladıklarını ifade ettiklerini vurgulamıştır. Ceren Karadeniz ve Zekiye Çıldır (2016), Sınıf Öğretmenliği Bölümü öğrencilerinin müzede ders işleme sürecinin

profesyonel bir altyapı ve deneyim gerektiğini düşündüklerini ancak müzenin sınıf içi öğrenme ortamından ayrılarak, gerçek nesnelere çevrili bir öğrenme atmosferi sunması bakımından eşsiz olduğunu düşündüklerini vurgulamaktadır. Örnekler, öğretmen eğitiminde müzede eğitimin çalışılan konudaki farkındalık düzeylerini artırdığını, özellikle sınıf öğretmenliği, sosyal bilgiler öğretmenliği, resim - görsel sanatlar öğretmenliği gibi alanlarda yapılandırıcı yaklaşıma uygun öğrenme ortamları sağladığını göstermektedir.

Müzecilik, müze eğitimi ve müze yönetimi gibi alanlarda sayısı artan lisansüstü öğrenim programları da kendini bu alanlarda lisansüstü düzeyde geliştirmeyi amaçlayan müze uzmanları, öğretmenler vb. gruplar için akademik çalışma alanları sunmaktadır (Yıldız Teknik Üniversitesi Müzecilik Yüksek Lisans Programı, Ankara Üniversitesi Disiplinlerarası Müze Eğitimi Yüksek Lisans Programı, Akdeniz Üniversitesi Müzecilik Yüksek Lisans Programı, Dokuz Eylül Üniversitesi Müzecilik Yüksek Lisans Programı, Başkent Üniversitesi Müzecilik Yüksek Lisans Programı, İstanbul Üniversitesi Müze Yönetimi Yüksek Lisans Programı ve Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Müzecilik Yüksek Lisans Programı). Dolayısıyla müze eğitimi süreçlerini profesyonel olarak sürdürebilmek amacıyla öğretmen adaylarına lisans öğrenimleri süresince, öğretmenlere meslek hayatları boyunca ve müze uzmanlarına hizmet içi eğitimler kapsamında müze eğitimi ilke, yöntem ve tekniklerine ilişkin kuramsal bilgiler ve uygulama örnekleri içeren eğitimler verilmeli; müzecilik alanına ilgi duyan donanımlı ve mesleki bağlamda yeterli kişilerin aynı eğitsel süreçlerden geçmeleri müze eğitimi uygulamalarının kalitesini ve sürdürülebilirliğini artırmak açısından gereklidir.

Yöntem

Bu çalışma, Kocaeli Müzesi Eğitim Projesi'ne ilişkin süreci ayrıntılı olarak ele almayı amaçlayan betimsel bir çalışmadır. Kocaeli Müzesi Eğitim Projesi ile, Kocaeli Müzesi koleksiyonunun farklı yaş ve ilgi gruplarından ziyaretçilerin ilgisini çekecek biçimde eğitim etkinlikleri kapsamına alınması ve müze uzmanlarının müze koleksiyonundaki kültür varlıklarının eğitim amacıyla kullanılabilirliğine ilişkin yöntem ve teknik bilgiyle, müze eğitimi deneyimine sahibi olması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda Kocaeli Müzesi Çocuk Eğitim Atölyesi'nin farklı yaş ve ilgi gruplarının eğitim ve serbest zaman etkinlikleri sürecinde kullanım biçimleri irdelenmiş ve Kocaeli Müzesi müze eğitim kitapçığı oluşturulmuştur. Kocaeli Müzesi Eğitim Projesi sürecindeki veriler Kocaeli Arkeoloji ve Etnografya Müzesinde çalışan yedi müze uzmanı ile yapılan odak grup görüşmesi sonucunda elde edilmiştir.

Çalışma Grubu

Çalışmaya Kocaeli Arkeoloji ve Etnografya Müzesinde çalışan yedi müze personeli katılmıştır. Müze personeli arasında üç sanat tarihçi, üç arkeolog ve bir okul öncesi öğretmeni yer almıştır. Çalışmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabılır durum örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Müze personeli arasından izinde ve

görevde olmayan ve müze eğitimini gönüllü olarak üstlenmek isteyen yedi personel seçilmiştir. Nitel araştırmalarda yaygın olarak kullanılan bir yöntem olan kolay ulaşılabılır durum örnekleme tanıdık bir örneklem üzerinde çalışma araştırmacılar için daha pratiktir, kolay algılanabilir ve araştırmaya hız kazandırır.

Verilerin Toplanması

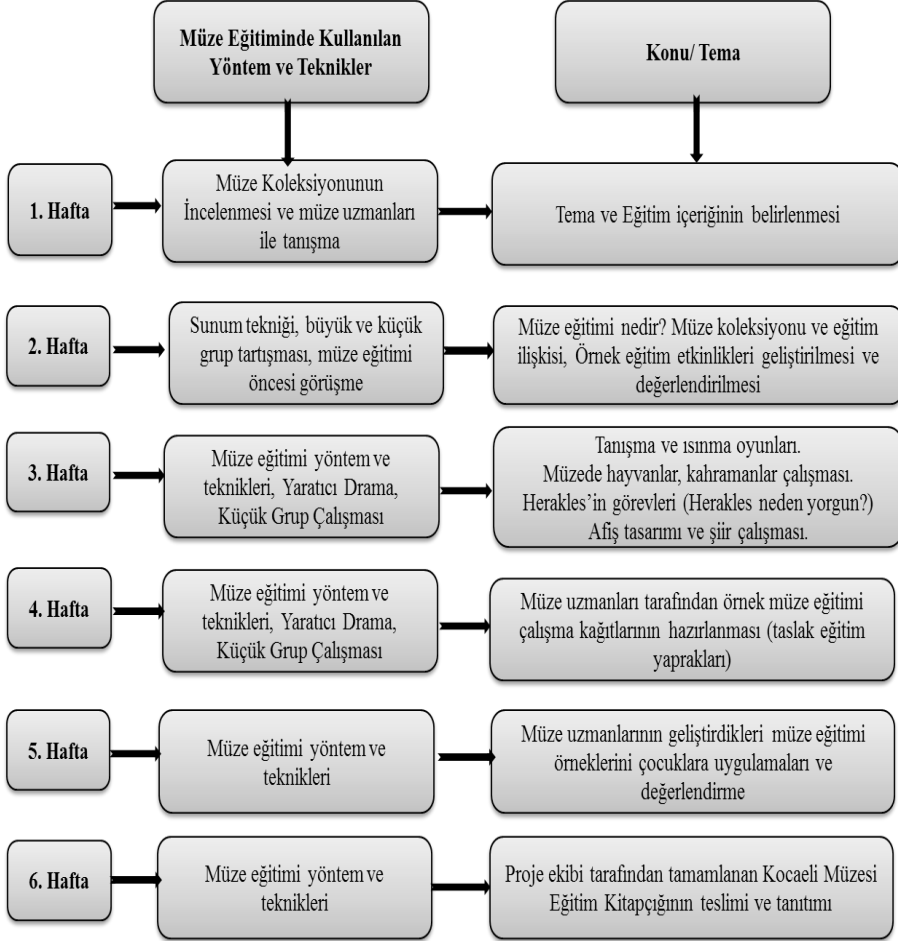
Veriler, araştırmacılar tarafından yürütülen odak grup görüşmeleriyle toplanmıştır. Görüşmelerde katılımcılara müze eğitimi projesi öncesi müze eğitimine ilişkin duygu ve düşünceleriyle, proje sonrası müze eğitimine ilişkin duygu ve düşüncelerini ifade edecekleri açık uçlu sorular sorulmuştur. Odak grup görüşmesi küçük bir grupta lider arasında yapılandırılmamış görüşme ve tartışmada grup dinamiğinin etkisini kullanma, derinlemesine bilgi edinme ve düşünce üretmedir (Bowling, 2002,38). Odak grup görüşmeleri, önceden belirlenmiş yönergeler çerçevesinde gerçekleştirilen, bu yöntemin mantığına uygun olarak, görüşülen kişilerin öznelliklerini ön planda tutan, katılımcıların söylemine ve bu söylemin toplumsal bağlamına dikkat edilmesi gereken nitel bir veri toplama tekniği olarak tanımlanabilir (Çokluk, Yılmaz ve Oğuz, 2011,97). Görüşmelerle müze uzmanlarının müze eğitimi birimleri, müze eğitiminde çalışacak personel, müze eğitiminin önemi, müze eğitiminde işbirliği, müze eğitiminde kullanılan araçlar ve yöntemler ile müzenin gelecek hedeflerine ilişkin bilgiler elde edilmiştir.

Verilerin Analizi

Veriler içerik analiziyle çözümlenmiştir. Nitel verilerin analizinde içerik analizi en uygun yöntemlerden biridir (Kitzinger ve Farquhar, 1999,160). Veri analizinde en iyi yol, kayıt sırasında ya da sonrasında çözümlene yapılırken, belli başlıklar altında anahtar temaları belirlemektir. Kayıt sırasında alınan kısa notlar bile daha sonra yapılacak analizler için oldukça yararlıdır. Odak grup görüşmesinin raporlaştırılmasında katılımcıların ne söylediği tüm ayrıntılarıyla birlikte çok önemlidir (Creswell, 2007,42). Raporla genel olarak temalara göre belirlenen algılar yer almalıdır. Araştırmacılar, analiz yaparken ve raporlaştırırken konuşma dilinin olduğu gibi kalmasına dikkat etmelidir (Çokluk, Yılmaz ve Oğuz, 2011,99).

Bulgular

Kocaeli Müzesi Müze Eğitimi Projesi Süreci

Şekil 1. Kocaeli Müzesi Eğitim Projesi Çalışma Planı

1967 yılında kurulan Kocaeli Müzesi, Kocaeli İstasyon Caddesi üzerinde bulunan Eski Gar Alanı içindeki 1873 – 1910 yılları arasında inşa edilmiş Eski Gar ve Ambar binalarına ilişkin yapılara yerleşmiş bir arkeoloji ve etnografya müzesidir. Müze olarak hizmet veren alan içinde Tamir Atölyesi, Su Deposu ve Lojman Binası yer almaktadır. İki adet Tekel Deposu birleştirilerek (Arkeolojik ve Etnografik eseler için) teşhir salonları oluşturulmuştur. Müzede Paleolitik, Helenistik, Roma, Bizans ve Osmanlı

◆ Ceren Karadeniz / Ayşe Okvuran / Müge Artar / Ayşe Çakır İlhan

dönemlerine ilişkin eserler sergilenmektedir. 2016'da hizmete açılan müze eğitim atölyesi, özellikle okulöncesi dönem öğrencilerine ve öğretmenlerine ilişkin görsel sanat çalışmaları ve ilkokul öğrencileri için düzenlenen etkinliklere ev sahipliği yapmaktadır. Öte yandan eğitim atölyesi, zihinsel engelliler bakım ve iyileştirme müdürlüğü tarafından da sosyal sorumluluk çalışmaları kapsamında kullanılmaktadır. Atölye münferit olarak ziyarete gelen ailelere de hizmet vermektedir (Gölcük, 2016,122).

Kocaeli Müzesi çocuk atölyesi

Müze koleksiyonunun farklı yaş ve ilgi gruplarından ziyaretçilerin ilgisini çekecek biçimde eğitim etkinlikleri kapsamına alınması ve müze uzmanlarının müze koleksiyonundaki kültür varlıklarının eğitim amacıyla kullanılabilirliğine ilişkin yöntem ve teknik bilgisi ile müze eğitimi deneyimi sahibi olmasının amaçlandığı Kocaeli Müzesi Eğitim Projesinde müze eğitimcilerinin eğitimi kapsamında, ilk aşamada Kocaeli Müzesi ziyareti gerçekleştirilerek müze koleksiyonu hakkında ayrıntılı bilgi alınmış, müze binası ve çevresinde inceleme yapılmış, tema ve beş haftalık eğitim içeriği ile eğitimcilerin eğitimi sürecinde müze eğitimine katılacak müze personeli belirlenmiştir.

Eğitimin ikinci aşamasında, personel çağdaş müze, müzede eğitim, müzede öğrenme, müzede öğretim yöntem ve teknikleri ve dünya müzelerinde çocuk ve gençlerin eğitimi konularında kuramsal olarak bilgilendirilmiştir.

Uzmanlardan Kocaeli Müzesi'ni ifade eden en çok beğendikleri üç eserle, müzede çekimser kaldıkları üç eseri belirtmeleri istenmiştir. Bu soruya ek olarak uzmanlara müze eğitimi sürecinde en çok hangi yaş grubu ile çalışmak ve hangi eser ve tema ile ilgili müze eğitimi etkinliği yapmak isteyecekleri sorulmuştur. Müzede öne çıkan ve izleyicinin en çok ilgisini çeken eserlerin saptanmasının amaçlandığı bu çalışmada, uzmanların yanıtları doğrultusunda müzede öne çıkan eserlerin yorgun Herakles Heykeli, Athena Heykeli, Mevsim Heykelleri ve Çukurbağ Eserleri olduğu belirlenmiştir. Müzede çekimser kalan eserlerin ise, mezar taşları, toplar, paleolitik numuneleri, etnografik eserler ve sütunlar olduğu belirlenmiştir.

Müze uzmanlarının büyük bölümü müze eğitimi alanında 5 – 6 yaş grubuyla Mevsim Heykelleri üzerine, 10 – 11 yaş grubuyla etnografik eserler ve sikkeler üzerine, 8 - 10 yaş grubu ile Yorgun Herakles Heykeli üzerine ve 12 – 14 yaş grubu ile kurtarma kazıları vitrini üzerinde çalışmak istediklerini ifade etmiştir. Bu çalışmalar dışında, 13 yaş ve üzeri öğrencilerle restorasyon ve konservasyona yönelik çalışmalar yapılmak istendiği vurgulanmıştır.

Resim 1. Kocaeli Müzesi uzmanları ile odak grup çalışmaları

Müze uzmanlarından müzenin en beğenilen eserlerinden biri olan ve müzeyi temsil ettiğini düşündükleri Yorgun Herakles Heykeli'ne ilişkin farklı yaş gruplarına yönelik müze eğitimi etkinlikleri geliştirmeleri istenmiştir. Bireysel etkinlik geliştirme çalışmalarının ardından uzmanlar aşağıdaki etkinlikleri seçerek uygulayabileceklerini vurgulamışlardır.

◆ Ceren Karadeniz / Ayşe Okvuran / Müge Artar / Ayşe Çakır İlhan

Hedef Kitle	Etkinliğin Adı	Yöntem ve Teknik	Süreç
5-6 yaş	Yorgun Herakles "Herakles'in Başı"	Rehberli Müze Gezisi, Soru-cevap, Anlatım, Görsel Sanatlar	Müze galerilerindeki heykel başları incelenir ve hangi heykel başının Herakles'e ait olabileceği tartışılır. Diğer heykel başlarından hareketler çocukların kendi Herakles başlarını çizmeleri sağlanır.

Müze uzmanları "Yorgun Herakles: Herakles'in Başı" adlı etkinliğin kolay uygulanabilir, eğlenceli ve müzenin en önemli eserlerinden biri olan Yorgun Herakles Heykeline ilişkin açıklayıcı ve öğretici bir etkinlik olacağını, okul öncesi dönem çocuklarının bilişsel gelişimlerini, dil gelişimlerini, sosyal – duygusal gelişimlerini ve motor gelişim süreçlerini destekleyeceğini vurgulamışlardır.

Hedef Kitle	Etkinliğin Adı	Yöntem ve Teknik	Süreç
7-11 yaş	Yorgun Herakles "Herakles Neden Yorgun?"	Rehberli Müze Gezisi, Soru-cevap, Anlatım, Yaratıcı Yazma	Çocuklarla yorgunluk kavramı üzerine tartışılır ve Yorgun Herakles heykelinin öyküsü anlatılır. Herakles'in neden yorulmuş olabileceği üzerine konuşulur ve çocukların Herakles'in neden yorulduğunu kısa bir öyküyle anlatmaları sağlanır. Yazılan öyküler okunur ve değerlendirilir.

"Yorgun Herakles: Herakles Neden Yorgun?" adlı etkinliğin 7-11 yaş grubu çocuklara yorgunluk ve dinlenme kavramını anlatmak, neden – sonuç ilişkisi kurabilmelerini sağlamak ve diğer bireylere karşı duygudaşlık geliştirmelerini sağlamak amacıyla kullanılabileceği vurgulanmıştır.

Hedef Kitle	Etkinliğin Adı	Yöntem ve Teknik	Süreç
12-16 yaş	Yorgun Herakles "Herakles'in 12 Görevi"	Rehberli Müze Gezisi, Soru-cevap, Anlatım, Canlandırma	Yorgun Herakles Heykeli incelendikten sonra çocuklara Herakles'in 12 görevi ayrıntılı olarak anlatılır ve görevler içinden seçilenleri küçük gruplar halinde canlandırmaları istenir. Görevler ve sorumluluklar üzerine tartışılarak etkinlik değerlendirilir.

"Yorgun Herakles: Herakles'in 12 Görevi" adıyla 12-16 yaş grubu için geliştirilen etkinliğin kahramanlık, görevler ve sorumluluklar üzerine tartışma platformu oluşturacağı vurgulanarak, bu etkinliğin çocukların zorlukların üstesinden

gelmeden görevlerin ve sorumlulukların başılamayacağı hakkında farkındalık kazanmalarını sağlayacağı ifade edilmiştir. 12 – 16 yaş grubu çocukların Herakles'in 12 görevi üzerine yaratıcı drama tekniklerini kullanarak kendilerini ifade etme, neden – sonuç ilişkisi kurabilme, grupla işbirliği içinde hareket etme, bedenlerini kullanarak bir kurguyu izleyen gruba sunum yapma gibi becerileri geliştirebileceği ve müzeye olan ilgilerinin artabileceği düşünülmüştür.

Müze uzmanları aynı süreçte bireysel olarak geliştirdikleri diğer etkinlik örneklerini değerlendirerek elemiş ve üç farklı yaş grubu için Sikkeler ve Çukurbağ Eserlerine yönelik eğitim etkinlikleri geliştirmişlerdir. Geliştirilen diğer örnekler tüm müze uzmanlarını temsil edecek grup sözcüsü tarafından ifade edilmiştir. Sikkelere ilişkin etkinlik önerisinde, eğitim atölyesine bir darp makinesi almak, kil hamuru ile sikke tasarımı yaptırmak ve konuya ilişkin canlandırmalar geliştirmek gibi öneriler öne çıkmıştır:

“Müzedeki 10-11 yaş grubuyla sikke tasarımı çalışması yapılabilir. Darp makinesi ile Roma Dönem sikkeleri basılır. Birçok müzede artık sikke basımı çalışmaları yapılıyor. Bir Roma İmparatorunun giysisi çocuklara giydirilebilir, imparatoru da içeren bir drama etkinliği yapılabilir. Ayrıca darp makinesi bulunamıyorsa kil hamuruyla sikke oluşturulabilir. Roma'nın Cumhuriyet dönemi imparatorları hakkında kısa bilgiler verilip, dönemin önemli olayları ve kararları tartışılabilir. Sikkelerin hangi koşullarda ve hangi özelliklerde basıldığı sorgulanabilir. Sikke yapımı tamamlandıktan sonra ürünler için sergilemeye yönelik bir pano oluşturulabilir. Bu, çalışmaya katılan öğrencilerin ve öğretmenlerin dışında müzeye gelen diğer ziyaretçileri de mutlu edecektir”. (Grup Sözcüsü)

Sikke etkinliğinin kazanımları, sikkede geçen ayrıntılara dikkat çekmek, dönem özelliklerini anlamak, hayal gücünü devindirmek, zamanda geriye yolculuk yaparak çocukların duygu dünyalarını geliştirmek olarak belirlenmiştir. Bu etkinliğin uygulama zorlukları arasında, sikke darp makinesinin temininin zor olması, çocukların el becerilerinin gelişimine bağlı olarak beklentinin altında çalışmalar çıkabilme olasılığının bulunması olarak belirlenmiştir. Öte yandan uzmanlara göre Sikkeye ilişkin Roma Dönemini içeren canlandırmada kullanılacak metnin yazım süreci kolay olmayacaktır bu nedenle metindeki bilgilerin müze uzmanı gözetiminde, yeterli düzeyde ve doğru yansıtılmasına dikkat edilmelidir.

Uzmanlar, Çukurbağ Eserlerine ilişkin gerçekleştirilecek drama etkinliklerinin çeşitliliğine vurgu yapmışlardır. Çukurbağ panolarının ayrı ayrı seçilip eğitim konusu yapılabileceğini düşünen uzmanlar, dönemin önemli karakterlerinin, dönem giysileri ve aksesuarlarının ve mitolojik karakterlerin canlandırma yoluyla kolayca anlatılabileceğini ifade etmişlerdir. Panolarda yer alan karakterleri gösteren bir defile düzenleyip müze sonrası aşamada okulda bilginin pekişmesi sağlanarak müzedeki eğitimin unu-

tulmaz hale getirilmesi de önerilmiştir. Uzmanlar bu etkinlik sürecinde karakterlerin adlarının telaffuz edilmesinin zor olabileceğini, dolayısıyla çocukların yaş grupları düşünülerek hazırlık aşamalarında karakter isimlerinin kısaltmalarıyla ya da kolay söylenir biçimleriyle kullanılması gerektiğini vurgulamışlardır.

Eğitimin üçüncü aşamasında, müze uzmanlarına müze eğitiminde kullanılan tanışma ve ısınma çalışmaları örnekleri, canlandırma örnekleri ve değerlendirme çalışmalarından oluşan müze eğitimi uygulanmıştır. Müze eğitimi yöntem ve teknikleri, yaratıcı drama ve küçük grup çalışması gibi öğrenme yöntem ve tekniklerini içeren eğitimin içeriği “Müzedeki Hayvanlar ve Kahramanlar” ile “Herakles’in 12 Görevi” başlıklarında hazırlanmıştır. Etkinlikler, tanışma ve ısınma çalışmalarına ilişkin yürüme alıştırmaları, esneme çalışmaları, isim çalışmaları, bedensel güven çalışmaları, fırça dansı, bedenle ritim çalışmaları, meyve ve müze sepeti çalışması (sikke, heykel, rölyef), hareketi kim başlattı? adlı dikkat çalışması, müzikle yoğunlaşma ve ayna çalışması gibi örneklerle başlamış; müze nesnelерinin donuk imge tekniğiyle canlandırılmasıyla tamamlanmıştır. Isınma çalışmalarının ardından müze uzmanları “müzedeki hayvanlar” ve “müzedeki kahramanlar” temalı iki gruba ayrılmış ve müze galerilerinde hayvanları ve kahramanları saptayarak, bu karakterleri kullanacakları kısa bir öykü hazırlamaları istenmiştir. Hikâye oluşturma sürecinde müzedeki saptanan hayvanlar güvercin, horoz, boğa, aslan, yılan, at, yunus balığı, kartal, koyun, geyik ve kurttur. *Maximian ve Diokletian** gibi karakterler de kahramanlar temalı öyküye konu olmuştur. Gruplar saptadıkları karakterlere ilişkin öykülerini oluşturduktan sonra müze bahçesinde canlandırma yapılmış ve öyküler okunarak karakterler hakkında değerlendirme yapılarak etkinlikler sonlandırılmıştır.

Resim 2. Donuk imge çalışması

* Maximian ve Diokletian 286-305 yılları arasında müşterek olarak imparatorluk yapmış Roma İmparatorlarıdır.

Resim 3. Müzede hayvanlar ve Müzede Kahramanlar temalı öykü çalışmaları

Etkinliklerin ilerleyen bölümünde Herakles'in yorgunluğu üzerine bir imgelem çalışması gerçekleştirilmiştir. Herakles'in 12 görevinden yola çıkılarak Nemea aslanını bulma öyküsü imgelem çalışmasına uyarlanmış, kahramanın Nemea Aslanını bulma ve onunla mücadele etme süreci öykü haline getirilerek müze uzmanlarına okunmuştur. Uzmanlardan öyküyü dinlemeleri ve kendilerini Herakles'in yerine koyarak yüz ve beden hareketleriyle hikâyeye uygun biçimde hareket etmeleri istenmiştir. Çalışmanın sonunda katılımcıların Herakles ile özdeşim kurmaları sağlanmış, bu yorucu görevin etkileri Yorgun Herakles Heykeli önünde tartışılmıştır. İmgelem çalışmasının ardından uzmanlar iki gruba ayrılmış ve Herakles'in iki görevi yazılı açıklamalarıyla birlikte gruplara dağıtılmıştır (Artemis'in kutsal geyiğinin yakalanması görevi ve Altın elmaların toplanması görevi). Uzmanlar bu görevleri üç farklı fotoğraf anı biçiminde canlandırmış ve canlandırma sonunda görevleri okuyarak değerlendirmişlerdir. Herakles'in iki görevine ilişkin canlandırma etkinliğinin ardından uzmanlar farklı kişilerden oluşan yeni gruplar oluşturarak aynı çalışma ile bağlantılı istasyon etkinliğine katılmışlardır. İstasyon Yöntemi, bütün grubun her aşamada (her istasyonda) çalışarak bir önceki grubun yaptıklarına katkı sağlayarak çalışmayı bir basamak ileri götürmeyi, yarım kalan işi tamamlamayı öğreten etkili bir yöntemdir. İstasyonlar katılımcıların eş zamanlı olarak çeşitli öğrenme etkinliklerini gerçekleştirebilecekleri merkezlerdir. Etkinlikte Herakles'in 12 görevine ilişkin afiş ve şiir istasyonları oluşturulmuştur. Gruplar her iki istasyona da katılarak çalışmayı tamamlamış ve konuşma halkası tekniğiyle eğitimin tamamını değerlendirmişlerdir.

Etkinliğe ilişkin genel değerlendirmede uzmanların tamamı ilk kez böyle bir müze etkinliğine katıldıklarını ve kullanılan müze eğitimi yöntem ve tekniklerini uygulayabilir, etkili ve eğlenceli bulduklarını belirtmişlerdir.

◆ Ceren Karadeniz / Ayşe Okvuran / Müge Artar / Ayşe Çakır İlhan

“Müzede bulunan eserlerden yola çıkarak bu kadar çok etkinlik geliştirebileceğimizi düşünmüyordum. Biz bile bu kadar eğlendiğimize ve öğrendiğimize göre çocuklar kim bilir ne kadar çok eğlenecekler” (Uzman 1)

“Çok eğlenceli, müzeyi sevdi ve bilgileri kalıcı hale getiren etkinliklerdi. Sadece öğrenmekle kalmadık aynı zamanda bedenimizi de kullanarak uzun zamandır yapmadığımız ısınma çalışmalarını da yapmış olduk” (Uzman 2)

Uzmanlar gerçekleştirdikleri etkinliklerin amaçladıkları üzere sadece Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Tarih ve Görsel Sanatlar derslerinde değil Fen Bilgisi dersinde de kullanılabileceğini vurgulamışlardır. Ayrıca bu etkinliklerin sadece okulöncesi, ilkokul ve ortaokul çağı çocuklarını değil, üniversite öğrencilerinin, sivil toplum örgütü üyelerinin ve farklı ilgi gruplarına üye yetişkinlerin de ilgisini çekeceğini ifade etmişlerdir.

Kocaeli Müzesi Eğitim Projesi'nin dördüncü aşamasında müze uzmanları, üçüncü aşamada gerçekleştirdikleri etkinliklerden de yola çıkarak proje ekibi liderliğinde ilkokul öğrencilerine yönelik tam günlük eğitim etkinliği geliştirme atölyesine katılmışlardır. Müze uzmanları akran eğitimi modelini kullanarak sırayla diğer uzmanlara öğrendikleri tanışma ve ısınma oyunlarını uygulamışlar, canlandırma etkinliklerini tekrar etmişler ve son olarak Kocaeli Müzesi'ne ilişkin ara-bul kâğıtları hazırlayarak taslak etkinliklerini tamamlamışlardır.

Eğitim Projesi'nin beşinci aşamasında müze uzmanları eğitim etkinliğine katılmak üzere müzeye gelen 40 ilkokul öğrencisine proje kapsamında kendi geliştirdikleri etkinliği uygulamışlardır. Eğitimin ilk oturumunda uzmanlar çocukları karşılayarak tanışma ve ısınma oyunları oynamışlardır. Isınma çalışmalarının ardından çocuklar ara-bul kâğıtları doğrultusunda müze içinde kâğıtlarda belirtilen nesnelere bularak, istenen bilgileri doldurmuşlardır. Bu nesnelere neler oldukları, hangi amaçlarla kullanıldıkları, Kocaeli'nde nerede buldukları ve çocuklarda bıraktıkları izlenim müze uzmanları liderliğinde tartışılmış, eserler donuk imge tekniğiyle bireysel olarak canlandırılmıştır. Dağıtılan ara-bul kâğıtlarından yola çıkılarak “Süslenme ve giysiler, ticaret, yeme – içme ve fauna-hayvanlar” temaları belirlenmiştir. Gruplar çalışırken müze uzmanları olası soruları cevaplamak için hazır bulunmuşlar, sorulara gelişim düzeylerine uygun yanıtlar vermişlerdir. Ara-bul çalışması ve tema bulma etkinliğini tamamlayan gruplar kendileri için hazırlanan boş kartonlara ara-bul kâğıtlarını asarak müze uzmanından bilgi almış, Roma İmparatorluğu öncesi ve sonrası olarak tasarlanan tarih şeridi üzerinde değerlendirmişlerdir. Etkinliğin son aşamasında gruplardan topladıkları eserlerle ilgili masallar yazmaları istenmiştir. Grup masalları giriş, gelişme ve sonuç olmak üzere üç bölümden oluşmuş; masalların sonuç bölümleri istasyon yöntemi ile tamamlanmıştır. Etkinlik çocuklar tarafından hazırlanan tema afişleriyle değerlendirilmiştir. Etkinlik çıktılarının müze içinde bir vitrinde sergilenmesi sağlanmıştır.

Resim 4. Müzede ara-bul çalışması

Resim 5. Afiş çalışması

Eğitim Projesi'nin altıncı ve son aşamasında proje ekibi Kocaeli Müzesi koleksiyonundan yola çıkarak okul öncesi dönem çocuklarına, ilkokul 1-5. ve ortaokul 5-8. sınıf öğrencileriyle lise öğrencilerine yönelik müze eğitim etkinliklerinden oluşan bir kitapçık hazırlamıştır. Kitapçıkta müze eğitimi kavramı tanımlanmış, müze ile okul işbirliğinin biçimleri örneklendirilmiş ve müzede gerçekleştirilebilecek müze ziyaretleri, rehberli geziler ve eğitim etkinlikleri ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Müze eğitimi etkinliği hazırlanırken dikkat edilmesi gereken konular bağlamında gelişim düzeylerine, sanatsal gelişim aşamalarına ve sınıf düzeylerine göre nasıl eğitim etkinlikleri hazırlanacağına ilişkin ipuçları paylaşılmıştır. Kitapçıkta ayrıca müzede ölçme ve değerlendirmenin nasıl yapılacağına da yer verilmiştir. Kitapçıkta son olarak Müzede mevsimler (okul öncesi), Müzede Hayvanlar (İlkokul 1. sınıf), Müzede Geometri (İlkokul 2. sınıf), Beslenme kültürü (ilkokul 3. sınıf), Kültürel Miras: Değişim ve Süreklilik (İlkokul 4. sınıf), Müzenin Heykelleri (ilkokul 5.-6. sınıf), Kültürel Miras: Gelenek – Görenekler (7.-8. sınıf) ve Herakles'in 12 Görevi (Lise) eğitim örneklerine yer verilmiştir.

Değerlendirme ve Sonuç

Bu bölümde yapılan odak grup görüşmesinden elde edilen sonuçlar ve değerlendirmeler yer almaktadır. Odak grup görüşmesine ilişkin genel değerlendirme sürecinde uzmanlarla yapılan görüşmeler müze eğitiminin önemi, müze eğitim birimi, personel, müze eğitiminde uygulama ve işbirliği kategorileri altında toplanmıştır.

Müze Eğitimi Birimi ve Personel

Kocaeli Müzesi'nde görevli ve uzmanlar, bir müzenin nitelikli müze eğitimi etkinlikleri gerçekleştirebilmesi için bir müze eğitimi birimi kurması gerektiğini düşünmektedir. Bu birimde profesyonel olarak hizmet verecek personelin müze eğitimi ilkeleri, yöntem ve teknikleri konusunda yetiştirilmesi gerekmektedir. Müze eğitimiyle ilgilenecek personelin çocuk ve gençlerle çalışmayı seven, güler yüzlü ve çocuk gelişimi konusunda eğitim almış olması gerektiği de belirtilmiştir. Bu birimin sürdürülebilirliği önemlidir.

Müze Eğitiminin Önemi

Uzmanlar müzede eğitimin en az Türkçe, Hayat Bilgisi, Matematik gibi temel dersler kadar önemli olduğunu ve özellikle çocuklar için *zorunlu* bir eğitim olması gerektiğini belirtmişlerdir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın ilkokul ve ortaokul ders programlarında müzede eğitime yer vermesi ve öğretim programlarını müze eğitime uygun olarak hazırlaması gerektiğini vurgulamışlardır. Müze eğitiminin tarihe ve kültüre ilişkin merak geliştirmek için *önemli, faydalı ve gerekli* bir eğitim olduğu kanısındadırlar. Ayrıca uzmanlara göre, müzelerin kendilerini gerçekleştirmeleri için önemli yollardan biri müze eğitimidir.

Müze Eğitiminde Uygulama ve İşbirliği

Uzmanlar çocuklarla yapılacak müze eğitimi etkinliklerinde oyun kullanılarak, eğlenceli ve öğretici bir üslup belirlemek gerektiğini düşünmektedir. Uzmanlar müze eserlerini müze eğitiminin temel araçları olarak benimsediklerini ve müzede çalıştıkları süre boyunca kendilerini bu eserlerle birlikte evlerinde gibi hissettiklerini vurgulayarak müzeye ilişkin aidiyetlerinin yoğunluğunu da ifade etmişlerdir. Onlara göre, bu eserlerle ilgili etkinlikler eser odaklı olabilir ve eser etrafında gelişen, hikâyesini tamamlayarak, drama gibi eğlenceli etkinliklerle zenginleşiren, eğlendirirken öğretici nitelikte olmalıdır. Her müzenin kendine özgü koleksiyonu kullanılmalıdır. Müze eğitimi materyali olarak görseller, eser kopyaları vb. farklı eğitim malzemesi (oyun hamuru, yapboz, boya kalemleri, renkli kâğıtlar, oyuncak, oyun tahtası, kil vb) de üretilebilir. Müze bahçesinde kazı çalışmaları yaptırılması, deneysel arkeoloji çalışmalarına yer verilmesi, dijital müze uygulamaları vb çocuk ve gençlerin ilgisini çekeceğinden öğretim sürecini eğlenceli hale getirecek, müzeye ilişkin önyargıları azaltacaktır. Ayrıca Kocaeli halkının müzeye olan ilgisini düşük bulan uzmanlar bu etkinliklerin müzelerin halk için var olan kurumlar olduğu kanısını yaygınlaştıracağı görüşündedir. Uzmanlar müze eğitiminde yaratıcı drama, oyun, müzik kullanılan ritim etkinlikleri, dans ve beden dili çalışmaları, soru-cevap etkinlikleri, öykü oluşturma etkinlikleri, aktif öğrenmeye yönelik yöntem ve tekniklerin kullanılmasını çok faydalı bulduklarını, kendi geliştirdikleri etkinlikleri uygularken heyecanlandıklarını ancak başarılı olmalarının kendilerini müze eğitimi konusunda motive ettiklerini vurgulamışlardır.

Uzmanlara göre tüm bu çalışmaların başarılı olması hem müze uzmanları arasındaki hem de kurumlar arasındaki işbirliğiyle olanaklıdır. Dolayısıyla müzede çalışan tüm personelin eğitimi benimsemesi ve işbirliğini yaygınlaştırarak sürdürmesi gerekmektedir. Öte yandan müzenin eğitim etkinliklerinin Milli Eğitim Müdürlüğü ve İl Kültür Müdürlüğü tarafından benimsenmesi ve desteklenmesi bölgesel kültürel kalınma ve müzenin tanıtımı açısından etkili olacaktır. Uzmanlar projenin çıktısı olan eğitim kitapçığını önemli bir rehber olarak gördüklerini ifade ederek bu örneklerin her müze için hazırlanması gerektiğini dile getirmişlerdir.

Kocaeli Müzesi Eğitim Projesi'nin beklenen sonuçları şunlardır:

1. Kocaeli Arkeoloji ve Etnografya Müzesi uzmanlarının müze eğitimi bağlamında, ihtiyaçlarının saptanması ve bu ihtiyaçları karşılayabilecek çalışma örneklerinin geliştirilmesi.

2. Müze uzmanlarının müze eğitimi bağlamında, ziyaretçi ihtiyaçlarını karşılamak üzere çalışma örnekleri geliştirecek biçimde eğitilmesi.

3. Müze eğitim atölyesinin farklı içerikte etkinlikler için aktif biçimde kullanılması.

4. Müze için proje kapsamında hazırlanan eğitim kitapçığının Kocaeli ili sınırları içinde okulöncesi eğitim kurumları ile ilk ve ortaokullarda tanıtılmasını ve kullanılması.

5. Müze uzmanlarına müzenin eğitimi işlevini gerçekleştirmek amacıyla yerel bağlamda stratejik ortaklıklar kuracak beceriler kazandırmak.

6. Eğitime katılan müze uzmanlarının eğitimi almayan uzmanlara akran eğitimi aracılığıyla eğitim vermelerini sağlamak.

7. Hazırlanacak eğitim programı ile müzeler için ulusal düzeyde örnek bir model oluşturmak.

8. Aynı eğitim programının İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne kayıtlı öğretmenlere de verilmesini sağlamak.

Proje kapsamında uzmanların müze eğitimine ilişkin ihtiyaçları saptanmış ve koleksiyona uygun bir eğitim içeriği hazırlanarak uygulanmıştır. Eğitim süresince müze atölyesi etkin biçimde kullanılmıştır. Müzeye özgü eğitim etkinlikleri içeren bir kitapçık hazırlanmıştır. Bu bağlamda müze eğitimi projesinin başarısını sürdürebilmek için müze personelinin tamamının eğitim sürecinden geçmesi önemlidir. Dolayısıyla eğitime katılan müze uzmanlarının eğitimi almayan uzmanlara akran eğitimi aracılığıyla eğitim vermeleri ve deneyimlerini paylaşmaları gerekmektedir. Eğitim kitapçığının müze tarafından Kocaeli ili sınırları içinde okulöncesi eğitim kurumları ile ilk ve ortaokullarda tanıtımı yapılmalıdır. Müze uzmanları odak grup görüşmelerinde müze eğitiminin sürdürülebilirliğinin işbirliği ile olanakları olduğunu vurgulamışlardır. Bu nedenle müzenin eğitimi işlevini gerçekleştirmek ve sürdürmek için müzenin yerel

bağlamda stratejik ortaklıklar kurması önemlidir. İl Milli Eğitim ve Kültür Müdürlükleri işbirliği yapılacak öncelikli kurumlardır. Bu bağlamda 2016'da Kasım ayında Milli Eğitim Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı arasında okullarda sanat eğitiminin geliştirilmesi amacıyla imzalanan protokolle Kocaeli Müzesi ve il sınırları içindeki diğer müze ve ören yerleri okul dışı öğrenme ortamları olarak etkin biçimde kullanılacaktır. Kocaeli Müzesi Eğitim Projesi kapsamında hazırlanan eğitim programı ile Türkiye müzeleri için ulusal düzeyde örnek bir model oluşturmak ve bu eğitim programının Kocaeli İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne kayıtlı öğretmenlere hizmet içi eğitim kapsamında verilmesini sağlamak projenin başarısını artıracaktır.

Kaynakça

- AY, Selanik Tuğba ve FİDAN, Kurtdere Nuray (2014). "Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Dersinde Müzelerden Yararlanmaya İlişkin Görüşleri". *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(48), ss.69-89.
- BODO, Simona, GIBBS, Kirsten ve SANI, Margherita (2009). **Museums as Places For Intercultural Dialogue: Selected Practices from Europe**. United Kingdom: MAP for ID Group.
- BOWLING, Ann (2002). **Research Methods in Health: Investigating Health and Health Services**. Philadelphia, PA: McGraw-Hill House.
- BURNHAM, Rika, KAI-KEE, Elliott. (2015). **Müze Dersleri: Yorum ve Deneyim**. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- CRESWELL, W. John (2007). **Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Approaches** (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- ÇOKLUK, Ömay, YILMAZ, Kürşad ve OĞUZ, Ebru. (2011). "Nitel bir Görüşme Yöntemi Olarak Odak Grup Görüşmesi". *Kuramsal Eğitimbilim*, 4 (1), ss. 95-107.
- DİLMAÇ, Oğuz (2016). "The Effect of Active Learning Techniques on Class Teacher Candidates' Success Rates and Attitudes toward their Museum Theory and Application Unit in their Visual Arts Course". *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 16 (5), ss: 1479-1501.
- GREENHILL, Eilean-Hooper. (1999). **Müze ve Galeri Eğitimi**, ed. Bekir Onur, (çev. Meltem Örgen Evren ve Emine Gül Kapçı). Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, no:4.
- GORMAN, Amy (2008). **Museum Education Assessment: Survey of Practitioners in Florida Art Museum**, Florida State University, (Unpublished Doctoral Dissertation), USA.
- GÖLCÜK, Rıdvan. (2016). "Kocaeli'de Müzeciliğin Kısa Öyküsü". *Pişmaniye Dergisi*, ss: 120-123.
- HEIN, George (1998). **Learning in the museum**. London: Routledge.
- HEIN, George (2005). "The Role of Museums in Society: Education and Social Action", *Curator*, 48 (4), ss: 357-363.

- HERZ, Rebecca (2017). **Field Trips that Teach Thinking Skills**. Interview. <https://museumquestions.com/2014/10/06/field-trips-that-teach-thinking-skills/> 26.01.2017.
- ICOFOM (2010).
- İLHAN, Çakır Ayşe (2010). "Museum Education in Turkey". **International Internet Education Conference (ICT-Learn 2010)** Cairo, Egypt.
- İLHAN, Çakır Ayşe, ARTAR, Müge, OKVURAN, Ayşe ve KARADENİZ, Ceren (2014). "Museum Training Programme in Turkey: Story of Friendship Train and Children's Education Rooms in the Museums", **Creative Education**, S. 5, ss: 1725-1732.
- İLHAN, Çakır Ayşe (2016). "Müze Profesyonelleri için Eğitim Modülü", **25. Müze Kurtarma Kazıları Sempozyumu ve II. Uluslararası Müzecilik Çalıştayı**, 11-18 Nisan 2016, Antalya.
- JOHNSON, Anna, HUBER, Kimberly, CUTLER, Nancy, BINGMANN, Melissa ve GROVE, Tim (2009). **The Museum Educator's Manual: Educators Share Successful Technics**. USA: Rowman Altamira.
- KARADENİZ, Ceren, OKVURAN, Ayşe (2014). "Müzedede Bir Gece: Ankara Üniversitesi Öğrencileri ile Çorum Arkeoloji Müzesi'nde Müze Eğitimi". **İlköğretim Online**, 13(3), ss: 856-879.
- KARADENİZ, Ceren, OKVURAN, Ayşe, ARTAR, Müge ve İLHAN, Çakır Ayşe (2015). Yeni Müzebilim Bağlamında Müze Eğitimine Çağdaş Yaklaşımlar ve Müze Eğitimcisi. **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 48 (2), ss: 203-226.
- KARADENİZ, Ceren (2015). **Çağdaş Müze ve Kültürel Çeşitlilik: Arkeoloji Müzesi Uzmanlarının Kültürel Çeşitliliğe İlişkin Yaklaşımlarının Değerlendirilmesi**, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış doktora tezi), Ankara.
- KARADENİZ, Ceren, ÇILDIR, Zekiye (2016). "The Views of Prospective Classroom Teachers on Cultural Heritage-Themed Museum Education Course". **5th World Conference on Design and Arts**, May 26 -28 2016. Skopje, Macedonia.
- KISA, Yavuz, GAZEL, Ali Ahmet. (2016). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Müze Kullanımına İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerinin İncelenmesi (Afyonkarahisar Müzeleri). **International Journal of Field Education**, 2(1), ss: 51-83.
- KITZINGER, Jenny, FARQUHAR, Cindy (1999) 'The Analytical Potential of "Sensitive Moments" in Focus Group Discussions', in R. Barbour and J. Kitzinger (eds) **Developing Focus Group Research: Politics, Theory and Practice**, pp. 156-172. London: Sage Publications.
- ONUR, Bekir (2014). **Yeni Müzebilim: Demokratik Toplumu Yaratmak**. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- PREZIOSI, Donald, FARAGO, Claire. (2004) (ed). **Grasping the World: the Idea of the Museum**. UK: Ashgate Publishing.
- ŞAR, Evren, SAGKOL, Tuna (2013). Eğitim Fakültelerinde Müze Eğitimi Dersi Gerekliliği Üzerine. **Hasan Âli Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi**, 10(2), ss.83-90.

◆ Ceren Karadeniz / Ayşe Okvuran / Müge Artar / Ayşe Çakır İlhan

ŞİMŞEK, Laçın Canan, KIYICI, Balkan Fatime, YİĞİT, Atabek Elif (2013). Müze Ziyaretinin Öğretmen Adaylarının Düşüncelerine Etkisinin İncelenmesi. **Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi**, 3 (1), ss.115-148.

TALBOYS, Graeme. (2011). **Museum Educator's Handbook**, 3rd ed. UK: Routledge.

TAŞDEMİR, Adem, KARTAL, Tezcan ve ÖZDEMİR, A.M. (2013). Using Science Centers and Museums for Teacher Training in Turkey. **Asia-Pacific Education Research**, March 2014, 23(1), pp. 61-72.

TORCH, Chris (2010). **European Museums and Interculture: Responding Challenges in a Globalized World**. European Council Report, Stockholm.

<http://intercultural-europe.org/site/sites/default/files/CTorch%20-%20Cultural%20Diversity%20%26%20Intercultural%20Dialogue%20OMC%20Reflection%20Paper.pdf>

İnternet Kaynakları

http://icom.museum/fileadmin/user_upload/pdf/Key_Concepts_of_Museology/Museologie_Anglais_BD.pdf, ICOFOM Key Concepts of Museology (Museologie Anglais), 12.11.2010.

<http://basin.kulturturizm.gov.tr/TR,166263/kultur-ve-turizm-bakanligi-ile-milli-egitim-bakanligi-a-.html> "Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Millî Eğitim Bakanlığı İşbirliği Protokolü", 15.11.2016.

TÜRKİYE’DE SOSYAL BİLGİLER VE TARİH EĞİTİMİNDE MÜZELER VE TARİHİ MEKÂNLARDAN YARARLANMAYA YÖNELİK ARAŞTIRMALARIN İÇERİK ANALİZİ

Erkan DİNÇ*
Servet ÜZTEMUR**

Öz: Bu çalışmanın amacı sosyal bilgiler ve tarih eğitiminde müzeler ve tarihi mekânların kullanımına yönelik yapılan Türkiye merkezli çalışmaların içerik analizini yaparak mevcut çalışmaları amaç, tür, yayınlanma yılı, araştırma deseni, veri toplama araçları, analiz teknikleri ve çalışma grubu açısından ayrıntılı bir şekilde incelemektir. Nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması modelinin iç içe geçmiş çoklu durum çalışması türüne göre tasarlanan araştırmada doküman analizi tekniğiyle toplamda 65 çalışmaya ulaşılmıştır. İlgili çalışmalar araştırmacının amacı çerçevesinde belirlenen kategorilere göre içerik analizine tabi tutulmuştur. Araştırma bulguları; ilgili alanda müze ve tarihi mekân kullanımına yönelik araştırmaların her geçen yıl arttığını, müzelere yönelik araştırmaların tarihi mekânlarda daha fazla olduğunu, araştırmaların daha çok tarama modeline göre tasarlandığını ve uygulamaya yönelik çalışmaların az olduğunu, göstermektedir. İncelenen çalışmalarda veri toplama araçları olarak ölçeklerin daha fazla tercih edildiği, verilerin analizinde betimsel istatistiklerin daha fazla kullanıldığı, çalışma grubu olarak en fazla ortaokul öğrencilerinin tercih edildiği ve ilkökul ve lise öğrencilerine yönelik yalnızca üç araştırma olduğu ortaya çıkarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Müze ile eğitim, tarihi mekânlarla eğitim, sosyal bilgiler eğitimi, tarih eğitimi, iç içe geçmiş çoklu durum çalışması, içerik analizi.

* Doç. Dr. Uşak Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler ve Türkçe Eğitimi Bölümü.

** Doktora öğrencisi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilgiler ve Türkçe Eğitimi ABD.

A CONTENT ANALYSIS OF THE RESEARCH STUDIES ON THE UTILISATION OF MUSEUMS AND HISTORICAL PLACES IN SOCIAL STUDIES AND HISTORY EDUCATION IN TURKEY

Erkan DİNÇ*
Servet ÜZTEMUR**

Abstract: The current study aims to analyze the content of those studies investigating the use of museums and historical places in social studies and history education in Turkey. In order to do that those available studies have been analyzed in detail to find out their aims and objectives, forms, publication years, designs, data collection tools, study samples or study groups and data analysis techniques. Designed as an interlocked multiple qualitative case study, this paper examines 65 available studies either in the forms of master dissertations and doctoral theses or published as papers in peer reviewed journals. The content of the available documents have been analyzed in accordance with the criteria appropriate to the above stated research aims. The findings reveal that the number of research studies examining the utilization of museums and historical places in social studies and history education has been increasing gradually year by year. Besides, the number of studies on museums are more than those on historical places. The other findings point out that studies carried out on these topics mostly designed as survey studies, commonly employing questionnaires or various types of scales. Therefore, the data analysis techniques employed in these studies are mostly descriptive statistics, while study samples commonly selected amongst middle school students. It was also found out that only three of those studies were carried out with primary and upper secondary school students.

Key Words: Museum education, education in historical places, social studies education, history education, interlocked multiple case study design, content analysis

Giriş

Günümüz bilgi çağında eğitim-öğretim faaliyetleri felsefi ve pratik açıdan pek çok değişim geçirmektedir. Geleneksel öğretim yöntemlerinden vazgeçilerek öğrencilerin

* Assoc. Prof. Dr., Usak University Faculty of Education Social Studies and Turkish Education Department.

** PhD Student, Usak University Institute of Social Sciences Social Studies and Turkish Education Department.

öğrenme faaliyetinin her aşamasında aktif olarak yer aldığı uygulamalar önem kazanmıştır. Eğitimde yeni yönelimler okul kavramının içeriğini ve öğrenme yöntemlerini değiştirmektedir. Buna göre öğretmenin egemen olduğu ve öğrencilerin edilgen bir biçimde sessizce oturdukları sınıflar giderek azalmaktadır. Öğrencilerin bilgiyi kendi zihinlerinde oluşturdukları, grup halinde işbirlikçi öğrenme ve problem çözme yöntemlerinin işe koşulduğu etkinlikler çağdaş eğitim anlayışının temel mantığını oluşturmaktadır. Öğrencilerin aktif olduğu bir öğrenme sürecinde kişisel yaşantılar önemli yer tutar. Bu durum eğitim ve öğretim faaliyetlerinin okul dışına çıkması ve gerçek hayatla iç içe olması demektir. Okul dışı eğitim, yapılandırılmış öğrenme etkinliklerinin okulun dışında toplum ve doğal çevre gibi değişik ortamlarda çalışılmasını içeren çok boyutlu bir süreçtir (Çengelci, 2013a). Kültürel mirasın öğrencilere aktarılmasında sosyal bilgiler ve tarih dersleri önemli bir rol oynamaktadır. Bu durumun sonucu olarak bu derslerin amaçlarına ne derecede eriştikleri sorusu gündemi her zaman meşgul etmektedir. Öğrenciler tarihi mekânlarla iç içe yaşamakta ve hemen her gün tarihi mekânların önünden geçmelerine rağmen yapılan araştırmalar (Dinç, vd., 2011; Metin, 2010; Aktın, vd., 2013) öğrencilerin tarihi mekânlar hakkında çok az şey bildiklerini ve farkındalık seviyelerinin çok düşük olduğunu göstermektedir. Tarihi olayların günümüzdeki insanların yaşam şeklini ve toplum yapısını şekillendirdiğinin bilincinde olmayan öğrenciler için sosyal bilgiler ve tarih dersleri sıkıcı görülmektedir. Bu öğrenciler sosyal bilgiler ve tarih derslerinin günlük hayatta pek fazla işlerine yaramayacağı algısına sahiptir (Alazzi ve Chiodo, 2004; Byford, 2002; Özkal, Güngör ve Çetingöz, 2004).

Sosyal bilgiler ve tarih derslerindeki tarih konularının daha anlamlı ve kalıcı olarak öğrenilmesi için müze ve tarihi mekânların okul öğrenmelerinin tamamlayıcı bir parçası haline getirilmesi gerekir. Müzeler ve tarihi mekânlar, sosyal bilgiler ve tarih derslerinin ders kitabı bağlamının sınırlılığında çıkarıp somutlaştırılmasına, öğrencilerin geçmişteki insanlarla empati kurabilmelerine ve duyumsamalar yapabilmelerine imkan sağlayabilirler (Kabapınar, 2014: 314). Klasik tarih konularının öğretiminde öğretmen genellikle öğrencilerinin daha önce hiç karşılaşmadığı ve büyük ihtimalle ileri zamanlarda da göremeyeceği konuları anlatmaktadır. Böyle bir öğretim şekli öğrenmeyi çok fazla soyutlaştırmaktadır. Müze ve tarihi mekânlarda ise öğrenciler bir araştırmacı edasıyla görerek, dokunarak ve koklayarak öğrenmekte ve bu süreçten zevk almaktadırlar. Klasik tarih öğretim yöntemleriyle işlenen bir derste zorlanan öğrenciler, müzelerde ve tarihi mekânlarda aktif katılım sağlayarak daha etkili öğrenmektedir. Tarihi canlandırmalara katılarak ve farklı meslekleri oynayarak gizli yeteneklerini ortaya koyarlar (Seidel ve Hudson, 1999). Kelimelerin veremeyeceği heyecan ve güdülenmeyi müze ve tarihi mekânlar sağlamaktadır. Geçmişin somut mirası olan tarihi mekânlar öğrencilerde tarih bilincinin oluşmasında çok önemlidir (Gökkaya ve Yeşilbursa, 2009). Çağdaş eğitim anlayışlarının şekillendirdiği yeni sosyal bilgiler eğitiminde; siyasi tarih konularının kronolojik bir sırayla tek taraflı aktarımı ve ezberlenmesinden ziyade tarihsel empati, anlama ve düşünme becerilerinin geliştirilmesine

yönelik çalışmalar önem kazanmıştır (Yılmaz ve Şeker, 2011). Müze ve tarihi mekânlar, sosyal bilgiler derslerindeki tarih konularının öğretimi için önemli bir kaynak oluşturur. Öğrenci tarih kitabındaki soyut olgulardan daha fazla şeylerin olduğunu müzelerde görür. Çünkü sınıftakinin aksine müze ve tarihi mekândaki öğrenme büyük ölçüde görseldir (Epik, 2004). Toplumun maddi ve manevi kültürel birikiminin, geçmişin kültürel mirasından geleceğe uzanan değişim ve süreklilikten oluştuğu, öğrencilere aktarılmalıdır. Sosyal bilgiler ve tarih derslerinde tarih konularının öğretiminde müze ve tarihi mekânlar kolaylıkla kullanılabilir; çünkü bir tarihsel alana giren öğrenci öncelikle mekân-insan ilişkisini çözmeye başlamakta, daha sonra tarihsel alan ve insan arasındaki ilişkiyi anlamaya çalışırken aslında daha önce o yerde yaşayan insanlarla empati kurabilmekte, bu süreçte içinde yaşadığı toplumu daha yakından tanıma fırsatı bulmakta ve kendini yaşadığı çevrenin içinde hissedebilmektedir (Çulha-Özbaş, 2015a).

Müze ve tarihi mekânlarda öğretim, öğrencileri adeta küçük bir tarihiye dönüştürür; çünkü öğrenciler gerçek maddi kaynakları, nesnelere, tarihi fotoğraf ve haritaları ve diğer dokümanları kullanarak yaşadıkları toplumun tarihini araştırırlar (Yeşilburşa, 2008a). Öğrenciler geçmişe yönelik bilgiler toplayarak detayları öğrenirler ve bu sayede ulaştıkları kaynakları kanıtla çevirme becerisini kazanabilirler. Kanıt temelli öğrenme süreci sonunda öğrenciler yeni şeyler keşfetmenin hazzını yaşarken aynı zamanda kendi sonuçlarını elde edip yorumlama şansını bulurlar (Doğan, 2007; Husbands, 1992). Müzede ve tarihi mekân ziyaretlerinin en iyi yanı; öğrencilerin tarihi kaynaklara doğrudan ulaşarak akademik tarihçilerin kaynakları kanıtla dönüştürmede yaptıkları gibi kendi kararlarını vermelerini sağlamasıdır. Bu süreçte öğrenciler tarihin birincil belgeleriyle yüzleşerek tarih yazanların gerçek cümlelerine ulaşırlar (Horton, 2000). Birinci elden kaynaklarla çalışmak öğrencilerin içsel motivasyonunu, öz saygılarını ve derse yönelik tutumlarını olumlu yönde etkilemektedir (Doğan ve Dinç, 2007). Müze ve tarihi mekânlarda gerçek nesnelere dayalı öğretim etkinlikleri sayesinde öğrenciler, geçmiş yaşantıları öğrenerek günümüzle mukayese eder. Aynı zamanda öğrendikleri bilgileri gelecekle bağlantılar kurmak için kullanır. Bu durumun bir sonucu olarak öğrencilerde tarihi bilinç gelişmekle birlikte aynı zamanda öğrencilerin tarihin güncel hayattaki etkisini net bir şekilde görmeleri sağlanır (Akmehmet, 2008). Amerikan Sosyal Bilgiler Eğitimi Komitesi, öğretmenlere içinde yaşadıkları toplumla birlikte çalışma fırsatı verme ve öğrencileri topluma aktif katılım için yöreklendirme gibi özelliklerinden dolayı tarihsel mekânların eğitim ortamında kullanılmasını önermektedir (Çulha-Özbaş, 2015a).

Müze ve tarihi mekânlar geleneksel tarih öğretimiyle öğrencilere kazandırılması zor olan pek çok beceri, değer ve tutumu kazandırabilir (Demircioğlu, 2015). Müze nesnelere; öğrencilerin ilgisini kısa zamanda çekme özellikleri, soyut olan tarihi somutlaştırmaları, öğrencilerde merak duygusunu, yaratıcılığı ve eleştirel düşünmeyi harekete geçirmesi, öğrenciyi tarih disiplininin mutfağına çekmesi, empatiyi mümkün

kılarak öğrencilerin geçmişle ilgili kendi hikâyelerini oluşturmalarına fırsat vermesi, her yaş grubundan öğrencinin kolaylıkla üzerine bir şey söyleyip düşünebileceği ve disiplinler arası bağlantıların kurulmasını olanaklı kılan kaynaklar olma özellikleriyle sosyal bilgiler derslerindeki tarih konuları için zengin öğrenme ortamları sağlayan ve bununla birlikte öğrencilerin gözlem, analiz ve değerlendirme becerilerini geliştiren önemli kaynaklardır (Çulha-Özbaş, 2015b: 124). Tarihi mekânlarla öğretim; ders kitaplarındaki kavram ve olguları açıklamak amacıyla tarihi mekânlardan bilgi elde etmek değildir. Tam tersine öğrenciler tarihi mekânlara dair edindikleri bilgileri; araştırma, uygulama ve açıklama yoluyla kendi oluşturdukları kavramlara ulaşma ve duyuşsal alana yönelik farkındalık oluşturma sürecinde kullanırlar. Tarihi mekânlarla öğretim, öğrencinin geçmiş ve gelecek arasında empatik bağlantı kurmasına yardım eder. Aynı zamanda edinilen bilgileri sosyal bilgilerdeki ilgili konularla birleştirmenin etkili bir yoludur. Tarihi mekânlar ders kitaplarındaki bilgileri tamamlayarak sosyal bilgiler derslerini sıkıcılıktan kurtarır (Hunter ve Shull, 1992'den akt. Gökkyaya ve Yeşilbursa, 2009). Okul kitapları tarihin entelektüel kavrayışını sağlarken, müze ve tarihi mekânlar geçmişin kültürlerine ve insanlarına karşı daha fazla duygusal bağ yaratabilir. Müze ve tarihi mekânların asıl gücü, tarihi daha dokunulabilir ve canlı hale getirmesidir (Seidel ve Hudson, 1999). John Fairley (1977'den akt. Ilgaz ve Örtten, 2015) ders kitapları ve müzelerin öğrencilerin öğrenmesine katkı sağlayacağını ve bu kaynakların birbirine alternatif olmaktan çok, birbirini tamamlayıcı kaynaklar olarak kullanması gerektiğini belirtmiştir.

Bu araştırmanın amacı; Türkiye'de sosyal bilgiler ve tarih eğitiminde müzeler ve tarihi mekânlardan yararlanmayı konu edinen çalışmalarını inceleyerek bunları amaç, tür, yayınlanma yılı, araştırma deseni, veri toplama araçları, analiz teknikleri ve çalışma grubu açısından ayrıntılı bir şekilde analiz etmektir. Araştırmada bu derslerdeki müze ve tarihi mekânlarla eğitim konusundaki mevcut eğilimler ortaya konularak konunun derinliği ve yaygınlığı hakkında bilgi vermek ve bu alanda araştırma yapmak isteyenler için fikir oluşturmak amaçlanmıştır. Bir konuda bilimsel araştırma yapmaya başlamadan önce ilgili literatürdeki mevcut araştırmalar taranarak o alandaki eksiklikler ve ihtiyaçlar belirlenir. Araştırma; ülkemizde sosyal bilgiler ve tarih derslerindeki müze ve tarihi mekânlarla eğitimin geçmişten bugüne geldiği aşamayı ortaya koyması açısından önemli görülmektedir.

Yöntem

Bu kısımda araştırmanın modeli, veri toplama araçları ve verilerin çözümlenmesi hakkında bilgi verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Sosyal bilgiler ve tarih eğitiminde müze ve tarihi mekânlardan yararlanmaya yönelik araştırmaların belirlenip amaç, tür, yıl, araştırma deseni, veri toplama araçları, çalışma grubu ve analiz teknikleri açısından derinlemesine incelenerek yorumlanma-

sının hedeflendiği bu araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması modelinin iç içe geçmiş çoklu durum çalışması türüne göre tasarlanmıştır. İç içe geçmiş çoklu durum çalışması deseninde, incelenen ya da çalışmaya katılan her bir durum, kendi içinde değişik alt tabakalara ayrılarak incelenir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 328).

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak doküman analizi tekniğinden faydalanılmıştır. Doküman analizinin temel amacı, araştırılması amaçlanan olay veya olgulara ilişkin yazılı bilgi içeren kaynakların ayrıntılı şekilde çözümlenmesidir. Doküman analizi; gözlem ve mülakatın mümkün olmadığı hallerde ya da araştırmanın geçerliğini artırmak amacıyla kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 217). Araştırmanın kapsamını sosyal bilgiler ve tarih eğitiminde müze ve tarihi mekânlardan yararlanmayla ilgili Türkiye merkezli yapılan lisansüstü tezler ve makalelerin içerik analizi oluşturmaktadır. Bu kapsam dâhilinde EBSCO, ERIC, Google Akademik, ULAKBİM ve YÖK Ulusal Tez Merkezi; “müze”, “müze ile eğitim”, “müze eğitimi”, “müzede öğrenme”, “tarihi mekân”, “tarihi yer”, “tarihi mekânlarla eğitim”, “tarihi mekânlarda öğrenme”, “sosyal bilgiler ve müze” ve “tarih eğitimi ve müze” anahtar kelimeleriyle taranarak 65 çalışmaya ulaşılmıştır. YÖK Ulusal Tez Merkezinde tam metinlerine ulaşılamayan tezlerin özet kısımlarından faydalanılmıştır. Veri toplama süreci 2017 yılının Mart ayında başlayıp aynı yılın Mart ayının son haftasına kadar devam etmiştir.

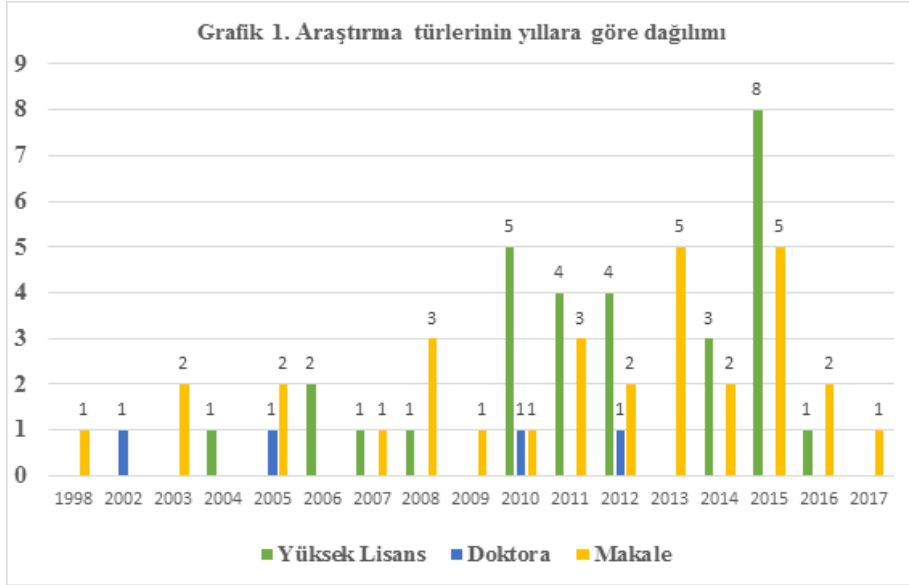
Verilerin Çözümlemesi

Araştırma kapsamına dâhil edilen çalışmalar içerik analizine tabi tutulmuş ve amaç, tür, yıl, araştırma deseni, veri toplama araçları, çalışma grubu ve analiz tekniklerine göre kodlanarak kategorilere ayrılmıştır. İçerik analizi, bulguların düzenlenerek sınıflandırılması ve karşılaştırılarak kuramsal sonuçlara ulaşılması aşamalarını içeren bir nitel veri analizi yöntemidir (Cohen, Manion ve Morrison, 2007). İçerik analizindeki temel amaç, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve kategoriler çerçevesinde bir araya getirerek bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 259).

Bulgular ve Yorumlar

Veri toplama sürecinde ulaşılan 65 çalışma (EK 1), araştırmanın amacı doğrultusunda çeşitli kıstaslara göre analiz edilmiştir. Bu bölümde analiz sonuçları doğrultusunda elde edilen bulgular sunulmuştur.

Araştırma kapsamında yer alan çalışma türlerinin yıllara göre dağılımı Grafik 1’de gösterilmiştir.

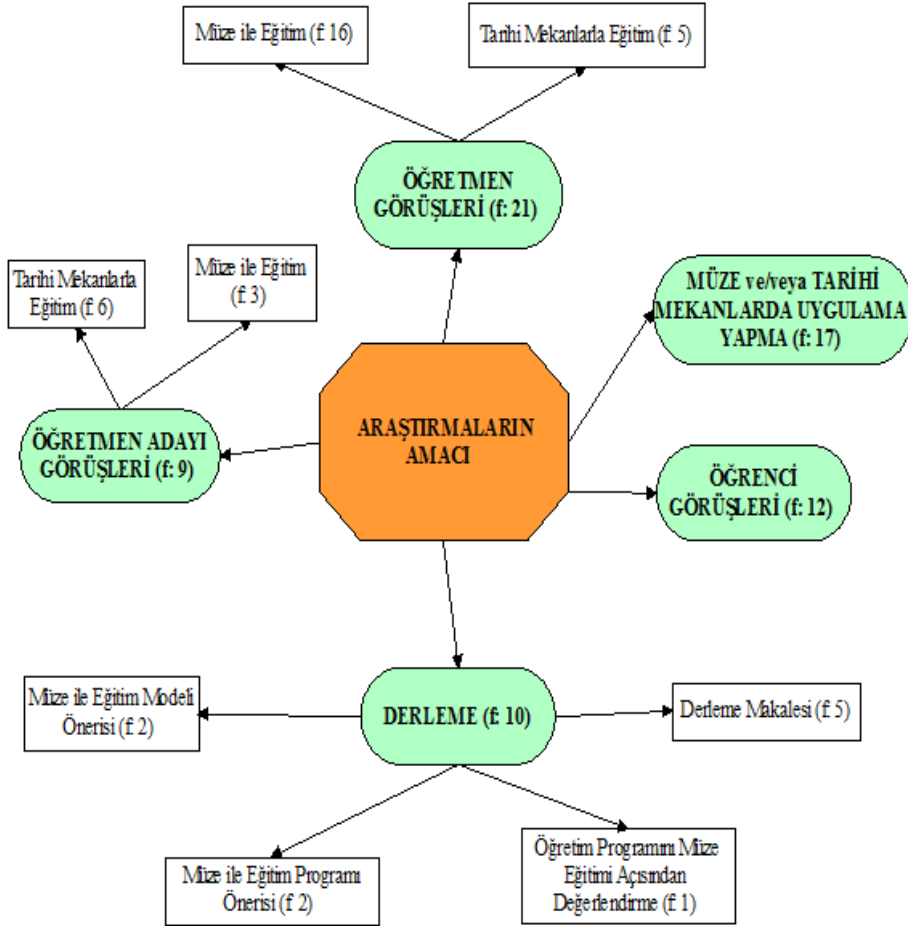

Grafik 1 incelendiğinde sosyal bilgiler ve tarih eğitimindeki müze ve tarihi mekân kullanımına yönelik araştırmaların % 47,69'unun makale, % 46,15'inin yüksek lisans tezi ve % 7,69'unun doktora tezi olduğu görülmektedir. Yüksek lisans tezleri ve makalelerin birbirine yakın olduğu görülmekle birlikte doktora tezlerinin sayısının azlığı dikkati çekmektedir. İlk çalışmanın yapıldığı 1998 yılından günümüze doğru gelindikçe çalışma sayılarının arttığı gözlenmekle birlikte en fazla çalışma sayısı 2015 yılına aittir. Bir sonraki yılda çalışma sayısının düştüğü gözlenmiştir. Bu durum, çalışma sayılarının belli bir düzende dağılmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Araştırma kapsamında yer alan çalışmalar amaçlarına göre çözümlenmiş ve Diyagram 1'deki kategorilere ulaşılmıştır.

Diyagram 1 incelendiğinde müze ve tarihi mekân kullanımında "görüş belirleme" çalışmalarının çok fazla olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin müze ve tarihi mekân kullanımına yönelik görüşlerinin alındığı çalışmaların en fazla olduğu göze çarpmaktadır. Öğretmenlerin müze ve tarihi mekân ziyaretlerinin başından sonuna kadar bütün aşamalarında aktif rol almaları ve müze eğitimi sürecinde olup bitenler hakkında doğru ve eksiksiz bilgiler vermeleri nedeniyle çalışma grubu olarak daha fazla tercih edilmeleri gayet doğaldır. Okul dışı öğretim sürecini birçok değişken etkilemekle birlikte bunların içerisinde en önemlisi öğretmendir. Her şeyden ve herkesten önce öğretmenin müze ve/veya tarihi mekân ziyaretlerini istemesi gerekir. Öğrencilerini müze ve tarihi mekânlara götürerek dersi buralarda işlemek isteyen öğretmenler bir şekilde sorunların üstesinden gelmeyi başarmışlardır.

Diyagram 1. İlgili çalışmaların amaçlarına göre dağılımı

Müze ve/veya tarihi mekânlarda uygulama yapıp etkisini ortaya koymayı amaçlayan çalışmaların toplam çalışmalara oranla az olduğu görülmektedir. Uygulamaya yönelik araştırmaların fazla olması hem öğretmenlere fikir verip örnek olması bakımından hem de ilgili literatürün geleceği açısından önemlidir. Ülkemizdeki müze ve tarihi mekân ziyaretleri, tek sıra halinde bir baştan girip diğer baştan çıkma şeklinde yapıldığı ve sosyal bilgiler ve tarih öğretmenlerinin müzelerde ve tarihi mekânlarda nasıl ders işlemleri gerektiği konusunda çok fazla bilgi sahibi olmadıkları göz önüne alındığında uygulamaya ve müze eğitim programı geliştirmeye yönelik çalışmaların çok daha fazla olması gerekmektedir. Derleme çalışmaları içerisinde müze eğitimi programı önerisi ile müze eğitimi modeli önerisine yönelik çalışmalar dikkati çekmek-

tedir. Öneriye yönelik çalışmaların bizzat uygulanarak sonuçlarının ortaya koyulması; müze ve tarihi mekânların sosyal bilgiler ve tarih eğitimindeki önemini arttıracakları öngörülmektedir.

Araştırma kapsamında yer alan çalışmaların; uygulama şekli, araştırma konusu, araştırma deseni, veri toplama araçları, analiz teknikleri ve çalışma grubuna göre dağılımı Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1 incelendiğinde ilgili araştırmalar içerisinde teorik çalışmalar çok fazla yer tutarken uygulamaya yönelik çalışmaların azlığı göze çarpmaktadır. Uygulamalı çalışmadan kastedilen, ilgili araştırmadaki çalışma grubuyla müze ve/veya tarihi mekân ziyaretleri yapıp burada araştırmanın amacı çerçevesinde etkinlikler ve uygulamalar yapmaktır. Teorik çalışmalardan kastedilen ise müze ve/veya tarihi mekân ziyaretlerinin yapılmadığı gibi durum tespitine yönelik tarama çalışmaları, derlemeler ve görüşmeler aracılığı ile çalışma grubunun görüşlerini ortaya koymaya çalışan araştırmalardır. Uygulamalı çalışmaların tamamı yüksek lisans ve doktora tezlerinden, teorik çalışmalar ise makalelerden oluşmaktadır. Sosyal bilgiler ve tarih eğitimindeki müze ve tarihi mekân kullanımına yönelik yapılan çalışmalardaki genel eğilim, var olan durumu ortaya koymaya yönelik teorik çalışmalar yönündedir.

Tercih edilen araştırma konusuna göre Tablo 1 incelendiğinde müze ile eğitimin daha fazla tercih edildiği görülmektedir. Tarihi mekânların ve her ikisinin tercih edildiği araştırmalar birbirine çok yakın seviyededir. Kavram ve tanım olarak aynı anlamlara gelmeseler bile özellikle sosyal bilgiler ve tarih eğitiminde müzeler ve tarihi mekânları birbirinden kesin çizgilerle ayırmak çok güçtür. Her ikisi de tarihin somut mirasını kapsar ve bu mirasın yeni nesillere aktarılmasını hedefler. Tarihi yapıların müze olarak kullanılması ülkemizde yaygın bir anlayıştır. Ayrıca sadece tek bir müzenin bulunduğu ve bu müzenin koleksiyonlarının geçen yıllara rağmen hep aynı kaldığı küçük şehirlerimizde tarihi mekânlar müzelerle birlikte çalışma sahası olarak kullanılabilir. Bu sayede özellikle maddi imkânları kısıtlı okullar için büyükşehirlerde müze ziyaretleri sorununun da önüne geçilebilir.

Tablo 1. Çalışma kapsamındaki araştırmaların özelliklerini bazı temel ölçütlere göre dağılımı

Değişken	Kategori	N	%
Uygulama Şekli	Teorik	48	73,84
	Uygulamalı	17	26,15
	Toplam	65	100
Araştırmanın Konusu	Müze	31	47,69
	Tarihi mekân	19	29,23
	Müze ve tarihi mekân	15	23,07
	Toplam	65	100

Araştırmanın Deseni	Tarama	26	40
	Nitel	18	27,69
	Derleme	10	15,38
	Deneyssel	7	10,77
	Karma	4	6,15
	Toplam	65	100
Veri Toplama Araçları	Ölçek	34	52,3
	Görüşme	14	21,53
	Doküman analizi	10	15,38
	Görüşme ve gözlem	2	3,09
	Ölçek ve doküman analizi	1	1,53
	Ölçek ve görüşme	1	1,53
	Ölçek ve gözlem	1	1,53
	Ölçek, görüşme ve gözlem	1	1,53
	Gözlem, görüşme ve doküman analizi	1	1,53
Toplam	65	100	
Verilerin Çözümlemesi	Betimsel istatistikler	34	52,30
	İçerik analizi	17	26,15
	Doküman analizi	10	15,38
	Betimsel istatistikler ve içerik analizi	4	6,15
	Toplam	65	100
Çalışma Grubu	Ortaokul	20	30,76
	Öğretmen	15	23,07
	Öğretmen adayı	12	18,46
	Derleme	10	15,38
	Öğretmen ve öğrenci	5	7,69
	Lise	2	3,07
	İlkokul	1	1,53
	Toplam	65	100

Tercih edilen araştırma desenlerine göre Tablo 1 incelendiğinde tarama modelinin fazla olduğu dikkati çekmektedir. Var olan durumu ortaya koymaya çalışan tarama modellerinin yerini uygulamaya yönelik saha çalışmalarına bırakması, müze ve tarihi mekânların kullanımına yönelik pratikte ortaya çıkan sorunların ne olduğu ve bu sorunların çözümünde ne gibi yollar izleneceği konusunda bilgi vermesi bakımından önemlidir. Müze ve tarihi mekânlarla ilgili yapılan uygulamalı araştırmalarda karma

yöntemlerin kullanılması, zengin veri kaynağı olmasının yanı sıra aynı zamanda araştırmanın geçerliği ve güvenilirliğini artırması bakımından önemlidir. Müze ve tarihi mekânlarla yapılan eğitimde duyuşsal alana daha fazla ağırlık verilmesi, nitel ve karma yöntemlerin daha fazla kullanılmasını zorunlu kılmaktadır.

Tercih edilen veri toplama araçlarına göre Tablo 1 incelendiğinde nicel ölçek kullanımının % 50'den fazla olduğu görülmektedir. Bu durum, tarama modelindeki araştırmaların fazla olmasıyla açıklanabilir. Müze ile eğitimin amaçlarının çoğu; ilgiler, değerler, tutumlar, bakış açıları ve bilinç geliştirmeye yönelik duyuşsal ve sosyal özellikteki amaçlardır. Müze ortamında hatırlama oranı ve katılım düzeyinin yüksek olduğu öğrenme yaşantılarının gerçekleşmesi ve müzede aktif öğrenme olabilmesi için öğrencilere; gözlem yapma, gözledikleri ve yaptıklarıyla ilgili duygu ve düşüncelerini anlatma, gözlem ve uygulamalarını arkadaşlarıyla paylaşarak uygulama yapma imkânı sağlanmalıdır (Paykoç, 2014). Duke'e (2010'dan akt. Onur, 2012) göre müze ve tarihi mekânlarla eğitiminin amacı, ders vermek değil dikkatle tasarlanmış öğrenme yaşantıları oluşturmaktır. Estetik yaşantıların gelişim için özel bir değeri vardır. Bunlar formal eğitimin doğru-yanlış ölçütlerinin dışındadır ve bu yaşantıların değerini nicelleyip sayıya vurmak güçtür. Bu nedenle müze ve tarihi mekânlardaki öğrenme yaşantılarının yalnızca kapalı uçlu ölçme araçlarıyla ölçülüp değerlendirilmesi sağlıklı sonuçlar vermeyebilir. Hiçbir ölçme ve veri toplama aracının tek başına tam anlamıyla yeterli olamayacağından hareketle özellikle uygulamalı araştırmalarda veri toplama aşamasında veri üçgenlemesi tekniğinin kullanılması önem arz etmektedir. Üçgenleme iki veya daha fazla veri toplama yönteminin (örneğin, görüşmeler ve gözlemler) veya iki ya da daha fazla veri kaynağının (örneğin, farklı grup üyeleriyle bireysel görüşmeler) çıktılarının mukayese edilmesidir. Bu şekilde yöntemlerden birinin zayıf yönleri diğer yöntemin güçlü yönleriyle telafi edilebilir (Başkale, 2016). Sosyal bilgiler ve tarih eğitiminde müze ve tarihi mekân kullanımına yönelik yapılan çalışmalara bakıldığında veri üçgenleme tekniğinin % 10,76'lık oranla çok az bir kısmında uygulandığı görülmektedir.

Tercih edilen veri çözümleme tekniklerine göre Tablo 1 incelendiğinde ilgili araştırmaların yarısından fazlasında betimsel istatistikler kullanıldığı görülmektedir. Bu durum yukarıda daha önce açıklanan tarama modeline yönelik yapılan araştırmaların fazla olmasından kaynaklıdır. Nitel araştırmalarda genellikle içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Derleme çalışmalarında doküman analizi yapıldığı görülmektedir. Karma araştırma yöntemlerinin azlığı veri çözümleme tekniklerinde kendini göstermektedir.

Tablo 1 incelendiğinde çalışma grubu olarak lise ve ilkokul öğrencilerinin seçildiği çalışmaların azlığı dikkat çekmektedir. Tarih eğitiminin liselerde verildiği düşünüldüğünde, lise öğrencilerine yönelik çalışmaların azlığı bu alandaki eksikliğin bir göstergesi olarak yorumlanabilir. İlkokul seviyesindeki sosyal bilgiler derslerinde müze ve tarihi mekânlara yönelik sadece bir çalışmaya ulaşılmıştır. Hâlbuki müze ve tarihi mekânlarda gerçekleştirilen etkinlikler tarihi kavramların daha kolay öğrenilmesini

sağlar. Nesnelere ve gerçek kalıntılarla çalışıp deneyim kazanma sonucunda tarihi kavram ve konuların somutlaştırılması ve daha iyi anlaşılması sağlanır. Özellikle somut işlemler dönemindeki ilköğretim çocuklarına somut nesnelere çalışma fırsatı verilmesi, algılar ve kavramlar arasındaki bütünleşmeyi sağlayabilir. (Kyvig vd. 2000'den akt. Akmeht, 2008). İngiltere'de tarih öğretimi konusunda yapılan kapsamlı bir çalışmada, yedi yaş ve üstü çocukların nesnelere kullanımı vasıtasıyla çağ ve kronoloji kavramlarını algılamaya başlayabileceklerini göstermiştir (Durbin, 1992'den akt. Akmeht, 2008). Özellikle ilköğretim birinci kademe öğrencileri için tarih öğretiminde tarihi somutlaştırma, somut nesnelere çalışmanın gerekliliği vurgulanmaktadır (Morris vd., 1992'den akt. Akmeht, 2008). Çalışma grubu olarak ortaokul öğrencileri ve öğretmenlerin ilk sıralarda yer aldığı görülmektedir. Sosyal bilgiler öğretim programında 2008 yılında getirilen müze ile eğitim ilişkilendirmeleri göz önüne alındığında ortaokul öğrencilerine ve öğretmenlerine yönelik yapılan çalışmaların % 50 civarlarında olması gayet doğal bir sonuç olarak yorumlanabilir.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada sosyal bilgiler ve tarih eğitiminde müze ve tarihi mekânlardan yararlanmaya yönelik yapılan Türkiye merkezli çalışmalar; EBSCO, ERIC, Google Akademik, ULAKBİM ve YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanları taranarak amaç, tür, yayın yılı, araştırma deseni, veri toplama araçları, çalışma grubu ve analiz tekniklerine göre sınıflandırılarak incelenmiştir. Araştırma sonuçları sosyal bilgiler ve tarih eğitimi alanında her geçen yıl müze ve tarihi mekân kullanımına yönelik çalışmaların arttığını göstermektedir. Bu durum sosyal bilgiler ve tarih derslerinde müze ve tarihi mekân kullanımına yönelik bilinç düzeyinin artması şeklinde yorumlanabilir. Sosyal bilgiler ve tarih derslerindeki tarih konularının öğretiminde müze ve tarihi mekânların önemli olmasının en temel nedeni tarihin vücuda bürünen somut kalıntılarını bünyelerinde barındırmalarıdır (Akmeht, 2008). Yapısı itibarıyla tarih konuları sözeldir ve unutmaya çok müsaittir. Bu nedenle tarih konuları olabildiğince görselleştirilerek yaşantılara dayalı biçimde işlenmesi gerekmektedir. Müzeler ve tarihi mekânlar tarihin aradığı şeyleri, yani tarihin nesnelere barındırır. Bu bakımdan bu yerler tarihin deposu ve hatta hazinesidir. Tarihi canlandırarak daha dokunulabilir hale getirirler. Bir başka ifadeyle müzelerde ve tarihi mekânlarda tarihin ayak izleri görülür (Epik, 2004).

İncelenen çalışmaların amaçlarına bakıldığında öğretmen, öğrenci ve öğretmen adaylarının müze ve/veya tarihi mekân kullanımına yönelik görüşlerinin alındığı çalışmaların fazlalığı göze çarpmaktadır. Ülkemizde müze ve tarihi mekân ziyaretleri pek çok nedenden dolayı kolay değildir. Programlı ve planlı olmayı gerektirir. Bu nedenle müze ziyaretlerini yapanların (öğretmen, öğrenci, öğretmen adayı) süreç esnasında yaşadıkları tecrübelerin bilinmesi ve bunun araştırmacılar tarafından ortaya konulması önemlidir. Bununla birlikte asıl önemli olan uygulamalı çalışmalarla var olan sorunlara ve aksaklıklara yönelik çözüm önerileri sunmak olmalıdır. Ülkemizde maalesef uygulamalı çalışmalar çok azdır (Çerkez, 2011; Çulha, 2006; Epik, 2004; Filiz,

2010; Nişancı, 2010; Turgut, 2015). İlgili çalışmaların yarından fazlasının görüş almaya yönelik olması bu durumu kanıtlar niteliktedir. Müze ve tarihi mekânların sosyal bilgiler eğitiminde kullanımına yönelik uygulamalı çalışmalar öğretmenlere örnek olması açısından önemlidir.

Araştırma konusu bakımından ilgili çalışmalarda müzelerin tarihi mekânlara göre daha fazla tercih edildiği görülmüştür. Ülkemiz tarihi mekânlar bakımından çok zengin bir yapıya sahiptir. Tarihi mekânlar tarihin bizzat yaşandığı yerlerdir. Bu nedenle tarih derslerinin bizzat olayın yaşandığı yerlerde işlenmesinin gerekliliği üzerinde tartışmaya bile gerek yoktur. Ayrıca ülkemiz eğitim sisteminin genel sorunlarından birisi olan okul gezilerinde derslerin boşa gittiği ve dersin en iyi sınıfta işleneceği algısının kırılması açısından tarihi mekânların ve müzelerin kullanıma yönelik çalışmaların daha fazla yapılması gerekmektedir. Bu sayede müzelerin ve tarihi mekânların sosyal bilgiler ve tarih eğitiminde sadece bir gezi ve okuldan dışarı çıkma aracı olarak değil akademik başarı ve milli şuuru geliştirme açısından da önemli oldukları bütün paydaşlarca daha iyi anlaşılacaktır.

Müze ve tarihi mekânlara yönelik yapılan ilgili çalışmalarda pozitivist paradigmanın baskın olduğu görülmüştür. Bu durum kendini araştırma deseni, veri toplama araçları ve veri analizi tekniklerinde göstermiştir. Müze ve tarihi mekân öğrenmeleri; gerçek nesnelere dayalı, serbest seçimli, informal ve hayat boyu sürmesi nedeniyle okul öğrenmelerinden ayrılmaktadır (Ambrose ve Paine, 2006; Hooper-Greenhill, 2007; Oruç ve Altın, 2008). Formal eğitim dışarıdan koyulmuş standartlarla yönlendirilen bu durumun aksine müzelerin ulusal bir müfredat programı yoktur. Her müze özel bir konuya yönelir ve resmi bir değerlendirme sistemi bulunmaz. Müze öğrenmelerinin bir takvimi de yoktur. Müzede öğrenme formal öğrenme durumlarına göre daha açık uçlu, daha kişisel yönelimli, daha öngörülmez ve daha esneklerdir (Hooper-Greenhill, 2007). Duyuları temel alan ve yaşantıya dayanan müze öğrenmeleri gerçek nesnelere dayalı bir öğrenmedir. Bu bakımdan öğrencilere kuru ve soyut bilgilerin tek taraflı iletilmesinden ziyade; nesnelere yakından gözlemlenip onlara dokunulmasına, estetik duyarlılığa, eleştirel düşünmeye ve hayal gücüne imkân sağlamalıdır (Ambrose ve Paine, 2006; Hooper-Greenhill, 2007; Karadeniz ve Okvuran, 2014). Öğrencilerin müze ve tarihi mekân yaşantıları ve öğrenmelerini pozitivist paradigmanın öngördüğü standartlaştırılmış kapalı uçlu ölçekler aracılığıyla ölçüp değerlendirmek çok anlamlı sonuçlar vermeyecektir; çünkü müze ve tarihi mekânlardaki nesnelere kişisel ve yoruma dayalı öğrenmeler ortaya çıkmaktadır. Veri toplama araçlarında veri üçgenleme tekniğinin % 10'luk bir kısımda kullanıldığı görülmüştür. Birden fazla yöntemin bir arada kullanılması daha doğru sonuçların çıkmasını sağlayabilir. İlgili çalışmalara bakıldığında karma yöntemlerin çok az olduğu görülmüştür.

İlgili çalışmalarda hedeflenen çalışma grupları içerisinde ilkökul ve lise öğrencilerinin yok denecek kadar az olduğu görülmüştür. Lise tarih derslerinin müze ve tarihi mekânlarda daha anlamlı bir şekilde işleneceği gerçeğine rağmen böyle bir sonucun

çıkması şaşırtıcıdır. Müze ve tarihi mekânların kullanıldığı derslerin başında gelen sosyal bilgiler derslerinde özellikle ilkököl seviyesinde sadece bir çalışmanın yapılması alandaki eksikliği gözler önüne sermektedir. Somut işlemler dönemindeki ilkököl öğrencilerinin görerek, dokunarak, çizerek vb. yaşantılara dayalı öğrenmelerinin bir sonucu olarak müzelerin ve tarihi mekânların tarihi konuların öğretilmesinde kullanılması ve bu görüşün ampirik çalışmalarla kanıtlanması gerekmektedir.

Kaynakça

- AVCIAKÇALI, Aslı. (2015). Kuram ve Uygulamada Sınıf Dışı Tarih Öğretimi Algısı: Öğretmen ve Aday Öğretmen Görüşleri. *Eğitim ve Bilim*, 40(181).
- TEZCAN AKMEHMET, Kadriye. (2005). İlköğretim sosyal bilgiler öğretiminde arkeoloji müzelerinin nesne merkezli eğitim etkinlikleriyle kullanılması. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- TEZCAN AKMEHMET, Kadriye. (2008). Müzelerin tarih öğretiminde nesne merkezli eğitim etkinlikleriyle kullanılması ve ilköğretim sosyal bilgiler öğretimi. *Millî Eğitim Dergisi*, 180 (4), 50-67.
- AKTIN, Kibar, KARAKUŞ, Hilal ve SAĞLAM, Hürü. (2013). Interest and awareness levels of the teacher candidates from Sinop University about the historical and cultural monuments in Sinop. *International Journal of Social Science*. 6(7) 37-59, Doi : http://dx.doi.org/10.9761/JASSS1860_01/04/2017 tarihinde erişildi.
- AKSAKAL, Sona. (2015). Tarihi mekân kullanımıyla ilgili tarih öğretmenlerinin görüşlerinin değerlendirilmesi: Trabzon örneği. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*. Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- ALAZZI, Khaed & CHIODO, John. (2004). Students' perceptions of social studies: A study of middle school and high school students in Jordan. *International Journal of Scholarly Academic Intellectual Diversity*, 6(1).
- ALKIŞ, Seçil ve OĞUZOĞLU, Yusuf. (2005a). *İlköğretim öğrencilerinin tarihi çevre bilgisinin değerlendirilmesi*. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 23-46.
- ALKIŞ, Seçil ve OĞUZOĞLU, Yusuf. (2005b). Ülkemiz koşullarında tarihi çevre eğitiminin önemi ve gerekliliğini arttıran etkenler. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, VIII, 2, 347-361.
- AMBROSE, Timothy, & PAINE, Crispin. (2006). *Museum Basics*. (Second Edition). London: Routledge.
- ARIKAN, İrfan. (2012). İlköğretim 7. sınıf öğrencilerinin kültürel miras ile ilgili başarı düzeyleri ve tutumlarının bazı değişkenlerle incelenmesi (Adıyaman Örneği). *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adıyaman.

◆ Erkan Dinç / Servet Üztemur

- ATA, Bahri. (2002). Müzelerle ve tarihi mekânlarla tarih öğretimi: Tarih öğretmenlerinin “müze eğitime” ilişkin görüşleri. *Yayınlanmamış doktora tezi*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Eğitimi Anabilim Dalı. Ankara.
- SELANİK AY, Tuğba ve Fidan, Kurtdede, Nuray. (2014). Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Dersinde Müzelerden Yararlanmaya İlişkin Görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(48).
- AYKAÇ, Murtaza. (2008). Sosyal bilgiler dersinde yaratıcı dramanın *yöntem olarak kullanılmasının öğrenci başarısına etkisi*. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- BAŞKALE, Hatice. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9 (1), 23-28.
- BAYKAN, Z. Özlem. (2007). 2005 ve 2006 ilköğretim programlarının “müze eğitimi” açısından değerlendirilmesi. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- BOZDOĞAN, Kerem ve SÜNBLÜ, Ali, Murat. (2016). Ortaokul 7. Sınıf öğrencilerinin müze kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforlar. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (31), 107-127.
- MAZMAN BUDAK, Fatma. (2012). Sosyal bilgiler dersinde (7.sınıf) doğal ve kültürel varlıklar aracılığıyla estetik değer eğitimi (Tokat örneği). *Yayınlanmamış doktora tezi*. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- BYFORD, Jeffrey, Murray. (2002). *A phenomenological study of middle school and high school students' perceptions of social studies*. Unpublished Doctoral dissertation. The University Of Oklahoma, Oklahoma. (UMI No. 3062575).
- COHEN, Louis, MANİON, Lawrence, & MORRISON, Keith. (2007). *Research methods in education* (6th ed.). New York: Routledge.
- COŞKUN, Dicle. (2014). Sosyal bilgiler dersi kapsamında yapılan müze gezilerinin öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi (Amasya ve Diyarbakır illeri örneği). *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*. İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- ÇALIŞKAN, Hüseyin ve ÇERKEZ, Sebahat. (2012). Sosyal bilgiler derslerindeki müzeyle eğitim uygulamalarının öğrenci görüşleri çerçevesinde değerlendirilmesi. *International Online Journal of Educational Sciences*, 4(1), 162-173.
- ÇENGELCİ, Tuğba. (2013a). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıf dışı öğrenmeye ilişkin görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13 (3), 1823-1841.
- ÇENGELCİ, Tuğba. (2013b). Sosyal bilgiler dersinde yararlanılan toplumsal ve kültürel kaynakların belirlenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(43).
- ÇEPNİ, Osman ve AYDIN, Fatih. (2015). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıf dışı okul ortamlarına ilişkin görüşleri. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 9(39), 317-317. <https://doi.org/10.9761/JASSS3061>

- ÇERKEZ, Sebahat. (2011). Sosyal bilgiler dersinde müze eğitimine dayalı öğretim uygulamalarının öğrencilerin akademik başarısına ve tutumlarına etkisi. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*. Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
- ÇETİN, Murat. (2014). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eğitiminde müze ortamının kullanılması. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- ÇETİN, Turhan, KUŞ, Zafer. ve KARATEKİN, Kadir. (2010). Sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin gezi-gözlem yöntemine ilişkin görüşleri. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2, 158-180
- ÇULHA-ÖZBAŞ, Banu. (2015a). Okul dışı sosyal bilgiler öğretiminde tarihi alanlar. (edt. Şimşek, A. ve Kaymakçı, S.). *Okul dışı sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- ÇULHA-ÖZBAŞ, Banu. (2015b). Tarih öğretiminde gerçek nesnelerin kullanımı. (edt. Demircioğlu, İ. H. ve Turan, İ.). *Tarih öğretiminde öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı*. Ankara: Pegem Akademi.
- DEMİR, Abdulkerim. (2015). Sosyal bilgiler öğretim programında müze eğitimiyle ilişkilendirilen kazanımların gerçekleştirilmesine yönelik sosyal bilgiler öğretmenlerinin yaklaşımları (Tokat ili örneği). *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- DEMİR, Mehmet, Kaan. (2007). Sınıf öğretmenlerinin hayat bilgisi ve sosyal bilgiler derslerinde gözlem gezisi yöntemini uygulama durumları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(2), 323-343.
- DEMİRCİOĞLU, İsmail, Hakkı. (2015). *Tarih öğretiminde öğrenci merkezli yaklaşımlar: Tarih bölümü özel öğretim yöntemleri*. (Beşinci Basım). Anı Yayıncılık.
- ÇİĞİR DİKİYOL, Derya. İnce, Elif. ve Usta, Seda. (2011). **Öğretmen adaylarının tarihi mekânlara ve eserlere ilişkin görüşlerinin incelenmesi**. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16 (57-68).
- DİNÇ, Erkan, ERDİL, Mehmet. ve KEÇE, Murat. (2011). Uşak üniversitesi öğrencilerinin tarihi ve kültürel eserler hakkındaki ilgi ve farkındalıklarının incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4/2, 267-285
- DOĞAN, Yasin. (2007). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Tarihsel Yazılı Kanıtların Kullanımı. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- DOĞAN, Yasin. ve DİNÇ, Erkan. (2007). Birinci elden tarih kaynaklarının sosyal bilgiler ve tarih derslerinde internet üzerinden kullanımı: ABD ve İngiltere'den uygulama örnekleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(2), 195-220.
- EGÜZ, Şule. (2011). İlköğretim sosyal bilgiler dersinde müze ile eğitimin öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi: Samsun ili örneği. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.

◆ Erkan Dinç / Servet Üztemur

- EGÜZ, Şule. ve KESTEN, Alper. (2012). Sosyal Bilgiler dersinde müze ile eğitimin öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi: Samsun ili örneği. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1).
- EKELİK, Hamdi Göker. (2010). Sosyal bilgiler derslerinde müze faaliyetlerinin programlanması (Konya müzeleri örneği). *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*. Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- EKMEKÇİ, Selma. (2015). Tarih öğretmenlerinin müze ziyaretleri hakkındaki görüşleri: Trabzon örneği. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*. Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon
- EPİK, Cengiz. (2004). Müzelerin lise öğrencilerinin tarih dersi başarıları ve hatırd tutma becerileri üzerindeki etkileri. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- FİLİZ, Nilüfer. (2010). Sosyal bilgiler öğretiminde müze kullanımı. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- GÖKKAYA, A. Kürşat. ve YEŞİLBURSA, Cemil. Cahit. (2009). Sosyal bilgiler **öğretiminde** tarihi yerlerin kullanımının akademik başarıya etkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 483-506.
- GÜLEÇ, Selma. ve ALKIŞ, Seçil. (2003). Sosyal bilgiler öğretiminde müze gezilerinin iletişimsel boyutu. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 63-78.
- HOOPER-GREENHILL, Eilean. (2007). *Museums and education: Purpose, pedagogy, performance*. Routledge
- HORTON, Oliver James. (2000). On-site learning the power of historic places. (Ed. R. M. Greenberg).
- Creative Teaching with Historic Places. (pp. 4-5). National Park Service Cultural Resource Management 23(8).
- HUSBANDS, Chris. (1992). Objects, evidence and learning: some thoughts on meaning and **interpretation** in museum education. *Journal of Education in Museums*, 13, (24-28).
- ILGAZ, Selçuk. ve ÖRTEN, Hakan. (2015). Sosyal bilgiler eğitiminde tarihi ve sanatsal mekânlara dayalı öğrenme ortamları. (Edt R. Sever ve E. Koçoğlu). *Sosyal bilgiler eğitiminde mekânsal öğrenme ortamları*. Ankara: Pegem Yayınevi.
- KABAPINAR, Yücel. (2014). *Kuramdan uygulamaya sosyal bilgiler öğretimi*. Dördüncü Baskı. Ankara: Pegem akademi.
- KARADENİZ, Ceren. ve OKVURAN, Ayşe. (2014). A Night at the Museum: Museum Education with Ankara University Students at Çorum Museum of Archeology. *Elementary Education Online Journal*, 13(3), 865-879.
- KARAKAYA, İsa. (2015). Ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde müze alışkanlıkları: Giresun ili örneği. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*. Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Giresun.

Türkiye'de Sosyal Bilgiler ve Tarih Eğitiminde Müzeler ve Tarihi Mekânlardan Yarar... ◆

- KEÇE, Murat. (2015). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Ankara'nın tarihi ve kültürel turizm değerlerine yönelik ilgi ve farkındalıkları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), 131-149.
- KILCAN, Bahadır. ve AKBABA, **Bülent**. (2013). Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan kültürel mirasa duyarlılık değerine ilişkin **öğrenci algılarının incelenmesi**. *Journal of World of Turks*, 5(3), 113-137.
- KIRIKÇI, Abdullah. Cevdet. ve YILMAZ, Kaya. (2017). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tarihi çevre eğitimine yönelik görüşleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 35 (ss. 74-86).
- KISA, Yavuz. (2012). Sosyal bilgiler öğretiminde müze kullanımına ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşlerinin incelenmesi: Afyonkarahisar müzeleri. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- METİN, Erhan. (2010). Tarih bölümü öğrencilerinin tarihi ve kültürel eserler hakkındaki ilgi ve farkındalıklarının incelenmesi. *Milli Mücadelede "İstiklal Yolu" ve Çankırı Sempozyumu*, Karatekin Üniversitesi, (21-23 Ekim) Çankırı.
- MEYDAN, Ali. ve AKKUŞ, Akif. (2013). Sosyal bilgiler öğretiminde tarih ve coğrafi mekân uygulamalarının değerlendirilmesi. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi* 4(13), 14-30.
- MEYDAN, Ali. ve AKKUŞ, Akif. (2014). Sosyal bilgiler öğretiminde müze gezilerinin tarihi ve kültürel değerlerin kazandırılmasındaki önemi. *Marmara Coğrafya Dergisi*. Sayı: 29, 402-422.
- GÖKKAYA NİŞANCI, Mesiha. (2010). Tarihsel çevrenin tarih eğitimine etkisi: Adalar örnekleme. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- ONUR, Bekir. (2012). *Çağdaş müze, eğitim ve gelişim: müze psikolojisine giriş*. Ankara: İmge kitabevi.
- ORUÇ, Sıddıka. ve ALTIN, Bekir. Necati. (2008). Müze eğitimi ve yaratıcı drama. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3, 125-141.
- ÖNER, Galip. (2015). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul dışı tarih öğretimine ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Türk Tarih Eğitimi Dergisi*, 4(1), 89-121.
- ÖZKAL, Neşe., GÜNGÖR, Arzu. ve **ÇETİNGÖZ**, Duygu. (2004). Sosyal bilgiler dersine ilişkin öğretmen görüşleri ve öğrencilerin bu derse yönelik tutumları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 10(4), 600-615.
- ÖZÜR, Nazan. (2010). Sosyal bilgiler dersinde sınıf dışı etkinliklerin öğrenci başarısına etkisi. *Yayınlanmamış doktora tezi*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- PAYKOÇ, Fersun. (2014). Müzede oynayarak ve yaşayarak öğrenme. (Edt. D., M. Canko). Müzeler, oyunlar, oyuncaklar ve çocuklar. (ss. 135-141). Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir.
- SAFRAN, Mustafa. ve ATA, Bahri. (1998). Okul dışı tarih öğretimi. <http://www.tarihegitimcileri.org.tr/DERNEK/yayin/027okuldstarih.pdf> Erişim tarihi: 23/03/2017

◆ Erkan Dinç / Servet Üztemur

- SEİDEL, Stefan. ve HUDSON, Kenneth. (1999). *Müze eğitimi ve kültürel kimlik*. Çev: Bahri Ata (Yayına Hazırlayan: Bekir Onur). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınları.
- SÖNMEZ, Emine. (2011). İlköğretim II. kademe 6. sınıf sosyal bilgiler dersi Eskiçağ tarihi konularının işlenmesinde müzelerin önemi, karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri: Şanlıurfa ili örneği. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*. Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- SÖZVER, Ersin. (2015). Ortaokul (İlköğretim) 7. Sınıf öğrencilerinin müze, kültür, tarihi alan bilgisi ve bilinç düzeylerinin incelenmesi: Kars ili örneği. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*. Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.
- ŞİMŞEK, Ahmet. (2003). Tarih öğretiminde çevre incelemeleri kapsamında tarihi yapılardan faydalanmaya bir model: Cacabey medresesi, I. *Kırşehir Kültür Araştırmaları Bilgi Şöleni*, Yayınlanmamış Bildiri.
- TAŞCAN, Orhan. (2011). Tarih öğretiminde mekân kullanımı ve öğretmen görüşleri: Bitlis ili örneği. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*. *Yüzcüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van*.
- TOSUN, H. Bilge. (2015). Hayat bilgisi dersinde gerçekleştirilen müze uygulamaları. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- TURGUT, Gülay. (2015). Sosyal bilgiler dersinde bir eğitim aracı olarak sanal müzelerden yararlanma. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- USTAOĞLU, Aydan. (2012). İlköğretim 7. Sınıf sosyal bilgiler dersi Türk tarihinde yolculuk ünitesinde sanal müzelerin kullanımının öğrenci başarısına etkisi. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- YALÇIN, Filiz. (2010). Tarih öğretim alanı olarak müzelerin kullanılmasının toplumsal tarih bilincinin kazandırılmasındaki etkileri. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- YAZICIOĞLU, Mesut. (2010). Sosyal bilgiler öğretiminde İstanbul'daki bazı tarihi mekânların kullanımı. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- YEŞİLBURSA, Cemil. Cahit. (2008a). Sosyal bilgiler öğretiminde tarihi yerlerin kullanımı. *TÜBAR-XXIII* <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/156925> 22/03/2017 tarihinde erişildi.
- YEŞİLBURSA, Cemil. Cahit. (2008b). Tarihi yerlerle tarih eğitimi: bir kılavuz örneği. *Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Kitabı*, 563-568.
- YILDIRIM, Ali. ve ŞİMŞEK, Hasan. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel araştırma yöntemleri*. (Dokuzuncu Basım). Ankara: Seçkin Yayınevi.

Türkiye'de Sosyal Bilgiler ve Tarih Eğitiminde Müzeler ve Tarihi Mekânlardan Yarar... ◆

- YILDIRIM, Tahsin. ve TAHİROĞLU, Mustafa. (2012). Sanal ortamda gerçekleştirilen müze gezilerinin ilköğretim öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarına etkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(39), 104-114.
- YILMAZ, Kaya. ve ŞEKER, Mustafa. (2011). İlköğretim öğrencilerinin müze gezilerine ve müzelerin sosyal bilgiler öğretiminde kullanılmasına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *İstanbul Aydın Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 1(3), 21-39.
- YORULMAZ, Eda. (2016). Sosyal bilgiler dersi kapsamında okul dışı çevrelerin kullanımı: Çorum yatılı arkeoloji müzesinde bir gün. *Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*. Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sivas.

EK 1. Araştırma Kapsamında İncelenen Çalışmalar*

YAZAR	TARİH	TÜRÜ	ÇALIŞMA GRUBU	A. DESENİ	ARAŞTIRMA AMACI	VERİ TOPLAMA	ANALİZ TEKNİKLERİ	MÜZE/T. MEKÂN
SAFRAN ve ATA	1998	MAKALE	DERLEME	DERLEME	DERLEME	DOKÜMAN	DOKÜMAN	T
ATA	2002	DOKTORA	ÖĞRETMEN	TARAMA	GÖRÜŞ ALMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSSEL	M+T
GÜLEÇ VE ALKIŞ	2003	MAKALE	ÖĞRETMEN	TARAMA	GÖRÜŞ ALMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSSEL	M
ŞİMŞEK	2003	MAKALE	DERLEME	DERLEME	DERLEME	DOKÜMAN	DOKÜMAN	T
EPİK	2004	Y.LİSANS	LİSE	DENEYSEL	UYGULAMA YAPMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSSEL	M
AKMEHMET	2005	DOKTORA	DERLEME	DERLEME	PROGRAM ÖNERİSİ	DOKÜMAN	DOKÜMAN	M
ALKIŞ VE OĞUZÖZLÜ	2005a	MAKALE	ORTAKUL	TARAMA	GÖRÜŞ ALMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSSEL	T
ALKIŞ VE OĞUZÖZLÜ	2005b	MAKALE	DERLEME	DERLEME	DERLEME	DOKÜMAN	DOKÜMAN	T
ÇULHA	2006	Y.LİSANS	ORTAKUL	NİTEL	UYGULAMA YAPMA	GÖZLEM+GÖRÜŞME+DOKÜMAN	İÇERİK ANALİZİ	M+T
BAYRAKTAR	2006	Y.LİSANS	ÖĞRETMEN	TARAMA	GÖRÜŞ ALMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSSEL	M+T
BAYKAN	2007	Y.LİSANS	Öğretmen+4. sınıf öğrencileri	TARAMA	GÖRÜŞ ALMA	NİCEL ÖLÇEK+DOKÜMAN	BETİMSSEL	M
DEMİR	2007	MAKALE	ÖĞRETMEN	TARAMA	GÖRÜŞ ALMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSSEL	M+T
AKMEHMET	2008	MAKALE	DERLEME	DERLEME	DERLEME	DOKÜMAN	DOKÜMAN	M
AYKAÇ	2008	Y.LİSANS	İLKOKUL	KARMA	UYGULAMA YAPMA	ÖLÇEK +GÖRÜŞME	BETİMSSEL+İÇERİK ANALİZİ	M

* Kaynakça kısmında ilgili çalışmaların künyesi yer almaktadır.

Türkiye'de Sosyal Bilgiler ve Tarih Eğitiminde Müzeler ve Tarihi Mekânlardan Yarar... ◆

YEŞİLBURSA	2008a	MAKALE	DERLEME	DERLEME	DERLEME	DOKÜMAN	DOKÜMAN	T
YEŞİLBURSA	2008b	MAKALE	DERLEME	DERLEME	DERLEME	DOKÜMAN	DOKÜMAN	T
GÖKKAYA VE YEŞİLBURSA	2009	MAKALE	ORTAOKUL	DENEYSEL	UYGULAMA YAPMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSSEL	T
ÇETİN VD.	2010	MAKALE	ÖĞRETMEN	TARAMA	GÖRÜŞ ALMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSSEL	M+T
EKELİK	2010	Y.LİSANS	DERLEME	DERLEME	PROGRAM ÖNERİSİ	DOKÜMAN	DOKÜMAN	M
FİLİZ	2010	Y.LİSANS	ORTAOKUL	NİTEL	UYGULAMA YAPMA	GÖRÜŞME	İÇERİK ANALİZİ	M
YALÇIN	2010	Y.LİSANS	ÖĞRETMEN	NİTEL	GÖRÜŞ ALMA	GÖRÜŞME	İÇERİK ANALİZİ	M
NİŞANCI	2010	Y.LİSANS	LİSE	(ÖRNEK OLAY) NİTEL	UYGULAMA YAPMA	NİCEL ÖLÇEK+GÖZLEM	BETİMSSEL	T
YAZICIOĞLU	2010	Y.LİSANS	ORTAOKUL	DENEYSEL	UYGULAMA YAPMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSSEL	T
ÖZÜR	2010	DOKTORA	ÖĞRETMEN + ÖĞRENCİ	DENEYSEL	UYGULAMA YAPMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSSEL	M+T
DİKYOL VD.	2011	MAKALE	Ö. ADAYI	TARAMA	GÖRÜŞ ALMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSSEL	T
DİNÇ VD.	2011	MAKALE	Ö. ADAYI	TARAMA	GÖRÜŞ ALMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSSEL	T
EGÜZ	2011	Y.LİSANS	ÖĞRETMEN + ORTAOKUL ÖĞRENCİ	NİTEL	GÖRÜŞ ALMA	GÖRÜŞME	İÇERİK ANALİZİ	M
ÇERKEZ	2011	Y.LİSANS	ORTAOKUL	DENEYSEL	UYGULAMA YAPMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSSEL	M
SÖNMEZ	2011	Y.LİSANS	ÖĞRETMEN	TARAMA	GÖRÜŞ ALMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSSEL	M

◆ Erkan Dinç / Servet Üztemür

TAŞCAN	2011	Y.LİSANS	ÖĞRETMEN	TARAMA	GÖRÜŞ ALMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSSEL	T
YILMAZ ve ŞEKER	2011	MAKALE	ORTAOKUL	TARAMA	GÖRÜŞ ALMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSSEL	M
ÇALIŞKAN ve ÇERKEZ	2012	MAKALE	ORTAOKUL	NİTEL	UYGULAMA YAPMA	GÖRÜŞME	İÇERİK ANALİZİ	M
ARIKAN	2012	Y.LİSANS	ORTAOKUL	TARAMA	GÖRÜŞ ALMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSSEL	M+T
EGÜZ ve KESTEN	2012	Y.LİSANS	ÖĞRETMEN +ORTAOKUL ÖĞRENCİ	NİTEL	GÖRÜŞ ALMA	GÖRÜŞME	İÇERİK ANALİZİ	M
KISA	2012	Y.LİSANS	ÖĞRETMEN +ÖĞRENCİ	TARAMA	GÖRÜŞ ALMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSSEL	M
USTAOĞLU	2012	Y.LİSANS	ORTAOKUL	DENEYSEL	UYGULAMA YAPMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSSEL	M
YILDIRIM ve TAHİROĞLU	2012	MAKALE	ORTAOKUL	DENEYSEL	UYGULAMA YAPMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSSEL	M
AKTİN VD	2013	MAKALE	Ö. ADAYI	TARAMA	GÖRÜŞ ALMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSSEL	T
KILCAN ve AKBABA	2013	MAKALE	ORTAOKUL	TARAMA	GÖRÜŞ ALMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSSEL	M+T
AKKUŞ ve MEYDAN	2013	MAKALE	Ö. ADAYI	NİTEL	GÖRÜŞ ALMA	GÖRÜŞME	İÇERİK ANALİZİ	T
ÇENGELCİ	2013a	MAKALE	ÖĞRETMEN	NİTEL	GÖRÜŞ ALMA	GÖRÜŞME	İÇERİK ANALİZİ	M+T
ÇENGELCİ	2013b	MAKALE	ORTAOKUL	TARAMA	GÖRÜŞ ALMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSSEL	M+T
AY ve FİDAN	2014	MAKALE	Ö. ADAYI	TARAMA	GÖRÜŞ ALMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSSEL	M
MEYDAN ve AKKUŞ	2014	MAKALE	Ö. ADAYI	NİTEL	GÖRÜŞ ALMA	GÖRÜŞME	İÇERİK ANALİZİ	T
COŞKUN	2014	Y.LİSANS	ORTAOKUL	TARAMA	GÖRÜŞ ALMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSSEL	M
ÇETİN	2014	Y.LİSANS	Ö. ADAYI	TARAMA	GÖRÜŞ ALMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSSEL	M

Türkiye'de Sosyal Bilgiler ve Tarih Eğitiminde Müzeler ve Tarihi Mekânlardan Yarar... ◆

PEKER	2014	Y.LİSANS	Ö. ADAYI	TARAMA	GÖRÜŞ ALMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSSEL	M
AKÇALI	2015	MAKALE	DERLEME	DERLEME	DERLEME	DOKÜMAN	DOKÜMAN	M+T
AKSAKAL	2015	Y.LİSANS	ÖĞRETMEN	KARMA	GÖRÜŞ ALMA	NİCEL ÖLÇEK+MÜLAKAT	BETİMSSEL+İÇERİK ANALİZİ	T
ÇAKMAK ve HAMARAT	2015	MAKALE	DERLEME	DERLEME	DERLEME	DOKÜMAN	DOKÜMAN	M+T
ÇEPNİ ve AYDIN	2015	MAKALE	ÖĞRETMEN	NİTEL	GÖRÜŞ ALMA	GÖRÜŞME	İÇERİK ANALİZİ	M+T
DEMİR	2015	Y.LİSANS	ÖĞRETMEN	TARAMA	GÖRÜŞ ALMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSSEL	M
EKMEKÇİ	2015	Y.LİSANS	ÖĞRETMEN	KARMA	GÖRÜŞ ALMA	NİCEL ÖLÇEK+MÜLAKAT	BETİMSSEL+İÇERİK ANALİZİ	M
KAMÇI	2015	Y.LİSANS	Ö. ADAYI	NİTEL	GÖRÜŞ ALMA	GÖRÜŞME	İÇERİK ANALİZİ	M
KARAKAYA	2015	Y.LİSANS	ORTAOKUL	TARAMA	GÖRÜŞ ALMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSSEL	M
KEÇE	2015	MAKALE	Ö. ADAYI	TARAMA	GÖRÜŞ ALMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSSEL	T
ÖNER	2015	MAKALE	ÖĞRETMEN	NİTEL	GÖRÜŞ ALMA	GÖRÜŞME	İÇERİK ANALİZİ	T
SÖZVER	2015	Y.LİSANS	ORTAOKUL	TARAMA	GÖRÜŞ ALMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSSEL	M
TOSUN	2015	Y.LİSANS	ÖĞRETMEN+ÖĞRENCİ	NİTEL	GÖRÜŞ ALMA	GÖRÜŞME	İÇERİK ANALİZİ	M
TURGUT	2015	Y.LİSANS	ORTAOKUL	NİTEL (EYLEM)	UYGULAMA YAPMA	GÖRÜŞME+GÖZLEM	İÇERİK ANALİZİ	M
BOZDOĞAN ve SÜNBÜL	2016	MAKALE	ORTAOKUL	TARAMA	GÖRÜŞ ALMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSSEL	M
ÖNER	2016	MAKALE	ÖĞRETMEN	NİTEL	GÖRÜŞ ALMA	GÖRÜŞME	İÇERİK ANALİZİ	M+T
YORULMAZ	2016	Y.LİSANS	ORTAOKUL	NİTEL	UYGULAMA YAPMA	GÖRÜŞME+GÖZLEM	İÇERİK ANALİZİ	M
KIRIKÇI ve YILMAZ	2017	MAKALE	Ö. ADAYI	NİTEL	GÖRÜŞ ALMA	GÖRÜŞME	İÇERİK ANALİZİ	T

EDEBİYAT MÜZELERİ VE MÜZEDE EDEBİYAT EĞİTİMİ

Ferah BURGUL ADIGÜZEL*

Öz: Edebiyat müzeleri, edebiyatın toplumdaki rolünü müze ortamlarında tanıtır, korur ve ileterek etkileşimli bir öğrenme olanağı sunar. Türkiye’de kapsam ve işlev açısından tam anlamıyla edebiyat müzesi olarak adlandırılan bir müze olmamakla birlikte, yazar müze evleri, müze kütüphaneleri ve somut olmayan kültürel miras müzeleri gibi azımsanmayacak sayıda edebiyat ile ilgili müze olduğu görülmektedir. Bu çalışmanın amacı, edebiyat müzesi kavramı doğrultusunda Türkiye’deki edebiyat müzelerini türleri açısından değerlendirmek ve edebiyat eğitimi ile müze arasında bağ kurarak edebiyat müzelerinde edebiyat eğitiminin ne şekilde gerçekleştirilebileceğine ilişkin etkinlik örnekleri sunmaktır. Edebiyat müzelerinin öğretim sürecinde ne şekilde kullanılabilmesine ilişkin etkinlik örneklerinin sunulması, Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerinin müze gezilerinde etkili bir edebiyat eğitimi gerçekleştirmelerini sağlayabilir.

Anahtar Sözcükler: Edebiyat Müzeleri, Müzede Edebiyat Eğitimi, Yazar Müze Evleri, Edebiyat Müze Kütüphaneleri

* Dr.; Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Öğretim Elemanı.

THE LITERARY MUSEUMS AND THE LITERATURE TEACHING IN MUSEUM

Ferah BURGUL ADIGÜZEL*

Abstract

The literary museums provide an interactive learning opportunity by introducing, protecting and explaining the role of literature in society in the museum atmosphere. Although there is no museum in Turkey to be literally called as literary museum in terms of coverage and function, one can see a lot of museums relevant to the literature such as writer house museums, museum libraries and intangible cultural heritage museums. The aim of this study is to evaluate the literary museums in Turkey in terms of their types and in line with the concept of literary museum and to present examples of activities about how literature teaching can be realized in literary museums by linking literature teaching with museums. The presentation of examples of how the literary museums can be used in the teaching process will enable the teachers of Turkish language and literature to carry out an effective literature teaching during museum visits.

Key Words: Literary Museum, Literature Teaching in Museum, Writer House Museum, Literary Museum Library

Giriş

Müzeler, okullar, üniversiteler ve kütüphanelerle karşılaştırıldığında, öğrenene farklı ve yeni öğrenme olanakları sunmaları açısından önemlidir. Çağdaş öğrenme kuramlarına göre öğrenme; bireyin aktif olmasını, uygulama yapmasını ve yapılanlar üzerine düşünerek bu süreci anlamlandırmasını, yazılı ya da sözlü olarak dili kullanmasını ve tüm bunları yaparken sosyalleşmesini içermektedir. Yani öğrenme, bilgilerin anlamlı birimler halinde doğrudan alınması değil, bilgi birimleri arasında bağ kurarak kişinin kendisi için bilgiyi anlamlı hale getirmesidir. Nesneden öğrenme temelinde dayanan müze eğitiminde öğrenci, duyuları aracılığıyla nesneye temas eder, onu yakından gözlemler, elle yoklar ve böylelikle duyular aracılığıyla somuttan soyuta, bilinenden bilinmeyene, gözlemden genellemeye ulaşarak düşünme sürecini geliştirir. Müze, gerçek nesnelere içermesi nedeniyle kişiye yeni yorumlar yaparak kendi anlamını üretme olanağı sağlar. Eğitim anlayışında yaşanan süreçsellik, yaşantısallık ve deneyime ilişkin gelişmeler müze eğitiminin temel ilkeleri olan gerçek nesnelere

* Instructor, Dr., Gazi University, Faculty of Education, Department of Turkish Language and Literature Education.

◆ Ferah Burgul Adıgüzel

ve gerçek ortamlarda öğrenme ile birebir uyumlu olup müze eğitiminin yeni eğitim anlayışıyla eş zamanlı ilerlediğini ve bu doğrultuda geliştiğini de göstermektedir.

Antik Yunan'da ilham perilerinin (Mousa-Musa) düşünme yeri ve tapınağı (mou-seion) olarak adlandırılan müze (museum); Romalılar tarafından felsefi tartışma yeri, 15. yüzyılda Floransa'da Medici ailesinin üyesi olan Lorenzo'nun koleksiyonunun adı, 17. yüzyılda antik nesnelere ve koleksiyonlara verilen genel ad, 18. yüzyılda kültür mirasıyla ilgili nesnelere depolamak ve sergilemek amacıyla kullanılan mekân olmak üzere birçok anlamda kullanılmış olmakla birlikte günümüzde sanat galerileri, bilim ve keşif merkezlerini de kapsayacak şekilde kullanım alanı genişlemiştir (Onur, 2012, s.20).

Sanat ve bilim eserlerinin veya sanat ve bilime yarayan nesnelere saklandığı, halka gösterilmek için sergilendiği yer veya yapı (TDK) olarak tanımlanan müze, Shaw'a (2004) göre teşhir ettiği nesnelere, bunlar için uygun gördüğü düzenlemeler ve öngördüğü davranış kuralları aracılığıyla belli bir kimliği somutlaştıran bir mekândır ve eğitilecek kitlelere belli değerleri ve beğenileri aşıl原因an bir toplumsal mühendislik aracıdır.

19. yüzyılın sonlarından 20. yüzyılın ortalarına kadar modern müzecilik anlayışı nesnelere toplama ve sergileme esasına dayanırken 20. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkmaya başlayan müzecilik anlayışı; ziyaretçi ile karşılıklı ilişki kurma, dayanışma, paylaşma ve işbirliği esasına dayanmaya başlar. Böylelikle müzelerin işlevleri zamanla toplama, belgeleme, koruma, sergileme, araştırma, iletişim ve eğitim şeklinde genişler. Hooper-Greenhill (1999)'e göre müzelerin modern çağda üç temel işlevi bulunmaktadır; korumak, araştırmak ve iletişim kurmak (Akt. Onur, 2003, s.8). Koruma işlevi koleksiyonlar ve bunların bakımını; araştırma işlevi bu nesnelere üzerinde yürütülen çalışmaları; iletişim işlevi ise insanların bu nesnelere ve onlara ilişkin araştırmalara ulaşmalarını sağlayan tüm çalışmaları (reklam ve pazarlama, araştırma ve değerlendirme, eğitim ve eğlenme) içermektedir (Onur, 2003, s.8). Tüm işlevleri göz önünde bulundurulduğunda 19. yüzyıldan itibaren okul-müze işbirliği ve okul müzeleri kavramları ile müzelerin bugün özellikle eğitim işlevinin ağırlık kazandığı görülmektedir. Günümüzde müzeler eğitimin önemli bir parçası haline gelmiş, müze de eğitim çalışmaları her geçen gün daha fazla ilerleme göstermiştir.

Müze Eğitimi

Müze eğitimi (pedagojisi), temel eğitimde ve yaşam boyu eğitim sürecinde yaşananlara dayalı çok yönlü öğrenme ve yaşam alanları olarak müzelerin etkin kullanımını içermektedir. Bu alan müze ve galerilerin her yaş insan için ideal bir öğrenme ve kültür ortamı olmasını ve yaşamla bağlantılı olarak verimli kullanılabilmesini ve yaşatılmasını amaçlar (Anonim, 2003, s.138). Günümüzde müze eğitimi turlar aracılığıyla müze gezme anlamını aşarak sergileri, atölye çalışmalarını, yayınları ve birçok etkileşimli çalışmayı içeren, sadece öğrencileri değil, onların aileleri ile yetişkinleri de içine alan daha geniş etkinlikler bütünü olarak ele alınmaktadır.

Eğitim alanında yaşanan değişim, müzenin eğitim sürecine katılmasına da yanısırdır. Yaşayıp keşfederek anlama ile bilginin yapılandırılması sürecine ağırlık veren yapılandırmacı yaklaşımla, bireysel öğrenmenin yerini grupla öğrenme ve somut deneyimler olarak müze eğitiminin önemi gün geçtikçe artmıştır. Dolayısıyla sonuç odaklı eğitim anlayışının yerini süreç ve yaşantı odaklı eğitim anlayışı almış ve müzede gerçekleştirilen çalışmalar deneyim geliştirici, yaratıcı potansiyeli artırma amaçlı, keşfedici ve sorgulayıcı bir nitelik kazanmıştır. Both ve arkadaşlarına (1982) göre, müze eğitiminin başlıca amaçlarından biri ziyaretçinin düş gücünü uyarmak ve onun duyuşsal uyanıklığını geliştirmek olup müze eğitimcileri öğrenmeyi açık uçlu, sürekli, yaşam boyu bir deneyim olarak görmektedirler (Akt. Hooper-Greenhill, 1999, s.7). Bu nedenle müzeler, en etkili sınıf dışı öğrenme ortamları olarak eğitim sürecinin önemli bir parçası haline gelmişlerdir.

Edebiyat Müzeleri

Edebiyat, sözlü ve yazılı anlatım unsurlarının yanı sıra dil ile meydana getirilen tüm yazınsal ürünler ve bu ürünleri meydana getiren yazar/şairleri içermesi açısından oldukça kapsamlı bir alana sahiptir. Bu kapsam göz önünde bulundurulduğunda Türkiye’de özellikle “Edebiyat Müzesi” olarak adlandırılan bir müze bulunmamaktadır.

Uluslararası Edebiyat Müzeleri Komitesi (International Committee for Literary Museums-ICLM) tarafından yapılan tanımlamaya göre edebiyat müzesi; özellikle kültürel miras olarak kabul edilen edebiyat ile ilgili bir kurumdur. Edebiyat müzeleri, edebiyatın toplumdaki rolünü tanıtmak için müzecilik kurallarıyla ilgili literatürü edinir, korur ve iletir (Bohman, 2016). Dünyanın birçok ülkesinde ülkenin kültürel mirasını biriktirmek, korumak, araştırmak ve sonuçlarını aktarmak amacıyla kurulan bu müzeler farklı içerikler esas alınarak oluşturulmuşlardır. Bu nedenle edebiyat müzesi denince birbirinden farklı kapsam ve içeriklerde müze örnekleri karşımıza çıkmaktadır. Örneğin Estonya Edebiyat Müzesi, Nizami Gencevi Milli Azerbaycan Müzesi gibi müzeler aynı zamanda bir enstitü gibi görev yapmakta ve bu müzelerde yazılı ve sözlü kültüre ilişkin hemen her unsura (el yazmaları, fotoğraf, müzik, kostüm, eşya, vb.) yer verilmektedir. Ulusal İngiliz Edebiyatı Müzesi, Avusturya Milli Kütüphanesi Edebiyat Müzesi ve Modern Edebiyat Müzesi (Almanya) gibi bazı edebiyat müzelerinde ise sadece edebiyat ile ilgili geniş arşiv belgeleri yer almaktadır. Yine edebiyat müzesi (Literary Museum) adıyla anılan bu tür müzeler ise genellikle birden fazla yazar ve döneme ait yazı, fotoğraf ve arşiv belgesini bir arada sergilemektedirler. Charles Dickens Müzesi, Sherlock Holmes Müzesi, Jane Austen Müze Evi, Victor Hugo Evi Edebiyat Müzesi, Namık Kemal Müze Evi gibi edebiyat müzeleri ise sadece bir yazar temel alınarak ve yazarların bir dönem yaşadıkları ya da doğdukları kendi evlerinde oluşturulan müzelerdir. Bu müzelerde o yazara ait her türlü el yazması, karalama, mektup, günlük, fotoğraf gibi kişisel yaşamlarına ilişkin her türlü eşyaya yer verildiği görülmektedir.

◆ Ferah Burgul Adıgüzel

Uluslararası Edebiyat Müzeleri Komitesi'ne (ICLM) göre edebiyat müzeleri şu şekilde sınıflandırılmıştır:

a) Yazar Müzeleri: Genellikle yazarların doğduğu, bir süre yaşadığı ya da öldüğü bina/dairelerdir. Yazar müzeleri, edebi bir kişiye ithaf edildiğinde özel bir edebi kişi müzesi türü olur (Örneğin Sherlock Holmes Müzesi).

b) Genel Edebiyat Müzeleri: Örneğin coğrafi olarak tanımlanmış (bir bölgeye ait) bir edebiyat, edebiyatın özel bir türünü ya da genel olarak edebiyat ve yazılı/sözlü dil ile ilgili müzelerdir. Aynı zamanda müzebilimsel bir yaklaşımla ele alınan özel kitap ve el yazması koleksiyonlarına sahip kurumları da içerebilir.

c) Edebi Manzaralar/Alanlar: Ekomüze gibidir. Genellikle bir yazarın yaşadığı alan ya da bir manzara yazarın çalışmasıyla yakından ilgilidir. Belirli bir alanda bulunan evler, doğa vb. yerler kültüre miras olarak ele alınırlar.

Türkiye'de geniş kapsamlı bir edebiyat müzesi bulunmamasına karşın Aşiyân Müze Evi olarak adlandırılan Tevfik Fikret'in evi başlangıçta yazarın kişisel eşya ve eserlerinin az sayıda olması ve farklı yazarların eserlerine de yer verilmesi nedeniyle "Edebiyat Müzesi" olarak açılmış ardından yazarın kişisel eşya koleksiyonunun gelişmesiyle Aşiyân Müze Evi olarak adı değiştirilmiştir (Uz, 2015). İstanbul'da bulunan Galata Mevlevihanesi de 1975 yılında Divan Edebiyatı Müzesi olarak açılmıştır. Müze içinde bulunan eserler incelendiğinde, bu müzenin divan edebiyatından çok Mevlevilik anlayışını sergilemek amacıyla düzenlenen bir müze olduğu görülmüştür.

Yazar ve şairler, yaşarken yazdıkları eserlerle kentlere yeni dokular, kokular, renkler, tadlar, yaşantılar, sahneler ve anlamlar kazandırarak kentleri bina yığınları olmaktan çıkarıp yaşayan, soluk alıp veren kahramanlara dönüştürürlerken (Özdemir, 2009, s.39) yaşamlarının ardından bıraktıkları ev, kitap, mektup ve fotoğraflar aracılığıyla da okurlarının kendilerini unutmamalarını ve etkilerinin sürekliliğini sağlarlar. Yazarları yaşatan müzeler yazarların yaşanmışlıklarını okuruna aktararak onu geçmişle günümüz arasında bir yolculuğa çıkarır ve yazarına yaklaştırır. Böylelikle edebiyat müzelerinin nesilden nesile edebi geleneği aktarmanın yanı sıra yazarların kalıcılığını artırma görevi üstlendiği de söylenebilir.

Edebiyat müzeleri edebiyat eğitimi ile birlikte turizmi teşvik ederek edebi miras turizminin gelişimine katkı sağlar. Böylelikle edebi kültür hem yerli hem yabancı turistler aracılığıyla oldukça büyük bir kitleye ulaşabilir, maddi kazanımın yanı sıra kültürel kazanç da sağlanabilir.

Türkiye'de, doğrudan adı edebiyat müzesi olan bir müze olmasa da edebiyat müzesi tanımı kapsamında ele alınabilecek ve edebiyat öğretimi sürecinde yararlanılabilecek farklı türde çok sayıda müze bulunmaktadır. Edebiyat eğitimi sürecinde değerlendirilebilecek bu müzeler çalışma kapsamında yazar müze evleri, somut olmayan kültürel miras müzeleri ve edebiyat müze kütüphaneleri başlıkları altında ele

alınmıştır. Bu müzeler dışındaki bazı müzeler (Karagöz Müzesi, Mevlana Müzesi,) de edebiyat ile ilgili ve edebiyat öğretimi sürecinde kullanılabilecek müzeler olup Türkiye'deki edebiyat ile ilgili müzeler Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Türkiye'de Edebiyat ile İlgili Müzeler

Yazar Müze Evleri
Tevfik Fikret Aşçıyan Müze Evi - İstanbul
Sait Faik Abasıyanık Müze Evi - Burgazada/ İstanbul
Hüseyin Rahmi Gürpınar Müze Evi- Heybeliada/ İstanbul
Reşat Nuri Güntekin Müze Evi- Büyükkada/ İstanbul
Kemal Tahir Müze Evi -Kadıköy/ İstanbul
Orhan Kemal Müze Evi- Beyoğlu/ İstanbul
Namık Kemal Müze Evi- Tekirdağ/ İstanbul
Namık Kemal Müze Evi - Magosa/ KKTC
Fakir Baykurt Müze Evi- Burdur
Tarık Dursun K. Müze Evi - İzmir
Ziya Gökalp Müze Evi- Diyarbakır
Cahit Sıtkı Tarancı Evi Kültür Müzesi- Diyarbakır
Rıfat Ilgaz Müzesi- Cide/ Kastamonu
Can Yücel Müze Evi- Datça/Muğla
Edebiyat Müze Kütüphaneleri
Adana Karacaoğlan Edebiyat Müze Kütüphanesi
İstanbul Ahmet Hamdi Tanpınar Edebiyat Müze Kütüphanesi
Ankara Mehmet Akif Ersoy Edebiyat Müze Kütüphanesi
Diyarbakır Ahmet Arif Edebiyat Müze Kütüphanesi
Erzurum Erzurumlu Emrah Edebiyat Müze Kütüphanesi
Kütahya Evliya Çelebi Edebiyat Müze Kütüphanesi
Somut Olmayan Kültürel Miras Müzeleri
Ankara Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi
Gazi Üniversitesi Somut olmayan Kültürel Miras Müzesi- Ankara
Ünye Yaşayan Kültürel Miras Müzesi -Ordu
Beypazarı Yaşayan Müze -Ankara
Edebiyat ile İlgili Diğer Müzeler
Masumiyet Müzesi Çukurcuma/İstanbul
Yahya Kemal Beyatlı Müzesi /Enstitüsü - Beyazıt/İstanbul
Adam Mickiewicz Müzesi - İstanbul
Karagöz Müzesi - Bursa
Aşık Veysel Müzesi- Sivas
Mevlana Müzesi- Konya
Hacıbektâş Müzesi- Nevşehir
Akşehir Nasrettin Hoca Arkeoloji ve Etnografya müzesi
Tanzimat Müzesi -Gülhane Parkı/İstanbul
Galata Mevlevihanesi ve Divan Edebiyatı Müzesi- İstanbul
Türkiye Yazarlar Sendikası Edebiyat Müzesi ve Yazın Belgeliği- İstanbul

◆ Ferah Burgul Adıgüzel

a) Yazar Müze Evleri

Edebiyat ile ilgili müzelerden Türkiye’de en sık rastlanana, bir zamanlar yazar ya da şairlerin hayatlarını geçirdikleri ve eserlerini kaleme aldıkları yazar müze evleridir. Sümer Atasoy müze evleri “Müze evler, mimarisi ve içinde yaşayan şahsiyet nedeniyle korunması gereken yapılar” olarak tanımlarken, Uz (2015) “toplumsal tarih bağlamında önemli bir şahsa ait olan bir evin kamu hizmetine açılması nedeniyle önem kazanan ve o evdeki yaşanmışlığı halka çağdaş müzecilik anlayışı çerçevesinde aktaran yapılara müze ev denilebilir” şeklinde tanımlamaktadır. Uluslararası Müzeler Komitesi (ICOM)’ne bağlı olarak müze evlerin yönetimi ve korunmasına odaklanan ve Fransızca “Tarihi Evler” anlamına gelen “demeures historiques” söz grubunun kısaltması olan DEMHİST olarak adlandırılan uluslararası komiteye göre müze ev “Günümüzde halka açılmış, geçmişte mesken olan tarihsel yapıların, orijinal mobilyaların tarihi, kültürel koleksiyonlarını gösteren, ünlü yaratıcıların ruhunu yansıtan ve güçlü bir şekilde bir topluluğun tarihsel anılarına bağlı, özel bir müze çeşidi olarak tanımlanır.” (ICOM-16 Haziran 2007; Akt. Uz, 2015)

Kültüre yön veren bu kişilerin hayatları, ilişkileri, ne yedikleri, nasıl giyindikleri gibi günlük yaşamlarını nasıl geçirdiklerine ilişkin her türlü bilgi geçmişten günümüze hep merak konusu olmuştur. Bu nedenle toplum kendi değerlerine sahip çıkarak o kişilere olan saygısını göstermek, anılarını yaşatmak için o kişilerin yaşadıkları alanları dokunulmaz yapmak amacıyla bu evleri “müze ev”e dönüştürmüştür. Kişiler bazen kendileri bunu talep etmiş kimi zaman da bir kuruma bağışlamışlar ve kurum tarafından bu evler müze eve dönüştürülmüştür (Uz, 2015).

Buldukları bölge, koleksiyon içeriği, ev içindeki yaşanmışlığa göre farklı kategorilerde incelenen müze evler DEMHİST tarafından 2007 yılında yapılan toplantıda şu kategorilerde ele alınmıştır:

I. Önemli kişilerin evleri (yazar, artist, müzisyen, politikacı, askeri kahraman, vb.)

II. Koleksiyon evleri (Eski bir koleksiyoncunun evi ya da şimdi bir koleksiyon sergilemek için kullanılan ev)

III. Güzellik evleri (müze için öncelikli gerekçe evin sanat eseri olmasıdır)

IV. Tarihi olaylara şahitlik eden evler (evde ya da ev aracılığıyla gerçekleşen bir olayla anılır)

V. Yerel topluluk evi (Yerel bir topluluk tarafından kurulan, genellikle kendi kimliğini yansıtan, tarihi bir nedenden ziyade bir sosyal kültürel tesis arayışında bulunan müzeler)

VI. Ataların evleri (Halka açık kır evi ve küçük kale)

VII. Güç evleri (halka açık saray ve büyük kaleler)

VIII. Din adamlarının evleri (Manastırlar, başpiskopos evleri ya da diğer halklar için eski ya da mevcut konut kullanımına sahip halka açık binalar)

IX. Mütevazı evler (Kaybolmuş bir yaşam biçimini ve / veya yapı inşaatını yansıttığı düşünülen mütevazı çiftlikler gibi bahçe binaları)

Bu sınıflandırmanın Türkiye’de daha farklı şekilde yapılmasını öneren Uz (2015, s. 274)’a göre Türkiye’de bulunan müze evler şu kategorilerde değerlendirilmelidir:

1. Önemli şahıslara ait evler (Hüseyin Rahmi Gürpınar evi, Tevfik Fikret evi).
2. Etnografik durumu nedeniyle müzeleştirilmiş evler (Çakırağa Konağı).
3. Saraylar (Dolmabahçe Sarayı, Beylerbeyi Sarayı vb.).
4. Önemli olaylara tanık olan evler (Mudanya Mütarekesi Evi, I. TBMM Binası).
5. Atatürk Evleri (Müze Köşk, Şişli’deki Atatürk Evleri vb.)

Önemli şahıslara ait evler arasında yer alan yazar müze evleri, yazarların yaşamlarını ya da yaşamlarının bir kısmını geçirdikleri, eserlerini meydana getirdikleri evler olup bu evlerde yazarların kişisel eşyaları, fotoğrafları, yazma araçları, eserlerinin el yazmaları ilk karalamaları ve eserleri sergilenmektedir. Yazar müze evleri buldukları kentin edebiyat ve estetik kültürünün yaşandığı ve geliştiği ortamlar (İnan, 2013, s.531) olmalarının yanı sıra edebi kültürün geniş kitlelere iletilerek her kitleden okuyucu ile karşılaştırılarak edebiyatın daha duyurulur kılındığı mekânlar olarak değerlendirilir. Bir yazarın evi, kimi zaman havasıyla ya da yaşattığı duygularla yazarın eserlerine de yansımıştır. Bu nedenle yazarların eserlerini kaleme aldıkları mekânlar okuyucular tarafından bilinmeyen ve hep merak edilen yerlerdendir. Herbert (1966, s. 77)’e göre edebi kişilerin yaşam alanlarını ve çalıştıkları mekanlarını görmenin, onların yürüdükleri yerlerde yürümek ve teneffüs ettikleri havayı soluyarak hatıralarına dokunmanın okurlar için önemli imkânlar olduğunu belirtmektedir. Narlı (2007, 160; 2012, s.2)’ya göre geçmişi şimdide yaşatan şimdideki düşsel bir alana aktaran bu izlerin izlenebileceği yerlerin başında yazar evleri veya müzeleri gelmektedir.

Türkiye’de ve dünyada birçok ülkede bulunan yazar evleri ya da müzelerinin buldukları kentin turistik, ekonomik gelişimleri ile birlikte edebi ve estetik açıdan da gelişimine katkı sağladığı görülmektedir. Yazar müze evlerine Tevfik Fikret’in Aşiyan’daki evi, Sait Faik Abasıyanık’ın Burgazada’daki evi, Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Heybeliada’daki evi, Reşat Nuri Güntekin’in Büyükkada’daki evi, Kemal Tahir’in Kadıköy’deki evi, Orhan Kemal’in Beyoğlu’ndaki evi, Namık Kemal’in Tekirdağ’daki evi ve Magosa’da sürgünde kaldığı ev örnek olarak gösterilebilir.

b) Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi

Edebiyat ile ilgili diğer bir müze, somut olmayan kültürel miras müzeleridir. Somut olmayan kültürel miras; toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin,

◆ Ferah Burgul Adıgüzel

kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ile bunlara ilişkin araç gereçler ve kültürel mekânları ifade eder. UNESCO Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesinde (2003) somut olmayan kültürel miras alanlarını beş ana başlık altında toplanmıştır. Bunlar; sözlü anlatımlar ve sözlü gelenekler, gösteri sanatları, toplumsal uygulamalar, ritüeller ve festivaller, halk bilgisi, evren ve doğa ile ilgili uygulamalar ile el sanatları geleneğidir. Somut olmayan kültürel mirasın korunması ve yaşamasını devam ettirmek amacıyla tespit, belgeleme ve araştırmadan sonra sergileme önerilir. Somut olmayan kültürel miras, yalnızca arşiv bilgisi ile sınırlı olan bir sergileme tekniği ile sergilenmez, sergilenen ürünlerin işlevi, toplandıkları bağlam, yapım teknikleri ve varsa geleneksel yaşamdaki rolleri ile bir bütün olarak değerlendirilmektedir. Gazi Üniversitesi Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi, Ankara Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi, Ünye Yaşayan Kültürel Miras Müzesi, Beypazarı Yaşayan Müze en bilinen örnekleridir.

c) Edebiyat Müze Kütüphaneleri

Edebiyat, müze ve kütüphane kavramlarını bir araya getiren edebiyat eğitiminde kullanılabilecek edebiyat ile ilgili bir diğer müze edebiyat müze kütüphaneleridir. Edebiyat, müze ve kütüphane kavramlarının çeşitli ortak noktaları bulunmaktadır ancak en önemlisi her üçünün de kültürel mirası ve kültürel belleği gelecek nesillere aktarmalarıdır. Edebiyat, müze ve kütüphane, hayat boyu öğrenme sürecine hizmet ederek kullanıcıyı yaş, kıdem, meslek, uzmanlık alanı vb. olarak sınırlamaz, tüm halka açıktır. Edebiyat müze kütüphaneleri ise hem müze hem de kütüphane boyutu olan, özellikle bir yazar/şairi odağına alan sınırlı ve belirli bir koleksiyonu kapsamaktadır.

Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü tarafından 2010 yılında oluşturulan edebiyat müze kütüphanesi projesinin amacı; yazarlar, çevirmenler, yayıncılar, edebiyat dergicileri, eleştirmenler, telif ajanslarına bağlı faaliyet gösterenler ile edebiyat severler arasındaki iletişimi ve etkileşimi geliştirmek ve arttırmaktır (Atıncı ve Karadeniz, 2011, s.524). Bu kütüphanelerin özelde yazarlara, eleştirmenlere, yayıncılara, çevirmenlere, edebiyatla ilgili sivil toplum kuruluşlarına genelde ise tüm topluma hizmet vermesi ve geleneksel kütüphaneler ile müze kütüphaneciliğinden farklı bir içerik ve anlama sahip, topluma yeni bir kültürel konsept sunabilecek nitelikte tasarlanması esas alınmıştır (Atıncı ve Karadeniz, 2011, s.521). Belirtilen gruba göre tasarlanmış olsa da bu mekânlar aynı zamanda kaynak mekân olarak edebiyat öğretimini yaşama yaklaştırarak öğrenci ve yazar arasında bağ kurmayı, kalıcı öğrenmeyi ve edebiyata karşı ilgiyi arttırmayı amaçlayan kaynak mekanlar olarak da kullanılabilir.

Edebiyat Müze Kütüphaneleri öncelikle edebiyat uzmanlık ve başvuru kütüphaneleridir. Bu kütüphanelerin “müze” boyutunu, tıpkıbasımlar, yazarlara ait kalem, daktilo vb. objeler ile Türk edebiyatına ilişkin geçici ya da uzun süreli sergiler; kütüphane boyutunu ise Türk edebiyatı üst başlığı altında toplanan roman, öykü, şiir, deneme, eleştiri, günlük, gezi notları, biyografya, otobiyografya gibi edebi türdeki birincil kay-

naklar oluşturmaktadır. Türkiye’de Adana’da Karacaoğlan, İstanbul’da Ahmet Hamdi Tanpınar, Ankara’da Mehmet Akif Ersoy, Diyarbakır’da Ahmet Arif, Erzurum’da Erzurumlu Emrah, Kütahya’da Evliya Çelebi Edebiyat Müze Kütüphanesi olmak üzere altı edebiyat müze kütüphanesi bulunmaktadır.

Müzede Edebiyat Eğitimi

Müze ve edebiyat arasında; sanat eğitimi alanı olmaları, geçmişle gelecek arasında bağ kurarak kültür aktarımını sağlamaları ve toplumun hafızasını oluşturmaları açısından çeşitli ortaklıklar bulunmaktadır. Edebiyat eğitiminin amacı; edebî metinler aracılığıyla öğrencilerin Türk edebiyatının ve kültürünün temel niteliklerini, önemli sanatçıları ve eserlerini tanımalarını; Türk dilinin inceliklerini keşfetmelerini; anlama, anlatma ve eleştirel düşünme becerileri ile estetik zevk düzeylerini geliştirmelerini amaçlamaktadır (MEB, 2015). Çünkü edebiyat, tarih boyunca içinde bulunduğu toplumun duygu, düşünce, inanç ve kültürel değerlerinin aynası ve taşıyıcısı olmuş ve bu niteliğiyle toplumdaki bireylerin ortak hafızasını oluşturan önemli bir eğitim alanını oluşturmuştur. Toplumdaki değişim ve dönüşümler dil aracılığıyla edebî metinler üzerinde çeşitli etkiler bırakmıştır. Dolayısıyla dil ve edebiyat eğitimi, ait olduğu medeniyet ve kültür değerlerinin edebî eserler vasıtasıyla yeni nesillere aktarılmasını sağlayan kültürel bellek ve mirasın önemli bir taşıyıcısıdır.

İçerikleri, birikimleri ve çoğu zaman mekânsal konumlarıyla toplumsal belleğin gösterim alanları olan müzeler, tarihsel veriler doğrultusunda ortaya konan görsel öğeler aracılığıyla bazen doğrudan bazen de dolaylı olarak tarih bilincinin oluşmasına ve toplumsal belleği oluşturmada önemli bir rol oynamaktadır. Kimi zaman bu belleğin aktarımında bir araç olan yazılı belgeler edebiyat eğitimi sürecinde bir amaca dönüşebilmekte ve kültürel mirasın yanı sıra edebî mirasın aktarımını sağlamaktadır.

Edebiyat öğretimi sürecinde en sık yararlanılabilecek müzeler olan yazar müze evleri, o evde yaşamış yazara ait gerçek nesne ve eserlerin yanı sıra o yazarın ilgili olduğu birçok yazar ve dönem hakkında bilgi vermesi açısından da önemlidir. Örneğin Tevfik Fikret Müze Evi olan Aşiyân Müzesi’nde hem Fikret hem Abdülhak Hamit hem de Nigar Hanım’la ilgili eserlere yer verilmektedir. Dönemler ve yazarlar arasındaki ilişkileri kronolojik bir sıralama içerisinde öğretme esasına dayanan edebiyat öğretimi sürecinde, öğrencilerin yazarlar arasındaki iletişimi mektuplar, fotoğraflar gibi gerçek nesnelere üzerinden ve manevî ilişkileri bağlamında görmeleri, sürece ilişkin bilgiyi içselleştirmelerini ve o dönemi bir bütün olarak algılamalarını kolaylaştıracaktır.

Edebiyat bilincinin oluşması ve edebî anlayıştaki değişikliklerin, edebî metnin oluşma sürecinin ve edebiyat tarihinin anlaşılabilmesi için tarihsel veriler doğrultusunda sergilenen edebî nesnelere ya da yazarlara ait çeşitli nesnelere bu süreçteki önemi yadsınmaz. Ancak edebiyat öğretimi sürecinde yazarlar kurgusal birer kahraman gibi görülerek aktarıldığı, doğum ve ölüm tarihleri arasına yazdıkları eserlerle kişilik buldukları için onlar hakkında anlatılanlar soyut hikâyelerden öteye gideme-

◆ Ferah Burgul Adıgüzel

mekte ve öğrencilerin yazarlar ve yaşadıkları dönemleri somutlaştırmaları ve bu döneme ilişkin öğrendiklerini akılda tutmaları kolay olmamaktadır. Oysa hiç bir eser yazarından ayrı, hiç bir yazar ise eserlerinden ve yaşamından ayrı incelenemez çünkü bir yazarın tüm yaşamı onun eserlerine ve sanat anlayışına bir şekilde yansır. Bu nedenle yaşamdan kopuk bir şekilde gerçekleştirilen edebiyat eğitimi, eser ve yazar adı ile dönem özellikleri ezberlemekle gerçekleştirilen, eserlerin sadece özetlerinin işlendiği katı bir edebiyat tarihi öğretimine dönüşmektedir.

Benzer bir durumu tarih eğitimi üzerinden örnekleyen Rosenzweig'in (2000) araştırmasına göre geçmişle günümüz arasındaki köprü işlevi gören müzelerin; insanların geçmişle günümüz arasındaki ilişkinin anlaşılması sürecinde tarih kitapları ve tarih eğitiminde daha etkili olduğu, lise tarih öğretmenlerinden, üniversite profesörlerinden ve tarih kitaplarından daha güvenilir bilgi kaynağı olarak görüldüğü, geçmişten kalan gerçek tarihin sevildiği ama ezber gerektiren okuldaki tarihin sevilmediği belirlenmiştir (Yılmaz ve Şeker, 2011). Bu durum, Dewey'in "Her gerçek öğrenme yasantıdan kaynaklanmaktadır." düşüncesine dayanmakta ve gerçek olaylara ait gerçek nesnelere karşılaşılan kişilerin öğrenmelerindeki doğallığı göstermektedir.

Edebiyatçılar farklı memleketlerde bulunarak hem farklı edebiyat geleneklerini ve kültürlerini tanımları hem de kendi edebiyat geleneklerini gittikleri toplumlara aktarmaları açısından edebi kültürü oluşturan ve edebi belleği aktaran kişiler olmuşlardır. Elbette yazarların söz konusu birikiminin aktarıldığı edebiyat müze kütüphaneleri de okuyucuyu hem yazara, hem de edebi kültüre yaklaştıracak ve edebi belleğin kaybolmasını engelleyerek yayılmasını kolaylaştıracaktır. Bir uzmanlık araştırma alanı olarak da tasarlanan edebiyat müze kütüphaneleri ile yazar hakkında yapılan çalışmalar ile yazarın çalışmalarının geneline ulaşmak kolaylaşacaktır. Böylelikle edebiyat müze kütüphanelerinde gerçek yaşam unsurlarıyla birleşen edebi yaşam unsurları edebiyat eğitimi sürecini daha etkili kılacaktır.

Somut olmayan kültürel miras müzeleri ise çeşitli değerleri kaybolmakta olan çeşitli kültürel unsurları ve kültürün dil ile ilişkisini öğrencilere göstermesi açısından çok büyük önem taşımaktadır. Somut olmayan kültüre müzelerde gerçekleşen etkileşimli etkinlikler ve dokunarak incelenen gerçek nesnelere aracılığıyla geleneksel el sanatlarından, sözlü kültür unsurlarına kadar her türlü kültürel mirasın nesilden nesile aktarımı gerçekleşmektedir.

Edebiyat eğitimi ve müze eğitimi, kültürel ve toplumsal belleği taşıyan önemli sanat eğitimi alanları olmalarının yanı sıra amaçları açısından da oldukça benzerlik göstermektedirler. Araştırmacıların (Paykoç ve Baykal, 2000) belirttikleri müze eğitiminin amaçları edebiyat eğitimi açısından değerlendirildiğinde edebiyat müzelerinde gerçekleştirilecek edebiyat eğitiminin amaçları şu şekilde belirtilebilir:

- Yazar, eser, dönem ya da edebi türlere ilişkin sergilenen her türlü nesne ile öğrenci arasında köprü kurarak öğrencilerin edebiyat, yazar ve yaşam arasında bağ kurmalarını sağlamak,
- Yazarlara ilişkin her türlü gerçek nesnenin (kitap, fotoğraf, mektup, kalem, vb.) yazar yaşamının somut belgesi olarak algılanmasını sağlayarak öğrencide yazara ilişkin gerçeklik ve yaşamışlık algısı oluşturmak,
- Edebiyatçıların yaşantılarına ilişkin nesnelere hareketle sanat anlayışını ve eserlerini daha iyi anlamak,
- Öğrencilerin okudulan eserin oluşumuna ilişkin çeşitli süreçleri kavraması ve yazarla ve kitapla arasında bağ kurmasını sağlamak,
- Geçmişten günümüze edebi anlayış değişimini kavrayarak geçmişle günümüz edebi anlayışları arasında bağ kurarak günümüz edebiyat anlayışının temellerini kavramak,
- Edebiyatçıların yaşantıları ile nesnelere hareketle onların siyasi, kültürel, sosyal, ekonomik ilişkilerini daha iyi anlamak ve öğrencilerin araştırmacı yönlerini geliştirmek,
- Öğrencilerin zamanlarını edebiyatla iç içe ve yaratıcı bir biçimde değerlendirmelerini sağlamak,
- Öğrencilerin kültürel miras unsurlarını ve kullanım alanlarını öğrenerek ne şekilde kullandıklarını deneyimlemelerini sağlamak,
- Yaşam ve kültürel unsurların dili ne şekilde etkilediğini anlayarak sözlü kültür ile yazılı kültür arasında bağ kurmalarını sağlamak,
- Okul dışında edebiyat ile ilgili bir mekânda gerçekleştirilen edebiyat eğitimiyle öğrencilerin edebiyatla yaşamı bütünleştirmelerini sağlamak,
- Edebiyat eğitimi disiplinler arası yöntem ve tekniklerle interaktif bir şekilde gerçekleştirilerek öğrencilere oyun yoluyla etkileşimli edebiyat eğitimi deneyimi yaşatma; görsel, işitsel ve dokunsal olanaklar sunarak öğrencilerin edebiyatı yaparak yaşayarak öğrenmelerini sağlamak.

Edebiyat Müzelerinin Eğitsel İşlevleri

Edebiyat müzeleri kapsamında ele alınan yazar müze evleri, yazar müze kütüphaneleri ve somut olmayan kültürel miras müzelerinin ülkenin edebi kültürünün gelişip yayılması ve edebiyat eğitiminin verimli bir şekilde gerçekleşmesi açısından birçok eğitsel işlevinin bulunduğu görülmektedir. Edebiyat müzelerinin söz konusu eğitsel işlevleri şu şekilde gösterilebilir:

- Edebi kültürü ulusal ve uluslararası alanda tanıtmak,

◆ Ferah Burgul Adıgüzel

- Edebiyata ilişkin tarihsel gerçekleri, müzedeki belge ve nesnelere aracılığıyla gün ışığına çıkararak geleceğe aktarma,
- Tarihsel süreç içerisinde edebi anlayışın değişimini sergileyerek geçmişle günümüz arasında karşılaştırma yapmayı kolaylaştırma,
- Edebi dönemlere ilişkin çeşitli nesnelere (yazarların eserleri, mektuplar, fotoğraflar, vb.) aracılığıyla edebiyat tarihinin somutlaştırılarak akılda kalıcılığının artırılması,
- Yazarlara ait gerçek nesnelere ve yaşama ilişkin yeni bilgiler aracılığıyla yazar ile okur arasındaki bağı artırma,
- Müzedeki edebi tür örneklerinden hareketle, ziyaretçilerin yeni türlere ilişkin denemelerde bulunmalarını destekleme,
- Edebiyatçıların ve eğitimcilerin, mesleki bilgi ve genel kültürlerini artırma,
- Tüm ziyaretçilerde edebiyat beğenisi oluşturarak edebiyat ilgisini artırma,
- Müze ziyaretçilerinin duyularına, düş gücüne, estetik duyarlılıklarına, yaratıcılıklarına ve eleştirel düşüncelerine katkı sağlama ve yaşam boyu öğrenme olanağı sunmak müze eğitiminin eğitsel işlevleri arasındadır.

Müzelerde Edebiyat Eğitimi Amacıyla Gerçekleştirilebilecek Etkinlikler

Edebiyat müzeleri içerikleri açısından edebiyat eğitimi için en uygun ortamlar arasında olsalar da müze gezilerinin öğrenciler için sıradan bir müze ziyareti olarak kalmaması ve müzelerin onların yaşantısında kalıcı bir iz bırakabilmesi için öğretmenlerin ya da müze çalışanlarının müze gezisi öncesinde mutlaka hazırlık yapmaları gerekmektedir.

Müze eğitimi zorunlu bir eğitim olmadığı için okuldaki bağlayıcı öğrenme araçlarından bağımsızdır. Ziyaretçiler özgür olarak gelip gitmeli ve sergiyi ilgilerine göre gezmelidir. Bu nedenle ziyaretçiyi müzeye çekmek, uyarmak, sergileri bakmaya ikna etmek gerekmektedir. Söz konusu süreç ziyaretçinin duyu, duyu ve hayallerini uyarmalı, onun estetik duyarlılığını, eleştirel yaklaşımını geliştirmeli, dolayısıyla eğlenceli, hoş gider ve merak uyandırıcı bir şekilde düzenlenmelidir. Ancak söz konusu sürecin gerçekleşebilmesi için sadece duyu değil zihin de sürece dahil olmalı, deneyimlerin canlı ve ilginç olmasının yanı sıra eğitsel olabilmesi için gerekli bilişsel düzenleme ve örgütlemeler henüz çalışmanın başlangıcında göz önünde bulundurulmalıdır. Bu nedenle, bir müze çalışmasını planlama belli hazırlık, uygulama, ve değerlendirme gibi aşamaları içermektedir.

Müze eğitiminin temel ilkelerine göre öncelikle müze koleksiyonları ile ziyaretçilerin gereksinimleri ve ilgileri arasında ilişki kurulmalıdır. Koleksiyonlar dikkatle incelenmeli ve eğitim için uygun nesnelere seçilerek nesnelere bağlayacak konu saptan-

malıdır. Tüm bu çalışmalar için müzede çalışma yapacak olan öğretmenin öncelikle müzede sergilenen nesnelere, anlatılan döneme ve ziyaretçi grubun öğrenme yeterliliklerine ilişkin yeterli birikiminin olması gerekmektedir. Ancak rehber tarafından sadece tek taraflı düz anlatımla gerçekleştirilen gezilerin de çoğu zaman oldukça verimsiz olduğu ve özellikle öğrencilerin bir süre sonra dikkatinin dağılmasına neden olduğu görülmektedir. O nedenle öğrencilerin de sürecin içine dahil olabileceği etkileşimli yöntemlerle müze çalışmaları yapılarak öğrencilerin bu süreçten hiç kopmaması ve müze gezisini deneyimleyerek içselleştirmesi gerekmektedir.

Öğrenci katılımını esas alan etkileşimli müze çalışmalarının belli bir amacı, hedefi ile kazanımlarının olması ve tüm bu amaçların öğrenci seviyesi ve öğrenme ihtiyaçlarına göre düzenlenmesi gerekir. Etkili bir müze çalışması için müzedeki tüm bölüm ve nesnelere incelenmesi gerekliliği kaygısına düşülmemelidir, bir grup nesne ve belli bir tema/kazanımın esas alınması daha verimli sonuçlanmaktadır. Bu kapsamda gerçekleştirilen müze çalışmaları müze öncesi, müze sırası ve müze sonrası etkinlikler olmak üzere üç aşamada hazırlanmaktadır.

Müze öncesi çalışmaların amacı, öğrencilerin müze gezisinden önce müzeye ilişkin hazırbulunuşluklarını geliştirmek ve biraz sonra gezecekleri müzeye ilişkin dikkatlerini çekerek onlara bu müzenin bir hikâyesi olduğunu hissettirip müzeyi merak etmelerini sağlayarak onları müzeye hazırlamaktır. Müze gezisi sürecinde gerçekleşen çalışmaların amacı, öğrencilerin müzedeki nesnelere ve nesnelere hareketle müzede anlatılan hikâyeye ilişkin farkındalıklarını arttırmak ve onları da bu hikâyenin bir parçası haline getirmektir. Çocuklar müze gezisi sırasında birçok duyu organını kullanarak kendi deneyimlerini oluştururlar böylelikle öğrencilerin müzeyi kendi dünyaları ile ilişkilendirmeleri sağlanır. Müze sonrası çalışmalarla öğrencinin müzede gördüğü, dokunduğu, incelediği nesnelere aracılığıyla öğrendikleri ve kendi yaşantısı ya da dönemi arasında karşılaştırma yapması, çalışılan nesne ya da temalara ilişkin resim, yazı vb. çalışmalarla süreci değerlendirmeleri amaçlanmaktadır. Bu kapsamda müze sürecinde gerçekleştirilebilecek edebiyat eğitimine yönelik etkinliklerden bazıları şu şekilde örneklenebilir:

Yaratıcı drama çalışmaları: Bir konu ya da durumun doğaçlama, rol oynama gibi tekniklerle canlandırılması olan yaratıcı drama yöntemi müzede edebiyat eğitimi sürecinde uygulanabilecek en etkili yöntemlerden biridir. Bu yöntem ile gerçekleştirilebilecek etkinliklerden bazıları:

- **Yazarın bir günü:** Müzede sergilenen yazar ya da şairlerin yaşamlarından bir günün ya da yaşamlarının bazı bölümlerinin (çocukluk, gençlik, yaşlılık, vb.) müzede bulunan nesnelere hareketle (mektupların, resimlerin, yaşam anlarının, bir günlerinin, ilişkilerinin, arkadaşlıklarının, yazma anlarının, vb.) öğrenciler tarafından yaratıcı drama yoluyla canlandırılması istenebilir.

◆ Ferah Burgul Adıgüzel

- **Eşyaların dili olsa:** Öğrencilerden müzede sergilenen eşyalardan birini seçerek seçilen eşyanın bu mekâna geliş hikâyesi ve burada şahit olduklarına ilişkin bir canlandırma yapmaları istenebilir.

- **Yazarların fotoğraf karesi:** Öğrencilerin müzede eşyaları sergilenen yazarlar ve arkadaşlarını bir fotoğraf karesi olarak sergilemesi ve diğer öğrencilerin bu yazarların kim olduklarını tahmin etme çalışması yapılabilir.

Gazete Oluşturma /Duvar Gazetesi: Gezi sonrasında gerçekleştirilebilecek bu etkinlikte öğrenciler gruplara ayrılır ve her grubun gezilen müzeyi ve müzede geçirdikleri günü gazete yazıları aracılığıyla (köşe yazısı, söyleşi, röportaj, makale vb.) anlatan bir gazete oluşturmaları söylenir. Oluşturulan gazeteler müzede bırakılarak gelecek gruplara örnek olabileceği gibi sınıf ortamında duvar gazetesi şeklinde oluşturularak sınıf ya da okul panosunda da sergilenebilir.

Bilmecelerle müzeyi keşfet: Öğretmen tarafından müzede bulunan nesnelere gezi öncesinde incelenir ve çalışılacak tema doğrultusunda odaklanılacak nesnelere seçilir. Müzeye gelen öğrencilerin daha dikkatli gezerek müzeyi daha ayrıntılı inceleyebilmeleri ve ilgili nesnelere yönelmeleri için müzeyi gezmeden önce öğrencilere bu nesnelere soran bilmeceler dağıtılır. İkili grup olan öğrenciler bu bilmeceleri bulmak amacıyla tüm müzeyi ayrıntılı olarak gezecek, birbiriyle tartışacak ve sonuçta hem bilmeceleri çözecek hem de odaklanılan nesneye ulaşacaklardır. Aynı şekilde öğrencilerden de kendilerine müze içerisinde bir nesne belirlemeleri ve bu nesneye ilişkin bir bilmece oluşturularak arkadaşlarına sormaları istenebilir.

Yazarların evlerinden/masalarından kendi eserlerimize: Yazarın müze evlerinde, bir zamanlar yazarların yaşadıkları ve eserlerini kaleme aldıkları mekânlarda öğrencilerin onlarla aynı atmosferi paylaşarak kendilerini yazarlara daha yakın hissetmeleri için öğrencilere o mekânda kendilerine uygun bir yer seçmeleri (kullanılabilirse yazarın masası, koltuğu, bahçe duvarı, merdiveni vb.) söylenir. Yerlerine geçen öğrencilere bir kağıt dağıtılarak yazarın ele aldığı konulardan biri ya da bir nesne (İstanbul, semaver, ipekli mendil, vb.) verilerek bu konuyla ilgili bir yazı (özellikle yazarın yazdığı tür olabilir) yazmaları istenir. Öğrencilerin yazıları bittikten sonra, yazarın bu konu hakkında yazdığı orijinal yazı öğrencilere okunarak aradaki farklılıklar ve benzerlikler üzerinde konuşulur.

Bir müze filmi/reklamı: Öğrencilerin gezi sonrası gerçekleştirebilecekleri bu etkinlikte, gruplara ayrılan öğrencilerden müze gezisi kapsamında ele alınan temayı ya da bu müzenin hikâyesini anlatan bir senaryo oluşturmaları istenir. Bu kapsamda öğrencilerden yaşatlarını bu müzeye davet etmek üzere çekebilecekleri bir reklam filmi çekmeleri de istenebilir. Öğrenciler kısa film ya da reklam filmi hazırlarken bir senaryo üzerinde çalışacaklar, yazılı olarak kurgularını oluşturacak ve ardından düşüncelerini kamera karşısında bedenleri ve sözlerini etkili bir şekilde kullanarak ifade edeceklerdir.

Dinleti yapma: Öğrencilerle müzeye gitmeden önce bir çalışma gerektiren bu etkinlikte, öğrencilere gidilecek müze evde eserleri bulunan yazar/şairler dağıtılarak her öğrencinin kendine bu yazar/şaire ait bir eserden örnek metin (şiir, hikâye, anı, vb.) seçerek çalışması söylenir. Sınıfta birkaç kez öğretmenle birlikte yapılan çalışmaların ardından müze gezisi sırasında müzede belirlenen uygun yerde, hazırlanan öğrenciler tarafından müzeyi gezen ziyaretçiler ile diğer öğrencilere kısa bir dinleti gerçekleştirilir.

Mektup yazma: Müzede mektup yazma etkinliği birkaç şekilde gerçekleştirilebilecek oldukça etkili bir etkinliktir. Mektuplar -özellikle özel mektuplar- yazarla öğrenci arasında yakınlaşmayı kolaylaştırdığı için yazara ait mektupların öğrenci tarafından okunması sağlanmalıdır. Yazara ait bir mektup yarım bırakılarak öğrencilerden bu mektubu tıpkı yazar yazıyormuş gibi devam ettirmeleri istenebilir ve öğrenciler tarafından yazılanlarla gerçek mektuplar karşılaştırılarak dil ve üslup değişimi üzerinde konuşulabilir. Yazara ait mektuplardan biri öğrencilere verilerek öğrencilerden bu mektuplara bir karşılık yazmaları istenebilir. Ya da öğrencilerden müzede en etkilendikleri nesneyi belirlemeleri ve bu nesnenin ağzından onun istediği bir kişiye bir mektup yazmaları söylenebilir. Müzeden ayrılan öğrencilerin ayrılmadan önce o müzede eserleri sergilenen yazarlardan birine bir mektup yazmaları istenebilir. Bir başka örnek olarak öğrencilere bundan yüz yıl sonra buraya gelecek olan ziyaretçilere bir mektup yazmaları önerilebilir.

Gezi yazısı yazma/blog oluşturma: Müzeyi gezen öğrencilerden bu müze gezisini anlatan bir gezi yazısı yazmaları istenebilir. Gezi yazısı, fotoğraflarla zenginleştirilerek sosyal medya üzerinden oluşturulan bloglar aracılığıyla geniş bir kitleyle paylaşılabilir.

Yaratıcı yazma: Müze etkinlikleri sürecinde ve sonucunda uygulanabilecek yaratıcı yazma etkinlikleri oldukça fazla sayıdadır. Öğretmen, öğrencilerden müzede bir nesne ya da müze evin sahibi konusunda bir öykü, şiir, senaryo yazmalarını isteyebilir. Öğrenci gruplarına verilen karmaşık nesnelere hareketle öğrencilerin bir biyografi yazmaları ya da bir öykü karakteri oluşturmaları da yapılabilecek bir başka çalışmadır. Öğrencilere dinletilen bir müzik ya da gösterilen bir fotoğraftan hareketle bir hikâye oluşturma çalışmalarının yanı sıra ilk ve son cümleleri verilen bir öykünün öğrenciler tarafından tamamlanması da bu çalışmalar arasındadır. Hikâye, anı, deneme, şiir, biyografi, senaryo, vb. türlerin kullanımına ilişkin olarak gerçekleştirilebilecek yaratıcı yazma etkinlikleri birçok yazılı anlatım türünün kullanımını sağlayarak öğrencilerin yazılı anlatım becerisinin gelişmesini sağlayacaktır.

Günlük yazma: Müze gezisinin ardından öğrencilere gördükleri, düşündükleri, hissettikleri, öğrendikleri konular açısından müze gününü değerlendirdiklerinde günlüklerine ne yazacakları sorularak "Sevgili Günlük" başlıklı kağıtlar dağıtılır. Öğrenciler yaşadıkları günü günlük biçiminde yazarak kendi kendileriyle o gün yaşadıkları tüm süreçleri yeniden değerlendirirler.

◆ Ferah Burgul Adıgüzel

Fotoğraf inceleme: Yazarların yaşamları ile ilgili fotoğrafların öğrenciler tarafından yorumlanması, onların dönem ve yazarlar arası ilişkiler arasında bağ kurmalarını gerektirecek üst düzey bir çalışmadır. Böylelikle öğrenciler yazarların yaşadığı döneme ilişkin çıkarımlarda bulunarak kalem arkadaşları konusunda düşünecek ve aynı edebi dönem sanatçılarına ilişkin bir değerlendirme yapabileceklerdir.

Çizgi roman çalışması: İlk olarak çizgi ile ilgili teknik bilgiler ve yazım tekniklerinin verilmesi üzerine öğrencilerin bu bilgilerden hareketle öykü oluşturmaları ya da gezilen müzenin öyküsünü bir sayfalık çizgi roman ile anlatmalarını içermektedir.

Broşür, afiş, bülten ve kitapçık hazırlama: Müze gezisine katılan öğrencilerin gezinin ardından bu müzeyi görmeleri konusunda onları ikna etmek için arkadaşlarına bir afiş hazırlamaları, bu gezinin içeriğini anlatan bir el broşürü ya da kitapçık hazırlamaları, öğrencilerin farklı anlatım biçimleri aracılığıyla çeşitli yazılı alatım türleri konusunda uygulamalar yapmalarını sağlayacaktır.

Eser kataloğu: Müze gezisinin sonunda öğrencilerden bireysel olarak müze içerisindeki nesnelere birini seçerek onun bir fotoğrafını çekmeleri, ona ilişkin bir araştırma yapmaları istenir. Öğrencilerden bir haftalık süreçte bu nesnenin kullanım alanları, bulunması ve oraya geliş hikâyesi vb bilgilere ulaşarak bu nesneyi ve o yazar ya da dönem için önemini anlatan bir sunum yapmaları istenebilir ve geziye giden tüm öğrencilerin nesnelere birleştirilerek Yazar Müzesi Eser Kataloğu oluşturulabilir.

Kartpostal yapımı: Kartpostal boyutlarında hazırlanan boş kartonlar müze çalışması sonunda öğrencilere dağıtılır ve öğrencilerden bir yüzüne gezilen müzeye ilişkin bir resmin yapılması, diğer yüzüne ise bu geziden birkaç notla istedikleri bir kişiye (o derse gelmeyen kişiye) bu kartpostalı göndermeleri söylenir.

Kukla yapımı: Bursa Karagöz Müzesi'nde olduğu gibi gelen öğrencilere Karagöz ve Hacivat tasvirleri yaptırılarak bu tasvirlerin hayal perdesinde nasıl oynatıldığı gösterilerek onların da kendi tasvirleriyle bir gösteri hazırlamaları söylenebilir. Böylelikle öğrenciler hem kendi tasvirlerini yaparak karakterlerin fiziksel özelliklerini kavramış olurlar hem de karakterlerin kişilik özellikleri üzerine düşünerek onların günlük yaşamına ilişkin bir oyun kaleme almaya çalışırlar.

Tasarım yapma ve sergi düzenleme: Öğrencilere dağıtılan oyun hamuru ya da kağıt kalem gibi çeşitli malzemelerle müzede sergilenen bazı nesnelere (daktilo, mektup, kitap, kalem, vb.) günümüz versiyonları yeniden yapmalarını istenir ve öğrencilerin tasarımları sergilenir. Kimin hangi nesneden neden esinlenerek hangi tasarımı yaptığı üzerinde konuşulur ve öğrencilerin geçmişle günümüz arasındaki şartları karşılaştırmaları sağlanır.

Deyim ve atasözlerinin hikâyeleri: Özellikle somut olmayan kültürel miras müzelerinde sözlü kültür ürünlerinden deyim ve atasözlerinin ortaya çıkışı ile ilgili nesnelere sıklıkla yer verilmektedir. Öğrencilerin bu nesnelere incelemesi ve onlarla

gerçekleştirilen soru cevap etkinlikleriyle söz konusu deyim ve atasözlerinin kalıcılığı artmakta ve öğrencinin dil ile kültür arasındaki bağı kurması kolaylaşmaktadır.

Masal anlatma: Sözlü kültür unsurlarından olan masallar her yaşta dinleyiciye seslenerek çeşitli dersler verirler. Anlatması da dinlemesi de keyifli olan masallar somut olmayan kültürel miras müzelerinde masal anlatıcıları tarafından ziyaretçilere anlatılmakta ve masal bilen ziyaretçilerin masalları dinlenmektedir. Masalların anlatılması ve dinlenilmesi hem kültürel unsurların yaşatılması hem de öğrencilerin konuşma ve dinleme becerilerinin geliştirilmesi açısından önem taşımaktadır.

Mani ile atışmaca: Somut olmayan kültürel miras müzelerinde gerçekleştirilebilecek bir diğer etkinlik de maniler ile atışmadır. Öğretmenler ya da görevliler tarafından hazırlanan atışma manileri (gelin/kaynana, erkek/kadın, karı/koca) ikili olan öğrencilere dağıtılarak bu maniler arasından uygun olanları belirlemeleri ve bu manilerle birbirleriyle atışmaları istenebilir. Mani örneği gören öğrencilerin daha sonra kendilerinin de mani yazarak atışma yapmalarının istenmesi hem türe ilişkin özelliklerin kavranmasını hem de sözlü anlatıma ilişkin becerilerin gelişmesini sağlayacaktır.

Sonuç

Edebiyat müzeleri yazarlarını yaşatarak yazarların yaşamışlıklarını okuruna aktarmakta ve okuru geçmişle günümüz arasında bir yolculuğa çıkararak yazarına yaklaştırmaktadırlar. Böylelikle edebiyat müzeleri yazınsal geleneği kuşaktan kuşağa aktarmanın yanı sıra yazarların kalıcılığını arttırmaktadır. Bu nedenle edebiyat kültürü bilincinin gelişmesi, yazınsal anlayıştaki değişikliklerin, yazınsal metnin oluşma sürecinin ve edebiyat tarihinin daha iyi anlaşılabilmesi için tarihsel veriler doğrultusunda sergilenen yazınsal nesnelere ya da yazarlara ait çeşitli nesnelere edebiyat müzeleri aracılığıyla aktarılmasının edebiyat eğitiminde önemli bir yeri bulunmaktadır.

Müze ve edebiyat eğitimi kavramları amaç ve işlevleri açısından birbirlerine yakın kavramlardır. Bu nedenle edebiyat müzelerinden tüm edebiyat öğretimi sürecinde (ortaöğretim ve yükseköğretim) yararlanılarak çeşitli edebiyat eğitimi etkinlikleri gerçekleştirilebilir. Edebiyat müzelerinde yapılacak etkileşimli çalışmalar yoluyla yazar ve şairler ile eserleri daha iyi tanınabilir, edebiyat öğretimi içselleştirilebilir ve daha kalıcı hale gelebilir. Bu nedenle edebiyat müzeleri edebiyat eğitimi sürecinde etkili sınıf dışı ortamlar arasında yer almaktadırlar.

Türkiye’de edebiyat müzelerinin açılması, çoğalması ve bu müzelerden etkili bir şekilde yararlanma, edebiyat eğitiminde yaşanan yönetsel pek çok sorunun çözülmesini kolaylaştırabilir. Bu nedenle yerel yönetimler sahip olduğu yazar ve şairlere yönelik taramalarını yapıp edebiyat müzelerinin çoğalmasını sağlamalıdır.

Kaynakça

- Aliağaoğlu, Alpaslan ve Narlı, Mehmet. (2012). Edebi Miras Turizmi ve Türkiye’de Edebi Mekânlar, Bilig, Kış, S.60, s.01-18.
- Akmehmet, Kadriye Tezcan ve Ayla Ödekan. (2006). Müze Eğitiminin Tarihsel Gelişimi. İtü Dergisi Sosyal Bilimler, C.3, S.1, 47-58.
- Anonim. (2003). Müze ve Eğitim Bildirgesi. Müze ve Eğitim Semineri, (30 Eylül -2 Ekim 1998 ODTÜ, Ankara Ü. Eğt Bil Fak. Alman Kültür Merkezi İşbirliği ile Ankara’da gerçekleştirilen seminer Bildirgesi).
- Atınc, Semra ve Karadeniz, Şenol. (2011). Yeni Bir Kültürel Kosept: Edebiyat Müze Kütüphaneleri. Türk Kütüphaneciliği, 25(4), 519-530.
- Bohman, Stefan. (2016). What is a Literary Museum? ICLM <http://network.icom.museum/iclm>. (Erişim Tarihi 23.02.2017)
- Bryant, Julius and Hetty Behrens. (2007). Progress Report and Plan. The Demhist Categorisation Project for Historic House Museums. <http://demhist.icom.museum/shop/data/container/CategorizationProject.pdf>. (Erişim Tarihi 23.02.2017)
- Herbert, David (1996). Artistic and Literary Places in France as tourist attractions, Tourism Management, 17(2), 77-85.
- Hooper-Greenhill, Eilean. (1999). Müze ve Galeri Eğitimi. (Yay. Haz. Bekir Onur), Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları No:4, Ankara Üniversitesi Basımevi.
- İnan, Faysal. (2013). Ahmet Hamdi Tanpınar Edebiyat Müze Kütüphanesi. Türk Kütüphaneciliği 27, 3, 534-536.
- Madran, Burçak. (1999). Müze Türleri. Yeniden Müzeciliği Düşünmek, Ed.: Tomur Atagök. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Yayınları.
- MEB (2015) Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi Programı.
- Narlı, Mehmet (2007). Şiir ve Mekân . İstanbul: Hece Yay.
- Onur, Bekir. (2012). Çağdaş Müze, Eğitim ve Gelişim. Ankara: İmge Kitabevi.
- Onur, Bekir. (2003). Müze Eğitimi: Temel İlkeler ve Politikalar. Müze Eğitimi Seminerleri (I) Akdeniz Bölgesi Müzeleri 10-11 Ekim 2002. s.7-25.
- Özdemir, Nebi. (2009). Turizm ve Edebiyat, Milli Folklor, Yıl 21, S.82, s.32-49.
- Özdemir, Nebi. (2011). Edebiyat ve Ekonomi Kültürel Ekonomik Bir Alan Olarak Edebiyat, Milli Folklor, Yıl 23, S.91, s.101-114.
- Paykoç, F. ve Baykal S., (2000). Müze Pedagojisi: Kültür, iletişim ve aktif öğrenme ortamı olarak müzelerin etkinliği’ne ilişkin bir çalışma, Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar: Küreselleşme ve Yerel-leşme, ed. Z.A.Kızılyaprak, 102-113, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.

Shaw, Wendy, M. K. (2004). Osmanlı Müzeciğili. İstanbul: İletişim Yayınları.

TDK,http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.58dd5e-ace31c18.83703297

Uz, Seden. (2015). Müze Evler, <http://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/UZ-Seden-MÜZE-EVLER.pdf> (Erişim Tarihi 23.03.2017)

Yılmaz, Kaya ve Şeker, Mustafa. (2011). İlköğretim Öğrencilerinin Müze Gezilerine ve Müzelerin Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılmasına İlişkin Görüşlerin İncelenmesi. İstanbul Aydın Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi, 1(3), 21-39.

TÜRKİYE’DE MÜZECİLİK EĞİTİMİNİN ÜNİVERSİTELERDE KURUMLAŞMASI

Fethiye ERBAY*

Öz: 21. yüzyılda geçmiş ve geleceğin yaşam alanları olan müzelerin önemi; eğitim ve teknoloji odaklı gelişmiştir. Müzeler, araştırmaya ilham yaratan, destekleyen kurumlar olarak; koruma, araştırma ve toplumla iletişim kurma çalışmalarını sürdürürken; çağdaş uygulamalarla yeni formlar bularak değişmektedirler. Müzelerde çok yönlü öğrenme ve eğitim becerilerine odaklı yaşam boyu eğitim çalışmaları giderek önem kazanmıştır. Ziyaretçisini aktif katılımcıya dönüştüren, disiplinler arası çalışmalara yönelik müze çalışmaları; profesyonel eğitim almış müzecilere olan ihtiyacı da arttırmıştır. Bu makalede; Türkiye’de müzecilik eğitiminin özellikle 1990 sonrasında üniversitelerde kurumsallaşması ele alınacaktır. Akademik ortamlarda üniversitelerde açılan lisans ve yüksek lisans programları üzerinden araştırılacak; sorunlar ortaya konulacaktır. Özellikle müze yönetimi eğitimi çalışmalarının kuruluş süreçleri ele alınacaktır. Müze çalışmalarında; müze yönetimi konusunda insan kaynaklarının rolü de inkar edilemez. Dünyada ve ülkemizde müzelerin profesyonel eğitim almış kişilerce yönetilmeleri zorunlu olmuştur. Bu gerçekle, Türkiye’de ilk müze yönetimi yüksek lisans eğitiminin kuruluş süreçleri ve bu süreçte yürütülen tez ve proje çalışmaları müzecilik eğitimini geliştirmesi açısından önemi ele alınacaktır.

1990 öncesi müze uzmanlarının, yöneticilerinin yetişmesi alanında yürütülen akademik ve mesleki eğitim çalışmaları durağan dönem olarak tanımlanabilir. 1990 sonrası ise müzecilik alanındaki akademik ve mesleki eğitim çalışmaları dinamik olarak değişim göstermiştir. Günümüzde müze profesyonellerinin eğitimi, hizmet içi eğitim, yetişkinlerin eğitimi, müzelerde eğitim, interaktif eğitim çalışmalarının önemi de her geçen gün artmaktadır. Gelecek yıllarda müzecilik mesleğine olan ilginin daha da artması, üniversitelerde müzecilik eğitimi veren programların artmasına neden olacaktır. Ulusal ve uluslararası müze liderliği profesyonel gelişim, kariyer planlaması, stratejik yönetim, müzecilerin meslek içi hizmet eğitimleri öne çıkan konular olarak yer alacaktır. Gelecekte müzelerin değişime odaklı sürdürülebilir çalışmaları müze yönetimi alanında eğitim çalışmaları ile yön bulacaktır. Son yıllarda ülkemizde müzecilerin eğitimine yönelik açılan yüksek lisans programları; müze biliminin gelişimine verilen önemi ortaya koymaktadır.

Anahtar sözcükler: Müze Yönetimi Eğitimi, Müze Eğitimi, Üniversite Müzeleri.

* Prof. Dr.; İÜ. Müze Yönetimi Bilim Dalı Başkanı.

INSTITUTIONALIZATION OF MUSEOLOGY EDUCATION IN TURKISH UNIVERSITIES

Fethiye ERBAY*

Abstract:

The importance of museums as living spaces of the present and future has increased on educational and technological bases in the 21st century. Museums, as institutions to inspire and support researches, maintain studies on conservation, research and social communication while they are transforming with new contemporary formations. Museums have gained importance with the studies focusing on multidimensional learning and educational skills in lifelong learning. Interdisciplinary museum studies of transforming museum visitors into active participants have increased the demand on professional museologists. This transformation in museums has increased the need of professional museologists. This study discusses the institutionalization of museology education in Turkish universities after 1990. This issue is analyzed through undergraduate and graduate programs and problems are discussed. Undergraduate programs on museology in Turkey define the changing dimensions of museology programs. The foundation processes of education studies on museum management are also discussed. The role of human resources on museum management can not be denied in museum studies. Museums should also be managed by professionals in Turkey and all over the world. This will develop museology education in Turkey together with the foundation process of the first undergraduate program in museum management and thesis studies and projects on museology.

The pre-1990 period, academic and professional studies to raise museum specialists and managers can be defined as a stable era. Academic and professional museum studies have dynamically changed since 1990. Today, the importance of education of museum professionals, in service trainings, adult education, education within the museums, interactive education studies increases day by day. The interest in museology will increase in the future, and new undergraduate and graduate programs on museology education will be established as well. National and international museum leadership, professional development, career planning, strategic management, in service trainings of museologists will be included as prominent issues. In the future, sustainable and changeable museum studies will find a direction through education studies in museum management. In Turkey, recently founded graduate programs on museology show the importance given to the development of museum science.

Key words: museum management education, museology education, university education

* Prof. Dr., Istanbul University, Department of Museum Management.

Giriş

Müzeler; insanoğlunun sahip olduğu değerleri gelecek kuşaklara aktarmasında, çağdaşlarına kendini tanıtmada önemli göstergelerdir. Sanatsal ve kültürel kimliğin göstergesi olarak günümüzde müzelerin çeşitlerinin hızla artması müzecilik eğitimini mesleki tanımlar açısından geliştirmektedir. Yeniden çok disiplinli olarak tanımlanan müzecilik, 1900 yılının başında ABD ve Avrupa’da gelişen bir çalışma alanı olarak kabul görmüştür. 1920’li yılların ortalarına doğru müzecilik çalışmaları, uzmanlık ve bazı davranış kurallarını gerektiren bir meslek haline dönüşmeye başlamıştır. Bu mesleki gelişim çalışmalarında; 1906’ yılında Washington, D.C’de Amerikan Müzeler Birliği’nin, ilk ofisini kurması önemli rol oynamıştır. 1922 yılında Harvard Üniversitesi, geleceğin müze uzmanlarını, felsefe, tarih ve işletme alanlarında öğrenim görebileceği ilk ciddi müze eğitim programları başlatmıştır. Bir çok müze, iş başında uygulamalı eğitime yönelik stajyerlik programları başlatarak müzecilerin yetişmesine destek vermişlerdir. 1966 yılında Leicester Üniversitesi (İngiltere) ve 1976 yılında George Washington Üniversitesi’nde (ABD) kurulan Müzecilik Yüksek Lisans Programları, müzecilerin eğitimi alanında önde gelen kurumlar olarak çalışmalarını günümüze değin sürdürmektedirler.

Günümüzde üniversitelerde verilen “Müze Yönetim Programları” incelendiğinde çeşitli farklılıklar görülmektedir. Southern ve Salford Üniversitesi’nde, Sanat ve Müze Yönetimi programları içinde eğitim çalışmaları sürmektedir. Manchester, Leicester Üniversitesi, Greenwich Üniversitesi (İngiltere), Seton Hall Üniversitesi (New Jersey) ve Montclair State Üniversitesi (New Jersey), Reinwardt Academi (Amsterdam), South Carolina Üniversitesi’n (ABD), de Müze Yönetimi Eğitimi verilmektedir. Indiana Üniversitesi (Bloomington / ABD)’nde Müze İşletmeciliği Eğitimi sürdürülmektedir. Dünyada ve ülkemizde müzelerin profesyonel eğitim almış kişilerce yönetilmeleri zorunluluğunun ortaya çıkması, müze yönetimi konularının önemini de ortaya çıkarmıştır. Ülkemizde müzecilik eğitimi alanındaki akademik gelişmeler 1990’lı yıllara dayanmaktadır. (Erbay, Sayed, 2009, s.21)

Yöntem

Çalışma tarama modelindedir. Üniversitelerdeki müzecilik çalışmalarını kapsayan ders programları incelenmiştir. Ülkemizde müzecilik eğitimi alanındaki yayınlar taranmış, verilen konferanslar araştırılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde yer alan bilgiler ve görseller, Fethiye Erbay tarafından yazılan Müzecilik Eğitiminin Gelişimi (ss:56-61, 1997); Üniversite Müzelerinin Önemi, (ss:48-53, 1999); Müzecilik Eğitiminin Kırılma Noktası; (ss.20-23, 2009), adlı makalelerinden derlenmiştir. Fethiye Erbay’ın Müzelerin Personel Yönetim, Organizasyon ve Eğitimi, adlı Yüksek Lisans Tezi (1987) ile Müze Yönetimini Kurumlaştırma Çabası (1984-2009),

Üniversite Müzeleri (2016) ve Değişen Üniversite Müzeleri (2016) adlı kitapları ile İstanbul Üniversitesi Müze Yönetimi Yüksek Lisans Programları Kataloğu (2013) kaynak alınarak hazırlanmıştır.

Türkiye de Müze Eğitiminin Temellerinin Atılma Çalışmaları

Müze çalışmalarının temeli, resmi olarak ilk kez Maarif Nezaretine gönderilen 29 Ocak 1869 tarihli talimat yazısında “müzehane” teriminin kullanılması ile atılmıştır. Aynı yıl Müzehane, Müzehane-i Hümayun ya da Müze-i Hümayun tanımları kullanılmıştır. 8 Temmuz 1869 tarihinde Müze-i Hümayun’un başına Edward Goold’un müdür olarak atanması ile devam etmiştir.1845 yılında Aya İrini’nin Avlusunda Ahmed Fethi Paşa’nın gayretiyle açılan ve bugünkü Arkeoloji Müzesi’nin temeli olan Müze-i Hümayun’un resmi olarak açılması ile sürmüştür. 1872 yılında Müze-i Hümayun’a müdür olarak atanan Alman Phillip Anton Dethier döneminde müzeciliğimiz koleksiyonları toplama, arşivleme çalışmaları eğitim odaklı olmuştur. Dr. Dethier 1873 yılında Viyana Milletlerarası Sergisi için hazırladığı “der Bosphor Und Constantinopel” isimli yayını müzecilik literatürüne kazandırmıştır. (Bu yayını 1993 yılında Türkçe’ye “Boğaziçi ve İstanbul” adı ile çevrilerek yayınlanmıştır). Dr. Dethier ilk kez arkeoloji ve müzecilik alanında uzmanların yetiştirileceği bir okulun gerekliliğini savunarak, müzecilik alanında öğrenim yapacak bir okul kurulması çalışmalarını başlatmıştır. (Yücel,1999)

Bu ilk müzecilik okulunu kurma çalışmalarını Fehim Kuruloğlu; “Osmanlı Devleti’nde Müzecilik” adlı makalesinde; Yabancıların yaptıkları kazılarda çıkan eserleri inceleyerek, onarımını yapacak ve kazı araştırmalarını yönetecek elemanlar yetiştirecek bu okula ait bilgiler 1874 yılında gazetelerde yer almıştır. Galatasaray Sultanisi’nden Fransızca, Latince ve Rumca öğrenerek mezun olmuş öğrenciler arasından 10’u bu okulda iki yıl süre ile özel öğrenim verilmesi amaçlanmıştır. Nümizmatik, alçı-kopya alma, fotoğrafçılık dersleri okutulacaktır. Okulun müdürlüğünü Dethier yapacaktır ve öğrenciler ayda 200 kuruş maaş alacaklardır. Okulun adının İzzediniye olacağı ve yıllık 90 bin kuruş ödenek istendiğini belirtilmiştir. 1877 yılında Sultan Abdülaziz tarafından kuruluş onayı çıkan bu müzecilik okulu maalesef eğitim-öğretime başlama şansı bulamamıştır” (Kuruloğlu, 2010).

Bu okulun o yıllarda eğitime başlamamış olması ülkemiz müzecilik eğitimi için büyük kayıptır. Dr. Dethier’in (1852-1881) bugünkü Arkeoloji Müzesi bahçesinde, İzzediniye Müze Okulunu kurma çabası ile başlayan müzecilik eğitimi ne yazık ki kurulmadan son bulmuştur. Okulun açılması Sadrazamlık tarafından uygun görülürse de daha sonra bu okulun ne kadar süre öğretim yaptığı, kaç öğrencisi olduğu bilinmemektedir. Eğitim için ödenecek fiyatların çok öğrenci talebinin olmaması nedeni ile okulun açılmaması olduğu fikri yaygındır. Müze okulu fikrinin bu devirde doğması ve resmi makamlarca da benimsenmiş olması, Türk müzecilik eğitimi açısından oldukça önemli bir atılımdır.

◆ Fethiye Erbay

Osmanlı Devleti'nin uluslararası Dünya fuarları sergisine katılması müzecilik çalışmalarına temel olan diğer bir alandır. 1867 yılında Paris Dünya Fuarında Osmanlı mahallesindeki mimari yapıların inşası, Yeşil Cami, Hürrem Sultan Hamamı ve Çinili Köşk'ün replikalarının sergilenmesi; müzecilik çalışmalarımızda mimari ve sergileme kültürünün yerleşmesine neden olmuştur. 1873 yılında Viyana Dünya Fuarı'nda; III. Ahmet Çeşmesi, Hazine-i Hassa, Türk Kahvehanesi, Osmanlı Evi, Boğaziçi Yalısı, Hamam ve Türk Çarşısı olmak üzere yedi mimari yapıdan oluşan sergileme ve tanıtım kültürünün önemini ortaya çıkarmıştır. 1893 Chicago Dünya Fuarı'nda ise cami; kapalı çarşı; Türk tiyatrosu; çalışma mekanları, evler ve köşklerin, Osmanlı mimari özelliklerinin farklı ülkelerde prefabrik modellerinin oluşturulması, küresel modernleşmenin içinde gelişen müzeciliğimizin de temel çalışmalarını oluşturmuştur. Bu dünya fuarlarına katılım, kültürel mirasın sergilenmesi, yeniden mimari replikaların çıkarılması müzecilik çalışmalarına ön hazırlık aşamasıdır.

Ülkemizde ilk tarih-i tabii müzesi temelleri; Prof. Dr. Aykut Kazancıgil'in aktarımı ile; 1839 yılında Avusturyalı Dr. Charles Ambroise tarafından Mektebi Tıbbiye'de açılan botanik ve nebehat bahçesi ile atılmıştır. (Ülmen, 2008,s.2). 1906 yılında Robert Kolej'in, Boğaziçi Üniversitesi'ne devredilen Washburn Hall Binası'nın (İktisat Fakültesi) 5. ve 4. katlarında Doğal Tarih Müzesi olarak açılmıştır. 1918 yılında açılan Türkiye'nin ilk Sağlık Müzesi; salgın hastalıklara karşı halkı bilinçlendirmek amacıyla kurulmuş eğitim müzesidir. Müzede birer resim atölyesi ve mülaj atölyesinin kurulmuş olması, ilk ve orta okullarla işbirliği içinde çalışmalarını sürdürmesi, halka sağlıklı yaşam konularında eğitim vermesi müzecilik çalışmalarımız açısından büyük atılımlar arasındadır. Ne yazık ki müze bu işlevini 1960'lı yıllara doğru kaybetmiştir.

Atatürk'ün Cumhuriyet'in ilanı ile eserlerin korunması, müzelerin kurulma çalışmalarını başlatması profesyonel müzecilik çalışmalarımız temellerini atmıştır.1933 yılında Üniversite reformu çerçevesinde kurulan Fen Fakülteleri, Nebatat ve Hayvanat Enstitüleri, Tıp Fakültelerinde araştırma ve uygulama alanları olarak kurulan atölyeler bugünkü bilim müzelerimize kaynak oluşturmaktadır. 1930 yılında R. Hovassenin gayretleri ile İstanbul Üniversitesi, Baltalimanı Hayvanat İstasyonu'nun bir salonunun müze olarak kullanılmış olması, 1933 yılında Ord. Prof. Dr. Curt Kosswig tarafından Türkiye'de ilk İÜ. Zooloji Müzesi açılması, (DOZEM, 2002), müzecilik çalışmalarının temellerinin üniversitelerde kurumlaştığını belgelemektedir. Bu eğitim kurumlarındaki botanik ve hayvanat bahçelerinin, atölyelerinin ve müzelerin araştırma odaklı müzecilik çalışmaları bugünden farklı sergileme ve belgeleme anlayışı ile koleksiyon toplamaya yönelik eser odaklı çalışmalar olarak sürmüştür. Sergi mekanlarında çalışmalarını sürdüren bu eğitim müzeleri önceleri koleksiyon oluşturma ve mesleki uzmanlık açısından yabancı uzmanlardan yararlanarak beslenmiştir. Daha sonra bu müzelerin Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olmaları burada görevlendirilecek uzman kişilerin kadrolarının bu bakanlık tarafından görevlendirilmesi müzecilik çalışmalarına mesleki yeterlilik açısından öncü olmuştur. 1938-1950 yılları arasında Kül-

türel mirasın korunması çalışmalarının öne çıkması ile ülke çapında tarihi binaların restorasyonu ağırlıklı müzecilik çalışmaları sürmüştür.

1950 yılında Avrupa'da ICOM ve UNESCO' nun müzelerde eğitimin rolünü öne çıkaran çalışmaları, ülkemiz müzecilik çalışmalarını da etkilemiştir.

1961 yılında, 7. Milli Eğitim Şurası'na sunulan Eski Eserler ve Müzeler Komitesi Raporu'nda; "Müzelerimizin birer eğitim ve ilim merkezi haline gelebilmesi için müzeciliğin meslek haline getirilmelidir. Müzelerde çalışacak personelin üniversite yolu ile müzelere gelmesi ve müzecilik branşlarından birinde öğrenimini yapmış olması lazumlu ve davanın kazanılması için zaruridir" sözleri müzecilik eğitiminin önemini geç de olsa gündeme getirmiş fakat oda yeterli olmamıştır . (Erbay, Sayed, 2009, s.22)

1962-1968 yılları arasında ODTÜ'nin arazisi içinde ve Ankara Ovası'nda bulunan ören yerlerinin, kazı çalışmalarında elde edilen buluntuların korunması ve sergilenmesi amacıyla, Prof. Dr. Kemal Kurdaş'ın üniversite bünyesinde bir müze kurulması düşüncesi, 1969 yılında gerçekleştirilmiştir. 1984 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı ve ODTÜ ortaklığı ile Folklor Açık Hava Müzeleri'nin Kurulma İmkânları Sempozyumu düzenlenmesi müzecilik çalışmalarını akademik ortama taşınmıştır.

1972 yılında, Kültür Bakanlığı'nın kurulması ve müzelerin bu bakanlığa bağlanarak, müzelerin yönetiminin merkezi çatı altında toplanarak çalışmalarını sürdürmüştür. 1982 yılında I.Milli Kültür Şurası'nda "müze eğitimi" önemi ve büyük müzelerde çocuk bölümleri kurulması önerileri ortaya atılmıştır.

Ülkemizde müzecilik çalışmaları 1983 yılında yapılan yasal düzenlemeler ile yeniden tanımlanmıştır. 21.7.1983 tarihinde Resmi Gazetede 2863 sayı ile yayınlanan Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu müzecilik çalışmalarının yeniden değerlendirilmesini gündeme getirmiştir. 23.10.1983 tarihinde Resmi Gazetede 18200 sayı ile yayınlanan "Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Müzesi Yönetmeliği'nin 3. Bölümünde" Eğitim Müzesi Müdürlüğü Personelinin Görev, Yetki ve Sorumlulukları tanımlansa da; mesleki yeterlilikleri ve eğitim konularına değinilmemiştir. (18200 sayılı Yönetmelik, 1983).

22.01.1984 tarihinde resmi gazetede 18289 sayı ile yayınlanan **Özel Müzeler ve Denetimleri Hakkında Yönetmelik Özel Müze Kurma Hakkı** verilmesi ülkemiz müzecilik çalışmalarını değiştirmiştir. Bu özel müzecilik yönetmeliği ile açılan özel müzeler rekabet ortamında yeni olanaklar ve beklentiler yaratarak, müzecilik çalışmalarını farklı boyutlara çıkarmıştır. Ekim 1986 tarihinde Resmi Gazetede 2218 sayı ile yayınlanan *Millî Eğitim Bakanlığı Okul Müzeleri Yönergesi'nde* ise müze çalışanlarının eğitimi tanımlanmamıştır.

30.04.1990 tarih ve Resmi Gazetede 1578 sayı ile yayınlanan *Müzeler İç Hizmetler Yönetmeliği* Kültür Bakanlığı, Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğüne bağlı müzelerin

◆ Fethiye Erbay

görevlerini, işleyişini, personelin nitelikleri ile görevleri belirtmiş olsa da, ihtiyaç duyulan mesleki tanımlamalara rastlanmamıştır. (1578 Sayılı Yönetmelik, 1990)

1980-1990 yılları arasında üniversite ve fakülterde, “Müzecilik, Müze ve Eğitim” semineri ve konferansları ile müzecilik çalışmaları sorgulanmaya başlamıştır. 1990 yılından önce müzelerimiz kurumsal gelişmelerini koleksiyon çeşitliliği üzerinden sürdürülmüştür. Üniversitelerde sanat tarihi ve arkeoloji eğitimi alan, bu bölümleri bitiren kişiler müzelerde görev almışlardır. 1990 sonrası müzecilik çalışmaları koleksiyon odaklı çalışmalar yerine ziyaretçi ve eğitim odaklı olarak gelişmiştir. Ziyaretçi eğitimi ister istemez müzecilerin mesleki yeterlilikleri, uzmanlık eğitimleri, müze profesyonellerinin eğitimi, hizmet içi eğitim, kariyer eğitimi gibi müzecilerin mesleki alanda yetişmelerine yönelik değişmiştir.

1990 Sonrası Türkiye de Müze Eğitiminin Üniversite Düzeyinde Gelişmesi;

Ülkemizde özel müzelerin sayılarının giderek çoğalması ve kurumlar arası rekabet ortamı yaratması, müze eğitimine olan talebi arttırmıştır. Bu talep karşısında 1989 yılından itibaren ülkemizde müzecilik eğitimi alanında üniversitelerde 4 yıllık lisans ve yüksek lisans eğitim programlarının kurulma çalışmaları da hızlanmıştır. 1989 yılından sonra müzecilik eğitimi üniversitelerin birkaç bölümde okutulan seçmeli ders statüsünden çıkarak, müzecilik eğitimi yüksek lisans programlarının açılması ile bilimsel boyuta taşınmıştır. Müzelerde görev alacak müze uzmanlarının akademik ortamda üniversitelerde yetişmesi ile mesleki düzeyde kurumlaşarak gelişmiştir.

Ülkemizde 1984 yılında ilk kez müzelerin yönetimi alanında akademik çalışmaların temeli Fethiye Erbay'ın “Müzelerin Personel Yönetim, Organizasyon ve Eğitimi” adlı yüksek lisans tez çalışması ile atılmıştır. 1992 yılında “Çağdaş Müze İşletmeciliğinde Planlama Fonksiyonu ve Planlama Açısından Müzelerin Değerlendirilmesine Yönelik Uluslararası Bir Çalışma” adlı doktora tezi ile Uluslararası 12 ülke ve 120 müzede planlama çalışmalarına yönelik araştırmaları, bugünün çağdaş müze yönetimi ve planlaması alanındaki çalışmalara kaynak oluşturmuştur. Bu akademik çalışmalar ile müze yönetim ve organizasyon alanındaki çalışmaların planlama fonksiyonu açısından önemine dikkat çekilmiştir. Bu çalışmada, müze yönetimi çalışmalarının müzelerde yaratacağı değişimin etkisi tanımlanmaya çalışılmıştır. 1994 yılında doktora sonrası Leicester Üniversitesi Museum Management programında Kevin Moore, Gaynor Kavanagh, gibi müzecilik alanında önde gelen kitapların yazarları olan duyulan müzecilerden eğitim alma imkanı yakalaması, müzecilik eğitimi ve müzecilik çalışmalarını geliştirmiştir. Peter Bendixen, Jarno Paltenon gibi kişilerle ortak kültürel miras projelerinde yer alması, müzecilik alanındaki çalışmaları uluslar arası boyuta taşımıştır. Bu çok disiplinli 30 yıllık süreci aşan uluslararası müze yönetimi çalışmaları, ülkemiz müzelerini yönetim ve planlama alanında değişme, kurumlaşma çabaları olarak görülür. Çağdaş müze yönetimi alanında gerekli insan gücünü yetiştirme, mesleki yeterliliği geliştirme çabaları üniversitelerde müzecilik eğitiminin gelişmesine neden

olmuştur. Akademik düzeyde müzecilerin yetiştirilmesine yönelik eğitim çalışmaları, müzelerin kariyer çalışmalarını etkilemiştir.

(Fotograf 1) Leicester Üniversitesi, Müze Yönetimi Yüksek Lisans Öğrencileri 1994, İngiltere
(Fotograf 2) Leicester Üniversitesi, Kevin Moore, Fethiye Erbay ve Mutlu Erbay

Müzelerde Yönetim ve Çok Disiplinli Çalışmalara Eleştirel Yaklaşım (1980-1990)

1980 yılında müzelerde yönetim ve organizasyon çalışmaları kolaylıkla kabul görmemiştir. 1987 yılında ülkemizde müze yönetimi kavramına metodoloji olarak, tepkiler gündeme gelmiştir. 1980 lere kadar sanat tarihi ve arkeoloji eğitimi ağırlıklı müze idari yapılanması, kabuklarını kırarak çok disiplinli alana kayması müze uygulayıcıları ve müze araştırmacıları gruplarını oluşturmuştur. 1980 li yıllarda müzelerde yönetim çalışmaları, garip ve sevimsiz bulunmuş, kalite fikri sırf koleksiyonlar için ifade edilmiştir. Kalite personel ve ziyaretçi için gereksiz olarak kabul edilmiştir. 1990 li yıllardan sonra müze ziyaretçisi müşteriye dönüşmesi ile müşteri de müzeden hizmet talep etmeye başlamıştır. Müzecilik bu alanda hizmet sektörü haline gelmesi, müzecilik alanında profesyonel yönetime ihtiyaç duyulmuştur. Yıllardır süren klasik mü-

◆ Fethiye Erbay

zecilik sisteminde müzeler sanat tarihçi ve arkeologların dışında çok disiplin alandan kişilerin görev almasını ve alaylı müzecilik çalışmalarını değiştirmiştir. (Erbay, 2009) 2000 yılından itibaren, Resim-İş Eğitimi Anabilim Dallarında zorunlu ve seçmeli ders olarak “Müze Eğitimi ve Uygulamaları” derslerinin yer alması öğretmen adaylarının da müzecilik alanına mesleki açıdan ilgi duymalarını sağlamıştır. (Buyurgan, 2006).

2000 yılında müzelerimizin depo tarzı klasik sergileme özelliklerinin değişmesi, çağdaş müze yönetim çalışmaları ile yönetim teknikleri ile bütünleşerek gelişmiştir. Müze çalışmalarının işletme yönünü kavramış olmak, yönetsel kararlar ve değerlendirmeler için yeni kriterler kullanmak, çağdaş müzecilik çalışmalarının gereğidir. 2000 yılında müze yönetim kadroları planlama çalışmaları yapmak zorunda kalmışlardır. (Erbay, 2009)

2010 yılından sonra müze yönetimi müzecilik eğitiminin kazandırdığı teorik ve pratik beceriler ile profesyonel çalışmalara dönüşmektedir. Müze çalışmaları sürdürülebilirlik, iyi işletim, yönetim ve yönetim politikasının iyi tanımlanması gereğini ortaya koymuştur. Değerlere dayalı bir vizyon geliştiren, kurum kültürü ile marka değer yaratan müzecilik çalışmaları gelişmiştir. Müzeler müşteri (ziyaretçi) odaklı ve yüksek performanslı çalışma anlayışı yaratan çalışmaları ile gelecekte daha da başarılı olacaklardır. Gelişmekte olan ülkemizde hala üstünde fazla durulmayan müze yönetimi konusunda insan kaynaklarının rolü de inkar edilemez. Bu gerçeğe, müze yöneticileri karşılaştıkları sorunları, yönetim çalışmalarıyla çözüme ulaştırılması eğitim odaklı olacaktır. Müze yönetimi kurumun beyni olsa da müzede kariyer olanakları çok sınırlıdır. Ödül sistemi müzelerde yetersiz işlemektedir. İnsan kaynaklarına stratejik önem vermeyen müzeler yakın bir gelecekte bunun olumsuz sonuçlarına da katlanmak zorunda kalacaklardır. Dünyada giderek büyüyen ekonomik yarış, işletmeler arası acımasız rekabet, kuşak farkı ve teknoloji alanındaki değişimler, müzeleride etkileyecektir Bu zor koşullarda müzelerin en büyük silahı; malzeme, enerji, ne de makinadır. En güçlü silah insan kaynağıdır. Müzeler mesleki açıdan yeterli, yüksek performanslı çalışanları müzeye çektiğinde, onlarla çalıştığında ziyaretçi memnuniyeti ve yüksek verim sağlanacaktır. İnsan kaynağını doğru zamanda, doğru yerde, doğru biçimde kullanan müzeler bu yarıştan başarılı çıkacaklardır. (Erbay,Sayed, 2009.s.22)

I- Üniversitelerde Lisans Düzeyinde Müzecilik Eğitiminin Gelişmesi

21. yy da toplumsal yapıdaki teknoloji odaklı hızlı değişim, müze çalışmalarında profesyonel müzecilik eğitimi almış kişilere olan talebi arttırmıştır. Giderek de artmaktadır. Bu talep artışı müzelerin profesyonel iş tanımları yapmalarına ve disiplinler arası işbirliğine de yeni imkanlar yaratmıştır. Türkiye de müzecilik eğitimi öncelikle üniversitelerde müzeci yetiştirmeye yönelik kişisel gayretlerle gelişmiştir.

• 1990 yılında Boğaziçi Üniversitesi’nde Fethiye Erbay tarafından program içerikleri hazırlanıp, Müzecilik Bölümü kurulmak istenmiş, ama gerçekleşmemiştir. 1989 yılından 2009 yılına kadar da Yıldız Teknik Üniversitesi, Müzecilik Yüksek lisans prog-

ramında müze yönetimi dersleri verilerek, müze eğitim çalışmaları akademik düzeyde yürütülmeye çalışılmıştır. Bu çalışmalar ancak 2009 yılından itibaren İstanbul Üniversitesi'nde akademik platforma gelişim imkanı bulabilmiştir.

- 2009 yılında Boğaziçi Üniversitesi'nden İstanbul Üniversitesine müzecilik eğitimini kurumlaştırmak, lisans ve yüksek lisans programlarını açmak, müzeler kurmak üzere Fethiye Erbay'ın görevlendirilmesi müzecilik eğitimini farklı platforma oturtmuştur. İ.Ü. Edebiyat Fakültesi'nde 4 yıllık *Müzecilik Bölümü Lisans Programı* Prof. Dr. Fethiye Erbay tarafından hazırlanarak 10 Haziran 2009 tarihinde YÖK'e sunulmuştur. 23 Eylül 2009 tarihinde YÖK tarafından onaylanmıştır. 2009 da kurulan Müzecilik Bölümü Lisans Programına henüz öğrenci alınmamıştır.

- 2005-2006 eğitim-öğretim yılında Başkent Üniversitesi Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi bünyesinde Sanat Tarihi Programı açılmış ve 2007-2008 Eğitim-Öğretim yılında bu Bölümün adı Sanat Tarihi ve Müzecilik olarak değiştirilmiştir. 2006 yılında Prof. Dr. Filiz Yenişehrlioğlu'nun gayretleri ile Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi içinde 4 yıllık *Sanat Tarihi ve Müzecilik Bölümü* açma çalışmaları 2007 yılında gerçekleşmiştir. 2007 yılından 2009 yılına kadar öğrenci alınıp, eğitim çalışmaları yürütülmüştür. 2013 yılından sonra bölümde yüksek lisans eğitimi vermeye başlamıştır.

- 2007 yılında Prof. Dr. Nevzat Çevik tarafından Akdeniz Üniversitesi'nde *Müzecilik Bölümü* lisans düzeyinde kurulmuş, olsa da henüz eğitime başlamamıştır.

- 2010 yılında Prof. Dr. Remzi Yağcı Doç. Dr. Melih Tınal (Tarih Bölümü), Yrd. Doç. Dr. Sema Gündüz Küskü, Yrd. Doç. Dr. Urungu Akgül tarafından Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesine bağlı olarak *Müzecilik Bölümü* kurulmuştur. 2014-2015 eğitim öğretim yılından itibaren lisans programına öğrenci alınmaya başlanmıştır.

- 2014 yılında Prof. Dr. Ayşe İlhan Çakır tarafından Ankara Üniversitesi'nde Güzel Sanatlar Fakültesine bağlı olarak Müzecilik Bölümü kurulmuştur.

1990 yılından itibaren ülkemizde müzecilik eğitiminin kurumlaşması alanında pek çok akademisyenin özveriyle çalışması ile gelişim göstermiştir. 2010 yılında sonra müzecilik alanında üniversitelerde oluşturulan ders programlarındaki artışa rağmen müzecilik eğitimi veren üniversitelerin sayıları çok azdır. Ülkemizin her karış alanı tarihi eserlerle dolu, zengin tarihsel geçmişe sahip bir ülke olarak 10'un altında olan bu eğitim kurumlarının sayısı, müzecileri yetiştirme konusunda çok yetersiz kaldığımızı göstermektedir. (Erbay, Sayed, 2009, s.23)

Ülkemizde müzecilik eğitimine geç başlamamız pek çok sorunu da beraberinde getirmiştir. Müzecilik eğitimini amaçlanan üst düzeylere çıkarılmasında, akademik kadro olmaması, bu alanda yetişmiş uzman kadroların bulunmaması, mesleki tanımlamaların yeterince yapılamaması gibi sorunlar müzecilik eğitiminin gelişiminde etkili olmuştur. Müzecilik eğitiminin lisans düzeyinde yaşanan sorunlara rağmen özellikle son 10 yılda ülkemizde müzecilik eğitimi bir çe-

◆ Fethiye Erbay

kim noktası olmaya başlamış ve artan talep doğrultusunda yüksek lisans düzeyinde profesyonel müze eğitimi veren üniversitelerin sayıları hızla artmıştır.

II- Üniversitelerde Yüksel Lisans Düzeyinde Eğitimin Gelişmesi

• Ülkemiz açısından müzecilik eğitimi yüksek lisans düzeyinde ilk olarak 1989 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsüne bağlı olarak, Prof. Dr. Tomur Atagök'ün önderliğinde *Müzecilik Yüksek Lisans Programı* kurulmuştur. Yüksek lisans eğitimin sürdürmektedir.

• 1995 yılında Bilkent Üniversitesi'nde *Müzecilik Yüksek Lisans Programı* açılrsa da çalışmalarını günümüze kadar sürdürmemiştir.

• Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde; 8 Temmuz 1997 tarihinde Müze Eğitimi Anabilim Dalı'nın kurulması Prof. Dr. Bekir Onur'un çalışmaları ile gerçekleşmiştir. Bekir Onur, 3 yıl süre ile kurucu başkanlığı görevini sürdürmüştür. Müze Eğitim Yüksek Lisans Programının adı 2012 yılında değişmiş, Disiplinler arası Müze Eğitimi adı ile Tezli ve Tezsiz Yüksek Lisans Programı olarak çalışmalarını sürdürmektedir. 2007 yılından itibaren Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Müze Eğitimi Anabilim Başkanlığını Prof. Dr. Ayşe Çakır İlhan yürütmektedir. Yüksek lisans eğitimin sürdürmektedir.

• 2009 yılında Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Müzecilik Yüksek Lisansı* Prof. Dr. Nevzat Çevik önderliğinde kurulmuştur. Yüksek lisans eğitimi sürdürmektedir.

• Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsüne bağlı olarak *Sanat Tarihi ve Müzecilik Yüksek Lisans Programı* 2013 yılında kurulmuştur. 2013 yılından bu güne *Sanat Tarihi ve Müzecilik Yüksek Lisans Programı* Prof. Dr. Billur Tekkök başkanlığında Tezli ve Tezsiz programları olarak eğitim vermektedir.

• T.C. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi; *Sanat Tarihi Anabilim Dalı Müzecilik Programı*; Prof. Dr. Zeynep İnankur tarafından 2009 yılında kurulmuştur. Yüksek Lisans eğitimin sürdürmektedir.

• Dokuz Eylül Üniversitesi, *Müzecilik Yüksek Lisansı Programı* Prof. Dr. Remzi Yağcı, Doç. Dr. Melih Tinal (Tarih Bölümü), Yrd. Doç. Dr. Sema Gündüz Küskü, Yrd. Doç Dr. Urungu Akgül tarafından açılmıştır. 2015 yılından itibaren öğrenci olarak eğitimi sürdürmektedir.

III-Müze Yönetimi Yüksek Lisans Eğitiminin Gelişmesi

Globalleşme sürecinin yaşandığı ve rekabetin gittikçe arttığı günümüzde, karmaşık ekonomik süreçleri anlayabilecek ve değerlendirebilecek profesyonel düzeyde müzecilerin yetişmelerine ihtiyaç vardır. Müze yönetiminin temel unsurları, birden çok kişinin ayrı ayrı yapamayacakları bir işi, birlikte yapmak üzere güçlerini bir araya getirme çabaları olarak ortaya çıkmaktadır. Yönetimde etkenliği bilinen malzeme,

makina, para, yer, zaman vb. unsurlar ne derece mükemmel olurlarsa olsunlar, bunlar arasındaki rasyonel ilişki, yine insan aracılığı ile kurulmakta ve yürütülmektedir. Müzeciliğin hizmet sektörü haline gelmesi, müzelerde rekabetin artması, müze yönetimi alanındaki çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

1- Bu amaçla Türkiye'de ilk olarak İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü *Müze Yönetimi Tezli Yüksek Lisans Programı* 9 Temmuz 2009 tarihinde Prof. Dr. Fethiye Erbay'ın kurucu başkanlığında YOK'e önerilmiştir. Müzelerde çalışanların mesleki gelişimlerine destek olmak, kariyer planlamalarına katkıda bulunmak amacı ile 7 Eylül 2009 tarihinde yüksek lisans eğitimine başlanmıştır.

Müzelerde çalışanlara ve çalışmak isteyenlere, ulusal ve uluslararası alanda mesleki gelişimlerine cevap verecek düzeyde eğitim çalışmaları sunulmaktadır. Müze yönetiminin gelişimi için sergileme, eğitim, halkla ilişkiler, iletişim, yönetim, mevzuat, belgeleme, koleksiyon geliştirme, iş güvenliği, yenileşme, sürdürülebilirlik, dijital müzecilik alanlarında iş gücünü oluşturacak uzmanlaşmış müzecilerin yetiştirilmesine yönelik çok yönlü, disiplinle arası eğitime ihtiyaç duyulmaktadır. Çağdaş müze yönetiminde yönetim alanı yanında, sanat ve tasarım alanında malzemeye ya da esere yönelik yenilikçi ve değişime duyarlı eğitim verilmektedir.

(Fotograf 3) İÜ. Müze Yönetimi Yüksek Lisans Öğrencileri 2010

(Fotograf 4) İÜ. Müze Yönetimi Yüksek Lisans Öğrencileri 2012

◆ Fethiye Erbay

2- İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Prof. Dr. Fethiye Erbay kurucu başkanlığında *Kültürel Miras Alanlarının Yönetimi Tezli ve Tezsiz Yüksek Lisans Anabilim Dalı Uzaktan Eğitim Programı* olarak 30 Haziran 2011 tarihinde eğitime başlamıştır. Eğitim çalışmaları hızla değişen kentleşme sonucunda, kültürel mirasın geleceğe aktarılmasında ağırlıklı olarak koruma ve yönetim çalışmalarını kapsamaktadır. Kültürel miras alanlarının yönetimi; kültürel, kentsel ve arkeolojik mirasın korunması, yeniden işlev kazandırılmasına yönelik çalışmaları, günümüz çalışmaları ile değerlendirmektedir. Kültür ve turizm sektörü içinde etkin rol oynayan müzelerde çalışanlara, mesleki gelişimlerine destek eğitim programları sunulmaktadır. Bu eğitim programlarında aday müzeciler; Türkiye'nin ve dünyanın kültürel mirasını tanıyıp, değerlendirerek, gelecek kuşaklara sağlıklı biçimde aktarılacak bilgi ve beceriyle donatılmaktadır. Türkiye'de kültürel miras alanlarının yönetiminin bilimsel bir disiplin olarak kabul edilmesini sağlayacak çalışmalar yürütülmektedir.

(Fotograf 5) İÜ. Müze Yönetimi Yüksek Lisans Öğrencileri Proje Çalışmaları,2012

(Fotograf 6) İÜ. Müze Yönetimi Yüksek Lisans Öğrencileri Proje Çalışmaları,2014

3- İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde *Müze Yönetimi Tezsiz II. Öğretim Yüksek Lisans Programı* 16 Ocak 2012 tarihinde Prof. Dr. Fethiye Erbay kurucu başkanlığında eğitime başlamıştır. Eğitim çerçevesi geleceğin mesleği olan müze yöneticiliği alanında çeşitli yapıdaki müzelerde görev alabilecek müze uzmanlarını yetiştirmek amacı ile II. Öğretim çalışmalarına başlamıştır.

Müze kaynaklarının işlevlendirilmesi, müzelerin yönetim ve organizasyon farklılıklarının tanımlanması, çağdaş müzecilik çalışmalarında etkili olmaktadır. İletişim, finans, eğitim, koleksiyon, mimari planlama süreçlerinin geliştirilmesi, kariyer planlaması, müzelerin kurumlaştırılmasının projelendirilmesi, proje yönetimi çağdaş müzecilik çalışmaları arasında yer alır. Müze mimarisi ve tasarımında sergileme ve sunum teknikleri, teknolojiye odaklı, sürekli değişim gösterir. Müzelerde ziyaretçilere yönelik sunum teknikleri, hikaye anlatıcılığı, kot yazılımı, drama, çeşitli eğitim etkinlikleri ile ziyaretçi deneyimlerinin geliştirilmesi hedeflenir. Koleksiyon gösterim ve yorumlama politikası, kuratörlük çalışmaları, sergileme ve tasarım ilkeleri müzelerin sergileme kültürünü değiştirmiştir.

İstanbul Üniversitesi'nde yürütülen Müze Yönetimi Yüksek Lisans Programı, müzelerin üst düzey yönetim kadroları için yönetsel problemleri çözebilen, profesyonel ilişkiler geliştirebilen, disiplinler arası çalışmalara açık, deneyselliği ve yaratıcılığı gelişmiş; yeni teknolojileri kullanabilen kültürel varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi konularında duyarlı ve etik bilince sahip yöneticiler yetiştirmeyi hedeflemektedir. Müze çalışmalarında karşılaşılabilecek problemleri çözmek, müzeler arası profesyonel ilişki kurmak, disiplinler arası uygulamaya açık, deneyselliği yaratıcılığı geliştirici çalışmalar yürütmek eğitim programının amaçlarındandır. Bu eğitim çalışmaları ile üniversitelerin farklı disiplinlerinden gelen öğrencilere yüksek lisans düzeyinde, müzecilik alanında mesleki yeterlilik kazandırmaktadır. İstanbul Üniversitesi Müze Yönetimi Yüksek Lisans Programı'nın hedefleri arasında; Türkiye'de müze yönetiminin bilimsel bir disiplin olarak kabul edilmesinde öncü olmaktır. Müzelerde çalışanların mesleki gelişimlerine destek olmak, kariyer planlamalarına katkıda bulunmaktadır. Müzelerde çalışanlara, ulusal ve uluslararası alanda mesleki gelişimlerine cevap verecek bir eğitim programı sunmaktır. Müze Yönetimi Bilim Dalı yürüttüğü tez ve proje çalışmalarını ile müzecilik çalışmalarına akademik alanda katkı sağlamaktadırlar.

İÜ. Müze Yönetimi Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tez Çalışmaları

1. Dede, Ebru, (2012), *Türkiye'de Modern Sanatın Gelişiminin Sanat Müzelerine Etkisi*, İÜ.Sosyal Bilimler Enst. Müze Yönetimi Yüksek Lisans Tezi; Tez danışmanı; Doç. Dr. Mutlu Erbay

2. Korkma, Sevda, (2013), *Spor Müzelerinin İşlevleri Ve Bir Spor Müzesi Taslağının Yönetsel Açından Oluşturulması*, İÜ.Sosyal Bilimler Enst. Müze Yönetimi Yüksek Lisans Tezi; Tez danışman Prof. Dr. Fethiye Erbay

◆ Fethiye Erbay

3. Şahin, Barış Gün, (2015),*Tasarım Müzeleri ve Koleksiyonlarının Çağdaş Müzecilik Kapsamında İncelenmesi: Türkiye İçin Bir Model Çalışması*, İÜ.Sosyal Bilimler Enst. Müze Yönetimi Yüksek Lisans Tezi; Tez danışmanı Prof. Dr. Sehban Kartal

4. İsmi, Hülya, (2015).*Edebiyat Tarihimizde İstanbul Sanatçı Müzelerinin Gelişimi*, İÜ. Sosyal Bilimler Enst. Müze Yönetimi Yüksek Lisans Tezi; Tez danışmanı Doç. Dr. Mutlu Erbay

5. Sekmen Bican, Evrim; (2015).*Evrım, Çağdaş Sanat Müzeleri Ve Medya İlişkisi: Ulusal Basında Müze Haberlerinin Analizi*, İÜ.Sosyal Bilimler Enst. Müze Yönetimi Yüksek Lisans Tezi; Tez danışmanı Prof. Dr. Aysel Aziz

6. Demir Doğan, Derya, (2015) .*Restorasyon Ve Konservasyon Laboratuvarlarının Koruma Politikasında Önemi Ve Etkisi*, İÜ.Sosyal Bilimler Enst. Müze Yönetimi Yüksek Lisans Tezi;Tez danışmanı Prof. Dr. Sehban Kartal

7. Erbay, Cem Onur; (2016) *Bilişim Çağının Müzecilik Çalışmalarına Etkileri*, İÜ.Sosyal Bilimler Enst. Müze Yönetimi Yüksek Lisans Tezi;Tez danışmanı; Prof. Dr. Şebnem Arıkboğa,

8. Çakır, Nurullah, (2016) *Türkiye’de Müzecilik Belleğinde Somut Olmayan Kültürel Mirasın Araştırılması*, İÜ.Sosyal Bilimler Enst. Müze Yönetimi Yüksek Lisans Tezi;Tez danışmanı Prof. Dr. Fethiye Erbay

9. Gündüz, Yeter, (2016) *Kültürel Miras Açısından İnanç Turizmi*; İ.Sosyal Bilimler Enst. Kültürel Miras Alanlarının Yönetimi Yüksek Lisans Tezi; Tez danışmanı Prof. Dr. Fethiye Erbay

İ.Ü. Müze Yönetimi Bilim Dalı Proje Çalışmaları

1. Atalay, Deniz,(2014) *Müze Kütüphaneleri, Arkeoloji Müzeleri Kütüphanesi Örneği*, Danışman; Prof. Dr. Fethiye Erbay

2. Topkaya, Başak, ,(2014) *Sanatçı Müzeleri*, Danışman; Prof. Dr. Fethiye Erbay

3. Çakıroğlu, İlknur, ,(2014) *İstanbul’da Bir Musiki Müzesinin Kurulmasının Gereklileri ve Önemi*, Danışman; Prof. Dr. Fethiye Erbay

4. Muhcu, Damla, ,(2014) *Açık hava Müzeleri*, Danışman; Prof. Dr. Fethiye Erbay

5. Köksüz, Ümran, (2015) *Yeşil Müzeler*, Danışman; Prof. Dr. Fethiye Erbay

6. Baykan, Zeynep, (2015) *Müzelerde Çocuklara Yönelik Eğitimin Uluslar Arası Karşılaştırılması*, Danışman; Prof. Dr. Fethiye Erbay

7. Öztürk, Mustafa, (2016) *Koleksiyonerliğin Gelişiminin Müzeler Etkisi*, Danışman; Prof. Dr. Fethiye Erbay

8. İslimyeli, Oya, (2016) *Banka Müzeleri*, Danışman; Prof. Dr. Fethiye Erbay

İ.Ü. Müze Yönetimi Yüksek Lisans Programı, 2009 yılında kuruluşundan 2017 yılına kadar 160 öğrencisi ve 17 mezunu ile müze yönetimi çalışmalarının gelişmesini akademik ortamda sürdürmektedir. Müzelerde çağdaş yönetim teknikleri, kültürel çeşitlilik ve yönetim yaklaşımlarına etkisi ile değişmiştir. Müzelerin risk analizinin kurumsal boyutu, kurum kültüründeki yapılanması, koleksiyon gelişimi, pazarlama çalışmaları, sponsor bulma ve kaynak geliştirme müze yönetimi çalışmalarının arasındadır. Uluslararası politik güç kavramları, sosyo kültürel bileşenlerin etkisi müze yönetiminin geleceğini de değiştirmektedir. Müzelerin değişim ve gelişim stratejileri, müze kurma projeleri ve kontrol süreçleri, müzelerin projelendirilmesi, müzelerin mevcut durum analizlerinin yapılması, teknik dosyaların hazırlanması, projelerin uygulanabilirliği ve kontrolü, iş güvenliği çalışmaları, müze çalışmalarına yansımaları, müzelerin mekansal problemleri vb. gibi pek çok konu yüksek lisans eğitimi çalışmaları içinde ele alınarak incelenmektedir.

Sonuç ve Değerlendirme

Dünyada ve ülkemizde müzelerin profesyonel eğitim almış kişilerce yönetilmeleri zorunluluğu giderek artmaktadır. Müze profesyonellerinin eğitimi, hizmet içi eğitim çalışmalarının önemi her geçen gün artmaktadır. 3-5 Mart 2017 tarihinde T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, III. Milli Kültür Şurası Toplantısı Kültür varlıkları Müzeler ve Arkeoloji Komisyon Raporunda; müzelerin muhakkak profesyonel kadrolarca yönetilmesi, müzede çalışacak personele hizmet içi eğitimin verilmesi, müze uzman kadrolarının eksikliğini ivedilikle giderilmesi, müzelerin eğitim kurumu olarak işlev görmesine yönelik çalışmaların geliştirilmesi, müzecilik enstitüsünün kurulması, maddeleri müzecilik çalışmalarımızın yeniden yapılandırılmasına yönelik önerileri kapsamaktadır. Yıllardır dile gelen bu öneriler; müzecilik alanında profesyonel yönetime duyulan ihtiyacın artması, müze çalışmalarının sürdürülebilir olması, müzelerin işletim modelleri ve yönetim politikalarının önemi ortaya çıkarmaktadır.

Yapılan araştırmalarda, 2017 yılında sırf Dokuz Eylül Üniversitesi lisans düzeyinde eğitim ve öğretim sürmektedir. Yüksek lisans düzeyinde; Yıldız Teknik Üniversitesi, Ankara Üniversitesi Akdeniz Üniversitesi Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesi eğitim ve öğretimini sürdürmektedir. İstanbul Üniversitesi Müze Yönetimi Tezli/Tezsiz Yüksek Lisans Programı, Kültürel Miras Alanlarının Yönetimi Yüksek Lisans Programı dersleri; yönetim ağırlık olup, müze ve kültürel miras alanlarına yönetici yetiştirme amaçlı çalışmalarını sürdürmektedir.

Günümüzde müzeler; değerlere dayalı bir vizyon geliştiren, müşteri odaklı ve yüksek performanslı bir çalışma anlayışı yaratarak, her geçen gün değişmektedir. Gelecekte daha da değişirecektir. Bu değişimle talep edilen beklentileri karşılamakta müze yönetimi zorlanacaklardır. Yeni ortaya çıkan bir meslek olarak müze yöneticiliği ülkemizin müzeleri yeni müzecilik anlayışı ile tanıştırmaktadır.

◆ Fethiye Erbay

Müzelerin geçen zaman içinde gelişmeleri ile giderek karmaşık yapıya bürünmeleri, müzecilik çalışmalarında eğitimin önem kazanmasına neden olmuştur. Bu nedenle insan kaynakları yönetiminin başarısı yüksek performanslı müze organizasyonunun amacına ulaşmasında müze eğitimi anahtar rol üstlenmektedir. Müzeleri geliştirmek için yapılması gerekenlerin çoğu müze eğitimine dayanmaktadır. Müzecilik eğitimi, özellikle müze yönetimi eğitimi lüks değil, müze ve müzecilerimiz için ülkemiz için gereklidir.

Kaynaklar

- Buyurgan, S. (2006). Müze Eğitimi, Sanat Sokağı. Sf. 22-25. Ankara: Denge Matbaası
- Demir, Zehra Sema;(2013)Türkiye’de Açık Hava Müzeleri “Açıldı” Açılıyor Açık Hava Müzelerine Yeni Bir Bakış, Millî Folklor, Yıl 25, Sayı 99 (Erişim 12 Ocak 2017) <http://millifolklor.com/PdfViewer.aspx?Sayi=99&Sayfa=142>
- DOZEM; (2002); Müzelerin, Botanikve Hayvanat Bahçelerinin Toplumsal Eğitime Katkısı; İÜ Botanik Bahçelerinin 65. kuruluş yıldönümü için bilimsel toplantı kitabı, İÜ. Fen Fakültesi ve Doğal Zenginlikleri Araştırma ve Uygulama Merkezi (DOZEM) Yayını; İstanbul
- Erbay, Fethiye;(2009) Müze Yönetimini Kurumlaştırma Çabası (1984-2009),Mimarlık Vakfı Enstitüsü Yayını, İstanbul
- Erbay, Fethiye;(2009); Müzecilik Eğitiminin Kırılma Noktası; SAYED Kültür ve Sanat Dergisi, Sanat Yazarları ve Eleştirmenleri Derneği Yayını, sayı:2,ss.20-23, İstanbul
- Erbay, Mutlu; Yıldız Sarayı’nın 21. yy’a Hazırlanması ve Çağdaş Müzecilik Açısından İncelenmesi, İTÜ. Mimarlık Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Yayınlanmamış Doktora Tezi,1997
- Erbay, Fethiye;(2013); İstanbul Üniversitesi Müze Yönetimi Yüksek Lisans Programları Kataloğu;
- Erbay, Fethiye;(1997); Müzecilik Eğitiminin Gelişimi, Anadolu Sanat Dergisi, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları, sayı: 6,ss:56-61, İstanbul
- Erbay, Fethiye;(1999); **Üniversite Müzelerinin Önemi**, Anadolu Sanat, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları, sayı:10, ss:48-53, İstanbul
- Erbay, Fethiye ve Erbay, Mutlu; (2016); Üniversite Müzeleri, Mimarlık Vakfı Yayınları, Nisan, İstanbul
- Erbay, Fethiye ve Erbay, Mutlu; (2016); Değişen Üniversite Müzeleri, Trakya Üniversitesi Yayınları, Edirne
- Erbay, Nuri Özer; (2014); Müzelerde İş Güvenliği Sorunsalı, Müzeler, Oyunlar Oyuncaklar ve Çocuklar; 9 Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fak. Müzecilik Böl.Yay., İzmir, ss:117-123
- İÜ.Zooloji Müzesinin Tarihçesi, (2010), (Erişim 12 Ocak 2017), <http://fen.istanbul.edu.tr/biyoloji/?p=278>

- Kaynak, Aysun (2015), Sıhhi Müze' den İstanbul Sağlık Müzesi'ne(1918-2015), Uluslararası Sanat ve Sağlık Sempozyumu Bildiri Kitabı, İstanbul Medipol Üniversitesi Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, 20-21 Mayıs
- Kocabaş, Rezzan,(1969); Müzecilik Hareketi ve İlk Müze Okulunun Açılışı, Belgelerle Türk Tarihi Dergisi XXI, 1969, s. 76.
- Kuruloğlu, Fehim;(2010); Osmanlı Devleti'nde Müzecilik,Tarih Okulu Ocak-Nisan, Sayı V1, 45-61.
- Müzeler İç Hizmetler Yönetmeliği, (Erişim 12 Ocak 2017), <http://teftis.kulturuzizm.gov.tr/TR,14442/muzeler-ic-hizmetler-yonetmeliqi.html>
- Timothy, Ambrose and Runyard. Sue.(1991) Forward Planning: A Handbook Of Business, Corporate And Development Planning For Museums And Galleries, Museums and Galleries Commission Press, London:
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, III. Millî Kültür Şurası Toplantısı, Kültür Varlıkları Müzeler ve Arkeoloji Komisyon Raporu; Lütfü Kırdar Kongre ve Sergi Salonu, İstanbul,(3-5 Mart 2017)
- 1578 sayılı Müzeler İç Hizmetler Yönetmeliği,1990, (Erişim 12 Ocak 2017) <http://teftis.kulturuzizm.gov.tr/TR,14442/muzeler-ic-hizmetler-yonetmeliqi.html>
- 18200 sayılı Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Müzesi Yönetmeliği,1983, (Erişim 12 Ocak 2017) http://mevzuat.meb.gov.tr/html/18200_0.html (Erişim 12 Ocak 2017)
- Robert Kolej Tarihçesi; (Erişim 12 Ocak 2017), <http://webportal.robcol.k12.tr/tr/Ana-Sayfa-Haberleri/Sayfalar/150-Y%C4%B1-Sergisi.aspx>
- Ülman, Yeşim Işıl; (2008); Mekteb-i tıbbiye-i adliye-i Şahane (Galatasaray tıbbiyesi)1838-1848 Osmanlı Bankası Arşiv Ve Araştırma Merkezi Yayını, ss.1-4
- Yücel. Erdem;(1999)Türkiye'de Müzecilik , Arkeoloji Sanat Yayınları, ISBN: 9756899425

MÜZELERİN KEŞİF ALANI OLARAK KULLANIMI

Gizem SİVRİKAYA*

Öz: Çağdaş müzeler, ziyaretçilerin ön bilgi, deneyim ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak oluşturdukları nesne temelli eğitim etkinlikleri ile ziyaretçilerine zengin deneyimler sunarlar. Bu zengin deneyimlerle bilgi yapılandırma süreçlerinde ziyaretçileri özneleştirir. Bu özneleşme sürecinde kültür, sanat, tarih ve bilimle iç içe olan sosyal bir ortamın payının olması öğrencilerin yalnızca bilişsel gelişimlerini değil, duyuşsal ve sosyal gelişim süreçlerini de etkilemekte ve müzenin özgür seçime dayanan doğası öğrencilerin meraklarını desteklemektedir. Yapılandırmacı yaklaşımın esas alındığı günümüz eğitim sisteminde de öğrencilerin bu yönleriyle desteklenmesi hedeflenmektedir. Öğrencilerin bilgiyi, kendilerini ve toplumla olan bağlarını irdeleyebilecekleri ve becerilerini geliştirebilecekleri birer keşif alanı olarak müzelerin kullanımı bu noktada resmi eğitim sistemimizin bir parçası olmalı, müze-okul işbirliği tüm bileşenleri ile desteklenmelidir. Bu çalışmanın amacı, günümüz eğitim sistemi ihtiyaçları doğrultusunda müze eğitiminin yeri ile müze eğitiminin kuramsal temellerinin incelenmesi ve müze-okul işbirliğinin sağlanabilmesi için atılması gereken adımların belirlenmesidir.

Anahtar Sözcükler: Çağdaş müze, müze eğitimi, yapılandırmacılık, müze-okul işbirliği

* Ankara Üniversitesi Disiplinlerarası Müze Eğitimi ABD Yüksek Lisans Öğrencisi.

UTILIZATION OF MUSEUMS AS DISCOVERY AREAS

Gizem SIVRİKAYA *

Abstract

Contemporary museums offer experiences for visitors with their object based educational activities by bearing in mind visitors' prior knowledge, experience and needs. Thus, they encourage visitors' subjectivation in the knowledge construction process. Because this subjectivation process is contributed by a social environment containing culture, art, history and science, it affects not only students' cognitive development but also their affective and social development and promotes their curiosity due to its free-choice nature. It is aimed to encourage students in all these aspects in today's education system, which is based on constructivist viewpoint. At this point, museum -which is a discovery area where students scrutinise the connection among knowledge, society and themselves and improve their skills- should be a part of our educational system and museum-school collaboration should be supported with all their components. The purpose of this study is to analyze the place of the museum education in the direction of today's educational needs and theoretical bases of the museum education, also to determine the actions to be taken in order to provide museum-school collaboration.

Keywords: Contemporary museum, museum education, constructivism, museum-school collaboration

Giriş

Bireylerin var olan bilginin doğruluğuna karar verebilmesi, bu bilgiyi hayata aktarabilmesi ve bilgiye dönüştürücü nitelik kazandırabilmesi her an yeni bilgilere maruz kaldığımız günümüzde daha da önem kazanmaktadır. Yapılandırmacı eğitim yaklaşımı ile bütünleşen bu koşullarda eğitimin amacı öğrencilere 21. yüzyıl becerilerini kazandırmak olarak tanımlanmıştır. 21. yüzyıl becerileri 3 ana başlık altında ve 11 beceri türü olarak ele alınmıştır (Partnership for 21st Century Learning):

1. Öğrenme ve Yenilikçilik Becerileri

- Yaratıcılık ve Yenilikçilik
- Eleştirel Düşünme ve Problem Çözme

* M.Sc. Student, Ankara University, Department of Museum Education.

◆ Gizem Sivrikaya

- İletişim ve İşbirliği
- 2. Bilgi, Medya ve Teknoloji Becerileri
 - Bilgi Okuryazarlığı
 - Medya Okuryazarlığı
 - Bilgi ve İletişim Teknolojileri Okuryazarlığı
- 3. Yaşam ve Kariyer Becerileri
 - Esneklik ve Uyum
 - Girişkenlik ve Kendini Yönetebilme
 - Sosyal ve Kültürler Arası Beceriler
 - Üretkenlik ve Hesap Verebilirlik
 - Liderlik ve Sorumluluk

Ayrıca Kang ve arkadaşları (2010) çağımızın eğitim performansını dörder faktörden oluşan üç alanda tanımlamıştır. Bu alanlar bilişsel, duyuşsal ve sosyokültürel alanlardır. Bilişsel alanın alt boyutları bilgi yönetimi, bilginin yapılandırılması, bilginin kullanımı ve problem çözme becerilerinden oluşmaktadır. Duyuşsal alan öz kimlik, öz değer, kendi kendini yönetme ve öz sorumluluk alt boyutlarından oluşmaktadır. Son olarak sosyokültürel alanın alt boyutları toplumsal aidiyet, sosyal hassasiyet, sosyalleşebilme yeteneği ve sosyal icradır. Bahsi geçen her bir beceri; bilgi, öğrencinin kendisi ve toplum ile olan bağa işaret etmektedir ve bu üç unsur arasındaki iletişimde öğrenciye düşen görev, bu ağı kendi keşif rotası ile belirleyip yaşam yolunu yapılandırmasıdır.

Yaşam yolunu yapılandırırken gerekli becerilerin kazandırılmasında okulların yanı sıra eğitim ortamı olarak kullanılan farklı alanlar da vardır. Bu anlamda müze, galeri, bilim merkezi, akvaryum, hayvanat bahçesi gibi ortamlar sundukları eğitim hizmetleri ile gerek öğretmenler gerek ebeveynler tarafından değerlendirilmeye açık yerlerdir. Peki, bu gibi ortamları yaşam yolunu yapılandırırken ayrıcalıklı kılan özellikler nelerdir? Bu gibi ortamların en önemli özelliği ziyaretçiler üzerinde kalıcı etki bırakabiliyor olmasıdır. Dierking ve Falk'un (1997) ve ilkököl, ortaokul ve yetişkinlerden oluşan bir grup ile yaptığı çalışma, ilköğretim döneminde okul dışı ortamlarda eğitim etkinliğine katılmış olan kişilerin %96'sının bu etkinliğe ne zaman, kiminle gittiğini ve burada yapılan çalışmanın içeriğine dair en az üç şeyi hatırlayabildiklerini ortaya koymuştur. Daha özel olarak müzelerle yapılan çalışmalarda da süresi dakikalar ile saatler arasında değişen eğitim etkinliklerinin çocuklar üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Anderson, Piscitelli, Weier, Everett ve Tayler, 2002; Wollins, Jensen ve Ulzheimer,

1992). Müzelerin ziyaretçilerin hatıralarında yer etmesi yeterli bir eğitim çıktısı olarak görülmeyebilir. Bu durumda öğrenmenin doğrusal değil, karmaşık bir süreç olduğunu unutmamak ve hatıraların “Aha!” / “Evreka” anlarını tetikleyebilecek; problem durumunu çözebilecek ve yaratıcılığı ortaya çıkarabilecek gücünü yadsımamak gerekir.

Müze ve diğer keşif alanlarında yapılmış bazı yüksek lisans ve doktora çalışmalarına göre müze eğitiminin ülkemiz koşullarındaki daha somut çıktıları şöyle ifade edilebilir: Okul başarısı, eleştirel düşünme eğilimi, derse yönelik olumlu tutum ve bilimsel süreç becerilerinde pozitif yönde bir etki olarak belirtilebilir (Çerkez, 2011; Ertaş, 2012; Şentürk, 2009; Öztürk, 2014). Fakat bu çalışmada bilinçli olarak bu gibi “somut etki”-lere değil, keşif sürecine ve yaratıcılık anlarının ortaya çıkmasına yardımcı olan müze eğitimi sürecine değinilecektir. Çünkü öğrenme süreci, deneyimlerin zaman içinde ve bulunulan fiziksel koşullara bağlı olarak sürekli şekillendirilmesidir.

Falk ve Dierking bu durumu yaşanmış bir örnekle şöyle açıklamıştır: Kadın gün içinde hareketli bir köprünün üzerinden geçmek için arabasıyla trafikte beklemiş ve bu süre içinde köprünün hareketini izlemiştir. Akşam olduğunda eşine köprünün hareketi sağlama mekanizmasını anladığını terminolojik bir dil kullanarak açıklamıştır. Kocası bu terminolojiyi nereden bildiğini sorunca kadının cevabı “Geçen sene torunumuza müzeye götürdüğümüzde öğrenmiştim” olmuştur. Kadın, müze ziyareti sonrası ne öğrendiğini değerlendirmemiş, bir yıl boyunca öğrendiklerini kullanma ihtiyacı duymamış ve ancak bir yıl sonra öğrendiği bilgiyi günlük hayata aktarabilmiştir. Yani müzede öğrendiği bilgileri belirli bir süre sonra ve fiziki koşullar sağlandığında anlamlı hale getirebildiğini fark etmiştir (Falk ve Dierking,2000, 15-16). Tam da bu noktadan hareketle çalışmanın ana eksenini “Aha!” / “Evreka!” anlarını ören, yavaş ama emin adımlarla ilerleyen anlamlı öğrenme sürecine katkıda bulunabilecek müze eğitimidir.

Bu çalışmada (1) müzelerdeki eğitim süreçlerinin yansımaları olarak beceri gelişimi, (2) bu yansımaların arka planının incelendiği müze eğitimi programının kuramsal temelleri, (3) müzelerin birer keşif alanı olarak kullanımı ve (4) çocukların müzelerden daha iyi bir şekilde faydalanabilmesi adına müze-okul işbirliğinin sağlanabilmesi için atılabilecek adımlar başlıklar halinde ele alınmıştır. Çalışmada literatürden faydalanılmış ve kimi noktalar müzelerin çalışma veya işleyiş biçimleri örnek verilerek somutlaştırılmaya çalışılmıştır.

1. Müzeler ve Beceri Gelişimi

Dibella ve Steele’e (1981’den aktaran; Allard, Boucher ve Forest, 1994, 201) göre müzeler, öğrencilerin tıpkı kendi sorusuna yanıt arayan birer araştırmacı gibi hissetmesini sağlayarak öğrenme sürecini başlatan motivasyon kaynağı olabilir. Bu bakışla hazırlanan bir müze eğitim programı soru geliştirme, veri toplama, verinin analizi ve verinin sentezi olmak üzere dört aşamadan oluşur.

İlk aşama, öğrencilerin ilgi ve eğilimlerinden yola çıkarak seçilmiş bir nesneyi gözlemi ile başlatılır ve öğrencilerin verdikleri tepkiler üzerinden soruların oluşturulması

◆ Gizem Sivrikaya

sağlanır. Bu sorular, cevabı müzede araştırılmak üzere oluşturulur. Bu aşama, veri toplama aşamasının ön ayağıdır.

Veri toplama aşamasında, okulda oluşturulan sorulara yanıt olabilecek veriler toplanır. Bu aşamanın herhangi bir diğer veri toplama ortamından farkı, farklı bir dönemdeki farklı bir çevrenin özelliklerini yansıtan nesnelere gerek gözlem yoluyla gerek dokunarak iletişim halinde olmaktır. Müze, bu anlamda kitabi bilgiyle farklılık gösterir. Müze, bilgi ile somut bir iletişimin olanağını sağlayarak çocukların etrafındaki dünyayı kavrayışına yardımcı olur.

Üçüncü aşamada, müzede araştırma sonlandıktan sonra elde edilen verilerden bir sonuca ulaşmak amacıyla sınıfta veri analizi yapılır. Burada veri deşifre edilir, sınıflandırılır, karşılaştırmalar yapılır ve bu süreç boyunca çocukların bilgiyi yorumlaması teşvik edilmiş olunur. Yine bu aşamada müze öncesinde kurulan hipotezler varsa teyit edilir ve sonuçlar değerlendirilir.

Son olarak verinin sentezi aşamasında, çocuklar topladıkları verileri düzenler ve diğer arkadaşları ile paylaşmak üzere çalışmasını sunar (Allard, Boucher ve Forest, 1994, 201-203).

Burada bahsi geçen eğitim programı çizelgedeki gibi özetlenmiştir:

Çizelge 1: Araştırma Temelli Bir Müze Eğitim Programı Süreci

Müze öncesi (okul)	Hazırlık	Soru geliştirme	Nesne ile bütünleştirme
Müzede (müze)	Tamamlama	Veri toplama ve analizi	Nesnenin incelenmesi
Müze sonrası (okul)	Takip	Veri analizi ve sentezi	Nesnenin benimsenmesi

Bu eğitim programındaki süreçlerin katı bir şekilde ele alınmaması gerektiği ve süreçlerin iç içe geçebileceği yazarlar tarafından ayrıca vurgulanmıştır.

Müzeler buradaki örnekte görüldüğü gibi araştırma ve sorgulama becerilerinin geliştirilmesinde değerlendirilebilecek alanlar olduğu gibi farklı beceri alanlarının geliştirilmesi için de kullanılmaktadır. Örneğin, Çakır İlhan ve arkadaşlarının hazırladığı Müze Eğitimi Etkinlik Kitabı'nda müze eğitimi yoluyla geliştirilmek istenen beceriler "iletişim ve toplumsal beceriler" başlığı altında şöyle sıralanmıştır: Beden dilini kullanma becerisi, araştırma-inceleme becerisi, güdülenme, yaratıcı yazma becerisi, tasarım yapma becerisi, sergileme becerisi (2011, 6). Yine müze öncesi, müzede ve müze sonrası olarak üç aşamada düzenlenen bu müze eğitimi programının yaratıcılığın geliştirilmesine odaklandığı söylenebilir. Bunun yanı sıra yaratıcı dramın Türkiye'deki müze eğitimi çalışmalarında kullanılıyor olması etkileşim, işbirliği, farklı yollarla kendini ifade etme, yaratıcı düşünme gibi becerileri de geliştirmektedir. Ayrıca drama, özellikle geçmiş yaşantılarla sıkı bağları olan müzelerdeki eğitim etkinliklerinde

çocukların kişisel ve toplumsal köklerini güçlendirmektedir (Karadeniz ve Okvuran, 2014, 871).

Müze kelimesi kökenini Latince “museum” ve Yunanca “mouseion” kelimelerinden almaktadır. “Mouseion” Yunan mitolojisinde ilham perileri olarak bilinen “Mousa”lara ev sahipliği yapan tapınak anlamına gelmektedir. “Mousa” kelimesi ise Yunanca akıl, düşünce ve yaratıcılık gücü kavramlarını içeren “men” kökünden gelmektedir (Erhat, 1999’dan aktaran; Karadeniz, 2009, 23). Müzeler özü itibarıyla de akıl, düşünce ve yaratıcılık gücüne ev sahipliği yapan yerler olarak günümüz eğitim sisteminde öğrencilere kazandırılmak istenen araştırma-sorgulama ve yaratıcılık gibi becerilere kapı açmaktadır.

2. Müze Eğitimi Programının Kuramsal Temelleri

Eğitim ve psikoloji alanlarında bahsi geçen bazı kuramlar öğrenmenin kişisel ve sosyokültürel boyutları temel alınarak ikiye ayrılabilir: 1) Bilginin birey tarafından nasıl işlendiğini merkeze alarak değerlendirme yapan Piaget ve Gardner’ın kuramları, 2) öğrenmeyi etkileyen sosyokültürel koşulları merkeze alarak değerlendirme yapan Vygotsky ve Csikszentmihayli’nin kuramları.

Piaget’nin bilişsel kuramına göre bebeklikten yetişkinliğe kadar uzanan öğrenme süreci somuttan soyuta doğru gelişir. Bu gelişim süreçleri dört evreden oluşur. Her bir birey bu hiyerarşik zinciri takip eder ve kendi oluşturduğu şemaları özümleme ve uyma yoluyla dengeler. Böylece kendi gelişim sürecini oluşturur (Günçe, 1971). Gardner’ın çoklu zekâ kuramına göre zekâ; sözel zekâ, mantıksal/matematiksel zekâ, uzamsal zekâ, müzikal zekâ, kinestetik zekâ, sosyal zekâ, içsel zekâ ve doğa zekâsı olmak üzere 8 boyutta ele alınabilir. Bireyin kendine özgü bilişsel yapısı bu zekâ alanlarının bileşiminden oluşmaktadır. Gardner’ın kuramına dayalı olarak geliştirilen müze eğitim programlarında mümkün olduğunca farklı yöntem ve etkinlik programları kullanılmaya çalışılır. Böylece etkinliğe katılan grubun kendine özgü zekâ alanlarını kullanabilmesi sağlanır ve öğrenme biçimleri birbirinden farklı olan çocukların öğrenme süreçleri kolaylaştırılır (Demirel, Demir, İşcan, Tuncel ve Karacaoğlu, 2008, 27; MEB, 2006, 7-13).

Öğrenme üzerindeki çevresel etkenlerle ilgili kuramlara gelindiğinde akla gelen ilk isimlerden biri Vygotsky’dır. Vygotsky’nin sosyal gelişim kuramına göre öğrenme, çocuğun toplum, nesnelere ve olaylarla iletişimi ile ortaya çıkar. Yetişkinler oyun sırasında çocuğa bilinçsizce bile olsa birtakım şeyler öğretir ve öğrenme alanında çocuğun kendi gelişim seviyesinin üzerinde performans göstermesi yetişkinin sağladığı destekle gerçekleşmiş olur. Kurama göre bu ilerleme proksimal gelişim alanı ile açıklanır (Erdener, 2009, 92-93). Csikszentmihayli’nin akış kuramı kişinin kendini bir etkinliğe tamamen verdiği zamandaki zihinsel durumunu tanımlar. Kişinin akış durumunda olabilmesi için motivasyonu önemlidir. Burada motivasyonu sağlayan unsur kişiye sunulan zorluk ile kendi becerileri arasında bir dengenin olmasıdır. Bu kuramın eği-

◆ Gizem Sivrikaya

tim ortamına yansması eğitim etkinliğini düzenleyen kişinin öğrencilerin becerilerini zorlayabilecekleri düzeyde ve ihtiyaçlarına yönelik bir etkinlik hazırlamasıdır (Abuhamdeh ve Csikszentmihayli, 2011, 317-318).

Ayrıca Piaget ve Vygotsky’i yapılandırmacı yaklaşım açısından beraber ele almak mümkündür. Yapılandırmacı yaklaşımda her öğrenenin kendi bilgisini yapılandırdığı süreç, Piaget’nin psikolojik yapılandırmacılığını esas alırken bu yapılandırma sürecinde toplumun rehberlik ediyor olması Vygotsky’nin sosyal yapılandırmacılığına işaret eder (Erdem ve Demirel, 2002, 83).

Falk ve Dierking (2000, 10) bu kuramları da yansıtabilecek şekilde müzedeki öğrenmeye bütünsel bakılması ve müzedeki eğitimin üç bağlamda ele alınması gerektiğini belirtmiştir: 1) kişisel bağlam, 2) sosyokültürel bağlam, 3) fiziksel bağlam. Kişisel bağlam uygun motivasyon ve duygu durumu, kişisel merak, ön bilgi ve deneyimi temsil eder. Sosyokültürel bağlamda kültür ve toplumla bağlantı kurulur. Fiziksel bağlam, müzenin fiziksel koşullarının ziyaretçilerin davranışlarındaki ve öğrenme sürecindeki rolünü tanımlar.

Burada müze eğitimcilerle düşen görev, müzenin kendine özgü çerçevesine uygun eğitim ve öğrenme ortamı yaratmaktır. Hein (2001) yapılandırmacı bir müze eğitimcisinin ve tasarımcısının dikkat etmesi gereken üç noktayı şöyle sıralamıştır:

1. Bireysel ziyaretçilerin nasıl öğrendiğini dikkate almak
2. Ziyaretçilerin sergi ve programlara getirdiği kültürel, toplumsal, kişisel kurguları dikkate almak
3. Ziyaretçilerin sergi ve programlarla etkileşimi sırasında yaptıkları kişisel anlamlandırmayı kabul etmek, uyum sağlamak ve değer vermek (Hein, 2001, 3).

Bu yapılandırma sürecini destekleyici olarak müzelerin katılım sağlanan eğitim etkinlikleri haricindeki uygulamaları da olabilir. Buna örnek olarak Katalonya Ulusal Sanat Müzesi’nde genç ziyaretçilerin koleksiyondan seçtikleri bir eserle günlük hayattan seçtikleri bir görüntüyü eşleştirip bu eşleşmenin yaptığı çağrışıma slogan üretmeleri istenmekte ve bu çalışmalar müzenin internet sitesinde yayınlanmaktadır (MNAC, 2016). Böylece müze hem kendi koleksiyonunu tanıtmış olup hem de ziyaretçilerin koleksiyonu sosyokültürel ve kişisel bağlamda değerlendirme süreçlerini desteklemiş olmaktadır.

Resmi eğitim sistemindeki kuram ve yaklaşımdan ilham alan müzelerdeki eğitimi sınıf ortamı ile kıyaslamamak fakat okul müfredatının içinde ve okulun yanı sıra öğrenme ortamları olarak değerlendirebilmek gerekir. Müzeler, kendini sınıf ortamında ifade edemeyen öğrenciler için becerilerini ortaya koyabilecekleri ve kendi bildiklerini yönlerini açığa çıkarabilecekleri bir alandır. Ayrıca Tran’a göre müzeleri okul ortamından farklı yapan özelliği özgür seçime ve değerlendirme yapmaya açık olan

doğasıdır. Müzeler bu özellikleri ile öğrenmeyi desteklemekte ve geliştirmekte, böylece insan doğasında bulunan öğrenmeye yönelik güdüyü beslemektedir (2007, 280).

3. Keşif Alanı Olarak Müzeler

Müze, Oxford sözlüğünde sanatsal, kültürel, tarihi ve bilimsel uğraş nesnelерinin toplandığı ve sergilendiğı alanlar olarak tanımlanmıştır. Bu içerik yelpazesi ile müzeler, insanlık tarihine tanıklık edilebilecek birer uğrak noktası; tam da müze eğitimine ve müzede öğrenmeye denk gelecek şekilde insanlık tarihinin keşif alanları olarak tanımlanabilir. Bu keşif alanları ile toplumun kültür, sanat, estetik, tarih, doğa, bilim ve değer bilincinin gelişmesi sağlanmaktadır. Tüm bu bilincin gelişmesinde ise deneyimin rolü büyüktür.

Müze kendi doğası gereğı barındırdığı koleksiyon aracılığıyla ziyaretçisine birçok deneyim olanağı sunmaktadır. Nesnelерin yanı sıra günümüz müzelerinin sunduğı işitsel cihazlar, etkileşimli ekranlar, animasyonlar, nesnelere yönelik bilgi kartları, grafik veya diğer görseller gibi birçok farklı türden materyal de müzeleri uyaran çeşitliliğı açısından önemli bir yere taşımaktadır. Zekânın doğuştan getirilen özelliklerini yanı sıra yaşantı ile de ilişkili olduğu ve bol uyaran içeren ortamların zekâ gelişimine katkı sağladığı bugün bilinmektedir (MEB, 2006, 8). Bu anlamda müzelerin uyaran yelpazesindeki genişliğini değerlendirmek önemli bir yerde durmaktadır.

Müzeler, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca içerdiği koleksiyon çeşidine göre şöyle sınıflandırılmıştır: Sanat müzeleri; tarih müzeleri; antropolojik müzeler (arkeoloji, etnoloji, folklor); doğa tarihi müzeleri; bilim ve endüstri müzeleri; uzmanlık dallarıyla ilgili müzeler (cam, sağlık, saat vb.) (2016). Bu elbette gerekli bir sınıflandırmadır fakat müze eğitiminin içeriğini doğrudan ders ve müze türü olarak eşleştirmek müzelerin disiplinler arası çalışmaların önünü açabilecek yerler olarak görülmesine engel olabilir. Ülkemizde yapılan müze eğitimi konulu, okul derslerinin müze ile ilişkilendirildiğı yüksek lisans ve doktora tezlerine bakıldığında çalışmaların çoğunun Sosyal Bilgiler ve Görsel Sanatlar dersleri ile ilişkilendirildiğı görülmektedir (Ulusal Tez Merkezi, 2017). Bu durum genel olarak müzelerin yalnızca görsel kültüre, kültürel mirasa ve tarihe dayalı alanlar olarak görülmesinin bir yansıması olarak ele alınabilir. Fen Bilimleri dersi alanına yönelik müze ile ilgili çalışmalarının ise genel olarak bilim merkezlerinin yanı sıra tabiat tarihi müzeleri ve bilim müzelerinde yapıldığı görülmektedir (Yaşar, 2014; Dilli ve Bapoğlu-Dümenci, 2015). Bu gibi çalışmalar kıymetli olmakla beraber her ders ile ilgili etkinliğin birçok müze türüne yayılması eğitimdeki niteliğın artırılması yönünde bir adım olabilir. Buradaki kasıt, bilim veya tabiat tarihi müzesi olarak değerlendirilmeyen müzelerde Fen Bilimleri dersine yönelik ya da tarih veya antropolojik müze türünde değerlendirilmeyen müzelerde Sosyal Bilgiler dersine yönelik çalışmalar yapılabileceğidir. İstanbul Eski Şark Eserleri Müzesi ile İstanbul Çinili Köşk Müzesi'nde gerçekleştirilen "Arkeoloji Müzesinde Kayboldum, Yolumu Matematikle Buldum" etkinliğı bu bakışa güzel bir örnek olarak verilebilir. Bu etkinlikte çocuklara

hem müzedeki eserlerle günlük hayat sorunlarını birleştirme hem de çeşitli matematik sorularıyla pratik yapma imkânı yarattığı söylenebilir. Aynı zamanda matematiği somutlaştırıp arkeoloji müzelerini yalnız sosyal bilimlerle ilgili yerler olarak görmekten uzaklaşmaları yönünde bir adım olarak yorumlanabilir. Yine benzer bir yaklaşımla endüstri müzesi başlığı altında bulunan Rahmi Koç Müzesi'nin Sosyal Bilgiler, Türkçe, Matematik, Fen Bilgisi ve Görsel Sanatlar gibi birçok derse atıfta bulunarak hazırlanan eğitim paketi de bu yöndeki bakışın önemli göstergelerinden biri olarak ele alınabilir. Ayrıca, aynı nesnenin farklı müze türleri içinde değerlendirilmesinin öğrenciye bilginin kendi başına değil, bağlam içinde anlam kazandığına dair önemli bir ipucu vereceğini de gözden kaçırmamak gerekir. Buna hem arkeoloji hem de tabiat tarihi müzeleri koleksiyonlarında bulunan yontulmuş taşlar örnek verilebilir. Arkeoloji müzesindeki genel vurgu insanoğlunun kendi yarattığı tarih iken, tabiat tarihi müzesinde doğanın parçası olan insanoğlunun doğaya müdahalesi ve doğa ile olan özgün ilişkisidir.

Buradan hareketle müzeler, sadece koleksiyon çeşitliliği ve bir yaratımın ürünü olan sergileme biçimleri ile doğasında birer öğrenme alanı olarak görülmemelidir. Önemli olan, müzeleri bu özgünlüğünden yola çıkarak planlanan eğitim etkinlikleri ile çok disiplinli birer keşif alanına çevirebilmektir. Bu noktada, eğitim planının ve etkinliğin niteliği müze-okul işbirliğinin sağlanabilmesine, müze eğitimciler ve öğretmenlerin özellikle imkânlar açısından teşvik edilmesine bağlıdır.

4. Müze Eğitimi Alanındaki Sorumluluklar ve Öneriler

Müze eğitimi alanından en verimli şekilde faydalanabilmek için müze eğitimciler ile öğretmenlerin yetkinliği ve müze-okul işbirliğini sağlayacak koşulların oluşturulması önemlidir. Bu yüzden makalenin bu kısmında ilerlemeyi sağlayabilecek bazı önerilere yer verilecektir. Bu önerilerin sorumlu bileşenleri Kültür ve Turizm Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, üniversiteler ve müzeler olarak düşünülmüştür.

Karadeniz vd. (2015, 220) müze eğitimcilerinin görevini müze koleksiyonuna dayanan, okul işbirliği ile geliştirilen, eğitim amaçlı, yarı veya tam yapılandırılmış programlar yürütmek olarak tanımlamış ve buradan hareketle müze eğitimcilerin disiplinler arası ve çok yönlü bir eğitim perspektifine sahip olması gerektiğini belirtmişlerdir. Ülkemizde şimdilik müze eğitimcilerin belirli yeteneklerle donatılmış olarak yetişmesini sağlayan tek program Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Disiplinlerarası Müze Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı (1997)'dir. TÜİK verilerine göre (2015) Türkiye'deki bakanlığa bağlı müze sayısının 193, özel müze sayısının 216 olduğu düşünülürse müze eğitimcilerin yetiştirilmesi adına daha fazla adım atılması gerekmektedir. Müze Eğitimi alanında üniversite eğitimi yapan bölümlerin artırılması uzun vadede bir seçenek iken enstitü gibi işleyen ara kurumların oluşturulması da gündeme alınabilecek seçenekler arasında görülebilir. Burada üniversitelerin eğitim fakültelerinin ve müzelerde alanında uzman kişilerin eğitim verdiği bir ara kurum olarak çalışan enstitüler oluşturulabilir veya bazı müzelerin bünyesinde enstitüler

oluşturulup yüksek lisans veya sertifika programları açılabilir. Bu duruma Amerikan Doğa Tarihi Müzesi'ndeki Müze Eğitimi alanındaki yüksek lisans programı örnektir (Master of Arts in Teaching Programme). Toplam olarak 15 ay süren programda hedef, fen eğitimi alanından mezun kişilerin müze ortamında eğitim programı düzenleyebilecek yetkinliğe ulaşmalarını sağlamaktır. Benzer şekilde fen alanında belli bir donanımına sahip 18-21 yaş arası gençler için düzenledikleri Müze Eğitimi ve İstihdam Programında (Museum Education and Employment Programme) adaylar bir yaz dönemi boyunca alan bilgisi ve eğitim etkinliği düzenleyebilme konusunda yetiştirilmekte ve programı başarılı bir şekilde tamamlayanlara altı haftalık staj imkânı tanınmaktadır. Bu gibi işleyişlerle ülkemizde de müze eğitimciler yetiştirilmesi mümkündür. Örneğin, Anadolu Medeniyetleri Müzesi gibi alan çalışmaları ile bilimsel bilgiye kaynaklık eden, çalışmalarını belli aralıklarla çıkardıkları yayımlarla sunan ve kendi türü içinde önde gelen müzeler üniversitelerin eğitim fakülteleri ile ortak program açarak alan bilgisi ve pedagojik bilginin pratik alan içerisinde öğretildiği, enstitü olarak da çalışan yerler haline getirilebilir; burada yetişen müze eğitimciler ülkemizdeki diğer müzelere müze eğitimcisi kadrosu ile istihdam edilebilir.

Üniversitelerin eğitim fakültelerinde müze eğitimine yönelik derslerin açılması ise öncelikli olarak öğretmen adaylarının kendi öğrenme sürecini destekleyecek, devamında da görev aldıkları okullarda müze ziyaretleri düzenlemelerinin yolunu açacaktır. Ankara Üniversitesi İlköğretim Bölümü Okul Öncesi Öğretmenliği son sınıf öğrencileri ile yapılan bir çalışmada öğretmen adayları seçmeli olarak aldıkları Müze Eğitimi dersi kapsamında hem kendi genel kültürlerini genişletmiş hem de müzede eğitime dair öğretmenlik hayatlarında kullanabilecekleri bir ürün dosyası oluşturmuşlardır (Karadeniz ve Okvuran, 2014, 867). Diğer en önemli çıkarımlar da müze eğitimine dair deneyimi olan öğretmen adaylarının meslek hayatlarında müze ziyaretlerine dair daha olumlu bir tutuma sahip olacakları ve öğrencilerini de bu yönde destekleyebilecekleri olabilir.

Son olarak, Kasım 2016'da Milli Eğitim Bakanlığı ve Kültür ve Turizm Bakanlığı arasında bir işbirliği protokolü imzalanmıştır. Protokol kapsamında müze ve ören yerlerinin okullar tarafından kullanımı teşvik edilmekle beraber Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanacak olan film, belgesel ve video gibi içeriklerin Eğitim Bilim Ağı (EBA) üzerinden okulların kullanımına sunulması hedeflenmiştir. Ayrıca alanında uzman kişilerin desteği ve kurumlarla yapılabilecek işbirliği ile kültürel belleğimizin yitirilmemesi ve sanatsal birikimin artırılması hedeflenmiştir. Bu olumlu yöndeki adımların okullar tarafından etkili bir şekilde kullanılıp kullanılmadığı ile ilgili araştırmaların yapılması protokolün getirilerinin daha ileriye taşınması adına faydalı olabilir.

Sonuç

Müzelerin kendini eğitim ortamı olarak tanımladığı günümüzde, ülkemizdeki müzelerde hem eğitim etkinliklerinin düzenlenmesi hem de müzelerin ziyaretçi odak-

◆ Gizem Sivrikaya

lı bir yaklaşımla koleksiyonunu teknolojik unsurlarla da destekleyerek topluma sunması ve öğretmenlerin bazı projeler kapsamında hizmet içi eğitime katılarak müze eğitimi hakkındaki görüşünü ve deneyimini geliştirmesi ülkemiz çocuklarının anlamlı öğrenme sürecine katkı sağlayacaktır. Müze ve eğitim alanındaki gelişmeleri takip ederek bu süreci daha ileriye taşımaksa çağdaş eğitim anlayışımızın ayrılmaz bir parçası olmalıdır.

Kaynakça

- Abuhamdeh, S., ve Csikszentmihalyi, M. (2011). *"The Importance of Challenge for the Enjoyment of Intrinsically Motivated, Goal-Directed Activities"*, **Personality and Social Psychology Bulletin**,38, S. 3, ss.317-330.
- Allard, M., Boucher, S., ve Forest, L. (1994). *"The Museum and the School"*, **McGill Journal of Education**,29, S. 2, ss.197-212.
- Anderson, D., Piscitelli, B., Weier, K., Everett, M., ve Tayler, C. (2002). *"Children's museum experiences: Identifying powerful mediators of learning"*, **Curator**, 45, S. 3, ss.213 – 231.
- Çakır İlhan, A., Artar, M., Okvuran, A., ve Karadeniz, C. (2011). Müze Eğitimi Etkinlik Kitabı.** UNICEF, http://panel.unicef.org.tr/vera/app/var/files/e/t/etkinlik_paketi.pdf
- Çerkez, S. (2011). **Sosyal Bilgiler Dersinde Müze Eğitimine Dayalı Öğretim Uygulamalarının Öğrencilerin Akademik Başarısına Ve Tutumlarına Etkisi**, Kastamonu Üniversitesi, (Yüksek Lisans Tezi), Kastamonu.
- Demirel, Ö., Demir, K., Demirhan İŞCAN, C., Tuncel, İ, ve Karacaoğlu, C. (2008). *"Çoklu Zeka Kuramına Dayalı Etkinliklerin Erişi, Tutum ve Öğrenmelerin Kalıcılığına Etkisi"*, **Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 3, S. 1- 2, ss.75-86.
- Dierking, L. D. ve Falk, J. H., (1997). *"School Field Trips: Assessing Their Long-Term Impact"*, **Curator: The Museum Journal**,40, S. 3, ss. 211-218.
- Dilli, R., ve Bapoğlu-Dümenci, S., (2015). *"Okul Öncesi Dönemi Çocuklarına Anadolu'da Yaşamış Nesli Tükenmiş Hayvanların Öğretilmesinde Müze Eğitiminin Etkisi"*, **Türk Eğitim Derneği Eğitim ve Bilim Dergisi**, 40, S.181, ss. 217-230.
- Erdem, E., ve Demirel, Ö. (2002). *"Program Geliştirmede Yapılandırıcılık Yaklaşımı"*, **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, S. 23, ss.81-87.
- Erdener, E. (2009). *"Vygotsky'nin Düşünce Ve Dil Gelişimi Üzerine Görüşleri: Piaget'e Eleştirel Bir Bakış"*, **Türk Eğitim Bilimleri Dergisi**,7, S. 1, ss.85-103.
- Ertaş, H. (2012). **Okul Dışı Etkinliklerle Desteklenen Eleştirel Düşünme Öğretiminin, Eleştirel Düşünme Eğilimine Ve Fizik Dersine Yönelik Tutuma Etkisi**, Hacettepe Üniversitesi, (Doktora Tezi), Ankara.
- Falk, J. H., ve Dierking, L. D. (2000). **Learning from museums: Visitor experiences and the making of meaning**, AltaMira Press, CA

- Framework for 21st Century Learning - P21. Erişim tarihi: 3 Ocak 2017, <http://www.p21.org/about-us/p21-framework>
- Günçe, G. (1971). "Jean Piaget Ve Temel Kuramsal Fikirleri", **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 4, S. 1, ss.19-32.
- Hein, G.E. (2001). "Constructivism: More Than Meaning Making", **Museological Review**, 7, S. 3, ss. 1-17.
- Kang, M., Heo, H., Jo, I., Shin, J., ve Seo, J. (2010). "Developing an Educational Performance Indicator for New Millennium Learners", **Journal of Research on Technology in Education**, 43, S. 2, ss.157-170.
- Karadeniz, C. (2009). **Dünyada Çocuk Müzeleri ile Bilim, Teknoloji ve Keşif Merkezlerinin İncelenmesi ve Türkiye İçin Bir Çocuk Müzesi Modeli Oluşturulması**, Ankara Üniversitesi, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- Karadeniz, C., ve Okvuran, A. (2014). "Müzedede Bir Gece: Çorum Arkeoloji Müzesi'nde Müze Eğitimi", **İlköğretim Online**, 13, S. 3, ss.865-879.
- Karadeniz, C., Okvuran, A., Artar, M., ve Çakır İlhan, A. (2015). "Yeni Müzebilim Bağlamında Müze Eğitimine Çağdaş Yaklaşımlar ve Müze Eğitimcisi", **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 48, S. 2, ss.203-226.
- MAT Program Overview. Erişim tarihi: 4 Ocak 2017, <http://www.amnh.org/learn-teach/master-of-arts-in-teaching/mat-program-overview>
- Milli Eğitim Bakanlığı(2006). **İlköğretim Sanat Etkinlikleri Dersi Programı ve Kılavuzu (1-8. Sınıflar)**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara
- MNAC - Museu Nacional d'Art de Catalunya. Erişim tarihi: 31 Aralık 2016 <http://www.museu-nacional.cat/en/youths>
- Museum Education and Employment Programme. Erişim tarihi: 4 Ocak 2017, <http://www.amnh.org/learn-teach/post-secondary/museum-education-and-employment-program/>
- Onur, B. (2012). **Çağdaş Müze, Eğitim ve Gelişim: Müze Psikolojisine Giriş**, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara
- Öztürk, A. (2014). **Mevlana Toplum Ve Bilim Merkezi Öğretim Programlarının Öğrencilerin Bilimsel Süreç Becerilerine Ve Bilime Yönelik Tutumlarına Etkisi**, Ege Üniversitesi, (Yüksek Lisans Tezi), İzmir.
- Rahmi M. Koç Müzesi Eğitim Paketi, Erişim Tarihi: 1 Nisan 2017, http://www.rmkmuseum.org.tr/cengelhan/turkce/images/Cengelhan_Rahmi_M_Koc_Muzesi_Eitim_Paketi.pdf
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Müze Çeşitleri, Erişim tarihi: 31 Aralık 2017, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,80160/muze-cesitleri.html>
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı ve Kültür ve Turizm Bakanlığı Arasında İş Protokolü, Erişim Tarihi: 1 Nisan 2017, <http://teftis.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/49309,milli-egitim-bakanligi-ile-kultur-ve-turizm-bakanligi-a-.pdf?0>

◆ Gizem Sivrikaya

Tran, L. U. (2007). "Teaching Science in Museums: The Pedagogy and Goals of Museum Educators", *Science Education*, 91, S. 2, ss.278-297. Educa-

Türkiye İstatistik Kurumu, Kültürel Miras 2015, Erişim tarihi: 4 Ocak 2017,
<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21550>

Ulusal Tez Merkezi, 2017, Erişim tarihi: 1 Nisan 2017, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> "museum education" anahtar kelime olarak tez adı ile aratıldığında 25 adet teze ulaşılmaktadır.

Şentürk, E. (2009). **The Effect Of Science Centres On Students' Attitudes Towards Science**, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara.

Wollins, I. S., Jensen, N., ve Ulzheimer, R. (1992). "Children's Memories of Museum Field Trips: A Qualitative Study". *Journal of Museum Education*, 17, S. 2, ss.17-27.

Yaşar, E. (2014). **Bilim Müzesi Ziyaretçilerinin Müze İstasyonundan Öğrendiklerinin Bilgi Hiyerarşisi ile Ölçülmesi ve İstasyondan Öğrenilenlerin İstasyonun Tasarım Amacı ile Karşılaştırılması**, Marmara Üniversitesi, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara.

ANKARA'DAKİ MÜZELERİN EĞİTİM İŞLEVLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Gökçen ÖZBEK*
Ali Akın AKYOL**
Aysel KÖKSAL AKYOL***

Öz: Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM), 2007 yılında yaptığı müze tanımına göre; müzeler, kar amacı gütmeksizin toplumun gelişmesine hizmet eder, insanlığın ve çevresinin somut ve soyut mirasını eğitim, çalışma ve beğeni amaçları çerçevesinde toplar, muhafaza eder, araştırır, sergiler ve halkın mirası ile buluşmasına açık olur. Bu bağlamda, müzelerin eserlerin sergilendiği bir yer olmasının yanı sıra aktif ilişkilene ve eğitim yoluyla ziyaretçi ile iletişime geçen bir yer olmaya doğru değişim gösterdiği dikkati çekmektedir. Müzelerin eğitim ortamı olarak algılanması ile müzede eğitim, müzede eğitim yapılan ortam ve müze eğitimcisi gibi kavramlar sıklıkla kullanılmaya başlanmıştır. Bu değişimi göz önünde bulundurarak bu çalışmada, Ankara'da bulunan ve mekanlarını eğitim ortamı olarak kullanan müzelere odaklanılmıştır. Çalışma kapsamında, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılmış, bu bağlamda Ankara kent merkezi ve ilçesi Beypazarı'nda aktif eğitim yapan beş müze seçilmiştir. Söz konusu müzelerin sunduğu eğitimlere dair bilgi toplayabilmek için yarı yapılandırılmış görüşme formları ile doküman analiz formları geliştirilmiştir. Formlarda; Müze Eğitimcisi, Eğitim/Program/Etkinlikler, Hizmet ve Tanıtım, İşbirliği ve Destek, Mekan olmak üzere belirlenen beş temel temaya yönelik sorulara yer verilmiştir. Yapılan çalışma sonucunda, müzelerin hepsinde en az bir müze eğitimcisinin bulunduğu, müze eğitimcilerinin ikisinin "Müze Pedagojisi" alanında eğitim gördüğü belirlenmiştir. Müze eğitimcileri, müze ve müze eğitimi alanlarında kendilerini daha yetkin hissettiklerini ifade etmişlerdir. Müzelerde, küçük bir grubun veya müze eğitimcisinin okul öncesinden başlayıp 17 yaşa kadar olan çocuklar için etkinlikler geliştirdiği ve bu etkinliklerin değerlendirildiği saptanmıştır. Çalışma kapsamında ele alınan bütün müzelerin, uzmanlarla işbirliğine açık olduğu ve bir müze hariç diğerlerinde eğitimler için ayrı ve uygun bir mekanın olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Müze Eğitimi, Ankara Müzeleri, Müze Eğitim Programı, Müze Eğitimcisi, Müze Ortamı.

* Dr.; Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü.

** Yrd. Doç. Dr.; Gazi Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Bölümü.

*** Prof.; Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü.

INVESTIGATION OF MUSEUMS IN ANKARA IN TERMS OF THE EDUCATIONAL FUNCTION

Gökçen ÖZBEK*
Ali Akın AKYOL**
Aysel KÖKSAL AKYOL***

Abstract

In 2007, International Council of Museums (ICOM) had updated the definition of museum as a non-profit, permanent institution in the service of society and its development, open to the public, which acquires, conserves, researches, communicates and exhibits the tangible and intangible heritage of humanity and its environment for the purposes of education, study and enjoyment. In this regard, it is also significant that museum has been shifting from only conservation an exhibition of items toward communication with audience through active engagement and education. With perceiving the museums as an environment for education, the terms of education in museums, museum environment, and museum educator have begun to use. Considering this shift, the present study focuses on museums in Ankara of which museums have been using their context for education. In the scope of the study, five museums in Ankara had been selected using purposeful sampling. To collect data from museums, semi-structured interview form and document analysis forms were developed. In the forms, the data were gathered under five titles: Museum Educator, Education/Program/Activities, Service and Publicity, Cooperation and Support, and also Space. The result of the study showed that all museums have museum educators, two of whom have museum pedagogy background. Educators stated that they had felt more competent in the fields of museum and museum education; and also they had been planning and evaluating activities for the children from preschool to aged 17. Additionally, the study revealed that all museum are open for cooperation with experts and except for one museum, all have separate and appropriate room for the education.

Key words: Museum Education, Museums in Ankara, Museum Curriculum, Museum Educator, Museum Environment.

* Dr, Ankara University, Faculty of Health Sciences, Department of Child Development.

** Assist. Prof. Dr., Gazi University, Faculty of Fine Arts, Gazi Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Department of Conservation and Restoration of Cultural Assets.

*** Prof. Dr, Ankara University, Faculty of Health Sciences, Department of Child Development.

GİRİŞ

Geçtiğimiz yüzyılın ortalarından itibaren post-modern yaklaşımın tetiklemesi ile pek çok alanda gerçekleşen yeniden-düzenleme süreci, Bauman'ın (2000) altını çizdiği gibi tamamlanmamış modernizasyon sürecinin karakteristik özelliğidir. Bireyi odağa alan bu anlayış, pek çok alanda olduğu gibi eğitim ve müze alanlarında da etkisini göstermiştir. Her iki alanda da bireyin ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak, onun hazır bulunmuşluğu üzerinden, bireysel farklılıkları yadsımadan, bireyin bilişsel, sosyal ve kültürel gelişimini destekleme çabası, bu iki alanın birbirine yaklaşmasını sağlamıştır. Bu durum da, "müze pedagojisi" olarak isimlendirilen, eğitim ile müzelerin işbirliği yaptığı yeni bir disiplini yaratmıştır (Paykoç ve Baykal, 2000). Bu bağlamda, müzeler nesnelere sadece koruyan ve sergileyen yerler olma özelliklerinin ötesinde ziyaretçi ile iletişime geçip onların eğitiminden sorumlu kurumlardan biri olma yolunda ilerlemektedir. Post-modernizm ile paralel bir biçimde şekillenen ve kimi kuramcılarca post-müze olarak isimlendirilen (Hooper-Greenhill, 2000) bu akımda müzenin kültür, iletişim, öğrenme ve kimlikle iç içe bir duruş sergilemesi beklenmektedir. 2007 yılında Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM) müzelerin tanımını şu şekilde güncellemiştir: "Toplumun gelişmesine hizmet eden kar amacı gütmeyen; insanlığın ve çevresinin somut ve soyut mirasını eğitim, çalışma ve beğeni amaçları çerçevesinde edinen, muhafaza eden, araştıran, iletişime geçen ve sergilen halka açık daimi kurumlardır." Benzer şekilde, eğitim süreçlerini koordine edecek kişi kurum ve yapıların da, modernizm sürecinde sınırlı kaldıkları okul duvarlarının dışına taşarak müzeleri bu süreçte destekleyecek, yönlendirecek ve deneyimleri paylaşacak bilinçte davranmaları gerekmektedir. Ancak karşılıklı açık ve paylaşımcı bir tavır ile verimli bir birlikteliğin ivmeleneyeceği öngörülmektedir.

Bireyi odağa alan eğitim algısının kabulünden bu yana daha birey odaklı bir yaklaşım takip edilmeye çalışılmaktadır. Bu bağlamda da, yaşadığımız çağ, beklentilerini yetkinlik bazında tanımlamaya başlamıştır; yeterlilikler çerçevesinde yapılandırılan eğitim-öğretim süreçlerinde, kişinin bilgi ve becerilerini aynı anda geliştirmesini ve bunu yaşamında ve iş ortamlarında gereken düzeyde gösterebilmesini kapsamaktadır (Lizzio ve Wilson, 2004). Alana özgü yetkinliklerin yanı sıra, problem çözme, kavramsal ve bağlamsal algılama, kişiler arası iletişim becerileri gibi günlük hayata dair temel becerilerin geliştirilmesi de gerekmektedir. Bu becerilerden yola çıkan eğitimin de bireylerin sadece sosyal, kültürel ve bireysel gelişimlerini bir bütün olarak görüp değerlendirme odağında olması beklenmektedir. Bu nedenle, bireye bilgi doğrudan aktarımı üzerinde çalışan değil yaşanan ve öğrenilen çevreyi zenginleştiren bir bakış açısının yerleştirilmesi gerekmektedir. Bu da ciddi mekanlar olarak algılanan ve günlük yaşamdan ayrı tutulan okul çerçevelerinde gerçekleştirilmek mümkün değildir (Hooper-Greenhill, 2007).

Müzelerdeki hem yapılandırılmış hem de yapılandırılmamış öğrenme süreçlerinin okullardakinden daha farklı olduğu söylenebilir. Müzelerde amaca göre düzenlenmiş bir çevre olduğu söylenebilirken; okul binasına adım atan öğrencinin genellikle düzenlenmiş bir çevreyle karşılaşmadığı görülmektedir. Eğitim ortamları, pek çok paradigma değişimine sahne olsa da, gerçek anlamda 18. yüzyıl bakış açısının değiştiğini söylemek zordur. Fakat müzeler, sergilenen eserler ve sergileme biçimi ile zengin ve şaşırtıcı bir öğrenme ortamı sunmakta (Hooper-Greenhill, 2007), doğası gereği, ilgi ve merak oluşturmaktadır. Bu bağlamda müze yapılandırılmamış bir öğrenme ortamını, sadece var olma biçimi ile sunmaktadır. Özellikle yeni nesil müzelerde, bir yönlendirme ihtiyacını yok edecek şekilde önceden yapılandırılmış bir sunum ile ziyaretçinin öğrenme sürecine, sergileme biçiminin kendisi rehberlik ettiği görülmektedir. Bu rehberliğe ek olarak, müze pedagojisi yardımıyla müzedeki eğitim sürecinin yapılandırılması ile oluşan öğrenmenin kalitesinin ve verimliliğinin arttığı gözlemlenmektedir (Paykoç ve Baykal, 2000).

Müze ile eğitim-öğretim süreçlerini aynı yaklaşımda birleştirme çabası yeni bir fikir değildir; seminerler, konuşmalar ve etkinlikler yolu ile bu kaynaştırma yapılmaktadır (Demirdelen vd., 2005). Fakat bu kaynaştırmanın sistematik yapılması post-müze kavramı ile ilişkilenebilir. Ülkemizde, bu çabaları yapılandırma adına gerçekleştirilen örneklerden ilki Anadolu Medeniyetler Müzesi'nde kurulan eğitim departmanı ve bunun bünyesinde geliştirilen programlar ile eğitim atölyeleridir (Akyol vd., 2004). Son yıllarda benzer bir sistem örneği de Mardin Müzesi'nde görülmektedir. Bu örnekler incelendiğinde, müzelerdeki öğrenme sürecinin 18. yüzyılda şekillendiği gibi "bakmakla" sınırlı olmadığını söylemek mümkündür. Zengin bir öğrenme ortamı sunan müzelerin, aynı zamanda bireylerin öğrenme süreçleri ile ilişkilenebilen eğitim yöntem ve tekniklerini kullandığı görülmektedir. Yapararak yaşayarak öğrenme deneyimi sunan atölyelerin yanı sıra, oyunlarla, drama yöntemi ile gerçek yaşam deneyimlerinden yola çıkan durumlarla ziyaretçinin müze deneyimini gerçek bir öğrenme süreci haline getirdiği söylenebilir. Sistematik bir yapılandırma gerektiren bu deneyim süreçleri, müze eğitim programlarına ve müze eğitimcilerine olan ihtiyacı doğurmaktadır. Türkiye'de bu ihtiyacı gidermek için Müze Pedagojisi programları ile üniversitelerde uzman yetiştirilmeye çalışılmaktadır.

Tüm bu çabalar dahilinde bu araştırmada, Ankara'da bulunan ve mekanlarını eğitim ortamı olarak kullanan müzelerin eğitim işlevleri açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Bu çalışmanın amacı kapsamında yöntem olarak durum çalışması seçilmiştir. Bu yöntemde, bir olgunun çok yönlü olarak kendi yaşam çerçevesinde araştırılarak var olan durumunun ortaya çıkarılması hedeflenmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Çalışmada, kendi bağlamlarında incelenecek olan müzeler, Ankara ili ile sınırlandırılmıştır. Çalışma kapsamında, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılır.

◆ Gökçen Özbek / Ali Akın Akyol / Aysel Köksal Akyol

mıştır. Bu bağlamda durum çalışmasına dâhil edilmek üzere, Ankara il sınırlarında yer alan ve aktif eğitim yapan beş müze seçilmiştir. Seçilen müzeler, Şekil 1’de gösterildiği gibi, Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi, Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Yaşayan Müze, Ankara Veteriner Anatomik Müzesi (AVAM), Ankara Rahmi M. Koç Müzesi’dir. Ankara kent merkezinde 48, ilçeleri de dahil edildiğinde toplam 58 müze ziyarete açık durumdadır. Çalışma kapsamında seçilen müzeler yıllık ziyaretçi sayısı oldukça yüksek olan ve örnekleme ifade edecek devlet, özel ve üniversite müzeleridir.

(a)

(b)

(c)

(d)

(e)

Şekil 1. Araştırmanın gerçekleştirildiği Ankara Müzeleri; (a) Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi, (b) Ankara Rahmi M. Koç Müzesi, (c) Ankara Üniversitesi Anatomi Müzesi, (d) Beypazarı Yaşayan Müze, (e) Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Araştırma kapsamında yer alan müzelerin genel özellikleri Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Müzelerin Genel Özellikleri

	Müze Kategorisi	Müze Türü	Ziyaretçi Sayısı (2015 yılı)	Eğitime Katılan Ziyaretçi Sayısı	Bütçe
Müze-1	Özel	Arkeoloji ve Sanat Müzesi	11205	5211	Giriş ücreti
Müze-2	Özel	Sanayi ve Teknoloji Müzesi	74000	15750	Sponsorlar ve Giriş Ücreti
Müze-3	Üniversite	Anatomi Müzesi	B.Y.*	B.Y.	Üniversite Rektörlüğü TÜBİTAK Giriş Ücreti
Müze-4	Kamu	Arkeoloji Müzesi	B.Y.	B.Y.	Devlet Bütçesi
Müze-5	Kamu	Etnografya Müzesi	B.Y.	B.Y.	Devlet Bütçesi

*B.Y. Bilgi Yok

Tablo 1’de görüldüğü gibi, çalışmaya veri sağlayabilecek özellikte olan ve bu kapsamda incelenen müzelerden 2 tanesi özel, 1 tanesi üniversite müzesi ve 2 tanesi de devlet müzesidir. Müzelerden biri, Ankara’nın ilçesi olan Beypazarı’nda yer alırken, diğer 4 müze, Ankara’nın merkezinde, toplu taşımla ulaşılabilir durumdadır. Birinci müze, arkeoloji ve sanat müzesi; ikincisi, sanayi ve teknoloji müzesi; üçüncüsü müze anatomi müzesi; dördüncüsü, arkeoloji müzesi ve beşincisi, etnografya müzesi olarak geçmektedir. Müzelerden yalnızca 2 tanesi ziyaretçi ve eğitime katılan ziyaretçi sayılarını verebilmiştir. Bu durum, anılan müzelerin bu kayıtları ya paylaşmak istememesinden ya da güvenilir bir kayıt sistemine sahip olmamalarından kaynaklanıyor olmalıdır. Temel finansal kaynağın özel müzelerde giriş ücretleri, kamu müzelerinde devlet

◆ Gökçen Özbek / Ali Akın Akyol / Aysel Köksal Akyol

bütçesi olduğunu belirtilmiştir. Üniversite müzesi olan anatomi müzesi için üniversite rektörlüğü ve TÜBİTAK projeleri de bütçe sağlayabilirken, özel müzeler de, çok düşük miktarda da olsa çeşitli etkinlikler için sponsor bulabildiklerini söylemişlerdir.

Müzelerdeki eğitimlere dair bilgi toplayabilmek için yarı yapılandırılmış görüşme formları ile doküman analiz formları geliştirilmiştir. Formlarda beş temel tema belirlenmiştir; (a) Müze Eğitimcisi, (b) Eğitim/Program/Etkinlikler, (c) Hizmet ve Tanıtım, (d) İşbirliği ve Destek, (e) Mekan (Şekil 2).

Müzedeki eğitim ofisleri veya eğitimden sorumlu kişilerle yapılan görüşmeler ve doküman sonuçları önce belirlenen temalar dahilinde betimsel analiz ile analiz edilmiştir; öngörülmeven yeni temalar için de içerik analizi yapılmıştır.

GÖRÜŞME FORMU
(Forma İnceleme ya da Gözetimle Birlikte)

NERE KİTAPÇIĞI (Forma İnceleme ya da Gözetimle Birlikte)

Adı-soyadı: _____ Sorumlusu/Yapısı: (Gözetim) DÖBEM
Tarih: 17.06.2016

Müzedeki görevi:
Müzedeki görevi tanımla:
Yaşı:
Çalıştığı:
Öğrenme amacı:
Müze hakkında bilgi ve beklenti:
Müze eğitimleri olarak gördüğünüz süre:
Bulduğunuz müzedeki çalışılan toplama süre:
Diğer müzelerde çalışılan toplama süre:

(a)

EĞİTİM/PROGRAM/ETKİNLİKLER

2.1. Müzede müze eğitim programı var mıdır?
Eğer varsa, nasıl biliyorsunuz? Müze eğitimi nedir? Müze eğitimi (müze eğitimi, programlar, vb.) ne amaçla?
(Eğitim programları/etkinlikleri (0-9 yaş), okul öncesi (0-9 yaş), ilköğretim, lise, üniversite, müze halkı, diğer...)

-Bu, bu programın içeriğinde yer alıyor musunuz, yoksa müze için bir program var mı?
-Bu program hangi alanlardan içerir (programlar/etkinlikler)?
-Eğitim programında (örneğin, müze eğitimi için) yapıldığı etkinlikler nelerdir?
-Müze eğitimi (müze/etkinlikler) için eğitimci olarak çalışıyor musunuz?
-Varsa, programın nasıl yapıldığını anlatır mısınız?

(b)

MÜZE EĞİTİMCİSİ

2.1. Müzede, müze eğitimi için çalıştığınız eğitimci olarak çalışıyor musunuz? (Eğitimci, rehberlik görevi, halkla ilişkiler, diğer aktiviteler, öğretmenler, vb.)

2.2. Müze eğitimi için çalıştığınız eğitimci olarak çalışıyor musunuz? (Eğitimci, rehberlik görevi, halkla ilişkiler, diğer aktiviteler, öğretmenler, vb.)

Eğitimci	Rehberlik	Halkla İlişkiler	Diğer
Var	Var	Var	Var
Yok	Yok	Yok	Yok

2.3. Müzede eğitimci olarak çalıştığınız eğitimci olarak çalışıyor musunuz?
2.4. Müzede eğitimci olarak çalıştığınız eğitimci olarak çalışıyor musunuz? (Eğitimci, rehberlik görevi, halkla ilişkiler, diğer aktiviteler, öğretmenler, vb.)

(c)

İŞBİRLİĞİ VE DESTEK

4.1. Müzede eğitimci olarak çalıştığınız eğitimci olarak çalışıyor musunuz?
-Müze eğitimi için çalıştığınız eğitimci olarak çalışıyor musunuz?
4.2. Müzede eğitimci olarak çalıştığınız eğitimci olarak çalışıyor musunuz?
-Müze eğitimi için çalıştığınız eğitimci olarak çalışıyor musunuz?
4.3. Müzede eğitimci olarak çalıştığınız eğitimci olarak çalışıyor musunuz?
-Müze eğitimi için çalıştığınız eğitimci olarak çalışıyor musunuz?
4.4. Müzede eğitimci olarak çalıştığınız eğitimci olarak çalışıyor musunuz?
-Müze eğitimi için çalıştığınız eğitimci olarak çalışıyor musunuz?

(d)

MÜZE MEKANI

5.1. Müzede eğitimci olarak çalıştığınız eğitimci olarak çalışıyor musunuz?
Eğitimci olarak çalıştığınız eğitimci olarak çalışıyor musunuz?
-Eğitimci olarak çalıştığınız eğitimci olarak çalışıyor musunuz?
-Eğitimci olarak çalıştığınız eğitimci olarak çalışıyor musunuz?
-Müze eğitimi için çalıştığınız eğitimci olarak çalışıyor musunuz?
-Eğitimci olarak çalıştığınız eğitimci olarak çalışıyor musunuz?

(e)

Şekil 2. Veri Toplama Formları ve Temaları

Çalışmanın geçerlilik ve güvenilirliğini sağlamak için bir takım önlemler göz önünde bulundurulmuştur. Bunlardan birincisi, görüşme sonrasında, görüşme formundaki verilerin analiz edilmeden önce katılımcılara gönderilerek teyit edilmesi, ikincisi, veri analizi sonrasında sonuçların paylaşılarak görüşlerinin alınmasıdır. Üçüncüsü, veri toplama sırasında veri çeşitlemesi yapılarak birden fazla yöntem ile veri toplanmasıdır. Dördüncüsü ise, araştırma yapılan müzelerle etkileşim süresinin uzatılması ve araştırmacıların müzedeki etkinliklere tanıklığının artırılarak daha çok veriye ulaşılmasıdır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Çalışma kapsamında, Ankara il sınırları içinde yer alan beş müzenin, müze eğitimcileri ile görüşmeler yapılmış, elde edilen veriler incelenmiştir. Analiz sonuçları tablolar halinde sunulmuş ve bulgular ilgili alanın yazınından yararlanılarak yorumlanmıştır.

Tablo 2. Müze Eğitimcilerinin Demografik Bilgileri

	Cinsiyet	Yaş	Öğretim Durumu	Mezun Olduğu Bölüm/Fakülte	Müze Eğitimcisi Deneyimi
Müze Eğitimcisi-1	Kadın	27	Yüksek Lisans Öğrencisi	Arkeoloji Bölümü Müze Eğitimi ABD*	2 yıl
Müze Eğitimcisi-2	Kadın	28	Yüksek Lisans	Bilgi Belge Yönetimi Bölümü Müze Eğitimi ABD	4 yıl
Müze Eğitimcisi-3	Erkek	36	Doktora	Veteriner Fakültesi	4 yıl
Müze Eğitimcisi-4	Kadın	42	Doktora	Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü	10 yıl
Müze Eğitimcisi-5	Kadın	44	Yüksek Lisans	Antropoloji Bölümü	13 yıl

* ABD: Anabilim Dalı

Tablo 2 incelendiğinde; müze eğitimcilerinin birinin erkek, dördünün kadın olduğu, yaşlarının 27-44 arasında değiştiği görülmektedir. Çalışma kapsamında incelenen müzelerin hepsinde bir müze eğitimcisi bulunmaktadır. Tablo 2’de görüldüğü gibi müze eğitimcilerinin ikisi “Müze Eğitimi” alanında eğitim görmüşken, tüm eğitimcilerin en az yüksek lisans seviyesinde eğitimleri vardır. Müzelerde çocuklarla ve yetişkinlerle eğitim etkinlikleri yapan müze eğitimcilerinin müze, tarih, arkeoloji, eğitim bilimleri, gelişim gibi alanlarda gerekli bilgi ve yetkinliğe sahip olmaları verdikleri

eğitimin etkililiği açısından önemlidir. Mezun oldukları bölüm ya da fakülte açısından bakıldığında müze pedagojisi, edebiyat ve antropoloji bölümlerinden mezun oldukları, bir eğitimcinin ise veteriner olduğu; veteriner olan müze eğitimcisinin anatomi müzesinde çocuklara etkinlikler yaptığı görülmüştür. Ülkemizde müze eğitimi ile ilgili eğitimin tarihinin çok da eskiye gitmediği ve lisansüstü düzeyde verildiği bilinmektedir. Bu programlardan mezun olan müze eğitimcileri ya da müzede eğitim etkinlikleri yapan diğer eğitimcilerin müze eğitiminin yanı sıra çalıştıkları müzelerin türlerine yönelik de donanımına sahip olmaları gerekmektedir.

Tablo 3. Müze Eğitimcilerinin Öz-yetkinlik Algıları

	Alan Yetkinlikleri (1 en az, 5 en çok olacak şekilde değerlendirme)						
	Çocuk Gelişimi	Çocuk Psikolojisi	Müze	Müze Eğitimi	Eğitim Programı	Öğretim Yöntem/ Teknikleri	Arkeoloji Tarih Sanat Tarihi
Müze Eğitimcisi-1	3	3	4	4	4	4	5
Müze Eğitimcisi-2	3	3	4	5	4	4	2
Müze Eğitimcisi-3	4	4	5	5	4	4	1
Müze Eğitimcisi-4	3	3	5	4	4	5	5
Müze Eğitimcisi-5	4	4	5	4	4	4	4

Tablo 3 incelendiğinde, eğitimcilerin yetkinlik algılarına dair sorulan sorularda, eğitimcilerin farklı alanlardaki yetkinliklerine dair kendilerini puanlamaları istenmiştir. Öncelikle verdikleri cevaplardan eğitimcilerin hepsinin kendilerini geliştirmeye açık oldukları sonucuna varılmıştır. Tablo3'te görüldüğü üzere, eğitimciler, müze ve müze eğitimi alanlarında kendilerini daha yetkin hissetmektedirler. Bir eğitimci bu durumu şöyle açıklamaktadır: "Müzeciliği aslında, ben deneyim yolu ile öğrendim; ama çocuk gelişimi ve psikolojisi gibi alanlarda hala kendini yetkin hissediyorum, diyemem." (Müze Eğitimcisi-4). Müze eğitimcilerinden biri arkeoloji, tarih ve sanat tarihi konularında kendisini yetersiz bulmuştur. Bunun dışında tüm alanlarda müze eğitimcilerin kendilerini orta ve ortanın üzerinde yetkin olarak algılamaktadırlar. Müzede yapılan eğitim etkinliklerinin çocuklar için daha anlamlı olması için belirtilen tüm alanlarda eğitimcilerin yeterli donanımına sahip olmalarının önemli olduğu bilinmektedir. Tablo 2'de müzede eğitim etkinliklerini yürüten eğitimcilerin mezun olduk-

ları bölüm ya da fakülteler de göz önüne alındığında kendilerini her alanda iyi ya da çok iyi hissetmemelerinin beklenen bir sonuç olduğu söylenebilir.

Castle (2002), müze eğitimcilerinin, müzenin konusu ile alakalı alanlarda yetkin olmasının beklendiğini belirtmektedir; bu bağlamda eğitim amaçlı olarak yarı ya da tam yapılandırılmış programları yürütebilmesi beklenmektedir. Yapılan çalışmada, müze eğitimcisi olarak görev yapan kişilerin hem alanlarında hem de eğitim konusunda kendilerini geliştirme çabalarının ve kendilerini bu alanda yetkin hissetme eğilimlerinin alan yazında belirtildiği şekilde olduğu görülmüştür. Clive (1991) ve Seidel ve Hudson (1999)'ın belirttiği gibi, müzede eğitim faaliyetlerini yürütecek kişilerin pek çok alanda yetkinliklerinin olması gerekiyor.

Tablo 4. Müzelerdeki Eğitim Programlarına Dair Bilgiler

Eğitim Programı					
	Yaş Grubu	Geliştiren Kişi	Yöntem ve Teknik	Değerlendirme	Ziyaret Öncesi/Sonrası Eğitim
Müze-1	3-14 yaş	Müze Eğit.	Sokratik Yön. Yaşantısal Öğr. Prob. Çözme	Yapılıyor	Öncesi: Genel bilgilendirme
Müze-2	4-17 yaş, Aileler, Üniversite öğrencileri	Müze Eğit.	Sokratik Yön. Drama Yaşantısal Öğr. Prob. Çözme	Yapılıyor	Öncesi ve sonrası: Yaş grubuna uygun eğitim
Müze-3	0-17 yaş	Müze Eğit.	Sokratik Yön. Drama Yaşantısal Öğr. Sunum	Yapılıyor	Öncesi: Genel bilgilendirme
Müze-4	Çocuk ve Yetişkin	Grup olarak	Sokratik Yön. Drama Yaşantısal Öğr. Sunum Tartışma	Yapılıyor	Sonrası: Pekiştirme ve merakı artırma için
Müze-5	Çocuk	Grup olarak	Sokratik Yön. Drama Yaşantısal Öğr. Yaparak Öğr. Beyin Fırtınası	Yapılıyor	Yapılmıyor

Tablo 4 incelendiğinde, analiz sonuçları, müzelerde bir eğitim programcısı tarafından geliştirilmiş, revizyonu yapılmış ve takibi devam eden sistematik bir program sürecinin işletilmediğini göstermektedir. Daha çok, müzedeki küçük bir grubun veya müze eğitimcisinin kendisinin geliştirdiği etkinliklerin kullanıldığını ve bu etkinliklerin değerlendirildiği anlaşılmıştır. Bu etkinliklerin temelde okul öncesinden başlayıp 17 yaşa kadar olan çocuklar için planladığı, nadiren aileler, üniversite öğrencileri ve yetişkinler için etkinlikler yapıldığı belirtilmiştir: “Müze eğitimi deyince, sanırım katılımcının da temel beklentisi çocuklara yönelik olması. Biz yetişkinler için de etkinlik planlamak isteyince çok az katılım oluyor” (Müze Eğitimcisi-4). Bu etkinlikler sırasında kullanılan öğretim yöntem ve tekniklerinde, her müzenin sokratik yöntem, yani soru-cevap yöntemi, yaşantısal öğrenme ve problem çözme yöntemlerini kullandığı görülmektedir. Biri hariç, diğer müzeler drama yöntemini kullandıklarını belirtirken, “müzedeki drama etkinliklerinin önemi”nden bahsetmişlerdir (Müze Eğitimcisi 3 ve 4). Bu araştırma kapsamında, müze ziyareti öncesi veya sonrasında dört müze tarafından yapılandırılmış bir eğitim olduğu ortaya çıkartılmıştır: “Çocuklara nereye gelecekleri, ne yapacakları ne kadar açık anlatılırsa o kadar daha bilinçli bir ekip ile karşılaşılıyor” (Müze Eğitimcisi-1). “Biz öğrendiklerini pekiştirmek ve merakı arttırmak için ziyaret sonrası bir toplantı ve değerlendirme yapıyoruz” (Müze Eğitimcisi-4).

Müzelerde çocuklara yönelik etkinliklerin olduğu, yetişkinlere ya da tüm aile bireylerini kapsayan ailelere yönelik eğitim etkinliklerinin çok da yeterli olmadığı görülmüştür. Oysa çocukların anne-babaları, kardeşleri, büyükanne ve büyükbabaları ile katılacakları eğitim etkinliklerinin çocuk ve yetişkin katılımcılar üzerindeki etkileri çok daha farklı olacaktır. Bu açıdan müzelerin kendilerini aileler ya da yetişkinlere yönelik eğitim etkinlikleri konusunda geliştirmeleri gerektiği söylenebilir. Müzelerde drama gibi yaşantıya yönelik eğitim yöntemlerinin seçilmiş olmasının bizlere geçmiş anlatan müzelerin daha kolay ve eğlenceli bir şekilde anlatılmasında yararlı olduğu söylenebilir.

Müze eğitimcileri tarafından yürütülen çalışmalarda, drama yöntemi Türkiye’deki çalışmalarda sıklıkla karşılaşılan bir eğitim öğretim yöntemidir (Adıgüzel, 2000; Okvuran, 2012; Oruç ve Altın, 2008; Tezcan-Akahmet, 2001). Yapararak yaşayarak öğrenme, ve soru cevap yöntemine dair olan sokratik yöntem, Türkiye’de Anadolu Medeniyetleri Müzesi’nde aktif olarak bir dönem sürdürülürken, şu anda içinde Mardin Müzesi’nin, Koç ve İstanbul Arkeoloji Müzesi’nin olduğu örneklerde devam ettirilmektedir (Akyol, v.d., 2004; 2012; Hacısalihoğlu, 2013). Çalışma kapsamında ortaya müze eğitimcilerinin belirttiği gibi, müze ziyaretinde olduğu kadar, müze öncesi ve sonrası etkinliklerin, öğrencilerin deneyimlerini zenginleştirici etkisi vardır (Anderson Kisiel ve Storksdieck, 2006; Coughlin, 2010). Çalışmada, müzelerin, ziyaret öncesi ve sonrası etkinliklerin öneminin farkında olduğu ortaya çıkartılmıştır. Anderson ve arkadaşlarının (2006) belirttiği gibi, müzeye geliş öncesi ve müze ziyareti sonrası etkinlikleri çocukların müzedeki deneyimleri için bir bağlam yaratabilmektedir; bu nedenle onların

yeni deneyimlerini daha kolay şekillendirmelerini, daha sağlam bağlar kurmalarını sağlamaktadır.

Araştırmada, müzelerde “hizmet ve tanıtıma” yönelik yapılan çalışmaların da üzerinde durulmuştur. Çalışma kapsamında ele alınan müzelerde, müze ziyaretini destekleyecek broşür sağlama ve rehberli turların yanı sıra, seminerlerin, ön eğitimlerin, atölye çalışmalarının, QR kodları gibi açıklama, fotoğraflı anlatımının olduğu görülmüştür. Müzelerin başka müzeler ile ortak projeler yapmadığı ortaya çıkartılırken, yurt içi ve yurt dışındaki müzelerde yapılan etkinlikleri takip ettikleri sonucuna varılmıştır. Dört müze hizmetlerini, müze dışına taşıdığını belirtirken, bunu mesleki tanıtım günleri, şenlikler, Avrupa bilim eğlence günü (Müze Eğitimcisi-3); müze tanıtımı (Müze Eğitimcisi -2); müzeler günü (Müze Eğitimcisi-4); ve gezici müze (Müze Eğitimcisi-5) kapsamında yaptıklarını belirtmişlerdir (Tablo 5). Müzelerin kendilerini ve yaptıkları etkinlikleri/eğitimleri tanıtmak için temelde web sitelerini kullandıkları çıkan sonuçlar arasındadır. Örneğin Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi, güncel etkinliklerini vermek için şu bağlantıdan yararlanmaktadır: <http://www.erimtanmuseum.org/index.php/tr/etkinlikler.html>. Benzer şekilde, Rahmi M. Koç Müzesi, ana sayfasından etkinlik duyurularını yapmaktadır. Fakat, özellikle özel müzelerin, sosyal medyaya yöneldiğini ve bir çok uygulamayı etkin bir şekilde kullandığını söyleyebiliriz: “Eskiden broşür demek her şey demektir, ama artık ‘twitter,’ ‘facebook’ bilgilendirmeleri broşürlerden daha değerli, hem de maliyetsiz” (Müze Eğitimcisi-4). “Biz, bir TÜBİTAK projesi yönettiğimiz için, sosyal medyanın yanı sıra, televizyon-radyo gibi platformları da kullanabiliyoruz” (Müze Eğitimcisi-3). Müzelerin tanıtımına yönelik broşür hazırlamadan sosyal medyaya kadar farklı yöntemlerin kullanıldığı görülmektedir. Çocukları ve yetişkinleri müzelere çekecek her bir yöntemin önemi büyüktür. Henüz tarihi çok da yeni olan Ankara Veteriner Anatomi Müzesi’nin televizyonda haber olmasından sonra ziyaretçilerinin özellikle de okulları ile gelen çocuk ziyaretçilerinin hızla arttığı bilinmektedir. Sosyal medyanın günümüzdeki gücü de büyük bir öneme sahiptir. Bu nedenle bireyleri müzelere çekecek tüm yöntemlerinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Yapılan tanıtımın ve günümüzde sosyal medya aracılığıyla ziyaretçisine ulaşan müzelerin yanı sıra hizmet kalitelerini de arttırdıklarını görmekteyiz. Sosyal medyanın sadece tanıtım odağında olmadığını, aynı zamanda müzeye gelmeden önce müze-ziyaretçi arasındaki iletişimi sağlayacak etkisinin olduğunu belirten Anderson, Kiesel ve Storksdieck (2006), mail grupları, facebook gibi platformların etkisinin yadsınamayacağını belirtmiştir.

Tablo 5. Müzelerdeki İşbirliği

	Uzmanlarla İşbirliği	Misafir Eğitimi	Müze Dışı Eğitim
Müze-1	Var	Var (Akademisyen)	Yok
Müze-2	Var (ama sınırlı)	Var (Akademisyen ve Öğretmen)	Var
Müze-3	Var	Yok	Var
Müze-4	Var	Var (Drama Lideri, Öğretmen, Danışman)	Var
Müze-5	Var	Yok	Var

Çalışma kapsamında ele alınan bütün müzelerin, uzmanlarla işbirliğine açık olduğu sonucuna çıkmaktadır. Biri hariç her müze eğitimcisi şimdiye kadar çeşitli uzmanlarla işbirliği yapıldığından bahsetmişlerdir. “Çocuk gelişimi, drama, eğitim bilimleri, sanat tarihi, arkeoloji ve güzel sanatlar alanlarından uzmanlar ile birlikte çalışıyoruz” (Müze Eğitimcisi-3). Müzelerden 3 tanesi, dışarıdan gelen misafir eğitimcilere açık olduklarını ifade etmişlerdir; ve kapsamda gelen eğitimcilerin, akademisyen, öğretmen, drama liderleri ve psikolojik danışmalar olduklarını söylemişlerdir. “Bize gelen akademisyenler, kendi öğrenci gruplarını getirip kendi derslerini burada işlemeyi tercih ediyorlar.” (Müze Eğitimcisi-1). Müze eğitimi bir taraftan müzelerin, tarihin, arkeolojinin, eğitim biliminin, gelişimin bilinmesinin yanı sıra anatomi, bilim, sanayi gibi müzelerin türüne yönelik bilgi ve yetkinliğe sahip olmayı da gerektirmektedir. Bu nedenle de farklı alanlardan uzmanlar ile işbirliği içinde çalışmaya açık olmak, trans-disipliner bir anlayış içinde çalışmak müzelerde verilen eğitimin niteliğini artıracaktır. Çalışma kapsamında yer alan müze eğitimcilerinin farklı uzmanlar ile çalışmaya açık olmalarının müze eğitimi açısından yararlı olduğu söylenebilir. Müzelerin misafir eğitimcilere açık olması da müzelerin eğitim işlevinin yaygınlaşması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Gurian (2006)’nın belirttiği gibi, müzeler çevresi ile işbirliği kurabilen, kişi ve kurumlarla iletişim halinde olabilen kurumlar olmalıdır. Bu bağlamda, sadece kendi içinde işlerliğini sürdüren sınırlı bir kurum olmaktan ziyade üniversite, okul, kütüphane gibi kurumlarla işbirliğine önem vermelidir (Şar ve Sağkol, 2013).

Araştırmada elde edilen son bulgu, müzelerin sahip oldukları fiziki koşullar ve eğitim için ayrı bir mekana sahip olup olmadıkları ile ilgili olmuştur. Araştırma sonuçları 5 müzeden 4’ünün ayrı ve planlanan eğitimler için uygun bir mekanları olduğunu göstermiştir. Ayrı bir etkinlik odası olmayan arkeoloji müzesi eğitimcisi, müzenin sergi alanının bu tarz eğitimleri yapmak için uygun ortamı sağladığını belirtmiştir. Müzelerin hepsi etkinlikler için gerekli olan temel malzemeleri (kağıt, kalem, boya, basit araç gereç) olduğunu belirtirken, etkinlik alanı olan müzelerden bir tanesi hazırlanan

hamur malzemelerin pişirilmesi için bir fırına (Müze Eğitimcisi-1), bir diğeri çeşitli kostümlere (Müze Eğitimcisi-5) sahip olduklarını belirtmişlerdir. Müzelerin etkili birer eğitim-öğretim ortamı sunabilen yerler olduğu fikrinin kabul görüp yaygınlaşması ile müzeler öğrenme etkinlikleri için ayrı birer mekan arayışına girmiştir. Hatta hem Türkiye’de (Akyol, vd. 2004; 2012), hem de yurt dışında, müzenin sergi alanından özerkleşen ayrı eğitim atölyeleri kurularak daha etkili bir ortam oluşturma kaygısı görülmektedir. Brahms ve Crowley’in (2016) altını çizdiği gibi fiziksel ortam müze eğitimi için de destekleyici özelliğe sahiptir: Eğitim için ayrılacak özerk ve özelleştirilmiş ortamlar içlerinde barındırdıkları materyaller ile verimi arttırabilmektedir.

Mekanların çocuğa uygunluğu açısından bakıldığında, kullanılan mobilyalar, tuvalet, sergilemede çocuğun gelişim özelliklerinin göz önünde bulundurulması, eserlerin yaş grubunun görebileceği şekilde sergilenmiş olması, güvenli ortam yaratılması gibi boyutlar ele alınmıştır. Bu değerlendirme sonucu, müzelerin yaş grupları özelinde farklılık gösterdiği sonucuna varılmıştır. Örneğin seçilen müzelerden yalnızca iki tanesinde okul öncesi yaş grubuna özel araç-gereç, mobilya ve tuvaletler bulunurken; tüm müzelerde çocukların boylarını aşan sergilemeler olduğu görülmüştür. Buna karşın, müzelerin güvenli ortamlar oluşturdukları ve özellikle etkinlik odası olan müzelerde çocuğa görelilik konusuna önem verildiği sonucuna varılmıştır. Çocuğun mekanla ilişkilenmesinin eğitim kalitesini de arttıracığı göz önünde bulundurularak, Hooper-Greenhill (2000)’in altını çizdiği gibi çocuğun güvende ve rahat hissedeceği ortamlar önemli görülmektedir. Çocuğun ailesi/öğretmeni veya arkadaşları ile birlikte uzun vakit geçirebilmesi için organize edilmiş müze ortamlarının eğitim kalitesini arttırmak için de adım atmış olacaktırlar (Schauble vd., 2002).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma sonucunda, müze eğitimcilerinin ikisinin “Müze Eğitimi” alanında eğitim aldığı, tüm eğitimcilerin en az yüksek lisans seviyesinde öğrenim düzeyine sahip olduğu; eğitimcilerin, müze ve müze eğitimi alanlarında kendilerini daha yetkin hissettikleri, müzedeki küçük bir grubun veya müze eğitimcisinin müze etkinliklerini kendisinin geliştirdiği belirlenmiştir. Bu etkinlerin temelde okul öncesinden başlayıp 17 yaşa kadar olan çocuklar için planladığı, nadiren aileler, üniversite öğrencileri ve yetişkinler için etkinlikler yapıldığı saptanmıştır. Broşür ve rehber eşliğinde müze gezme, seminer, atölye çalışmaları, QR kodları gibi farklı biçimlerde müze ziyaretçilerinin bilgilendirildiği, müze eğitimcilerinin ilgili uzmanlarla işbirliğine açık oldukları, müzelerin çoğunda eğitim için bir ortamın olduğu sonucuna da ulaşılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda müzelerdeki eğitim ortamları ve eğitimcilere yönelik önerilere aşağıda yer verilmiştir:

- Müze eğitimcilerinin lisans ya da lisansüstü eğitim almış olmakla birlikte tüm eğitimcilerin müze, tarih, eğitim, gelişim gibi konularda da yeterli bilgi ve yetkinliğe sahip olmaları için kendilerini geliştirmeye yönelik çalışmalar içinde yer almaları, mü-

zelerin de eğitimcilerini bu konularda destekleyici bir tutum içinde olmaları gerektiği söylenebilir.

- Müze eğitimcilerinin çoğunlukla eğitim planlarını kendilerinin yaptıkları görülmüştür. Müze eğitimcilerinin eğitim etkinliklerini planlama konusunda alan uzmanları ile işbirliği içinde olmaları ve program geliştirme ile ilgili kendilerini geliştirmelelerinin önemli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca müze eğitimi ve uygulamaları ile ilgili birçok proje, kitap, makale ve bildiri yazıldığı bilinmektedir. Dolayısıyla bu kaynaklardan da yararlanılması gerektiği belirtilebilir.

- Müzelerde çocuklara yönelik eğitim etkinliklerinin olduğu, ancak çocuklarla birlikte ailelerine yönelik eğitim etkinliklerinin hemen hemen hiç olmadığı görülmüştür. Oysa çocukların aileleri ile birlikte katılabilecekleri müze eğitimlerinin hem bireylerin hem de toplumun gelişmesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle müze eğitimcilerinin ailelere yönelik eğitim etkinliklerini planlamaların gerekli olduğu söylenebilir.

- Müzelerde eğitim ortamlarının çoğunlukla olduğu ya da müzede uygun alanların müze eğitimi için kullanıldığı belirlenmiştir. Müzelerdeki eğitim ortamlarının etkili çalışmaların yapılabilmesi için uygun hale getirilmesinin elzem olduğu söylenebilir.

- Bu çalışmada Ankara'da bulunan sınırlı sayıdaki müze ve müzelerde çalışan eğitimciler ile çalışılmıştır. Türkiye genelinde, müze eğitimcisi çalışan diğer müzeler ile de bu çalışmaya benzer araştırma planları yapılabilir.

- Başka bir çalışmada, müze eğitimcilerinin görüşlerini almanın yanı sıra eğitim etkinliklerinin gözlem yöntemi ile değerlendirilmesine ve eğitim ortamlarının araştırmacının belirli kriterler açısından incelemesine yönelik araştırmalar yapılabilir.

- Bu çalışmada, müzelerde çalışan eğitimcilerin görüşleri alınmıştır. Başka bir araştırmada eğitimden yararlanan farklı yaşlardaki çocukların görüşlerini almaya yönelik planlamalar yapılabilir.

Kaynakça

Adıgüzel, Ö. (2000). Müze Pedagojisinin Türkiye'deki Yansımaları ve Müzelerdeki Yaratıcı Drama Uygulamaları. *Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar*. B. Madran (Ed.). (s. 130-143), İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Vakfı.

Akyol, A. A., Koman, E., Baysuğ, A., Yılmaz, M. O., Thomas-Özel, C., ve Demirde-len, H. (2004). Anadolu Medeniyetleri Müzesi Eğitim Seksiyonu Projesi. Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi (ÇOKAUM) IV. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi, 15-17 Ekim 2003. M. Artar (Ed.) (437-446). Ankara: ÇOKAUM Yayın No: 11.

- Akyol, A. A. ve Alpagut, A. (2012). Educational Projects For The Children At Anatolian Civilization Museum Between The Years 2002-2008, *Journal of Procedia - Social and Behavioral Sciences*, Volume: 51 (2012), 1087-1096.
- Anderson, D., Kisiel, J. ve Storksdieck, M. (2006). Understanding Teachers' Perspectives on Field Trips: Discovering Common Ground in Three Countries. *Curator: The Museum Journal*, 49(3), 365-386.
- Bauman, Z. (2000) *LIQUID Modernity*. Cambridge: Polity Press.
- Brahms, L. ve Crowley, K. (2016). Learning to Make in The Museum: The Role of Maker Educators. *Makeology in K-12, Higher, and Informal Education: The Maker Movement and the Future of Learning*. K. Pepler, E. Halverson ve Y. B. Kafai (Ed). New York, NY: Routledge.
- Castle, M. C. (2001). Intellectual and Seductive: Teaching in Museums, Galleries, and Parks. *Sixth OMA Museum Education Colloquium on Learning in Museums*. 15 Mart 2017 tarihinde <http://www.mccastle.com/UserData/intellectual.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Coughlin, P. K. (2010). Making Field Trips Count: Collaborating for Meaningful Experiences. *The Social Studies*, 101, 200-210.
- Demirdelen, H., Alpagut, A. ve Demirtaş, N. (2005). Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nin 2003-2004 Yılı Eğitim Etkinlikleri, Müze Eğitim Atölyesi ve Çocuk Şenlikleri. *Anadolu Medeniyetleri Müzesi 2003-2004 Yıllığı*, XVII, (55-85) Ankara: DÖSİMM Basımevi.
- Gurian, E. (2006). Along the Continuum, Museums and Possibilities. *Open Museum Journal*, 8, 12.
- Hacısalıhoğlu, Ö. (2013). *Ortaöğretim Görsel Sanatlar Eğitiminde Tarih Çevre ve Müze Bilincinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Resim-İş Öğretmenliği Programı. İzmir.
- Hooper-Greenhill, E. (2000) *Museums and the Interpretation of Visual Culture*. London: Routledge.
- Lizzio, A. ve Wilson, K. (2004). Action Learning in Higher Education: An Investigation of Its Potential To Develop Professional Capability. *Studies in Higher Education*, 29, 469-488.
- Okvuran, A. (2012). Müzede Dramanın Bir Öğretim Yöntemi Olarak Türkiye'de Gelişimi. *Eğitim ve Bilim*, 37 (166), 170-180.
- Oruç, S. ve Altın, N. (2008). Müze Eğitimi ve Yaratıcı Drama. *Museum Education and Creative Drama*, 35, (3).

◆ Gökçen Özbek / Ali Akın Akyol / Aysel Köksal Akyol

- Paykoç, F. ve Baykal, S. (2000). *Müze Pedagojisi: Kültür, İletişim ve Aktif Öğrenme Ortamı Olarak Müzelerin Etkinliğine İlişkin Bir Çalışma. Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar Küreleşme ve Yerelleşme*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Schauble, L., Gleason, M. E., Lehrer, R., Bartlett, K., Petrosino, A., Allen, A., Ho, E., Jones, M., Young-Sun, L., Phillips, J., Siegler, J. ve Street, J. (2002). Supporting Science Learning in Museums. *Learning Conversations: Explanation and Identity in Museums*, G. Leinhardt, K. Crowley ve K. Knutson (Ed.), (425-452). Mahway, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Seidel, H. ve Hudson, K. (1999). Müze Eğitimi ve Kültürel Kimlik. *Uluslararası Çalışma Raporu*, B. Onur (Ed.). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınları (12).
- Şar, E. ve Sağkol, T. (2013). Eğitim Fakültelerinde Müze Eğitimi Dersi Gerekliliği Üzerine. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(2), 83-90.
- Tezcan-Akahmet, K. (2001). Müze Ortamında Öğrenme ve Drama. *Drama ve Müze Pedagojisi*, N. Aslan (Ed.). Ankara: Fersa Yayıncılık.

DÖNÜŞEN MÜZECİLİK VE MÜZEDE ÖĞRENME: ANKARA SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS MÜZESİ ÖRNEĞİ

Gözde TEKİN*

Öz: Somut olmayan kültürel mirası korumaya yönelik atılan bir adım olan Somut Olmayan Kültürel Mirasın (SOKÜM) Korunması Sözleşmesi (2003), kültür koruma yaklaşımlarına ve müzecilik çalışmalarına etki etmiş bir sözleşmedir. Bu çalışmanın amacı Ankara Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi örneği üzerinden somut olmayan kültürel miras müzelerinin kültürel miras eğitimindeki yeri ve önemini vurgulamak ve bu müzenin öğrenci gruplarına sunduğu müzede öğrenme uygulamalarını değerlendirmektir. Araştırmada durum çalışması yöntemi kullanılmıştır ve gözlem, görüşme ve doküman incelemesi tekniklerinden yararlanılmıştır. Ankara SOKÜM Müzesinin temel hedef kitlelerinden birisi ilköğretim öğrenci gruplarıdır ve araştırmada özellikle bu hedef kitleye yönelik uygulamalara ağırlık verilmiştir. Müzenin SOKÜM'ün Korunması Sözleşmesinde de belirtildiği üzere kültürel miras eğitiminde okul dışı öğrenme ortamlarından biri haline geldiği saptanmıştır. Ayrıca müzenin kültürel miras eğitiminin yanı sıra, çocukların fiziksel ve zihinsel gelişimlerine katkı sağlamaya yönelik uygulama ve atölye çalışmalarına da programında yer verdiği görülmektedir. Bu atölye çalışmalarının etkili bir eğitim programı olarak planlandığı ve böylece ziyaretçinin aktif öğrenme sürecine dâhil olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: somut olmayan kültürel miras, Ankara SOKÜM Müzesi, müze eğitimi, müzecilik, müzede öğrenme

* Araş. Gör., Gazi Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Halk Bilimi Bölümü, Ankara.

TRANSFORMING MUSEOLOGY AND LEARNING IN MUSEUMS: ANKARA INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE MUSEUM

Gözde TEKİN*

Abstract

The Convention for the Safeguarding of Intangible Cultural Heritage (2003), as a step to safeguard intangible cultural heritage, is a convention that has impact on approaches to safeguarding of culture and museum studies. The purpose of this paper is to emphasize the place and importance of intangible cultural heritage museums in cultural heritage education through the example of Ankara Intangible Cultural Heritage Museum and to assess the learning applications which are prepared for student groups in the museum. Case study has been applied as research method in this study and techniques of observation, interview and document review have been used. One of the biggest target groups of Ankara Intangible Cultural Heritage Museum is student groups of elementary schools and therefore, the study focuses on the applications aimed at this target group. As it is expressed in the Convention for the Safeguarding of Intangible Cultural Heritage, museums have become one of the out-of-school education environments. Additionally, along with cultural heritage education, museums include applications and workshops devoted to contribution to physical and mental development of children in their programs. It has been identified that, these workshops are planned as effective education programs and so that, visitors are involved in active learning process.

Key Words: Intangible Cultural Heritage, Ankara Intangible Cultural Heritage Museum, Museum Education, Museology, Learning in Museum.

Giriş

Kültür her toplumda inanç, coğrafya, insan gibi faktörlerin değişkenliğine bağlı olarak özgünleşir ya da tek tipleşir. Günümüzde hızın egemen olduğu değişim ve dönüşüm süreçlerinde kültürel unsurlar, özgünlüklerini koruyarak ayakta kalmayı güçlüklerle başarmaktadırlar. Uzmanlar, günümüz dünyasında kimi kültürlerin küreselleşmenin etkisi altında yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu kabul etmektedirler.

* Research Asst., Gazi University, Faculty of Arts, Department of Turkish Folklore, Ankara.

◆ Gözde Tekin

Bu durum “kültürlerin korunması” fikrine ihtiyaç duyulmasına neden olmuştur. Bu ihtiyaç uluslararası platformda kendine yer bulmuş, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO), kültürel çeşitliliğin yok olmasına karşı “koruma” fikri üzerine temellendirilmiş birtakım sözleşmeler hazırlamıştır. Küreselleşme sonucu yok olma tehlikesi altındaki kültürlerin korunması fikrinden doğan *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi* kültür koruma yaklaşımlarına yeni bir boyut kazandırmasının yanı sıra müzecilik çalışmalarına da yön vermiştir. Bu sözleşme sonrasındaki gelişmelerle yeni bir sergileme yöntemini benimseyen somut olmayan kültürel miras müzeleri, müze ve ziyaretçi arasındaki sınırı kaldırarak müzede öğrenme modellerini ve müzecilikteki dönüşümü en iyi örnekleyen müze türlerinden biri olmuştur. Çalışmanın amacı, Ankara Somut Olmayan Kültürel Miras (SOKÜM) Müzesi örneği üzerinden somut olmayan kültürel miras müzelerinin kültürel miras eğitimindeki yeri ve önemini irdelemektir. Söz konusu sözleşmede de belirtildiği üzere; somut olmayan kültürel mirasın önemi ve korunması konusunda özellikle yeni kuşakların daha fazla bilinçlendirilmesi gerektiği (Oğuz 2013, 232) hususunun yanı sıra Ankara SOKÜM Müzesini ziyaret eden gruplar arasında ilkökul öğrenci grupları ön sıralarda olduğu için çalışmada özellikle çocukların müzede eğitimi konusuna odaklanılmıştır.

Çalışmada Ankara SOKÜM Müzesinin kültürel miras eğitimine yönelik çalışmalarının yanı sıra müzede yapılan uygulamaların, çocukların gelişimine katkısına yönelik derinlemesine analiz yapılması amaçlanmış ve bundan dolayı durum çalışması (örnek olay incelemesi) tercih edilmiştir. Çalışmanın verileri gözlem, görüşme ve doküman analizi yapılarak elde edilmiştir. Bu kapsamda yapılandırılmamış gözlem yöntemi kullanılmıştır. İkinci olarak izlenen yöntem ise görüşmedir. Müze personeliyle çocuklara yönelik düzenlenen etkinlik ve eğitim programlarına ve amaçlarına yönelik görüşmeler yapılmıştır. Çalışma kapsamında kullanılan diğer bir yöntem olan doküman analizinde ise müzeye ait arşiv, faaliyet raporları ve görsel malzemenin yanı sıra tanıtım amaçlı kullanılan broşür, sosyal medya hesapları ve müzenin web sayfası incelenmiştir.

SOKÜM ve Müzecilik

Somut olmayan kültürel mirası korumayı amaçlayan *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi*'ne kadar UNESCO tarafından kabul edilen sözleşme ve tavsiye kararlarına bakılırsa koruma hususunda bir süreklilik olduğu görülmektedir. *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi*¹ 17 Ekim 2003 tarihinde UNESCO'nun 32. Genel Konferansında kabul edilmiştir. Sözleşmenin 2. maddesinde SOKÜM'ün tanımı ve aktarımı şu şekilde yer almaktadır:

Somut olmayan kültürel miras toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekânların anlamına gelir. Kuşaktan kuşağa aktarılan bu somut olmayan kültürel miras, toplu-

lukların ve grupların çevreleriyle, doğayla ve tarihleriyle etkileşimlerine bağlı olarak, sürekli biçimde yeniden yaratılır ve bu onlara kimlik ve devamlılık duygusu verir; böylece kültürel çeşitliliğe ve insan yaratıcılığına duyulan saygıya katkıda bulunur (Oğuz 2013, 233).

Koruma fikri üzerine temellendirilen Sözleşmenin 2. maddesinin 3. fıkrasında “koruma (safeguarding)” terimine yer verilmiştir. Maddede koruma teriminin, somut olmayan kültürel mirasın yaşayabilirliğini güvence altına alma anlamına geldiği vurgulanmıştır. Bir bakıma korumanın yönteminin de verildiği maddede yer alan “... kimlik saptaması, belgeleme, araştırma, muhafaza, koruma, geliştirme, güçlendirme ve özellikle okul içi ya da okul dışı eğitim aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktarma olduğu kadar, bu kültürel mirasın değişik yanlarının *canlandırılması dâhildir*” ifadeleri dondurarak koruma fikrinden yaşatarak koruma fikrine geçildiğinin kanıtıdır. Öcal Oğuz’a göre (2007, 7) SOKÜM’ün Korunması Sözleşmesi, sözlü kültürleri güçlü olan, bunun yanında tarihsel yapılar ve sit alanları bakımından zengin olmayan üçüncü dünya ülkeleriyle, kültürel birikimlerini örgün eğitimden ziyade yaygın eğitimle aktaran, sözel belleği ve sözlü kültüre dayalı kültürel birikimi güçlü olan ülkeler için de avantajlar sağlayan bir sözleşme olarak algılanmıştır. Ayrıca yazara göre Sözleşme miras alanına salt araştırma, derleme ve arşivleme açısından bakmaz. Aktarım, katılım, örgün ve yaygın eğitim gibi konulara da öncelik vererek mirasın yaşatılarak korunmasını amaçlar. (Oğuz, 2013a, 10). Oğuz’un ifadelerinden de anlaşılacağı üzere önerilen koruma fikri sadece tespit etmek değil, sürdürülebilirliğini sağlayarak aktarmaktır.

ICOM (Uluslararası Müzeler Konseyi) ve UNESCO gibi kurumların aldığı kararlar ve kabul ettiği diğer sözleşmeler gibi *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi* de kültür koruma yaklaşımlarının yanı sıra müzecilik çalışmalarını etkilemiştir. Sözleşmenin kabulünün hemen ardından somut olmayan kültürel mirasın nasıl müzelenmesi gerektiği konusu tartışılmaya başlanmıştır. Türkiye’de bu konuda atılan ilk ciddi adım Kültür ve Turizm Bakanlığı ile UNESCO Türkiye Millî Komisyonunun katkılarıyla Gazi Üniversitesi Türk Halk Bilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi (TH-BMER)’nin 04-06 Mart 2004 tarihlerinde gerçekleştirdiği “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Müzelenmesi” başlıklı sempozyum olmuştur. Uluslararası platformda ise ICOM, 2004 yılındaki Seul’de düzenlediği Genel Konferansında somut olmayan kültürel miras konusunun üzerinde durmuştur (ICOM, 2017a). Bahsi geçen bu ve benzeri çalışmalar da gösteriyor ki SOKÜM ve müzecilik birlikte anılmaya başlamıştır. Evrim Ölçer Özünel’in ifadeleriyle aktarırsak; SOKÜM, müzeciliğe eklenmek yerine tümünden müzecilik anlayışının içine yerleştirilmesi gereken bir olguya dönüşmüştür (2013, 66). Bunun kanıtı olarak da ICOM’un 2007 yılında tüzüğünde yaptığı müze tanımına “somut olmayan miras (intangible heritage)” terimini eklemesini göstermek yerinde olacaktır. (ICOM, 2017b) Müze tanımında yapılan bu değişiklikle somut kültür varlıklarının yanı sıra somut olmayan kültür varlıkları da müzecilik çalışmalarına dâhil edilmiş ve iki miras alanı bir bütün içinde ele alınmaya başlanmıştır.

◆ Gözde Tekin

Müzeciliğin tarihine bakıldığında da nesne merkezli müzecilik yerine nesneyi daha geri plana atan toplum merkezli bir müzecilik anlayışına doğru evrilen bir değişim ve “yeni müzecilik” anlayışı söz konusudur. Bekir Onur’ a göre; 15. yüzyılda koleksiyonu betimlemek için kullanılan müze sözcüğü, 17. yüzyılda antik nesnelere betimlemek için, 18. yüzyılda bir koleksiyonu koruyan, sergileyen ve halka açan kuruluş anlamında, bu yüzyılın sonlarında ise koleksiyonun kendisinden çok, kültür mirasıyla ilgili nesnelere depolamak ve sergilemek için kullanılan bina anlamında kullanılmıştır. Daha sonraları ise açık hava müzesi, ekomüze gibi oluşumların öne çıkmasıyla binaya yapılan vurgu gerilemiştir (2012, 20). Somut olmayan kültürel miras müzeleri de nesneye yapılan vurgunun gerilediğinin bir göstergesidir. Nesnelere bağlamı, yaratım ve kullanım ortamı, arkalarında barındırdıkları hikâyeler önem kazanmıştır. Bu fikir, 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra değişmeye başlayan müzeciliği, “post-modern müze” olarak adlandıran Hooper-Greenhill’in görüşleriyle desteklenebilir. Yazara göre post-modern müze nesnelere toplayan ve koruyan, ama onları biriktirmekten çok kullanmaya önem veren müzelerdir. Post-modern müze somut olmayan kültür mirasıyla da ilgilenmektedir. Bu müzeler koleksiyonlardan çok toplulukların gereksinimleriyle ilgilenen ziyaretçilerle yeni ilişki ve iletişim türleri geliştiren müzelerdir (akt. Onur, 2013, 41). Somut olmayan kültürel miras müzeleri de hem nesne vurgusunun azalması sebebiyle yeni müzecilik çalışmalarının önemli bir yerinde durmakta hem de ziyaretçi odaklı uygulamalarıyla post-modern müze kapsamında değerlendirilebilir niteliktedir. SOKÜM müzeleri, vitrin içindeki nesnelere tarihini anlatmaya değil, ziyaretçilerin dokunabildiği sergileme yöntemleri ile nesnelere tanıma ve günlük hayatın içinde anlamlandırmaya yöneliktir. Bu sergileme yöntemiyle SOKÜM müzeleri, hem yeni iletişim türlerinin hem de yeni eğitim yöntemlerinin geliştirilmesine katkı sağlamaktadır.

Oğuz’a göre ise (2013, 11) Sözleşme nesne odaklı sözleşmelerdeki gibi müzeye konulmuş bir nesneyi korumaya yönelik değildir. Nesnelere üreten, yaşatan ve kuşaktan kuşağa aktaran bilgi, gelenek ve birikimin bütün unsurlarıyla korunmasını hedeflemektedir SOKÜM müzeleri kuruluş aşamasında kültürün araştırılıp derlendiği, arşiv ve dokümantasyon çalışmalarının yapıldığı; müze olarak faaliyet göstermeye başladığı süreç içinde de kültürel unsurların yaşatıldığı, aktarıldığı ve öğretildiği mekânlardır. SOKÜM müzeleri hem çağdaş müzecilik standartlarına hem de SOKÜM’ün Korunması Sözleşmesi maddelerine uygun olarak toplumun ortak belleğini aktarmayı, yaşatarak korumayı ve yeniden canlandırmayı amaçlamaktadır.

SOKÜM ve Müzede Öğrenme

SOKÜM’ün Korunması Sözleşmesinde, somut olmayan kültürel mirasın aktarımı ve yaşatılarak korunması önerilirken eğitim ve müze konularının göz ardı edilmediğini söylemek mümkündür. Sözleşmenin “Diğer Koruma Önlemleri” (13. madde) başlığı altında taraf devletlerin kendi toprakları üzerindeki somut olmayan kültürel mirasın korunması, gelişmesi ve değer kazanmasını güvence altına almak amacıyla

yapmaları gerekenlere yer verilmiştir. Bu devletlerin sorumlu oldukları hususlar; “*somut olmayan kültürel mirasın işlevinin değer kazanması yönünde politikalar benimsemek, koruma konusunda yetkili kurum/kuruluşlar belirlemek ya da kurmak, somut olmayan kültürel mirasın etkili bir biçimde korunması için bilimsel, teknik ve sanatsal incelemeleri ve araştırmaya ilişkin yöntembilimini özendirme, somut olmayan kültürel mirasa ulaşılmasını güvence altına almak, dokümantasyon merkezleri kurmak*” şeklinde özetlenmiştir. Bu maddede yer alan somut olmayan kültürel mirasın korunması için yetkili kuruluşlar kurmak ya da belirlemek ifadesine müzeleri de dâhil etmek doğru olacaktır. Bunun yanı sıra Sözleşmenin korumayı tanımlayan kısmında da görüleceği üzere eğitim koruma yollarından biri olarak sunulmuştur. Kültürel mirasın okul içi ve okul dışı eğitim aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktarımının önemine dikkat çekilmiştir (Madde 2.3). Sözleşmenin 14. maddesi de doğrudan eğitim yöntemine ilişkin bilgiler vermektedir. “Eğitim, Duyarlılığın ve Kapasitenin Güçlendirilmesi” başlığını taşıyan bu bölümde somut olmayan kültürel mirasın korunması hususunda kültürel mirasın tanınmasını, buna saygı duyulmasını ve geliştirilmesini sağlayacak önlemlere yer verilmiştir. SOKÜM müzeleri de amaçlanan aktarımın sağlanabileceği en önemli mekânlardan birisidir. Görüldüğü üzere eğitim ve müzecilik alanları somut olmayan mirasın korunması ve aktarılması için önemli alanlardandır ve irdelenmesi gerekmektedir.

Müzeler ilk kurulduklarında koleksiyonları ve nesneleriyle doğrudan bilgi alınabilecek eğitim kaynakları olarak görülmüşlerdir. Günümüzde ise müzelerin kişilerarası iletişim yöntemlerine önem vererek farklı izleyici gruplarına yönelik planlı, programlı eğitim etkinlikleri gerçekleştirdikleri bilinmektedir. Kuruluşundan beri eğitim amacı taşıyan müzelerde eğitim, 20. yüzyıl ortalarından başlayarak müzelerin temel işlevlerinden biri olmuş, eğitim aracılığıyla izleyicilerin müze koleksiyonlarına ulaşmalarını sağlamak en önemli görevleri arasında kabul edilmiştir. Böylece müzecilikte “müze eğitimi” olarak adlandırılan ayrı bir alan ortaya çıkmıştır (Tezcan Akahmet vd. 2006, 49-56). Eğitim sisteminde yaratıcı düşünmeyi geliştirecek birçok uygulama kullanıldığı ve bunlardan birisinin de okul dışı öğrenmenin en işlevsel alanlarından biri olan müzede öğrenme olduğu düşünülürse müze ziyaretleri okul dışı eğitime dâhil edilebilecek etkinliklerdendir. Milli Eğitim Bakanlığı’nun hazırladığı Müze Eğitimi Dersi Öğretim Programı’nda da müze eğitiminin bireysel, sosyal ve fiziksel boyutları nesnelere, algılar ve ilgiler yoluyla etkileşim, gözlem yapma, düşünce ve duyguları ifade etme, hayal gücünü kullanma, kendi yaşamına bağlama, bilgileme, müzenin bakış açısını görme ve anlama, nesnelere okuma, kültürel değerleri ve yaşamı paylaşma, gerçeği arama, uygulamalar yapma ve değerlendirme gibi konuları içerdiği belirtilmektedir (2009, 4).

Somut olmayan kültürel müzesinde öğrenme söz konusu olduğunda Öcal Oğuz’un SOKÜM’ün yaşatılması ve gelecek kuşaklara süreklilik içinde aktarılması ile sargin öğrenmenin yaşam boyu öğrenme ilkesi arasında bir paralellik olduğunu belirttiği fikri önemlidir. Sargin öğrenme örgün ve yaygın eğitim alanlarının dışında oluşan öğren-

◆ Gözde Tekin

me türüdür ve somut olmayan kültürel miras eğitimiyle doğrudan ilişkilidir. Oğuz'a göre SOKÜM ve sargın öğrenme birlikte ele alınmalıdır ve somut olmayan kültürel mirasın korunması fikri ve yaşam boyu öğrenme fikri aynı amaçları kapsamaktadır (Oğuz, 2013, 138-139). Ayrıca müze eğitiminin müzelerin dünyasıyla eğitim dünyasını içine aldığı belirten Eilean Hooper-Greenhill'e göre de müze eğitimi, yaşam boyu öğrenmenin bazı temel fikirleriyle çalışır. Öğrenmenin yaşam boyu sürdüğü ve resmî bir eğitim kurumundaki çalışmalarla sınırlı olmadığı bilinmektedir (Hooper-Greenhill, 1999, 21-24). 2000'li yıllarda eğitim sisteminin görselliğe ve yaşantılara dayalı aktif öğrenmeyi ön planda tuttuğunu belirten Turanlı'ya göre de, müze eğitimi temel eğitimde ve yaşam boyu eğitim sürecinde giderek önem kazanmaktadır. (Turanlı, 2012, 25). Bu çalışmanın konusu kapsamında düşünülürse yaşam boyu öğrenme ilkesi doğrultusunda okul dışı öğrenme alanlarından biri de hiç kuşkusuz SOKÜM müzeleridir. Eğitimin sürekli bir kavram olması ile sözleşmenin koruma fikrini temellendirdiği sürdürülebilirlik ilkesi arasında bir paralellik kurmak mümkündür.

Somut olmayan kültürel miras müzelerinin nesneyi değil nesnenin ortaya çıkış sürecini yani bağlamını aktarmayı, korumayı amaçladığı yukarıda belirtilmişti. Bu müzeler aynı zamanda çocuklara bütünsel bir öğrenme sunmayı amaçlamaktadır. Sergileme yöntemlerine bakıldığında da görülecektir ki somut olmayan kültür miraslarını görsel ve işitsel yöntemler olmadan anlatmak pek de mümkün değildir. SOKÜM müzelerinde görsel yöntemler olarak video kayıtları, fotoğraflar, karikatürler; işitsel olarak ise masal, ninni ve türkülerin seslendirilmesi gibi yöntemlere başvurulmaktadır. Böylece çok yönlü ve etkili bir öğrenme sunmaktadır.

Ankara SOKÜM Müzesi

Ankara Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi, Gazi Üniversitesi Türk Halk Bilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi'ne (THBMER) bağlı olarak çalışmalarını yürütmektedir. THBMER, somut olmayan kültürel mirası çalışmalarının odak noktasına koymuş bir araştırma ve uygulama merkezidir ve çalışmalarının bir ayağını müzecilik faaliyetleri oluşturmaktadır. Merkezin 2005 yılında açılan Gazi Üniversitesi SOKÜM Müzesi, araştırma, derleme ve arşiv çalışmalarının da yürütüldüğü ve sözlü kültür unsurlarının nesnelere üzerinden anlatımlarla ön plana çıkartıldığı bir müzedir. Müze, SOKÜM'ün Korunması Sözleşmesinde belirtilen (2. madde) sözlü anlatımlar ve sözlü gelenekler, gösteri sanatları, toplumsal uygulamalar, ritüeller ve festivaller, evren ve doğa ile ilgili uygulamalar, el sanatları geleneği şeklinde yapılmış sınıflandırmaya göre bölümlerden ve sergilemelerden oluşmaktadır. Ankara SOKÜM Müzesi ise, Merkezin uygulama ve yeniden canlandırma faaliyetlerini yürüttüğü müzedir (THBMER, 2017).

Ankara SOKÜM Müzesi, Gazi Üniversitesi ve Altındağ Belediyesi işbirliğinde Ankara Kalkınma Ajansı tarafından desteklenen "Ankara Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi" projesi kapsamında kurulmuştur. Kuruluş çalışmaları yaklaşık iki yıl

süren müzede, uygulamaya dökülen ve yeniden canlandırılan kültürel öğeler Ankara'nın ilçe ve köylerine yapılan alan araştırmalarından elde edilen verilerden yararlanılarak gerçekleştirilmektedir (Özünel 2013, 67-68). Müzede, ebru sanatı ve ıhlamur baskı uygulamalarının yapıldığı ve kukla ve gölge tiyatrosunun sergilendiği iki atölye odası, Türk masallarının anlatıldığı bir masal odası, geçiş dönemlerinden olan düğün ve doğum hakkında geleneklerin aktarıldığı ve ninnilerin anlatıldığı bir gelin odası (bu odanın konsepti değişiklik göstermektedir), halk hikâyelerinin anlatıldığı bir sohbet odası ve geleneksel çocuk oyunlarının oynandığı bir oyun odası bulunmaktadır. Ayrıca geleneksel çocuk oyunları, masal ve hikâye anlatıcılığı gibi alanlarda eğitim ve atölye çalışmaları yapılmakta, somut olmayan kültürel miras alanları bağlamında tanıtılmakta ve aktarılmaktadır. Her yaşta ziyaretçiye hitap edebilen Ankara SOKÜM Müzesi, ziyaretçinin yaşına, eğitim durumuna göre açıklayıcı bilgiler vermekte ve ziyaretçiler canlı müze rehberleri ile ilgi alanlarına göre uygulamalar yapma fırsatı yakalamaktadır.²

SOKÜM'ün gelecek kuşaklara aktarımı ve yaşatılması için çocuklar ve gençler büyük öneme sahiptir. Ankara SOKÜM müzesinin ziyaretçilerinin büyük çoğunluğunu ilköğretim öğrenci grupları oluşturduğu gibi en büyük hedef kitlesi de çocuklardır. Dolayısıyla müzede bu hedef kitleye yönelik özel çalışmalara ve sergileme yöntemlerine de ağırlık verilmektedir. Nihad Shabbar, çocuklar için müze eğitimi konusunu ele aldığı yazısında geleneksel yöntemin yani bir müzenin herhangi bir sergi salonunda çocuklara oradaki nesnelere ilgili bilgi vermenin etkili bir eğitim yöntemi olmadığını savunur. Çocukların saatler süren açıklamalardan sıkılacağını belirten yazar, çocukların görerek, duyarak ve dokunarak öğrenmeleri gerektiğini aynı zamanda bu sürecin hem eğlenceli ve faydalı olacağını hem de okullarla müzeler arasındaki ilişkiyi de pekiştireceğini vurgulamaktadır (2001, 69). Ankara SOKÜM Müzesinde de çocuklar uygulama yoluyla öğrenme, kendi materyallerini üretme, görsel malzemelerle öğrendiklerini pekiştirme ve sözlü anlatımlarla da dil becerilerini geliştirme imkânı bulabilmektedir. Bunun yanı sıra çocukların kendi oyuncaklarını yapma, tişörtlerine baskı yapma, topaç çevirme, aşık atma gibi oyun ve aktivitelerde bulunma imkânları hem motor becerilerinin hem de uygulamalı öğrenme becerilerinin gelişmesine katkı sağlar. Bu uygulamalarla nesnelere uzaktan bakan ve seyreden bir kitle yerine, nesnelere dokunan, kendi üreten, katılımcı ziyaretçi kitleleri oluşturulmaya başlanmıştır. Nesnelerin vitrin içinde sergilenmediği, ziyaretçilerin müze rehberleriyle etkileşim içinde müze ziyaretlerini gerçekleştirdiği Ankara SOKÜM Müzesinde günlük program akışında yer alan masal anlatımının yanı sıra çocukların kültürel çeşitliliğin farkına varabilecekleri etkinlikler de planlanmıştır. Bu etkinliklerde bazen deyimlerin öyküleri nesnelere üzerinden açıklanmakta bazen bilmeceler için içine girerek genç beyinleri düşünmeye sevk etmektedir. Seidel ve Hudson'a göre okul öğretiminde güçlenen sözlü beceriler müzenin sunduğu etkinliklerle desteklenmektedir (1999, 26). Sözlü anlatımlar gibi somut olmayan kültürel miras unsurlarının, çocuklarda ve toplumlarda aidiyet duygusunu geliştirdiği bilinmektedir. Bu kültürel çeşitliliklerin gelecek kuşaklara aktarımı

◆ Gözde Tekin

için odak noktasındaki hedef kitle çocuklardır ve müzelerde çocukları da içine alan bir ortak bellek ortamı oluşturulmaya çalışılmaktadır. Evrim Ölçer Özünel, öğrencilerin sadece masal dinlemeye değil masal anlatmaya da özendirilmesinin geleneğin sürdürülebilirliğinin gelişmesi açısından değerli olduğunu belirtmektedir (2004, 89). Böylece çift taraflı bir etkileşim sağlanmış olacak ve çocuklar hem alıcı hem de aktarıcı rolüne sahip olabileceklerdir.

Müzedeki eserlere dokunarak öğrenmede, dokunmanın hissetmeye dayalı duyuları geliştirmeye etkisinin olduğu görülmektedir. Bu anlamda bilgiyi elde edebilmek için duyuları kullanmaya vurgu yapan Hooper Grenhill'e göre; mümkün olan durumlarda dokunma ve elle yoklama heyecan verebilir ve nesneyi öğrenme güdüsünü arttırabilir (1999, 127). Turanlı, müzede nesnelere yardımcı yapılan eğitimde, nesnelere üç boyutlu ve somut oldukları için, yazılı bir belgeden veya sözden daha çok ilgi uyandırdığını ve öğrenme işleminin odak noktasını oluşturduğunu belirtmektedir. Nesnelere çalışma; nesnelere bakmayı, tanımlamayı, kaydetmeyi, sorular sormayı, sınıflamayı, yapısı ile işlevi arasında ilişki kurmayı, formüle etmeyi, gözlem yaparak sonuç çıkarmayı, ifade etme yeteneklerinin gelişmesine yardımcı olmaktadır (Turanlı, 2012, 82) Müze ziyaretleri, çocuklara özgür bir öğrenme ortamı sunmakta ve merak ettikleri nesnelere dokunma ve inceleme fırsatı tanımaktadır. Ankara SOKÜM Müzesi her ne kadar nesne odaklı bir müze olmasa da çocukların bağlamı anlamlandırabilmesi için nesnelere üzerinden de anlatımlar yapılabilmektedir.

Müzede düzenlenen ihlamur baskı, ebru sanatı, kaşık kukla atölyesi, bez bebek atölyesi, oyuncak atölyesi gibi uygulama atölyeleri öğrencilerin el becerilerinin gelişmesine yardımcı olmanın yanı sıra estetik ve sanatsal becerilerinin gelişmesinde de etkili olabilecek etkinliklerdir. Bu tür etkinliklerle çocukların yaratıcılıkları gelişebilir ve öğrenme heyecanları pekişebilir. Bu uygulamalarla kalıcı öğrenmenin mümkün olduğunu da söylemek yanlış olmayacaktır. Ayrıca geri dönüştürülebilir malzemelerden kendi oyuncak ve ürünlerini yapmaları, çocukların tek başlarına ortaya bir ürün çıkarma deneyimleri, özgüvenlerini sağlamlaştırabilecek bir uygulamadır.

Müze programına dâhil edilmiş alanlardan biri de geleneksel çocuk oyunlarıdır. Müzede hem iç hem de dış mekânda çocuklar oyunlar aracılığıyla eğlenmektedir. Fakat oyun oynama etkinlikleri sadece eğlenme amaçlı değildir. Gözütök'un ifade ettiği gibi oyunlar problem çözme, karar verme gibi becerilerin öğretilmesinde kullanılmaktadır. Oyunun kendine özgü kuralları ve yöntemi vardır. (2006, 282). Ayrıca oyunlar; oyunun kurallarına uyma, rakibinin hamlelerini takip etme, hızlı karar verme gibi becerilerin gelişmesini sağlayabilmektedir. Ayrıca bu oyunlar, zihinsel yeteneklerin gelişmesinin yanı sıra teknoloji, kentleşme vb. nedenlerle sokaklarda oyun oyna(ya)mayan çocukların bedensel gelişimlerine de katkı sağlamaktadır. Müzede oynatılan sek-sek, kale oyunu, ip atlama vb. oyunlar çocukların bedensel gelişim ve hareket kabiliyetlerini geliştirebilir, mangala gibi zihinlerini harekete geçirebilecek oyunlar da motor becerilerinin gelişmesine katkı sağlayabilir.

Enver Yolcu'ya göre, drama (eğitici oyunlaştırma) çocukların görme, algılama, tanımlama, yaratma, anlatma ve iletişim kurma yetilerini geliştiren oldukça önemli bir etkinliktir. Drama etkinlikleri, yazılı bir metin olmaksızın, tamamen çocuğun yaratıcı anlatımlarına dayanarak gelişen oyunlaştırmalardır ve bu yolla çocuğun hayal gücü ve yaratıcılığı gelişir. (Yolcu, 2004, 106). Örneğin; ziyaretçi çocuklarla etkileşim içinde olan müze araştırmacıları karagöz oynatırken onların da katılımını sağlamaya özen göstermektedir. Perdenin arkasına geçen çocuk hayal gücünü ve yaratıcılığını kullanarak bir oyun sergilemektedir. Ayrıca bu konuda Süreyya Turanlı, müzede uygulanacak yaratıcı dramada önemli olanın süreç ve bu sürecin yaşanması olduğunu ifade etmektedir. Drama sonucunda bireyin kendisini bir başkasının yerine koyarak gerçekleştirdiği kişileştirme süreci, ortaya bir ürünün çıkıp çıkmamasından daha önemlidir (2012, 80). Bu görüşler de dramanın müzelerde etkili bir eğitim yöntemi olduğu savını desteklemektedir. Çocuklar bu sürece dâhil olarak hem dil ve iletişim becerilerini hem de hayal güçlerini ve yaratıcılıklarını geliştirebilirler.

Sonuç

Çalışmada irdelenen SOKÜM'ün Korunması Sözleşmesi, sözleşmenin koruma anlayışı, koruma ve aktarım yollarından biri olarak sunulan müzecilik ve eğitim çalışmalarını değerlendirildiğinde öncelikle Ankara SOKÜM Müzesinin temel motivasyonunu yok olma tehlikesi altındaki somut olmayan kültürel mirası koruma ve sürdürülebilirliğini sağlama amacından aldığını belirtmek gerekir. Tespit edilen diğer önemli bir husus, Ankara SOKÜM Müzesinin çağdaş müzecilik uygulamalarını çalışmalarına dâhil etmiş olmasıdır ki bu da ziyaretçilerinin pasif değil aktif bir şekilde müze programının içinde yer alan kültür aktarıcıları ve kültür katılımcılarına dönüşmesine katkı sağlamaktadır. UNESCO'nun sürdürülebilirlik açısından öncelikli gruplar arasında gördüğü çocukların müzenin de temel hedef kitlelerinden biri olduğunu, ve müzede çocuklarda kültürel kimlik ve miras bilincinin gelişmesine katkı sağlayıcı yönde çalışmalar yürütüldüğünü söylemek mümkündür. Ayrıca çocukların hem bedensel hem zihinsel gelişimlerine katkı sağlayacak müze uygulamalarıyla çocuklara okulda öğrendiklerini pekiştirme, yaratıcı düşünme ve düşündüklerini uygulamaya dökme, kişisel el becerilerini ve hayal güçlerini geliştirme ve daha analitik düşünme fırsatı tanımaktadır. Ayrıca okul dışı eğitim ortamlarından biri haline gelen müze çocukların grup çalışması yapma, sosyalleşme ve çevresiyle iletişim kurma mekânlarından biri haline gelmiştir. Sonuç olarak müze ziyaretinden edinilebilecek tüm bu kazanımlar çocukların eğitimine çok yönlü katkı sağlayabilecek niteliktedir. Ankara SOKÜM Müzesi, somut olmayan kültürel miras aktarımı ve eğitiminin yanı sıra çocuklara zihinsel ve fiziksel gelişim süreçlerinin sağlıklı ilerleyebilmesi açısından da yararlı bir öğrenme ortamı sunmaktadır.

◆ Gözde Tekin

Notlar

1. Sözleşmenin tam metni için bkz. M. Öcal Oğuz, Somut Olmayan Kültürel Miras Nedir?, Ankara: Geleneksel Yayıncılık, 2013.

2. Ankara SOKÜM Müzesi dışında SOKÜM odaklı ya da SOKÜM ruhuna uyumlu diğer müzeler için bkz. Evrim Ölçer Özünel, “Camekândan Canlı Performansa Somut Olmayan Kültürel Miras ve Müzeler”. **Somut Olmayan Kültürel Mirasın Geleceği Türkiye Deneyimi**. Ankara: Unesco Türkiye Millî Komisyonu Yayınları, 2013, s.65-72.

Kaynakça

GÖZÜTOK, F. Dilek (2006). Öğretim İlke ve Yöntemleri, İstanbul: Ekinoks Yayınları.

HOOPER-GREENHILL, Eilean (1999). **Müze ve Galeri Eğitimi**. (çev.: Meltem Öрге Evren, Emine Gül Kapçı, yay. haz.: Bekir Onur) Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.

ICOM, (2017a). <http://icom.museum/programmes/intangible-heritage/> (11.04.2017)

ICOM, (2017b). <http://icom.museum/the-vision/museum-definition/> (11.04.2017)

MEB, (2009). **MEB Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi Müze Eğitimi Dersi Öğretim Programı**, MEB Ortaöğretim Genel Müdürlüğü, http://ogm.meb.gov.tr/belgeler/muze_egitimi.pdf (10.02.2017)

OĞUZ, M. Öcal (2007). “Unesco, Kültür ve Türkiye”. **Millî Folklor Dergisi**, Bahar 2007, S.73, s.5-11.

_____ (2013). **Somut Olmayan Kültürel Miras Nedir?**. Geleneksel Yayıncılık, Ankara.

_____ (2013a). “Terim Olarak somut Olmayan Kültürel Miras”, **Millî Folklor Dergisi**, S.100, s.5-13.

ONUR, Bekir (2012). **Çağdaş Müze Eğitim ve Gelişim: Müze Psikolojisine Giriş**, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

_____ (2013) “Müze Eğitimi Temel İlkeler ve Politikalar”. **Müze ve Oyun Kültürü**. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, s.41-61.

ÖLÇER ÖZÜNEL, Evrim. (2013). “Camekândan Canlı Performansa Somut Olmayan Kültürel Miras ve Müzeler”. **Somut Olmayan Kültürel Mirasın Geleceği Türkiye Deneyimi**. Ankara: Unesco Türkiye Millî Komisyonu Yayınları, s.65-72.

_____ (2004). “Söz” Artık Müzede: Kültürel Bellek, Küreselleşme ve Eğitim Bağlamında Sözlü Kültürün Korunması ve Duyarlılık Geliştirilmesi Üzerine”, **Somut Olmayan Kültürel Mirasın Müzelenmesi Sempozyum Bildirileri**. Ankara: THBMER Yayınları, s. 84-90.

- SEİDEL, Stefan ve Kenneth Hudson (1999). **Müze Eğitimi ve Kültürel Kimlik**. (çev.: Bahri Ata, yay. haz. Bekir Onur), Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.
- SHABBAR, Nihad (2001). "Çocuklar İçin Müze Eğitimi", **Kent, Toplum, Müze: Deneyimler-Katkılar** (ed.: Burçak Madran), İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, s.68-73.
- TEZCAN AKAHMET, Kadriye ve Ayla Ödekan (2006). **Müze Eğitiminin Tarihsel Gelişimi**, İstanbul: İTÜ Sosyal Bilimler Dergisi, C.3, S.1, s. 47-58.
- THBMER, (2017). <http://thbmer.gazi.edu.tr/> (19.01.2017)
- THB, (2017). http://turk_halkbilimi.gazi.edu.tr/ (19.01.2017)
- TURANLI, Süreyya (2012). **Oyuna Dayalı Müze Etkinliklerinin Öğrenci Erişi Ve Görsel Sanatlar Dersine Karşı Tutumları Üzerine Etkisi**. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- YOLCU, Enver (2004). **Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri**. Ankara: Nobel Yayınları.

MÜZE İLE EĞİTİMDE BİR SEÇENEK OLARAK “SECOND LIFE” MÜZELERİ

Handan BÜLBÜL*

Öz: Müze ile eğitim, eğitimin vazgeçilmez bir parçası olarak öğretim programlarında yer almaktadır. Ancak zaman ve mekân kaynaklı sorunlar, çoğu zaman eğitim amaçlı gerçek müze gezilerinin yapılmasına olanak vermemektedir. Bilgisayar destekli web teknolojilerindeki gelişmelerin sunduğu sanal ortamlar ise gerçek ortamda gezme olanağının olmadığı, dünyanın herhangi bir yerindeki müzeye ulaşmayı sağlamakta, böylelikle gerçek müze gezilerinin yapılamadığı durumlarda bir seçenek olarak görülmektedir. Bu çalışma, görsel sanatlar eğitimi kapsamındaki müze ile eğitimde sanal ortam müzelerinden biri olan Second Life müzelerinden nasıl yararlanılabileceğine odaklanmaktadır. Tarama modelinin kullanıldığı çalışmada, Second Life sanal dünyasında bulunan müzelerden seçkisiz örneklemeyle müzeler seçilerek incelemesi yapılmıştır. Sonraki aşamada, incelenen Second Life müzelerinden yola çıkarak görsel sanatlar eğitimine yönelik uygulama önerisi geliştirilmiştir. Çalışma sonucunda; Second Life Sanal Dünyasında, müze ile eğitimde yararlanılabilecek sanal ortam müzelerinin olduğu tespit edilmiştir. Geliştirilen uygulama önerisiyle, görsel sanatlar eğitiminde bu müzelerden yararlanılabileceğine dair görüş oluşturulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Müze ile eğitim, görsel sanatlar eğitimi, Second Life müzeleriyle eğitim

* Yrd. Doç. Dr.; Giresun Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü.

USING SECOND LIFE MUSEUMS AS AN OPTION IN EDUCATION VIA MUSEUM

Handan BÜLBÜL*

Abstract

Education via museum takes part in teaching programs as an indispensable part of education. However, time and space-related problems often do not allow for actual museum visits for educational purposes. The virtual environments offered by the computer-aided web technologies are considered as an important option to reach a museum anywhere in the world when actual museum visits cannot be done. This study focuses on how to benefit from the museum within the visual arts education program and the Second Life museum, one of the virtual environment museums in education. Screening model was used and the analysis was carried out by using random sampling. Museums were selected among the ones that are in Second Life virtual world. In the next stage, an application proposal for visual arts education was developed from the examined Second Life museums. As a result of the study, it was determined that there are virtual museums in Second life virtual world that can be used in education via museums. A new point of view is tried to be formed by the help of the developed application proposal. Suggestions depend on the idea that virtual museums can be used efficiently in visual art education.

Keywords: Education via museum, visual art education, education via Second Life museums

1. Giriş

Uluslararası Müzeler Birliği ICOM'un (The International Council of Museums) Viyana'da düzenlenen 22. Genel Kurulu tarafından kabul edilen tanıma göre müze; "eğitim, araştırma ve eğlence amacıyla insanlığın somut ve soyut mirasını sahiplenen, koruyan, araştıran, paylaşan ve sergileyen; toplum ve toplumun gelişiminin hizmetindeki kâr amacı gütmeyen, kamuya açık daimi kurumdur" (ICOM, 2007). Toplumun bilimsel, sanatsal ve kültürel belleğinin somut göstergesi olan müzeler, Gerçek'e (1999, 11) göre, zamanda ve mekânda dağınık olarak bulunan nesnelere bir araya getirilerek geçmişle bu gün arasında köprü kurmaktadır. Müzenin zaman ve mekânla kurduğu bu köprü, insanlığın biriktirdiği tüm ortak mirasın yeni kuşaklara aktarımını sağla-

* Assist. Prof. Dr., Giresun University, Faculty of Education, Department of Fine Arts Education.

◆ Handan Bülbul

maktadır. Bu nedenledir ki başlangıçta sergileme işlevi ön planda olan müzeler bugün için birer eğitim kurumu olarak da işlev görmektedir.

Öğrenciyse; görerek, işiterek, uygulama yaparak ve yaşayarak öğrenme olanağı sunması (Buyurgan ve Buyurgan, 2007, 70) müzelerin eğitimdeki en önemli ayrıcalığıdır. Soyut bir öğrenmenin ötesinde, öğrenenlerin geçmiş dönemlere ait eserleri görerek, dokunarak incelemelerine ve öğrenilecek konuya araştırma ruhu ile yaklaşımlarına olanak vermektedir (Seidel ve Hudson, 1999, 21). Diğer bir ifadeyle, müze yaşantısı, bireyin objelerle girdiği etkileşim sonucu, onda; gözlem yapma, düşünce ve duyguları ifade etme, hayal gücünü kullanma, bilgilenme gibi kazanımlar oluşturmaktadır (San, 2008, 149).

Müze ile eğitimi birleştiren çağdaş müzecilik anlayışı, bir yandan da web teknolojilerindeki gelişmelerden de faydalanarak hizmet ağlarını genişletme yoluna gitmektedir. Bunun en çarpıcı örneğini ise sanal müzeler temsil etmektedir. Zaman ve mekân kavramlarından bağımsız olarak varlık gösteren sanal müzeler, ziyaretçilerine her zaman ve her yerden ulaşma olanağı sunarak görünürlüklerini artırmaktadırlar.

Sanal müze, farklı medya imkânlarından yararlanılarak hazırlanmış sayısal nesneleri ve bunlara ait bilgileri barındıran, ziyaretçi ile iletişimin kesintisiz olması ve çeşitli erişim şekillerini karşılamak için alışıldık iletişim metotlarının ötesine geçen ve dünya çapında erişimini olanaklı kılmak amacıyla fiziksel anlamda bir mekâna ihtiyaç duymayan müzelerdir (Schweibenz, 1998, 191). Kavram ilk olarak müzelerdeki envanter kaydı gibi büro ortamında kullanılmaya başlanan bilişim teknolojilerinin zamanla eser takibi, sergileme, ışıklandırma, iklim kontrolü ve güvenlik alanlarında kullanılmaya başlanmasıyla ortaya çıkmıştır (Çolak, 2006: 292).

Gelişen 3D teknolojileriyle bütünleşen ara yüz programları sayesinde oluşturulan sanal ortamlar, sanal müzeleri bir adım daha öteleyerek kendi ortamlarına aktarma yoluyla sanal dünya müzelerini kurmaktadır. Bu sanal dünyalardan biri olan Second Life sanal dünyası da kendi ortamlarında kurduğu sanal müzeler ve sanatçı galerileri ile dünyanın her yerinden ziyaretçilerinin sanal gezi yapmasına olanak vermektedir.

Kullanıcılarına gerçek dünyadan çok daha farklı olanaklar sunan üç boyutlu sanal dünyaların öne çıkanlarından biri de Second Life Sanal Dünyasıdır. Görsel bir dünyayı içeren çevrimiçi bir bilgisayar oyunu olan Second Life gerekli yazılım yüklenerek ve internet üzerinden giriş yapılarak oynanan bir oyundur. Burada oyuncular kendilerini sanal ortamda temsil edecek bir 'avatar' yaratmaktadır (Başlar, 2013, 7). Bu ortamda kullanıcılar, sesli veya yazılı olarak birbirleri ile iletişim kurabilmekte, gerçek dünya ile gerçek zamanlı etkileşime geçebilmektedirler (Esgin vd., 2012, 2). Second Life, yaklaşık 900 km²'lik sanal alanı bulunan çevrimiçi olan bir uygulamadır. SL platformunda nesnelere gerçeğine uygun bir şekilde tasarlandığından, kullanıcılar; ortamda bulunma hissini yaşatmakta, ortamda eş zamanlı bulunabilmekte, sohbet edebilmekte ve birlikte hareket edebilmektedirler (Doğan vd., 2011, 3).

Second Life sanal dünyası, gerçek dünyanın simülasyonları olan, dersliklerden dans kulüplerine, meditasyon alanlarından alışveriş merkezlerine kadar pek çok mekânlar gibi sanat galerilerinin ve müzelerin de simülasyonlarını kendi ortamında bulundurmaktadır. Minsky (2009, 3), yapılan araştırmalara dayanarak Second Life sanal dünyasında 1000 kadar sanat galerisinin olduğunu bildirmektedir. Bu sanal ortamda; sanatçılar, küratörler, sanat eleştirmenleri de varlık göstererek gerçek yaşamda olmayan bir sanat pazarı oluşturmaktadırlar. Second Life Wikia verilerine göre, bugün için Second Life Sanal Dünyada toplam 2575 sanat galerisi ve müze bulunmaktadır.

Second Life’da var olan bu büyük sanal sanat pazarının yanı sıra çoğunlukla kar amacı gütmeyen sanat galerileri ve müzeler de varlığını devam ettirmektedir. Bu galeriler ve müzeler, üniversitelerin Second Life’daki sanat galerileriyle birlikte çalışmalar yaparak sanatın geniş kitlelere ulaşmasına ve yükseltilmesine katkı vermektedir (Minsky, 2009, 3).

Oluşturulduğu ilk zamanlarda bir oyun olarak tasarlanan Second Life, giderek etkililik alanlarını genişletmiştir. Genişlettiği bu alanlardan biri de eğitim alanıdır. Second Life’ın eğitimde alternatif bir ortam olarak görülmesi, görsel sanatlar eğitimcilerinin dikkatini çekmiş, bu sanal dünyadan derslerinde nasıl yararlanabileceklerine yönelik düşünceler geliştirmişlerdir. Başta ABD olmak üzere çeşitli ülkelerdeki görsel sanatlar eğitimcileri Second Life Sanal dünyasından parseller olarak veya kiralararak buraları, kendi sanat eğitimi alanlarına dönüştürmüşlerdir. Bugün için dünyanın çeşitli ülkelerindeki sanat eğitimcileri, çevirim içi uygulamalarla derslerinin bir kısmını bu sanal dersliklerde gerçekleştirmektedirler (Stokrocki, 2014, 38).

Müze ve galeri eğitiminin, görsel sanatlar eğitiminin ayrılmaz bir parçası olduğu düşünüldüğünde, sanat eğitimcilerince son yıllarda yararlanılan Second Life uygulamaları, görsel sanatlar eğitiminin paydaşlarından biri olan müze ile eğitimde de bir seçenek olarak görülebilir. Kültürün ve sanatın öğretimi, görsel sanatlar dersinin temel alanlarından biridir. Bu öğretimin gerçekleşmesinde ise müze ile eğitim işlevsel bir rol üstlenmektedir. Dolayısıyla, öğrencilere verilecek etkili bir kültür- sanat eğitimi için müzelerden yararlanma yoluna gidilmesinin kaçınılmaz olduğu söylenebilir. Ancak, başta maddi nedenler olmak üzere, izin işlemlerindeki yasal prosedür sorunları, müzenin okul ortamından uzak bir şehirde ve hatta ülkede olması gibi pek çok nedenler eğitim amaçlı gerçek müze gezilerini zorlaştırmaktadır. Web teknolojilerinin sunduğu olanaklar ise bu noktada bir çözüm olarak görülebilir. Dünyanın pek çok ülkesindeki çeşitli müzeler, sanal müze uygulamaları ile müzeye gitme olanağı bulunmayan ziyaretçilerine kendi koleksiyonlarını görme olanağı sunarken web teknolojileri ile 3-D teknolojilerini birleştiren Second Life dünyasındaki müzeler de üyelerine benzer bir müze deneyimi sağlamaktadır. Second Life’ın sunduğu bu olanağın, öğrencilere gerçeğe yakın müze deneyimi sunacağı, böylelikle de kültürün ve sanatın öğretiminde etkili olacağı öngörülmektedir.

◆ Handan Bülbul

2. Amaç

Bu çalışma, müze ile eğitimin çağdaş eğitimde gerekliliğinin yadsınamaz bir gerçek olduğundan hareketle, müze ile eğitimde sanal ortam müzelerinin bir seçenek olabileceğine odaklanmıştır. Bu kapsamda, Second Life Sanal Dünyası'ndaki bazı müzelerin tanıtımı ve bu müzelerden görsel sanatlar dersinde nasıl yararlanılabileceğine dair bir görüş oluşturulmaya çalışılmıştır.

3. Yöntem

3.1. Araştırma Modeli

Çalışma, temel nitel araştırma yöntemiyle desenlenmiştir. Temel nitel araştırmalarda, araştırmacı, bir görüngünün anlamını inşa ederek anlamaya çalışmaktadır (Merriam, 2013, 22). Görsel sanatlar eğitiminde Second Life müzelerinden yararlanmaya yönelik tümevarımsal yaklaşımla bir görüngü oluşturma yoluna gidilmesi nedeniyle bu çalışmada, temel nitel araştırma yönteminin uygun olacağı düşünülmüştür.

3.2. Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Nitel araştırmalarda gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi çeşitli veri problemin doğasına veya araştırmacının beklentilerine göre tek başlarına ya da birlikte kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011, 40). Bu çalışmada, müze ile eğitimde Second Life müzelerinden yararlanma yollarına yönelik bir perspektif oluşturmak amacıyla veriler; gözlem (sanal ortam incelemesi) ve doküman incelemesi teknikleriyle toplanmıştır. Sanal ortam incelemesi için Second Life sanal dünyasında bulunan müzeler araştırılmış ve müzelerden ekran görüntüsü olarak çeşitli kesitler alınmıştır. Doküman incelemesi görsel sanatlar eğitiminde Second Life'dan yararlanılarak yapılan araştırmalar incelenmiş ve her iki veri kaynağından ulaşılan verilerle anlamlı bir dizge oluşturulmaya çalışılmıştır.

4. Bulgular

Second Life Sanal Dünyası'nda bulunan çeşitli müzeler incelenmiş, bunlar arasından görsel sanatlar eğitiminde yararlanılabilecek müzelerden dört tanesi seçilip müzelerin simülasyonları fotoğraflarla desteklenerek verilmiştir. Görsellerin altında Second Life'daki sanat galerileri ve müzelerin isimleri ile birlikte Second Life adresleri verilmiştir. Ancak bu adreslere ulaşabilmek için kişisel bilgisayarda Second Life uygulamasının olması gerekmekte, çevrimiçi uygulama ile adreslerdeki galeri veya müzelere ışınlanma mümkün olmaktadır.

4.1. Second Life Müzeleri

Second Life Sanal Dünyası'nda bu dünyaya ait özgün sanat galerileri ve müzeler olduğu gibi, gerçek dünyada var olan gerçek müzelerin simülasyonları bulunmaktadır. Bu çalışma kapsamında; TOC Art Galerisi, Louvre Müzesi, Vermeer Müzesi ve Vordun Müze ve Galerisi Second Life'da gezilmiştir.

Görsel 1, TOC Art Galerisi (TOC Art Gallery, Main Galleries, Classical Paintings, Leelight – Moderate)

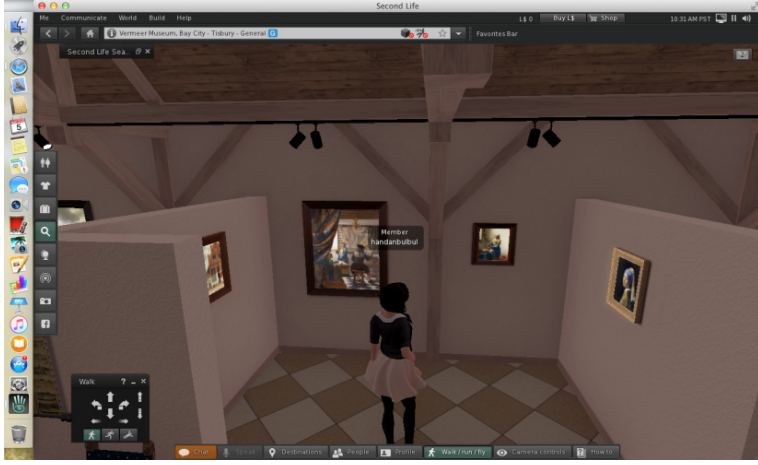
Görsel 1’de TOC Art Galerisi’nin ana bölümü görülmektedir. Öğrenciler, Second Life içerisinde bulunan bu sanat galerisinin çeşitli salonlarına, ışınlanma ile gidip sanat eserlerini inceleyebilmekte ve buradaki bazı sanat eserlerinin künye bilgilerini içeren not kartlarıyla bilgilenme sağlanmaktadır (Bülbül, 2016, 1008). TOC Art Galerisi’de, Klimt, Manet, Monet, Degas, Renoir gibi modern sanatın temsilcisi olan pek çok sanatçının eserleri mevcuttur. Öğrenciler, üç boyutlu sanal ortamda bu eserleri inceleme fırsatı bulmaktadır.

Görsel 2, Louvre Müzesi Temsili (Musee du Louvre - Louvre Museum, Paris Culture – Moderate)

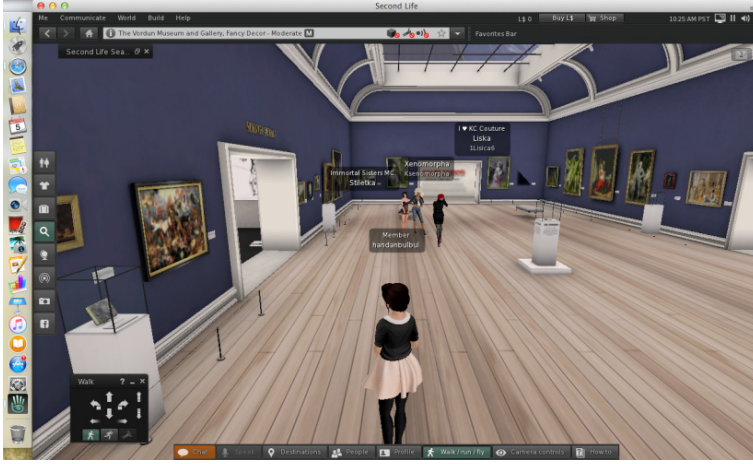
◆ Handan Bülül

Görsel 2, Second Life'daki Louvre Müzesi'nin sergileme salonlarından birini göstermektedir. Burada öğrencilerin müzede yer alan eserleri görmeleri ve öğrenmeleri mümkün olmaktadır. Öğrencilere, eserin sanat tarihi bilgisini üç boyutlu bir ortamda verilebilme veya incelenen eseri simülasyonla gerçekten izliyormuş hissi oluşturabilmektedir (Bülül, 2016, 1012). Müzenin çeşitli salonlarında, gerçek dünyadaki Louvre Müzesi'nde bulunan eserler temsilleriyle görülmektedir. Halka Önderlik Eden Hürriyet ve Medusa'nın Salı gibi Fransız Resim Sanatı'nın başyapıtları büyük salonlardan birinde devasa ölçülerinde temsil edilmektedir.

Görsel 3, Vermeer Müzesi (Vermeer Museum, Bay City - Tisbury – General)

Görsel 3'te, Second Life Vermeer Müzesi yer almaktadır. Küçük bir müze olarak tasarlanan bu sanal ortam müzesinin küçük bölümlere ayrılmış salonları bulunmaktadır. Vermeer'in ünlü tablolarının yer aldığı her salonda gerçeğine yakın müze deneyimi sağlamak mümkün olabilmektedir. Bu müzedeki tüm eserlerin not kartları bulunmaktadır. Her bir esere dokunulduğunda, ekranın sol yanında o esere ait bilgiler görünmektedir. Böylelikle müzeyi gezenler tüm eserlere ait sanat tarihi bilgisini edinebilmektedir.

Görsel 4, Vordun Müze ve Galerisi The Vordun (Museum and Gallery, Fancy Decor – Moderate)

Görsel 4'te, Vordun Müze ve Galerisi'nin ana salonu görülmektedir. Avrupa Resim Sanatının çeşitli örneklerinin sergilendiği bu müzenin Görsel 4'teki görünümünde araştırmacı ile birlikte gerçek dünyanın farklı coğrafyalarında yaşayan gerçek insanların Second Life'daki temsilleri olan avatarlar da görülmektedir.

Second Life Sanal Dünyası, öğrencilerin sosyalleşmelerini sağlayan çeşitli mekânlarda bulunmaktadır ki bu tür ortamlarda öğrencilere estetik eğitim verilebileceği gibi aynı zamanda da öğrencilerin sosyalleşmesi de sağlanabilmektedir (Julian ve Crooks, 2014, 61-62). Sohbet penceresi aracılığı ile yazılı, mikrofon aracılığı ile sözel olarak avatarların birbiriyle iletişime geçebildiği Second Life, farklı mekânlarda olsalar dahi, öğrencilerin birbirleri ile iletişim kurarak bilgi alışverişinde bulunmalarına olanak vermektedir.

4.2. Second Life Müzeleriyle Görsel Sanatlar Eğitiminde Bir Uygulama Önerisi

Bu çalışma kapsamında, Second Life müzeleriyle görsel sanatlar eğitiminde bir uygulama önerisi geliştirilip bu sanal dünyanın olanaklarından müze ile eğitimde nasıl yararlanılabileceğine yönelik perspektif oluşturmaya çalışılmıştır.

a. Gezilecek Müzeyi Seçme

Öğretmen, öncelikle, tıpkı gerçek müze gezisinde olduğu gibi, öğrencilerle birlikte gezilecek Second Life müzesini belirlemelidir. Müzenin gezilmesinden önce öğretmenin, seçilen müzede sanal gezi ve müzede bulunan eserlerin tanıtımına yönelik ön hazırlık yapmasının yararlı olacağı düşünülmektedir. Böylelikle öğrencilerle yapacağı eğitimin planlaması güçlenebilecektir. Second Life müzelerindeki bilgilerin neredeyse tü-

◆ Handan Bülül

münün İngilizce olması, öğrencilerin anlamasını güçleştirebileceği için özellikle esere yönelik sanat tarihi bilgisinin verilmesi yararlı olacaktır.

b. İncelenecek Eseri Belirleme

Müze ile eğitimde tüm galeriyi incelemek yerine genellikle öğrencilerin bir veya birkaç eseri derinlemesine incelemelerini sağlama yoluna gidilmektedir. Seidel ve Hudson (1999, 39), bütün müzeyi keşfetmek fikri yerine müzedeki bir koleksiyon üzerine yoğunlaşmanın daha verimli sonuçlar doğurabileceğini ifade etmektedir. Gerçek müze incelemesinde olduğu gibi sanal ortam müzesindeki gezide de incelenen eser seçimi yapılmalıdır. Bu seçimde, öğrencilerle birlikte karar verilmesi önerilmektedir. Müzenin çeşitli salonlarının gezisi sonrasında odaklanılan eserin eğitsel eleştiri formları ile eleştiri yaptırılması öğrencilerin eserle kurdukları bağı güçlendirecektir.

c. İncelenen Eserden Yola Çıkararak Özgün Tasarımlar Oluşturma

Bu aşamada öğrencilerden, inceledikleri eserin onlarda oluşturduğu duygulardan yola çıkarak kendilerine ait yeni bir sanatsal çalışma üretmeleri sağlanabilir. Üretilen sanatsal çalışmalar sınıf ortamında gerçek malzemelerle yapılabileceği gibi Second Life ortamında da yaptırılabilir.

Öğrenciler, Second Life'daki tasarımlarıyla; yeni medya sanatını anlama, dijital sanatın prensiplerini deneme şansı bulmaktadırlar (Wang, 2014, 75). Öğrencilerin yapacakları bu tasarımlar, yapma, bozma ve tekrar yapmaya elverişli olmasından dolayı bir yandan zamanı daha iyi kullanmayı sağlarken bir yandan da daha fazla deneyim kazanmalarına olanak vermektedir (Bülül, 2016, 1010).

d. Sanatsal Çalışmaları Sergileme

Sanatsal çalışmaların sergilenmesi, öğrencilerin motivasyonlarını artırmak adına görsel sanatlar eğitimi için gerekliliklerden biridir. Second Life Sanal Dünyasında, gerçek dünyada olduğu gibi sanal sergiler düzenlenebilmekte, dolayısı ile Second Life'daki görsel sanatlar derslikleri, öğretmen tarafından birer sergi alanı olarak da kullanılabilir.

Görsel 5, ArtArk Parseli (Dersliği) Sergi Alanı (TEACHING 10 Parcel 12 - ART ARK, Teaching 10 – General)

Görsel 5, Dr. Stokrocki'nin ArtArk parselinde inşa ettiği sergi alanı görülmektedir. Zeminde inşa edilen sergi alanı, kuşbakışı olarak ekran görüntüsü alınarak fotoğraf- lanmıştır. Görseldeki sergi, Dr. Stokrocki'nin öğrencilerinin Second Life'da ya da ger- çek ortamda yapıp Second Life'a aktardıkları sanatsal çalışmalarını oluşturulmuş- tur. Öğrencilerin müze ile eğitim kapsamında oluşturacakları sanatsal çalışmalarını gerçekleştiren sergi sayesinde, dersin verimini artıracakları düşünülmektedir. Öğrencilerin sanatsal çalışmalarını içeren bu tür bir sergileme, aynı zamanda Second Life'da kendi müzelerini oluşturmaları anlamına da gelmektedir.

5. Sonuç

Örgün ve yaygın eğitimde müzelerden bir eğitim ortamı olarak yararlanılmasına Avrupa ve Amerika'da 19. yüzyılda başlanmış ve bu eğilim 1950'li yıllarda hız kazan- mıştır. Türkiye'de ise eğitimde müzelerden yararlanma düşüncesi 1990'dan itibaren sistemli hale gelmiştir (Çakır İlhan 2010, 43'ten aktaran; Karadeniz ve Okvuran, 2014, 6). İlköğretim ve lise programlarında müze gezilerinin gerekliliğine yer verilmiş, gör- sel sanatlar öğretmeni yetiştiren programlarda müze eğitimi dersi zorunlu bir ders olarak konulmuştur (Çakır İlhan, 2002, 1). Böylelikle müze ve galeriler ile eğitimi, çağ- daş görsel sanatlar eğitiminin ayrılmaz bir parçası olarak kültür ve sanatın gelişim ve değişim sürecine dair öğrencilerde bilgi ve birikim oluşturulması amacıyla dersin programında yerini almıştır. Ancak, maddi nedenler, zamana ve mekâna bağlı so- runlar, eğitim amaçlı gerçek müze gezilerinin gerçekleşmesini güçleştirmektedir. 3-D ve web teknolojileri sayesinde oluşturulan sanal müzeler ve sanal ortam müzeleri ise eğitim amaçlı müze gezilerindeki bu güçlükleri giderebilecek bir seçenek olarak de- ğerlendirilmektedir.

◆ Handan Bülbul

Sanal dünyalar, hayatın her alanında egemenliğini artırmakta, neredeyse gerçek yaşamla bütünleşen bir olgu haline gelmektedir. Bilgisayar ve web teknolojilerinin sunduğu olanakların niteliğinin artması ve bireylerin gerçek dünyada sahip olamadıkları yaşantıları sanal ortamlarda yaşama olanağı bulmaları gibi nedenler, sanal dünyaların cazibesini artırmaktadır (Bülbul, 2016, 1004). Öte yandan sanal ortamlar, görsel sanatlar eğitimi açısından da büyük avantajlar sağlamaktadır. Örneğin, sanal ortamda sergilenen eserler sayesinde farklı kültür ve medeniyetlere ait eserleri izleyen ve onun hakkında bilgi edinme fırsatını yakalayan öğrenciler, görsel ve bilişsel yeteneklerini geliştirebilmektedirler (Buyurgan ve Mercin, 2005, 54).

Han (2011) ve O'Neill Schmitt (2014) Second Life temelli yaptıkları araştırmalarında, öğrencilerin Second Life sayesinde dünyanın herhangi bir yerindeki müze ve galerileri gezme fırsatı bulabildiklerini belirtmektedirler. Han'ın (2011, 45), Second Life müzeleriyle yaptığı araştırmada, öğrencilerin, bu sanal ortamındaki müzeler sayesinde yeni ve farklı kültürleri kolaylıkla görebildikleri sonucuna ulaşılmıştır. O'Neill Schmitt'in (2014, 68) araştırma sonucu ise Second Life müzelerinin kolay ulaşılabilir olması nedeniyle gerçek müzelere göre daha avantajlı olduğuna işaret etmektedir.

Second Life müzeleriyle doğrudan ilişkili olmamakla birlikte, diğer bazı araştırmalar, Second Life uygulamaları ile gerçekleşen görsel sanatlar eğitiminin öğrenciler üzerindeki olumlu etkiler oluşturduğunu gösterir niteliktedir. Guenter'in (2014) araştırma sonucu, Second Life'da yapılan görsel sanatlar dersinin öğrencilerde yaratıcı düşünmeyi tetiklediğini, interaktif öğrenmeyi sağladığını göstermektedir. Aynı araştırma sonuçları, Second Life'daki derslerde, öğrencilerin; anlama, keşfetme ve işbirliği yapma becerilerinin kuvvetlendiğine işaret etmektedir. Chen and Stokrocki'nin (2014) araştırmasında ise Second Life'daki görsel kültür derslerindeki etkinliklerle, öğrencilerin dijital görsel okuryazarlık ve iletişim konularındaki yeteneklerini geliştirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Shin'in (2014) araştırma sonucu, Second Life uygulamalarının; sanal okuryazarlık, iletişim becerileri, katılımcı öğrenme ve dijital kültürün öğrenilmesi konusunda öğrenciler üzerindeki olumlu etkilerinin yeni bir medya sanatı öğretim programı hazırlanması gerekliliğini ortaya çıkaracak kadar güçlü olduğunu göstermiştir. Görsel sanatlar eğitiminde Second Life'ın öğrencilere sağladığı kazanımları gösteren araştırma sonuçları, müze ile eğitimde Second Life müzelerinden yararlanılmasının öğrenme çıktılarının niteliğini artıracağına kanıt oluşturmaktadır.

Müze eğitiminde; müzeye gelenlerin, müzedeki eserleri izlerken eğlenmeleri ve bu yaşantıyı eğitimle ilişkilendirmeleri önemlidir (Çakır İlhan ve Okvuran, 2001, 88). 3-D teknolojileri ile oluşturulan ilgi çekici tasarımları sayesinde Second Life müzelerinin, öğrenciler için ilgi çekici olacağı, böylelikle de müze ile eğitim uygulamalarının verimini artıracığı söylenebilir. Nitekim Liao'nun (2014) araştırma sonucu, avatarlar ve Second Life ortamlarındaki fantastik görünümünün öğrencilerin yaratıcı güçlerini tetiklemede gerçek okul ortamından daha çok işlevsel olduğunu göstermektedir ki bu sonuç, Second Life müzelerinin eğlenerek öğrenmeyi sağlayacağı fikrini de güçlen-

dirmektedir. Öte yandan Second Life sanal dünyasında dijital görsellerle oluşturulan müze simülasyonlarının, öğrencilere gerçeğine yakın bir müze yaşantısı sunmasıyla birlikte onların, günümüz dünyasının dijital kültürünü anlamalarına ve yorumlamalarına da yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmada, içinde bulunduğumuz dijital çağın sunduğu olanaklardan biri olan Second Life sanal dünyasında bulunan dört müze simülasyonunun incelenmiş ve Second Life müzelerine yönelik uygulama önerisi geliştirilip müze ile eğitimde bir seçenek olabileceğine dair görüş oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu görüş doğrultusunda; Second Life müzeleri, ilkokuldan üniversiteye kadar her eğitim kademesinde, görsel sanatlar eğitimcilerinin yararlanabileceği bir alan olarak sunulmuştur. Çalışma kapsamındaki müze ile eğitim uygulama önerisi, sanat tarihi bilgisi edinme, eser inceleme ve incelenen eserden yola çıkarak sanatsal çalışma yapma şeklinde biçimlendirilmiştir. Bununla birlikte; "simgeli yanıt", "alt üst etmek", "bütün yüzlerinde yazılıydı" (Gartenhaus, 2000, 71-78) gibi etkinliklerle Second Life müzelerinin öğrenciler üzerindeki etkisinin inceleyen araştırmalar yapılmasının, müze ile eğitime yeni bir bakış getireceği söylenebilir.

Kaynakça

- BAŞLAR, G. (2013). "Yeni Medyanın Gelişimi ve Dijitalleşen Kapitalizm", Akademik Bilişim Konferansları 2013, İstanbul. <http://ab.org.tr/ab13/bildiri/247.pdf> adresinden 13 Haziran 2016 tarihinde erişilmiştir.
- BUYUGAN, Serap ve BUYURGAN Ufuk. (2007). **Sanat Eğitimi ve Öğretimi**, Pegem Yayıncılık, Ankara.
- BUYURGAN, Serap ve MERCİN, Levent. (2005). **Görsel Sanatlar Eğitiminde Müze Eğitimi ve Uygulamaları**, (Ed: V. Özsoy), Görsel Sanatlar Eğitimi Yayınları, Ankara.
- BÜLBÜL, Handan. (2016). Görsel Sanatlar Eğitiminde Alternatif Bir Öğretim Ortamı Olarak Second Life, (Ed: Özcan Demirel, Serkan Dinçer), Eğitim Bilimlerinde Yenilikler ve Nitelik Arayışı, Pegem, Ankara.
- CHEN, Jin-Shiow ve Stokrocki Mary (2014). Taiwanese Graduate Student Interviews with Avatars: A Participatory Action Research Study of Teaching and Learning New Literacies on Second Life, (Ed: M. Stokrocki), Exploration In Virtual Worlds: New Digital Multi-Media Literacy Investigations For Art Education, Nation Art Education Assosiation, Reston, VA.
- ÇAKIR İLHAN, Ayşe ve OKVURAN, Ayşe. (2001). "Bir Eğitim Ortamı Olarak Müze ve Müze Çalışmaları" **Anadolu Sanat Dergisi**, Anadolu Üniversitesi Basımevi, 1270, 86-94, Eskişehir. <https://earsiv.anadolu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11421/937/172606.pdf?sequence=1&isAllowed=y> adresinden 28 Şubat 2017 tarihinde erişilmiştir.
- ÇAKIR İLHAN, A. (2002). "Müzelerde Gerçekleştirilen Eğitim Çalışmaları". Sanat ve Sosyal Adanmışlık Uluslararası Sempozyumu, ODTÜ, Ankara

◆ Handan Bülbül

<http://80.251.40.59/education.ankara.edu.tr/ilhan/makaleler/M23.doc> adresinden 02 Mart 2017 tarihinde erişilmiştir.

ÇOLAK, C. (2006). "Sanal Müzeler". INET-TR, 11. Türkiye'de İnternet Konferansı. 21-23 Aralık. TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Ankara. http://inet-tr.org.tr/inetconf11/kitap/_inet06.pdf adresinden 20 Şubat 2017 tarihinde erişilmiştir.

DOĞAN, D., KÜFREVİOĞLU, R., REĞİSOĞLU, İ. ve GÖKTAŞ, Y. (2011). "Sanal Ortamların Eğitim Amaçlı Kullanılabilirliğinin Değerlendirilmesi", 5. International Computer & Instructional Technologies Symposium, Fırat University. <http://web.firat.edu.tr/icits2011/papers/27803.pdf> adresinden 13 Haziran 2016 tarihinde erişilmiştir.

ESGİN, Esad, PAMUKÇU, Bahattin Selim, ERGÜL, Pembe ve ANSAY, Serkan (2012). "3-Boyutlu Çevrimiçi Sosyal Ortamların Eğitimde Kullanılmasının Öğrenci Başarısı ve Motivasyonuna Etkisi: Second Life Uygulaması", *e-Journal of New World Sciences Academy*, 7 (1), 476-484.

GARTENHAUS, Alan R. (2000). Yaratıcı Düşünme ve Müzeler, (Çev: Ruhisar Mergenci, Bekir Onur), AÜ Çocuk Kültürü ve Uygulama Merkezi Yayınları No:7, Ankara.

GERÇEK, Ferruh (1999). **Türk Müzeciliği**, TC Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

GUENTER, Cris (2014). Art Education and Virtual Worlds: Immersive, Cross- Curricular Learning, (Ed: M. Stokrocki), Exploration In Virtual Worlds: New Digital Multi-Media Literacy Investigations For Art Education, Nation Art Education Assosiation, Reston, VA.

HAN, Hsiao-Cheng. (2011). Second Life, a 3-D Animated Virtual World: An Alternative Platform for (Art) Education. *Art Education*, 64 (4), 41-46.

HOOPER-GRENHILL, Eilean (1999). Müze ve Galeri Eğitimi. (Çev: Meltem Öрге Evren, Emine Gül Kapçı), AÜ Çocuk Kültürü ve Uygulama Merkezi Yayınları No:4, Ankara.

ICOM (2007). "The International Council of Museums" <http://icom.museum/the-vision/museum-definition/> adresinden 16 Mart 2017 erişilmiştir.

JULIAN, June ve CROOKS, Julian Glynn (2014). The Ed Media Center: A Second Life Professional Development Model For Relational Aesthetics, (Ed: M. Stokrocki), Exploration In Virtual Worlds: New Digital Multi-Media Literacy Investigations For Art Education, Nation Art Education Assosiation, Reston, VA.

KARADENİZ C. ve OKVURAN, A. (2014). Müzede Bir Gece: Ankara Üniversitesi Öğrencileri ile Çorum Arkeoloji Müzesi'nde Müze Eğitimi.

http://phpderslerim.com/dergi/issues/608_1372316362_org.doc adresinden 25 Mart 2016 tarihinde erişilmiştir.

LIAO, Christine (2014). Avatar Artmaking As A Creative Exploration of Identity, (Ed: M. Stokrocki), Exploration In Virtual Worlds: New Digital Multi-Media Literacy Investigations For Art Education, Nation Art Education Assosiation, Reston, VA.

MERRIAM, Sharan. B. (2013). **Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber**, Selahattin Turan (Çev Ed.), Nobel, Ankara.

- MINSKY, Richard. (2009). The Art World Market of Second Life. Second Life Community Conference in Chicago, IL. http://minskyreport.com/artworld_market.pdf adresinden 20 Şubat 2017 tarihinde erişilmiştir.
- O NEILL SCHMITT, Rory. (2014). Art Museum of The Hyperreal in Second Life, (Ed: M. Stokrocki), Exploration in Virtual Worlds: New Digital Multi-Media Literacy Investigations For Art Education, Nation Art Education Assosiation, Reston, VA.
- SAN, İnci. (2008). **Eğitim ve Müze Semineri**, Kök Yayıncılık, Ankara.
- SCHWEIBENZ, Werner. (1998). The "Virtual Museum": New Perspectives For Museums to Presentt Objects and Information Using The Internet as a Knowledge Base and Communication System, Proceedings des 6. Internationalen Symposiums für Informationswissenschaft (ISI 1998), Prag.
- http://www.informationswissenschaft.org/wp-content/uploads/isi/isi1998/14_isi-98-dv-schweibenz-saarbruecken.pdf adresinden 20 Şubat 20017 tarihinde erişilmiştir.
- SEIDEL Stefan ve HUDSON, Kennth (1999). **Müze Eğitimi ve Kültürel Kimlik**, (Çev: Bahri Ata). AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınları, Ankara.
- SHIN, Ryan (2014). Virtual Border-Crossing with Machinima: Exploring Second Life As A New Creative and Pedagogical Site, (Ed: M. Stokrocki), Exploration In Virtual Worlds: New Digital Multi-Media Literacy Investigations For Art Education, Nation Art Education Assosiation, Reston, VA.
- STOKROCKI, Mary. (2014). "Art Treasure Quests in Second Life: A Multi-Literacy Adventure", **Art Education**, 67 (2), 37-42.
- WANG, Shei-Chau (2014). We Don't Like Second Life! A Case Study on Assessing Art Learning in A Virtual World. (Ed: M. Stokrocki), Exploration in Virtual Worlds: New Digital Multi-Media Literacy Investigations For Art Education, Nation Art Education Assosiation Reston, VA.
- YILDIRIM, Ali ve ŞİMŞEK, Hasan. (2011). **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

İLKOKUL VE ORTAOKUL GÖRSEL SANATLAR DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMINDA SANAT TARİHİ ÖĞRETİMİ İLE MÜZE EĞİTİMİ İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

Kadriye TEZCAN AKMEHMET*

Öz: Bu çalışmanın amacı, “İlkokul ve Ortaokul Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı”nda sanat tarihi konularının öğretiminde müze eğitiminin yerini betimlemektir. Bu nedenle öncelikle bu Program’daki sanat tarihi ile ilgili kazanımlar belirlenmiş, daha sonra bu kazanımların müze eğitimi ile hangi oranda ve nasıl ilişkilendirildiği tespit edilmiştir. Bu araştırma doküman incelemesi yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada incelenen doküman “İlkokul ve Ortaokul Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı”dır. *Çalışma sonucunda* “İlkokul ve Ortaokul Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı”nda “sanat tarihi” ve “müze eğitimi” ilişkisinin kurulmasının nicelik açısından yeterli olmadığı, bu ilişkinin niteliğinin de geliştirilmesi gerektiği tespit edilmiştir. *Çağdaş bir sanat tarihi eğitimi için öğretim Programı’nda* müze eğitimi ile ilişki kurulan sanat tarihi kazanımı sayısının artırılması, bu kazanımların müze eğitimi ile desteklenmesinin *yöntemi konusunda açıklamalar* yapılması ve farklı müze türlerinde gerçekleştirilebilecek etkinlik önerilerine yer verilmesi *önerilmektedir*.

Anahtar Sözcükler: Görsel Sanatlar Eğitimi, Görsel Sanatlar Dersi, Sanat Tarihi, Sanat Tarihi Öğretimi, Müze Eğitimi, Müzede Öğrenme.

* Yrd. Doç. Dr.; Yıldız Teknik Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi, Sanat Bölümü, İstanbul.

ANALYSING OF ELEMENTARY AND MIDDLE SCHOOL VISUAL ARTS LESSON CURRICULUM IN TERMS OF RELATION BETWEEN ART HISTORY INSTRUCTION AND MUSEUM EDUCATION

Kadriye TEZCAN AKMEHMET*

Abstract

The aim of this study is to analyze the place of museum in “Elementary and Middle School Visual Arts Lesson Curriculum”. For this reason, first of all, the achievements of art history were determined in the Curriculum and then it was examined in how rate and in what ways these subjects were related to museum education. This research was conducted by the document analysis method. The document examined in the study is “Elementary School and Secondary School Visual Arts Course Teaching Program”. As a result of the study, it was determined that the establishment of the relationship between “art history” and “museum education” in the “Curriculum of Elementary School and Secondary School Visual Arts Course” was not sufficient in terms of quantity and the quality of this relationship should be improved. For contemporary art history teaching, the number of art history achievements should be increased, the methods supporting these achievements with museum education should be explained and activity ideas that can be realized in different museums should be given in the curriculum.

Key Words: Visual Arts Education, School Visual Arts Course, Art History, Art History Instruction, Museum Education, Museum Learning.

1. Giriş

Görsel sanatlar eğitiminde, çocukların sadece sanat uygulaması konusundaki becerilerinin ve sanatsal yaratıcılıklarının geliştirilmesine dayalı bir eğitim günümüzde yeterli görülmemektedir. Bu nedenle disiplin temelli sanat eğitimi anlayışının geliştirilmesiyle, sanatsal uygulama çalışmalarının yanında “sanat eleştirisi”, “estetik” ve sanat tarihi” alanlarının dahil edilmesiyle bütüncül bir sanat eğitimi uygulamaya konmuştur. Sanat tarihi eğitimi özellikle sanat dilinin anlaşılacak görsel sanatlar ile kültürel ve tarihi çevre ilişkilerinin değerlendirilmesini sağladığı için görsel sanatların en önemli alanlarından. Ancak sanat tarihi derslerinde konuların bilgi aktarımı yön-

* Assist. Prof. Dr., Yıldız Technical University, Faculty of Art and Design, Department of Art, İstanbul.

temleriyle öğretilmesi, sanat eğitiminin amaç ve özüne uygun bir yöntem olarak kabul edilmemekte; bu nedenle sanatsal mekanlar, sanat galerileri, anıtlar, tarihi yapılar ve sit alanları ile birlikte müzeler, sanat tarihi eğitimi için önerilmektedirler. Müzelerde gerçekleştirilen sanat nesnesi merkezli eğitim etkinlikleri, sanat tarihi kazanımlarının gerçekleştirilmesine destek olmaktadır. Bu bölümde öncelikle “müze eğitimi” kavramı ve müzelerin öğrenme ile ilişkisi; “görsel sanatlar eğitimi” ve “ilkokul ve ortaokul görsel sanatlar dersi öğretim programı” ile görsel sanatlar eğitiminde sanat tarihi öğretimi ve müze eğitimi ilişkisi açıklanmaktadır. Çalışmada daha sonra “İlkokul ve Ortaokul Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı”nda sanat tarihi öğretimi ile müze eğitimi ilişkisini inceleyen çalışmanın amacı, yöntemi, bulguları ve yorumu ile sonucu açıklanmıştır.

Müze eğitimi ve öğrenme

Günümüzde müzelerin en önemli görevlerinden biri toplumun kültür ve eğitiminin artırılması için çalışmalar yapmaktır. Müzeler bu görevlerini “müze eğitimi” olarak adlandırılan çalışmalarla yerine getirmektedirler. Müze eğitimi; insanların “sunulan yorum ve programlar aracılığıyla ya da anılar, duygular ve düşünceler yaratarak kendi anlamlarını oluşturmalarını sağlayarak koleksiyonlardan öğrenmelerini sağlama süreci” olarak tanımlanmaktadır (Moffat vd., 1999, 176). Müze eğitimi temelde, müze izleyicisi ve müze koleksiyonları arasında iletişim kurmak, farklı izleyici gruplarının müze nesne ve koleksiyonları ile ilgili oldukları kavram ve konulara ulaşmalarını ve onlardan yaşantılarıyla ilgili anlam çıkarmalarını sağlamak amacıyla yapılan, müze içi ve müze dışı kuramsal ve uygulamalı çalışmaların tümünü kapsamaktadır (Tezcan Akmehmet, 2013).

Günümüzde okul grupları müzelerin temel hedef kitlelerindedir. Dewey’e göre müzeler eğitim etkinliklerinin bütüncü bir parçası olmalı ve eğitsel amaçlarla kullanılmalıdır. Düzenli müze ziyaretleri, diğer alan gezileri ile birlikte eğitim programının önemli bir bileşenidir. (Onur, 2012, 167). Müzeler, koleksiyonlarında doğal ve kültürel pek çok nesneyi bulundurmaları nedeniyle kuruldukları ilk yıllardan bu yana kütüphane ve laboratuvarların yanında bir eğitim-öğretim ortamı olarak kullanılmışlardır; ancak müzelerde okullara yönelik etkinlikler 20. yüzyılda ortaya çıkan yeni eğitim, iletişim ve müzecilik anlayışları doğrultusunda geliştirilmiş, sistemleştirilmiş ve yaygınlaştırılmıştır. Günümüzde müzeler, okulların en önemli sınıf dışı öğrenme mekânlarından biri kabul edilmekte; pek çok ülkenin öğretim programında “müze eğitimi”ne yönlendirmeler yapılmaktadır. Türkiye’de de 2000’li yıllarda gerçekleştirilen eğitim reformuna bağlı olarak gerçekleştirilen öğretim programlarını geliştirme çalışmaları sonrasında 2004-2005 Eğitim-Öğretim Yılı’ndan itibaren müzelerin öğretim programları öğeleriyle ilişkili olarak kullanılması için yönlendirmeler yapılmaya ve müzeler en önemli sınıf dışı mekanlar arasında önerilmeye başlanmıştır.

Hooper-Greenhill (1999, 127) müzelerin öğrenme sürecindeki katalizör görevini; nesnelerin malzeme yönü, gerçek olmaları, yazılı dünyaya gösterilen dikkatten nite-

liksel olarak farklı bir ilgiyi ya da dikkat yoğunlaştırmasını uyandırma olanağına sahip olduğunu vurgulamaktadır. Müzeler görsel sanatlar ve sanat tarihi öğretimi için de önerilen temel mekanlardan biridir. 1980'li yılların başında, görsel sanatlar ve beşeri bilimlere yönelik olarak çalışan Amerika'daki Getty Eğitim Enstitüsü tarafından 'disiplin temelli sanat eğitimi'nin geliştirilmesi, okul müfredatlarıyla müze eğitimi arasında bağlantı kurulmasını sağlamıştır. Bu bağlantı, müzelerin eğitsel amaçlarına da cevap vermiş; müzelerin okullarla olan bağlantılarını güçlendirmelerini sağlamıştır (Dobbs, 1998). Sanat tarihi, sanat eleştirisi, estetik ve uygulama üzerine oturtulmuş olan disiplin temelli sanat eğitiminin müzelerdeki eksikliği, eğitim etkinlikleriyle desteklenmeye başlanmıştır (Özsoy, 2003).

Müzeler sanat eğitiminin uygulama boyutu için gerekli görülmekte ve müzelerin sanatçının eğitimine somut katkı sağladığı vurgulanmaktadır. Ayrıca müzelerin, insanlığın ürettiği eserlerin farkına varılmasını sağlayarak kültürlerarası iletişimin yanında yaratıcılığın geliştirilmesine de katkıda buldukları ve geleceği yönlendirecek değerlerin yerleşmesini sağladıkları kabul edilmektedir. Bu nedenlerle müzeler görsel sanatlar eğitimi için önemli görülmektedirler (Buyurgan ve Mercin, 98; Atagök 2000'den aktaran; Buyurgan ve Mercin, 99).

Görsel sanatlar eğitimi ve “ilkokul ve ortaokul görsel sanatlar dersi öğretim programı”

Görsel sanatlar eğitimi, “resim, heykel, mimarlık, grafik sanatlar, endüstri tasarımı ve uygulamalı sanatların yanında sinematografi, fotoğrafı, tekstil, moda tasarımı, seramik, bilgisayar sanatı gibi dalların tümüyle ilgili olarak okul öncesinden yüksek öğrenime kadar her aşamadaki sanat eğitimi ve öğretimiyle ilgili kuramsal ve uygulamalı çalışmalar” olarak adlandırılmaktadır (Kırışoğlu, 2002).

Günümüzde görsel sanatlar eğitiminde çocuklara belli beceriler kazandırılıp sanatsal yaratıcılıklarının geliştirilmesiyle yetinilmemesi gerektiği; aynı zamanda onların görsel sanatların kültürel ve tarihi çevreyle olan ilişkisini kavramasına yönelik becerilerinin de yapılandırılmasının önemli olduğu ifade edilmektedir (Kırışoğlu, 2002, 2). Bu anlayış, “disiplin temelli sanat eğitimi” anlayışına dayandırılmaktadır. Disiplin temelli sanat eğitimi, 1950 ve 1960'ların sonunda öğretim programlarında gerçekleştirilen yenileştirme hareketleri kapsamında farklı ülkelerde tartışılmaya başlamıştır (Eisner vd. Day, 2004, 703). Bu anlayış, 1980'li yılların başında Getty Sanat Eğitimi Enstitüsü tarafından ilk ve orta eğitimde görsel sanatlar eğitim ve öğretimi için geliştirilmiş; daha sonra drama, müzik ve dans da dahil edilerek kapsamı genişletilmiştir. Getty Eğitim Enstitüsü, öğretim programları konusundaki tartışmaların bir parçası olarak genel eğitim içinde sanat eğitiminin geliştirilmesine katkıda bulunmaya çalışmış; disiplin temelli sanat eğitimi, görsel sanatlar, güzel sanatlar ya da sanat eğitimi vb. adlarla anılan genel sanat dersleri öğretim programlarında, yüksek öğrenimde, yaşam boyu öğrenme merkezleri ve sanat müzelerinde uygulamaya konmuştur (Dobbs,

1998). Disiplin temelli sanat eğitimi, sanatın dört farklı alanında, sistematik ve ardışık öğrenme deneyimlerini içerir ve toplum ve kültürde sanatın rolünü, sanatsal süreçleri, sanatçıları ve sanatı takdir etmeleri, anlamaları ve oluşturmaları için öğrencilere yardım eder (Eisner vd. Day, 2004, 701). Bu alanlar “sanat tarihi”, “sanat eleştirisi”, “estetik” ve “uygulama”dır. Bu dört disiplinin her birinin öğretiminin, sanatın önemi ve gerekliliğinin anlaşılmasına; sanatla ulaşılan güçlü düşüncelerin araştırılmasına; sanat eserlerini üretmeye, tanımlamaya, yorumlamaya ve analiz etmeye yönelik olarak çocukların derinlemesine yeteneklerinin arttırılmasına; sanat dilinin anlaşılacak görsel sanatlar ile kültürel ve tarihi çevre ilişkilerinin değerlendirilmesine ve sadece sanat yapan uygulayıcılar değil sanattan zevk alan bireyler yetiştirilmesine önemli ölçüde katkıda bulunduğu; böylece bireylere bütüncül bir sanat eğitimi kazandırdığı belirtilmektedir (Aykut, 2006, 37; Kırışoğlu, 2002; Çetin, 2001, 63).

Türk eğitim sisteminde 1948, 1968 yıllarında ilkokul; 1951, 1962 ve 1971 yıllarında ortaokul ve 1992 yılında ilköğretim sanat eğitimi programları geliştirilmiştir. Günümüz koşullarında ise yeniden yapılandırılan eğitim sisteminin öğretim programları kapsamında, görsel sanatlar dersi öğretim programının da geliştirilmesine ihtiyaç duyulmuştur. 2000’li yıllardan sonraki iç dinamikler ve Avrupa Birliği eğitim sistemi normlarına uyum süreci çalışmaları kapsamında, *Türkiye’deki mevcut öğretim programının ihtiyacı karşılamadığı* ve yeni programlara gereksinim olduğu kararına varılmış; bu süreç içinde çeşitli çalışmalar yürütülerek öğretim programları tartışmaya açılmış ve öncelikle ilköğretim programlarında birtakım düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Bu değişikliklerden biri de ilköğretim 1.-8. sınıflar için “disiplin temelli sanat eğitimi” temel alınarak yapılandırılmış “görsel sanatlar eğitimi” dersinin uygulamaya konmasıdır. Talim Terbiye Kurulu’nun 11 Eylül 2006 tarih ve 351 sayılı kararı ile kabul edilen “İlköğretim Görsel Sanatlar (1-8. Sınıflar) Dersi” ile “İlköğretim Resim İş Dersi” kaldırılmış, günümüz görsel sanatlar eğitimi anlayışına göre biçimlendirilmiş bir ders uygulamaya konmuştur (MEB, 2006). 15 Ekim 2007 tarihinde “İlköğretim Görsel Sanatlar Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı”nda bazı değişiklikler yapılmış, 29 Eylül 2013 tarihinde ise yeniden düzenlenen “İlköğretim Kurumları (İlkokul ve Ortaokul) Görsel Sanatlar Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı” 2014-2015 Öğretim Yılı’ndan itibaren kademeli olarak uygulanmaya başlamıştır. Bu programda “görsel sanatlar”, “insan bilincini yeniden düzenleyebilecek kazanımları sağlayan ve bu sayede duygusal gelişime katkıda bulunarak duyu birliği oluşturan; onun yaratıcılık ve üretkenlik yönünü açığa çıkartarak sanatsal gelişimini teşvik eden; farklı fikirler, ülkeler ve kültürlerle iletişim kurarak onlara saygı duymayı öğretene ve empati gibi değerleri kazandırarak toplumlar arasında köprü vazifesi görene; kültürel mirasa değer vermenin önemini kavratana; estetik değer yargılarının gelişimine katkı yapan; bireylerin görsel okuryazarlığı kazanması, eleştirel düşünmesi ve problem çözmesi için eğitsel süreci organize eden bir alan” olarak tanımlanmaktadır. Programda görsel sanatlar kavramı ise “bazen bir amaca yönelik olarak bazen de estetik kaygılar ile sanatsal düzenleme elemanı ve tasarım ilkelerini dikkate alıp, hayal gücü, düşünce, yaratıcılık ve becerinin

birleşmesi sonucu ortaya çıkan eserleri ifade eder. Bu eserler mimari yapı, resim, seramik, heykel, tekstil tasarımı, fotoğraf gibi sanat eserleridir.” olarak açıklanmaktadır (MEB, 2013, 1) İlkokul ve Ortaokul Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı’nın temel hedefleri ve kazanımlarını gerçekleştirecek üç temel öğrenme alanı tanımlanmaktadır: ‘Görsel İletişim ve Biçimlendirme’, ‘Kültürel Miras’ ve ‘Sanat Eleştirisi ve Estetik’.

Görsel sanatlar eğitiminde sanat tarihi öğretimi ve müze eğitimi ilişkisi

“Sanat tarihi” kuruluşunda tarihi bilimler sınıfında, eski çağların sanatlarını, sanatın farklı dönemlerini inceleyen bir bilim dalı olarak yapılandırılmıştır. Eyice (2003’den aktaran; Gültekin, 2009, 10) sanat tarihini “kültür mirası olarak adlandırılan eski eserlerin tanıtılması ve öğretilmesi ile uğraşan bilim dalı” olarak tanımlamaktadır. Kınay’a göre ise (1993, 5) sanat tarihi, sanat denilen olayın doğuşundan günümüze kadar birçok memleketlerde ne şekilde ne tür eserler vererek görüldüğünü inceleyen, sanat eserlerinin ve onları yapan sanatçıların üsluplarını, sanat anlayışlarını saptayarak değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Sonraları ise sanat tarihi Mülayim’in (1994, 29) ifadesiyle “eski çağlar ve sanatların yanında bir sanat ya da sanatlar arasındaki ilişkileri tarihsel boyutta kurma amacıyla hareket etmeye, sanatı oluşturan öğelerin tarih içindeki ağırlığını ve dağılım düzenini saptarken, sayısız ve karmaşık sanat olgularının hiyerarşisini aramaya” başlamıştır. Mülayim (1989, 34) sanat tarihini, tarih koşullarından doğan maddi kültür eşyasını inceleyen bir bilim olarak tanımlamakta, sanat tarihinin malzemesini tarih içinde üreten varlığın insan olduğunu; insanın ise her çağda değişmesi nedeni ile bu bilim dalının gelişme ve değişmelere ait bilgileri topladığını; insanların sanat eseri üretmelerinin itici gücünün ne olduğunu, bu gücün sanat formlarını nasıl değiştirdiğini bilmek için çaba harcadığını belirtmekte ve sanat tarihinin konusunu, sanatın ana şekilleri, dış ve iç belirtileri ile ilgili gelişme süreçleri; bunların yapı ve temalarını zaman ritimleri içinde incelemek, olarak ifade etmektedir.

Sanat tarihi günümüzde “insanların çeşitli tarihi bağlamlarda sanat nesnelarini keşfederek sanatın topluma ve kültüre katkısını; sanat nesnelarinin tarihsel, kültürel ve biçimsel boyutlarının yanında sanat nesnelarinin estetik değeri ile diğer anlam ve değerklerini araştıran ve bunların anlaşılmasına katkı sağlayan bir bilim dalı” olarak tanımlanmaktadır (Dobbs, 1998). Kültür ve sanat varlıklarına sahip çıkan ve koruyan bilinçli bir toplumun oluşması için sanat tarihi kazanımlarının erken yaşlardan itibaren verilmesi çok önemlidir. Türkiye’de sanat tarihi öğretimi ilköğretim kurumları programlarına 2006 yılında uygulamaya konan ‘İlköğretim Görsel Sanatlar Dersi’ ile girmiş bulunmaktadır. Bu nedenle ilköğretim kurumlarından itibaren sanat tarihi öğretiminin çağdaş öğrenme yöntemleriyle etkin bir biçimde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Ancak sanat tarihi derslerinde konuların ezberciliğe dayanan bilgi aktarımı yöntemleriyle öğretilmesi sanat eğitiminin amaç ve özüne uygun bir yöntem olarak kabul edilmemekte; bu öğretim sanat tarihi dersinin öğrenciler tarafından sıkıcı ve zor anlaşılan bir ezber dersi olarak algılanmasına neden olmaktadır. (Çetin, 2001, 63; Türkoğan, 1984). Bu algılamaya temelde neden olduğu düşünölen sanat tarihinin iki özelliği şöyle özetlenebilir:

◆ Kadriye Tezcan Akmehmet

• Sanat tarihi öğretiminde 19. yüzyıldan beri uygulanan yöntem, sanat tarihini kronolojik, tematik ve kıyaslamalı olarak öğretme biçimidir. Her eser ait olduğu kronolojik dilimin bir yansıması olduğundan sanat tarihi araştırmasındaki ana problemlerden biri, sanat nesnesinin zamana bağlı değişimlerinin kronolojik olarak belirlenmesidir (Mülayim, 1994, 277). Bu yaklaşım doğru olarak değerlendirilmekle birlikte tarih sırasına göre öğretimin, öğrencileri, isim, tarih ve ayrıntıları ezberlemeye zorladığı; bunun da çağımız eğitim anlayışına ters düşen pasif bir öğretim şeklinin doğmasına neden olduğu bilinmektedir (Çetin, 2001, 63).

• Sanat tarihi öğretiminde, sanat tarihinin doğasından kaynaklanan, sözel ve soyut sembollerin de kullanılması gerekmektedir. Ancak kitap ve anlatıma dayalı olarak gerçekleştirilen sınıf içi öğretim; özellikle somut işlemler dönemindeki öğrenciler olmak üzere öğrencilerin pasif kılınmasına, öğrenme etkinliğinin gücünün azalmasına ve hatırlanma düzeyinin düşük olmasına neden olmaktadır (Çetin, 2001, 63; Türkdoğan, 1984).

Müzeler farklı kültürlerle ait ve farklı çeşitte sanat eserlerine sahip olmaları nedeni ile görsel sanatlar ve sanat tarihi eğitimini destekleyecek önemli alternatif kurumlar olarak kabul edilmektedirler. Eyice “sanat tarihi, her aydın olduğunu iddia eden kişinin, bir dereceye kadar bilmesi gereken bir konudur. Batı ülkelerinde buna önem verilmiştir. Ancak o ülkelerde mimarının yanı sıra eski sanatları temsil eden resim sanatı ürünlerinin de toplandığı müzeler, sanat galerileri vardır.” sözleri ile müzelerin sanat tarihi eğitimindeki önemini vurgulamaktadır (Eyice, 2003’ten aktaran; Gültekin, 2009, 10). Günümüzde müzelerin çağdaş sanat tarihi eğitim ve öğretimi açısından önemi şöyle özetlenebilir:

• Çağdaş görsel sanatlar eğitimi içinde sanat tarihi, sadece bilgi aktarımını esas almaz; çocuk merkezli eğitim-öğretim etkinlikleri benimsediğinden, yöntem-teknik, araç-gereç kullanımı ile daha verimli sanat tarihi eğitimi yapılmasına yönelik çalışmaları da kapsar. Günümüzde öğrencinin aktif olarak araştırma, gözlem ve inceleme yapmasına ve kendi çıkarımlarını oluşturmasına dayalı yapılandırmacı öğretim anlayışı gündemdedir (MEB, 2005). Birincil kaynaklarla çalışmanın önemi, Pestalozzi, Froebel, Dewey ve Montessori’den Bruner’e, çağdaş eğitim kuramcıları tarafından vurgulanmıştır (Hooper-Greenhill 2000). Sanat tarihi derslerinin sanat eserleri örnek ve/veya kopyaları ile desteklenerek, sınıf dışında bunların öncelenebileceği farklı ortamların etkisini kullanarak; öğrencilerin aktif bir biçimde inceleme yaparak gerçekleştirilmesi gereklidir (Pazienza, 1986; Gültekin, 2009, 109; Eurydice, 2009, 8). Dolayısıyla sanat tarihi derslerinin somut sanat nesneleriyle gerçekleştirilen “müze eğitimi” etkinlikleriyle gerçekleştirilmesi çok önemlidir. Müze eğitim etkinlikleri temelde nesne incelemesine dayanır. Müze nesnelere, günlük yaşam nesnelere farklı bir anlam taşıdığı için farklı sanat nesnelere incelenmesi için ideal bir ortam yaratırlar.

• Sanat tarihi öğretiminin günümüzdeki kapsamı öğrencilerin sadece geçmiş sanatını ya da sanatsal ilişkilerini değil, günümüz sanatını da anlamalarını geliştirmektir

. Akay (2009, 9) sanat tarihinde resimlerin ve tarihlerin formal bir şekilde gösterilmesi ve öğrenilmesinin yanında, eser analizinin daha ön plana çıkmasıyla bugünkü çağdaş sanatlarla ilişkiye geçtiğini vurgulamaktadır. Sanat tarihi öğretimi öğrencileri bir sanat tarihçisinin rolünü üslenmeye itmeli; onları sanat eseri ile ilgili sorular sormaya, bu eserler ve onların ilgili olduğu kültür hakkında nasıl bilgi edineceklerini öğrenmeye yönlendirmelidir (Kırışoğlu ve Stokrocki, 1997). Soruşturmaya dayalı bir yaklaşım, özellikle ortaöğretim öğrencileri soyut işlemler döneminde olduğu için sanat tarihinin öğrenilmesinde etkili olur. Bu yaklaşım, yönlendirici ve açık uçlu olduğundan öğrencileri sanat tarihçileri gibi davranmaya da yönelir (Çetin, 2001, 63). Müzeler eğitim ortamları ve sundukları farklı eğitim programlarıyla öğrencileri, sanat eserleri ile ilgili farklı sorular sormaya ve kendi kültürlerinin yanında farklı kültürler hakkında inceleme yapmaya yönlendirebilirler.

• Herhangi bir sanat türünde görülen özellikler bir ölçüde toplumun kültür yapısı tarafından belirlenir. Sanat, kültürün ve kültür değişmelerinin en hassas göstergesidir (Mülayim, 1989). Uluslararası düzeyde farklı rapor ve kurumlar tarafından sanat tarihi kapsamındaki sanat ve kültür incelemelerinin değeri vurgulanmaktadır. Avrupa Konseyi, toplumun kültürel mirasının değeri üzerine başlattığı “Çerçeve Çalıştayı” ile Avrupa ülkelerinin kültürel kaynaklarını korumaya, kültürel kimliği desteklemeye, çeşitliliğe saygı duymaya ve kültürlerarası diyalogu arttırmaya dair bir gereksinimi tespit etmiştir (Council of Europe, 2005). Çerçeve’nin 13. Maddesinde, sanat eğitiminin kültürel mirasın korunmasındaki önemli rolü üzerinde durulmuş ve aynı zamanda farklı bilimsel alanlarda birbiriyle ilişkili derslerin geliştirilmesi önerilmiştir. Avrupa’da okullarda sanat ve kültür eğitiminin tartışıldığı Eurydice raporunda, ‘artan küreselleşmenin beraberinde faydalar ve zorluklar getirmekte olduğu; uluslararası rekabetin fazlalaşması, göç ve çokkültürlülük, teknoloji ve bilgi ekonomisinin gelişmesinin sanat eğitimindeki değişimi körüklediği ifade edilmektedir (Eurydice, 2009, 7). UNESCO sanat eğitimi için yol haritası sanat eğitiminin insan hakları bilincini eğitime taşıdığını, kültürel katılımı desteklediğini, bireysel kapasiteyi arttırdığını, eğitimin kalitesini pekiştirdiğini ve kültürel çeşitliliğin kendini ifade etmesine destek olduğunu vurgulamaktadır (UNESCO, 2006). Stokrocki ve Kırışoğlu’nun (1997) sanat tarihi öğretiminde üzerinde durduğu kültürel çeşitlilik eğitime yönelik farklı kültür incelemeleri de sanat derslerinde üzerinde durulması gereken bir kavramdır. Sanat tarihi öğrenirken öğrenciler tarihsel konularla bağlantı kurarlar, çeşitli ülkelerin sanat nesnelere, formlarını ve sanatçıları öğrenir. Bunun kültürlerarası iletişim ve etkileşimi güçlendirdiği bilinmektedir (Çetin, 2001, 63). Sanat tarihi sanat eserleri aracılığıyla birçok farklı kültürün özellikleri, inanç ve değerlerinin anlaşılmasında etkilidir. Farklı kültürlerin varoluş nedenleri, sosyolojik, coğrafik ve hatta psikolojik olarak farklı bakış açılarının öğrenilmesi için fırsat yaratır; öğrencilerin değerlendirme, anlama ve karşıt görüşleri tolere etme yeteneklerini geliştirir (Kırışoğlu ve Stokrocki, 1996, 133). 2008 yılında, Avrupa Konseyi (Council of Europe, 2008) kültürler arası iletişim üzerine; yazı, sanat ve kültür eğitimi kanalıyla diyalogun, öğrenmenin, kültürlerarası

etkileşimin desteklenmesinde belirgin bir potansiyele sahip olduğu bilinen eğitim kurumları arasında sanat nesnelerinin bulunduğu ve sanat tarihi incelemelerinin temel mekanlarından biri olan müzeleri de belirlemiştir (Eurydice, 2009, 7). Müzelerde ulusal kültürün yanında farklı kültürlere ait eserlerin bulunması, bu konudaki değerlerini arttırmaktadır.

• Sanat tarihi öğretmenleri belli bir kültürde ve belli bir zaman dilimi içinde oluşan sanat eserlerinin önemini öğrenciye aktarırken sanat tarihi bilgisini bir disiplin ve tarihsel anlayış süreci olarak vermedirler. Sanat tarihi araştırmasıyla bağlantılı olarak öğrenciler küresel olduğu kadar kendi kültürlerindeki sanat eserlerini incelemeye ve araştırmaya da ihtiyaç duyarlar. Sanat tarihi çalışması öğrencinin kendi sanatı hakkında bilgi ve inceleme yapması, ulusal sanat dillerini anlaması ve bu sanata değer vermesine katkıda bulunmasının yanı sıra, ulusal özelliklerini ve kültürel ilkelerini öğrenmelerine de katkıda bulunur. Öğrenciler müzelerde sanat eserlerinin incelenmesi yoluyla kendi ulusal sanatsal ve kültürel özelliklerini öğrenebilirler; Böylece bu sanat tarihi çalışması ile öğrencilerin müzelerde ulusal ve küresel sanat ve kültür mirası hakkında bilgi ve inceleme yapmaları sağlanarak “kültürel kimlik” ve “kültürel değer” bilincinin yanında “kültürlerarası anlayış”ları geliştirilebilir (Özsoy, 2003; Gültekin, 2009,107). Onur’un vurguladığı gibi (2014, 343) müzeler, kültürel kimliğin yaratılmasını da destekler ve buna yardım ederler; toplukların müzelerde korunan ve yorumlanan tarihlere ve kimliklere gereksinimleri bulunmaktadır. Pek çok ülkede müzelerin çoğu koleksiyonlarındaki sanat eserlerini tanıtan kaynaklar ve öğretmenlerin öğrencileri ile birlikte sanat eserlerinin inceleyebilecekleri ortamlar ve materyaller yaratmaktadır. Örneğin sanat müzeleri belli dönemleri, tarzları, sanatçıları ve başyapıtları içeren sergileriyle sanat tarihi disiplininin temel destekçilerinden biridir (Levi vd., 1991). Kai-Kee (2011), sanat tarihi ile sanat müzelerinde öğrencilerle çalışmanın, müze deneyimini de canlandırabileceği ve zenginleştirebileceğini vurgulamaktadır.

Sanat tarihi kazanımları, 2006’da uygulamaya konan Programda “Görsel Sanat Kültürü” öğrenme alanı altında “estetik” ve “sanat eleştirisi” ile bir arada ele alınmıştır. 2013’te düzenlenen programda ise “Kültürel Miras” öğrenme alanı altında konumlandırılmaktadır. “Sanat Eleştirisi ve Estetik” öğrenme alanı altında da sanat tarihi ile ilişkilendirilebilecek bazı kazanımlara yer verilmiştir.

Disiplin temelli sanat eğitiminde tüm alanlarla ilişkili olarak değerlendirilen müze eğitimi de 2006 yılında uygulamaya konan “İlköğretim Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı”nda “Müze Bilinci” adıyla “Görsel Sanatlarda Biçimlendirme” ve “Görsel Sanat Kültürü” ile birlikte programın üç öğrenme alanından biri olarak yer almıştır. Müzelerin, çocukların yaparak-yaşayarak duyuşsal, devinışsel, zihinsel, bilişsel ve sosyal gelişimine katkıda bulunabilecek uygun bir ortam sağladığı gerekçesiyle programa konan “Müze Bilinci” öğrenme alanında müzelerin, çeşitli kültür varlıklarını tanıtarak, çocuklara o toplumun bir bireyi olduklarını hissettirerek kişiliklerini ve özgüven duygularını geliştirmeye ve sanata bakış açısının farklılaşmasına yardımcı

olduğu ifade edilmektedir (MEB, 2006,12). 2013'te düzenlenen son programda ise müze eğitimi ile ilgili kazanımlar başlı başına bir öğrenme alanının altında yer alması, "Kültürel Miras" öğrenme alanı altında yapılandırılmıştır.

• 2013 yılında kabul edilen İlkokul ve Ortaokul Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı'nda (Bundan sonra "Program" olarak adlandırılacaktır.) öğrenmede sorgulama ve araştırma temel alındığından, müzeler birincil kaynak olarak sanat galerisi, ören yerleri vb. ortamlarla birlikte önemli öğretim ortamı olarak önemli görülmemekte ve müzeler ile bu mekânlardaki görsel sanatların ilişkilendirilmesi amaçlanmaktadır. Programın yapısı ve uygulanması ile ilgili açıklamalarda "tek öğrenme ortamının sınıf olmadığı; müze, sanat galerisi, ören yeri, tarihî yapı ve mekânlar, sanatçı atölyeleri gibi yerlerin de öğrenme ortamı olabileceğini gösteren, aynı zamanda bu mekânların kullanılmasına ve müze eğitimi ile ilişkilendirilmesine olanak veren bir yapıda düzenlendiği" ifade edilmektedir. Bu açıklamalarda müze eğitimi ile ilişkilendirilen dersler için nasıl bir yöntem uygulanacağı konusunda ise tek açıklama "öğretmenin bir ön hazırlık yaparak müze ziyaretlerini gerçekleştirmesi gerektiği"dir (MEB 2013, 3-6). Ancak bu ön hazırlığın nasıl yapılması gerektiği ve müzelerde eğitimin nasıl yapılacağı açıklanmamaktadır. Programda müzelerin öğretim ortamı olarak nasıl kullanılacağı konusunda yeterli bilginin bulunmaması, sanat tarihi kazanımları ile müze eğitiminin ilişkilendirilmesi konusunda sorun yaratabilir. Öğretmenlerin görsel sanatlar eğitiminde müzeleri destek olarak kullanma konusunda bilgi ve deneyim eksiklikleri olduğu bilinmektedir (Kahraman, 2014; Yazar vd., 2014). Bu nedenle kazanımlarla ilgili olarak müze eğitiminin kullanılması için açıklama ve etkinlik önerilerine ihtiyaç duyulduğu düşünülmektedir.

Programın kullanılmasında belirtilen genel esaslar yanında ayrıca açıklanan bazı başka esaslarda da müze eğitimi yer almaktadır. Müze, ören yeri, sanat galerisi, sanatçı atölyesi gibi yerlere planlı ziyaretler yapılması gerektiği vurgulanmakta; ayrıca programın üç temel öğrenme alanından biri olan "Kültürel Miras" alanı ile ilgili konuların, müze eğitimi ve sanat tarihi ile ilişkilendirilmesi gerektiği belirtilmektedir. Bu ifade doğrudan sanat tarihi ve müze eğitimi ilişkisine ve bu ilişkinin önemine dikkat çekmektedir.

2. Amaç

Bu çalışmanın amacı, "İlkokul ve Ortaokul Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı"nda "Kültürel Miras" öğrenme alanı kapsamındaki sanat tarihi kazanımlarının öğretiminde, müze eğitiminin yerini betimlemektir. Çalışmanın araştırma soruları şunlardır:

1. Görsel sanatlar dersi öğretim programında ilkokul ve ortaokul düzeyinde yer alan sanat tarihi öğretimi ile ilgili kazanımların müze eğitimi ile ilişkilendirilme oranı nedir?

2. Görsel sanatlar dersi öğretim programındaki sanat tarihi öğretimi ile ilgili kazanımlar müze eğitimi ile nasıl ilişkilendirilmiştir?

3. Yöntem

Çalışmada, Programda yer alan sanat tarihi kazanımlarının müze eğitimi ile hangi oranda ve nasıl ilişkilendirildiği aşağıda açıklandığı şekilde incelenmektedir.

Araştırmanın modeli

Bu çalışmada nitel araştırma deseni benimsenmiştir. Araştırma verileri nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi ile toplanmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ya da olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2006, 187). Bu amaçla çalışmada örneklem olarak 2013 yılında kabul edilen ve günümüzde de uygulamada olan “İlkokul ve Ortaokul Görsel Sanatlar Eğitimi Dersi Öğretim Programı” alınmıştır. Programda müze eğitimi ile ilgili kazanımlar “Kültürel Miras” öğrenme alanı altında yer aldığından çalışma “Kültürel Miras” öğrenme alanı altında bulunan sanat tarihi kazanımları ile sınırlandırılmıştır.

Verilerin toplanması ve çözümlenmesi

Çalışmada, öncelikle programda yer alan sanat tarihi kazanımları ilköğretim düzeyinde 1. sınıftan 8. sınıfa kadar, her sınıf için tek tek tespit edilmiştir; bu kazanımların konuları analiz edildikten sonra müze eğitimi ile ilişkisi ilkökul ve ortaokul olarak iki grup halinde değerlendirilmiştir. Öncelikle sanat tarihi konularının müze eğitimi ile ilişkilendirilme oranı frekans ve yüzde olarak belirtilmiştir. Daha sonra, sanat tarihi kazanımlarının hangi konularla ilişkili olarak müze eğitimi ile ilişkisinin kurulduğu konusunu incelemek amacıyla bir analiz yapılmıştır; bu kazanımların her birinin sanat tarihinin hangi konusu/konuları ile ilişkili olduğu içerik analizi ile belirlenmiştir. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır; temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde organize ederek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2006, 227). Bu belirleme için günümüzdeki sanat tarihi tanımı temel alınmış, bu tanıma göre sanat tarihi konuları öncelikle kodlandırıldıktan sonra, kodlara göre belirlenen temalara göre her kazanımın ilgili olduğu içerik tanımlanmıştır. Programda sanat tarihi kazanımlarıyla ilişkili yedi tane içerik belirlenmiştir. Bunlar; “sanatın anlamını kavrama”, “sanatın kültürel boyutunu anlama”, “sanat nesnesinin tarihsel boyutunu anlama”, “sanat nesnesinin kültürel boyutunu anlama”, “sanat nesnesinin biçimsel boyutunu anlama”, “sanat nesnesinin anlamsal boyutunu kavrama” ve “sanat nesnesinin değerini anlama”dır. Sanat tarihi kazanımları ile ilgili tanımlama ve açıklamaların bakılarak kazanımların müze eğitimi ile ilişkisinin kurulup kurulmadığı ve kurulduysa nasıl bir ilişki kurulduğu yani bu ilişkinin niteliği incelenmiştir.

4. Bulgular ve Yorum

Programda, “Kültürel Miras” öğrenme alanı altında tespit edilen sanat tarihi kazanımlarının müze eğitimi ile ilişkisi iki araştırma sorusu bağlamın, ilkokul ve ortaokul programları için ayrı ayrı incelenmiş ve daha sonra genel olarak ilköğretim kurumlarındaki durumu yorumlanmıştır.

Sanat tarihi öğretimi ile ilgili kazanımların müze eğitimi ile ilişkilendirilme oranı

Programda yer alan sanat tarihi kazanımlarının müze eğitimi ile ilişkisinin ne oranda kurulduğu konusunda tespitlerde bulunabilmek için, ilkokul ve ortaokul programları için ayrı ayrı incelenmiştir.

İlkokul programında; sanat tarihi kazanımları ile müze eğitimi ilişkisi niceliksel olarak incelendiğinde (Tablo 1) yeterli ilişkinin kurulmadığı tespit edilmiştir. *İlkokul programında* tespit edilen on iki sanat tarihi kazanımından sadece iki tanesinde (%16,6), sanat tarihi eğitimi ile müze eğitimi ilişkisi, *üçüncü ve dördüncü sınıfta* kurulmaktadır.

Tablo 1. İlkokul Öğretim Programında Sanat Tarihi ile Müze Eğitimi İlişkisi

Sınıf	Sanat tarihi kazanımı sayısı	Müze eğitimi ile ilişki Frekans (f)	Müze eğitimi ile ilişki Yüzde (%)
Birinci sınıf	1	-	0
İkinci sınıf	4	-	0
Üçüncü sınıf	3	1	8,3
Dördüncü sınıf	4	1	8,3
Toplam	12	2	16,6

Ortaokul programında; sanat tarihi kazanımları ile müze eğitimi ilişkisi niceliksel olarak incelendiğinde, ilkokul programında olduğu gibi yeterli oranda olmadığı tespit edilmiştir. Tablo 2’de görüldüğü gibi, onbeş kazanımdan sadece üç tanesinde (%20) sanat tarihi eğitimi ile müze eğitimi ilişkisi kurulmaktadır.

Tablo 2. Ortaokul Öğretim Programında Sanat Tarihi ile Müze Eğitimi İlişkisi

Sınıf	Sanat tarihi kazanımı sayısı	Müze eğitimi ile ilişki frekans (f)	Müze eğitimi ile ilişkili yüzde (%)
Beşinci Sınıf	2	0	0
Altıncı Sınıf	5	2	13
Yedinci Sınıf	4	0	0
Sekizinci Sınıf	4	1	7
Toplam	15	3	20

Sanat tarihi öğretimi ile ilgili kazanımların müze eğitimi ile nasıl ilişkilendirildiği

İlkokul Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı'nda sanat tarihi kazanımlarının müze eğitimi ile nasıl ilişkilendirildiğini değerlendirmek için, bu ilişkinin kazanımlarla ilişkili olarak nasıl tanımlandığı, müze eğitimi ile sanat tarihinin hangi konularıyla/içeriğiyle ilişkiler kurulduğu ve bu kazanımların müze eğitiminin hangi amaçları ile ilişkilendirildiği ile ilgili bulgular tespit edilmiş ve yorumlanmıştır.

İlkokul programı: Birinci sınıftan dördüncü sınıfa her sınıfın programı tek tek ele alınarak değerlendirilmiş, daha sonra ilkokul için genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Birinci sınıf programı'nda, Tablo 3'de görüldüğü gibi bir tane sanat tarihi kazanımı tespit edilmiştir. 1.2.1. numaralı "sanat ve kültür ilişkisini anlama" içerikli bu kazanım, sanat kavramına giriş niteliği taşımaktadır. Henüz somut işlemler döneminde olan birinci sınıf öğrencileri için "sanat" da "kültür" de kazandırılması kolay olmayan kavramlar olmasına rağmen, Programda bu kazanım ile ilgili bir açıklama ve etkinlik örneği bulunmamaktadır. Bu kademe öğrencisinin henüz öğrenmekte olduğu iki soyut kavramın birden yer aldığı bu kazanımı, somut sanat nesnelere aracılığıyla kazandırılması gerektiği söylenebilir. Bu nedenlerle özellikle bu kazanımın desteklenmesinde müzeler ideal etkinlik mekanı olarak sanat galerisi, öğrenme yeri, tarihî yapı ve mekânlar ile sanatçı atölyeleriyle birlikte sınıf dışı öğrenme ortamı olarak önerilmelidir. Bu kazanımın altında müzelerde gerçekleştirilecek etkinliklerin sanat tarihi ile ilişkisinin nasıl kurulacağı konusunda gerekli açıklama ve diğer etkinlik önerileriyle beraber "müze eğitimi" etkinlik önerileri yer almalıdır.

Tablo 3. Görsel Sanatlar Dersi Birinci Sınıf Programında

Sanat Tarihi Kazanımları

Sanat tarihi kazanımı	İçeriği	Açıklama
1.2.1.Sanatın, kültürün bir parçası olduğunu fark eder.	<ul style="list-style-type: none">• Sanatın anlamını kavrama• Sanatın kültürel boyutunu anlama	-

İkinci sınıf **programı'nda**; dört tane sanat tarihi kazanımı tespit edilmiştir (Tablo 4). Bu kazanımlardan iki tanesi ile ilgili açıklama bulunmaktadır. Bu açıklama, kazanımda yer alan “mimari eleman” kavramına açıklık getirme amaçlıdır. İkinci sınıf programındaki sanat tarihi kazanımlarının hiçbirinin ise, müze eğitimi ile ilişkisi kurulmamıştır. Bu kazanımların hepsi için de müzelerde gerçekleştirilebilecek etkinlikler önerilmesi mümkündür; çünkü bu kazanımların hepsinin içeriğinde “sanat nesnesinin biçimsel boyutunu anlama” hem farklı kültürleri tanıma/kültürel çeşitlilik, hem de ulusal kültürü tanıma boyutu ile yer almaktadır ki; bu kazanım somut işlemler döneminde olan bu kademe öğrencileri için sanat eserlerinin incelenmesi yoluyla desteklenebilir. Müzelerin öğrencilerin kendi kültürünü ve farklı kültürleri incelemek için sanat nesnelerinin bulunduğu ideal öğrenme ortamları olduğu ve kültürlerarası anlayış geliştirmenin müze eğitiminin en önemli amaçlarından biri olduğu bilinmektedir; bu nedenle müze ortamından, ilgili kazanımlarla ilişkili olarak faydalanılması gerektiği düşünülmektedir. Kazanımların desteklenmesinde de aşağıdaki örneklerde belirtilen farklı müzelerden faydalanılabilir:

- 2.2.1. kazanımı için etnografya müzeleri ya da tarihi müze evlerde gerçekleştirilebilecek önerilere,
- 2.2.2. kazanımı için anıt saray ve kasırlara, müze evlere,
- 2.2.3. kazanımı için sit alanlarına ve arkeoloji müzelerine ve
- 2.2.4. kazanımı için etnografya müzelerine ve kent müzelerine yönlendirmeler yapılabilir.

Tablo 4. Görsel Sanatlar Dersi İkinci Sınıf Programında

Sanat Tarihi Kazanımları

Sanat tarihi kazanımı	İçeriği	Açıklama
2.2.1.Farklı kültürlere ait motifleri belirler.	<ul style="list-style-type: none"> • Sanat nesnesinin biçimsel boyutunu anlama (farklı kültürleri tanıma) 	-
2.2.2.Türk kültürüne ait mimari elemanları tanır.	<ul style="list-style-type: none"> • Sanat nesnesinin biçimsel boyutunu anlama • Sanat nesnesinin kültürel boyutunu anlama(ulusal kültürü tanıma) 	Cumba, kerpiç, dikdörtgen pencere, avlu, çatı, tavan, kapı gibi mimari elemanlar gösterilir.
2.2.3. Diğer kültürlere ait mimari elemanları tanır.	<ul style="list-style-type: none"> • Sanat nesnesinin biçimsel boyutunu anlama • Sanat nesnesinin kültürel boyutunu anlama (farklı kültürleri tanıma) 	Geleneksel Japon evleri, Eskimo evleri, vb. yaşam mekânları örnek gösterilir.
2.2.5.El sanatlarını tanır.	<ul style="list-style-type: none"> • Sanat nesnesinin biçimsel boyutunu anlama 	-

Üçüncü sınıf programı'nda, Tablo 5'te görüldüğü gibi, üç tane sanat tarihi kazanımı tespit edilmiştir. Bu kazanımlardan sadece bir tanesi için müzelere yönlendirme, kazanımın açıklaması ile yapılmaktadır:

• 3.2.2. numaralı kazanım sanat tarihinin, “sanat nesnesinin kültürel boyutunu kavrama” içeriğiyle ulusal kültürü tanıma ve farklı kültürleri tanıma boyutlarıyla yer almakta; bu kazanımın açıklamasında, müzelere kendi kültürüne ve diğer kültürlere ait sanat eserlerini karşılaştırmak üzere ziyaret yapılması önerilmektedir. Alanyazında, sanat tarihi öğretiminin öğrencileri bir sanat tarihçisinin rolünü üslenmeye itmesi onları sanat eseri ile ilgili sorular sormaya, bu eserler ve onların ilgili olduğu kültür hakkında nasıl bilgi edineceklerini öğrenmeye yönlendirmesi gerektiği belirtilmektedir. Müze eğitiminin en önemli amaçlarından biri, ulusal kültür ve farklı kültürlerin karşılaştırılarak kültürlerarası anlayışın geliştirilmesidir. Bu nedenle, bu sanat tarihi kazanımının müze eğitimi ile ilişkisinin nitelik açısından anlamlı olduğu söylenebilir. Ancak; açıklamada bu karşılaştırmanın nasıl yapılacağına yöntemi konusunda bir bilgi yer almadığından, açıklamanın müze eğitimi açısından yetersiz olduğu düşünülmektedir.

Diğer iki kazanım için de müzelere yönlendirme yapılması ve “müze eğitimi” ilişkisinin kurulması önerilebilir:

• 3.2.1. numaralı kazanımının gerçekleştirilmesi için farklı kültür ile dönemlere ait sanat eserleri ve el sanatları örneklerinin incelenmesi gerekmektedir. Bu incelemenin yapılacağı en iyi ortamlar müzelerdir.

• 3.2.3. kazanımı ile ilişkili olarak, sanat tarihi eğitiminde eser analizi becerisinin kazanılması için müzelerde nesne incelemesine yönlendirme yapılabilir. Müze eğitimi ile öğrenciler gerçek nesnelere inceleterek bir sanat tarihçisinin rolünü üslenebilir; sanat eseri ile ilgili sorular sormaya, bu eserlerin biçimsel boyutlarını kavramaya ve ait olduğu kültür hakkında nasıl bilgi edineceklerini öğrenmeye yönlendirilebilirler. Böylece çağdaş bir sanat tarihi öğretimi ile öğrencilerin bilgileri, müze eğitimi yöntemleriyle desteklenebilir.

Tablo 5. Görsel Sanatlar Dersi Üçüncü Sınıf Programında

Sanat Tarihi Kazanımları

Sanat tarihi kazanımı	İçeriği	Açıklama
3.2.1.Sanat eserleri ile el sanatlarının farklı kültürleri ve dönemleri nasıl yansıttığını tartışır.	<ul style="list-style-type: none">• Sanat nesnesinin biçimsel boyutunu anlama• Sanat nesnesinin tarihsel boyutunu anlama• Sanat nesnesinin kültürel boyutunu anlama (farklı kültürleri tanıma)	-
3.2.2.Kendi kültürüne ve diğer kültürlerle ait sanat eserlerini karşılaştırır.	<ul style="list-style-type: none">• Sanat nesnesinin kültürel boyutunu anlama (ulusal kültürü tanıma, farklı kültürleri tanıma)	Müze, sanat galerisi, sanatçı atölyesi, ören yeri vb. yerlere planlı ziyaretler yapılır.
3.2.3.Sanat eserlerinin form ve fonksiyonu arasındaki ilişkiyi inceler.	<ul style="list-style-type: none">• Sanat nesnesinin biçimsel boyutunu anlama	-

Dördüncü sınıf programı'nda; sanat tarihi öğretimi ile ilişkili olarak dört kazanım tespit edilmiştir (Tablo 6). Bu kazanımlardan sadece bir tanesi ile müze eğitimi ilişkisi sanat tarihi konularından 4.2.4. numaralı kazanımın hem tanımında, hem de açıklamasında; “sanat nesnesinin kültürel boyutunu kavrama” içeriğiyle, ulusal kültürü tanıma ve farklı kültürleri tanıma boyutlarıyla yer almaktadır. Kazanımda, sanat eserlerindeki benzerlikleri belirlemek üzere müzelerde inceleme yapılmasına gönderme yapılmaktadır. Bu kazanım müze eğitiminin, kültürlerarası anlayışın geliştirilmesi ve nesne incelemesi yapılarak öğrencilerin becerilerinin geliştirilmesi amaçlarını destekleyecek niteliktedir. Öğrenciler çeşitli ülkelerin sanat nesnelere, formlarını ve sanatçıları müzede ilgili nesne ve görsel-işitsel araçları inceleyerek öğrenirken; farklı kültürlerin varoluş nedenleri, tarihlerini, farklı bakış açıları vb. de öğrenirler ve Avrupa Birliği, UNESCO vb. pek çok örgüt tarafından kültürlerarası etkileşimin desteklenmesinde

◆ Kadriye Tezcan Akmehmet

belirgin bir potansiyele sahip olduğu kabul edilen müzeler, bu incelemelerinin temel mekanlarından biri olabilirler.

Üçüncü sınıf için tespit edilen diğer iki sanat tarihi kazanımı için de müzelere yönlendirme yapılması mümkündür:

• 4.2.1. numaralı kazanım kazanım “sanatın anlamını kavrama” konusu ile ilişkili olarak sanatçı ve zanaatçı kavramına odaklanmaktadır. Somut işlemler döneminde olan bu kademe öğrencisi için bu kavramlar, müzedeki eserler ve ortamların etkisiyle daha kolay öğrenilebilir.

• 4.2.3. numaralı kazanımın müze eğitimi ile ilişki kurulan 4.2.4. numaralı kazanımdan tek farkı, başında ‘müzedeki’ nitelemesinin bulunmuş olmasıdır. “Sanat nesnesinin kültürel boyutunu kavrama” konusuna odaklanan bu kazanım için de müzedeki eserleri incelemeye gönderme yapılabilir.

Tablo 6. Görsel Sanatlar Dersi Dördüncü Sınıf Programında

Sanat Tarihi Kazanımları

Sanat tarihi kazanımı	İçeriği	Açıklama
4.2.1. Sanatçı ve zanaatkârın rollerini tanımlar.	<ul style="list-style-type: none">• Sanatın anlamını kavrama	-
4.2.2. Türk kültürüne ve diğer kültürlerle ait sanat eserleri ve mimari yapıların belirgin özelliklerini karşılaştırır.	<ul style="list-style-type: none">• Sanat nesnesinin biçimsel boyutunu anlama• Sanat nesnesinin kültürel boyutunu anlama (ulusal kültürü tanıma, farklı kültürleri tanıma)	-
4.2.3. Farklı kültürlerde yapılmış sanat eserlerinin genel özelliklerini karşılaştırır.	<ul style="list-style-type: none">• Sanat nesnesinin kültürel boyutunu anlama (farklı kültürleri tanıma)	Türk kültürü başta olmak üzere Avrupa, Asya, Afrika vb. kültürlerle ait sanat eserlerinden örnekler incelenir.
4.2.4. Müzedeki farklı kültürlerle ait sanat eserlerindeki ortak özellikleri belirler.	<ul style="list-style-type: none">• Sanat nesnesinin kültürel boyutunu anlama (farklı kültürleri tanıma)	Müze, sanat galerisi, sanatçı atölyesi, ören yeri vb. yerlere planlı ziyaretler yapılır. Bu imkânların bulunmadığı yerlerde tıpkıbasımlardan, belgesellerden, vb. materyallerden yararlanılır.

İlkokul programında; kültürel miras alanı altında yer alan sanat tarihi kazanımları ile müze eğitimi ilişkisinin niteliği incelendiğinde elde edilen bulgular şunlar olmuştur:

- Sanat tarihi kazanımları ile müze eğitimi arasındaki ilişkinin, kazanımlardan birinde (3.2.2.) kazanım tanımı, diğerinde ise (4.2.4.) hem kazanım tanımı, hem kazanım açıklaması ile kurulduğu tespit edilmiştir.

- Müze eğitiminin sanat tarihinin hangi konuları ile ilişkisinin kurulduğunu incelendiğinde ise, iki kazanımın da “sanat nesnesinin kültürel boyutunu anlama” konusu ile ilişkilendirildiği tespit edilmiştir.

- *İlkokul programında, müzelerdeki sanat eserlerinin incelenmesi yoluyla karşılaştırmaların yapılması, benzerlik ve farklılıkların bulunması becerilerine yönelik olarak kültürlerarası anlayışın geliştirilmesinde müzelerin kullanımına yönlendirme yapılmakta ve müze eğitiminin amaçlarına da hizmet edilmektedir. Müze eğitiminin en temel amaçlarından biri de, birçok farklı kültürün eserlerinin incelenmesiyle yaşam biçimlerinin anlaşılmasına katkı sağlamaları; böylece günümüz sorunlarına ve çatışmalarına yönelik anlayış kazandırmalarıdır (Museum für Volkerkund, 1995, Hamburg’den aktaran Paykoç vd, 2000, 104). Bu yönüyle varolan ilişkiler üzerinden müze eğitiminin ilkokul programında müze eğitimi ile kurduğu ilişkinin, müze eğitiminin de amaçlarıyla tutarlılık oluşturduğu ve niteliksel açıdan olumlu kullanıldığı söylenebilir. Müzelerin çocukların pek çok becerisinin gelişimine katkıda bulunabileceği vurgulanmaktadır (Durbin vd., 1996, 5).*

Ortaokul programı: Bu bölümde ortaokul öğretim programında sanat tarihi öğretimi ile müze eğitimi ilişkisini değerlendirebilmek için beşinci sınıftan sekizinci sınıfa kadar olan sanat tarihi kazanımları incelendikten sonra, genel olarak ortaokul seviyesinde sanat tarihi kazanımları ile müze eğitimi ilişkisi yorumlanmıştır.

Beşinci sınıf programında, sanat tarihi ile ilişkili iki kazanım tespit edilmiştir (Tablo 7). Programda, bu kazanımlarla müze eğitimi ilişkisinin kurulmadığı görülmektedir. Her iki kazanım için de müzelere yönlendirme yapılması ve hangi müzelerde ne tür incelemeler yapılabileceği konusunda etkinlik önerilerine yer verilmesinin gerektiği düşünülmektedir:

- 5.2.1. numaralı kazanım “Türk kültürü başta olmak üzere Avrupa, Asya, Afrika vb. kültürlerle ait sanatçı ve eserlerinden örnekler incelenir.” olarak tanımlanmaktadır; ancak bu örneklerin nerede ve nasıl inceleneceğine dair bir açıklama bulunmamaktadır. Bu kazanım “sanat nesnesinin kültürel boyutunu anlama” konusu ile ilgilidir ve yine bu kazanımın müzelerde nesne merkezli eğitim etkinlikleriyle desteklenmesi mümkündür.

- 5.2.2. numaralı kazanım da “sanat nesnesinin tarihsel boyutunu anlama” konusundadır. Geçmişte ve günümüzde yapılmış olan sanat eserlerinin incelenerek arasındaki farklılıkların belirlenebileceği ve eserlerin tarihsel boyutunun incelenebileceği

◆ Kadriye Tezcan Akmehmet

yegane ortamlardan biri müzelerdir. Bu nedenle bu kazanım için de müze eğitimi etkinlikleri önerilebilir.

Tablo 7. Görsel Sanatlar Eğitimi Beşinci Sınıf Programında

Sanat Tarihi Kazanımları

Sanat tarihi kazanımı	İçerik	Açıklama
5.2.1.Farklı kültürlerin sanatı ve sanatçıları arasındaki benzerlik ve farklılıkları açıklar.	<ul style="list-style-type: none">• Sanat nesnesinin kültürel boyutunu anlama	Türk kültürü başta olmak üzere Avrupa, Asya, Afrika vb. kültürlerle ait sanatçı ve eserlerinden örnekler incelenir.
5.2.2.Geçmişte ve günümüzde yapılmış olan sanat eserleri arasındaki farklılıkları belirler.	<ul style="list-style-type: none">• Sanat nesnesinin tarihsel boyutunu anlama	-

Altıncı sınıf programında, beş tane sanat tarihi kazanımı tespit edilmiştir. Bu kazanımlardan iki tanesinin müze eğitimi ile ilişkisi kurulmaktadır (Tablo 8):

• 6.2.2. numaralı hem kazanımın hem tanımı hem de açıklamasında, “sanat nesnesinin biçimsel boyutunu kavrama”,

• 6.2.4. numaralı kazanımın ise sadece tanımında “sanat nesnesinin tarihsel boyutunu anlama” ve “sanat nesnesinin kültürel boyutunu anlama” konusu ile ilişkili olarak müze eğitimi ile ilişkilendirildiği görülmektedir.

Bu kazanımların niteliğine bakıldığında, daha önceki örnekler gibi yeterince açık olmadıkları görülmektedir:

• 6.2.4. numaralı kazanımın “etnografya müzelerindeki ürünler aracılığıyla el sanatları örnekleri incelenir” ifadesi aslında kazanımdan çok açıklama niteliğinde bir cümledir ve el sanatlarını incelemek için etnografya müzeleri adres gösterilmektedir. Bu kazanımın açıklamasında ise etnografya müzesinin bulunmadığı yerlerde neler yapılabileceği konusunda önerilerde bulunulmakta; incelemenin nasıl yapılacağı konusunda bilgi verilmemektedir. Bu açıklamayla bir taraftan da bu incelemenin sadece etnografya müzelerinde yapılacağı gibi bir anlam ortaya çıkmaktadır; oysa etnografya müzeleri dışında, kent müzeleri, halı ve kilim müzeleri, *müze evler gibi pek çok müze türünde* el sanatları örnekleri bulunmaktadır.

Tablo 8. Görsel Sanatlar Eğitimi Altıncı Sınıf Programında

Sanat Tarihi Kazanımları

Sanat tarihi kazanımı	İçerik	Açıklama
6.2.1. Bir sanatçının eserlerinde seçtiği konuyu, kullandığı materyal ve tekniği açıklar.	<ul style="list-style-type: none"> • Sanat nesnesinin biçimsel boyutunu anlama • Sanat nesnesinin anlamsal boyutunu kavrama 	-
6.2.2. Etnografya müzelerindeki ürünler aracılığıyla el sanatları örneklerini inceler.	<ul style="list-style-type: none"> • Sanat nesnesinin biçimsel boyutunu anlama 	Etnografya müzesinin bulunmadığı yerlerde tıpkıbasımlardan, belgesellerden vb. materyallerden yararlanır.
6.2.3. Toplumda el sanatlarının rolünü fark eder.	<ul style="list-style-type: none"> • Sanat nesnesinin kültürel boyutunu anlama 	-
6.2.4. Müzelerdeki eserler aracılığıyla Anadolu uygarlıklarını tanıır.	<ul style="list-style-type: none"> • Sanat nesnesinin tarihsel boyutunu anlama • Sanat nesnesinin kültürel boyutunu anlama 	-
6.2.5. Görsel sanatlar, tarih ve kültürün birbirlerini nasıl etkilediğini fark eder.	<ul style="list-style-type: none"> • Sanat nesnesinin tarihsel boyutunu anlama • Sanat nesnesinin kültürel boyutunu anlama 	-

• 6.2.4. numaralı kazanımın tanımında da müze eğitimi ilişkisi nitelik açısından yeterli görülmemektedir. Anadolu uygarlıklarının nasıl tanınacağı konusunda müzelere yönlendirme yapılan bu kazanımda, müze eğitiminin bir yöntem olarak nasıl uygulanabileceği konusunu açıklığa kavuşturacak kazanım açıklaması ve etkinlik örneğinin bulunmaması, kazanımın desteklenmesi konusunda sorun olarak görülmektedir.

Altıncı sınıfın diğer sanat tarihi kazanımlarının iki tanesi “sanat nesnesinin biçimsel boyutunu kavrama” (6.2.1. ve 6.2.2.), bir tanesi (6.2.2.) “sanat nesnesinin anlamsal boyutunu kavrama”, iki tanesi (6.2.3. ve 6.2.5.) “sanat nesnesinin kültürel boyutunu anlama” ve iki tanesi (6.2.4. ve 6.2.5.) “sanat nesnesinin tarihsel boyutunu anlama” içeriği ile ilişkilidir. Bu kazanımların desteklenmesi için de müzelerde sanat nesneleri-

◆ Kadriye Tezcan Akmehmet

ni farklı boyutlarının incelendiği etkinliklere yönlendirme yapılıp, kazanımların müze eğitimi ile ilişkisi kurulabilir.

Yedinci sınıf öğretim programında, sanat tarihi ile ilgili dört kazanım belirlenmiştir. Programda bu kazanımların hiçbiri ile müze eğitimi ilişkisi kurulmadığı görülmektedir (Tablo 9). Aslında kazanımların içeriği incelendiğinde bir tanesinin “sanat nesnesinin biçimsel boyutunu kavrama” (7.2.1), bir tanesinin (7.2.2.) “sanat nesnesinin kültürel boyutunu anlama”, bir tanesinin (7.2.3.) “sanatın topluma katkısını anlama” ve bir tanesinin (7.2.4.) “sanat nesnesinin tarihsel boyutunu anlama” konusu ile ilgili olduğundan, bu kazanımların müzelerde sanat nesnelere ilişkin incelenmesiyle desteklenebileceği söylenebilir.

Tablo 9. Görsel Sanatlar Eğitimi Yedinci Sınıf Öğretim Programında Sanat Tarihi Kazanımları ile Müze Eğitimi İlişkisi

Sanat tarihi kazanımı	İçerik	Açıklama
7.2.1. Sanat eserlerindeki üslupları fark eder.	• Sanat nesnesinin biçimsel boyutunu anlama	-
7.2.2. Sanat ve kültürün birbirini nasıl etkilediğini analiz eder.	• Sanatın kültürel boyutunu anlama	-
7.2.3. Sanatçıların topluma sağladığı katkıları açıklar.	• Sanatın topluma katkısını anlama	Sanatçıların kültürel, sosyal, ekonomik, eğitsel vb. açılardan topluma yaptığı katkıları tartışılır.
7.2.4. Tarihi olayların sanat eserleri üzerindeki etkisini inceler	• Sanat nesnesinin tarihsel boyutunu anlama	-

Sekizinci sınıf öğretim programında, sanat tarihi ile ilişkili dört kazanım tespit edilmiştir. Bu kazanımlardan sadece bir tanesi ile müze eğitimi ilişkisi kurulmaktadır (Tablo 10). 8.2.4. numaralı bu kazanım, hem sanat tarihinin “sanat nesnesinin değerini anlama”, hem de müze eğitiminin “koruma bilinci” ile ilişkili bir konudur; ancak koruma konusuna müze nesnelere ilişkin olarak ne açıdan vurgu yapılacağı net değildir. Bu kazanım ile ilişkili olarak da hem açıklama yapılması, hem de etkinlik önerilerinin sunulmasının kazanımın müze eğitimi açısından niteliğini arttıracacağı, sanat tarihi öğretimi açısından daha faydalı olacağı ve öğretmene yol gösterebileceği düşünülmektedir.

Tablo 10. Görsel Sanatlar Eğitimi Sekizinci Sınıf Programında**Sanat Tarihi Kazanımları**

Sanat tarihi kazanımı	İçerik	Açıklama
8.2.1.Sanat eserinin sosyal, politik ve ekonomik faktörlerden nasıl etkilendiğini tanımlar.	• Sanat nesnesinin kültürel boyutunu anlama	-
8.2.2. Sanatçıların toplumda üstlendiği rolleri bilir.	• Sanatın topluma katkısını anlama	-
8.2.3.Dönem, üslup, kullanılan malzemelere göre sanat eserlerinin özelliklerini karşılaştırır.	• Sanat nesnesinin biçimsel boyutunu anlama	-
8.2.4. Müzelerdeki eserlerin korunmasının önemini kavrar.	• Sanat nesnesinin değerini anlama	-

Sekizinci sınıf programında yer alan kazanımların içeriği incelendiğinde müze eğitimi ile ilişkiler kurulabileceği görülmektedir. Bu kazanımlardan bir tanesi (8.2.3.) “sanat nesnesinin biçimsel boyutunu kavrama”, bir tanesi (8.2.1.) “sanat nesnesinin kültürel boyutunu anlama” ve bir diğeri (8.2.2.) “sanatın topluma katkısını anlama ile ilişkili olarak müzelerde nesnelere ve eğitim etkinlikleriyle desteklenebilir.

Ortaokul programında; kültürel miras alanı altında yer alan sanat tarihi kazanımları ile müze eğitimi ilişkisinin nasıl kurulduğuna baktığımızda, bu ilişkinin kazanımlardan birinde (6.2.2.) hem kazanım tanımı, hem kazanım açıklaması; diğer ikisinde ise sadece kazanım tanımı ile kurulduğu tespit edilmiştir.

- Müze eğitimi ile sanat tarihinin hangi konularından hangileri ile ilişkisinin kurulduğu incelendiğinde bir tanesinin (6.2.2.) “sanat nesnesinin biçimsel boyutunu kavrama”, bir tanesinin (6.2.4.) “sanat nesnesinin tarihsel ve kültürel boyutunu anlama” ve bir tanesinin ise (8.2.4.) “sanatın nesnesinin anlam ve değerini anlama” konuları ile ilişkili olarak kurulduğu görülmektedir.

- Sanat tarihi kazanımları ile ilişkili olarak müzelerde yapılan yönlendirmenin niteliğinin ortaokul programlarında tanımlanmadığı tespit edilmiştir. Bu kazanımlarda müzedeki belli sanat eseri örneklerinin incelenmesi için müzeler adres gösterilmektedir; ancak ilkökullerinde olduğundan farklı olarak, hangi amaçla müzelerle yönlendirildiği belirtilmemiştir. Bu açıdan, ortaokul programında sanat tarihi kazanımları ile müze eğitimi ilişkisinin niteliğinin geliştirilmesi gerektiği söylenebilir.

5. Sonuç

Bu çalışma ile “İlkokul ve Ortaokul Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı”nda “Kültürel Miras” öğrenme alanı kapsamındaki sanat tarihi kazanımları ile müze eğitimi ilişkisi, niceliksel ve niteliksel olarak incelenmiştir. İlköğretim kurumları görsel sanatlar dersi eğitiminde sanat tarihi konuları ile müze ilişkisi üçüncü sınıfta, dördüncü sınıfta, altıncı sınıfta ve sekizinci sınıfta kurulmaktadır. Aşağıda bu ilişkinin değerlendirilmesi sonucunda ulaşılan sonuçlar ve öneriler, çalışmanın iki araştırma sorusuna yönelik olarak açıklanmaktadır:

Görsel sanatlar dersi öğretim programında yer alan sanat tarihi öğretimi ile ilgili kazanımların müze eğitimi ile ilişkilendirilme oranı nedir? sorusuna yönelik olarak bulgulara dayalı bir değerlendirme yapıldığında, müze eğitimi ile ilişki kurulan sanat tarihi kazanımı sayısının düşük olduğu, yeterli oranda olmadığı görülmüştür.

Programın kültürel miras öğrenme alanı altında yer alan sanat tarihi kazanımlarından ilköğretim düzeyinde on iki kazanımdan sadece iki tanesinin (%16,6), ortaokul düzeyinde ise on beş kazanımdan sadece üç tanesinin (%20) müze eğitimi ile ilişkisinin kurulduğu tespit edilmiştir; ortaokul programında bu oranın daha fazla olduğu görülmektedir. İlköğretim kurumları (ilkokul ve ortaokul) düzeyinde görsel sanatlar dersi öğretim programındaki sanat tarihi kazanımlarından (n:27) sadece beş tanesi (%18,5) müze eğitimi ile ilişkilendirilmektedir. Aslında bu kazanımlardan müze ilişkisinin kurulmuş olanların neye göre belirlendiği de anlaşılmamıştır; bu ilişki değerlendirildiğinde, bu konuda tutarlı bir sonuç ortaya çıkmamaktadır. Programla ilgili açıklamalarda ‘kültürel miras alanı ile ilgili konuların, müze eğitimi ve sanat tarihi ile ilişkilendirilmesi gerektiği önerilmektedir; ancak yapılan ilişkilendirmenin yetersiz olduğu söylenebilir.

İlköğretim kurumlarında soyut kavram ve sembollerin yoğun olarak yer aldığı sanat tarihi öğretiminde, özellikle somut işlemler dönemindeki ilköğretim öğrencilerinin öğrenmesinin gerçekleştirilmesine, soyut işlemler yapmaya başlayan ortaokul öğrencilerinin öğrenmesinin ise desteklenmesine yönelik olarak sanat tarihi eğitimi ile müze eğitimi ilişkisinin oranının artırılması ve ilişki kurulabilecek tüm kazanımlarla bu ilişkinin sağlanarak, sanat galerisi, sit alanı vb.nin yanında müzelere de yönlendirmeler yapılması gerekmektedir.

Görsel sanatlar dersi öğretim programındaki sanat tarihi öğretimi ile ilgili kazanımların müze eğitimi ile nasıl ilişkilendirilmiştir? sorusuna yönelik olarak bir değerlendirme yaptığımızda, bu ilişkinin kazanım ile ilişkili olarak nasıl tanımlandığı, müze eğitimi ile sanat tarihinin hangi konularıyla/içeriğiyle ilişkiler kurduğu ve bu kazanımların müze eğitiminin hangi amaçları ile ilişkilendirildiği ile ilgili elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

Sanat tarihi kazanımlarının müze eğitimi ile ilişkilendirilmesi, iki tanesinde kazanım tanımı, iki tanesinde hem kazanım tanımı hem açıklaması, bir tanesinde ise

sadece açıklama ile gerçekleştirilmiştir. İlkokul programlarında ilişki kurulan iki kazanımın tanımında, ne açıdan müzelere yönlendirme yapıldığı belirtilmektedir ve kazanım tanımında müzede nasıl bir inceleme yapılacağına çerçevesi çizilmektedir. Ortaokul programında yer alan sanat tarihi kazanımlarıyla ilişkisi kurulan müze eğitimi çalışmaları için ise sadece “el sanatları”, “Anadolu uygarlıkları” gibi belli örneklerin müzelerde incelenmesine yönelik müzelere yönlendirme yapılmakta ancak bu incelemenin yöntemi konusunda bir açıklamaya yer verilmemektedir. Ortaöğretimde öğrenciler soyut işlemler döneminde oldukları için soruşturmaya dayalı nesne merkezli eğitim yaklaşımı, öğrencilerin sanat tarihçisi gibi davranma ve yargılara varma becerisinin yanında, soyut düşünme becerilerinin gelişmesi için iyi bir müze eğitim yöntemi olabilir. Ama eser incelemesinin nasıl yapılması gerektiği konusuna ilgili kazanımların açıklamalarında ya da Programın genel açıklamalarında yer verilmesi gerektiği düşünülmektedir. Buna ek olarak, kazanımlarda müze eğitimi ilişkisinin kurulmasında, sadece kazanım tanımında cümlelerin başına “müzede” kelimesinin eklenmesinin yeterli olmadığı; kazanımların açıklamalarında beceriler, kavramlar vb. program öğeleriyle ilişkiler kurulması ve kazanımlarla ilişkili etkinlik örneklerine yer verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Yapılan ilişkilendirme sanat tarihi konularından en çok (%50) “sanat nesnesinin kültürel boyutunu kavrama” içeriği ile ilişkilidir. Bu konu, hem sanat tarihi eğitimi, hem de müze eğitiminin en önemli görülen amaçlarından biri olduğundan bu konuya önem verilmesinin, kurulan ilişkinin niteliği açısından olumlu olarak değerlendirilmektedir. Kazanımların bir tanesi “sanat nesnesinin biçimsel boyutunu anlama”(%17), bir tanesi “sanat nesnesinin tarihsel boyutunu kavrama” (%17), bir tanesi “sanat nesnesinin değerini boyutunu anlama”(%17) içeriği ile ilişkilendirilmektedir. Tüm bu incelemeler için müze eğitiminin kullanılması sanat tarihi eğitimi için destekleyici olacaktır. Çalışmada, Programın sanat tarihi kazanımları ile müze eğitimi ilişkisinin kurulmasının nicelik açısından yeterli olmadığı, nitelik açısından ise geliştirilmesi gerektiği tespit edilmiştir. Görsel sanatlar dersi öğretiminde sanat tarihi ile müze eğitimi ilişkilerinin Programın farklı sanat tarihi kazanımlarıyla ilişkilendirilmesi ve müzelerde eğitim etkinliklerine yönlendirmeler yapılması ve müzede gerçekleştirilebilecek etkinlik önerilerinin Programa yerleştirilmesi, öğretmenler tarafından müzelerin kullanımını arttırabilir.

Çalışmada Programdaki sanat tarihi kazanımları ile müze eğitimi ilişkisinin kurulmasının niteliğinin de geliştirilmesi gerektiği tespit edilmiştir. Tespit edilen sanat tarihi ile müze eğitimi ilişkisinin sadece kazanım tanımları ile kurulmasının yeterli olmadığı düşünülmektedir. Programın uygulanması ile ilgili genel açıklamalarda, müze eğitiminin bir yöntem olarak nasıl kullanılacağı konusunda bilgilere yer verilmelidir; çünkü öğretmenlerin müzeleri görsel sanatlar öğretime destek olarak kullanma konusunda sorunları olduğu bilinmektedir. Tespit edilen başka bir sorun, sanat tarihi kazanımlarının müze eğitimi ilişkisi kurulan maddeleri diğer ilişki kurulmayan kaza-

◆ Kadriye Tezcan Akmehmet

nımlara bakıldığında, neden özellikle bu kazanımlar için müzelere yönlendirme yapıldığına dair anlamlı bir değerlendirme yapılamamasıdır. Kazanımlarda müze eğitimi ilişkisinin kurulmasında, sadece kazanım tanımında cümlelerin başına “müzedeki” kelimesinin eklenmesinin yeterli olmadığı düşünülmektedir; kazanımların açıklamalarında beceriler, kavramlar vb. program öğeleriyle de ilişkiler kurulması ve kazanımlarla ilişkili etkinlik örneklerine yer verilmesi gerekmektedir.

Programda sanat tarihi kazanımlarıyla müze eğitimi ilişkisinde yönlendirme sadece belli müze türleri ile sınırlandırılmamalıdır. Örneğin Programda altıncı sınıfta, 6.2.4. numaralı kazanımda, el sanatları örneklerinin incelenmesi için etnografya müzelerine yönlendirme yapılmaktadır; ama el sanatları örnekleri sadece etnografya müzelerinde bulunmaz. Son yıllarda Türkiye’de müze sayısı ve çeşitliliğinin giderek arttığı da düşünülürse, kent müzeleri, müze evler, halı müzeleri vb. pek çok müzedeki bu örneklerin incelenmesi mümkündür. Pek çok kazanım, pek çok farklı müze türündeki etkinliklerle desteklenebilir.

Ulaşılan bulgular sonucunda, Programın sanat tarihi kazanımlarının müze eğitimi ile ilişkisinin nicelik olarak artırılması, nitelik olarak da geliştirilmesi ve yeniden düzenlenmesine ihtiyaç olduğu söylenebilir. Programının yenilenmesi çalışmaları sürecinde, program geliştirme ekibinde “sanat eğitimcileri” yanında “sanat tarihçisi” ile “müze eğitimi” konusunda uzmanların da bulunması, Programın niteliğinin artırılması açısından gerekmektedir.

Kaynakça

- AKAY, A. (2006). **Sanat Tarihi: Sıradışı Bir Disiplin**, Yapı Kredi Yayınlar, İstanbul.
- AYKUT, A. (2006). “Günümüzde Görsel Sanatlar Eğitiminde Kullanılan Yöntemler”, **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S. 21, 2006/2, s. 33-42.
- BUYURGAN, S. VE MERCİN, L. (2005). **Görsel Sanatlar Eğitiminde Müze Eğitimi ve Uygulamaları** (Ed. Vedat Özsoy), Görsel Sanatlar Eğitimi Derneği Yay. 2, Ankara.
- COUNCIL OF EUROPE (2005). Faro. Article 13, **Framework Convention on the Value of Cultural Heritage for Society**, (Erişim: 5 Nisan 2017)
- COUNCIL OF EUROPE (2008). “**White Paper on Intercultural Dialogue “Living Together As Equals in Dignity”**”, http://www.coe.int/t/dg4/intercultural/source/white%20paper_final_revised_en.pdf, (Erişim: 1 Mart 2017)
- ÇETİN, Y. (2001). “Çağdaş Sanat Eğitiminde Sanat Tarihi Öğretimi”, **Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi**, S.7, ss.63-64.
- DOBBS, S. M. (1998). **Learning in and Through Art: A Guide to Discipline-Based Art Education**, The J. Paul Getty Trust, Los Angeles.

- EISNER, E.W. ve M.D. DAY. (2004). **Handbook of Research and Policy in Art Education**. Lawrence Erlbaum Associates, Mahwah, NJ.
- EURYDICE TÜRKİYE BİRİMİ (2009). “Avrupa’da Okullarda Sanat ve Kültür Eğitimi”,http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/113TR.pdf. (Erişim: 1 Mart 2017)
- GÜLTEKİN, M. (2009). “Sanat Tarihi Öğretiminde Çağdaş Yaklaşımlara İlişkin Yazın Taraması”, **Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, S. 21 (1), ss.103-121. <http://dspace.uludag.edu.tr:8080/jspui/bitstream/11452/2436/1/M7.pdf>. (Erişim: 15 Temmuz 2015)
- HOOPER-GREENHILL, E. (1999). **Müze ve Galeri Eğitimi**. (Çev. M.Ö. Evren ve E.G.Kapçı), ed. B. Onur, Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yay., Ankara.
- HOOPER-GREENHILL, E. (2000). Researching Learning in Museums and Galleries: a Bibliographic Review, RCMG, Leicester.
- KAHRAMAN, D. (2014). Sınıf Öğretmenlerinin Görsel Sanatlar Dersi Programının Uygulanmasında Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Görüşleri ve Çözüm Önerileri, **Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 14 (1), 221-240.
- KAI-KEE, E. (2011), “A Brief History of Teaching in the Art Museum,” in R. Burnham -E. Kai-Kee, (Eds.), **Teaching in the Art Museum: Interpretation as Experience**, Los Angeles, Getty Publications, ss.19–58.
- KINAY, C. (1993). **Sanat Tarihi**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- KIRIŞOĞLU, O. (2002) **Sanatta Eğitim: Görmek, Öğrenmek, Yaratmak**, PegemA Yayıncılık, Ankara,
- KIRIŞOĞLU, O. ve STOKROCKI, M. (1997). **Ortaöğretim Sanat Öğretimi**, YÖK/Dünya Bankası, MEGP, Ankara.
- LEVI A.W., SMITH. R. A. (1991), **Art Education: A Critical Necessity**, University of Illinois Press, Second Printing edition. Illinois.
- MEB (2006). **İlköğretim Görsel Sanatlar Dersi Programı**, Milli Eğitim Bakanlığı Yay., Ankara.
- MEB. (2013). **İlkokul ve Ortaokul Görsel Sanatlar Dersi Programı**, Milli Eğitim Bakanlığı Yay., Ankara.
- MOFFAT, H. ve WOLLARD, V. (1999). **Museum and Gallery Education: A Manual of Good Practice**. The Stationery Office, London.
- MÜLAYİM, S. (1989). **Sanata Giriş**. Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi Yayınları, İstanbul.
- MÜLAYİM, S. (1994). **Sanat Tarihi Metodu**. İstanbul: Bilim Teknik Yayınevi.
- ONUR, B. (2012). Çağdaş Müze Eğitim ve Gelişim, İmge Kitabevi, İstanbul.
- ONUR, B. (2012). **Çağdaş Müze Eğitim ve Gelişim: Müze Psikolojisine Giriş**, İmge Kitabevi, Ankara.

◆ Kadriye Tezcan Akmehmet

- ONUR, B. (2014). **Yeni Müzebilim: Demokratik Toplumu Yaratmak**, İmge Kitabevi, Ankara.
- ÖZSOY, V. (2003). İlk ve Ortaöğretim Sanat (Resim) Eğitiminde Müzelerden ve Sanat Galerilerinden Yararlanma”, **Milli Eğitim Dergisi**, Bahar 2003, S:158.
- PAYKOÇ, F. ve BAYKAL, S. (2000). Kültür, İletişim ve Aktif Öğrenme Ortamı Olarak, Müzelerin Etkinliğine İlişkin Bir Çalışma, **Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar: Küreselleşme ve Yerelleşme**, ed. Z.A. Kızılyaprak, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yay, İstanbul, ss. 102-113.
- PAZIENZA, J. (1986), “Teaching Art History to Children: A Philosophical Basis,” **Marilyn Zurmuehlin Working Papers in Art Education**, S.5 (14), ss. 53–61.
- TEZCAN AKMEHMET, K.T. (2013). ‘Müzeler ve Eğitim’, **Müzecilik ve Sergileme** (Ed. E. Altınşapan ve N. Küçükhasköylü), Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yay., Ankara.
- TÜRKDOĞAN, G. 1984. **Sanat Eğitimi** Yöntemleri (Resim-İş Öğretimi), Kadioğlu Matbaası, Ankara.
- UNESCO (2006). “Road Map for Arts Education”. **The World Conference on Arts Education: Building Creative Capacities for the 21st Century**, Lisbon, 6-9 March 2006.
- http://www.unesco.org/fileadmin/multimedia/HQ/CLT/CLT/pdf/Arts_Edu_RoadMap_en.pdf (Erişim: 15 Şubat 2017).
- YAZAR, T. vd. (2014). Sanat Eğitimi Sorunu Olarak Ülkemizde İlk ve Ortaöğretim Kurumlarında Sanat Eğitimine Olan İlgisizlik Sebepleri, **Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 33 (2), 593-605. Doi: 10.7822/omuefd.33.2.18
- YILDIRIM, A. VE ŞİMŞEK, H. (2007). **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri** (6. Baksı), Seçkin Yay., Ankara.

MÜZE EĞİTİMİ, BİLGİLENDİRME VE TANITIM AÇISINDAN GÖRSEL İLETİŞİM TASARIMI ÜRÜNLERİNİN ÖNEMİ

Levent MERCİN*

Öz: İletişim, kurumların, firmaların ve insanların vazgeçemeyeceği gereksinimlerinden biridir. Bu gereksinim farklı iletişim ürünlerinden yararlanılarak giderilir. Bunların en etkili olanlarından biri görsel iletişim tasarımı ürünleridir: Günlük yaşamda karşılaşılan afişler, infografikler, etiketler, yönlendirme tasarımı vb. ürünler, cep telefonlarındaki uygulamalar (semboller) ve internet ara yüz tasarımları görsel iletişim tasarımı ürünleri içerisinde yer alır.

Bir toplum veya ülkenin kültür ürünlerini barındıran müzeler, geçmiş ve gelecek arasında köprü vazifesi gören, toplayan, koruyan, onaran, bilgilendiren, tanıtan, eğiten ve eğlendiren işlevlere sahiptirler. Müzeler eğitim işlevini yerine getirebilmek amacıyla insanlarla iletişim kurmak için çok farklı yöntem, teknik ve ürünlerden yararlanır. Bunlardan birinin görsel iletişim tasarımı ürünleri olduğu söylenebilir.

Bu araştırma, müzelerin eğitim, bilgilendirme ve tanıtım amaçlı yararlandıkları görsel iletişim tasarımı ürünlerinin şimdiki ve gelecekteki önemini, müze eğitiminin sürdürülebilirliğine nasıl katkı sağlayabildiklerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırma literatür taraması ve nitel yöntemlerden biri olan gözlem tekniğinden yararlanılarak gerçekleştirilmiştir.

Elde edilen bulgulara göre, müzede eğitimden veya müzelerden birer eğitimi ortamı olarak yararlandığında öğrenmeye olumlu katkıları olduğu anlaşılmaktadır. Türkiye’de ve Dünya’da eğitime katkı sağlayacak görsel iletişim tasarımı ürünlerinden yararlanan müzeler olmasına rağmen, çoğu müzenin bu imkânlarla sahip olmadıkları, olanların bir kısmının ise bu ürünlerden eğitim amaçlı yararlanması konusunda yeterli düzeyde bilgi, donanım ve personele sahip olmadıkları anlaşılmaktadır. Ayrıca görsel iletişim tasarımı ürünlerinin müze eğitimine, bilgilendirmeye ve tanıtıma önemli katkısı olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlara göre, müzelerde müze eğitimini uygulayabilecek personel istihdam edilmelidir. Müzeler, görsel iletişim tasarımı ürünlerinden ve buna bağlı teknolojilerden yararlanabilmelidir. Grafik, Grafik Tasarım ve Görsel İletişim Tasarımı Bölümleri’nde, müze eğitimi, bilgilendirme ve tanıtım içeriği olan dersler açılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Müze Eğitimi, Eğitim, Öğrenme, Görsel İletişim Tasarımı, İletişim.

* Doç. Dr.; Dumlupınar Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Görsel İletişim Tasarımı Bölümü, Evliya Çelebi Yerleşkesi 43100 KÜTAHYA.

THE IMPORTANCE OF VISUAL COMMUNICATION DESIGN PRODUCTS FOR MUSEUM EDUCATION, INFORMATION AND PROMOTION

Levent MERCİN*

Abstract

Communication is one of the requirements that corporations, companies and people can not give up. This requirement is addressed through the use of different communication products. One of the most influential those is the visual communication design process: In daily life, posters, infographics, labels, orientation design, etc. Products and mobile phone applications (symbols) and internet interface designs are involved in communication design products.

The museums that house the cultural products of a society or country have functions that collect, collect, protect, repair, inform, introduce, educate and entertain the bridge between the past and the future. The museums use very different methods, techniques and processes to communicate with people in order to be able to fulfill the educational function. It is said that one of these is the products of visual communication design. This research aims to show how the museum can contribute to the sustainability of museum education, its current and future significance of the visual communication design products that it uses for educational, informational and promotional purposes. The research was carried out using literature review and observation techniques, one of the qualitative methods.

According to the findings, it is understood that the museum has a positive contribution to learning when it is used as an educational environment or as an educational environment. Although it is a museum benefiting from the visual communication design products that contribute education in both Turkey and the World, it can be said that most museums do not have these possibilities and that some of them are adequately informed, It is understood that they do not have a staff. In addition, it has been determined that visual communication design products have a significant contribution to museum education, informing and promotion. According to these results, staff should be employed in the museums to implement museum education. Museum should be able to benefit from visual communication design products and related technologies. In the Departments of Graphic, Graphic Design and Visual Communication Design, courses which are focused on museum education, information and promotion should be opened.

Key words: Museum Education, Education, Learning, Visual Communication Design, Communication.

* Assoc Prof.; Dumlupınar University Faculty of Fine Arts Department of Visual Communication Design, Evliya Çelebi Kampus 43100 KÜTAHYA.

Giriş

Bireyin yaşamında ihtiyaç duyduğu en önemli gereksinimlerinden biri eğitim-öğretimdir. Bu gereksinim, bireyin temel ihtiyaçlarını karşılamasından estetik bilinç kazanmasına kadar her şeyi kapsar. Eğitim-öğretim sürecinde çok farklı araçların, yöntemlerin, mekânların ve materyallerin kullanıldığı bilinen bir gerçektir. Eğitimin niteliğinin, eğitim-öğretim sonrasında bireyin elde ettiği öğrenme çıktılarında (bireylerin tutumu, davranışı, ortaya konulan ürünlerin değeri, ilgi ve becerilerin yaşama katılması vb.) anlaşılabilmesi söylenebilir. Bunları yerine getirmede planlı ve programlı öğretimin katkısı büyüktür. Planlı ve programlı öğretimin öğrenenin yaşına, hazır bulunuşluk düzeyine, fiziki ortama, araç gereçlere, materyallere, ürünlere vb. gibi birçok sursa bağlı olduğu bilinmektedir. Okulların yanı sıra okul dışı öğrenme ortamlarının planlı ve programlı eğitim-öğretime anlamlı düzeyde katkı sağladığı söylenebilir. Okul dışı öğrenme mekânlarının başında gelen kurumlardan biri müzelerdir. Çünkü müzeler, bireye okulda sunulamayacak kadar değerli ve eşsiz eserler, cihazlar, belgeler, araç-gereçler ile yaşanmışlıklar sunar. Ayrıca müzeler, bireyin eser ve ürünler hakkında bir kitapta elde edemeyeceği gerçek boyutlarını sunar ve onların hissedilerek algılanmasına yardımcı olur. Ancak eğitim-öğretimin amacına ulaşması ve öğrenilenlerin kalıcı hale gelebilmesi için, müze eğitiminde birçok unsurun dikkate alınması gerekir. Öğrenmeyi motive eden, dikkat çeken, algılamayı kolaylaştıran, öğrenmenin bir kişiye bağlı olmaksızın bireysel olarak da elde edilebilmesini kolaylaştıran; bilgiyi dolaysız olarak aktaran, oyunlaştıran, tanıtan ve eğlenerek öğrenmeyi sağlayan unsurlar bunların başında gelir. Bu unsurları yerine getirebilmenin en önemli araç ve ürünleri arasında ise görsel iletişim tasarımı ürünlerinin yer aldığı ifade edilebilir. Bu araştırma, müzelerin eğitimdeki yerinin, eğitim, bilgilendirme ve tanıtım amaçlı yararlandıkları görsel iletişim tasarımı ürünlerinin mevcut durumunu ortaya koymanın, bu ürünlerin öğrenmeyi nasıl desteklediğini örnekleriyle analiz etmenin ve gelecekte bu ürünlerin etkisinin, etkileşimi sağlayıcı özellikleri içermesiyle sürdürülebilir eğitim yaklaşımı açısından gideceği yeri göstermenin ihtiyaç olduğu düşüncesinden hareketle gerçekleştirilmiştir.

Amaç

Bu çalışmada, görsel iletişim tasarımı ürünlerinin, müzelerdeki eğitim, bilgilendirme ve tanıtım açısından önemini irdelemek amaçlanmıştır. Bu genel amaca bağlı olarak;

a. Müzelerin eğitim açısından önemi nedir?,

b. Müze eğitimi, bilgilendirme ve tanıtım amaçlı hazırlanmış görsel iletişim tasarımı ürünlerinin Dünya’da ve Türkiye’de özgün örnekleri var mıdır?; bunların eğitim açısından etkisi ve önemi nedir? Sorularının yanıtları aranmıştır.

Yöntem

Araştırmada genel tarama modellerinden literatür taraması ve nitel yöntemlerden biri olan gözlem tekniğinden yararlanılmıştır. Bu kapsamda araştırmacı tarafından ilgili literatür taranmış, Dünya'nın farklı ülkelerindeki müzelerin bir kısmı ile Türkiye'deki bazı müzeler araştırmacı tarafından ziyaret edilmiş, fotoğraflar çekilmiş ve gözlemler yapılmıştır.

Önem

Bu araştırma, müzelerin eğitim açısından önemini belirtmesi; eğitim, bilgilendirme ve tanıtım amaçlı tasarlanmış Dünya'daki ve Türkiye'deki görsel iletişim tasarımı ürünlerini ortaya koyması, oluşturulan tasarımların/ ürünlerin eğitim açısından sağladığı katkıları ve önemini irdelemesi; etkileşimli öğrenmeye sağladığı katkılardan ötürü sürdürülebilir eğitimin nasıl gerçekleştirilebildiğini örnekler üzerinde göstermesi; özgün olarak tasarlanmış görsel iletişim tasarımını irdelemesi bakımından önemlidir.

Sınırlılıklar

Araştırma, Dünya örneğinde Fransa'nın başkenti Paris'teki Louvre, Azerbaycan'ın başkenti Bakü'deki Şirvan Şahlar Sarayı Müzeleri ve Türkiye'deki Gaziantep kentindeki Zeugma, Manisa Hafsa Sultan Şifahanesi Tıp Tarihi ve Ankara'daki Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzeleri'nin incelenmesi, fotoğraflanması ve gözlemlenmesi ile sınırlıdır.

Bulgular ve Yorum

Araştırmada bulgular iki boyutta ele alınmıştır: Birinci boyutta "müzelerin eğitim açısından önemi", ikinci boyutta "müze eğitimi, bilgilendirme ve tanıtım amaçlı hazırlanmış görsel iletişim tasarımı ürünlerinin Dünya'daki ve Türkiye'deki özgün örnekleri ile bunların eğitim açısından etkisi ve önemi üzerinde durulmuştur.

Buna göre birinci boyutta yer alan "müzelerin eğitim açısından önemine" ilişkin elde edilen bulgulardan bazıları ve yorumları şöyledir:

Müzelerin Eğitim Açısından Önemi

Müzeler, fiziki açıdan bakıldığında bir bina, bir mekân, bir açık hava ortamı, bir fabrika, sanal ortam vb. çok farklı biçim ve şekilleri olan özelliklere sahip kurumlardır. Bu kurumların bağlı olduğu yerler resmi ve özel olabildiği gibi, yönetim bakımından farklı kuruluşlara ait ve çok çeşitli koleksiyonlara sahip olabilmektedirler. Bu yüzden hem Dünya genelinde hem de Türkiye'de sayıları her geçen gün artmaktadır. Sayılarının artmasına, farklılık ve çeşitliliklerine rağmen müzelerin ortak işlevi, toplamak, sergilemek, onarmak, biriktirmek, tanıtmak, eğitmek ve eğlendirmektir.

Eğitim, müzelerin işlevleri içerisinde en önemli olanlarından biridir. Çünkü bugüne kadar yapılan bazı doktora ve yüksek lisans tezleri, yayımlanan makaleler, proje

◆ Levent Mercin

ve kitaplar incelendiğinde (Abacı, 1996; Adıgüzel ve Öztürk, 1999, 73-81; Akmehmet, 2003, 2015; Alakuş ve Mercin, 2011; Ata, 2002; Atagök, 2000; Aydoğan, 2017, 72-106; Buyurgan, 2002; Buyurgan, 2009a, 1167-1204; Buyurgan ve Demirdelen, 2009b, 105-118; Buyurgan ve Mercin, 2010; Bülbül, 2016; Çakır İlhan ve Okvuran, 2001, 86-93; Dilli, 2014, 87, 2016; Erbay, 2001, 26-29; Güler, 2011, 176; Harrison, 1963, 109-119; Kılıçarslan ve Adıgüzel, 2016; Maccario, 2005, 114-138; Mercin, 2003, 106-114; 2004a, 124-135; 2004b, 60-68; 2006, 1-234; 2007, 327-340; 2016, 273-305; Özsoy ve Mercin, 2003, 303-318; Özsoy, 2002, 153-154; Onur, 1999; 2012, 2013; Öztürk ve İlhan, 2014, 1202; Paykoç ve Baykal, 2000) bu konu üzerinde durulmuş ve müzelerin eğitim işlevi hakkında pozitif görüşlerin olduğu anlaşılmıştır. Hatta müzelerin eğitim boyutunun, diğer işlevlerine göre daha özgün amaçları içeren bir alan olduğu saptanmıştır.

Müzeler birer depo değildir. Bu yüzden bünyelerinde barındırdıkları nadir ve eşsiz eserler ile objeleri vb. sergilemekte ve tanıtmaktadırlar. Bunun da ötesinde insanları müzelere çekmek için çok farklı etkinlikler ve uygulamalar yapmaktadırlar. Müzelerin kendi varlıklarını sürdürebilmek için yaptıkları etkinlik ve uygulamaların biri eğitim programlarıdır. Çünkü bir müzenin yaşaması ve sürdürülebilir olmasının en etkili yollarından biri, geleceğin yetişkinleri olacak öğrencilerin müzelerle tanıştırılması ve müze eğitimi ile onların eğitimine destek olunmasıdır. Bilindiği gibi küçük yaşlarda kazanılan alışkanlıklar ileriki yaşlarda devam ettirilebilmektedir. Bunun yanı sıra öğrenmeyi kolaylaştırmak, öğrencileri motive etmek, “öğrenilenlerin kalıcılığını attırmak” (Mercin, 2006, 225) vb. birçok unsur müze eğitimi ile çok kolay sağlanabilen bir durumdur.

Güler’in (2011, 176) yaptığı deneysel bir çalışmada, programlı bir müze gezisi gerçekleştirmenin, eğlenmenin, oyun oynamanın, müze rehberi içerisindeki çalışma yapraklarıyla eserleri incelemenin, gözlem yapmanın, tartışmanın; işbirliği içerisinde çalışmayı öğrenmenin, fikirlerinin dinlenmesinin, müze içerisinde kendilerini çok özel hissetmelerini sağladığı ve çocukların duygularında olumlu değişime yol açtığı anlaşılmıştır. Bu sonuca göre, müzede eğitimin bireyin duygularını olumlu yönde etkilediği söylenebilir.

Bir başka çalışmada (Önder, Abacı ve Kamaraj, 2009), bir İlköğretim Okulu’nun 5 sınıfında toplam 32 öğrencinin katılımı ile deneysel bir yöntem gerçekleştirilmiştir. Araştırmacılar tarafından hazırlanan ‘Müzelerin Eğitim Amaçlı Kullanımı Değerlendirme Formu’ deney-kontrol gruplarına ön test-son test olarak uygulanmıştır. Yapılan istatistiksel analizlere göre, deney grubu öğrencilerinin kontrol grubu öğrencilerinden ‘arkeoloji müzesi ile ilgili bilgi düzeyi’ ve araştırmanın temasını oluşturan ‘giysilere ilişkin bilgi düzeyleri’ açısından daha başarılı oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca göre, müzede eğitimin öğrencilerin bilgiyi edinmesinde çok daha etkili olduğu ifade edilebilir.

Adıgüzel’in (2006, 40) çocuk müzeleri ile ilgili yaptığı çalışmada, eğitim sistemlerinde öğrenme ortamlarının yalnızca okullar olmadığı; müzelerin; müzecilik, eğitim

bilimleri ve sanat eğitimindeki gelişmeler nedeniyle, toplumların kültürel, sanatsal ve tarihi bilgileri edinmesine katkılarda bulunduğu ve alternatif eğitim ortamları olarak algılanmaya başlandığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca göre de müzelerin birer eğitim kurumu gibi kabul edilebileceği söylenebilir.

Bunların yanı sıra farklı ve özgün yapısıyla dikkat çeken müzelerden biri olan doğa tarihi müzeleri ile ilgili yapılan bir araştırmada (Dilli, 2015, 87) doğa tarihi müzelerinin en önemli görevleri arasında, doğa ile ilgili her türlü materyali her yaşta insana sevdirmek, merak uyandırmak; çeşitli etkinlikler düzenleyerek (deneyler, oyunlar, konferanslar, seminerler, yaz okulları, paneller, film gösterileri vs.) ziyaretçilerinin eğlenerek özgürce öğrenmesine yardımcı olmak; ziyaretçilerin doğa tarihinin geçmişten günümüze değişimi arasında kıyaslama yapmalarına olanak vermek; çevre bilinci kazandırarak, yaratıcı düşünen, sorgulayan ve problem çözebilen bireyler yetişmesini sağlamak....doğa okuryazarlığı kazandırmak; özellikle küçük yaşta itibaren öğrencilere yaşadıkları ülkenin doğa tarihi ve biyolojik zenginliklerinin farkına vardırarak vb. gibi birçok amacın hedeflendiği belirtilmiştir. Bu sonuca göre de müzelerin eğitim için ne kadar önemli ve gerekli kurumlar olduğu anlaşılmaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı, UNDP, UNESCO, UNICEF ve UNDW-TO İşbirliği ile gerçekleştirilen bir projede, müzede müze eğitimi çalışmalarının, genel olarak el becerisine yönelik çalışmalar, yazınsal çalışmalar, yaratıcı drama çalışmaları, ses, koku, tat üzerinde yapılan çalışmalar, yaşayan tarih ya da sözlü tarih çalışmaları vb., yöntemler başlıkları altında toplandığı görülür (İlhan, Artar, Okvuran ve Karadeniz, 2012). Bu proje sonrasında öğrencilerin, rol kartları, donuk imge, fotoğraf anı, ritüeller-seremoniler, mektuplar, günlükler, gazeteler, mesajlar, sözsüz-sessiz canlandırma, kostüm kullanma, harita-şema yapma ve ağır çekim teknikleri gibi aktif öğrenme temelli yöntemleri kullanılabilirlikleri anlaşılmaktadır.

Bilim ve Sanat Merkezleri'nde eğitim gören çocukların çok alanlı sanat eğitimi Sanat Tarihi Alanında "Manzara Resmi" konusunda müze gezilerinin etkili olup olmadığına ilişkin gerçekleştirilen deneysel çalışmada, müze gezilerinin deney gurubu lehine olumlu etkisi olduğu anlaşılmıştır (Yücel, 2012, 63).

Buyurgan ve Demirdelen'in (2009) "Total Kör Bir Öğrencinin Öğrenmesinde Dokunma, Hissetme ve Müze" başlıklı "vaka" araştırmasında, öğrenme potansiyeli yüksek, ilgili ve heyecan verici bir öğrenmenin gerçekleştiği belirlenmiştir.

Bugün, müze eğitiminin ve müzelerin bir eğitim ortamı olarak kullanımının öğrenmeyi desteklediğinin kabul edildiği ve buna göre uygulamalar yapıldığı bilinen ve kanıtlanan bir durumdur. Ancak verilen eğitimin niteliği, çeşitliliği, teknolojik gelişmelere uygun olarak gelişimi, özgün ve yenilikçi araç-gereç ve materyallerden yararlanılıp yararlanılmadığı, yöntem ve uygulamalardaki yeni yaklaşımların kullanılıp kullanılmadığı ve sürdürülebilirlik konuları üzerinde düşünülmesi gereken bir olgudur. Bu yüzden araştırmanın ikinci boyutunda, "müze eğitimi, bilgilendirme ve

tanıtım amaçlı hazırlanmış görsel iletişim tasarımı ürünlerinin Dünya'daki ve Türkiye'deki örnekleri ve bunların eğitim açısından etkisi ile önemi üzerinde durulmuştur.

Müze Eğitimi, Bilgilendirme ve Tanıtım Amaçlı Hazırlanmış Görsel İletişim Tasarımı Ürünlerinin Dünya'daki ve Türkiye'deki Örneklerinin İncelenmesi

Eğitim, bireyin, kurumların, toplumların ve ülkelerin en çok üzerinde durdukları gereksinimlerinden biridir. Eğitimin nerede, nasıl, ne ile ve ne kadar sürede verilmesi gerektiği ise en önemsenen konular arasındadır. Çünkü eğitim, bireye, toplumlara, ülkelere, zamana vb. unsurlara bağlı olarak değişebilmektedir. Ancak bu unsurlara bağlı olarak eğitim uygulamalarındaki değişime rağmen, sağladığı avantajlar ve öğrenmeyi teşvik eden uygulamalarından dolayı vazgeçilemeyecek yöntem ve ortamlar vardır. Buyurgan ve Mercin'e (2010, 9) göre "çağdaş eğitim uygulamaları, her türlü bilimsel ve öğretim materyalinin kullanıldığı, farklı öğretim yöntemlerinin uygun biçimlerde programlara konulduğu ve işlerlik kazandığı, sadece okulda değil, okul dışında da etkin biçimde devam edebilecek nitelikte olmalıdır". Bu ve buna benzer gerekçelerden dolayı müzeler, dünyanın birçok ülkesinde okulların sunamadığı olanakları sunan eğitim amaçlı birer yaygın eğitim kurumları gibi kullanılmaktadır. Çünkü günümüz eğitim sisteminde öğrenme, sadece kitapla veya okulla sınırlı değildir. Bireylerin hem bilişsel hem duyuşsal hem de devinişsel yönden eğitilebilmeleri için müzelerin uygun mekânlar olduğu kabul edilmektedir. Örneğin "Amerikan müzelerinin en temel amaçlarından biri, müzelerin, çocukların eğitiminde öngörülen programların uygulanmasında, eğitsel bir kurum gibi hareket etmeleridir. Yani müzeler okul ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği yaparak geniş bir eğitim imkânı sunmaktadırlar" (Alakuş ve Mercin, 2011, 219).

Geçmişte kültür-sanat ürünlerini bir çatı altında toplamak ve korumak amacıyla kurulan müzeler, şimdilerde, arkeoloji, kültür-sanat gibi insanı ilgilendiren, insanın yaşamında yer alan her türlü maddi kültür ürünlerini toplayan, koruyan, sergileyen, eğitim, bilgilendirme ve araştırma imkânları sunan, bireylerin eğlenmesini sağlayan, öğrenmeyi ve yaratıcılığı kolaylaştıran mekân (Mercin, 2016, 274) konumundadır. Son yıllarda bu tanımlama içerisinde yer alan bilgilendirme, tanıtım ve sergileme ön plana çıkmaktadır. Zira müzelerin müzede oluşturdukları bölümler ve faaliyet alanları incelendiğinde (Zeugma Müzesi, Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi, Rahmi Koç Sanayi Müzesi, Anadolu Medeniyetleri Müzesi, İstanbul Modern, Louvre Müzesi (<http://www.louvre.fr/>), Harvard Üniversitesi Sanat Müzesi, vb.) eğitim için ayrılan mekânlar ile tanıtıma, insanları bilgilendirme amaçlı uygulamalara ve sergilemeye önem verdikleri anlaşılır.

Sergileme, müzelerin en önemli misyonlarından biridir. Çünkü müzeler, sahip oldukları eşsiz eser, ürün veya objeleri sadece korumak ve onarmakla yükümlü değildirler. Müzelerin varlığını sürdürebilmesi ve izleyiciyi kendilerine çekebilmelerinin en etkili yöntemlerinden biri, sergilemedir. Uygun bir tasarımla sergilenen eserin al-

gılanmasından elde edilen bilgi, aynı zamanda onu anlamaya yardımcı olacak etiket, bilgilendirme tasarımları, web ara yüz tasarımı vb. ürünler, merak uyandırır, araştırma ve inceleme yapmaya yönlendirir. Bu olgu, müzelerin sahip oldukları eserlerin değeri kadar, onların nasıl sunulduklarıyla doğrudan ilişkili bir durumdur.

İletişim, “insanın biyolojik varlık olmaktan toplumsal bir varlık olarak kendisini kabul ettirmesine ve yer bulmasına olanak sağlayan en önemli unsurlar arasında yer alır (Vural ve diğ. 2012, 3). İletişim insanın yaşamında bu denli önemli bir misyonu yerine getirirken, onun çok farklı (beden, söz, yazı, görsel, sembol vb.) biçimlerde uygulanarak yerine getirildiği görülür. Bunlardan biri olan görsel iletişim tasarımı ürünleridir. Görsel iletişim tasarımı ürünleri: “3 D gezinti teknoloji odaklı tanımlar, mobil teknoloji uygulamaları, web içerikleri, yeni medya uygulamaları, kullanıcı odaklılık, sayısal ürünler ile web ara yüzleri, hareketli grafikler (gif, kinetik tipografi vb.), bilgi tasarımı, yazılım, reklamcılık, eğlence ve kurumsal teknolojiler, mobil uygulamalar, sanal uygulamalar, oyun tasarımları, eğitim materyalleri” (Erişti, 2016, 64) şeklinde sıralanabilir. Bu ürünler, kurum ve firmalar ile insanların iletişim kurma gereksinimlerinin sonucunda ortaya çıkan bir olgu olduğu için, insan ilişkilerinin planlı bir biçimde sürdürülebilmesi için, farklı araçlar, yöntemler ve kaynaklardan yararlanır. İnsanın konuşarak ve mimiklerini kullanarak iletişim kurması yanında, eğitim-öğretim amaçlı yararlanılan yöntem, mekân ve materyaller; kurum ve kuruluşların hizmet ya da ürünlerini tanıtmak için hazırladıkları yeni medya araçları; sivil toplum kuruluşlarının farkındalık oluşturmak amacıyla gerçekleştirdikleri etkinliklerde verdikleri sosyal mesajların her biri, birer iletişim göstergesidir. Bunların içerisinde en etkili olanlarından biri görsel iletişim tasarımıdır. Günlük yaşamda karşılaşılan afişler, trafik işaretleri, kitap kapağı tasarımı, eser etiketi vb. ürünlerinden tutun da cep telefonlarındaki uygulamalar, internet ara yüz tasarımları, bilgilendirme tasarımları vb. her şey görsel iletişim tasarımı içerisinde yer alır.

Son yıllarda tanıtıma, eğitime, bilgilendirmeye ve sergilemeye önem veren müzeler, görsel iletişim tasarımı ürünlerini yeni teknolojinin getirdiği imkânları da kullanarak, ileri düzeyde yararlanmaya başlamışlardır. Bu yönüyle araştırmada bazı müzeler irdelenmiştir. İncelenen müzeler aşağıda sıralanmıştır.

Louvre Müzesi (Paris-Fransa)

Louvre Müzesi görsel iletişim tasarımı ürünü örneklerinden biri olan web sitesi tasarımı açısından incelenmiştir. “Görsel iletişim tasarımı ürünlerinin amacı, görsel iletiyi hedef kitleye etkili bir biçimde sunmaktır. Nitelikli bir görsel iletişim tasarımı ürünü, görsel mesajı etkili, amacına uygun ve ayrıntılardan arındırarak yapılandırır” (Erişti, 2016, 49). Bu ürünlerin en önemlilerinden biri, web sitesi tasarımı ve yazılımıdır. Bir müzenin hedef kitlesine en hızlı ulaşabileceği, doğrudan ve etkili iletişim kurabileceği ürün, web sitesidir. Web siteleri bilgi edinmek, iletişim kurmak, tanıtmak ve teknolojinin sunduğu olanaklardan yararlanarak eğitim amacıyla yararlanılan bir iletişim aracıdır.

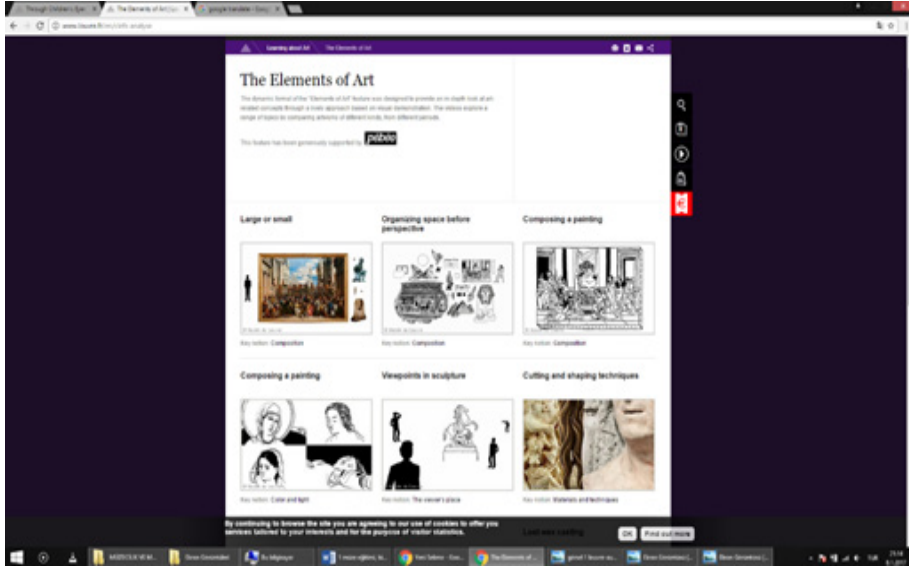
◆ Levent Mercin

Louvre müzesinin web sitesi incelendiğinde (Görsel 1), kullanıcı dostu bir tasarım olduğu; ilgi çekici ve dinamik, bilgilendirici, hızlı, estetik boyutu olan, tasarım ilkeleri açısından (vurgu, açık-koyu değerler, okunur bir yazı karakteri vb.) etkili unsurları içerdiği söylenebilir.

Görsel 1: Louvre Müzesi Web Sitesi Ekran Görüntüsü

Ayrıca daha da önemlisi bu sitenin eğitim amaçlı yararlanılabilecek bir eğitim aracı olarak kullanılabilir tarzda tasarlanmış ve kurgulanmış olmasıdır. Örneğin sitede yer alan “Sanatı Öğrenmek” başlıklı ara yüz sayfasına girildiğinde (Görsel 2) “Sanatın Elemanları”nın (Elements of Art) öğretimi sanata ilişkin kavramların derinlemesine öğrenilmesi üzerine kurgulandığı; buradaki videoların, farklı dönemlerden farklı türde sanat eserlerini karşılaştırarak çeşitli konuların keşfedilmesine yardımcı olacak bir sürece dönüştürüldüğü anlaşılmaktadır.

Görsel 2: Louvre Müzesi Web Sitesi "Sanatı Öğrenmek" Ara yüz Tasarımı Ekran Görünüşü

Viewpoints in sculpture

Key notion: The viewer's place

"Sanatı Öğrenmek" başlığı altında "Sanatın Elemanlarının Öğretiminde" ekrandaki uygulama çalışmalarından biri, "İzleyicinin Yeri" ve "Heykele Bakış Açıları" şeklinde anahtar kavramlar verilerek, bir heykelin, izleyicilerin konumlarına ve bakış yönüne bağlı olarak farklı görünebileceği öğretilmeye çalışılmaktadır (Görsel 3).

Ayrıca bu görsel iletişim tasarımı ürününde "bir heykele nasıl bakalız?" Sorusunun cevabı aranırken, üç boyutlu bir sanat eserinin nasıl izlenmesi gerektiğinin ipuçları da verilmektedir.

Görsel 3: Louvre Müzesi Web Sitesi "Sanatı Öğrenmek" Ara yüz Tasarımı Ekran Görünüşü Detayı

◆ Levent Mercin

Bu ürünün bir başka kazanımı ise, eserin uzak-yakın, ön-arka plan durumuna göre boyutlarının göz yanılması ile değişebileceğini, derinlik (perspektif) kavramının algılanabileceğini; uzak-yakın, ön-arka durumuna bağlı olarak, çizgi perspektifinin değişebileceğini, bunun da sanat eserinin algılanmasında göz yanılmasına sebep olabileceğini öğretmesidir. Amacı belli olan ve eğitsel misyon dikkate alınarak kurgulanan bu yazılım, tasarımın görünen yüzünün arka planındaki mühendislik bilgisini de gösterirken, bu ara yüzü kullanan kişi ile iletişim kuran çizgiler, lekeler, yazılar, şekiller, renkler ve bunların bir bütünlük içerisinde sunulmuş biçimi, görsel iletişim ürününün gerçek bir ortama aktarılmış halidir.

Bu web sayfasında aynı zamanda “Eğitimci Seyahat Programları” başlığı altında, “Eğitici Programlarının”, öğretmenlere ve eğitimcilere, okul müfredatlarına ve sanat eğitimi alanındaki gereksinim duyulan temalara yönelik, müze turları ve pratik yapılabilecek entelektüel bir hizmet de sağlanmaktadır. Yine buradaki tüm tasarım ve sunumlar, görsel iletişim tasarımı ürünlerinin birer kanıtı olmaktadır. Buradaki tasarımın dikkat çekiciliği ve iletişim kurma gücü, izleyici ile iletişim kurmada etkili olabilecek, kurulan bu iletişim sayesinde izleyicinin eğitim amaçlı kurgulanmış her türlü uygulamanın anlaşılmasına yardımcı olacak, bilgilenmesini ve bunun sonucunda da öğrenmesini olumlu yönde etkileyebilecektir. Bu yönüyle de görsel iletişim tasarımı ürünü, müzelerin eğitim amacına ulaşmasında önemli unsurlardan biri olduğunu göstermektedir. Kaldı ki bu sonucu destekleyen daha önceki araştırmalarda da (Tepecik, 2008) “müzelerden eğitim amaçlı yararlanmanın müze ortamlarına gerçekleştirilen geziler ile sınırlandırılmayıp, müze dışındaki her hangi bir ortamda veya sınıf içerisinde dijital teknolojiler yardımıyla sanal müze gezileri ile sağlanabileceği” ifade edilmiştir.

Şirvan şahlar Sarayı/Müzesi (Bakü-Azerbaycan)

Bakü'nün “İçeri Şehir” olarak adlandırılan tarihi şehirde bulunan Şirvan şahlar Sarayı'nın yapımına, 12. asırda başlanmış 14. ve 15. asırda ise genişletilmiştir. Sarayı, dönemin Şahı Şirvan Şah yaptırmıştır. Yapı iki kısımdan oluşmuştur: Üst kat şahın ve ailesinin yaşam alanı, alt kısmı ise erzak koymak amacıyla kullanılan bölümdür.

Saray'ın girişinde, Azerice, İngilizce ve Rusça olmak üzere üç dilde bilgilendirme tasarımları vardır. Bunlar gelen ziyaretçilere saray hakkında kısaca bilgi vermektedir. Sarayın ana girişinde, geniş bir boşluğun olduğu yerde (hol), yapının genel görünümünü bozmayacak biçimde duvara monte edilmiş (Görse 4) Şirvan Şahların Soyağacını Gösteren Bilgilendirme Tasarımı yer almaktadır. Bu görsel iletişim tasarımı ürününün arkadan ışıklandırılmış olması, girişin karanlık ortamının aydınlatılmak istenmesi ve verilmek istenen bilginin net biçimde algılanmasını sağlamak içindir. Bu tasarım, teknolojinin getirdiği yeniliklerden yararlandığını göstermektedir. Söz konusu tasarım, tarihi bir geçmişi özetleyerek aktarması ve her kesimden ziyaretçinin ilgisini çekecek tarzda sunulması nedeniyle dikkat çekicidir. Tasarımın dikkat çekiciliği, izleyicinin tasarıma bakmasını sağlamakta ve verilmek istenen bilgilerin aktarımını

kolaylaştırmaktadır. Bu da eğitim açısından önemlidir. Ayrıca yapılan gözlemlere göre bu bilgilendirme tasarımının önünde ziyarete gelenlere müze rehberi tarafından sözlü olarak ön bilgi verilirken, ziyaretçiler bu tasarımı incelemekte ve bilgi edinmektedirler. Kurumsal kimlik tasarımı, bir kurumun, şirketin veya firmanın logotaype'ı başta olmak üzere, başlıklı kâğıt, araç giydirme, ambalaj vb. birçok tasarımını ifade etmektedir. Kurumun kimliğini yansıtan amblem ise sürdürülebilirlik, görünürlük ve akılda kalıcılık açısından son derece önemlidir. Örneğin Görsel 5. ve 6. incelendiğinde sekiz köşeli yıldızdan oluşan amblem, görsel iletişimin kurulması, kurumsal kimliğin yapının her yerine yansıtılması, akılda kalıcılığı sağlaması ve görünürlük için, bilgilendirme tasarımı fonunun üzerine birim tekrarı (doku) şeklinde yerleştirilmiştir. Ayrıca bilgilendirme tasarımlarının üzerindeki figürlerin dekupe edilerek (kesilerek) petrol yeşili fon üzerinde altın yıldız renginde dikkat çekecek bir renk ile yerleştirilmiş olması, tarihi konuların işlendiği minyatürlerin ne olduğu ve bu minyatürler aracılığı ile aktarılmak istenen bilgilerin daha net algılanmasını sağlamak amacıyla. Bu tasarımda yerel kültürel kodlardan biri olan 'minyatür" sanatının yaşatılması da sağlanmıştır.

Görsel 4: Şirvan Şahlar Sülalesinin Soyağacını Gösteren Bilgilendirme

Görsel 5: Minyatürler Bölümü, Şirvan Şahlar Sarayı Müzesi Tasarımı

Görsel 6: Minyatürler Bölümü, Şirvan şahlar Sarayı Müzesi.

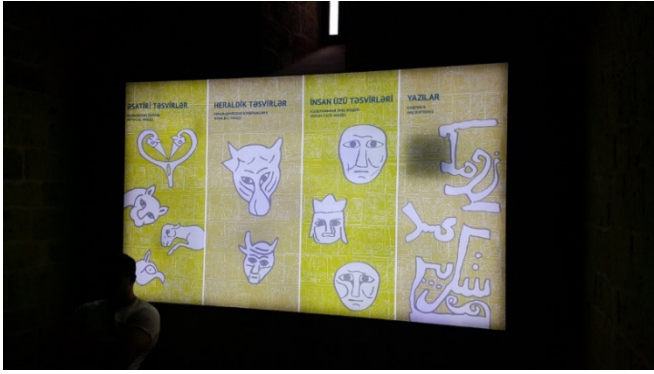

Görsel 7: Sarayın Bölümlerini Gösteren Fotoğraflarla İlgili Bilgilendirme Tasarımı

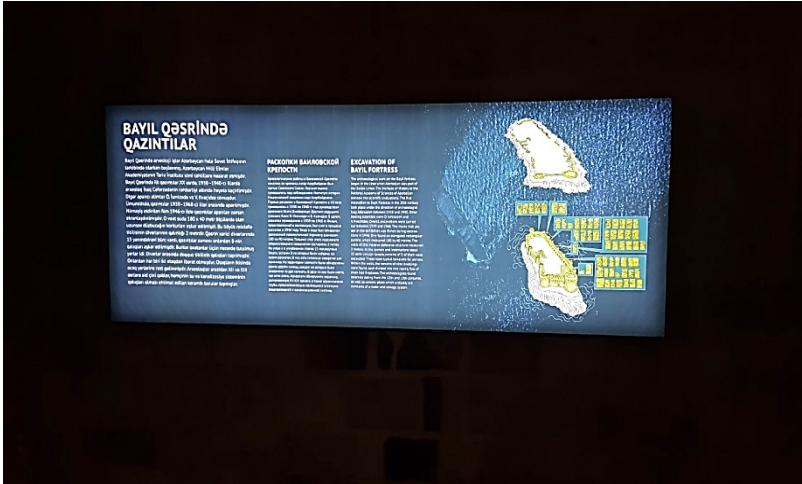
Görsel 7. İncelendiğinde, sarayın farklı açılardan ve bölümlerinden çekilen fotoğrafların sergilenme biçiminde kullanılan yöntem ise, yeni teknolojilerden yararlanılmasına olanak sağlayan etkili bir örnek oluşturmaktadır.

Bu tasarımda ışıklandırılmış pano üzerinde siyah beyaz olarak yan yana getirilmiş fotoğraflardan bir doku oluşturulurken asıl vurgulanması gereken fotoğraflar filtreleme yöntemiyle daha büyük boyutlarda ve renkli biçimde izleyiciye sunulmuştur. Mekânın karanlık olmasından dolayı fotoğraflar ışık yardımıyla aydınlatılmış ve bilgiler (yazılar) bu ışıklı bilgilendirme tasarımı (pano) üzerine yerleştirilmiştir.

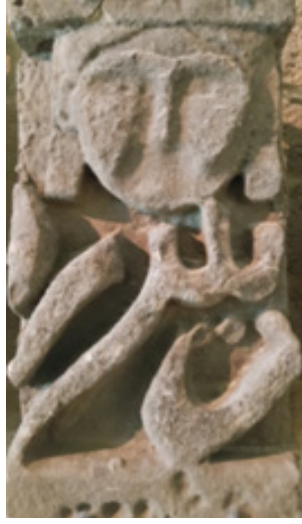
Bu bilgilendirme tasarımı, izleyicinin müzedeki eserlerin neler olduğunu fark ettirerek, onlar hakkında daha detaylı bilgi edinilmesine imkân vermektedir. Çünkü bu tasarım, normal ölçülerdeki fotoğraflara bakılarak gözlem ve inceleme yapıldığında fark edilemeyecek figür ve yazıların, fark edilebilirliğinin sağlandığı bir görsel iletişim tasarımı ürünüdür. Bu yönüyle tasarımın, eğitim açısından etkili ve kalıcı öğrenmeyi sağladığı söylenebilir.

Görsel 8. Bilgilendirme Tasarımı

Görsel 9. Bayıl Adası Bilgi Tasarımı

Görsel 10. Bayıl Adası'ndan Çıkartılan Kabartma

Görsel 9, incelendiğinde, sarayın alt katında, Hazar Denizi'ndeki Bayıl Adasında sular altında kalan şehirdeki arkeolojik bulguların (kabartmaların) nereden çıkartıldığını gösteren bilgilendirme tasarımı olduğu anlaşılmaktadır. Bu tasarım, negatif (koyu bir renk) bir fon üzerine aydınlatılmış bir yüzey ve sıcak soğuk renk ilişkisinden yararlanılarak, adadaki kabartmaların nereden getirildiğini gösteren sembol, illüstrasyon ve ayrıca bunları desteklemek amacıyla bilgi veren yazıların düzenlenmesiyle oluşturulmuş bir görsel iletişim tasarımı ürünüdür. Dolayısı ile izleyici müzede yer alan kabartmaların (Görsel 10), adanın hangi kısmından çıkartıldığını daha ayrıntılı bir şekilde öğrenebilmektedir. Tasarım yeni teknolojilerden yararlanılarak hazırlandığından, aynı zamanda her kesimden izleyicinin dikkatini çekmektedir.

Şirvan Şahlar Sarayı Müzesi'nde, görsel iletişim tasarımı ürünleri bakımından genel anlamda ışıklı bilgilendirme tasarımlarının yoğun olarak kullanıldığı, kurumsal kimlik tasarımının hemen hemen her bilgilendirme tasarımı ürünü üzerine yansıtıldığı (bu durum görsel bütünlük ve estetik bir görünüm sağlamıştır); tasarımlarda tasarım ilkelerine dikkat edildiği ve yeni teknolojilerden yararlanıldığı anlaşılmıştır.

Yapılan gözlemlere göre, tasarımların izleyicilerin dikkatlerini üzerlerine çektiği, ürünler karşısında daha fazla zaman geçirildiği, teknolojinin olanaklarının da etkisiyle verilmek istenen bilgilerin daha kolay algılandığı, her tasarımdaki yeniliğin getirdiği ilgi sonucunda da öğrenmeyi ve bilgilenmeyi sağladığı söylenebilir.

Zeugma Mozaik Müzesi (Gaziantep-Türkiye)

Zeugma Mozaik Müzesi, Türkiye'nin Dünya standartlarında, belki de birçok müzesinin ötesinde yeni teknolojilere ve görsel iletişim tasarımı ürünlerine sahip müzelerinden biridir. Koleksiyonundaki eserler bakımından da Hatay'daki Arkeoloji Müzesi'nden sonra Dünya'nın ikinci büyük müzesidir. İçerisinde 2600 metrekarelik mozaik eserine sahip olan müze, 9 Eylül 2011 tarihinde Gaziantep'te açılmıştır. Zeugma Mozaik Müzesi, Dünya'nın en önemli mozaiklerinden biri olan "Çingene Kızı" adlı mozaiği koleksiyonunda bulundurması ve birçok ödülü olması bakımından da önemli bir müzedir. Zeugma Mozaik Müzesi, görsel iletişim tasarımı ürünlerinin de etkisiyle modern sergileme tekniklerini kullanan bir müzedir (Görsel 11).

Görsel 11: Müzede Sergileme Örneği

Bunun yanı sıra, çocuk sanat atölyesi (Görsel 12) ve sinevizyon salonuna sahip olması, yeni teknolojileri etkili bir şekilde kullanması gibi özelliklerinden dolayı, ta-

◆ Levent Mercin

nitim başta olmak üzere, bilgi aktarımı ve eğitim açısından adından söz ettirmektedir. Ayrıca müzede 5 adet seminer ve konferans salonu, idari birimler, kütüphane, mozaik konservasyon merkezi ve geçici sergi alanları da bulunmaktadır.

Müze ziyaretçilerle interaktif olarak iletişim kurmak amacıyla dijital canlandırılmalara yer verilmektedir. Müze'nin giriş kapısının hemen solunda yer alan çocuk sanat atölyesi, müzeyi ziyarete gelen ailelerin müzeyi kendi başlarına inceleyebilmek için çocuklarını bırakarak, eğitmen eşliğinde oyalanabileceği bir alandır. Burası müze ziyareti sonrasında çocuklara yönelik, içerisinde çalışma yaprakları ve araç-gereçler kullanılarak bir dizi eğitim amaçlı uygulama programının gerçekleştirilebileceği bir alan olarak da yararlanılabilmektedir. Örneğine çok fazla rastlanılmayan bu tarz alanlar, müzeye gelen ziyaretçilerin çok farklı yaş düzeyindeki bireylere hizmet verebilme yaklaşımının bir göstergesidir.

Görsel 12: Zeugma Müzesi Çocuk Sanat Atölyesi

Müze, müzedeki eserlerin olduğu koleksiyonlar incelenmeye başlanmadan önce müze girişinde üç boyutlu sinevizyon gösterimi yapılabilen bir mekânın tasarlanmış olması, ziyaretçilerin ilgi ve motivasyonunun artırılması, merak

duygularının uyandırılması ve bilgi verilmesi yönüyle müze eğitiminin amacının yerine getirilmesinde önemlidir. Bu mekânda müzeye gelen eserlerin nasıl, ne kadar zamanda, nasıl bir süreç sonucu, nereden çıkarıldığı, müzeye nasıl taşındığı ve müzeye nasıl yerleştirildiği? ile ilgili belgesellerin gösterilmesi, müze ziyaretçilerinin, müzedeki eserlerin ne kadar eşsiz ve değerli eserler olduğunu kavramalarına, hangi eserleri görebileceklerine ilişkin ön bilgileri elde edilmelerine, eserleri incelerken ön bilgilenmeden dolayı daha dikkatli incelemelerine yardımcı olacak, eserler hakkında daha fazla bilgi edinilmesinin de öğrenilenlerin akılda kalıcılığını arttırmaktadır. Belgesel, görme ve işitme gibi duyu organlarına aynı anda hitap ettiğinden, öğrenmeyi pozitif yönde destekleyen bir materyaldir.

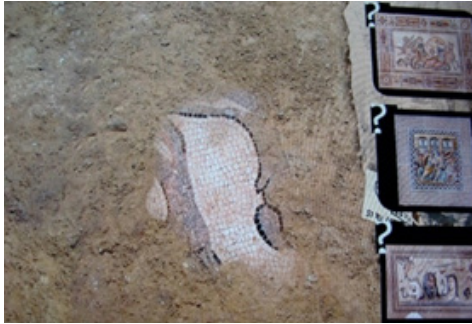
Müzenin, bilgilendirme amaçlı tasarlanmış görsel ve işitsel kıokslardan (Görsel 13a) tutun da yönlendirme panolarına, etkili aydınlatma sistemine, özellikle çocuk-

ların bir arkeolog gibi kazı yaparak ve eğlenerek öğrenebileceği dokunmatik rehber ve bilgilendirme ekranlarına (touch-screen guide and information kiosk) (Görsel 13b) sahip olması; bir bölümü yurt dışına kaçırılan “Dionysos ve Anadne’nin Düğünü” mozaığı’nın interaktif sunumu vb. gibi ürünleri, onun son derece etkili ve yeni teknolojilerden de yararlanarak eğitim amaçlı kullanılmasına olanak sunduğunu göstermektedir.

Görsel 13a: Bilgilendirme Amaçlı Kioks

Araştırmacı tarafından müzeye gerçekleştirilen ziyaret de (2014), müze hakkında medyada yapılan haberler ve müze içerisindeki yeni teknolojilerden yararlanılarak oluşturulan görsel iletişim tasarımı ürünleri sayesinde, müzeye sadece yurt içinden değil yurtdışından da ziyaretçilerin geldiği gözlemlenmiştir. Ayrıca bu ziyaretçiler arasında özellikle öğrenci guruplarının çoğunlukta olması, müzede öğrenmenin öğrenciler açısından, Zeugma Mozaik Müzesi örneğinde etkili olduğunun farkına varıldığını göstermiştir.

Görsel 13b: Dokunmatik Rehber ve Bilgilendirme Ekranları (touch-screen guide and information kiosk).

Hafsa Sultan Şifahanesi Tıp Tarihi Müzesi (Manisa)

Hafsa Sultan Şifahanesi Tıp Tarihi Müzesi, Celal Bayar Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Rekreasyon Bölümü tarafından hazırlanan bir proje sonucunda oluşturulan ve Manisa Büyükşehir Belediyesi tarafından da desteklenen bir müzedir.

Kuruluş amacı arasında tarihin yaşanılarak öğrenilmesi hedeflenen müzede, 16.yy kostümleri, o dönemde tıp alanında kullanılan araç-gereç ve cihazlar, şifalı bitkiler, bazı hastalıkların tedavisinin nasıl gerçekleştirildiğinin canlandırıldığı animasyonlar;

◆ Levent Mercin

mesir macunu yapımı, müzikle tedavi yönteminin uygulandığını gösteren mekân, o dönemde Manisa'da doktorluk yapan bazı insanların balmumundan yapılmış heykelleri yer almaktadır.

Hafsa Sultan Şifahanesi Tıp Tarihi Müzesi, görsel iletişim tasarımı ürünleri açısından değerlendirildiğinde, müzenin öne çıkan uygulamalarından birinin, bazı hastalıkların tedavisinin nasıl gerçekleştirildiğinin canlandırıldığı animasyonların hazırlanmış olmasıdır (Görsel 14) denilebilir. Bilgi verme ve öğretim amaçlı hazırlanmış olan bu animasyonların olduğu mekânda, balmumundan heykellerin olduğu da görülmektedir (Görsel 15). Balmumu heykeller, o dönemdeki doktorların hastalarını nasıl bir ortamda ve ne gibi cihazlar yardımıyla tedavi ettiğini, birebir boyutlarda üç boyutlu bir şekilde göstermesi bakımından etkilidir.

Görsel 14: Tümörle Tedavi Yönteminin Canlandırıldığı Animasyon

Bu heykeller, dönemin hastalarının ve doktorlarının birebir boyutlarıyla algılanmasını kolaylaştırırken, animasyonlar ise ses, ışık ve görüntü gibi çoklu ortam kullanılarak tasarlandığı için, tedavinin gerçekte görülemeyecek kadar ayrıntılarını göstermesiyle çok öğretici, öğrenilenlerin de akılda kalıcılığını arttırmaktadır. Araştırma sürecinde yapılan gözlemlerde, müzeyi ziyaret edenlerin müze mekânını gezerken en çok önünde durdukları ve zaman harcadıkları görsel iletişim tasarımı ürünlerinden birinin, bazı hastalıkların tedavi edildiği sürecin canlandırıldığı animasyonun gösterildiği televizyon olduğu anlaşılmıştır.

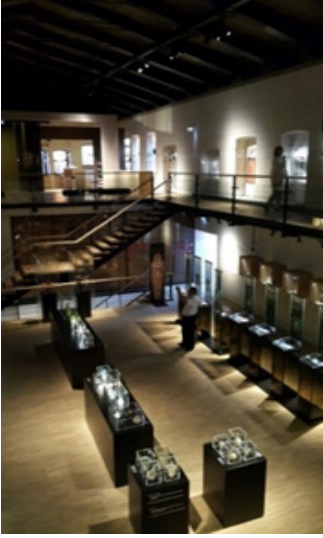
Görsel 15: Tümörle Tedavi Yönteminin Canlandırıldığı Animasyon

Dolayısı ile bu duruma göre, yeni teknolojiler ve buna bağlı olarak animasyon gibi görsel iletişim tasarımı ürünlerinin müzelerde kullanılmasının, ziyaretçilerin dikkatini çektiği, gerçekte algılanamayacak uygulamaların animasyonlar ile algılanabileceğini gösterdiği söylenebilir.

Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi (Ankara)

2015 yılında açılan müze, Yüksel Erimtan'ın çabaları ile kurulmuş özel bir vakıf müzesidir. İçerisinde eğitim bölümünün de olduğu müze, çok etkileyici ve yeni teknolojilerin kullanıldığı sergileme tekniklerine sahiptir. Ayrıca müzede, akıllı mobil müze rehberi, müzik dinletileri, eğitim amaçlı hikâyeler eşliğinde yoga veya beden dilinin kullanılmasını sağlayan etkinlikler ile arkeolojinin büyülü dünyası adlı eğitim programı başlığı altında (<http://www.erimtanmuseum.org/>) birçok eğitim amaçlı uygulama yapılmaktadır.

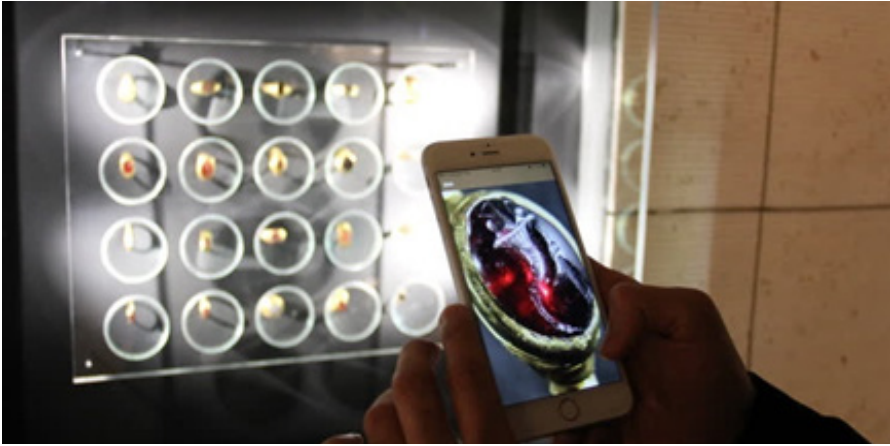
Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi, görsel iletişim tasarımı ürünleri açısından değerlendirildiğinde, özellikle sergileme tasarımı (Görsel 16, a-b) ve buna bağlı olarak sergilemeyi ve bilgi aktarmayı amaçlayan görsel iletişim tasarımı ürünleri bakımından son derece etkileyici ve öğretici olduğu saptanmıştır. Buna göre Görsel 16a.da da görülebildiği gibi, bir ürün teşhir edilirken, ürün hakkında hem görsel hem de yazılı verilen bilgi, ziyaretçilerin birçok merakını giderebilecek bir anlayış ile tasarlanmıştır. Tören esnasında sunum kabı olarak kullanılan testi hakkında verilen yazılı bilgi yanında eserin bir tören esnasında nasıl kullanıldığını gösteren çizgisel betimleme, öğretim açısından etkili bir eğitim materyaline dönüştürülmüştür.

Görsel 16a: Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi Eser Teşhiri ile Görsel İletişim Tasarımı Ürün Örneği

Görsel 16b: Müzeden Genel Görünüm

Yine bu sergileme teknikleri içerisinde artırılmış gerçeklik uygulamaları ile ziyaretçiler, mobil cihazlar yardımıyla (Görsel 17) eserleri üç boyutlu olarak izleyebilmekte ve isterlerse onlar hakkında sesli, görüntülü ve yazılı bilgi edinebilmektedirler. Bu uygulama ile bir müze rehberine ihtiyaç duyulmadan “akıllı mobil müze rehberi” sayesinde, bilgi edinme ve öğrenme gerçekleşmiş olabilmektedir. Uygulama ile müzenin mobil ortamda var olması sağlanarak adres, konum, iletişim bilgileri, açılış-kapanış saatleri, giriş ücretleri, müze planı gibi pratik bilgiler hakkında ziyaretçilere bilgi verilebilmektedir.

Görsel 17: Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi Akıllı Müze Rehberi Uygulama Örneği

Akıllı mobil müze rehberi sayesinde ziyaretçiler, seslendirilmiş içeriği telefonlarından kulaklık gibi ilave bir aksesuara gereksinim duymadan dinleyebilmekte, kendi kulaklıklarını kullanarak da hijyen problemi ortadan kaldırılmış olmaktadır. Bunun yanı sıra birçok müzede ziyaretçiler, vitrinlerdeki eserlerin yanında sunulan sınırlı bilgi ile yetinmek durumunda kalırken, uygulama sayesinde yüksek çözünürlüklü fotoğraf ve videolarla çok daha fazla içeriğe ulaşılabilen, yüksek çözünürlükteki fotoğraflar sayesinde eser üzerindeki en küçük detaylar ve figürler bile incelenebilmektedir. Ayrıca eserler üç boyutlu izlenebildiği için onların ayrıntıları da görülebilmektedir (Çelik, 2016).

Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi'nin artırılmış gerçeklik uygulaması sayesinde yukarıda belirtilen avantajları sunması yanında, "harita görünümü ile katta hangi eserler olduğu da görebilmektedir. Böylece ziyaretçinin müzedeki konumunun belirlenmesi ve ziyaretini daha efektif yapması sağlanabilmekte ve uygulamayla ziyaretçiler deneyimlerini sosyal medya uygulamalarından kolayca paylaşabilmekte; ziyaretçilerin müze içindeki davranışları takip edilebilmekte, en çok ilgi gören eser, ziyaretçilerin gezi rotası, ortalama geçen süre gibi önemli istatistikler tutulabilmekte ve ayrıca uygulama içinde anket özelliği ile ziyaretçilerden kolay şekilde geri bildirim alınabilmektedir (Çelik, 2016).

Akıllı rehber gibi yeni teknolojiler ve buna bağlı görsel iletişim tasarımı ürünleri, öğrenmede zaman problemini ortadan kaldırması, etkileşimli ve istenildiğinde bireysel öğrenmeyi sağlaması, geniş kitlelere çok hızlı ve etkili bir şekilde ulaşılmasına olanak sunması, durağan ve sığ olan bilgi yerine çok daha fazla bilgiyi çoklu ortam tasarımlarını kullanarak verebilmesi vb. gibi avantajlar, müze eğitimi, bilgilendirme ve tanıtım açısından ne kadar etkili olduğunu göstermektedir.

Görsel 18: Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi Fresk Eser

◆ Levent Mercin

Müzedeki diğer bir görsel iletişim tasarımı ürünü ise, müzenin giriş kısmının karşısındaki duvar önündeki fresk'dir (Görsel 18). Bu fresk'e ilk bakıldığında hareketsiz durduğu düşünülebilir, ancak biraz bekledikten sonra freskin ortasına ve alt kısmına yakın gelen bir yerinde (sehpanın üst kısmı, bardaklar ve bayan eli) içerisinde yer alan bazı figür ve nesnelerin hareket ediyor olduğu görülebilmektedir.

Bu uygulama, ziyaretçilerin dikkatlerini üzerine çeken ilginç ve özgün bir iletişim tasarımı ürününe dönüşmektedir. Özellikle bu freskin özgün olması, günümüz teknolojilerinden olan dijital ekranlardan yararlanılarak hareketli görüntüye dönüştürülmesi, müze eğitimi açısından çok önemli bir sürece işaret etmektedir. Eserin ortasında ve alt kısmında yer alan ancak bütünü parçası gibi görünen ekran sayesinde, istenilen canlandırma yapılmakta ve durağan olan freskin hareketli olması sağlanarak görsel etkisi arttırılmaktadır. Bu da öğrenmeyi daha etkili kılmaktadır.

Görsel 19: Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi Koleksiyonundan Cam Eser

Müzenin, yeni teknolojilere bağlı olarak görsel iletişim tasarımı ürünlerini kullandığı bir başka örnek ise, eserlerin sergilendiği nişin aynı zamanda bir monitör olmasıdır (Görsel 19). Ziyaretçiler eserleri incelerken aynı anda o eserin nasıl üretildiğini gösteren bir belgesel eseri koruyan ve cam gibi görünen ekranın köşesinde izlenebilmektedir.

Bu sergileme biçimi, eserin ve eseri üreten sanatçısının değerini anlamayı sağlamanın yanı sıra, eserin nasıl üretildiğine ilişkin süreci göstererek bilgi aktarmayı da gerçekleştirmektedir. Ayrıca, bir rehber ihtiyacı duyulmadan müze eğitimi amacının bir kısmı bu uygulama ile kazanılmış olmaktadır. Bu uygulamaların ilgiyi çektiği ve aynı anda birçok duyu organına hitap ettikleri için, özellikle genç bireyler üzerinde öğrenme açısından avantajlar sağlayabildiği söylenebilir.

Tartışma ve Sonuçlar

Müze, içerisinde arkeolojik kazılarda çıkartılan eserlerden tutun da, günümüz bilim dünyasının yeni teknolojilerinin sergilendiği, hatta bal müzesi gibi çok özel konu ve koleksiyonları barındıran bir kurumdur. İşlevlerine bakıldığında ise müzelerin, hem kamu hem de sivil toplum kuruluşlarının birçoğunun misyonunu üstlendikleri ya da onlara destek verdikleri anlaşılmaktadır: “Eğitim, bilgilendirme, tanıtım ve sergileme” bu misyonlardan bazılarıdır.

Müzelerin eğitim işlevi, eser veya ürünleri üzerinden müzede doğrudan yerine getirilebildiği gibi, müze öncesi okul veya kurumlarda, müze sonrası gezici müze kamyonları veya tatil beldelerinde geniş halk kitlelerine ulaşılarak da gerçekleştirilebilmektedir. Ancak bunların en etkili ve anlamlı olanın müzede gerçekleştirilen eğitim uygulamaları olduğu söylenebilir.

Şimdilerde müze eğitimi, özellikle de müzede eğitimin önemi resmi olarak da kabul edilmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın ders öğretim programları incelendiğinde müze eğitimine yer verildiği görülebileceği gibi, T.C. Kültür ve Turizm Bakanı Sn. Prof. Dr. Nabi AVCI'nın "...müzeleri öncelikle bir eğitim alanı olarak görüyoruz. Bu kapsamda yakın bir zamanda MEB ile bakanlığımız bir protokol imzalayacak. Böylece müzelerimiz çocuklarımızın, öğrencilerimizin ve gençlerimizin eğitiminin bir parçası haline gelecek. Çok yararlı olacağını şimdiden söyleyebilirim..." (<http://akademisyenler.org>) ifadelerinden de anlaşılmaktadır.

Müze eğitiminin önemi bu derece vurgulanıyor ve ders öğretim programlarına girmesine, hatta ders olarak okutuluyor olmasına rağmen, acaba müzelerimiz buna hazır mıdır?. Sorusunu akla getirmektedir. Bu araştırmanın bulgular kısmında da irdelenen Zeugma Mozaik Müzesi, Hafsa Sultan Şifahanesi Tıp Tarihi Müzesi, Ermitan Arkeoloji ve Sanat Müzesi ile Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Bursa Kent Müzesi, MTA Müzesi, Aydın Yeni Arkeoloji Müzesi, Batman Müzesi, Eskişehir Eti Arkeoloji Müzesi, Tokat Arkeoloji ve Etnografya Müzesi vb. gibi Türkiye'de yeni teknolojilerini ve görsel ile-

tişim tasarımı ürünlerini kullanan donanımlı müzeler vardır. Bu ürünlerin bir kısmı, müzedeki eserlerin sergileme biçimleriyle ilgilidir. Bu müzelerdeki sergileme yaklaşımlarının dikkat çekici ve etkili olması, müzedeki eser, obje ve ürünlerin kısa sürede fark edilmelerini sağlamakta, bilginin elde edilmesini ve anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır. Ancak Türkiye’deki müzelerin çoğunun buna hazır olmadığı söylenebilir. Özellikle de teknolojinin getirdiği yenilik ve kolaylıklar, müze içi eğitim materyali ve görsel iletişim tasarımı ürünlerinin varlığı, sergileme biçimlerinin etkililiği Türk müzelerinin birçoğunun sahip olmadığı bir durumdur. Bu olgu aslında Dünya’nın birçok ülkesindeki müzelerde de böyledir. Fakat Türkiye’de bireylerin birçok alanda (internet, cep telefonu vb.) teknolojiyi ve buna bağlı olan ürünlerini yoğun kullanabilen ülkelerden biri olması nedeniyle, müzelerin buna göre kendilerini yenilemelerinin bir gereksinim olduğu ifade edilebilir. Çünkü “teknolojik araçlar öğrencileri yüksek seviyeli aktif öğrenmenin içine sokarak öğrenmeyi daha da kolaylaştırır. Bilgiye daha hızlı ulaşabildiklerinden ve bu bilgiyle birçok şey yapmalarını sağlayan yazılımlar kullanabildiklerinden, öğrenciler eleştirel düşünebilir, analiz edebilir ve uygulama yapabilirler” (Silberman, 20016, 114). Ayrıca araştırmada elde edilen bulgulara göre, müzede yeni teknolojiler ve buna bağlı olarak hazırlanan görsel iletişim tasarımı ürünleri, müze ve müzedeki eserlere olan ilgiyi arttırmakta, eserler hakkında daha fazla bilgi edinmeyi kolaylaştırmakta, hatta bu bilgilerin sesli, görüntülü ve yazılı olarak elde edilebilmesini sağlamaktadır. Yüksek çözünürlüklü fotoğraflar sayesinde eserlerin üzerindeki detaylar (sembol, figür vb.) görülebilmekte, eserler üç boyutlu olarak izlenebildiği için eserlerin görünmeyen yönleri de algılanabilmekte, bu uygulama ile ziyaretçiler bir müze rehberine ihtiyaç duymadan akıllı rehber sayesinde müzenin hangi katında veya bölümünde hangi eserin yer aldığı bilgisini kolaylıkla edinilebilmektedir. Örneğin Oxford Üniversitesi Tabiat Tarihi Müzesi’nde bir fil iskeleti sergilenirken, artırılmış gerçeklik uygulaması ile “3b’de kameralı bir aracın çevreyi algılayıp haritasını çıkarma görüntüleri sunulmakta; kullanıcıya fil kemiklerinin üzerine, önceden hazırlanmış, filin gerçeğine en yakın bilgisayar modellemesi dijital olarak yerleştirilmekte, böylelikle kullanıcı filin kemiklerini gerçek görüntüde müzede incelerken (3c), aynı zamanda taşınabilir bir tablet sayesinde de filin olası 3 boyutlu modellemesini dijital olarak izlenebilmektedir (3d). Kemikler ulaşabildiği en yakın konumdan detaylı olarak fark edilebilirken, dijital görüntü de yakınlaştırılarak istenilen orantıda büyütülerek incelenebilmektedir” (Tepecik ve Koray, 2016, 102).

Bunun yanı sıra interaktif eser sunumları gibi farklı iletişim tasarımı uygulamaları, özellikle küçük yaştaki bireylerin oyun yoluyla öğrenmesine olanak vermekte; müzeye gelmeden önce müzenin internet sitesindeki veya müzeye gelince üç boyutlu videovizyon görüntüleri sayesinde müzenin hem tanıtımına katkı sağlanmakta hem de ziyaretçilerin ön bilgiler edinerek öğrenmeye daha istekli olmalarına ve öğrendiklerinin akılda kalıcılığına katkı yapılabilmektedir. Ayrıca bireyler öğrendiklerini ve kayıt altına aldıklarını, sosyal paylaşım mecrasında paylaşabilmekte, bu da müzenin tanıtımına yardımcı olmaktadır. Dolayısı ile yeni teknolojiler ve buna bağlı olarak tasarla-

nan görsel iletişim tasarımı ürünleri, bir müze için vazgeçilemeyecek inovatif yaklaşımlardan biridir. Bundan dolayı müzelerin eğitim, tanıtım ve bilgilendirme boyutunu yerine getirebilmesi için, başta müzelerin yöneticileri olmak üzere, üniversiteler, güzel sanatlar ile sanat ve tasarım fakülteleri, il özel idareleri, kalkınma ajansları, il valilikleri, milli eğitim müdürlükleri ve sivil toplum kuruluşları; işbirliği protokolleri, projeler ve teşvik uygulamaları gerçekleştirmelidirler. İlgili bakanlık ve kurumlar bu konuda yapılan çalışmaları desteklemelidirler. Güzel Sanatlar ile Sanat ve Tasarım Fakülteleri Grafik, Grafik Tasarım ve Görsel İletişim Tasarımı Bölümleri'nde müze eğitimi, bilgilendirme ve tanıtım içerikli ders açılmalıdır. Bu ders kapsamında müzelerin ihtiyaç duyduğu ürünler hakkında bilgi verilmeli, Dünya'daki ve Türkiye'deki müzeler incelenmeli ve bunlara yönelik ürün tasarımları yapılmalıdır.

Kaynakça

- ABACI, Oya (1996). **Müze Eğitimi**. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Sanatta Yeterlilik Tezi), *İstanbul*.
- ADIGÜZEL, Ömer (2006). "Okul Dışında Farklı Bir Öğrenme Ortamı Olarak Çocuk Müzeleri", *Eğitim Bilim Toplum*, Cilt 4, Sayı 14. ss. 32-41.
- ADIGÜZEL, Ömer ve Faruk ÖZTÜRK (1999). "Türk Eğitim Düşüncesinde Okul Müzesinden Müze Pedagojine Değişim". *Eğitim Bilim/Education and Science*, 14 (114), ss.73-81.
- AKMEHMET, Kadriye Tezcan (2003). *Eğitim Ortamı Olarak Müzeler*. Yay. Haz. Kadriye Tezcan AKMEHMET. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi.
- AKMEHMET, Kadriye Tezcan (2015). *Müzeler ve Eğitim*. Müzecilik ve Sergileme. Anadolu Üniversitesi Yayını No:2958, Ankara.
- ALAKUŞ, Ali Osman ve Levent MERCİN (2011). *Sanat Eğitimi ve Görsel Sanatlar Öğretimi*. Ankara: Editörler: ALAKUŞ, Ali Osman ve Levent MERCİN, Pegem Akademi, (2009). (2011) 2. Baskı.
- ATA, Bahri (2002). *Müzelerle ve Tarihi Mekânlarla Tarih Öğretimi: Tarih Öğretmenlerinin "Müze Eğitimine" İlişkin Görüşleri*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara.
- ATAGÖK, Tomur (2000). "Müzelerin Geçmişi, Bugünü ve Geleceği". *Sanat Dünyamız Dergisi*, (80), ss. 83-93.
- AYDOĞAN, Kibar Evren Bolat (2017). *Museum Education and Practices Course in The Context of the Visual Arts Teacher Candidates' Opinions*. *AJESI - Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 2017; 7(1): ss. 72-106.
- BUYURGAN, Serap (2002). *Programlı Bir Müze Ziyareti ve Sonrasında Uygulama Örneği*. Gazi Üniversitesi I. Sanat Eğitimi Sempozyumu Bildirileri İçinde, Ankara: Gazi Üniversitesi, 08-10 Mayıs, ss.105-118.

◆ Levent Mercin

- BUYURGAN, Serap (2009a). "Görme Yetersizliği Olan Üniversite Öğrencilerinin Müzelerden Beklentileri". Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri/Educational Sciences: Theory & Practice, 9/3 Yaz/Summer 2009, ss. 1167-1204.
- BUYURGAN, Serap ve Halil DEMİRDELEN (2009b). "Total Kör Bir Öğrencinin Öğrenmesinde Dokunma, Hissetme ve Müze". Türk Eğitim Bilimleri Dergisi Yaz 2009, 7(3), ss.563-580.
- BUYURGAN, Serap ve Levent MERCİN (2010). Görsel Sanatlar Eğitiminde Müze Eğitimi ve Uygulamaları. Ankara: Editör: Vedat ÖZSOY, Görsel Sanatlar Eğitimi Derneği Yayınları (2005). (2010) 2. Baskı.
- BÜLBÜL, Handan (2016). "Müze ile Eğitim Yoluyla Ortaokul Öğrencilerinde Kültürel Miras Bilinci Oluşturma". ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi (ODÜSOBİAD), 6 (3), ss. 681-694. <http://ijaedu.ocerintjournals.org/odusobiad/issue/26332/280084>.
- DİLLİ, Rukiye (2014). "Doğa Tarihi Müzelerinin Eğitimdeki Rolü". Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Sayı 40, Nisan 2014 81. ss. 81-96.
- DİLLİ, Rukiye (2016). Conducting Museum Education Activities Within The Context Of Developing A Nature Culture In Primary School Students: MTA Natural History Museum Example. Volume 11, Issue 2, ss. 75-84. DOI: 10.12973/ijese.2016.292a
- ERBAY, Fethiye (2001). "Sanat Eğitiminde Müze ve Sanat Galerinin Önemi". Türkiye'de Sanat Plastik Sanatlar Dergisi, (48) Mart/Nisan, ss.26-29.
- ERİŞTİ, Suzan Duygu Bedir (2016). Yeni Medya ve Görsel İletişim Tasarımı. Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 1. Baskı.
- GÜLER, Ayşe (2011). "Elementary Education Online". İlköğretim Online, 10 (1), ss.169-179.
- HARRISON, Molly (1963). Eğitim ve Müzeler. **Müzelerin Teşkilatlanması- Pratik Öğütler**, UNESCO ICOM Türkiye Milli Komitesi Yayınları, ss.109-119.
- İLHAN, Ayşe ÇAKIR ve Ayşe OKVURAN (Mart 2001). "Bir Eğitim Ortamı Olarak Müze ve Müze Çalışmaları". Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Anadolu Sanat Dergisi, (11), ss.86-93.
- İLHAN, Ayşe Çakır, Müge ARTAR, Ayşe OKVURAN ve Ceren KARADENİZ (2012). Müze Eğitimi Etkinlik Kitabı. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, UNDP, UNESCO, UNICEF ve UNDW-TO İşbirliği Projesi yayınları
- MACCARIO, Nihal, K. (2005). Eğitim Ortamı Olarak Müzeler. Vedat ÖZSOY (Ed). İlköğretim Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri. Ankara: Görsel Sanatlar Eğitimi Derneği Yayınları. ss.114-138.
- MERCİN, Levent (2003). "Kültür ve Sanat Değerlerinin Yaşatılmasında Müzelerin Rolü", www.e-sosder.com. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi (Electronic Journal of Social Science). Sayı, 6. ss.106-114.
- MERCİN, Levent (2004a). "İlköğretim Okullarında Sanat (Resim) Eğitimi Derslerinde Müzelerden Yararlanılmasına İlişkin Uygulamalar." Eğitim Araştırmaları Dergisi (Euroision Journal of Educational Research), Ankara. Yıl: 4, Sayı: 14. s: 124-135.

- MERCİN, Levent (2004b). "Okul Öncesi Dönem Çocuk Eğitiminde Sanat Eğitimi ve Müzeler", Gazi Üniversitesi "Erken Çocukluk Döneminde Sanat Sempozyumu". Ankara, 2-3 Aralık. ss. 60-68.
- MERCİN, Levent (2006). Resim Dersini Müze Kaynaklı Oluşturmacı Öğrenme Yaklaşımı Etkinliklerine Göre Uygulamanın Erişmeye, Kalıcılığa ve Tutuma Etkisi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- MERCİN, Levent (2007). Mevlana Müzesi'nin Mevlana'yı Anlamadaki Rolü. Sarı Saltuk Baba'dan Misgin Baba'ya II. Uluslar Arası Romanya'da Türk Kültürü'nün İzleri Sempozyumu ve Kültür-Sanat Etkinlikleri. Romania-Constanta (Köstence), 03-08 Eylül. (2007), ss.327-340.
- MERCİN, Levent. ve Diğerleri (2016). Sosyal Bilgiler Öğretimi. Ankara: Anı Yayıncılık. Bölüm Yazarı. Editör: Selçuk ŞİMŞEK (Mart 2016), ss. 273-305.
- ONUR, Bekir. (1999). **Müze ve Galeri Eğitimi**. Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.
- ONUR, Bekir (2012). Çağdaş Müze Eğitim ve Gelişim: Müze Psikolojisine Giriş. 2. Baskı. İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- ONUR, Bekir (2013). Müze ve Oyun Kültürü. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- ÖNDER, Alev; Oya ABACI ve Işık KAMARAJ (2009). "Müzelerin Eğitim Amaçlı Kullanımı Projesi": İstanbul Arkeoloji Müzesi'ndeki Marmara Örnekleme. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Yıl 2009 (1) 25. Sayı. ss. 102-117.
- ÖZSOY, Vedat ve Levent MERCİN (2003). "Sanat (Resim) Eğitiminde Müzelerin Kullanılmasında İlgili Kurum ve Kuruluşların Karşılıklı Görev ve Yükümlülükleri", Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, Ankara. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınları. Cilt 1, Sayı: 3. ss.303-318.
- ÖZSOY, Vedat. (2002). "Sanat (Resim) Eğitiminde Müze ve Okul İşbirliği ve Müzeye Dayalı Bazı Öğretim Yöntemleri". Milli Eğitim Dergisi, ss. 153-154.
- ÖZTÜRK, Ferda ve Ayşe Çakır İLHAN (2014). Study of the Objects Related To Music Culture In The Archeological Museums In Turkey And Music Education In Museums. İlköğretim Online, 10 (3), ss. 1202-1207.
- Fersun ve Serçin BAYKAL (2000). Müze Pedagojisi: Kültür, İletişim ve Aktif Öğrenme Ortamı Olarak Müzelerin Etkinliğine İlişkin Bir Çalışma. Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar Küreselleşme ve Yerelleşme, Tarih Vakfı.
- SİLBERMAN, Mel (20016). Aktif Öğretim. Çev. Ed: Nurdan KALAYCI. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- TEPECİK, Adnan (2008). Sanat Eğitimi ve Sanal Müze. Geçmişten Geleceğe Türkiye'de Müzecilik Sempozyumu Bildiri Kitabı, 21-22 Mayıs 2007, (s.233-240). Ankara: VEKAM Yayınları.
- TEPECİK, Adnan ve Ezgi TORAMAN KORAY (2016). *Artırılmış Gerçeklik Uygulamaları İçerisinde Animasyon Kullanımı*. Görsel İletişim Tasarımı ve Animasyon. Ed: Levent MERCİN. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

◆ Levent Mercin

TUNA, Yavuz ve Diğerleri (2012). İletişim. Ed: İzlem VURAL. Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 1. Baskı.

YÜCEL, Hüda (2012). Üstün Yetenekli Çocukların, Çok Alanlı Sanat Eğitimi Yöntemini Kullanarak Sanat Tarihi Alanında Gerçekleştirdikleri Müze Gezisinin Sanatsal Uygulamalarına Etkisi". Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 2 (2): ss. 63-101.

<http://www.arkeolojikhaber.com/haber-muzelerde-tarihi-eserleri-3-boyutlu-gorme-imkani-663/> Necip Fazıl ÇELİK, (2016). (Erişim Tarihi: 08.11.2016)

Görsel 1: <http://www.louvre.fr/en/museum-audio-guide> adresinden (Erişim Tarihi: 18.01.2017)

Görsel 2-3: <http://www.louvre.fr/en/clefs-analyse> adresinden (Erişim Tarihi: 08.01.2017)

<http://akademisyenler.org/muzeler-egitim-alani-olacak/> (Erişim Tarihi: 22.12.2016)

Görsel 17: <http://www.arkeolojikhaber.com/haber-muzelerde-tarihi-eserleri-3-boyutlu-gorme-imkani-663/> (Erişim Tarihi: 08.11.2016)

<http://www.erimtanmuseum.org/index.php/tr/egitim.html> (Erişim Tarihi: 18.01.2017)

MÜZELERİN EĞİTİM VE TASARIM ATÖLYELERİNDE İNFORMAL EĞİTİM

Fethiye ERBAY*

Öz: İnfomal eğitim modellerinin en uygulanabilir mekanları müzelerdir. Müzeler yeni iletişim odaklı mesaj dili olarak infomal eğitimden yararlanmaktadır. Günümüzde müzeler, öğrenilen bilgileri pekiştiren rahat bir ortamda tekrar edilmesine imkan sunan infomal eğitime önem vermektedirler. Bu çalışma müzelerin eğitim ve tasarım atölyelerinde, bilimden sanata kadar farklı alanlarda yürüttükleri eğitim etkinliklerini, infomal eğitim modelleri üzerinden araştırmaktadır. Müze atölyelerinde interaktif ortamlarda farklı yaş gruplarına sunulan eğitim çalışmaları ülkemiz müzeleri üzerinden incelenecektir.

Türkiye’de birçok müze, sergileme çalışmalarını, daha anlamlı kılmak, tanıtım ve etkileme sürecini uzatmak amacı ile infomal eğitim çalışmalarından yararlanır. Müzeler kurdukları eğitim ve tasarım atölyelerinde çeşitli yaş gruplarına ve yetişkinlere yönelik infomal eğitim çalışmaları düzenlemektedir. Bu atölyelerde merak, araştırma, keşfetme ve inceleme tutkusunu canlı tutulacak grup çalışmaları düzenlenmektedir. Bilim ve teknoloji alanında bu atölyeler de öğrenci, deney ve gözlem yaparak öğrenmektedirler. Müzeler çocuklara, gençlere yaratıcılık ve problem çözüme becerisi kazandırma ve geliştirme temelli atölye çalışmaları düzenleyerek infomal eğitimi desteklemektedir. Müzelerin eğitim ve tasarım atölyelerinde gerçekleşen çalışmalar; katılanlara kalıcı bir öğrenme ortamı sunması açısından önemlidir.

Anahtar sözcükler: İnfomal eğitim, müze atölyeleri, müze eğitimi, özel eğitim.

* Prof. Dr.; İstanbul Üniversitesi Müzecilik Bölüm Başkanı, Müze Yönetimi Bilim Dalı Başkanı, Kültürel Miras Alanlarının Yönetimi Anabilim Dalı Başkanı.

INFORMAL EDUCATION IN EDUCATION AND DESIGN WORKSHOPS OF MUSEUMS

Fethiye ERBAY*

Abstract

Museums constitute the most suitable environment for informal education models. Museums take advantage of informal education as a new communication-based message language. Museums in our day emphasize informal education that offers the opportunity to repeat the acquired knowledge in a reinforcing environment. The education activities that take place in the interactive environment of museums span many fields from science to arts. Education projects that are offered in these different environments also vary according to age groups.

Many museums in Turkey take advantage of informal education efforts in order to make their exhibitions more meaningful, and to prolong the promotion and influencing process. Museums organize informal education efforts that target various age groups and adults in their education and design workshops. The projects in these workshops keep curiosity, the passion for research, discovery and examination alive. Students learn by experiments and observations in science and technology workshops. Museums generally support informal training by organizing workshops based on providing children with creativity and problem-solving skills. Informal education efforts increase the appeal of the museum environment in terms of education skills, and make a charming impact on participants. Projects that are implemented in the education and design workshops of museums offer the participants a permanent learning environment.

Keywords: Informal education, museum workshops, museum education, special education.

Giriş

Günümüzde müzeler yaşam boyu eğitim ortamlarına dönüşmüşlerdir. İnfomal eğitim müzeye gelen ziyaretçilerin çevresiyle etkileşimi sonucu kendiliğinden oluşan süreçtir. Müzelerde infomal eğitim kişiye özel, plansız, doğal atölye ortamında kendiliğinden gelişir. Müzelerin yarattı bu doğal ortamda, ziyaretçi katılımcıya dönüşür. Atölyelerde deneyerek kazanılan eğitim becerilerinin düzeyi de kişiden kişiye değişir.

* Prof. Dr.; Istanbul University, Department of Museology.

◆ Fethiye Erbay

İnformal eğitim müzelerde formal eğitimle iç içe gelişim gösterir. Çoğu zaman formal eğitimden daha etkilidir. Eğlence ve eğitim kavramlarının bileşimi olarak öne çıkan "edutainment" hoşça vakit geçirilen eğlenceli eğitim anlayışı olarak tanımlanmaktadır. Eğlence ve eğitim uygulamalarının eğitim kurumları dışında informal (okul dışı) eğitim olarak, başarılı örnekleri müzelerde görülmektedir. Müzeler eğitirken eğlendiren, ziyaretçilerin katılımını sağlayarak, dikkatini çekmek için eğlenceden yararlanan etkinlikler yürütmektedirler. Müzelerin eğitim ve tasarım atölyelerinde; ziyaretçiler için özel hazırlanmış yaratıcı ve zengin deneyimler sunmaları, bu atölye çalışmalarına olan ilgiyi arttırmıştır. Bu atölyelerde katılımcılar yeni deneyimler keşfederken, çeşitli öğrenme türlerini bir arada yaşama fırsatı bulurlar. Müze uzmanları eşliğinde zengin ve çekici deneyimler sunulması, müzeyi ziyaret edenlerin müzeyi kullanma ve müzede kalma süresini uzatır.

Müzede öğrenme yolu; gözlem ve taklittir. Müzede doğal çevreyle karşılaşma daha sonraki öğrenme ve problem çözme temelini oluşturması açısından müze gezileri, atölye çalışmaları kalıcı eğitim açısından önemlidir. Müzeler küçük çocuk kendi kendine öğrenmeye yönlendirilebilir mi?, Müzeler resmi öğrenmenin yanı sıra gayri resmi öğrenme için de uygun ortamlar mıdır?, Küçük çocukların anaokuluna hazırlanmasına yardımcı olur mu?, soruları müzelerde informal eğitim üzerine tartışılmalar gündeme getirmiştir. Müzelerde gerçek nesneyi görmenin kişide yarattığı duygusal açılımların etkisi sınıf ortamında yaratılamamaktadır. Müzeye gelenlere en çok ne yapmak istedikleri sorulduğunda eserlere dokunmak istedikleri cevapları, bu mekanların duyarlı bir etkileşim yarattığını da belgelemektedir (Dockett ve diğerleri 2011). Müzeye gelen ziyaretçiler hangi yaş gurubunda olursa olsun farkında olmadan çevresiyle etkileşimi girer. Müzelerin gizemli ortamı informal doğaçlama öğrenmeleri kalıcı etkiye dönüştürür. Özellikle bilim, doğa ve tarih müzeleri, okul ortamında, popüler medyada ya da sanal, dijital ortamda sunulan eğitimden farklı olarak, hikayenin içinde yaşanan, üçboyutlu gerçek ortamlar olarak etkileşimi kalıcı kılmaktadır. Müze atölyelerinde deneyerek uygulama eğlenceyi de beraberinde getirmektedir (Erbay, 2016).

Yöntem

Çalışma yazılı kaynak tarama, gözlem ve inceleme modelindedir. Müzelerimizin eğitim ve tasarım atölyelerinde yürütülen çalışmalar incelenmiştir. Ülkemizde müzecilik eğitimi alanındaki yayınlar taranmış, müzelerde yürütülen ders programları incelenmiş, eğitim atölyelerinde uygulamalar katılarak araştırılmanın içeriği oluşturulmuştur.

Bulgular

Bu bölümde yer alan bilgiler ve görseller, Fethiye Erbay tarafından yazılan Müzecilik Eğitimi alanındaki yayınlarından; Müzeleri Kurumlaştırma Çabası adlı kitabı'ndan yola çıkılarak, yurtiçi ve yurtdışı müzelerin atölyelerinde düzenlenen eğitim uygulamalarına katılarak hazırlanmıştır.

Müzelerde İnfomal Eğitim Çalışmalarının Önemi

Müzelerde ziyaretçiler, tanıdık temalar ve deneyimler üzerinden eser ve sergi alanları ile bağlantılı kurarak duygusal etkileşime girerler. Müze atölyelerinde yapılan eğitim etkinlikleri ile kişisel etkileşimine dönüşür ve paylaşım süresi uzar. Çocukların eserlerle güçlü bağlar kurabilmeleri için tanıdık yaşam deneyimlerini gerçekleştirecekleri mekanlar olarak müzeler yaşantımızda önemlidir. Günümüzde müzelerin öğrenme ortamları, motive edici alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Ellen and Principal, 2012).

Smithsonian Enstitüsü Doğa Tarihi Ulusal Müzesi Eğitim uzmanı, Adam Blankenbicker'in; *"Müzelerde Gayri Resmi Fen Eğitimi- Kazayla Öğrenme(Informal Science Education in Museums – Learning by Accident)"* adlı makalesinde; informal eğitimi sınıf ortamı dışında resmi olmayan ortamlarda öğrenme olarak nitelendirmiştir. Bu gayri resmi ortamlarda sınıf ortamından daha az baskı vardır. Bu yüzden öğrenme eğlenceli olarak kendiliğinden gelişir. Merak uyandırır. Bilime ve çevreye olan duyarlılık artar, birlikte üretme çabası doğar (Blankenbicker, 2012). Bu tanımlar eşliğinde müzeler informal mekanlar olarak her yaş grubuna farklı meraklar uyandırır. Müzeler gittikçe artan oranda örgün eğitimi tamamlama görevi üstlenmişlerdir. Bu özellikleri ile müzeler, okulların sunduğu eğitime destek kurumlar olarak çalışmalarını geliştirmektedirler.

Müzeler ise gerçek nesnelere ele alma, sorunları çözme ve başkalarıyla etkileşim kurma fırsatları sunar. Diğer sosyal medya (TV, radyo, kitaplar) fiili nesnelere veya diğer insanlarla etkileşime girme veya bunlara katılma fırsatı sağlamaz. Daha çok pasif öğrenme deneyimleri yaratır. Müze atölyelerinde çalışmalar; dokunabilir, tutabilir veya yeniden yaratılabilir olması doğal merakları tatmin ederek, eğlenceli çalışmalara dönüşmesi yeni öğrenme fırsatları olarak karşımıza çıkar (Blankenbicker, 2012). *Müzeler*, ilgi çekici, hikaye anlatan, hayal kurduran eyleme dönüşen, eğlenceli, katılımcı aktif eğitim çalışmaları ile yaratıcılığı artırır. Müze atölyelerinde çeşitli öğretim araçları, simülasyon programları ile interaktif eğitim gerçekleşir. Müzelerde eğitsel oyun programlarının ortak hedefi, bir öğretim çevresi ve ortamı yaratarak öğrenmenin gerçekleşmesine, yeteneklerin geliştirilmesine yardımcı olmaktır. Bu eğitimsel oyun programları gerçek ya da gerçek olmayan bir durum ya da olayı canlandıracak tarzda hazırlanır. Müzelerin eğitim ve tasarım atölyelerinde hikaye anlatma, interaktif showlar, skeçler, yaratıcı drama/tiyatro gösteriler ve stand up'lar ile amaçlanan eğitimin etkili olması sağlanır.

Ben Garcia; *En İyi Neyi Yaparız (What We Do Best Making the Case for the Museum Learning in its Own Right)* adlı müze öğrenme konusundaki makalesinde; *"Müzelerin öğrenme gücünü tekrar gözden geçirmeliyiz. Müze öğrenimi eşsiz, çok yönlü ve yüksek dereceli duygusal ve bilişsel gelişime ilham verir. Günümüzde, pek çok resmi eğitim kurumu değişime uğradı. Refah ve entelektüel güçlenmeyi sağlayabilen ortamlar olarak müzeler birey ve toplulukları eğitime görevi yeniden tanımlandı. Eğitim ve gayri resmi ve örgün eğitimi*

◆ Fethiye Erbay

önemseyen bir paradigma içinde müzeler tamamlayıcı ve hayat boyu öğrenme mekanları olarak yeniden eğitim görevi sorgulandı. Müze okulu programları genellikle K-12 içeriğini desteklemek üzere tasarlanmış eğitim programlarına müzeler eğitim bölümleri ile yeni imkan sundu: Yapılandırmacılık, özgürce seçmeli öğrenme ve içsel *motivasyon artırıcı, ilerici ve alternatif eğitim çalışmaları büyük oranda müzelerin eğitici rolünü değiştirdi. Standartlaştırılmış testler ve azaltılmış eğitim fonları eğitim politikalarındaki değişimler müzelerde öğretimle ilgili yaklaşımların yeniden değerlendirilmesini zorunlu kıldı. Müzelerin ve okulların her birinin yeniden keşfedildiği, yeni görevler yüklediği bir dönemde yaşamaktayız. Artık müzelerin değeri her zamankinden daha fazla ifade edebilir oldu. Müzelerde eğitim yeniden canlanıyor ve bu dönüşüm öğrencilere ulaşmanın yeni yolları olarak görülüyor*” (Garcia; 2012,s.50). Artık müzelerin eğitim değeri her zamankinden daha fazla öne çıkmıştır. Müze ziyaretçileri üzerinde olumlu sosyal davranışların geliştirilmesi ve dönüşümün sağlanmasında müzelerin rolü giderek artmaktadır. Öğrenme yaklaşımının başarıyla sonuçlanması, içsel motivasyonun artırılmasında müze profesyonellerine informal eğitim odaklı çalışmalarının önemi artmıştır.

Müzelerin yeni mesaj dili olarak kullandıkları informal eğitim modelleri; öğrenilen bilgilerin pekiştirilmesini ve daha rahat bir ortamda tekrar edilmesini sağlamaktadır. Müzede oyunlar, öğrencilere neşeli ve rahat bir ortam sağlamakta, sınıf dışı mekanlar olarak, müze eğitim ve tasarım atölyelerinde uzmanlar eşliğinde çalışmalar gerçekleştirilmektedir. Bireysel yetenek ve farklılıkları ortaya çıkararak, geliştiren, kurallara uymayı, kişilerarası iletişimi öğreten, oynarken eğitmeyi amaçlayan müzelerin eğitim ve öğretim rolleri artmaktadır. Müzeler kurdukları eğitim ve tasarım atölyelerinde çeşitli yaş guruplarına ve yetişkinlere yönelik eğitim çalışmaları giderek artmaktadır (Erbay,2016).

İnformal Eğitim Çalışmalarının Müze Eğitim ve Tasarım Atölyeleri Örnekleri Üzerinden İncelenmesi

Türkiye de birçok müze sergileme çalışmalarını daha anlamlı kılmak, tanıtım ve etkileme sürecini uzatmak amacı ile atölye çalışmalarına ağırlık vermişlerdir. Müzelerimizde yıllarca el yordamı ve gönüllülük anlayışı ile yürütülen müze eğitim çalışmaları son yıllarda profesyonel eğitim çalışmalarına dönüşmüştür. 2010 yılından itibaren müzeler eğitim bölümleri kurarak okullarla işbirliği içinde atölye çalışmaları sürdürmektedirler.

Bu çalışmanın amacı kapsamında; birden fazla eğitim ve tasarım atölyeleri bulunan müzeler örnek olarak inceleme konusu olmuştur. Rahmi M. Koç Müzesi, Santral İstanbul Enerji Müzesi, İstanbul Modern Müzesi, Pera Müzesi ve Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi eğitim bölümlerinin yürüttüğü birden fazla atölye çalışmaları informal eğitim örnekleri üzerinden aşağıda incelenmiştir.

1-Rahmi M. Koç Müzesi Eğitim Çalışmaları

Müzenin eğitim atölyelerinde; ilköğretim okulları eğitim çalışmaları, 2002 yılından itibaren İstanbul Valiliği ile İl Millî Eğitim Müdürlüğü tarafından onaylanmış ve okulların kullanımına sunulmuştur. Bu paket sayesinde öğretmenler ve öğrenciler, seçilmiş olan eserler konusunda daha detaylı bilgi edinmektedirler. İlköğretim okullarına yönelik eğitim projeleri kapsamında anasınıfı eğitim paketi, fen ve teknoloji atölyesi eğitim projesi, renkli matematik dünyası, bakım-onarım atölyeleri, eğitim projesi gibi çeşitli adlarda eğitim ve öğretim çalışmaları sürdürülmektedir. Bu çalışmalarda incelenen eserler ile müfredat programı arasındaki bağlantılar kurularak gerçekleştirilir. Ziyaret öncesi ve sonrasında sınıfta yapılabilecek çalışmalarla ilgili öneriler tanınlanır. Program kapsamında genel bilgi verilmesinin yanında, çizimler, fotoğraflar, sorular, cevaplar, tartışma konuları ile müzede ve sınıfta yapılabilecek etkinlikler eğitim ve öğrenmenin temelleri oluşturulur.

Rahmi M. Koç Müzesi'nde hafta sonu eğitim atölyelerinde boyama, astronomi, heykel, kukla, film, denizcilik, dans ve drama alanlarında atölye çalışmaları yürütülmektedir. Belirli haftalarda temalı eğitim etkinlikleri, konunun uzmanları ve sanatçıları tarafından 4 ile 14 yaş aralığındaki ziyaretçilere verilmektedir.

Rahmi Koç Müzesi'nin renkli matematik dünyası; eğlen ve öğren bölümünde; interaktif deney setleri ile matematik çalışmalarının sevdirmesi amaçlanmaktadır. 32 adet deney seti çalışmaları ile interaktif deneyler yaparak eğlenerek öğrenmek hedeflenmektedir. Lise ve meslek lisesi öğrencilerine yönelik Atölye Eğitim Projesi, 2007 yılından itibaren restorasyon atölyesinde; eski eserlere değer verme ve onları koruma bilinci kazandırılmaya çalışılmaktadır. Bu atölyeler tasarım, mutfak, boyama, bitki, sinema, matematik, enerji, denizcilik, biyoloji, astronomi, heykel, kukla, drama vb. çok geniş bir yelpazede uygulayarak, öğrenebilme imkânı sunulmaktadır. Astronomi atölyesinde tüm gök cisimleri ve Güneş Sistemi'nin evrendeki oluşum süreci eğitim uzmanları eşliğinde anlatılmaktadır. Biyoloji atölyesinde, DNA'nın kalıtsal yaşam şifresi ile ilgili bilgiler aktarılmaktadır. Enerji atölyesi doğal kaynaklara ve enerjiye olan talebin giderek artması, nüfus, sanayi, kentleşme ve küreselleşme üzerindeki etkilerine dikkat çekilmektedir. Matbaa atölyesinde; matbaa teknolojisinin tarihi serüveni grafik ve bilgisayar destekli baskı teknolojisine yönelik çalışmalar deneyerek, öğrenmektedirler.

Bu atölye çalışmalarında öğrenciler; merak, araştırma, keşfetme ve inceleme tutkusunu canlı tutmak amacıyla eğitim çalışmaları sürdürülür. Müzede açılan bilim ve teknoloji atölyelerinde öğrenciler; deney ve gözlem yaparak-yaşayarak öğrenebilmektedirler. Eğitim atölyelerinde öğrenme eğlence ile birleştirilerek farklı yaratıcı deneyimlere dönüşmektedir. Uygulamalar ile sebep-sonuç ilişkisi kurabilme, yorumlama, analiz ve sentez yapabilmek gibi bilimsel yöntemlere yönlendirilmesi hedeflenmektedir. Gezici MÜZEBÜS Projesi ile müzeye gelemeyen öğrencilerin ayağına müzeyi getir-

◆ Fethiye Erbay

mek hedeflenmektedir. Kısıtlı imkanları olan müzeye gelemeyen çocuklara müzeyi tanıtmak, farklı ve yaratıcı, araç ve yöntemlerle eğitim alma şansını sunmak amacı ile müze dışı eğitim hizmetleri verilmektedir.

(http://www.rmk-museum.org.tr/rmk_hafta_sonu_egitim_atolyeleri.htm)

(Fotograf 1) Rahmi M. Koç Müzesi Sanat Atölyesi (Kaynak:<http://www.rmk-museum.org.tr/default.aspx>)

(Fotograf 2) Rahmi M. Koç Müzesi Astronomi Atölyesi (Kaynak:<http://www.rmk-museum.org.tr/default.aspx>)

2-Santral İstanbul Enerji Müzesi Eğitim Çalışmaları

Müzenin eğitim atölyelerinde; 22 etkileşimli bölümde deneysel bilime ağırlıklı sergiler ile interaktif çalışmalar sürdürülmektedir. Okul Programları, okul turları; müfredat programlarını destekler tarzda düzenlenmiş olup, çocukların, gençlerin okul deneyimlerini zenginleştirmeyi geliştirmeyi hedeflemektedir. Müzede çocuklara aktif öğrenme deneyimleri yaşatma amaçlı çalışmalara yer verilmektedir. Öğrencilere, gençlere ve yetişkinlere yönelik okul öncesi yaş guruplarından lise düzeyine kadar 4 farklı yaş kategorisi için ayrı ayrı santral atölye çalışmaları düzenlenmektedir. Santral atölye çalışmaları kapsamında 4-12 yaş grubu öğrencilere yönelik bilim, sanat ve teknoloji odaklı çalışmalar yürütülmektedir. 13-16 yaş grubu genç ziyaretçilere ise video/ fotoğraf kameraları, dijital kurgu setleri, ses, ışık ve dekor malzemeleri aracılığı ile geleceğin yönetmen ve tasarımcılarını yetiştirecek eğitim ve öğretim çalışmaları düzenlenmektedir.

Çocuklar ve gençlere yönelik tasarlanan eğitim programları, atölye çalışmaları ve okul programları ile çocuklara, gençlere, okul ortamları dışında deneysel atölye çalışmaları ile interaktif çalışmalar sunulmaktadır. 2007 yılında Eğlence ile bilimin buluştuğu Enerji Oyun Alanı da bu etkinliklere eklenmiştir. Müzede Çocukistanbulenerji ve *çocukistanbulbilim* atölye çalışmaları adı altında enerji ve bilim temalı okul eğitim programları düzenlenmektedir.

Çocuk İstanbul Enerji başlığı altında, enerji kaynakları, enerji verimliliği ve enerji tasarrufu temalı enerji eğitimi programları gerçekleştirilmektedir. Çocukistanbulbilim başlığı altında Londra Bilim Müzesi ortaklığında gerçekleştirilen ve ortaokul öğrencilerini kapsayan Gizemli Kutular eğitim etkinlikleri bilimsel alanına merak uyandırmak amacı ile gerçekleştirilmektedir. Zoom Kindermuseum ortaklığında ilkokul 4. sınıfları kapsayan Kim Bilim İnsanıdır? interaktif atölye çalışmaları ile bilimsel yaratıcılığın geliştirilmesi amacı ile düzenlenmektedir.

çocukistanbulSERGi farklı temalı gezici sergiler düzenlenmektedir. 3. İstanbul Tasarım Bienali'nde çocuk ve genç atölye ve etkinlik programında, çocukların eli İstanbul'a geliyor, tasarımla büyümek gençlerin hayal ederek, düşünce gücünü geliştirip, yaratıcılıklarını öne çıkaracak yeni tasarım formları arayışlarına yöneltilmektedir. Şehir X projesi ile hayali bir kent kurulumu öyküsü üzerinden, tasarım süreci ve 3boyutlu teknoloji kullanımıyla gerçekleştirilmektedir. Çocukların İstanbul'u, Büyüyen Metropolda Büyümek başlıklı atölye ve sergi çalışmaları ile çocuklara yaşadıkları şehri keşfedip, sorgular çalışmaları yöneltilmektedir. Müzede genç ve yetişkinlere yönelik düzenlenen atölye çalışmalarında ise; edebiyat, müzik, sinema, fotoğraf, animasyon, makyaj ve moda konularında kurslar düzenlenmektedir.

2015 yılında başlatılan Toplum içinde Bilim (Sıs Catalyst) Projesi kapsamında geliştirilen Projede Avrupa'da çok sayıda uygulanan Aha Pasaportu uygulamaları geliştirilmiştir. Aha Pasaportu'nun Türkiye dağıtımı, proje partneri olan çocukistanbul tarafından gerçekleştirilmektedir. Çocukların kişisel öğrenme deneyimleri uluslararası pasaportları ile belgelendiği projedir. Bu proje kapsamında; informel eğitim (okul dışı eğitim) çalışmaları kapsamında çocukların her yerde bu deneyimlerini sahip oldukları pasaportlarına oradaki sorumlu kişilere mühür/damga bastırarak ya da imzalatılarak belgelemesi temeline dayanmaktadır. Pasaportuna kaydettiği bu öğrenme yolculuğu kalıcı ve sürekli bir şekilde dönüşecek, herhangi bir zamanda yeniden gözden geçireceği bir veriye dönüşmektedir.

(<http://www.santralistanbul.org/pages/index/enerji-muzesi-egitim-programlari/tr/>)

3-İstanbul Modern Müzesi Eğitim Çalışmaları

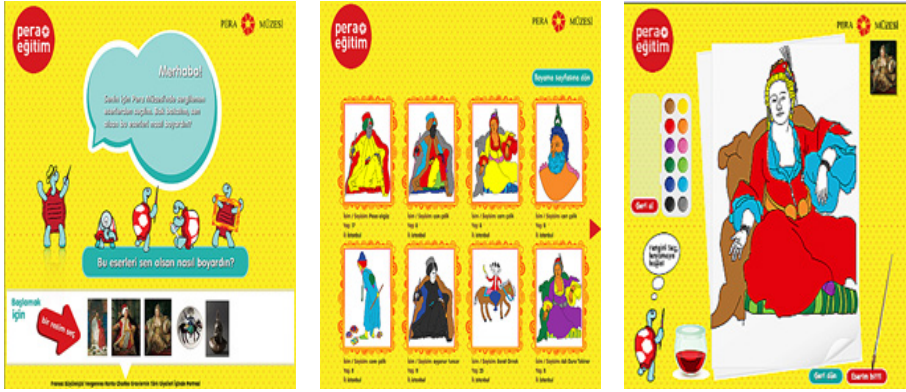
Müzenin eğitim atölyelerinde modern ve çağdaş sanatı hemen her yaş grubuna yönelik eğitim etkinlikleri düzenlemektedir. Müze tarafından düzenlenen okul programları kapsamında; anaokulu, ilköğretim ve ortaöğretim grupları ile yaş guruplarına uygun çalışmalar yürütülmektedir. Öğretmenlere ise özel desen, renk, portre konularında eğitim çalışmaları düzenlenmektedir. Atölye çalışmalarında çocukların, renklerle, lekelerle ve farklı sanat malzemeleriyle tanışarak, hayal güçlerini geliştirmek amaçlanmaktadır. Hafta sonu düzenlenen çocuk atölyelerinde ise çocuklar yanında aileleri ile birlikte sanatsal çalışmalar gerçekleştirilmektedir. Genç İstanbul Modern etkinlikleri kapsamında ise, Gençlik Programları düzenlenmektedir. Sanatçıyla buluşma çalış-

◆ Fethiye Erbay

malarında müze ortamında sanatçılar ile ziyaretçiler bir araya getirilmektedir. Atölye modern-sanat tarihi kursları düzenlenmektedir. Sanat tarihinden usta ressamların resimlerinden örneklerin yer aldığı bir sunumu izleyerek, resimlerden yola çıkarak o dönemleri ve kostümleri değerlendiriyorlardı. Prova mankenleri üzerinde tasarlanan kostümler giyilerek figürlü resim çalışmalarına atölye ortamında tamamlanmaktadır. Bilim ve plastik sanatlar alanındaki atölye çalışmaları ile çocukların soğan kabuğu, kum, yaprak gibi malzemelerin mikroskop altındaki görüntülerinden yola çıkarak bilimsel çalışmaların görsellerin su bazlı boyalar kullanarak resimleri yeniden tasarlamaktadırlar. Doğal bir malzemeyle çalışarak görsel ve yaratıcı dünyalarını geliştiren çalışmaları sanatçı ve zamanı koleksiyon sergisinde gezi ile tamamlanmaktadır. Eğitim ve tasarım atölyelerinde çocuklar kendi iç dünyalarını farklı yöntemlerle dile getirmelerine fırsat yaratılmaktadır. Müzenin eğitim bölümü; çeşitli kurumlara yönelik çeşitli konularda yetişkinlere özel eğitim programları düzenlemektedir. (http://www.istanbulmodern.org/tr/egitim/istanbul-modernde-egitim_380.html)

4-Pera Müzesi Eğitim Çalışmaları

Müzenin eğitim atölyelerinde çocuklar, gençler ve yetişkinler sanatla buluşturulmaktadır. Müze bilinci oluşturmak, sanatı ulaşılabilir kılmak ve izleyiciyle sergilenen eserler arasında iletişim kurmak amacıyla düzenlenmektedir. Pera Müzesi; çocuklara yönelik eğitim etkinlikleri açılan sergileri tamamlayıcı nitelikte gelişmektedir. Pera eğitim çalışmaları; Altın Çocuklar 16.-19. Yüzyıl Avrupası'n dan Portreler, Kesişen Dünyalar Sergisi, Kütahya Çini ve Seramikleri Koleksiyon Sergisi, Anadolu Ağırılık ve Ölçüleri Sergisi Eğitim Programları müzede açılan geçici sergilerin temalarından yola çıkarak düzenlenmektedir. Yorum ve yaratıcılığa dayanan eğitim çalışmaları eserler üzerinde değerlendirmeler yapılırken yaratıcılık desteklenmektedir. Dijital ortama taşınan sanatsal etkinlikler içinde Pera Eğitim Sanal Galeri çalışmaları kapsamında;“ Eserini Yarat” dijital projesinde sanatsal çalışmalara dijital ortamda katılım sağlanmaktadır. Pera eğitim programları, koleksiyon sergilerinin yanı sıra, süreli sergiler için de, farklı yaş gruplarına okul gruplarına çocuklara, yetişkinlere ve engellilere yönelik yaratıcılığı geliştiren çeşitli atölye çalışmaları yürütülmektedir.(<http://peramuzesi.org.tr/Icerik/Pera-Egitim-Hakkinda/31>)

Resim 1-Pera Müzesi Eğitim Sanal Galeri Çalışmaları

5-Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi Eğitim Çalışmaları

Müzenin eğitim birimi 2002 yılında kurmuş, ilk kez öğrencilere müze bahçesinde arkeolojik kazı çalışmaları yaptırarak, arkeoloji alanına merak uyandıran etkinliklere imza atmıştır. Müze onarım ve teşhir tanzim çalışmaları nedeniyle eğitim çalışmalarına geçici olarak ara veren müze; eğitim atölyesinde yaş gruplarına göre çeşitli atölye çalışmaları yaptırılmıştır. Öğrenciler için düzenlenen müze gezisinin ardından gerçekleştirilen atölye etkinliklerinde antik dönem teknikleri ile sikke basımı, kil çamur üzerine çivi yazısı ve mozaik çalışmaları yürütülmüştür. Müze bünyesinde okullarda düzenlenen ve seminerler şeklinde uygulamalar, atölye çalışmalarıyla müze eğitimi etkinlikleri olarak sürmektedir. Ağırlıklı olarak 4. 5. 6. ve 9. Sınıflarla gerçekleştirilen eğitim çalışmaları müze uzmanları rehberliğinde müze gezisi ve atölye etkinlikleri şeklinde randevu sistemiyle yürütülmektedir. Sikke basma makinası ile sikke bastırılarak, kil tabletler üzerine çivi yazısı yazdırılarak tarihe ilgi uyandırılmaya çalışılmıştır. Görme engelli öğrenciler müzede gezdirilerek, bazı kabartma eserlere dokunmalarına izin verilmektedir. Eserlerle ziyaretçiler arasında algılama, tasarlama ve iletişim kurma becerileri geliştirilmeye çalışılmıştır. Eğitim Birimi'nde görevli uzmanlar sadece müze içinde değil, müze dışında düzenlenen şenlik ve festivallere katılarak, müzeyi tanıtmaya, arkeoloji çalışmalarını sevdirmeye ve kültür varlıkları tanıma, koruma alanında bilincin gelişmesine katkı sağlamaktadırlar.

(<http://www.anadolumedeniyetlerimuzesi.gov.tr/TR,77776/egitim-birimi.html>)

(Fotograf 3) Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi Sanat Atölyesi Sergisi
(Fotograf4) Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi Seramik Atölyesi

Müzelerinin eğitim atölyelerinde gerçekleştirilen eğitsel ve yaratıcı çalışmalar, çocukların kişisel gelişimini destekler. Maket, kostüm yapımının yer verildiği müze tasarım atölyelerinde çocukların el ve motor davranışlarının geliştirilmesi hedeflenir. Resim, seramik, film, fotoğraf, basit eser onarımları, arkeolojik kazı çalışmalarının yürütüldüğü müzelerin eğitim ve tasarım atölyelerinde çocukların sanatsal yetilerinin geliştirilmesine yönelik çalışmalar yürütülür. Özellikle sanatsal çalışmaların öne çıktığı tasarım atölyelerinde; farklı malzemeyi kullanma ve tanıma fırsatı yaratılarak, kendi tasarım ve maketlerini yapan çocukların yaratıcılıkları gelişmektedir. Bu atölyelerde çocuklar, inovasyon ve yaratıcılıklarını geliştirici yeni tasarımla dönüştürülen üretimler ortaya koyarlar. Tiyatral uygulamalar ile çocuklar kendi beden dilini tanıma fırsatı bulurlar. Beden dilinin kullanılması ve geliştirilmesini hedefleyen tiyatro atölyelerinde, çocuklar hem eğlenmekte, hem de yaratıcılıkları gelişmektedir. Hikaye anlatıcılığı, drama çalışmaları ile hayal kurma ve gelecek düşlerini şekillendirecek deneyimler kazanma üzerine uygulamalar çevre ile iletişimlerini artırır. Sanat atölyelerinde çocuklar motor davranışlarını geliştirirken, birlikte ortak çalışmalar üretirler. (Erbay,2009)

Günümüzde yaşam boyu eğitimi amaçlayan informal müze eğitim programları tüm yaş gruplarına göre planlanmalıdır. Müzeler informal eğitim çalışmaları kapsamında okul dışı mekanlarda öğrencilere, engellilere ve çocuk ziyaretçilere eşit ve paylaşımcı eğitim fırsatı yaratılmalıdır. Bu amaçla hazırlanmış eğitim ve öğretim programları; çocuklara, gençlere ve yetişkinlere sıra dışı deneyimler yaşatmakta, onları yeniden öğrenme deneyimlerini ortaya çıkarmaktadırlar. İnformal eğitimin gerçekleştiği müze atölyeleri uzmanlar eşliğinde yeniden öğrenme deneyimleri sunmaktadır. Müzeler interaktif etkinlikler ile farklı yaş gruplarına dönük, zengin içerikli eğitim programlarına her geçen gün yenilerini eklemektedirler. Müzeler eğlenerek ve aktif katılımcı olarak öğrenilen programlar geliştirmeye devam edeceklerdir.

Bu müze atölyelerinde çocuklar kendi yaş gruplarıyla engelsiz, aktarımsız iletişim kurarlar. Çocuk ziyaretçileri yanında onlarla birlikte müzeye gelen aile bireylerini de etkinliklere dahil ederek, birlikte paylaşımda bulunma imkanı yaratılmaktadır. Dijital oyunlar gelecekte müzelerin atölye çalışmalarını daha da farklı boyuta taşıyacaktır. Yapay zeka, yeni yazılımlar müzelerin eğitim etkinliklerini, sergileme tekniklerini de değiştirmektedir. Dokunmatik ekranların, robotların, hologramların yer aldığı müzecilik sistemi, müzeleri sanat ve tasarım atölyelerinde de değişim yaratacaktır. Bu değişim eğitim ve öğretim modellerine yeni deneyimler ekleyecektir (Erby, 2016).

Sonuç ve değerlendirme

Son yıllarda çağdaş müzeciliğin en önemli görevi “infomal eğitim» olmuştur. Sosyal ve kültürel gelişimin bir parçası olan müzeler infomal eğitim çalışmalarını her geçen gün geliştirerek artırmaktadırlar. Müzeler yaptıkları eğitim etkinlikleri ile ziyaretçilerinin sosyal, duygusal, zihinsel, bedensel becerilerin gelişimine katkı sağlayarak, hayal güçlerini ve yaratıcılıklarını geliştirmeyi hedeflemektedirler. Müzeler erişilebilir, yaşayan müze anlayışı ile okullarla olan karşılıklı eğitim çalışmaları günden güne yaygınlaşarak, artmaktadır. Bunun yanı sıra gezici müze hizmetiyle müze dışındaki eğitim kurumları ile çeşitli projeler sürdürmektedirler. İlk öğretim okulları eğitim paketi öğrencilere derslik dışında keyifli deneyimler sunmaktadırlar. Uzman eğitimci eşliğinde düzenlenen eğitim etkinlikleri, yaratıcılığı geliştirici çalışmalara dönüşmektedir. Öğretmenler ve öğrencilere yönelik eğitim programları düzenlenmektedir. Müzeler hafta sonu eğitim programları yanında doğum günü partileri, şirket organizasyonları, sergiler düzenleyerek müze kullanımını artırmaya çalışmaktadırlar. Öğrenciler müzelerin bu etkinliklerine öğretmenlerinin gözetiminde ve planlı bir hazırlık yaparak katılmalıdır. Çoğu derslerin müzelerde uygulamalı olarak işlenebilmesi için öğrencilerin, hazırlıklı olarak müzeye gelmesi gerekir. Hazırlık, deneysel uygulama ve sürecin değerlendirilmesi çalışmaları, müze eğitim planlaması açısından önemlidir.

Müzeler çocuklara, gençlere yaratıcılık ve problem çözme becerisi kazandırma ve geliştirme temelli atölye çalışmaları düzenleyerek infomal eğitimi destekler. İnfomal eğitim çalışmaları; müze ortamını cazip hale getirir. Atölyelerde bu çalışmalara katılanlar üzerinde büyüleyici etki yaratır. katılımcı ve kalıcı bir öğrenme ortamı sunar. Gençlerin müzecilik etkinliklerine katılımını artırır, toplumda farkındalık yaratır. Eğitim ve tasarım atölyelerindeki etkinlikler öğrencilerin kişisel gelişimi için oldukça önemlidir.

Müzelerin öğrenme teorisine zemin hazırlayan yeni eğitim normları ile güçlü yönleri öne çıkmaktadır. Öğrenme yaklaşımının başarıyla sonuçlanması, içsel motivasyonun öneminin savunulması, müzeleri eğitim odaklı kıldı. Müzeler sahip oldukları eserlere anlam yükleyerek, geçmiş, bugün ve gelecekle bağlantı kurmamıza yardımcı olmaktadır. Müze ortamında öğrenmenin özünde motive edici güç olduğu unutulmamalıdır. Örgün eğitimde kullanılan nicel göstergelere karşı, müzelerde perfor-

◆ Fethiye Erbay

mans ve toplumsal değerlere dönüşen öğrenme deneyimleri; entelektüel disiplinler artası dil yarattı. Müzelerde öğrenmenin uzun soluklu ve etkili olması, müzeleri cazibe merkezlerine dönüştürdü. Müzeler eğitim üzerinden yeniden marka değer olarak tanımlandı. Müzenin kendine has güçlü nitelikleri yanında keşfedilecek daha pek çok alanları, gizemleri vardır. Bu da müzelerdeki informal eğitimi çekici hale getirmektedir. Müzelerin, keşfedilen, hayal edilen, mekanlar olarak değeri, informal eğitim çalışmalarını içinde giderek artmaktadır.

Kaynaklar

- Anderson, David and Cosson, Alex de and Intosh, Lisa Mc; (2015);Research Informing the Practice of Museum Educators: Diverse Audiences, Sense Publishers; Netherlands,
- Blankenbicker, Adam,(2012) Informal Science Education in Museums – Learning by Accident ,PlosBlog. (Erişim 5 Aralık 2016) <http://blogs.plos.org/scied/12/17/unintentional-learning-benefits-of-informal-science-education/>
- Bayülgen, Serap ve Mercin Levent;(2005); Görsel Sanatlar Eğitiminde Müze Eğitimi Ve Uygulamaları; Görsel Sanatlar Eğitimi DerneğiYayını,2, Ankara,
- Onur, Bekir (2002) ;Oyuncaklı Dünya, Dost Kitapevi Yayını, Ankara,
- Onur, Bekir (2016);Oyunlar ve Oyuncaklar Oyunun ve Oyuncağın Kültürel Tarihi; Kalem Kitap Yayını, Ankara,
- Dockett, S and Main, S and Kelly, L.(2011). Consulting Young Children: Experiences from a Museum Visitor Studies.14.(1):13(Erişim5 Aralık 2016) (<http://www.informaworld.com/smpj/content~db=all?content=10.1080/106455782011.557626>).
- Ellen, Mary and Principal, Munley; (2012) Early Learning in Museums A Review of Literature, Early Learning in Museums, Literature Review Smithsonian Institution ,MEM & Associates , April 2012(Erişim 5 Aralık 2016) <https://www.si.edu/Content/SEEC/docs/mem%20literature%20review%20early%20learning%20in%20museums%20final%204%2012%202012.pdf>
- Erbay, Mutlu; (2013), Sanat Eğitimi Üzerine; Beta Yayınları, İstanbul,
- Erbay, Fethiye ve Erbay, Mutlu; (2016), Değişen Üniversite Müzeleri; Edirne Üniversitesi Yayınları, Edirne,
- Erbay, Fethiye; (2009);Müze Yönetimini Kurumlaştırma Çabası (1984-2009) , Mimarlık Vakfı Enstitüsü Yayını, İstanbul,
- Erbay, Fethiye; (2012), Türkiye de Oyuncak Müzeleri ve Müzelerde Çocuklara Yönelik Çalışmalar; Oyuncak ve Çocuk Müzeleri Sempozyumu; Avrupa Oyuncak ve Çocuk Müzeleri Birliği'ne (TOYCO), Caddebostan Kültür Merkezi; İstanbul,19-20 Kasım

- Erbay, Fethiye; (1998), Eğitim Kurumlarının Müzelerin Kurumsallaşmasındaki Yeri, 4. Müzecilik Konferansı, Genel Kurmay Başkanlığı, Harbiye Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı Bildiri Kitabı, Harbiye Askeri Müze Yay, ss: 47-50, İstanbul, 16-18 Eylül
- Erbay, Mutlu; (2011); Müzelerde Sergileme ve Sunum Tekniklerinin Planlanması; Beta Yayınları, ISBN: 9786053774754, İstanbul;
- Erbay, Nuri Özer; (2014); Müzelerde İş Güvenliği Sorunsalı, Müzeler, Oyunlar Oyuncaklar ve Çocuklar; 9 Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fak. Müzecilik Böl. Yay. İzmir, ss:117-123
- Garcia, Ben (2012) (What We Do Best-Making the Case for the Museum Learning in its Own Right), Journal of Museum Education, Volume 37, Number 2, Summer pp. 47-56. (Erişim 5 Aralık 2016) <http://museumeducation.info/wp-content/uploads/2012/06/jme.v37.n2>.
- İlhan, Ayşe Çakır ve Artar, Müge; (2015) Müze Eğitimi Nasıl olmalı?, İstanbul Arkeoloji Müzeleri Konferansı, İstanbul, 22 Mayıs
- İnfomal Eğitim (Plansız Eğitim) (Erişim 5 Aralık 2016) <https://www.egitimkafe.com/informal-egitim-plansiz-egitim-nedir/>
- İstanbul Modern, İstanbul Modernde Eğitim, (Erişim 5 Aralık 2016) http://www.istanbulmodern.org/tr/egitim/istanbul-modernde-egitim_380.html (Erişim 5 Aralık 2016)
- Kate Darian-Smith and Carla, Pascoe, (2013); Children, Childhood and Cultural Heritag, Routledge, London, museums and informal education pedagogies for change, (Erişim 5 Aralık 2016) <http://infed.org/archives/e-texts/screven-museums.htm>
- lanckenbicker, Adam, (2012); Informal Science Education in Museums–Learning by Accident, (Erişim 5 Aralık 2016) <http://blogs.plos.org/scied/December/17/unintentional-learning-benefits-of-informal-science-education/sci-ed>
- Maiga Chang and Wu-Yuin Hwang and Ming-Puu Chen and Wolfgang Mueller (2011) Edutainment Technologies. Educational Games And Virtual Reality, Proceedings, Springer Press, ISSN 0302-9743 Canada, (Erişim 5 Aralık 2016) <http://maiga.athabascau.ca/publication/Editorial-2011-Edutainment2011.pdf>
- Pera Müzesi, Pera Eğitim Hakkında; (Erişim 5 Aralık 2016) <http://peramuzesi.org.tr/Icerik/Pera-Egitim-Hakkinda/>
- Rahmi M. Koç Müzesi; Müzede Eğitim; (Erişim 5 Aralık 2016) http://www.rmkmuseum.org.tr/rmk_ilkogretim_Okullari_Egitim_Paketi.htm (Erişim 5 Aralık 2016)
- Rahmi M. Koç Müzesi Hafta Sonu Eğitim Atölyesi; (Erişim 5 Aralık 2016) http://www.rmkmuseum.org.tr/rmk_hafta_sonu_egitim_atolyeleri.htm (Erişim 5 Aralık 2016)
- Robert, Tony; (2014); Building the Future of Education Museums And The Learning Ecosystem ISBN 978-1-933253-97-8, American Alliance of Museums; (Erişim 5 Aralık 2016) <http://www.aam-us.org/docs/default-source/center-for-the-future-of-museums/building-the-future-of-education-museums-and-the-learning-ecosystem.pdf?sfvrsn>
- Santral İstanbul, Enerji Müzesi Eğitim Programları; (Erişim 5 Aralık 2016) <http://www.santralisistanbul.org/pages/index/enerji-muzesi-egitim-programlari/tr/>

◆ Fethiye Erbay

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Edutainment> (Erişim 5 Aralık 2016)

<http://www.hurriyet.com.tr/yuzbinlerce-cocuk-muzede-ogreniyor-25144784> (Erişim 5 Aralık 2016)

<http://www.hands-on-international.net/pages/ambassadors.asp?p=1-0> (Erişim 5 Aralık 2016)

YENİ NESİL TEKNOLOJİLER İLE MÜZELERDE EĞİTİM

Mutlu ERBAY*

Öz: Bu çalışma yeni neslin, teknoloji odaklı isteklerinin, müze çalışmalarını zorunlu olarak değiştireceği görüşüyle, bu değişimin önemine dikkat çekmeyi amaçlamaktadır. Müzeler eğitim görevlerini sürdürebilmek için sürekli değişen dünyanın getirdiği yeniliklere açık olmak zorundadır. Müzeler inovatif/yenileşen, değişen koşullara ayak uydurabilmek için toplumsal, kültürel ve yönetsel ortamlarda, yeni eğitim yöntemleri kullanmak zorundadır. Müzelerde yeni nesil, klasik, durağan sistemler yerine dinamik yaratıcı sergi ve sunumları tercih etmektedir.

Müzeler, yeni deneyimlere dayalı öğrenme metotları ile bilgi çağında topluluğu eğitime görevini üstlenmişlerdir.

Yeni nesil hedef kitlenin istek ve ihtiyaçlarının değişmesi müze deneyiminin de değişimini sağlamıştır. Ziyaretçilere interaktif, yaratıcı, üretken ve sürdürülebilir eğitim becerileri kazandırmada müzelere yeni görevler düşmektedir.Çocuğun algı dünyasını şekillendirme konusunda müzeler kuşaklar arası farkı iyi tanımlayıp, bu değişimleri iyi gözlemleyip, çağa uygun eğitim çalışmaları yürütmelidir. Gelecekte yeni neslin, müzelerden farklı talepleri, müzeciler açısından sorun yaratabilir. Sürekli sanal ortamda alışan genç nüfus, müzelerde gerçeklik ile sanallık arasındaki çizgiyi tanımlamakta zorluk çekebilir.

Günümüzde müze çalışmaları, eğitim becerileri ile birlikte değerlendirilmektedir. Teknolojiyi ön plana çıkaracak şekilde yapılandırılan, eğitim programları hızlı değişime ayak uyduracak ve gelecekte teknolojiye aşına yeni nesil müzeleri kullanacaktır. Müzeoloji bu değişimi yakalayabilmek için yeni nesil teknolojik aletlere müzelerinde yer vermek zorundadır. Müzelerin teknolojiyi; bilgi sağlama, tanıtma, bilgi toplama, sergileme ve gösterim amaçlı kullanmaları, sürekli yeniliğe açık olmaları gereklidir. Müzeler de eğitim teknolojileri ile birlikte yeni neslin ihtiyaç ve isteklerine uygun olarak değişim gösteren kurumlar olarak karşımıza çıkacaklardır.

Anahtar sözcükler: Müze Teknolojileri, İnovatif, Yenileşme, İnteraktif Eğitim, Müze Eğitimi, Eğitim Becerileri

* Doç. Dr.; Boğaziçi Üniversitesi Güzel Sanatlar Bölüm Başkanı.

EDUCATION IN MUSEUMS WITH NEXT GENERATION TECHNOLOGIES

Mutlu ERBAY*

Abstract:

This study emphasizes the importance of this change, which will certainly change museum programs due to the technology-based demands of the quickly changing new generation.

Museums have to be open to the novelties brought by the constantly changing world in order to maintain their purpose, which is education. Museums have to use new education methods in social, cultural and administrative environments in order to keep up with innovative and changing conditions. In this century, museums undertook the duty to educate the public through learning methods based on new experiences in this age of information. The new generation prefers creative presentations that are converted to be dynamic, instead of the traditional static systems. The changing demands and requirements of this new generation target audience bring about a change in the mode of operation of museums. Museums have an extra duty to providing interactive, creative, productive and sustainable learning skills to their visitors. Museums have to define the difference between generations, accurately observe these changes and provide contemporary education programs in terms of shaping the children's perception. The different requests of the next generation will cause problems for museum administrators in the future. The youth is used to being constantly in the virtual environment, will have difficulties in defining the line between the real and the virtual in museums.

Today, museum studies have to be evaluated alongside learning skills. The education programs will that are restructured to emphasize technology be able to keep up with the quick pace of change. The new generation will that is very familiar with technology use the museums. Museology will be able to keep up with this change. The use of technology by the museums in order to provide information, promotion, information gathering, exhibition and display requires constant innovation. The museums will be able to change in accordance with the needs and demands of the new generation, along with educational technology.

Keywords: Museum Technologies, Innovative, Interactive Education, Museum Education, Education Experience

*Assoc. Prof. Dr.; Bogazici University, Department of Fine Arts.

Giriş

Günümüzde teknoloji yaşam biçimlerimizi değiştirirken, eğitim ve öğretim alanında öğrenilmesi gereken yeni becerileri de beraberinde getirmiştir. Yüksek teknolojinin müzelerde sıklıkla kullanılmaya başlamasındaki ana neden yeni nesli müzelere çekebilmektir.

Hızla değişen teknolojilerin kişiler üzerinde bıraktığı etkileri araştırmak ve eğitim sistemini ileriye yönelik nasıl geliştirilmesi gerektiği konusunda sorulara cevap bulmak amaçlanmaktadır.

Peter Vergo'ya göre 'Yeni Müzeoloji' adlı kitabında; müzeler zamanın değer yargılarını gösteren kurumlardır.(Vergo,2015,81) Günümüz hız ve bilgi ağı/network çağıdır. Özellikle internet üzerinden bilgi 1985 yılından bugüne 35 kat daha hızlı yayılabilmekte ve internet ortamında takipçi sayıları katlanarak artabilmektedir. Örneğin, Facebook, 12 yıllık, Instagram 3 yıllık geçmişi olmasına rağmen 5 ayda, *Angry bird* adlı internet çocuk oyunu ise 35 günde 50 milyon takipçiye ulaşması bilginin yayılım hızını göstermesi açısından önemlidir.

Çalışmanın Kapsamı ve Amacı :

Bu makale müzelerde teknolojinin kullanım alanlarını tespit etmek, yeni neslin bu teknolojileri müzelerde ne şekilde kullanacaklarını ortaya koymak ve müzelerin eğitime hangi yollarla yardımcı olabileceğini göstermek amacı ile yazılmıştır. Müzeler bilgiyi dünden bugüne, bugünden geleceğe taşıyan veri alışverişine tanıklık eden ve yeni nesil öğrencileri, geleceğe hazırlayan kurumlardır. Bu anlamda geleceği yeniden şekillendiren kültür kurumlarıdır. (Dartan,2016,56).

Araştırmanın Yöntemi :

Bu çalışma veri toplama yöntemi olarak doküman analizi kullanılarak hazırlanmıştır. Doküman analizi, araştırılması hedeflenen yeni teknoloji, yeni nesil eğitim becerileri ve müze olgusu üzerinden bilgi toplamayı sağlayan yazılı materyallerin ve kaynakların analizini kapsamaktadır. Toplumun eğitime görevini üstlenen müzeler yeni deneyimlere dayalı öğrenme metotları ile ziyaretçiyi yeni bilgi çağına kazandırmayı hedeflemektedir. Okul-müze işbirliğini cevaplayabilmek için yeni neslin neye gereksinim duyduğu, ilgi alanlarını, nasıl öğrendiği ve müzelerin kullanım amaçlarını araştırmak gerekmektedir.

Bugün artık elimizdeki akıllı cep telefonları ile birden fazla iş yapılabilir. Akıllı cep telefonları; fener, yön bulma, pusula, fax aleti, yerbildirme, video, fotoğraf albümü, ölçme gibi daha bir çok kullanım imkanı sunmaktadır. Telefona yüklenen programlarla, her gün daha çok işletim unsuru kazanan internet uygulamaları yaygınlaşmaktadır. Örneğin internete yüklediği youtube videosu ile *Justin Bieber* adlı Amerikan pop yıldızı bir ayda ünlü olmuştur. Türkiye'de *Öykü ve Berk Gürman* kardeşlerin youtube yüklediği müzik videosu onları bir gecede tanınır kılmıştır. Youtube'a

yükledikleri bir video ile ünlenen bu iki kardeş kısa sürede milyonlarca hayran kazanmıştır. Hızlı üretim, reklam, tıp, eğlence, eğitim alanlarını etkilemekte bilgiyi adeta ışık hızıyla yaymaktadır.

Nesnelerin interneti ile iş yapış şekillerimiz değişmiştir. 4.0 Sanayi Devrimi ile iki robotun bir araya gelerek robot yapabildikleri bir dünyada, öğrencilerimiz artık program yazmayı bilmek zorundadır. Sürekli değişmeye de devam eden bu dünyada değişime ayak uydurarak (inovatif/yenileşme) yaratıcı, üretken ve sürdürülebilir bir dünya yaratmak için öğrencileri yetiştiren biz öğretmenlere bu noktada büyük görev ve sorumluluklar düşmektedir. (Erbay,1999, 12)

Bugün müzelerde sanal gerçeklik, dokunmatik aletler, 3 boyutlu yazıcılar yer almaktadır. 3 boyutlu yazıcı ile fikirlerimiz ve çizimlerimiz 3 boyutlu yeni tasarımlara dönüşebilmektedir. Yeni tasarımlarla dönüşen eğitim modellerinde aşağıdaki sorular giderek önem kazanacaktır.

- Bu şartlar altında önümüzdeki yıllarda yeni nesil nasıl bir eğitim sistemine ihtiyaç duyacaktır?
- Bu eğitim sisteminde müzelerin yeri nedir? Okul-müze ilişkisi nasıl olacaktır?
- Müzeler ve okullar kendi üzerine düşen görevin farkında mıdır?
- Okul-müze işbirliği nasıl gerçekleşecektir? soruları yeni eğitim programlarını etkileyecektir.

Yeni neslin eğilimleri konusunda araştırmalar yapan Ufuk Tarhan, bugün yaşayan jenerasyonu aşağıdaki şekilde sınıflandırarak tanımlamaya çalışmıştır (Tarhan, 2016, 13).

- 1) *Baby Boomers Kuşağı* (1946-71 yaş/1964-52 yaş): II. Dünya savaşı sonrası doğanlar, yaklaşık 1 milyar insan tüketim ekonomisinin temellerini atan nesil olarak bilinirler.
- 2) *X Kuşağı* (1965-52 yaş / 1979-37 yaş): 68 kuşağı da denen özgürlükçü, savaşa karşı, apolitik, redçi hippie nesildir.
- 3) *Y(neden) Kuşağı* (1980/35 yaş -2000/17 yaş): Bilgisayarlarla, mobil iletişim ve internetle tanışan ilk nesildir.
- 4) *Z Kuşağı* (2001-16 yaş 2010/7 yaş): mobil telefonsuz ve sosyal medyasız dünyayı bilmeyen her an on-line yaşayan nesildir. (Kısa, 2017,152)

2016 yılı itibariyle bir değerlendirme yapıldığında anaokul, ilkökul, ortaokul ve lise eğitimi alan öğrencilerin büyük bir bölümü Z kuşağını temsil eder. Z kuşağının en belirgin özelliği, internet ve mobil teknolojileri kullanmayı sevmeleridir. Bu kuşak, yeni teknolojiler ile birlikte büyüyor, artık sokakta oynamıyor ve doğada fazla zaman geçirmiyor. Akıllı telefonlar sayesinde sosyal ilişkilerini yürütüyorlar. Z kuşağı özgür ve rahat olduğu bir okul arıyor. Gününü, bir sınıfın içinde değil atölyelerde, kütüphanede, spor salonunda, bahçede geçirmeyi istiyor. Çoklu öğrenme ortamı sağlanmasına

◆ Mutlu Erbay

ihtiyaç duyuyor. Kişiyi özel eğitim, güvenliği olan okul yerine güvenli ortam sağlayan, özel okula değil kendini özel hissedeceği okula gitmeyi arzu ediyor.

Z kuşağının beklentilerini dengeli bir şekilde karşılamak ve tüketimin bu kadar hızlı olduğu günümüzde, daha çok üretebilen, çok yönlü düşünebilen, sorgulayan, yaratıcılığı gelişmiş bireyler yetiştirmek, eğitim hedeflerinin başında gelmektedir. Okullarımızı Z kuşağına hitap edecek şekilde yapılandırma çalışmaları sürdürülmektedir.

2016-2017 eğitim öğretim yılında okullarımızda kurduğumuz inovasyon/yenileşme merkezleri, internet tabanlı okul radyoları, kapalı devre televizyon yayınları, dijital araştırma bölümlerinin eklendiği kütüphanelerimiz çevreci projeler Z kuşağına hitap etmektedir. Üniversite kolej işbirliği ile üreten nesillerin yetiştirilmesi için çalışılmaktadır. (Kutoğlu, 2016,45)

5) *Alfa Kuşağı* (2011-7 yaş 2017 -0 yaş): internete hakim, baş döndürücü teknolojik gelişmeler çağının bireysel çocukları, olarak sınıflandırılabilir. *Alfa Kuşağı* çocukları, düşüncelerini saniyeler içinde paylaşma kabiliyet ve kolaylığı ile doğar. Yüksek teknoloji iletişimin hakim olduğu tamamen on-line/mobil çağın ilk dijital dünya neslidir. Bütün bilgiye sahip, ama derinleşmeyen, sorgulamayan, çabuk sıkılan bir nesildir. Teknoloji patlamasının en yüksek hızına ulaştığı ve baş döndürücü dönüşümlerin yaşandığı çağa gözlerini açan yeni nesildir. Bu çocuklar, bugüne kadar nesillerin gördükleri hiçbir örneğe benzememektedir. Bilgi teknolojileri onların telefonlarının ucundadır. Bugüne kadar var olan bütün bilgilere adeta akıllı telefonlar aracılığı ile anında sahip olurlar (Tarhan, 2017, 153) Ansiklopediyi bilmeyen, sözlük kullanmayan, hayatında hiç bir zaman dilekçe ve mektup yazmamış olan bir jenerasyondur.

6) *Screenager* (Ekran nesli): 2025 yılında eğitim kurumlarında %35 oranında hakim olacakları düşünülmektedir. Sosyal medyada aktif, ekranlar ellerinde büyümüş ve gelecekte topluma hakim olacağı düşünülen bu nesil, özellikle aynı anda birden fazla iş yapabilen, hafızada fazla veri tutmayan Google'a sorarız şeklinde bir algıyla büyüdükleri söylenebilir. Aynı zamanda, kendine odaklı, kişisel, veriyi kolay yaymakta sakınca görmeyen, kişisel iletişimden çok makina aracılığı ile iletişim kurmayı seven, ödül ve övgüyü hemen bekleyen, becerikli ve akıllıdırlar. Öte yandan ekran nesli, kültürel derinliğe ve geniş düşünceye sahip olmayan, çabuk sıkılan, diplomaya/deneyime ve kıdeme değil becerilere, yenilikçiliğe, teknolojiye yatkınlığa güvenen ya da önem veren bir nesil olarak da tanımlanabilir. Ayrıca, bu neslin ünlü ve tanınmış olmayı arzulayan ve bunun için çalışan böyle kişilere heves eden ve saygı duyan bir nesil olacağı düşünülmektedir.

Süper kuşak Z kuşağı hakkında Biriz Kutoğlu, *"Teknolojinin yoğun olduğu bir dizi beklenti arasında Z kuşağı daha sevecen ve bilgili öğretmenlere ihtiyaç duymaktadır"* der. Sevgisini gösteren öğretmenlerle birlikte katı disiplinden uzak, olan Z kuşağının kendileri ile birlikte oluşturduğu sıcak ortam onları daha da mutlu etmektedir. Z kuşağı, toplum ve çevre sorunları, hayvan hakları konularında, doğadaki canlıların yaşamlarına duyarlıdır.

Bu noktada, bu özelliklere sahip bu kuşağı eğitmek ve geleceğe hazırlamak elbette geçmişe göre büyük farklılıklar gösterecektir. Hızla gelişen bilgi çağında, öğretmenin, tutumu, beceri ve yaklaşımlarının yanı sıra okulda uygulanan yöntemlerde ayrıca oldukça belirleyici bir rol oynamaktadır. (Kutoğlu, 2016, 47)

Okul, aile, teknoloji, kontrol edemediğimiz internet, oyunlar, sanal ortam, çocuğun algı dünyasını şekillendirmektedir.

Z Kuşağı ile iletişimlerini güçlendirmek isteyen öğretmenler bilişim teknolojilerine hakim olmak ve bunu eğitsel hedefleri doğrultusunda gerçekleştirmek zorundadır. Bilişim teknolojileri okur yazarlığı için STEM uygulamaları ve MAKER hareketine yönelik eğitimlerle öğretmenlerimizin mesleki gelişimi sağlanmalıdır. Mesleki formasyon öğretmenlerinin gelişmeleri için ders içerikleri sözü edilen yöntemler ile kullanılan teknoloji, yeniden gözden geçirilmekte ve ihtiyaçlara göre değiştirilmektedir. (Tarhan, 2017, 74)

STEM: Fen, Teknoloji, Mühendislik ve Matematik kelimelerinin baş harflerinin birleşiminden oluşmaktadır. STEM öğrencinin fen ve matematik derslerinde öğrendiklerini günlük hayatta mühendislik ve teknoloji ile birleştirerek kullanması amacıyla oluşmuş bir eğitim modeli yaklaşımıdır. Bu yaklaşımda öğrenciler ders programlarında öğrendikleri bilgileri, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda yeniden tasarlayarak uygulayarak, çözüme ulaşmaktadırlar. Böylece, öğrenme de kalıcı hale gelmektedir. Bu eğitim modelinin çocuğa katkısı çağın eğitim becerilerini kazandırmasıdır. Yani çocuk problem çözme, eleştirel düşünme, çok yönlü düşünme, yaratıcılık, sorgulama gibi eğitim becerilerini bu süreçte kazanmaya başlar. 2017 yılında STEM+A projesine art/sanat eklenmiştir. MAKER projesi ise “*düşün, tasarla sende yap*” projesidir. Çocuklara üretim yeteneğini de kazandırmak, yeni üretim araçlarını kullanırmak ve üreten bir düşünce anlayışını aşılacak projenin temel hedeflerindedir. Her iki projede de yaratıcı, yenilikçi, girişimci, eğitim politikalarının sonucudur. (Kutoğlu, 2016, 18)

2000 yılından sonra doğan, Milenyum nesli olarak da adlandırılan nesil, Z Kuşağı MAKER projesi ile 2017 yılında düzenlenen Eğitim Teknolojileri Fuarında uygulama alanı bulmuştur. Bu fuarda ilk ve ortaokul öğrencileri uygulamalı eğitim ile bilgilerini hayata taşımaktadırlar (Resim I) Müzeleri ve okulları eğlenirken öğrenilen, yaratıcılığın geliştirildiği, öğrencilerin severek gittiği yerler haline getirmeliyiz. Günümüzde müze çalışmaları, eğitim becerileri ile birlikte değerlendirilmekte sunum, koruma ve bilgi aktarma alanlarında teknolojiyi ön plana çıkaracak şekilde yapılandırılmaktadır. Bunun en önemli sebebi ise, müzeleri eğitimin önemli bir kurum haline getirerek yeni nesil teknolojilere aşına olan çocukları müzelere çekebilmektir

temel amacı eserleri korumanın yanında, yeni neslin bu eserlerden bilgi edinmesini sağlamaktır. (F. Erbay,2009, 180) Bilgi teknolojileri, müzelere bilgisayar ortamında aranan bilginin kısa sürede bulunmasını, depolanmasını, gerektiğinde kolayca ulaşılmasını sağlar.

Müzedeki eser sayısı, eserin türü, sergi alanları, müze faaliyetleri gibi müze hakkında bir çok bilgiye bilgisayar terminalleri aracılığı ile ulaşılabilir. Bu verileri içeren bilgiler, müzeciler ve müze konusunda araştırma yapan kişiler için çok değerlidir. Ayrıca müze hakkında bilgi sahibi olmak isteyen yeni nesil ilk bilgiyi internetten, web sitelerinden aldığı kadar youtube, facebook, tumber, linked, messenger, instagram, whatsApp, twitter gibi sosyal ağlardan da elde etmektedir. Bilgi bilişim teknolojileri ile müzenin, okulun, ailenin denetim ve kontrol mekanizmasının dışına çıkmış bulunmakta, böylece bilginin erişilebilir olması daha da kolaylaşmaktadır. Örneğin, koltuğunuzda oturup bilgisayar, cep telefonu, i-pad ile dünyanın en ünlü müzelerini ve sanat galerisini 360 derecelik programlarla gezebilir, sanat eserleri ile ilgili ayrıntılı bilgilere ulaşabilirsiniz. Binlerce web sitesi, müze bilgilerini sanal ortamda kullanıcılarına büyük veri (*big-data*) yardımı ile aktarmaktadır. Bazen youtube aracılığı ile müze hakkında hazırlanmış belgesellerle yeni nesil ziyaretçiye bilgi ulaştırılır. Fakat kullanıcının bilgiyi seçmesi, ayıklaması ve koruması gerekir. Bu durumda yaşça küçük olan yeni nesil doğru, gerekli bilgiyi seçemeyebilir.

Resim 2-Londra Savaş Müzesi Dokunmatik Sistemler X Kuşağı (M.Erbay Arşivi 1994)

◆ Mutlu Erbay

1994 yılında Londra Savaş Müzesi; Dokunmatik Sistemleri müzesinde ilk kez kullanıldığında çocuk ziyaretçilerin yoğun ilgisini çekmiştir.(Resim 2) Bugün müzelerde kullanılan teknolojiler ziyaretçilere bilgiyi karekod, dokunmatik ekranlar, 3D, sanal düzenlenmiş ortamlar (Bilim, Planatoryum müzeleri), eğlence merkezleri, canlandırmalar yanında müzelerde hareketli panolar, dijital etiketler, simulatörler, audiovisual sistemler, kulaklıklar, fotoğraflar, film/video/CD-VCD/İnternet/twiter/facebook/youtube gibi yeni medya yolu ile aktarmaktadır.

2. Bilgi Toplama Amaçlı Eğitim Çalışmaları

Bir müze için hizmet verdiği yeni nesil ziyaretçiler hakkında bilgi toplanması turizm sektörü açısından da önemlidir. Her müzede oluşturulabilecek bilgi sistemi ile müzelerin ziyaretçi profilleri ortaya çıkar.

Dünya müzelerinin teknolojiden yararlanması düşüncesinin altında öncelikle hızlı, bilgi toplanması düşüncesi yatmaktadır. Bilgisayar müze kullanıcılarının yaşı ve cinsiyeti, bilgisayarla müzeye ulaşan işlemin süresi, bireyin ne kadar sıklıkta müzeyi ya da sanal ortamda müze arama motorunu kullandığı, hangi yolun takip edildiği ve ziyaretçinin soruları veya sorunları bilgi kaynağını oluşturur.

Müze ziyaretçilerinin demografik özellikleri, müze kullanım amaçları, ziyaretçi profili, ziyaret sıklığı, müzede kalış süresi, ulaşım hakkındaki bilgilerin toplanması gibi konularda bilgi teknolojileri yolu ile dünya müzeleri için pek çok veri biriktirilmekte ve işlenmektedir. Önümüzdeki yıllarda bilgiyi toplamak, değerlendirebilmek ve bilgi güvenliğini sağlamak karşılaşacağımız en önemli sorunlu konular olacaktır.

2005 yılında, facebook icadından önce müzeler doldurulan anket sayıları, bireysel gözlem, giriş ücret gelirleri, satış gelirleri, dağıtılan broşür sayıları, çekilen fotoğraf adedi, gelen mektuplar, anı defterine yazılan yazılar, satılan katalog sayıları ile veri toplanması mümkün iken bugün youtube da izlenme oranları, twitterde konu olmak, gönderilen e-mail mesajları, facebook sayfasının beğenilmesi, yer alan fotoğraflar yüz ve sözcük tanıma aracılığı ile çeşitli şirketler internet ortamında görünürlüğünü, yeni nesil alıcıların profillerini, yaş grubunu, ilgi alanlarını, kullandıkları markaları, kadın ya da erkek oldukları ile ilgili bilgileri, e mail adreslerini, telefon numaralarını, eğilimlerini, fikirlerini ya da mekan konumları hakkında bilgileri toplamakta ve bu bilgileri kolaylıkla değerlendirebilmektedir.

Resim 3- Londra İmaj Müzesi, (M.Erbay Arşivi 1994)

1994 yılında Londra İmaj Müzesi ziyaretçilerin güvenliği için ilk kez kamera sistemi ile odaları izlemiştir. Müzede kontrol odasını ziyaretçilere göstererek ziyaretçilere bilgi vermişlerdir (Resim 3) Toplanan bu dijital veri bilgileri, müzenin gelecek politikalarını belirlemenin yanında, uzman çalıştırırken, yatırımlarını yaparken, misyon-vizyon aktivitelerini kararlaştırırken, paydaşların saptanmasında ve stratejileri belirlemekte ve kesinleşmesinde de kullanılabilir. Örneğin; müzeyi ziyaret eden ziyaretçi kitlesi içinde çocuk ziyaretçiler çoğunlukta ise müze gelişen stratejilerini bu veriye göre yeniden değerlendirir. (N.Erbay, 2014, 3)

Yeni nesil ziyaretçiler teknolojiyi daha çok kullanacakları için, müzeye dokunmatik ekranlar alınabilir. Kullanılacak olan 3 boyutlu yazıcılar, sanal gözlükler, sanal ortamlar, robotlar onların ilgisini daha da çekerek, müzede kalış sürelerini arttıracaktır. Müze promosyonlar, yatırımlar, hizmet alımları, yüksek teknolojinin müzede kullanımını hedef kitleye odaklı olmaktadır. Bu açıdan da müzelerin ziyaretçi hakkında veri toplaması müzeler için gereklidir.

Son yıllarda eğlence sektörünün gelişmesi ile dünya müzelerinde yeni gösterim tekniklerinin kullanılması kendini iyiden iyiye hissettirmektedir. Böylece ticari sektörden gelen ve müzeleri etkileyen rekabet korkusu ortaya çıkmıştır. Rekabet duygusu-

◆ Mutlu Erbay

nun varlığı, sürekli değişen yenilenen teknolojilerin müzelerde kullanılması geleneksel müzeleri zorlamaktadır.

3. Robotlar ve Sanal Gerçeklik Uygulamalı Eğitim Çalışmaları

Sanal gerçeklik teknolojisi eğitimde kullanılmak üzere geliştirildiğinde, interaktif eğitim sistemi ile öğrenciler ders sırasında dersin içeriği ile ilgili bir uygulamanın yapıldığı ortamda derse devam edebilmektedir. Öğrenciler sanal gerçeklik teknolojisi sayesinde müzeye gitmeden müzenin içeriğini gezebilir, anlatılan konuları, eserleri ve uygulamaları eş zamanlı olarak inceleyebilirler. Sanal gerçeklik eğitimi okul mekanı ile müze mekanını örtüştürerek, yeni tasarımların yaratılmasına imkan vermektedir (+ Eğitim Dergisi, 2016, 139).

1997 yılında Almanya'nın Bonn şehrinde bulunan Deutsches Müzesi'nde ilk kez. "Rhino" adlı robot, müzede ziyaretçilere eserler hakkında bilgi vermiştir. 1998 yılında "Minerva" adlı robot Amerika'da Washington, DC'de Ulusal Amerikan Tarihi Müzesi'nde kullanılmıştır. Bu iki prototip robot, müze için üretilmiş ilk rehber robotlardır. Washington Üniversitesi tarafından oluşturulan hareketli robotda müze de eğitim çalışmalarında kullanılmıştır. Robotlar özellikle çocuk ziyaretçilerin ilgisini çekmektedir. Yüksek teknoloji odaklı çalışmalar ile desteklenen eğitim çalışmaları müzelerde yerini almıştır (Cinnamon, 2012, 190).

Sonuç ve değerlendirme:

Yüksek teknoloji, müzelerde yeni nesil ziyaretçilere bilgi sağlama ve tanıtım amacı ile kullanılmaktadır. Bu araştırma kapsamında müze çalışmaları, hedef kitlesinin özelliklerine göre değişecektir. Xyz kuşaklarından farklı olarak alfa kuşağı müze ve eserleri ile ilgili bilgileri kısa ve öz dijital metinler halinde elde etmek istemektedirler. Bilgiye daha çabuk ve istedikleri anda ulaşmak, dokunmatik ekranlardan bilgi edinmek istemektedirler. Bu kuşaklar arası farklılıklar müzelerin sergileme ve sunum çalışmalarını yeniden gözden geçirerek, değişmelerine neden olmaktadır. Dokunmatik ekranlarla canlandırılmış sergi ortamlarında, akıllı teknolojiler, sanal gerçeklik, uzaktan erişimli teknolojileri bu kuşağın müzeleri kullanımını artıracaktır. Bu artış müzeleri uzaktan erişim ortamlarını artıracaktır. Müze rehberleri yanında sorulara cevap verebilen robotlar, müzelerdeki yeni gösterim teknikleri arasında yer alacaktır. Müze eğitim çalışmaları dijital teknikler ile farklı boyutlara taşınmaktadır. Bu dijital gösterim teknikleri, bilim merkezleri yanında modern sanat müzelerinde, tarih ve etnografya, bilim ve teknoloji müzelerinde sıklıkla kullanılmaya başlanmıştır (M. Erbay, 2002, 8).

2017 yılında İstanbul Lütfü Kırdar Kongre Merkezi'nde düzenlenen Eğitim Teknolojileri Fuarı'nda robotlar eğitim ve müze hakkında sesli ve hareketli bilgi vermişlerdir (Resim 4). Bu tip robotlar ve akıllı teknolojiler gelecekte müzelerde ve eğitim kurumlarında öğretime destek materyal olarak karşımıza çıkacaktır.

Resim 4- Robotlar ve Sanal Gerçeklik, *Alfa Kuşağı Oyuncakları* (M.Erbay Arşivi 1994)

Yeni nesil teknolojiler ile müzelerde eğitim verirken çocuklarımıza kaybettikleri duygusal bağları hatırlatmak ve gerekirse onlarla yeniden bağ kurmamız gerekecektir. Çocuklarımıza sınır koymaktan korkmamak gerekir. Aksine çocuklarımız mutlu ve sağlıklı bir şekilde büyümeleri için sınırlara ihtiyaç duymaktadırlar. Sosyal becerileri çocuklarımıza öğretmek onları sosyal yaşama davet etmemiz gerekecektir. MAKER, STEM+A hareketlerini çocuklarımıza göstererek onların öğrenme yollarını genişletmeliyiz. Çocuklar müzelerimizde yüksek teknolojinin yanında onlara rehberlik edecek ve yönlendirecek, büyüklerine ihtiyaç duyduklarını hiçbir zaman unutmamak gerekir.

Eğitim kurumları, müzeler yeni teknolojilerin kullanıldığı ve geliştirildiği yerlerdir. Gelişen teknolojiye bilinçsiz teslim olmak, kuşakların gelişimini olumsuz yönde etkileyecektir. Teknoloji gelişmelerini aileler ücretsiz çocuk bakıcı hizmeti olarak görebilmekte ve çocuklarına istedikleri her türlü dijital aleti almaya çalışmaktadırlar. Bu durum, çocuklar tatminsiz bir hale getirmektedir. Oysa, çocuklarımızın duygusal gelişim için onları her şeyi istedikleri anda istedikleri şekilde elde edemeyecekleri anlatılmalıdır. Teknolojiyi doğru ve yerinde kullanmak müzelerde, okullarda kazandırılması gereken eğitim ve öğretim faaliyetleri arasında yer almalıdır. Çocuklarımız her ne kadar sınırsız ve sonsuz bir internet erişimi isteseler de bunun doğru olmadığı, doğa ile iç içe başka sosyal aktivitelerinde yaşamlarını değiştireceği bilgisi verilmelidir. Bu

◆ Mutlu Erbay

noktada, sosyal beceri kazandırma, duygu ve düşüncelerini söyleyebilme yetilerini de geliştirmeliyiz. Hiperaktif öğrenci davranış modelleri olsa da sırasını beklemeyi bilmelidir. Ortak çalışmalara yönelik, paylaşma duygusu artırılmalıdır. Gençlerin her istediklerinin anında olamayacağı, her zaman kazanamayacakları öğretilmelidir. Yaşamında uzlaşmanın önemi kavratılmalıdır. Büyüğe saygı, “*lütfen, pardon, özür dilerim, teşekkür ederim*” gibi kelimeleri sıklıkla kullanmaları kişisel gelişimleri açısından da önemlidir. Bu davranış modelleri insan olmanın getirdiği özellikler olarak müzelerin çalışma ortamlarında özellikle uygulanmalıdır.

Müzeler hakkında, sadece müzeye gelen ziyaretçiler içerisinde değil, aynı zamanda müzeye gelemeyen insanlar arasında da anket ve araştırma yapılmalıdır. Çünkü asıl olan müzeye gelmeyenleri müzeye getirme yollarını araştırmak ve ona uygun yenilikler yapmaktır. Müzelerin bünyesinde yapılması gereken değişiklikleri saptamak için yapılacak araştırmalar çok çeşitli olmakla birlikte müze dışına yönelecek çalışmaları internet aracılığı ile yapmak mümkündür. (Buyurgan, 2005, 129)

Yüksek teknolojiler müzelerde uygulama alanı bulduğu kadar, eğitim kurumlarında da kullanılmaktadır. Müzeler yeni teknolojiyi bilgi sağlama, eserleri tanıtmaya, ziyaretçi eğitimi konularında kullanılmaktadır. Önümüzdeki yıllarda, her alanda olduğu gibi müze teknolojisi gelişerek karşımıza çok farklı boyutlarda çıkacaktır. Sergileme ve teknoloji alanında, her değişim, müzeciliği daha da ileriye götürecektir ve insanlık mirasını güvence altına alacak yenilikler ile bu mirası yeni yüzyıllara taşıyacak ya da kalıcı bir şekilde bir sonraki kuşaklara aktaracaktır.

Gelecekte müzeler yeni nesillerin ilgi, istek ve ihtiyaçlarına göre yeniden şekillenecektir. Kod yazabilen yeni nesil müzeleri kendi isteklerine ve uzmanlık alanlarına göre şekillendirmek istemeleri muhtemeldir. Müze, iş dünyası ve eğitim kurumlarının gelecekte ortaklaşa çalışmaları beklenebilir. Müzelerin yönetim şekillerini, iş durumlarını, kurumsal ihtiyaçlarını sözleşmelerini ve iş modellerini yeni neslin ihtiyaçlarına göre değiştirmek zorunda kalacaktır. Çağdaş müzecilik anlayışında ziyaretçiye hızla ulaşabilmek önemlidir. Müzeler hızla zamansız ve mekansız olma yolundadır. Sanal ortamda fark yaratan marka değeri olan, kişiselleşmiş, eş zamanlı, internet ortamında bilgi çoğu zaman zamansız, mekansız, rakipsiz ve hedef kitesizdir. Yeni müzecilik anlayışında müzeler sürekli yenilenmekte ve gelişerek, çağa ayak uydurmak durumunda kalmışlardır. Bunu gerçekleştirirken de yeni nesil ziyaretçi kitlesinin istek, ilgi ve becerilerini göz önünde bulundurmaları zorundadırlar.

Kaynaklar

- Buyurgan, Serap ve Mercin Levent (2005), Görsel Sanatlar Eğitiminde Müze Eğitimi Ve Uygulamaları; Görsel Sanatlar Eğitimi Derneği Yayını, Ankara, sayı 2, s.129.
- Dartan, Alpaslan (2016) Haber; +artı Eğitim Dergisi, Artı Eğitim Yayınları, Ankara, sayı 140,s.56-57.
- Erbay, Fethiye (2009) Sanatın Yönetimi'nin Boyutları, Kültür Üniversitesi Yayınları, İstanbul, no:93, s.56.
- + artı Eğitim Dergisi (2016), Artı Eğitim Yayınları, Ankara, sayı 139, s.135.
- Erbay, Mutlu (2002) Gelişen Teknoloji Karşısında Müzelerin Değişen Konumu, 6.Müzecilik Semineri Bildirileri, Harbiye Askeri Müzesi ve Kültür Merkezi, İstanbul, s.27-30.
- Erbay, Nuri Özer (2014) New Dimension of Art Education in Museums, The Anadolu International Symposium on Arts Education Anadolu – Isae, Eskişehir, s.14-16.
- Kısa Umut, (2017) Kendini İşten Fethet, Sola Unitas, İstanbul, s.152.
- Kutoğlu, Biriz, (2016) Haber; + artı Eğitim Dergisi, Artı Eğitim Yayınları, Ankara, sayı 140, s.46.
- Legutko, Cinnamon Catlin (2012) Interpretation: Education, Programs, and Exhibits Stacy; Altamira Press, U.K
- Tarhan Ufuk (2017) T – İnsan, Ceres Yayınları, İstanbul, s.74.
- Tarhan Ufuk (2016) Platin Dergisi, İstanbul, sayı.18,s.13-15.
- Vergo Petro (1989) The New Museology, Reaktion Books Ltd.,UK, s.230.

MÜZE VE TARİHİ MEKÂNLARDA UYGULANAN ANLATICI TERMİNOLOJİSİ TARİH EĞİTİMİNE NASIL DÂHİL EDİLEBİLİR?*

Neval AKÇA BERK**

Öz: Bu çalışmanın amacı, alan yazında yapılan çalışmalar ışığında müze ve tarihi mekânlarda uygulanan anlatıcı terminolojisini ortaya koyarak, yapılan uygulamalara ilişkin olumlu örnekleri sunmaktır. Dolayısıyla söz konusu çalışmada; bu örneklerden hareketle gerçekleştirilen uygulamaların tarih eğitimine nasıl dâhil edilebileceği tartışılmış, son yıllarda sınıf dışında alternatif bir eğitim-öğretim ortamı olarak müze ve tarihi mekânların kullanılması konusunda yapılan çalışmalara katkı sunulması hedeflenmiştir. Çalışma nitel araştırma deseninde tasarlanmış, veri toplama yöntemi olarak doküman analizi kullanılmıştır. Bu amaçla ilgili müzelerin ve tarihi mekanların resmi internet siteleri, yayınlamış oldukları yazılı ve çevrimiçi belgeler yoluyla müzelerde ve tarihi mekanlarda uygulanan anlatım türleri sınıflandırılarak örneklendirilmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda müze ve tarihi mekânlarda gerçekleştirilen uygulamalar ve anlatıcı sunumlarının alanında uzman profesyonel kişiler tarafından gerçekleştirildiği, tarih eğitimi kapsamında öğrencilerin bu süreçte izleyici/ziyaretçi olarak yer aldığı ve sınırlı bir şekilde aktif olarak uygulamalara katıldığını ifade etmek mümkündür. Tarih eğitiminde sınıf dışında alternatif bir eğitim-öğretim ortamı olarak kullanılabilir müze ve tarihi mekânlarda yaratıcı drama çalışmaları, tarihsel canlandırma gibi uygulamalarla öğrencilerin doğrudan bu mekânlarla iletişime geçtiği uygulamaların yanında anlatıcı yorumları da benzer amaçlar için kullanılabilir. Bu tür uygulamalar öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerini, tarihsel empati becerisini ve öğretim programında yer alan bir çok beceriyi etkili bir şekilde geliştirebileceği; öğrencilerde söz konusu mekanlara ilişkin farkındalık kazandırabileceğini ifade etmek mümkündür.

Anahtar kelimeler: Müze, Tarihi Mekân, Anlatıcı Türleri, Tarih Eğitimi

* Bu makalenin bir bölümü 20-22 Mayıs 2015 tarihleri arasında İstanbul Deniz Müzesi Komutanlığı tarafından düzenlenen "Türkiye'de Müzecilik: Yeni Kavram ve Uygulamalar Sempozyumu"nda sunulmuştur.

** Yrd.Doç.Dr.; Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Ortaöğretim Sosyal Alanlar ve Türkçe Eğitimi Bölümü Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı.

HOW THE NARRATOR TERMINOLOGY IN MUSEUMS AND HISTORICAL PLACES CAN BE INCLUDED TO HISTORY EDUCATION?*

Neval AKÇA BERK**

Abstract: The aim of this study is to present positive examples about applications made, by demonstrating the narrator terminology applied in the museum and historical places in the light of studies held in the field. Therefore in the study, moving from these examples it has been argued that how the practices realized can be included to history education, and having contribution for studies carried out about the usage of museum and historical places as an alternative educational environment outside the classroom in recent years, has been targeted. The study has been designed in a qualitative research design and document analysis has been used as data collection method. For this purpose, the narrative types applied in museums and historical places through the written and on-line documents published in the official internet sites of related museums and historical places, have been classified and exemplified. According to the findings, it is possible say that applications and narrator presentations carried out in museums and historical places have been realized by the experts and professionals in the field; in the scope of history education the students have taken part as spectator/visitor in this process, and they have participated limitedly and actively. In history education, in addition to applications in which students directly communicate with applications such as creative drama studies in museums and historical places that can be used as an alternative educational environment outside the classroom, and historical animation the narrative comments also can be used for similar purposes. It is possible say that such applications can develop effectively the historical thinking skills, the historical empathy skills of students and many skills in their education program; can give awareness to students about these places.

Key Words: Museum, Historical Place, Narrative Types, History Education

Giriş

Yaşam boyu öğrenme ilkesinden hareketle herkesin her yaşta ve koşulda öğrenebileceği en uygun ortamı sunan mekânlardan biri, müzeler ve tarihi mekânlar olarak

* A part of this article was presented at " Museology in Turkey: New Concept and Applications Symposium" held in İstanbul on May 20-22, 2015 by Istanbul Naval Museum Command.

** Assist. Prof. Dr., Cukurova University, Faculty of Education, Department of Social Studies Teaching.

karşımıza çıkmaktadır. Müze kavramının ilgili alan yazında birçok tanımı bulunmaktadır. Uluslararası Müze Konseyi (ICOM-International Council of Museums) 2007 yılında müze kavramı için yapmış olduğu tanımı güncellemiş ve müzeyi şu şekilde tanımlamıştır: *“toplumun ve gelişiminin hizmetinde olan, halka açık, insana ve yaşadığı çevreye dair tanıklık eden malzemelerin üzerine araştırmalar yapan, toplayan, koruyan, bilgiyi paylaşan ve sonunda inceleme, eğitim ve zevk alma doğrultusunda sergileyen, kar düşüncesinden bağımsız sürekliliği olan bir kurumdur.”*

Müzeler temel olarak kendi konu alanları içinde, insanlık için değerli eser toplamakta, bu eserlerin korunmasını sağlamakta ve bunları toplumun gelişimi için sergilemeyi amaçlamaktadırlar. Amerika Sanat Müzeleri Birliği'ne göre müzeler *“eğitsel ya da estetik amaçla, profesyonel uzman kadro ile nesnelere toplayan, yorumlayan ve topluma düzenli bir programla sergileyen kurumlar”* olarak tanımlanmaktadır (Ören, 1998). Amerikan Müzeler Birliği (AAM) ise *“müzelerin halka hizmet görevinin içinde eğitimin bulunduğu”* ve bunun daha yaygın olarak uygulandığını belirtmektedir (Boyer, 1996). 1984 yılında Amerikan Ulusal Sanat Eğitimcileri Topluluğu toplantısında müze eğitimi ile ilgili olarak; görsel algılamayı ilerletme, sanat ve sanat müzeleri hakkında olumlu duygular yaratma, sanatı değerlendirme, kültürel şartları öğretebilme gibi amaçlardan bahsedilmektedir (Maccario,2002).

Erbay (2011), müzelerin *“günümüzde, toplumun bilimsel ve kültürel geçmişini yansıtan ve geleceği biçimlendiren öğeleri sanat ve kültürle birleştiren eğitim kurumları”* olduğunu ifade etmektedir. Tüm bu sürecin temelinde de müzelerin materyal bulma, koruma ve araştırma amaçlarının yanında eğitim amaçlarının da göz ardı edilemeyeceği de ortadadır. Müzeler artık sadece dokunulamaz, eskiden kalmış üzeri tozlu eserlerin, cam kapaklı dolaplar içinde sergilendiği yerler değil aksine insanlığın ortak mirasının koruyucusu ve aktarıcısı kurumlar olarak değerlendirilmektedir (Levy, 2001).

Tarihi mekân ise tarihi ve arkeolojik niteliğe sahip yapı ve anıt-heykel olabildiği gibi tarihi bir sokak; bir ulusun kaderine yön vermiş bir olayın ve savaşın geçtiği bir yer ya da bir kişinin doğduğu yaşadığı bir yer de olabilir. Tarihi mekânlar tarihi yapılar, müzekentler ve savaş meydanlarıdır. Tarihi yapı arkeolojik kazılarla ortaya çıkarılan harabe ve antik kentlerdeki tapınaklar ve tiyatrolar olduğu kadar geçmişte yapılmış cami, medrese, anıt mezar, türbe ve çeşme gibi yapılar da olabilir. Bu tür mekânların öğrenciler tarafından ziyaret edilmesi ziyaret edilen tarihi mekânda yaşayan kişi ya da olaya ilişkin merak uyandırabilir. Gerald A. Danzer'e göre eğitimsel açıdan düşünüldüğünde bir yapının ve yerin tarihi mekân olabilmesi için toplumun veya ulusun; tarih olarak adlandırdıkları daha geniş bir anlatı ile bir yapı ya da yeri ilişkilendirmesi ve anlamlı kılması gerekmektedir (Aktaran Ata, 2002: 154).

Yukarıda bahsedilen tanımlardan, müze ve tarihi mekâna yönelik beklentilere ilişkin ifadelerden hareketle; müzelerin ve tarihi mekânların iletişim ve eğitim işlevinin ön plana çıktığı söylenebilir. Bu bağlamda müzeler ve tarihi mekânlar iletişim işlevini

gerçekleştirirken farklı uygulamalarla ziyaretçileri müzeye, tarihi mekâna çekerek, ziyaretçilerin araştırma ve değerlendirme yoluyla gereksinimlerini keşfeden; entelektüel gereksinimlerine eğitim ve eğlence yoluyla cevap veren etkinlikleri içermelidir (Güleç& Alkış, 2003). Dolayısıyla söz konusu bu etkinlikler içerisinde sergiler, programlar, sosyal etkinlikler, broşür ve kitaplar, turlar, tarihsel canlandırma uygulamaları ve yaşayan tarih anlatımı gibi yöntemler bulunmaktadır. Bu tür yöntemler örnekleme, araştırma, rol yapma, yeniden sahneleme ve tiyatro performansı gibi uygulamalarla birlikte anlatıcı terminolojisini de içermektedir.

Müzelerde (özellikle açık hava ve yaşayan tarih müzeleri) ve tarihi mekânlarda gerçekleştirilen etkinlikler eskinin kültürünü, teknolojisini ve alışkanlıklarını yeniden insanların görüşüne sunmaktadır. Buradaki amaç müzelerin eğitim işlevi üzerine odaklanıyormuş gibi görünse de söz konusu uygulamalarla yapılanlar eğitimden daha fazlasını kapsamaktadır. Çünkü insanlar müzeler ve tarihi mekânları farklı nedenlerle ziyaret etmektedir. Örneğin öğretmenler sınıf içi etkinlikleri için öğrencilere tarih hakkında daha fazla bilgi vermek amacıyla öğrencileri bu mekânlara götürürken, aileler ise hem eğiten hem de eğlendiren yöntemler aramaktadır. Diğer insanlar da tarihi yerlerden, geçmiş hissinden, özgün deneyimlerden ve nostaljiden zevk aldıkları için buraları ziyaret etmektedir (Roth, 1998: 10).

Bu bağlamda farklı gerekçelerle müzeler ve tarihi mekânları ziyaret eden kişilere yönelik olan anlatıcı terminolojisi; kültürü, insanları ve doğal olayları topluma aktarmayı içerir. Müzelerde ve tarihi mekânlarda gerçekleştirilecek etkinlik programında anlatımı gerçekleştiren kişiler; canlandırılan tarihi çevre ile ilgili örnekleri, söylemleri ve iletişimi birleştirerek kullanır. Bu nedenle anlatıcı terminolojisi; iletişim, tarih, teknoloji ve tiyatro gibi beceri isteyen alanları kapsamaktadır. Söz konusu alanla ilgilenenler tarih, kültür ve bağlantılı konularda geniş ve özel bir anlayışa sahip olmalı ve izleyicilere bilgiyi yetkin bir şekilde iletebilmelidir (Roth, 1998).

Araştırmanın Amacı

Tarihin konu aldığı geçmişte yaşayan insanlar, yaşadıkları dönemde günümüzde yaşayan insanlardan çok daha farklı tutum ve değerlere sahip bir şekilde geleneklerini uygulamışlardır. Bu durumda günümüzde eğitim alan öğrencilerin yalnızca tarih ve sosyal bilgiler gibi dersler kapsamında bu insanların hayatlarını anlamasının ve yorumlamasının zor olabileceğini ifade etmek mümkündür. Müzeler ve tarihi mekânlarda, bu mekânlarda öğrencilerle gerçekleştirilebilecek anlatıcı terminolojisine yönelik uygulamalar; geçmişin deneyimlerine ilişkin öğrencilerin farkındalık oluşturmada, öğrencilere geçmişte yaşananları deneyimlemeleri için tarih eğitimcilerine fırsat sunmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmanın amacı; alan yazında yapılan çalışmalar ışığında müze ve tarihi mekânlarda uygulanan anlatıcı terminolojisini ortaya koyarak, yapılan uygulamalara ilişkin olumlu örnekleri sunmaktır. Bu çalışma özelinde olumlu örneklerden hareketle, gerçekleştirilen uygulamaların tarih eğitime nasıl dâhil edilebile-

ceği tartışılmış, son yıllarda sınıf dışında alternatif bir eğitim-öğretim ortamı olarak müze ve tarihi mekânların kullanılması konusunda yapılan çalışmalara katkı sunulması hedeflenmiştir.

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma nitel bir araştırma deseninde tasarlanmış olup veri toplama yöntemi olarak doküman analizi kullanılmıştır. Doküman analizi, araştırılması hedeflenen olgu ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsadığından basılı ve elektronik kaynakları incelemek ve değerlendirmek için kullanılan sistematik veri toplama yöntemlerinden biridir. Nitel araştırma tek başına bir veri toplama yöntemi olabileceği gibi diğer veri toplama yöntemleriyle de beraber kullanılabilir. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ve olaylar hakkında bilgi içeren materyallerin analizini kapsar. Tarihçiler, antropologlar ve dil bilimciler sık sık yararlanırlar. Hangi dokümanın önemli veri kaynağı olacağı araştırma problemi ile yakından ilgilidir (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 187-188). Bu amaç doğrultusunda müzelerde ve tarihi mekânlarda uygulanan anlatım türleri ve bu türler içerisinde benimsenen yaklaşımlar doküman incelemesi yoluyla tespit edilmiştir. İlgili müzelerin ve tarihi mekânların resmi internet siteleri, yayınlamış oldukları yazılı ve çevrimiçi belgeler yoluyla müzelerde ve tarihi mekânlarda uygulanan anlatım türleri sınıflandırılarak örneklendirilmiştir.

Anlatıcı Terminolojisi ve Türleri

Geçmiş yolculuk edilebileceğini ya da geçmişte bir araştırmacı gibi dolaşabileceğini düşünmek insanı heyecanlandıran, insanda merak uyandıran bir durumdur. Bu durumdan hareketle Jay Anderson (1984), yaşayan tarih meraklılarının geçmişe ilgi duymalarının üç ana nedenini; bireylerin içinde buldukları şimdiki zamandan kaçma isteği, eski çağlara özlem duyması ve eski zamanlardaki günlük yaşama duydukları merak olarak açıklamıştır.

Alan yazında *anlatıcı/yorumlayan* olarak nitelendirilen kişilerin eğitim temelli kollarına, müze ve tarihi mekânlara ilgi duyduklarını ifade edilmekte ve anlatıcı/yorumcu olarak müze veya tarihi mekânda yer almalarının nedeni ise öğretmenler, müze görevlileri ya da gönüllülerin tümünün kendiliğinden bu özelliğe sahip olmadığı için tarihi diğer insanlar için daha anlamlı hale getirmekten zevk almaları olarak açıklanmaktadır (Roth, 1998).

Anlatıcı terminolojisinde anlatıcı/yorumlayan özelliğine sahip bireylerin; müze ve tarihi mekânları ziyaret eden kişileri geçmişe götüren kişiler olduğunu söylemek mümkündür. Anlatıcı/yorumlayan kişi, müze veya tarihi mekân ziyaretçilerini geçmiş yolculuğa çıkarırken; bulunduğu tarihi karakteri dramatik bir içerikte, dinleyicilerin birkaç kişi arasında geçen sahneye kulak misafiri olmalarını sağlayarak ya da bir saatliğine sahneyi ünlü biri gibi kullanarak ve sonra programın sonundaki sorulara cevap vererek gerçekleştirmektedirler.

Yaşayan tarih müzelerinde, açık hava müzelerinde ve tarihi mekânlarda yaygın olan diğer bir yöntem ise rol yapma/karakter canlandırmadır. Bu yöntemde müze veya tarihi mekân ziyaretçileri, anlatımı gerçekleştiren kişilerin (Anlatıcı/yorumlayan) rolünü tahmin edip, yaptıkları işe dâhil olabilmektedirler. Rol yapma/karakter canlandırma esnek ve eğitici bir yöntem olarak kabul edilmektedir. Bunun nedeni ise, canlandırmanın içeriği ve sunumun; seyirciye, kişilere, grup ilgisine göre değişebilmesi; bu yöntemin tarihi kişileştirerek, üçüncü kişi anlatımlarından, tur rehberliğinden, derslerden daha güçlü bir duygu ve empati oluşturması olarak açıklanmaktadır.

Anlatıcı terminolojisini kullanan anlatıcı/yorumlayan kişilerin çoğu birey ya da grup olarak Plimoth Bölgesi, Colonial Williamsburg, Mistik Liman Müzesi, Conner Prairie, Yukarı Kanada Köyü, Kanada Uygurluk Müzesi gibi yerlerde bir meslek olarak bu süreci gerçekleştirirken, okullara, müzelere, festivallere, tarihi alanlara “tarihi karakter” kiralayan kişiler, tiyatro toplulukları ve büyüyen serbest şirket kadroları da bulunmaktadır. Bunlara ek olarak birçok müze gönüllüsü, tarihi karakterleri canlandıran kişiler ve tarihe ilgi duyanlar, tarihi karakterleri toplum hizmeti olarak tanımlayarak anlatıcı terminolojisini kullanmaktadırlar.

Anlatıcı terminolojisinde müze ve tarihi mekânlarda Birinci Kişi Anlatımı, Üçüncü Kişi Anlatımı, Birinci ve Üçüncü Kişi Anlatımının Birlikte Kullanıldığı Anlatımlar olmak üzere yaygın olarak kullanılmakta olan üç türü bulunmaktadır. Birinci ve üçüncü kişi anlatımları, yaşayan tarih programının iki temel türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Üçüncü kişi anlatımı dinleyici-anlatıcı arasındaki iletişimin en yoğun kullanıldığı anlatım türüdür. Eski zamana ait kıyafetleri giyen anlatıcılar bu yöntemi kullanarak açıklama yapıp, örnek göstererek, anlattıklarının izleyiciler için ne anlama geldiğini anlamaya çalışmaktadırlar.

1. Birinci Kişi Anlatımı: Tanımı ve Uygulama Özellikleri

Müze ve tarihi mekânlara yönelik olarak yapılan tanımlamaların değişmesi ve bu mekânların işlevsel amaçlarının farklılaşmasına ilişkin son otuz yılda yapılan çalışmalar; bu mekânlarda yalnızca sergileme, broşür ve kitap bulundurma, turlar düzenleme gibi aktivitelerin değil ziyaretçileriyle yaşayan tarih anlatımı gibi yöntemlerle iletişim halinde olan mekânlar olması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda birinci kişi anlatımı, müze ve tarihi mekânların iletişim boyutunun aktif hale getirilmesi için önemli bir unsurdur.

Birinci kişi anlatımının amacı geçmişi canlandırarak anlatmaktır. Bu anlatım geçmişte yaşanan sosyal ilişkilerin, inançların, davranışların ve duyguların yansıtılması için uygundur. Doğrudan bilgi veren tarih dersinden ziyade; olayları, duyguları ve yöntemleri açıklayarak, ezber yerine öğrenmeyi sağlamaktadır. Birinci kişi anlatımı, öğrencilerin geçmişi kendileri yaşamış gibi algılamaları ve günümüz düşüncesine karşı tarihi empati oluşturmalarını amaçlayan Bradley Komisyonu'nun tarih eğitimi için önerdiği öğretim programının amaçlarını da karşılamaktadır (Bradley Komisyonu, 1988).

Birinci kişi anlatımında amaç, günümüz seyircisi ve tarihi çevre arasında bağ kurarak ziyaretçinin (yaş grubu ne olursa olsun) uygun problem çözme yeteneğini güçlendirip, rolün sadece geçmişte değil günümüzde de önemini belirterek tarihi durumların alternatif sonuçlarını güçlendirmektir. Tarihi arkeoloji ve antropoloji tekniklerini kullanarak, güdü ve davranışlara yeni bakış açılarını geliştirir. Bu anlatım türü birçok seviyede geçmiş ve gelecek arasında diyalog oluşturmaktadır. Birinci kişi anlatımı; geçmişe anlam kazandırmak için en azından düşünce olarak o dönemden birinin sesini duymaya, ne yaşadığını, ifade tarzının ne olduğunu, değerlerini, görüşlerini, amaçlarını, yaşam tarzını görmemize fırsat sunmaktadır.

Anlatıcı terminolojisi yorum türlerinden sıklıkla kullanılan anlatım türü *Birinci Kişi Anlatımı*'dır ve kendi kendine gelişen bir yöntem değildir. Bu anlatıcı yorumu; tarihi daha açık ve bütünsel bir yolla anlatmak için gelişmiştir. Birinci kişi anlatımı uygulamasının müze alanında gelişimine, sıradan insanların kültürü ve tarihine yoğunlaşan çalışmalarıyla Cary Carson ve James Deetz gibi yeni sosyal tarihçiler katkı sunmuştur. 1970'li yıllarda *Yaşayan Tarih Çiftlikleri* ve *Tarım Müzeleri*'nin açılmasıyla güç kazanmaya başlayan bu türün anlatım teknikleri Ulusal Park Servisi'nde ve müzelerde geliştirilmiştir.

İlk olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde yer alan Ulusal Park Servisi'nde üçüncü kişi kostümlü personel uygulamasıyla gerçekleştirilmeye başlanan bu anlatım türü William Kennon Kay'ın (1970) açıklık, bilgi temeli, dünya görüşünün asimilasyonu, uygulamaları daha geniş sosyal ve ekonomik konularla bağlama, izleyicilerin ilgi ve ihtiyaçları gibi konular üzerinde durduğu "*Keep It Alive! Tips on Living History Demonstrations*" kitabı ile literatüre girmiştir. 1980'li yıllardan itibaren birinci kişi anlatımını birçok açıdan geliştiren ve düzenleyen uygulayıcılar ortaya çıkmıştır. Birinci kişi anlatıcıları ve destekçileri; ziyaretçilerle iletişim kurmanın çeşitliliğini ve anlatılan konunun anlaşılabilirliğini artırmak için öykü anlatımı ve senaryo tekniklerini geliştirme, tartışmalı konuların sunumunu artırma, özel izleyicilerin ihtiyaçlarına duyulan farkındalığı yükseltme gibi farklılıkları dikkate almayı tercih etmişlerdir(<http://www.nps.gov/search/index.htm?query=first+person+presentation>, 09.02.2012).

Birinci kişi anlatımı '*rol yapma, karakter veya ilk ağızdan yorum*' gibi farklı isimlerle kullanılmakta, bu adlandırmaların tümü de birinci kişi anlatımı tanımlaması ile karşımıza çıkmaktadır. Bu anlatım türünde dönemin kıyafetlerini giyen anlatıcı geçmişten bir insanın rolünü almakta ve geçmişin perspektifinden olayların nasıl meydana geleceğini bilmeyen bir insan olarak konuşmaktadır (Salicco, tarihsiz: 2).

Uluslararası alan yazında "*Birinci kişi anlatımı*" adlandırmasının yerine "*interaktif tarih oyunu*" adlandırmasına da rastlamak mümkündür. Her iki adlandırma da birbirinin yerine kullanmakla birlikte aralarında farklılıklar bulunmaktadır. İnteraktif tarih oyunlarında anlatıcıları tarihi insanların günlük işlerini, düşünce ve davranışlarını canlandırmakta; sunumlar doğaçlama ya da belirli bir tema veya senaryo çerçevesinde

gelişebilmektedir. Birinci kişi anlatımında ise alan şartları, araştırma ve modern şartların olanak verdiği ölçüde tarihi kültürün tüm yönleri anlatılmaya çalışılmaktadır. Anlatıcılar sergiledikleri canlandırmada tarihi karakterlerin davranışlarını, geleneklerini, inançlarını, konuşma tarzlarını benzer şekilde aktarmaktadır. Tarihi bir karakterin yerine geçerek anlatımını gerçekleştiren birinci kişi anlatımı karmaşık bilgileri de hayata geçirmiş olmaktadır. Bu kişiler rol yaparlarken canlandırdıkları karakterin dışındaki döneme ait olayları tartışmaktan kaçınmaktadırlar. *“Bu evi geçen yıl ben inşa ettim, eşim ve ben burada kahvaltı ettik”* gibi cümlelerle kişisel bakış açısından konuşarak, daha çok izleyicilerde o dönemden biriyle sohbet ediyor izlenimi uyandırmaktadırlar. Tarihsel canlandırma sırasında gelişen diyaloglar ise tarihi kaynaklara dayanan doğaçlamaları oluşturmaktadır. Böylelikle birinci kişi anlatımı izleyicilerin ilgisi ve anlatıcının yeteneğine göre farklı boyutlara taşınabilmektedir (Roth, 1998: 14–15).

Birinci kişi anlatımında önemli olan anlatıcının tarihi gerçekliğe uygun rol oynayabilmesidir. Bunun için anlatıcının fiziksel görünümünden kullandığı dile kadar her anlamda tarihi gerçekliğe uygun olması gerekmektedir. Örneğin 40 yaşında ve 240 kilo ağırlığında olan birinci kişi anlatıcı, tarihte Fransız bir yolcunun yaşadıklarını anlatacaksa, yaşı ve kilosuna gereği inandırıcı olabilmek için emekli bir yolcu rolünde anlatımını sunmayı tercih edebilmelidir. Ya da rolüne büründüğü tarihi karakterin yaşadığı dönemde kullanılan aksanı kullanmak isteyen anlatıcı, eğer gerçekten bu aksan ile konuşamıyorsa bu durum onun anlatımına gölge düşüreceğinden kullanmaması daha uygun olacaktır.

Bir diğer önemli nokta ise birinci kişi anlatımında anlatıcının belgeli olan ve belgeli olmayan fakat akla yatkın olan bilgileri nasıl kullandığıdır. Bu anlamda belgeleme; anlatıcının büründüğü karakterin görüntüsünün, söylediklerinin ve yaptıklarının kesin bir hakemi niteliğindedir. Bu işi profesyonel olarak yapan birçok kişi televizyon ve filmleri kullanmaktadır. Fakat televizyon ve filmler sıklıkla, verilen zaman içerisinde olay örgüsünü çözümlmek için bazı tarihi gerçekleri kurban etmektedirler. Bu nedenle anlatıcılar bu tür kaynaklardan ziyade güvenilir yazılı kaynaklardan ve belgelerden yararlanmalıdırlar. Doğaçlama yeteneğine sahip olması gereken anlatıcının gerçekleştireceği doğaçlama, bir bilgi temeli gerektirmektedir. Bu nedenle anlatıcı sürekli olarak doğaçlamayı kullanmamalıdır. Çünkü anlatıcı büründüğü tarihi karakter nedeniyle bir oyuncu değil bunun yanında bir eğitimcidir (Salicco, tarihsiz).

Birinci kişi anlatımı, diğer anlatım türlerinden daha çok çaba gerektirmekte ve daha çok izleyicilere bağlı olmaktadır. Bu anlatım türünde izleyiciler antropolog, gözlemci ve zaman yolculuğu yapan biri olmaya zorlanmaktadır. Birinci kişi anlatımı doğaçlama olabilir veya belirli bir olay ya da tema çerçevesinde gelişebilir. Anlatıcı birden fazla senaryoyu birleştirip olaylar dizisi oluşturabilmekte, sunuma ek senaryolar dâhil edebilmektedir. Örneğin 1621 yılına ait Plymouth Mayflower bölgesindeki birinci kişi anlatımı tanışmayı içeren açılış konuşması, ziyafet, yerli halkla ticari sohbet bölümlerini içermektedir. Bir düğün sahnesinde evlilik yeminini, bir duruşma sahnesin-

de hâkimi canlandıran birinci kişi sunumunda anlatıcının tarihi yasalar ve mahkeme prosedürü hakkında bilgisinin olması gerekmektedir (Corbin, 1988).

2. Üçüncü Kişi Anlatımı: Tanımı ve Uygulama Özellikleri

Anlatıcı terminolojisinin temel türlerinden bir diğeri ise *Üçüncü Kişi Anlatımı*'dir. Bu anlatım türü dinleyici ile anlatıcı arasındaki iletişimin en yaygın olanıdır. Eski dönemin kıyafetlerini giyen anlatıcı/yorumlayanlar bu yöntemi kullanarak açıklama yapıp, örnek göstererek anlattıklarının izleyiciler/ziyaretçiler için ne anlama geldiğini anlamaya çalışmaktadırlar. Üçüncü kişi anlatıcıları, canlandırmalarda geçmişi tam olarak yansıtmaya çalışmaktadırlar. Örneğin on yedinci yüzyılda kullanılan bir kelime yerine şu anda başkası kullanılıyor olabilmekte, bu nedenle dinleyiciler anlatıcıya soru sorabilmekte ve bir tartışma konusu açabilmektedir (Roth, 1998).

Üçüncü kişi anlatıcı yorumunun bir alternatif olarak kullanılmasına gerekçe olarak, bu tür etkinliklerde yalnızca birinci kişi anlatımının olmasının ziyaretçilerin gösterilen tarihi dönemdeki hayatı sorgulama fırsatı bulamamaları olarak ifade edilebilir. Birinci kişi anlatıcı terminolojisi, anlatıcının geçmişteki insanlarla konuştuğu, ziyaretçi ve anlatıcının karşılaştırmalar yapmasını sağlayan üçüncü kişi yaklaşımına zıttır. Bu nedenle bu tür etkinliklerde üçüncü kişi anlatımının kullanılması ziyaretçilere etkinlikleri sorgulama fırsatı sağlamaktadır (Ata, 2002:163).

Tarihi döneme uygun bir kostüm giyilerek tarihi dönemden bir karakter rolünü üstlenen üçüncü kişi anlatımında, müze veya tarihi mekâna gelen ziyaretçilere tarihi dönem hakkında bilgi vermek ve o döneme ilişkin deneyimleri göstermek esas olmakla birlikte, üçüncü kişi anlatıcısı, giydiği kostümün ve büründüğü karakterin tarihi döneminden değil yirmi birinci yüzyıl perspektifinden söz konusu tarihi döneme bakmaktadır (Mahoney, 1998). Bu nedenle bu yöntem ziyaretçi ile doğrudan iletişim kurulduğu için ziyaretçilere dönemin yaşam biçimini etkili bir şekilde gösterebilir fakat ziyaretçilere tarihi bir deneyim kazandırmasının mümkün olmadığı söylenebilir (Living History Academy,2017).

Üçüncü kişi anlatım tekniği kullanılarak yaşayan tarih ve açık hava müzeleri ile tarihi mekân ziyaretçilerine tarihsel dönemleri daha kolay bir bağlamda zihinlerine yerleştirmelerine fırsat sunulabilir. Bu anlatıcı terminolojisini kullanan anlatıcı/yorumlayan, kendi kurumlarında stratejik toplum lideri ve yaratıcı bir öğretmen haline gelebilmektedir (Cranton,2011). Ayrıca üçüncü kişi anlatıcı yorumunu kullanan kişi, kostümünü giydiği ve rolüne büründüğü karakter gibi tarihsel bağlama bağlı kalmak zorunda olmadığından ziyaretçilere bilgi aktarabilir ve tarihi döneme ait eylemlerinin sonuçlarını açıklayabilir. Bu durum müze ve tarihi mekânı ziyaret eden kişilerin tarihsel olayların ve etkinliklerin nedenselliklerini ve günümüzü şekillendirmeye nasıl yardımcı olduklarını daha kolay anlamalarına olanak tanır (Mahoney,1998).

Üçüncü kişi anlatımlarını kullanan anlatıcı/yorumlayan için kullanılan kostüm ve diğer nesnelere ziyaretçilere geçmiş hakkında daha ayrıntılı bilgi vermek, o dönemi

ziyaretçilere öğretmek için araçlar olarak kullanılmaktadır. Üçüncü kişi anlatıcı terminolojisini kullanan kişi modern dünyayı bildiği için ziyaretçilere yaptığı açıklamalarda “o, onlar” gibi zamirler kullanmaktadır. Örneğin, “askerlerine saldırıya geçebileceklerini söyledi!” veya “ilkbaharda çadırlarını kurdular.” gibi ifadelerle kostümsel anlamda tarihi dönemden fakat konuşma açısından modern dünyayı, günümüzü bilen bir kişi olarak açıklamalar yapmaktadır.

3. Birinci ve Üçüncü Kişi Anlatımının Birlikte Kullanıldığı Anlatım Türleri: Tanımı ve Uygulama Özellikleri

Uygulama biçimleri farklı olmasına rağmen birinci kişi ve üçüncü kişi anlatımının amacı geçmiş canlandırarak anlatmaktır. Bu anlatım türlerinin ele alınan tarihi dönemin sosyal ilişkilerini, inançlarını, davranışlarını ve duygularını yansıtmak açısından uygun olduğu söylenebilir. Doğrudan bilgi verilen bir dersten ziyade tarihi olayları, dönemleri, duyguları ve yöntemleri açıklayarak ezber yerine öğrenmeyi sağlamaktadır. Bu amaçlarla ihtiyaçlara cevap vermek için hazırlanan birinci kişi ve üçüncü kişi anlatımının birlikte kullanıldığı yaklaşımlar bulunmaktadır. Bunlar:

- Karışık anlatım ortamı
- Rol yapma
- Benim zaman yaklaşımım/Senin zaman yaklaşımın
- Hayalet anlatımı
- Müze tiyatrosu

olarak literatürde yer almaktadır (Piatt, 1984; Roth, 1998; Sanders, 1990; Williams, 1996).

Karışık anlatım ortamı yaklaşımı, birinci ve üçüncü kişi anlatımının her ikisini aynı anda kullanmaktadır. Böyle bir anlatım türü yaklaşımında üçüncü kişi anlatımı yapan kişi diğer rol oynayanlarla iletişime geçerek anlatım alanını genişleten sorulara cevap vermekte, ziyaretçilere tarihi ön bilgileri kazandırarak onları birinci kişi anlatımına hazırlamaktadır. Örneğin ‘kırmızı tişört’ uygulaması Büyük Britanya’da serbest çalışan Tarihi Canlandırma Kurumu tarafından karışık ortam anlatımı yaklaşımı kapsamında geliştirilen üçüncü kişi tekniğidir. Canlandırmalarda üçüncü kişi anlatıcıları göze çarpan kırmızı tişörtleriyle ziyaretçileri selamlayarak birinci kişi yöntemini açıklamakta ve onlara canlandırmayı gerçekleştiren tarihi kişilerle nasıl iletişim kuracaklarını anlatmakta, gerekli olduğu anlarda ise ziyaretçiler ile canlandırmayı gerçekleştiren karakterler arasında bağlantıyı sağlamaktadır. Bir diğer teknik ise Colonial Williamsburg programlarında kullanılan ‘bağlamsalıcılar’ın yerleştirilmesidir. Bağlamsalıcı olarak adlandırılan üçüncü kişi anlatıcıları ziyaretçilere gelecek sahneler hakkında bilgi vererek ana başlıkların önemini belirtmekte, en sonunda ise genel bir açıklama yapmaktadırlar (Roth, 1998).

Rol yapma yaklaşımı, sınıflarda da yaygın olarak kullanılan eğitici bir yöntemdir. Birçok eğitimci rol yapmanın öğrenmeye teşvik ettiğini, empati duygusu yarattığını ve öğrencilerin verilen konuyla ilgili neden-sonuç ilişkisi geliştirerek konuya ilgi gösterdiklerini kabul etmektedir. Rol yapma yaklaşımı da birinci ve üçüncü kişi anlatım türlerinin birleşiminden oluşmaktadır. Margaret Piatt'ın müze eğitiminde yönetici yardımcısı olduğu Oldsturbridge Köyü'nde rol yapma yaklaşımı birinci ve üçüncü kişi anlatımının birlikte kullanıldığı yaklaşımın tercih edilen şeklidir. Çünkü bu yaklaşımda anlatıcılar dinleyicilerin sorularına cevap verirken birinci kişi anlatımının tiyatroya özgü yönlerini kullanmaktadır. Rol yapma yaklaşımını kullananlara göre bu yaklaşım tarihi karakterle ilgisi olmayan sorular soran ve konuyu anlamakta zorlanan izleyiciler için birinci kişi anlatımını daha anlaşılır hale getirmektedir (Piatt, 1984: 85).

Benim zaman yaklaşımım/Senin zaman yaklaşımın, rol yapma yaklaşımında ziyaretçilerden zamansız gelen soruları cevaplayabilmek için Tom Sanders tarafından geliştirilen bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımı kullanan anlatıcı/yorumlayan karakterler canlandırmaya öngörüyle yaklaşmakta, geçmişten biri olduğunu ifade ederek ziyaretçilerin/izleyicilerin içinde bulunduğu zamanla ilgili bilgi verip ikisinin karşılaştırmasını yapmaktadır. Yani anlatıcı "*şimdiki zamanda eğlenmek için televizyon izliyorsunuz. Biz size şarkı söyleyip hikâyeler anlatıyoruz. Televizyon 1950 yılına kadar yaygınlaşmamıştı.*" gibi ifadeler kullanmaktadır. Sanders, bu yaklaşımın rol yapma yaklaşımından hoşlanmayan kişilerde, yabancı izleyicilerde, yaşlılarda ve çocuklarda oldukça faydalı olduğunu öne sürmektedir (Sanders, 1990: 21).

Hayalet anlatımı yaklaşımı, Sanders'in zaman yaklaşımından yola çıkılarak ve biraz daha değiştirilerek Bonnie Williams tarafından denenmiştir. Bu yaklaşımda anlatıcı/yorumlayan kendi canlandırdığı tarihi döneme ait tarihi karakter ile şimdiki zamanda yaşayan ziyaretçilerini karşılaştırmaktadır. Williams bu yöntemi Wylie Evi'nin sınırlı sayıdaki çalışanını, elektrik ve güvenlik sistemindeki eksiklikleri telafi etmek için geliştirmiştir. Şöyle ki Williams, canlandırmada rolüne büründüğü karakter Elizabeth Wylie olarak ziyaretçileri (misafirlerini) kapıda karşılamakta ve onlara salona kadar eşlik etmektedir. Tarihi karakter Wylie ziyaretçiler (misafirleri) ile birlikte evde dolaşırken kendi hatıralarına dikkat çeker. Günümüzde kaldırımlarla kaplı olan eski bahçesini hatırladığını ifade ederek, "*Bayan Williams bunun hırsız alarmı olduğunu söyledi. Ben ise gençken bizim alarmımızın bir köpek olduğunu söyledim*" gibi cümleler kullanmaktadır. Benzer bir şekilde Morristown Ulusal Tarihi Parkı'nın anlatıcısı olan Eriv Olsen Bağımsızlık Savaşı'ndaki Joseph Plumb Martin'i hayalet yaklaşımını öykü anlatım tekniği ile birlikte kullanarak canlandırmaktadır (Williams, 1996: 4-7).

Müze tiyatrosu yaklaşımı, sanat eserlerini, oyunları, öykü anlatımlarını, monolog ve diyalogları içermektedir. Minnesota Bilim Müzesi, Uygarlık Müzesi ve Londra Bilim Müzesi 1970'lerde başlayan bu yaklaşımın öncü müzeleri olarak kabul edilmektedir. Bu yaklaşım kapsamında halkın konuşmasına daha yakın olan monologlar ve hikâyeler yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu anlatım yaklaşımında anlatıcı bir girişle başla-

makta, tarihi karakterin yaptığı canlandırma ile devam etmekte, ardından oyun dışında gerçekleştirilen soru-cevap tekniği ile sonlandırılmaktadır. Bu bağlamda tek kişilik canlandırmalar ve sahnelenen perdelerin tarih bilgisini izleyicilere eğlenceli bir yolla verdiği için anlatımda daha etkili olduğu öne sürülmektedir. Monologlar ve oyunlar sırasında halkın birbirleri ile iletişimi kısıtlı olduğundan bu yaklaşımda izleyicilerin/ziyaretçilerin sözlü aktif katılımları da sınırlı olmaktadır (Roth, 1998).

Sonuç olarak birinci ve üçüncü kişi anlatımlarının birlikte kullanıldığı anlatım türü yaklaşımları her iki anlatım türünün de tek başına kullanıldığı müze ve tarihi mekânlarda ziyaretçiler ile iletişim kurabilmek ve bu mekânlarda gerçekleştirilen uygulamadaki eksiklikleri gidermek, müze ve tarihi mekâna ilişkin verilen bilginin daha anlaşılır olabilmesini sağlamak ve izleyici/ziyaretçileri daha aktif hale getirmek amacıyla farklı uygulamalar sonucu ortaya konmuş, geliştirmeye ve değişime açık olan bir türdür.

Anlatıcı Yorumlarının Tarih Eğitiminde Kullanımı: Yararlılık ve Sınırlılıklar

Buraya kadar ele alınan alt başlıklarda müze ve tarihi mekânlarda ziyaretçiler ile iletişim kurulmasına dönük uygulamalar örnekleriyle birlikte ortaya konmaktadır. Bi-reyler yaşamı boyunca farklı nedenlerle aile, okul, öğretmen aracılığıyla ya da kendi istekleri doğrultusunda müzeler ve tarihi mekânları ziyaret etmektedir.

Safran (1993: 64) yapmış olduğu çalışmada; çalışmasına katılan öğrencilerin % 91'inin tarih dersleri kapsamında müze ve tarihi mekâna yönelik gezi yönteminin hiç kullanılmadığını, sadece % 2'sinin sık kullanıldığı, buna karşın öğrencilerin genellikle gerçeklik hissini verdiği, grup içi dinamiği, bilgi ve anlayışlarını geliştirdiği için bu mekâna yönelik yapılan gezileri yararlı ve eğlenceli bulduklarını belirtmiştir. Aynı çalışma kapsamında çalışmaya katılan öğretmenlerin % 67'sinin tarih dersleri kapsamında müze ve tarihi mekâna yönelik gezi yöntemini hiç kullanmadığı, sadece % 3'ünün sık bu yöntemi kullandığı ifade edilmektedir. Ayrıca söz konusu çalışmada mesleğe yeni başlayan tarih öğretmenlerinin ilk yedi yılında tarih dersleri kapsamında müze ve tarihi mekâna yönelik çevre gezisini sıklıkla yaptığı ve ileri ki dönemlerde bu sıklığın azaldığı belirtilmektedir.

Yapılan çalışmalarda(Aktekin, 2008; Egüz&Kesten, 2012; Güleç&Alkış, 2003; Şahan,2005) müze ve tarihi mekânlara özellikle eğitimin farklı kademelerinden öğrenci ve öğretmenlerle birlikte ziyaret edildiği; öğretmenlerin, müze yetkililerinin, öğretmen adaylarının sınıf dışında etkili bir öğrenme ortamı olarak müze ve tarihi mekânlara kullanımının önemli bulunduğu, fakat bu ziyaretlerin planlanmadan yapıldığı, öğrencilerin öylesine gezdikleri ve akıllarında çoğu zaman bir şey kalmadan ayrıldıkları bir mekân olarak gördüğü, yine öğrencilerin müzeleri loş, ışsız, soğuk ve ilgi çekmeyen mekânlara değerlendirildiği ortaya konulmuştur. Alan yazında önemli bir eğitim ortamı olarak görülen müze ve tarihi mekânlarda tarih dersi kapsamında anlatıcı

terminolojisinin kullanılması, bu konuya ilişkin olumsuzlukların giderilmesinde bir fırsat olarak karşımıza çıkmaktadır.

Avrupa ve Amerika’da yer alan müzelerin çoğunda özel derslikler ve atölyeler bulunmaktadır. Bu özel derslik ve atölyelerde anaokulu düzeyinden itibaren öğrencilere müzede sergilenen eserlerin gerçekliğine yakın objeler verilmekte, öğrencilerden kil veya hamurlarla gördükleri nesnelere aynısını ya da benzerini yapmaları istenmektedir. Ülkemizde de Anadolu Medeniyetleri Müzesi’nde bu ve buna benzer uygulamalara rastlamak mümkündür. Yine Avrupa ve Amerika’da yer alan birçok müzede orta-öğretim tarih dersleri çoğunlukla müzelerde yapılmakta dolayısıyla geçmiş yaşantılar açıklayıcı bir şekilde öğrencilere sunulmaktadır (Yücel, 1999: 90).

Bahsi geçen uygulamaların müze ve tarihi mekanlarda öğrencilerle birlikte gerçekleştirilmesi öğrencilere yalnızca bilişsel düzeyde değil duyuşsal düzeyde kazanımların geliştirilmesinde, tarih programında yer alan tarihsel düşünme becerilerinin, tarihi empati becerilerinin üst düzeye çıkarılmasına katısı sağlayacağını ifade etmek mümkündür.

Anlatıcı terminolojisinde yerel kaynaklardan yararlanmak önceliklidir. Dolayısıyla öğrencilerin kendi buldukları çevrelerden yola çıkarak öğrenme zorunluluğu ve zorlayıcılığı olmadan anlamlı, bütünsel, değer temelli ve aktif olarak öğrenmelerine olanak sunar. Anlatıcı terminolojisi; edebiyat, dil sanatları ve diğer pratik sanatlarda kaynaşık öğrenme deneyimleri sağlayarak geleneksel yaklaşımlara göre tarihi öğretmede daha çok avantaj sunmaktadır. Tarihi döneme ait kostümlerle o döneme ait tarihi karaktere bürünen kişilerle iletişim kurabilen öğrenciler tarihi yeniden yaşamakta, başka bir zamandaki hayatın daha doğru bir izlenimine katkıda bulunmaktadır.

Anlatıcı terminolojisi uygulamalarına ilişkin eleştiriler uygulanmaya başladığı günden itibaren alan yazında yer almaktadır (Cook, 2004: 489–490; Glassberg, 1986: 305–310). Bu tür uygulamaların eğitici, çok yönlü, duyguları harekete geçiren, tarihe ilgi uyandıran, eğlenceli ve akademik bilgi için de faydalı olduğunu savunanların yanında; geçmişin bir kostümle yeniden canlandırılması girişimini abartılmış, anlaşılmayan, yanlış kullanılan, düzensiz, fazla nostaljik, tiyatroya aşırı bağlı, gerçekçi olmayan bir yöntem olarak değerlendirenler de bulunmaktadır. Ülkemiz tarih öğretim programı dikkate alındığında, bu türden uygulamalar genellikle yerel tarihe ilişkin yalnızca bir konu üzerine odaklandığı, kostüm temini ve müze/ tarihi mekân kullanımına ilişkin gerekli izinlerin alınmasında uzun sürecin yaşanması, öğretmenlerin öğretim programını yetiştirmek zorunda olduğundan konularını yetiştiremeye kaygısı gibi nedenlerle tarih dersinde kullanılmasının sınırlılıklarının olduğu söylenebilir. Ancak, anlatıcı terminolojisine yönelik eleştirilerin ve sınırlılıkların kabul edilebilir bir yanı bulunmakla birlikte yine de anlatıcı terminolojisinin kullanıldığı müze ve tarihi mekânı etkileşimli bir şekilde ziyaret eden, anlatıcı terminolojisini kendisi gerçekleştirebilecek olan öğrenciler için uyarıcı bir aktivite, tarihi meraklarına olta atan bir uygu-

lama olma potansiyeli olduğu öne sürülmektedir (Cook, 2004: 490). Örneğin, 18. yüzyıl elbiselerinin güzel bir kopyasını giyip bu dönemin mobilyaları arasında dolaşan bir öğrenci, iki yüz yıl önce insanların yaşayışının ne olduğunu hissedebilir (Harrison'dan Akt.: Ata, 2002: 103).

Öğretmenler Tarih Derslerinde Anlatıcı Terminolojisini Kullanabilir mi?: Bir Uygulama Örneği

Ülkemizde anlatıcı terminolojisinin kullanım alanlarına müze ve tarihi mekânlarda neredeyse rastlanamamaktadır. Dolayısıyla tarih dersinde kullanımı da; derslerde öğrencileri aktif hale getirmede, öğrencilerde var olan tarih dersinin durağan ve sıkıcı olduğu algısını kırarak tarihi ders kitaplarından çıkarılmasına, öğrencilerde bir merak oluşturarak içsel bir motivasyon kaynağı ile öğrenmelerine fırsat sunabilecek olan bir uygulama olarak değerlendirilebilir. Bu doğrultuda alan yazında Ronald Vaughan Morris'in yaptığı çalışmalara rastlamak mümkündür. Dolayısıyla bu çalışma özelinde tarih öğretmenlerine fikir verebilmesi amacıyla Morris (2009)'in çalışmasından uyarlanan 11. Sınıf Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Tarihi dersinde kullanılabilen anlatıcı terminolojisinin kullanıldığı bir plan hazırlanmıştır.

Ders Öncesi:

Anlatıcı terminolojisini kullanmaya karar veren tarih öğretmenlerinin tarih öğretim programında yer alan tarihsel düşünme becerilerinden hangi/hangilerine odaklanacaklarını belirlemeleri gerekmektedir. Bu çalışma özelinde planlanan ders kapsamında tarihsel düşünme becerilerinden tarihsel sorun analizi ve karar verme ile tarihsel sorgulamaya dayalı araştırma becerilerine odaklanılmıştır. Ders öncesi belirlenmesi gereken ikinci nokta; öğrencilerin tarihi karakter olarak anlatıcı terminolojisini kullanan kişi mi yoksa tarihi karakter olarak anlatıcı terminolojisine soru soran günümüzden bir kişi mi olacağına karar verilmesidir. Bu çalışma özelinde planlanan ders kapsamında öğrencilerin tarihi karakter olarak anlatıcı terminolojisine soru soran günümüzden bir kişi olmasına karar verilmiştir.

Anlatıcı terminolojisinde, yerel kaynaklardan yararlanmanın öncelikli olması nedeniyle yerel tarihe ilişkin bir karakter olan Ahmet Remzi Yüreğir* belirlenmiştir. Söz konusu kişi Adana yerel tarihi özelinde oldukça geniş yer bulmakta olup bu anlamda Adana tarihine ilişkin arşivlerde birinci ve ikinci elden kaynaklara ulaşılabilmektedir. Söz konusu kişi Milli Mücadele döneminde Adana'da yerel halkın örgütlenmesi ve mücadelenin sürdürülebilmesi amacıyla Ankara hükümeti ile birlikte hareket etmesi ve yeni devletin kurulmasıyla millet meclisinde yer almış milletvekili olarak siyasi hayatta aktif rol alması ve Adana'da çıkardığı Yeni Adana gazetesi ile basın hayatında da etkin rol alması nedeniyle belirlenmiştir.

* Adana'da günümüzde de yayın hayatına devam eden Yeni Adana gazetesinin de kurucusu olup, birçok okula, caddeye de adı verilmiştir. Dolayısıyla öğrencilerin yaşadığı şehre yönelik farkındalıklarının artması adına söz konusu etkinlikte Ahmet Remzi Yüreğir belirlenmiştir.

◆ Neval Akça Berk

Planlanan bu derste öğretmen anlatıcı terminolojisini kullanacağı için söz konusu karakterin kişisel, siyasi, eğitim hayatına, dünya görüşüne kadar her türlü ayrıntıya ilişkin yazılı ve basılı kaynaklar, ses kayıtları, varsa video kayıtları... gibi tüm kaynaklara ulaşarak karakter hakkında oldukça ayrıntılı bilgi toplamalıdır. Bunun nedeni, o dönem karakterini anlatıcı yorumunu kullanarak derste anlatacak olan öğretmenin her ayrıntısıyla gerçek tarihi karakteri yansıtmak durumunda olmasıdır. Dolayısıyla öğretmen ders öncesinde ayrıntılı ve detaylı bir araştırma yapması, edindiği bilgileri anlatıcı yorumunu kullanarak anlatacağı dersten önce tecrübe etmesi gerekmektedir.

Detaylı bir araştırmanın ardından kostümlerin nasıl olması gerektiği ve hangi amaçla kullanılacağına karar vermek gerekmektedir. Burada amaç tarihi karakterin gerçekliğinin dış görünüşle sağlanması ve o dönemden biri olarak öğrencilere o dönemi, o dönemde yaşananları anlatmasıdır.

Ders sırası (Anlatıcı terminolojisinin kullanıldığı dersin öncesi):

Öğretmen bu ön hazırlık sürecinde doğrudan tarihi karakter olan Ahmet Remzi Yüreğir ile öğrencileri karşılaştırmak yerine elde ettiği birinci ve ikinci elden kaynaklarla Ahmet Remzi Yüreğir'in yaşadığı dönemin siyasi, sosyal, ekonomik, kültürel boyutlarını öğrencilerle derste ayrıntılı bir biçimde incelemeli ve hatta o dönemden birine yansıtıcı bir mektup yazmalarını sağlamalıdır. Ardından Ahmet Remzi Yüreğir'in kim olduğunu, ailesi, kişisel ve eğitim hayatı, inançları, görüşlerinin ne olduğu üzerine konuşmalıdır. Ardından söz konusu tarihi karakterin sınıflarını ziyaret edeceğini şimdi nasıl görünüyor olabileceğine, ona ne sormak istediklerine ilişkin fikir alış verişini yapmaları sağlanmalıdır.

Ders sırası (Anlatıcı terminolojisinin kullanıldığı ders):

Öğretmen söz konusu derse artık o sınıfın öğretmeni olarak değil Ahmet Remzi Yüreğir olarak girmelidir. *Karışık anlatım ortamı yaklaşımı* yorumunun kullanıldığı bu ders için Ahmet Remzi Yüreğir ile sınıfta diğer öğrenciler arasında iletişimi sağlamak, sınıftaki diğer öğrencilerin ona nasıl davranması, nasıl soru sorması gerektiğine ilişkin bilgilendirmeyi yapacak üçüncü kişi sınıfta mutlaka yer almalı ve bu kişi diğerlerinden farklı olarak giyinmelidir (kırmızı tişört gibi). Üçüncü kişi sınıftaki öğrenciler arasından seçilebilir fakat üçüncü kişinin sınıftaki diğer öğrenciler ile tarihi karakter olan Ahmet Remzi Yüreğir arasında iletişimi nasıl sağlayacağı önceden öğretmen tarafından açıklanmalı, farklı bir ifadeyle üçüncü kişi söz konusu süreçte moderatörlük görevini işlevsel bir şekilde gerçekleştirmelidir.

Ders Sonrası:

Öğretmen *Karışık anlatım ortamı yaklaşımını* kullandığı ders boyunca rolden çıkmamalı ve ders sonrası yapacağı değerlendirmeye o sınıfın öğretmeni olarak katılmalıdır. Bunun nedeni öğrencilerin söz konusu tarihi gerçeklik ile eğlence arasında denge kurarak işin eğitim boyutunu kaçırmamasıdır. Çünkü o dönemden biri gibi sı-

nıfa gelen tarihi bir karaktere öğrenciler eğitim-öğretim hayatlarının sıradan sürecinde rastlamamaktadır. Dolayısıyla bu uygulamayı bir eğlence olarak görmelerinden çok uygulamanın eğitim boyutuna odaklanmaları sağlanmalıdır. Ders sonrası öğretmen karakterin yaşadığı döneme, karakterin önemine, en dikkat çekici anısının ne olduğuna, tarihi karakter ile ilgili öğrencilere en ilginç gelen unsurun ne olduğuna ilişkin 15-20 dakikalık bir değerlendirmenin ardından öğrencilere Yeni Adana gazetesinin de kurucusu olan Ahmet Remzi Yüreğir'e ilişkin bir sınıf gazetesi çıkarmalarını önerebilir. Döneme ait farklı karakterler belirleyerek onları öğrencilerin anlatıcı terminolojisini kullanarak canlandırmalarını isteyebilir. Ya da tüm bu uygulamaları müze ve tarihi mekânda gerçekleştirebilir.

Sonuç ve Öneriler

Elde edilen bulgular doğrultusunda özellikle uluslararası alan yazında müze ve tarihi mekânlarda gerçekleştirilen anlatıcı terminolojisine yönelik uygulamaların alanında uzman, profesyonel kişiler tarafından gerçekleştirildiği, tarih eğitimi kapsamında öğrencilerin bu süreçte izleyici/ziyaretçi olarak yer aldığı ve sınırlı bir şekilde aktif olarak uygulamalara katıldığını ifade etmek mümkündür. Tarih eğitiminde sınıf dışında alternatif bir eğitim-öğretim ortamı olarak kullanılabilir müze ve tarihi mekânlarda yaratıcı drama çalışmaları, tarihsel canlandırma gibi uygulamalarla öğrencilerin doğrudan bu mekânlarla iletişime geçtiği uygulamaların yanında anlatıcı terminolojisi de benzer amaçlar için kullanılabilir. Bu tür uygulamalar öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerini, tarihsel empati becerisini ve öğretim programında yer alan bir çok beceriyi etkili bir şekilde geliştirebileceğini; öğrencilerde söz konusu mekanlara ilişkin farkındalık kazandırabileceğini ifade etmek mümkündür.

Morris (2008) tarafından yapılan çalışmada ortaya çıkan sonuçlar öğretmenlerin bu ve benzer anlatıcı terminolojisini müze, tarihi mekânlar ve sınıfta kullanması öğrencilerin tanık oldukları tarihi döneme ilişkin güçlü sorular geliştirmesini, öğrencilere o dönemden birinin konuşmasını dinleme, o dönemden birini görme gibi çoklu bakış açısı sunmaktadır. Öğrenciler bu deneyimlerini kullanarak tarihi dönemi empatik bir bakış açısı ile değerlendirebilmektedir. Ayrıca anlatıcı terminolojisinde bir araç olarak kullanılan kostüm, anlatı, dil gibi tarihi gerçekliğe uygun olması için kullanılacak olan araçlar öğrencilerin tarihe ilişkin meraklarının uyanmasında, öğrencilerin yerel tarihe ilişkin, yaşadıkları çevreye ilişkin farkındalık oluşturulmasında bir fırsat olarak görülmektedir.

Anlatıcı terminolojisi tek bir kişiyi, sınıfı, seviyeyi ya da bütün okulları içerebilmektedir. Öğretmenler anlatıcı terminolojisini kullanırken yerel tarihle ilgilenen bir tarihçi ile çalışabilirler. Dolayısıyla öğrenciler bu uygulamalarla tarihi bir kalenin çevresini koruma görevi üstlenme, bir ev müzesinde o evde geçmişte yaşanmış bir akşam yemeğini servis edebilme ya da yaşayan bir tarih çiftliğinde tulumba ile su çekip bu suyu mutfaktaki işler için kullanabilme deneyimini yaşayabilirler (Morris, 2009).

◆ Neval Akça Berk

Gerek müze ve tarihi mekân ziyaretçilerine tarihi dönem ile ilgili bilgi verme ve deneyim yaşatma gerekse alternatif bir eğitim-öğretim ortamı olarak kullanılarak öğrencilerin tarihe ilişkin meraklarını uyandırma, yaşadıkları çevreye ilişkin farkındalık oluşturulması açısından kullanılması ve yaygınlaştırılması, bunun için yerel yönetimler, müzeler ve tiyatrolarla işbirliği yapılarak koordine çalışılması öğretmenlere bu tür uygulamaların gerçekleştirilmesinde kolaylık sağlayacaktır.

Kaynakça

- Anderson, Jay (1984). *Time Machines: The World of Living History*. Nashville, Tenn.: American Association for State and Local History.
- Aktekin, Semih (2008). Müze Uzmanlarının Okulların Eğitim Amaçlı Müze Ziyaretlerine İlişkin Görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2).
- Ata, Bahri (2002). *Müzelerle ve Tarihi Mekânlarla Tarih Öğretimi: Tarih Öğretmenlerinin "Müze Eğitimine" İlişkin Görüşleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- The Bradley Commission on History in Schools. (1989). Building a history curriculum: Guidelines for teaching history in schools. *History Teacher*, 7-35.
- Boyer, Candace L. (1996). Using Museum Resources in the K-12 Social Studies Curriculum, ED412174, Eric Digest.
- Cranton, Lindsey J. (2011). Living history: Reconstructing the past for the edification of the present. <https://scholarsbank.uoregon.edu/xmlui/bitstream/handle/1794/11222/Lindsey%20Cranton%20Capstone.pdf?sequence=1&isAllowed=y> adresinden 23.0.2017 tarihinde alınmıştır.
- Corbin, Denee (1988). Using Drama in the Classroom. *Councilor*, 48, 43-48.
- Cook, Alexander (2004). The Use and Abuse of Historical Reenactment: Thoughts on Recent Trends in Public History, *Criticism*, Summer, Vol. 46, No.3.
- Danzer, Gerald A. (1998). Chicago's Black Metrolopolis: Understanding History Through a Historic Place, *Social Education*, vol. 62, num. 3, March 1998.
- Egüz, Şule & Kesten, Alper (2012). Sosyal Bilgiler Dersinde Müze İle Eğitimin Öğretmen Ve Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi: Samsun İli Örneği. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1).
- Erbay, Mutlu (2011). *Müzelerde Sergileme ve Sunum Tekniklerinin Planlanması*, Beta Basım, İstanbul.
- Glassberg, David (1986). Review: Living in the Past Time Machines: The World of Living History by Jay Anderson, *American Quarterly*, Summer, 38, 2.
- Güleç, Selma & Alkış, Seçil (2003). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Müze Gezilerinin İletişimsel Boyutu. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 63-78.

- <http://www.nps.gov/search/index.htm?query=first+person+presentation> adresinden 09.02.2012 tarihinde alınmıştır.
- International Coincil of Museum-ICOM (2007). <http://icom.museum/> adresinden 10.11.2013 tarihinde alınmıştır.
- Kay, William Kennon (1970). *Keep It Alive! Tips on Living History Demonstrations*. U.S. Department of The Interior National Park Service Visitor Services Training Series, U.S. Government Printing Office: 1970 392-729/63.
- Koşay, Hamit Zübeyr (1974). Açık Hava Müzeleri ve Türkiye’de Açık Hava Müzesini Kurma İmkânları. *Etnografya, Folklor, Dil, Tarih ve diğer Konularda Makaleler ve İncelemeler*. Ankara: Ayyıldız Matbaası.
- Levy, Francis (2001). Maddi Olmayan Bir Müzeye Doğru. *Kent, Müze, Deneyimler, Katkılar*. İstanbul: Türk Ekonomi Topluluğu Tarih Vakfı.
- Living History Academy (2017). <http://www.livinghistoryacademy.com/definitions/>. 12.03.2017 tarihinde alınmıştır.
- Maccario Kuruoğlu, Nihal (2002). *Müzelerin Eğitim Ortamı Olarak Kullanımı*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt:XV, Sayı: 1.
- Mahoney, N. (1998). That The Future May Learn From The Past: The Goals And Educational Value Of Living History Museums. Williamsburg: College of William and Mary.
- Morris, Ronald Vaughan (2008). How Teachers Can Conduct Historical Reenactments in Their Own Schools. *International Journal of Social Education*, 23(2), 45-59.
- _____ (2009). *Bringing History to Life: First-Person Historical Presentations in Elementary and Middle School Social Studies*. R&L Education.
- Ören, Ülker (1998). *Turizm, Kültür, Arkeoloji İlişkileri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Piatt, M. (1984). *Character Analysis Worksheets*. Old Sturbridge Village.
- _____ (1986). *An Outline of Theatrical Forms Used in History Museums as Interpretive or Educational Methods*.
- Roth, Stacy F.(1998). *Past Into Present: Effective Techniques for First-person Historical Interpretation*. University of North Carolina Press.
- Safran, Mustafa & Ata, Bahri (1998). Okul Dışı Tarih Öğretimi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 87- 94.
- Salicco, John (tarihsiz). *There was a time...* presents: Some Thoughts on First Person Interpretation of Historical Persona. This content of this publication is the property of *There was a time...* LLC.
- Sanders, Thomas (1990). Thoughts on Effective Interpretation, *Midwest Open Air Museums Magazine* 11/1 Spring, 21.

◆ Neval Akça Berk

Şahan, M. (2005). Müze ve Eğitim. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. Sayı 4, Cilt (1).

Yıldırım, Ali & Şimşek, Hasan (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yücel, Erdem (1999). *Türkiye’de Müzecilik*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Williams, B. (1996). Playing in the Stream of History: A Flexible Approach to First-Person Interpretation, *Midwest Open Air Museums Magazine* 17/1, Spring

MÜZELERDE DEZAVANTAJLI GRUPLARA YÖNELİK EĞİTİMLER

Nuri Özer ERBAY*

Öz: Günümüzde müzeler; toplumla iletişim kurmada, çağdaş eğitim yöntemlerinin sağladığı imkanlardan yararlanmaktadır. Müzeler bilimsel aktarım ve toplumu bilgilendirme görevini ziyaretçiler üzerinden sürdürmektedir. Bu çalışma; müzelerde eğitim çalışmalarının planlanmasında bu dezavantajlı grupların ihtiyaçları da, özellikle dikkate alınmasına yönelik çalışmaların artırılması amacı ile hazırlanmıştır. Müzeler toplumsal sorumluluk açısından her türlü ziyaretçiye eşit fırsat sunmalıdır. Görme engelliler, işitme engelliler, zihinsel engelliler, belli yaşın üzerinde yaş almışlar, hareket eksiklikleri olan fiziksel engelli ziyaretçiler, küçük yaş gurubundaki çocuk ziyaretçiler, hamileler, dil sorunu olanlar, göçmenler bu dezavantajlı grupta yer alırlar.

Bugün müzeler sosyal sorumluluk çalışmaları kapsamında; dezavantajlı ziyaretçi grupları da müzelere aktif olarak çekme çalışmalarını sürdürmektedirler. Bu grupların müze eğitim çalışmalarına, düzenlenen etkinliklere katılmaları, müze yönetim politikaları arasında öncelikle yer almalıdır. Özel olarak korunması gereken bu gruplardaki kişiler, devlet sorumluluğunda toplumsal korumaya ihtiyaç duyan gruplardır. Ülkemizde müzeyi erişilebilir ve kullanılabilir kılmak amacı ile dezavantajlı ziyaretçilere yönelik eğitim etkinlikleri giderek çeşitlenerek artmaktadır.

Son yıllarda müzeler özellikle dezavantajlı ziyaretçilere yönelik çeşitli deneyimleri yaşayabilecekleri eğitimi, öğretimi ve eğlenceyi birleştiren uygulamaları hayata geçirmişlerdir. Bu dezavantajlı ziyaretçilerin müzede diğer ziyaretçiler ile birlikte aktif olarak etkinliklere katılmaları, sosyal etkileşimde bulunmaları, interaktif müze eğitimi açısından da önem kazanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Müze eğitimi, dezavantajlı ziyaretçiler, engelliler, özel eğitim ihtiyacı

* Yrd.Doç. Dr.; İstanbul Üniversitesi,-Müzecilik Bölümü-Öğretim Görevlisi.

TRAININGS FOR THE DISADVANTAGED GROUPS IN MUSEUMS

Nuri Özer ERBAY*

Abstract:

Museums today, take advantage of the opportunities presented by modern education methods for communicating with the public. Museums carry out their duties of scientific transfer and social education through their visitors. This article about the museums education very important for accessibility and disabilities visitors. Museums offer equal opportunities to all kinds of visitors in terms of social responsibility. Vision impaired, blind, hearing impaired, mentally impaired, elderly, physically disabled visitors, visiting young children, pregnant women, visitors with language problems and immigrants are among the disadvantaged groups.

Today, museums actively engage in efforts to attract disadvantaged groups to museums, within the scope of their social responsibility efforts. Priority has to be given to the participation of these groups to museum education and the events that are organized in the museum administration policies. People in these groups, who have to be specially protected, are groups that require social protection as a state responsibility. Educational activities that target disadvantaged visitors are increasing in number and variety, in order to make museums more accessible and usable.

Recently, museums have implemented applications that combine education, training and fun that allow disadvantaged visitors to live various experiences. The active participation of these disadvantaged visitors to the activities in the museum, along with other visitors, and their social interactions are also important in terms of interactive museum education. The requirements of disadvantaged groups have to be especially considered in the planning of museum education activities.

Keywords: Museum education, disadvantaged visitors, disabled people, special education requirement

GİRİŞ

Son yıllarda müzelerde dezavantajlı ziyaretçilere yönelik özel eğitim ve öğretim çalışmalarını gittikçe artmaktadır. Müzelerin-yaşam mekanları olarak tanımlanması,

* Assist. Prof. Dr., Istanbul University, Department of Museology.

koleksiyonlar kadar, ziyaretçilerinin de önemli olduğu görüşünü öne çıkarmıştır. Bu düşünce yapısında müzeyi erişilebilir ve kullanılabilir kılmak amacı ile dezavantajlı grupları da müzelere çekme çalışmaları artmıştır. Bu anlayışla günümüzde müze eğitim ortamının sağlıklı olması, dezavantajlı ziyaretçilere yönelik özel eğitim ve öğretim metotlarının geliştirilmesinin önemi ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada; müzelerde dezavantajlı ziyaretçilerin eğitiminin önemine dikkat çekilecektir.

Dezavantajlı gruplar içinde özel olarak korunması gereken gruplar içinde tanımlanan çocuklar, gençler, yaşlılar, engelliler, göçmenler, kadınlar, tek ebeveynli aileler ve yoksullar yer almaktadır. Özel olarak korunması gereken bu gruplardaki kişiler engelliler, belli yaşın üzerindeki, yetersiz yaşam koşullarına sahip, demografik değişkenlere bağlı olarak farklı nicelik-nitelik gösteren; ekonomik, fizyolojik, psikolojik, sosyolojik açıdan çağdaş yaşam koşullarına ulaşmak için devlet sorumluluğunda toplumsal korumaya ihtiyaç duyan gruplardır. Bu dezavantajlı gruplar doğumla gelen özellikler kadar doğum sonrası yaşanan çeşitli travmalar veya kazalar sonucu, zihinsel veya fiziksel yetersizliğe sahip, bireysel veya sosyal yaşamın gereklerini tek başına sağlayamayan kişilerdir. Günümüzde, küreselleşen dünyada dezavantajlı grupların işgücüne katılımına yönelik devlet ve kurum bazında çalışmalar artmıştır. Ayrımcılığı önlemeye yönelik uluslararası sözleşmeler bu çalışmaları ülke politikaları kapsamına dahil etmiştir. Devlet dezavantajlı gruplara yönelik sosyal politikalar kapsamında müzelere de yer vermektedir. Philip Thompson, *“müze ziyaretçilerinin kendine özgü gereksinimleri vardır. Özel ihtiyaçlarının farkına varacak planlamacılara, tasarımcılara ve müze eğitimcilerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu özel ihtiyaçlara sahip olanlar arasında kalıcı ya da geçici sakatlığı olanlar da yer almalıdır. Sağlığı kötü olanlar, çocuklar, anneler, yaşlılar gibi yaşam döngüsünün özel dönemlerini yaşayan kişiler de müze ziyaretinde bulunabilir”* açıklamaları ile müze çalışmalarında dezavantajlı ziyaretçilere dikkat çekilmektedir. Bu dezavantajlı ziyaretçilerin diğer insanlarla birlikte olma, sosyal etkileşimde bulunma, değerli eserlerle bir arada olma, saygın ve özel bir ortamda bulunma, yeni deneyimler edinme, öğrenme fırsatı yakalama ve aktif olarak etkinliklere katılmaları müze yönetim politikaları arasında da olmalıdır. (Thomson, 2001, s. 70)

Ülkemiz müzelerinde dezavantajlı ziyaretçilere yönelik alınacak önlemlerin ne olacağı; müzelerde nasıl bir eğitim politikasının oluşturulacağı; bu çalışmaların müzelerde nasıl, kim tarafından uygulanacağı gibi sorular, müze eğitimi alanındaki çalışmalara yeni sorunlar eklemektedir. Müzelerde bu tür eğitim çalışmaları sırasında yeterli güvenlik önlemlerinin alınmaması, müze çalışanlarını da zor durumda bırakmaktadır. Müze eğitiminde dezavantajlı ziyaretçiler için eserlerin görsel algılanması kolay olmalıdır. Ziyaretçilerin rahat hareket akışı ve iletişimin sağlanması için özel tasarlanmış mekansal alanlara ihtiyaç vardır. Müzeler çalışan anneler, yaşlılar ve engelli ziyaretçilerin eğitim ve öğretim ihtiyaçlarını karşılayacak tasarımlarda bulunmalıdır. Eğitim etkinliklerinin verileceği alanların mimari tasarımları ziyaretçilerin müze deneyim kalitesini yükseltecek şekilde olmalıdır. Bu ziyaretçiler: hareket kabiliyeti sınırlı olanlar,

görme, duyma sorunu olanlar, bilgi paylaşımı sorunu yaşayanlar, mental problemi olan kişilerdir. İdrak algı sorunu yaşayan dezavantajlı ziyaretçilerin bilgi aktarımı sırasında müze içinde güvenliğinin sağlanması önemlidir. (Thomson, 2001, s. 71)

Dezavantajlı ziyaretçilere yönelik eğitim çalışmalarının müze içi ve çevresi ile ilişkilendirilmesi gerekir. Müze dezavantajlı gruplara verilecek eğitim çalışmalarından bahsederken eğitim verilecek mekanın uygunluğu, burada verilecek eğitimin boyutu, planlanması yöntemi iyi etüt edilmesi gerekir. Bu tür ziyaretçiye uygun uzmanlar eşliğinde, özel eğitim verilmesi önemlidir. Müzelerin eğitim çalışmalarında müze koleksiyonuna yönelik bilgilerin aktarımı yanında yaşama, vücut bütünlüğüne ve hayatta kalmaya yönelik çeşitli tehlikelere karşı farkındalıklar yaratılacak bilgilerde verilmelidir. Müzelerde; dezavantajlı gruplara yönelik eğitim çalışmaları sırasında “iş güvenliği” ve “sağlıklı yaşam” konularındaki uluslararası ve ulusal kanun ve yönetmeliklerde belirtilen önlemler de dikkate alınmalıdır. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 20 Aralık 1993 tarihinde 48/96 sayılı kararla engelliler için fırsat eşitliği konusunda standart kurallar bildirgesini kabul etmiştir. Bu standart kurallar kapsamında; eğitim, sağlık, istihdam, sosyal güvenlik, toplumsal ve kültürel yaşama tam katılım gibi temel sorun alanları üzerinden politikalar üretilerek engellilerin yaşam koşullarının iyileştirilmesi, toplumsal gelişmelerden yararlanmaları, bağımsız bireyler olarak tüm kaynaklara erişebilmelerinin yolu açılmıştır. (Karataş, 2017)

Ülkemizde ise engelliler için erişilebilirlikleri alanında 1997 yılında 3194 sayılı İmar Yasasının Ek-1 maddesinde yer alan “Fiziksel çevrenin engelliler için ulaşılabilir ve yaşanabilir kılınması için, imar planları ile kentsel, sosyal, teknik altyapı alanlarında ve yapılarda Türk Standartları Enstitüsü’nün (TSE) ilgili standartlarına uyulması” zorunluluğu getirilmiştir. 1999 yılında 572 sayılı kanun hükmünde kararname ile İmar Yasası’nda yapılan değişiklikler ile yeni yönetmelik ve düzenlemeler getirilmiştir. Bu yönetmelikler sayesinde engellilere yönelik mekansal ve çevresel tasarımlarda değişikliklere gidilmiştir. Engelli ve yaşlılar için sokak, cadde, meydan, yol ve şehiriçi toplu taşıma sistemlerine rahat erişilebilirliği için TSE’nin standartlarının dikkate alınması gereği doğmuştur. zorunlu olmuştur. 5393 Sayılı Belediye Kanunu, 5216 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu ve KHK değişikliği; 5378 sayılı” özürülülerin ve bazı Konun ve Kanun Hükmünde kararnamelerde Değişiklik yapılması hakkında Kanun’un geçici 2. Maddesinde kamu kurum ve kuruluşlarınaait resmi yapılarda; yol, kaldırım, yaya geçidi, açık ve yeşil alanlarda, spor alanları ve benzeri sosyal ve kültürel altyapı alanları ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılmış ve umuma açık hizmet veren her türlü yapıların özürülülerin erişilebilirliğine uygun duruma getirilecek çalışmaların 7.7.2012 yılına kadar tamamlanması zorunluluğu belirtilmiştir. 30 Haziran 2012 tarih ve 28339 sayılı Resmi Gazate de yayınlanan 63312 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu iş yerlerinde sağlıklı çalışma ortamının sağlanması konularında yasal düzenlemeler getirmiştir. Uluslararası ve ulusal tüm bu standartlar, kanun ve yönetmeliklerde bahsi geçen engelli ziyaretçiler tanımı, dezavantajlı ziyaretçileri de kapsayacak şekilde geliştirile-

◆ Nuri Özer Erbay

rek müze çalışmaları içinde önemle ele alınmalıdır. Müze çalışmaları kapsamında iş sağlığı ve güvenliği konuları ile ilgili riskleri çalışmalarının planlanmasında müzelerin karşılaşılabilecek tehlikeleri en aza indirecek önlemlerin alınması gerekir. Bu sayede eserler, çalışanlar ve ziyaretçiler karşılaşılabilecek tehlikeleri ortadan kaldırma güvenli ortamların yaratılması sağlanır. Müzelerin eğitim atölyelerinde ziyaretçiye yönelik riski azaltan önlemlerin alınması şarttır. Müze ziyaretçileri ve müze çalışanlarının kullandığı mekanlar, dinlenme alanları, eğitim yerleri, müze bahçesi, sergi alanları ve eğitim araçlarında da bu güvenlik önlemlerinin alınması zorunlu olmalıdır.

Müzelerde eğitim çalışmaları planlanırken; koruma, tahliye, yangınla mücadele, ilk yardım ve benzeri konulara da önem verilmelidir. Bu kapsamda da ziyaretçilere yönelik riskleri ortadan kaldıracak önlemlerin alınması müze yönetiminin sorumluluğundadır. Müze yönetimi, müze ve kazı alanlarında eğitim çalışmalarında ölüme sebebiyet veren veya vücut bütünlüğünü ruhen ya da bedenen özre uğratan çalışmalardan kaçınacak önlemler almalıdır. Müze yönetimi; iş güvenliği ve eğitim uzmanları, dezavantajlı ziyaretçilere yönelik önlemler almave benzeri konularda öneriler sunmaya yetkilidir. Müze yönetimi, müzede verilecek eğitimin müze ziyaretçilerine uygun hale getirilmesi için müze çalışma mekanlarının tasarımlarından da sorumludur. Eğitim ekipmanı, eğitim şekli ve metotlarının seçiminde ziyaretçi özellikleri ile yaş gruplarının özelliklerine uygunluğuna özen gösterilerek, planlı kurgulanması gerekir. Müzede psikolog, pedegog, müze eğitim uzmanı, özel eğitim ve iş güvenliği uzmanlarından oluşan eğitim kadrosu ile eğitim çalışmaları planlanmalıdır. Resim 1 ve resim 2 de dezavantajlı ziyaretçilerin müzedeki durumlarını yansıtmaktadır. Müze çalışanları arasında belirlenen niteliklere sahip personel bulunmaması halinde bu hizmetin tamamını veya bir kısmını ortak sağlık, eğitim ve güvenlik kurumlarından hizmet olarak yerine getirmelidir. Müze eğitimi yürütülürken çalışanların da uzmanların görüşleri alınmalıdır. Müzedeki koleksiyonun sergilenme, sunum ve müze bilgisinin aktarımında dezavantajlı ziyaretçilerin özelliklerine uygun ihtiyaçları tanımlanarak farklı eğitim ve öğretim metotları uygulanmalıdır.

Resim-1 Atina Arkeoloji Müzesi

Resim-2 Bursa Bilim ve Teknoloji Merkezi

Müzelerde Dezavantajlı Ziyaretçilere Yönelik Çalışmalar

Son yıllarda müzelerde dezavantajlı ziyaretçilere yönelik çalışmaları giderek artmaktadır. Dünyanın birçok yerinde müzeleri dezavantajlı ziyaretçilere uygun hale getirip, daha uzun süre müzede zaman geçirmesi konusunda yeni düzenlemeler yapmaya başlamışlardır.

1- Görme Engelli Ziyaretçilere Yönelik Çalışmalar

Uzağı iyi göremeyen ziyaretçiler; müzedeki eserleri rahat algılayabilmeleri için okumaya elverişli uzaklıkta olmaları mekanın yeterince aydınlatılmasını isterler. Ayrıca bilgi panolarının yazı punto büyüklüğü de bu kişiler düşünülerek hazırlanmalıdır. Bu kişilere kapalı devre televizyonlar ve bilgisayar tabanlı dijital sistemler ile hazırlanan sunumlar, sergilenen eseri daha iyi algılamaları sağlanmalıdır. Görsel engelli olan kişiler, okuma yazma bilmeyenler ya da sergi dilini bilmeyen yabancı ziyaretçiler için müze gezileri anlamsız kalabilir. Görme engelli ziyaretçiler için Brail alfabesi ile yazılmış etiketler ve broşürler kullanılmaktadır. (Thomson, 2001, s.73)

Müzeler dezavantajlı ziyaretçilere ulaşabilmek, erişilebilirlikleri artırmak için; müzede bulunan eserlerin üç boyutlu replikaları yapılarak, ziyaretçilerin bunlara dokunmaları algılamaları istenmektedir. Bu uygulamalar kapsamında; Rusya'nın Urallar Bölgesi'nde Perm Kenti'nde Arkeoloji ve Etnografya Müzesi'nde bölgedeki arkeolojik kazılar sırasında elde edilen 150.000 den fazla eser bulunmaktadır. Müzede "Herkes için müze" başlıklı bir projede, görme ve işitme engeli olan dezavantajlı gruplara yönelik müze ziyaretleri düzenlenmiştir. Görme engelli çocukları müzeye davet etmeden önce müze çalışanları, normal gören ziyaretçiler için deneme gezileri düzenlenmiştir. Bu -denemeler sonrasında görme engelli çocuklara müze eserlerini göstermek için özel dokunsal geziler düzenlenmiştir. 3D tarayıcısı yardımıyla taranan eserler 3D ya-

◆ Nuri Özer Erbay

zıcısında gipso-polimerden üç boyutlu kopyaları çıkarılmıştır. Bilgisayarda sanal model oluşturulan kopya eserlere görme engelli ziyaretçilerin üç boyutlu modellere elle dokunmalarına izin verilmiştir. Görmeyen ve görme engelli çocukların kaldığı yatılı okulun ilk sınıf öğrencileri, gerçek dokunsal gezinin ilk dinleyicileri olmuştur. Çocuklar, kendilerine anlatılan üç boyutlu replikaları ellerinde tutarak, dokunarak, algısal izlenim edinebilmişlerdir. (Sputniknews; 2014)

Madrid'deki Prado Müzesi'nde görme engelli ziyaretçiler için Dokunmanız Gereken Sanat Eserleri Sergisi düzenlenmiş, özel tasarlanmış tablolar sergilenmiştir. Prado'ya Dokunmak (Hoy Toca el Prado) isimli bu sergide sanatçıların yağlıboya tabloları, üç boyutlu tablolara dönüştürülmüştür. Müzede bulunan altı ünlü başyapıt sanat eserleri görme engelli ziyaretçilerin elleriyle algılabilmeleri için üç boyutlu çıktı teknolojisi ile tablonun üzerinde yaratılan kabartılı dokular ile rölyef tarzı tablolar oluşturulmuştur. Ünlü ressamlar El Greko'nun "Elini Göğsünün Üzerine Koymuş Soyulu"; Diego Velázquez'in "Vulcan'ın Demirhanesi", Juan Van Der Hamen'in "Natürmort Enginarlar, Çiçekler ve Vazolar";Leonardo da Vinci'nin "Mona Lisa" Goya'nın "Parasol", Correggio'nun "Noli Me Tangere" adlı tabloları üç boyutlu hale getirilmiş, tüm ziyaretçilerin dokunarak görme deneyimi yaşamaları amaçlanmıştır. Arzu eden ziyaretçiler de görmeyi engelleyici özel tasarımı gözlüklerle müze gezilerinde yer alarak yeni deneyimler yaşamaktadırlar. Ayrıca müzede görme engelli ziyaretçilere sesli betimlemeye dayanan özel rehberlik hizmeti verilmiştir. Sergilenen heykeller tablo ve diğer eserlerin görünüşleri, tarihsel gelişim içindeki yerleri, sanatçılara ilişkin anlatımlar da eğitim programları içinde yer almaktadır. (Sedenoglu, 2015);

Görme engelliler için hazırlanan kabartma tablolara ziyaretçinin dokunup, dinleyip ve renklere özgü kokular aracılığıyla algılama imkanı sunan *Renkleri Hissetmek Projesi* 2010 yılında ilk kez bir sergi ile gerçekleştirilmiştir. Bugüne kadar Almanya ve İsviçre olmak üzere 15 kentte sergilenen eserler; İsviçre'nin Münsterlingen kentindeki Uluslararası Görme Engelliler Merkezi'nde müze haline dönüştürülmüştür." Sanat herkes içindir, sadece görebilenler için değil anlayışıyla görme engellilerin de algılayabilmesi amacıyla oluşturulan müzede sergilenmektedir. Müzede tablolar yeşil renkler çimen kokusuyla, güneş sarısı sıcaklık artışıyla hissedilmektedir. Eserler soğuk, sıcak, titreşim ve ses efektleri ile hissedilebilmektedir. Görme engelliler, resimleri elleriyle hissetmenin yanı sıra panellere dokunurken, aynı anda kulaklıkları aracılığıyla resmin ebatları ve renkleri hakkında Türkçe, Almanca, İngilizce, İtalyanca ve Fransızca bilgi aktarılmaktadır. Teknolojinin olanaklarının kullanılmasıyla resimdeki renkler, görme engellilere farklı koku ve sıcaklık değişimiyle hissettirilmektedir. (Umurbilir, 2015);

Görme engelli ziyaretçiler; sözel anlatım için dijital kayıt yardımıyla kulağa hitap eden araçlara ihtiyaç duyarlar. Görme engelli çocukların müze ve eserleri algılamaları için audio-visial araçlardan yararlanmaktadır. Çeşitli kulaklıklar, cep telefonların yüklenen özel yazılımlarla müze gezileri gerçekleştirilmektedir. Bu kişilere müzede asistan, rehber veya yön tarifi yapacak müze uzmanı çalışanlar yardımcı olmaktadır.

Bu kişilere bazı müzeler de İngiltere'nin Londra şehrinde bulunan Victoria ve Albert Müzesi örneğinde olduğu gibi rehber olarak yetiştirilmiş köpekler yardım etmektedir. Victoria ve Albert Müzesi görme engelli ziyaretçilerine destek olan rehber köpekler için uygun mekansal düzenlemeler tasarlamışlardır. New York'taki Metropolitan Sanat Müzesi görme engellilerin müze deneyimi yaşamaları için kabartma resimlere dokunma imkanı sunmalarının yanında sözlü betimleme turları ile koleksiyonlar ile ilgili bilgileri aktarmaktadır. Braille alfabeli kabartmalı broşürler, yön panoları, sesli rehberler ile eğitim verilmekte müze tanıtılmaktadır. Londra'da bulunan Tate Modern Müzesi'nde de görme engelliler için dokunma turları, işitsel bilgilendirmeler yapılmaktadır. Teknoloji alanındaki gelişmeler dijital sunumlar, uzaktan erişim, ses tabanlı sanal turlar, görme engelliler için müzelere ulaşılabilir kılmaktadır (Yeşilyurt vd., 2014)

Alman Görme Engelliler Müzesi Berlin'de görme engellilerin tarihine adanmış müze olarak kurulmuştur. Fotoğraflar, görme engelliler için yardımcı araç ve gereçler, bu gereçlerin teknolojik gelişimi, toplumsal tarih açısından önemi sergilenmektedir. Müze görme engellilerine yönelik pedagojik ve bütünleştirici sergilenmeleri açısından önemlidir. Yaklaşık 1000 objeyi kapsayan bir serginin bir bölümü, Louis Braille'in icat etmiş olduğu, körler alfabesi yer almaktadır. Müzede, görme engellilerin geçmişteki ve günümüzdeki mesleki eğitimi ile ilgili çalışmaları ele alınmaktadır. Görme engellilerin eğitimi için kullanılan malzemeler tanıtılmaktadır. Serginin diğer bir bölümünde, görme engellilerin zanaatsal ve sanatsal çalışmalarına yer verilmiştir. Yaratıcı atölyede ise görme engelliler için geliştirilmiş olan daktilo vb.gibi cihaz ve özel oyunları deneme ortamları yaratılmıştır. Müzede objelere dokunarak keşfetme olanağı sunularak, yaratıcılığı destekleyen eğitim ve öğretim ortamları yaratılmıştır. (Museumportal Berlin; 2015)

2- İşitme Engelli Ziyaretçilere Yönelik Çalışmalar

İşitme engelliler, duyma sorunu olanlar ya da hafif duyanlar, farklı duyma düzeyinde olanlar, duyma güclüğü çekenler müzelerin eğitim çalışmalarında iletişim zorluğu çekerler. Müzeyi ve eserleri yeterince algılayamazlar. Sağır kişiler, işaret dili bilen eğitimcilerin eşliğinde eğitime alınmalıdırlar. Duyma güclüğü yaşanmaması için ses yükselticiler, özel kulaklıklar, özel işaret dili ile uygun teknolojik sunumlar eğitimi sürdürür. Elektronik iletişim araçları, telefonlar, dijital ve dokunmatik ekran, vb gibi görsel iletişim aletleri ile etkileşimli sunumlar ile bilginin aktarımı sağlanır.

3 Zihinsel Engelli Ziyaretçilere Yönelik Çalışmalar

Zihinsel engelliler, öğrenme zorluğu çekenler, yaş ve eğitim düzeyi farklı olanlar müzelerde verilmek istenen bilgiyi, farklı algırlarlar. Zihinsel engelliler için özel olarak hazırlanan bu etkinlikler, öğrencilerin yaratıcılıklarını ve kendini ifade etme yeteneklerini öne çıkarmalarını cesaretlendirici tarzda olmalıdır.

4 Belli Yaşın Üzerinde (65 Yaş) Ziyaretçilere Yönelik Çalışmalar

Belli yaşın üzerinde yaş almış, ziyaretçilerin ihtiyaçları, engelli kişilerin ihtiyaçları ile aynıdır. Yaşlılık, biyolojik, fizyolojik, kronolojik, fonksiyonel, sosyal ve duygusal yaşlılık diye sınıflandırılır. Çalışma ekonomisinde 65 yaş, yaşlılığın başlangıcı sayılır. Yaşlı ziyaretçiler konuşma zorluğu, dil gelişiminde eksiklik, görme bozuklukları, felç ve duygusal bozukluklar gibi eksikliklere bir arada sahip olabilirler. Bu kişilerin uzun süre ayakta kalacağı rehberli sunumlar, engebeli ve merdivenli dolaşım alanları sorun yaratır. Kapılara ve asansöre kolayca ulaşım sağlamalıdır. Cam paneller, yer yükseltileri sorun olabilir.

5 Fiziksel Engelli Ziyaretçilere Yönelik Çalışmalar

Hareket eksiklikleri olan fiziksel engelli ziyaretçiler, baston, tekerlekli sandalye veya diğer destek aletleri ile müze içinde dolaşmaları, eğitsel etkinliklere yeterince katılmamaları, anlatılanları iyi duyamaması görselleri görememesi, elektronik dokunmatik ekranları kullanamaması, müze ziyaretlerini, sorunlara dönüştürür. Kendilerine ve müzecilere zor anlar yaşatır. Bu durumda verilen eğitim proje, gezi, sergi amacına ulaşamayabilir. Yaşlıların algısal zayıflığı eğitim programlarının akışını engeller. Kalabalık ziyaretçi ortamlarında çeşitli iletişim sorunları yaşanır. Yardımcı gereçlere ihtiyaç duyan engelli ziyaretçilerin eğitim programlarına uyum sağlaması için önlemler alınmalıdır. Bu dezavantajlı ziyaretçilerin yanlarında özel gözetim ve destek sağlayan yardımcı kişilerle müzeye gelmeleri ya da taşınabilir tabura ile etkinliklere katılmaları istenmelidir.

6- Çocuk Ziyaretçilere Yönelik Çalışmalar

Küçük yaş okul öncesi ve 12 yaş grubundaki çocuk ziyaretçilerin hiperaktif olmaları, ailelerinin yada diğer çocukların yanında gitme isteğinin olması, kovalama, itme ve koşmadan hoşlanmaları, hızlı hareket etmeleri kaza riskini arttırır. Eğitim esnasında anlatılanlara odaklanamamaları ya da eserleri yakından görme, dokunma istekleri çabuk sıkılma sorunları müzecilere bilgiyi aktarırken sorunlar yaratır. Müzenin engelli çocuklar, ile okuma yazma bilmeyen çocuklar için anlamsal geziye dönüşmesinde müze eğitimcisine de görevler düşmektedir. Okul guruplarındaki çocukların müzelere yaptıkları geziler ile ilgili okullarla işbirliği yapılarak daha sistemli hale gelmesi sağlanmalıdır. Müzede verilecek eğitim ve öğretim etkinlikleri ile öğrencilerin problem çözebilme ve motor kabiliyetlerini geliştirmelerine fırsat sağlanmalıdır. Güven duygusunu arttıran yaklaşım tarzı geliştirilmelidir.

Ulusal Amerikan Tarihi Müzesi, dezavantajlı ziyaretçileri yönelik müze dışında park ve girişlerde engellilere yönelik pek çok önlemler almaktadır. Müze gezilerinde ücretsiz tekerlekli sandalye imkanı sunmaktadır. Tekerlekli sandalye kullanan ziyaretçiler ve refakatçileri için de oturma düzeni tasarlanmıştır. Sesli anlatımlı tur yanında işaret dili tercümanı kullanılarak, müze bilgilerine erişilebilirlik sağlanmaktadır. Bu

hizmet için ziyaretçiler müzeye gelmeden en az bir hafta önce eğitim hizmetleri bölümünden rezervasyon yaptırması gerekmektedir. Erişilebilirlik hizmetleri talep eden yardımcı dinleme cihazları da talep edilmektedir. Ayrıca bu ziyaretçilere yönelik hazırlanan yön planları, broşürler, Braille alfabesi ile hazırlanan dokümanların yanında ses kasetleri, müzeyi tanıtan CD'ler, cep telefonlarına inen programlar eğitime destek materyaller olarak sunulmaktadır. Müzeyi tanıtan anlatımlı videolar altyazılı hazırlanmıştır. Eserlerin etiketleri dokunmatik ekran aracılığıyla okunabilmektedir. Müzede sabah erken saatlerde; halka açılmadan önce, belirlenen özel tarih ve günlerde dezavantajlı ziyaretçilere ve ailelerine açılarak, özel uzmanlar eşliğinde eğitim verilmektedir.

Metropolitan Sanat Müzesi; otizmli çocuklar için müze gezisi düzenlemektedir. Keşif programları, hikaye anlatan programlar, sosyal anlatımlar ziyaretçilere müzede keyifli bir deneyim kazandırmayı amaçlamaktadır Müze gezisinde otizmli çocuklara refakat edeceklerden ailelerinden müzeye gelmeden önce internet ortamında müze ziyaretinde yapılması gerekenlerle ilgili bilgi edinmeleri istenmektedir. Otistik ziyaretçilerin yanındaki refakatçılar, aile bireyleri, arkadaşları ile müze ortamında keyifli ziyaret geçirmeleri için çeşitli önlemler alınmaktadır. Ziyaretçilerin dijital ortamda tanımlanan kurallara uymaları beklenir. Dezavantajlı gruplar dijital bilgilendirmeler, müze eğitim çalışmalarını yönlendirmekte, uygulamalarda kolaylık sağlamaktadır. Bursa Enerji Müzesi ile Bursa Merinos Tekstil Müzesi'nde (Resim 3 ve 4) çocuk ziyaretçilere yönelik etkinlikler rehberler ve müze eğitimcileri eşliğinde sergilenmektedir.

Resim 3- Bursa Enerji Müzesi (2017)

Resim 4- Bursa Merinos Tekstil Müzesi (2017)

İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve İstanbul Kalkınma Ajansı "Küresel Turizm Merkezi İstanbul Mali Destek Programı" kapsamında hazırladığı "Erişilebilir Turizm, Engelsiz İstanbul II Projesi" kapsamında; 4 müzeye ait replikaların yapımı, tanıtım

◆ Nuri Özer Erbay

filmlerinin çekilmesi, erişilebilirlik teknik raporlarının çıkarılması, kamu kurumları erişilebilirlik tespit çalışmaları, dijital erişilebilirlik haritasının çıkarılması çalışmaları yürütülmektedir. Müzeler engelli kartı tanıma sisteminin yerleştirilmesi de çalışmalar arasında yer almaktadır. Projede; Topkapı Sarayı, Ayasofya, İstanbul Arkeoloji Müzeleri, Kariye Müzesi, Büyük Saray Mozaikleri Müzesi, Türk İslam Eserleri Müzesi, İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesi, Rahmi M. Koç Müzesi, İstanbul Modern Sanat Müzesi, Havacılık Müzesi, Sakıp Sabancı Müzesi, İstanbul Oyuncak Müzesi, Yıldız Sarayı Müzeleri, Galata Mevlevihanesi, Miniatürk, Panaroma 1453 Tarih Müzesi, Yere Batan Sarnıcı, Şehir Müzesi, İtfaiye Müzesi, Aşiyân Tevfik Fikret Müzesi, Karikatür ve Mizah Merkezi' ni içine alan 21 müzeyi erişilebilir kılan çalışmalar sürdürülmektedir. İstanbul Sağlık Müzesi'nin hazırladığı "Engelsiz Müze Rehberi" ile dezavantajlı ziyaretçilerin müzeye ulaşılabilirliğini artırılmaktadır. (Erişilebilir İstanbul, 2014)

Müzelerin dezavantajlılara yönelik çalışmaları sırf müzenin tanıtım materyallerine ulaşmak olarak algılanmamalıdır. Bu kişilerin ihtiyaçları ve istekleri ile ilgilenecek ayrı birimler müzelerde oluşturulmalıdır. Dezavantajlı ziyaretçilere yönelik duyarlılık, farkındalık, çalışmaları planlama ve iletişime yönelik geliştirilmelidir. (Stinger, 2014) Müzelerde nesne odaklı ve soruşturma tabanlı programlar ile dijital ortamda da pek çok dezavantajlının katılımını sağlayacak yazılım programları geliştirilmelidir

Sonuç

Müzelerde düzenlenecek eğitim etkinlikleri, her tür ziyaretçiye uygun, dezavantajlı ziyaretçilerin özellikleri de dikkate alınarak hazırlanmalıdır. Eğitim çalışmaları; güvenlik ve sağlık konularını kapsayıcı nitelikte olmalıdır. Her müze vizyon ve misyonuna, imkanlarına, koleksiyon genişliğine göre dezavantajlı ziyaretçilere eğitim etkinlikleri farklı düzeyde planlanmaktadır. Dezavantajlı ziyaretçilerin eğitim ve öğretimde fırsat eşitliği kapsamında sosyal ve kültürel etkinliklere katılımlarını sağlamak amacıyla müzeye yaptıkları geziler de, kendilerine müze uzmanları eşlik etmelidir. Müze, özel ihtiyaçlı ziyaretçilerin, ihtiyaç boyutlarını anlamak için onların ihtiyaçlarının da göz önünde alındığı değişken, beceriler tanımlanmalıdır.

2000 yılından itibaren özellikle dezavantajlı ziyaretçilerin eğitim ve öğretimleri, sosyal ve kültürel etkinliklere katılımlarını sağlamak amacıyla eserlerin röprodüksiyonlarının yapılması, kopya taklit objelere dokunularak yakından incelenmesi, görsellerin hologram ve dokunmatik ekran aracılığı ile öğrenilmesi, teknoloji destekli araçlardan yararlanılması, müzelerin eğitim çalışmalarını değiştirmiştir. Eserlere hikaye anlatıcılar ile öykülendirme çocukların kalıcı öğrenmelerini tetiklemektedir. Dezavantajlı ziyaretçilerin öğrenme etkinliklerini yaratıcı drama çalışmaları ile artırılabilir.

Bu ziyaretçilerin müzede daha rahat bir ortamda ve daha çok faydalanabilmeleri için ziyaretçi guruplarının özeliğine uygun ziyaret saatleri ve günler seçilmelidir. Çevreyle ve arkadaşlarıyla iletişim kurmaları desteklenmelidir. Keyifli ve güvenli bir müze deneyimi geçirmelerini sağlamak, müze uzmanı ve eğitimcilerin başlıca amacı

olmalıdır. Gelecekte dezavantajlı ziyaretçilerin müzelerde gezi ve eğitim etkinliklerinde onlara robotlar, yapay zeka ve artırılmış gerçeklikle geliştirilmiş robotlar yardımcı olacaktır. Bu nedenle son yıllarda elektronik rehberler robotlar çeşitli yazılımlı teknoloji destekli özel araçlarda bu eğitimde yer almaktadır. Müze eğitim uzmanları farklı engelli olan insanlarla nasıl iletişim kurması gerektiğini öğrenmelidir. Müze yönetimi dezavantajlı ziyaretçilerine bilginin aktarılmasından sorumludur. Bu tür özel eğitim gerekli ziyaretçiler için bilgi düzeylerine uygun özel eğitim programları uzman kişiler eşliğinde verilmelidir. Bu dezavantajlı ziyaretçilerinde, müzeyi gezme insanı haklarının olduğu ve demokrasinin eşitlik ilkesi için toplumda onlara yer açılması gerektiği unutulmamalıdır.

Kaynaklar

- ABC News; (2015);Visually Impaired Explore Masterpiece Paintings; (Erişim 12 Kasım 2016); <http://abcnews.go.com/International/photos/visually-impaired-explore-masterpiece-paintings-28901304/image-28901305>
- Bayülgen, Serap& Mercin İvent;(2005); Görsel Sanatlar Eğitiminde Müze Eğitimi Ve Uygulamaları; Görsel Sanatlar Eğitimi Derneği, Yayını;2, Ankara,
- Caroline, Braden (2016); Welcoming All Visitors: Museums, Accessibility, and Visitors with Disabilities, University of Michigan Working Papers in Museum Studies: Number 12 (2016)
- Dilek Maktal Canko;(2014) Müzeler, Oyunlar Oyuncaklar ve Çocuklar; 9 Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fak. Müzecilik Böl.Yay., İzmir,
- Ekrem, Cengiz; (2006) Müze Pazarlaması: Pazarlama Karması Elemanlarının Müzelere Uyarlanması, Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enst. Dergisi, Sayı 1,
- Erişilebilir İstanbul; (2014); Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği; Büyükşehir'den "Herkes İçin Erişilebilir İstanbul" (Erişim 12 Kasım 2016) <http://www.skb.gov.tr/buyuksehirden-herkes-icin-erisilebilir-istanbul-s7429k/>
- Erbay; Fethiye; (2014); 2030 lar da Değişen Müze Trendleri, Müzelerin Küresel Değişimleri Konferansı, TMMOB Mimarlar Odası, 10 Mart
- Erbay, Mutlu; (2011); Müzelerde Sergileme ve Sunum Tekniklerinin Planlanması; Beta Yayınları, ISBN: 9786053774754,İstanbul
- Erbay, Nuri Özer; (2014)Müzelerde İş Güvenliği Sorunsalı, Müzeler, Oyunlar Oyuncaklar ve Çocuklar; 9 Eylül Üniversitesi, edebiyat fak. Müzecilik Böl.Yay., İzmir, ss:117-123

◆ Nuri Özer Erbay

- Erbay, Nuri Özer (2009) Müzelerde İş güvenliği Çalışmalarının Önemi, SAYED, Eleştiri Dergisi, Sayı:2, İstanbul, ss:7-8
- Erbay, Nuri Özer (2014) New Extents Of Art Education in Museums , the Anadolu International Symposium on Arts Education, Transformations in Art Education, Anadolu University, Eskişehir Turkey, 14-16 Mayıs
- Gail Dexter Lord and Barry Lord (2001); The Manual Of Museum Planning, Altamira Press, London, s.94
- Karataş, Kasım (2017) Engellilerin Toplumla Bütünleşme Sorunları Bir Sosyal Politika Yaklaşımı, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu (Erişim 9 Nisan 2017); <http://www.sosyalhizmetuzmani.org/engellitoplum.htm>
- Karataş, Kasım (1997), İnsan Hakları Açısından Özürlülerin İstihdamı, Görme Engellilerin Mesleki Rehabilitasyonu ve İstihdamı, Kasım, Ankara: Altı Nokta Körlere Hizmet Vakfı Yayını No. 2, ss. 184-187
- İlhan, Ayşe Çakır ve Artar, Müge (2015) Müze Eğitimi Nasıl olmalı?, İstanbul Arkeoloji Müzeleri Konferansı; İstanbul, 22 Mayıs
- Museumportal Berlin (2015) (Erişim 12 Kasım 2016); <https://www.museumportal-berlin.de/tr/muzeler/deutsches-blinde-museum-berlin>
- Thompson, Philip (2001) Visitors With Special Needs, The Manual Of Museum Planning, Ed; Gail Dexter Lord & Barry Lord; Altamira Press, Chapter 5, s. 71, London,
- Sedenoğlu, Deren (2015); Bu Müzeyi Çok Seveceksiniz! Görme Engelliler İçin Özel Tasarlanmış Tabloları Sergileyen Müze; <http://trend.mynet.com/bu-muzeyi-cok-seveceksiniz-gorme-engelliler-icin-ozel-tasarlanmis-tablolarini-sergileyen-muze-1038374> (Ulaşım 12 Kasım 2016)
- Sputniknews (2014), Görme Engelli Çocuklar Müzeleri Ziyaret Edebilecek, Rusyanın sesi radyosu; Mart) (Erişim 12 Kasım 2016); https://tr.sputniknews.com/turkish.ruvr.ru/2014_03_15/269474128/ (Ulaşım Kasım 2016)
- Stinger, Katie (2014); Programming for People With Special Needs: A Guide for Museums and Historic Sites, e-book
- Şen, Necibe & Yetim, Ayşe Çelik & Bilici, Nilgün (2014); Kültür Varlıkları ve Müzelerin Engelli Turist Ziyaretine Uygunluğunu Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma, Erzurum Ünv. Sosyal Bilimler Enst. Dergisi (ERZSOSDE) VII – I.1-16 s.6
- Umurbilir, Emre; (2015); Bu Müzede Görme Engelliler Renkleri Hissediyor; (Erişim 12 Kasım 2016); AA.com.tr; <http://aa.com.tr/tr/kultur-sanat/bu-muzede-gorme-engelliler-renkleri-hissediyor/428653>

Yeşilyurt, Hülya ve Kırlar, Burçin ve Lale, Ceyda;(2014) Müzelerin Sessiz ve Karanlık Dünyası: Herkes İçin Müzeler Mümkün Mü?, Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi 2 , 1-19

28339 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu

The Standard Rules on the Equalization of Opportunities for Persons with Disabilities; Adopted by the United Nations General Assembly, forty-eighth session, resolution 48/96, annex, of 20 December 1993 (Erişim 9 Nisan 2017);<http://eyh.aile.gov.tr/mevzuat/uluslararasi-mevzuat/12-engelliler-konusunda-uluslararasi-dokumanlar>

<https://istanbul.meb.gov.tr/www/muze-egitimi-isbirligi-protokolu.engelli/785>(Erişim 22 Kasım 2016);

Engelliler Konusunda Uluslararası Dokümanlar, (Erişim 9 Nisan 2017); <http://eyh.aile.gov.tr/mevzuat/uluslararasi-mevzuat/12-engelliler-konusunda-uluslararasi-dokumanlar>

<http://eyh.aile.gov.tr/mevzuat/uluslararasi-mevzuat/12-engelliler-konusunda-uluslararasi-dokumanlar>(Erişim 9 Nisan 2017)

<http://americanhistory.si.edu/visit/disabilities>(Erişim 22 Kasım 2016);

<http://alonot.com/aof-ders-notlari-ozel-olarak-korunmasi-gereken-gruplar/>(Erişim 22 Kasım 2016);

http://turkish.ruvr.ru/2014_03_15/269474128/(Erişim 22 Kasım 2016);

<http://www.gormeengelliogrenciler.com/node/453>(Erişim 22 Kasım 2016);

<http://trend.mynet.com/bu-muzeyi-cok-seveceksiniz-gorme-engelliler-icin-ozel-tasarlanmis-tablolar-sergileyen-muze-1038374>(Erişim 22 Kasım 2016);

<http://aa.com.tr/tr/kultur-sanat/bu-muzede-gorme-engelliler-renkleri-hissediyor/428653> (Erişim 22 Kasım 2016);

www.peramuzesi.org.tr/egitim/detay.aspx?SectionID=SlhBwE7BnB3wpNxlJQROyg%3d%3d&ContentID=i3skrjA6PgnsUBcM9Lmi%2fg%3d(Erişim 22 Kasım 2016);

<http://www.metmuseum.org/events/programs/access/visitors-with-developmental-and-learning-disabilities> (Erişim 22 Kasım 2016);

<http://trend.mynet.com/bu-muzeyi-cok-seveceksiniz-gorme-engelliler-icin-ozel-tasarlanmis-tablolar-sergileyen-muze-1038374>(Erişim 22 Kasım 2016);

ÖĞRETMENLERİN MÜZELERİN ÖĞRENME ORTAMI OLARAK KULLANIMINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Rukiye DİLLİ*

Öz: Araştırmanın amacı, ana okul, ilkokul ve ortaokul öğretmenlerinin müzeleri öğrenme ortamı olarak kullanımına ilişkin görüşlerinin belirlenmesidir. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı araştırmada, Ankara ilinde görev yapan okulöncesi öğretmenlerine, müze eğitiminin güçlü ve zayıf yönlerini belirlemek amacı ile SWOT analizi yapılmıştır. Sınıf öğretmenleri ile ortaokul branş öğretmenlerine ise üç bölümden oluşan anket kullanılmıştır. Araştırmada ilk bölümde öğretmenlerin müze eğitimi konusunda ki fikirleri belirlenmiş ardından müze ziyaretlerinin eğitim amaçlı kullanılmasının öğrenci açısından ne gibi yararları olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca öğretmenlerin müzelerin eğitim amaçlı kullanılmasının ya da yetersiz kullanılmasının nedenlerinin neler olabileceğine yönelik düşünceleri belirlenmiştir. Verilerin analizi sonucu öğretmenler, müzeleri öğrenme ortamı olarak kullanımı konusunda çeşitli zorluklarla karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Öğrenci açısından planlı müze gezilerinin çok yararlı olduğunu düşünene öğretmenler, her branş dersi ve yaş grubu için müze gezilerinin düzenlenmesinin gerekli olduğuna da belirtmişlerdir. Yapılan anketlerde öğretmenlerin ortak görüşü, planlı müze gezisi hakkında çok fazla bilgi birikimi ve deneyimi olmadıklarıdır. Bu ortak görüş çerçevesinde, müzelerin öğrenme ortamı olarak etkin kullanılmasına ilişkin öneriler yapılmıştır.

Anahtar kelimeler: Müze, informal öğrenme, müze eğitimi.

* Dr. MTA Genel Müdürlüğü Tabiat Tarihi Müzesi Eğitim Birimi.

TEACHERS' POINT OF VIEW ON MUSEUMS AS A LEARNING ENVIRONMENT

Rukiye DİLLİ*

Abstract

The purpose of this article is to determine the recognition and awareness levels of the nursery, primary and high school teachers working in the province of Ankara in terms of their view on museums as a learning environment. For the study, a SWOT analysis was conducted on the preschool teachers working in Ankara to determine the strengths and weaknesses of museum education, and a survey consisting of three parts was carried out over class teachers and high school branch teachers. In the study, firstly the probable positive and negative aspects of the use of museum visits for educational purposes were indicated with respect to the teachers' ideas on museum education. Thus, suggestions were presented having stated the teachers' view on the rare usage or complete ignorance of museums as a learning environment.

Key words: Museum, informal learning, museum education.

Giriş

Zihnin yeniden yapılanması olarak tanımlanan öğrenme, formal öğrenme ve informal öğrenme olarak ikiye ayrılır. Formal öğrenme, eğitim sürecinde bireye bir takım bilgi ve becerilerin belli amaçlar doğrultusunda kasıtlı ve belirli zaman dilimi içerisinde planlı, programlı, örgütlü ve kontrollü şekilde kazandırılmaya çalışılmasıdır. Informal öğrenme ise, bireyin doğduğu andan itibaren çevresi ile etkileşimi sonucu oluşan ve yaşam içinde kendiliğinden gerçekleşen öğrenme olarak tanımlanmaktadır (Erdamar, 2011; Şimşek, 2011, Onur, 2012). Televizyon seyrederken, kitap okurken, oyun oynarken biri ile konuşurken vb. gerçekleşen günlük hayatımız içerisinde çok çeşitlilik gösterebilen informal öğrenme, okul dışında gerçekleşen öğrenme olarak adlandırılmaktadır. Sanat ve kültürel etkinlikleri, müzeleri, kütüphaneleri, tarihi siteler ve evleri, spor tesisleri vb. içeren planlı eğitime ise okul dışı ortamlarda gerçekleştirilen eğitimler olarak nitelendirilmektedir (Şimşek, 2011). Öğrenmede, formal eğitim önemli rol oynasa da: formal eğitimin, informal öğrenme ortamlarıyla desteklenmesi bireylerde istenen niteliklerin kazandırılmasını kolaylaştırmaktadır (Buyurgan ve Mercin, 2005). Son yıllarda toplumsal eğitime verilen önemin artmasıyla sınıf dışında meydana gelen informal öğrenme ortamları önem kazanmıştır.

* Dr., General Directorate of Mineral Research and Exploration, Natural History Museum Training Unit Birimi.

◆ Rukiye Dilli

İnformal ortam olarak en etkili öğretim alanlarından birinin müzeler olduğu söylenebilir. Uluslararası Müzeler Konseyi ICOM'un 2007 yılında yaptığı tanıma göre müze, "toplumun ve gelişiminin hizmetinde olan, halka açık, insana ve yaşadığı çevreye dair tanıklık eden malzemelerin üzerinde araştırma yapan, toplayan, koruyan, bilgiyi paylaşan ve sonunda inceleme, eğitim ve zevk alma doğrultusunda sergileyen, kar düşüncesinden bağımsız sürekliliği olan bir kurum" dur (ICOM, 2007). Müzenin bu tanımından yola çıkarsak, ülkemizde eğitim sistemi içinde, müze gezileri yer almaktadır fakat işlevi açısından bir öğrenme fırsatı olarak algılanmamaktadır. Müzeler daha çok araştırma yapan, toplayan, koruyan, bilgiyi paylaşan ortamlar olarak kabul edilse de, öğrenme ortamı olarak eğitim kısmı planlı ve işlevsel olmamaktadır. Müze ziyaretleri daha çok eğlenilecek, arkadaşlarla zaman geçirilecek, piknik yapılacak ya da sıradan ziyaretlerin yapıldığı yerler olarak kalmaktadır. Müzelerin ülkemizde daha aktif hale gelebilmesi için gerekli olan öncelikli hedeflerinin arasında, geleceğe yön verecek olan çocukların müzelerle, tarihi mekanlarla vb. erken yaşlarda tanışması ve müze eğitiminin önemini topluma kazandırılmasının gerekliliğidir (Dilli ve Bapoğlu Dümenci, 2015). Bu bilincin küçük yaşlarda kazandırılması için öncelikle öğretmenlerin eğitilmesi ile mümkün olacaktır ki bu durum; ilerleyen dönemlerde toplum adına kazanılmış büyük bir servettir. Müze eğitiminin önemini kavramış öğretmen, öğrencilerinin gelişim özelliklerinin başında olan merak duygusunu ve bilişsel gelişimlerini destekleyecek faaliyetlerde bulunmuş olup, dolaylı olarak da toplumun sosyalleşmesine katkı sağlamış olur.

Mercin ve Alakuş'a göre (2005) müzelerde yapılan eğitim öğrencilere birçok avantajlar sağlamaktadır. Bunları şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Müzeler, yaratıcılığı teşvik eder.
- Yaparak-yaşayarak öğrenmeyi sağlar.
- Aktif öğrenmeyi sağlar.
- Eserlerin öğrenciler tarafından daha yakından incelenmesini, varsa kopyalarına dokunulmasını ve doğal olarak daha heyecanlı ve güdüleyici bir eğitim ortamının oluşmasını sağlar.
- Öğrenmeyi daha eğlenceli hale getirir.
- Geçmiş ile gelecek arasında köprü kurar.
- Sınırlı bir eğitimi değil yaşam boyu öğrenmeyi sağlar.
- Doğal bir öğrenme atmosferi oluşturması sayesinde öğrencilerin daha özgür ve kendilerini rahat ifade edebilecekleri bir ortam oluşmasına katkıda bulunur.
- Geçmiş kültürlerle ve doğaya değer verilmesini sağlar.

- Müzede sanat eğitimi, farklı uygarlıkların eserlerine saygıyı arttırarak kültürler arası karşılıklı anlayışı geliştirir.
- Doğru tarih bilinci kazanmasını sağlar.

Bu bilinç ile hareket eden öğretmenler, doğal olarak gelişen ve değişen toplum ile “yaşam boyu öğrenme” anlayışı karşısında, dersi anlatmanın, sevdirmenin ötesinde yeni sunum teknikleri doğrultusunda müzeleri kullanmış olur (Özsoy, 2002; Onur, 2012). Aynı zamanda durağan mekan anlayışından, yeni anlatım yöntemlerinin kullanıldığı yaşayan çağdaş müzecilik anlayışına doğru bir geçişte yaşanır (Şar ve Sağkol, 2013). Müze eğitimi programlarında etkin olarak kullanılacak yöntemler sayesinde, öğrencide öğrenme güçlüğüne üstesinden gelinmesinde ve yeteneklerin geliştirilmesinde de faydalıdır. Ayrıca müze eğitim programları ile farklı öğrenme fırsatları yaratarak eğitime ilginin artırılması sağlanır. Örneğin müze gezilerinin doğa kültürü oluşturulmasında pek çok yararları olduğu gibi, müzelerde sergilenen koleksiyonlar öğrencilerin geçmişin nasıl yorumladığını görmelerini sağlayarak, geçmiş ve tarih disiplini hakkında eleştirel düşünme becerilerinin gelişmesine katkıda bulunur (Marcus, 2007: 105).

Müzelerin öğrenme ortamı olarak kullanılması öğrencilerindeki bedensel, duygusal, zihinsel ve dil gelişimlerini büyük ölçüde geliştirdiği düşünülmektedir. Öğretim programında yer alan konuların öğretiminde seçilen yöntem-teknikler dışında oluşturulan informal öğrenme ortamları, öğrencilerin düşünme becerilerinin geliştirilmesinde de etkili olmaktadır. Bu bağlamda, öğrencilerin kendilerini rahat hissedebilecekleri, derinlemesine sorgulama yapabilecekleri ve yaşayarak öğrenecekleri öğrenme ortamlarının hazırlanmasının önemi göz ardı edilmemelidir (Tezcan Akmehmet ve Ödekan, 2006; Aktekin, 2008).

Dünya eğitim sistemi içerisinde son yıllarda yapılan pek çok bilimsel araştırma ve örnek, müze ve okul işbirliğine son derece önem verildiğini göstermektedir. Bu araştırmalar, çocukların gezilere ilişkin tutumlarına, gezi yönteminin etkililiğine ya da gezi anılarına yönelik olup, müze faaliyetlerini eğitim sistemi içinde konumlandırımlarıyla dikkati çekmektedir. Müze alan gezilerine ilişkin ziyaretçilerin anıları üzerine de bir hayli çalışma yapılmıştır. Örneğin, Balling ve Falk (1980), öğrencilerin, bildikleri mekânlarda, bilmediklerine göre daha çabuk öğrendiklerini ve alan gezilerine katılmış kimselerin geçen yıllara rağmen geziye ilişkin “berrak anılara” sahip olduğunu göstermiştir. John H. Falk, kolej ve ilköğretim öğrencileri üzerinde yaptığı ve müze gezilerinin yaşam boyu etkisini değerlendirmeye yöneliktir bir araştırmada «Yıllar önce bir müzeye düzenledikleri alan gezisinden ne anımsadıklarını» sormuş ve deneklerin %95’i yaşları ne olursa olsun, gördükleri, yaptıkları ve kimlerle olduklarını hatırladıkları fark edilmiştir. Anımsadıkları ayrıntıların %70’i programın içeriği ya da gördükleri sergi ile ilgili olduğu sonucuna varılmıştır. Seattle Sanat Müzesinde Bonnie Pittman-Gelles’in yaptığı araştırmaya göre ise insanlar, 48 saat sonra okuduklarının

◆ Rukiye Dilli

%10'u, duyduklarının %20'sini, gördüklerinin %30'unu ve yaptıklarının %90'ını hatırlayabilmektedirler (Sternberg, 1989:155). Yapılan araştırmalar göstermektedir ki, canlı anılar ve yaşantıların potansiyel eğitim değerini ve okul dışı mekânlarda yapılan öğretimin etkisinin yaşam boyu sürdüğünün kanıtıdır.

Yaşayarak yaparak öğrenmenin etkili olduğunu gösteren araştırmalardan yola çıkarak, öğretmenler okul dışında kullanacakları mekanları okul programının bir tamamlayıcısı olarak mı görmeliler? sorusunu akıllara getirmektedir. Hiç şüphesiz öğretmen, müzelerin yapısını iyi anlamalı ve müze-okul işbirliği kapsamında alternatif öğrenme yolları ile öğrencinin karşılaşmasına imkân sağlamalıdır. Sözlü iletişimin ağır bastığı okulda gerçekleşen öğrenme, müzelerde gerçekleştirilen nesne ve görsel kaynaklı öğrenme süreci ile desteklenerek planlı öğretim ve olumlu öğrenme koşulları sağlanmaya çalışılmalıdır. Müzelerde öğrenciler «gerçek şeylerle» sınımlıdır ve bu ortamlarda öğrenciler formal öğrenme ortamlarına göre kendilerini daha rahat hissedebilirler. Dolayısıyla bu ortamlarda yapılan eğitim faaliyetleri ile geleneksel öğrenme ortamlarında bulunmayan farklı öğrenme olanakları sağlanabilmekte ve okulda elde edilen bilgiye yeni bir boyut katılabilmektedir. Çünkü öğrencinin yaşam deneyimi en değerli öğrenme kaynağıdır (Onur, 2012). Öğretmenlerin, informal öğrenme ortamlarını, öğrencilerine yaşantılar kazandırmak için okul programının bir tamamlayıcısı olarak görmeleri çok önemlidir. Çünkü bu tür ortamlar, toplumun tarihi, kültürel, doğa vb. değerlerinin toplandığı, korunduğu ve eğitsel amaçlarla sergilendiği mekânlar olup, eğitimde etkin olarak kullanılması gereken en önemli araçlardandır. Özellikle ülkemiz de neredeyse her şehrimizde bulunan müzelerin, camilerin, hamamların antik tiyatroların vb. olduğunu varsaydığımızda, bu mekanların eğitim amaçlı kullanılmasının önemi ile eğitim ve öğretime katacağı değerler açıkça görülmektedir. Bu bağlamda Ankara ilinde görev yapan ana okul, ilkökul ve ortaokul öğretmenlerinin müzeleri öğrenme ortamı olarak kullanımına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi temel amacı çerçevesinde;

- Öğretmenlerin müze eğitimi konusunda fikirleri nelerdir?
- Müzede çok yönlü ve etkili öğrenmenin öğrenci açısından yararları nelerdir?
- Müzelerin eğitim amaçlı kullanılmamasının ya da yetersiz kullanılmasının nedenleri neler olabilir? soruları araştırmanın alt amaçlarını oluşturmaktadır.

Yöntem

Araştırmanın modeli nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışmasıdır. Araştırmada veri toplama aracı olarak, sınıf öğretmenleri ve ortaokul branş öğretmenlerine üç bölümden oluşan anket kullanılmış ve bu anket alan uzmanları tarafından geliştirilmiştir.

Anketin birinci bölümünde; ikili likert tipi sorulardan meydana gelmiş; öğretmenlerim müze eğitimi konusunda fikirlerini öğretmek amacı ile hazırlanmış maddeler

yer almıştır. İkinci bölümde okul dışı öğrenme ortam olarak müzelerin kullanımının öğrenci üzerindeki etkisi ile ilgili sorular yer almıştır. Üçüncü bölümde ise; müzelerin eğitim amaçlı kullanılmamasının ya da yetersiz kullanılmasının nedenleri neler olabilir? sorusuna cevap aranmış ve ilgili maddelere yer verilmiştir. Okulöncesi öğretmenlerine ise, müze eğitiminin güçlü ve zayıf yönlerini belirlemek, iç ve dış çevreden kaynaklanan fırsat ve tehditleri saptama amacı çerçevesinde SWOT analizi yapılmıştır.

Araştırmada veri toplama işlemi 2015-2016-2017 yılları arasında gerçekleşmiştir. Araştırmada toplanan verilerin analizi Excel programı kullanılarak yapılmış, bulgular tablolar ve grafiklerle gösterilmiştir.

9 okulöncesi öğretmenine SWOT analizi yapılmıştır. Anket ise, 45 sınıf öğretmenine, 57 ortaokul öğretmenine (12 Türkçe, 24 Sosyal Bilgiler, 9 Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, 12 Fen Bilgisi) uygulanmıştır.

Bulgular

Müzelere gerçekleştirdikleri ziyaretlerin güçlü ve zayıf yönlerini belirlemek, iç ve dış çevreden kaynaklanan fırsat ve tehditleri saptamak amacı ile okulöncesi öğretmenlerine SWOT analizi yapılmıştır. Aşağıda yer alan tabloda okulöncesi öğretmenlerin müze ziyaretleri ile ilgili görüşleri verilmiştir.

Tablo 1. Okulöncesi öğretmenlerinin müze eğitimine ilişkin SWOT analizi.

Güçlü Yönleri	Zayıf yönleri
<ul style="list-style-type: none">• Eğlenceli ve etkili olması• Düzenli programın olması• Aktif ve amaca uygun gezi planının olması• Farkındalıkların artması• Gözlem yeteneğinin artması• Yapararak yaşayarak öğrenmenin olması• Gündelik hayatla ilişkilendirilmesi• Merak duygusunun uyandırılması• Soyut kavramların daha kolay somutlaştırılması• Geçmiş ve günümüz arasında daha kolay ilişki kurulması	<ul style="list-style-type: none">• Veli beklentilerinin fazla olması• Ders programlarının yetersizliği• Müzelerde rehber ve eğitim uzmanı eksikliği• Müzelerin kalabalık olması• Müze iç mimarisinin yetersizliği (sesin çok yayılması, etkinlik yapılacak boş alanların olmaması vb.)• Toplumda müze bilincinin yetersizliği• Müzelerde eğitim atölyelerinin olmayışı

◆ Rukiye Dilli

Olumsuzluklar

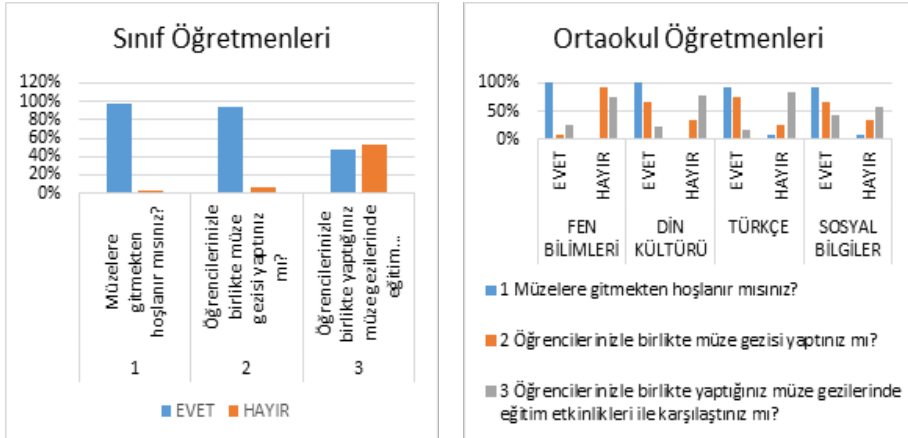
- Servis ücretleri
- Güvenlik problemleri
- Eğitim programlarının yoğunluğu
- Yardımcı personelin eksikliği
- Sınıf mevcudunun çokluğu
- Diğer öğretmenlerin olumsuz baskısı

Fırsatlar

- Aile katılımı sağlanmalı
- Müze etkinliklerinin yaratıcı ve düşünce etkinliklerine dönüştürülmesinin gerekliliği
- Kamu spotunun hazırlanması
- Öğretmenlere hizmet içi eğitimlerin verilmesi
- Seminer dönemlerinin bu tür alanların eğitimi ile daha zengin hale getirilebileceği

Cooper ve Latham (1988)'a göre müze ziyaretlerinde en yaygın sorunlar aşırı kalabalık gruplar, diğer ziyaretçileri rahatsız etmek ve etrafı kirliletmektir. Diğer problemler, randevu almadan habersiz gelen büyük gruplar, ziyaret esnasındaki disiplinsiz davranışlardır. Öğretmenlerin, ziyaretle ilgili hiç bir ön hazırlık yapmaması, gerekli kaynakları incelememesi ve ziyaretin amaç ve hedefleri konusunda net bir fikre sahip olmamaları olarak sayılmaktadır. Araştırmada yapılan SWOT analizi sonucuna göre, geçen yıllar içinde müzelerde karşılaşılan sorunların değişmediği ve benzer sorunlarla karşılaşmaya devam edildiği anlaşılmaktadır.

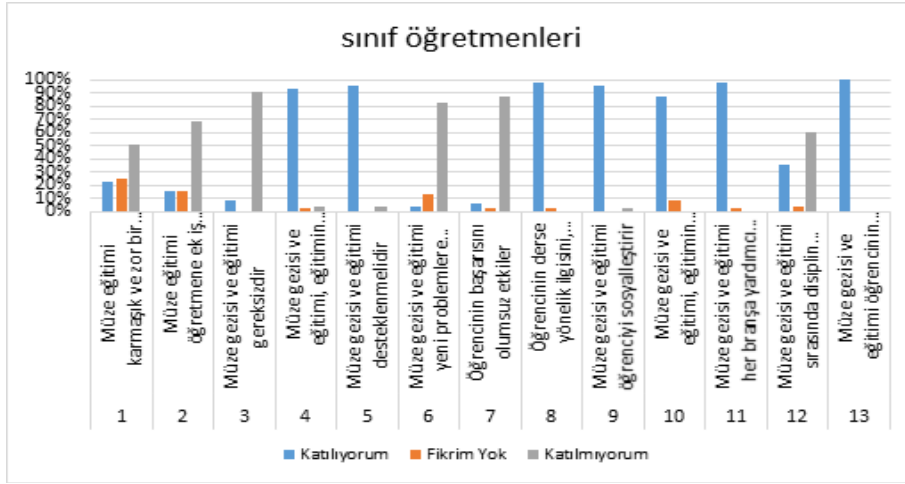
İlkokul ve orta okul öğretmenlerine uygulanan anketin birinci bölümünü oluşturan "Müzeleri gezmekten hoşlanıyor musunuz?, öğrencilerinizle birlikte müze gezisi yaptınız mı?, öğrencilerinizle yaptığınız gezilerde eğitim etkinlikleri ile karşılaştınız mı?" sorularının grafikleri aşağıda verilmiştir.

Grafik 1. Sınıf ve ortaokul öğretmenlerinin müze eğitimi konusunda ki fikirlerine ilişkin bulgular.

Sınıf ve ortaokul branş öğretmenlerinin neredeyse tamamı müzeleri gezmekten hoşlandıklarını ifade etmişlerdir. “Öğrencilerinizle birlikte müze gezisi yaptınız mı?” sorusuna sınıf öğretmenlerinin %93’ü “evet” cevabı vermiştir. Öğrencileri ile müze ziyaretini en az oranda gerçekleştiren branş öğretmeni %92’si “hayır” cevabı ile fen bilgisi öğretmenleridir. Fen bilgisi öğretmenlerini sırasıyla, din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenleri, sosyal bilgiler ve Türkçe öğretmenleri takip etmiştir. Ayrıca öğretmenlerimizin büyük bir kısmı müzelerde eğitim etkinlikleri ile karşılaşmadıklarını ifade etmişlerdir.

Grafik 2. Sınıf öğretmenlerinin müzeleri ziyaretleri sırasında eğitim amaçlı kullanımının öğrenci üzerindeki etkisine ilişkin bulgular.

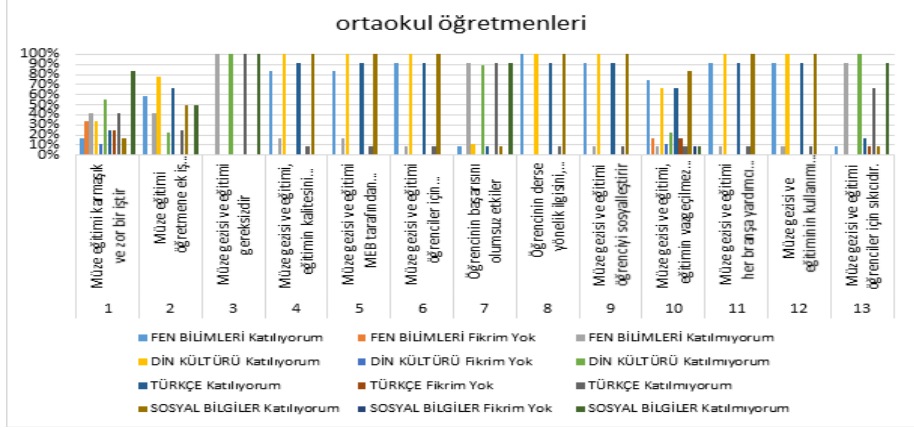
Sınıf öğretmenleri müzelerin eğitim amaçlı kullanımının, eğitimin kalitesini, öğrencinin derse yönelik ilgisini, motivasyonunu arttırdığı ve öğrenciyi sosyalleştirdiğini düşünmektedirler. Ayrıca sınıf öğretmenleri, planlı bir müze gezisinin her branşa (sosyal, Türkçe vb.) yardımcı olduğu, öğrencinin yakın çevresini, kültürünü vb. tanımada etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Planlı müze gezisinin öğrenci üzerindeki olumlu etkileri düşünüldüğünde müze gezisi ve eğitiminin farklı kurum ve kuruluşlar tarafından desteklenmesinin gerekliliği öğretmenlerin ortak düşüncesini oluşturmaktadır. Öğretmenlerimizin % 36’sı geziler sırasında disiplin problemleri yaşadığını, %22’si müze ziyaretlerinin karmaşık ve zor olduğunu düşünürken, %16’sı ek iş yükü getirdiğini düşünmektedir. Ayrıca öğretmenler müze-okul ilişkisinin plânlı olmadığını da ifade etmişlerdir.

Mercin ‘e göre (2002) planlı müze ziyaretlerinin öğrencinin bilişsel, duyuşsal ve psiko motor gelişiminde etkili olduğunu, fakat müzelerin öğretim amaçlı kullanılmamasının nedenlerini; öğretim programlarının uygun olmamasına, öğretmenlerin

◆ Rukiye Dilli

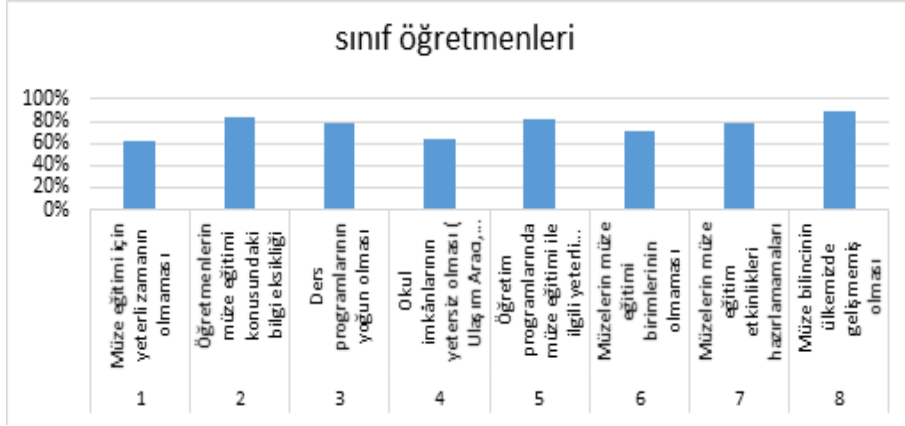
konuyla ilgili deneyimlerinin olmamasına, kendilerine rehberlik edecek uzmanların olmamasına ve yeterli zamanlarının olmamasına bağlamıştır. Mercin'nin yaptığı araştırma bulguları ile araştırma bulguları benzerlik göstermiştir.

Grafik 4. Ortaokul öğretmenlerinin müzeleri ziyaretleri sırasında eğitim amaçlı kullanımının öğrenci üzerindeki etkisine ilişkin bulgular.

Branş öğretmenlerinin % 68'i müze gezilerinin ek iş yükü getirdiğini düşünmektedirler. Öğretmenlerin % 94'ü müze gezisi ve eğitiminin, eğitimin kalitesini arttırdığını, aynı zamanda eğitim için gerekli olduğunu ifade etmişlerdir. Öğretmenler, müze gezilerinin öğrenciler için çok yararlı olduğunu ve başarılarını olumlu etkilediğini, öğrencinin derse yönelik ilgisini, motivasyonunu arttırdığını, öğrencinin yakın çevresini, kültürünü vb. tanmasına yardımcı olduğunu ve sosyalleştirdiğini ifade etmişlerdir. Müze gezisi ve eğitiminin her branşa yardımcı olması sebebi ile öğretmenlerin tamamına yakını gezilerin MEB tarafından desteklenmesi gerektiği düşünülmektedir. Öğretmenlerin %73'ü müze gezisi ve eğitiminin, eğitimin vazgeçilmez bir unsuru haline geldiğini kabul ederken, en düşük oran % 67 ile din kültürü ahlak bilgisi ve Türkçe öğretmenleri müze gezilerinin vazgeçilmez bir unsur olduğunu düşünmemektedirler. Ayrıca din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin % 33'ü müze gezilerini karmaşık ve zor bir iş olduğunu ifade etmişlerdir.

Grafik 5. Sınıf öğretmenlerinin müzelerin eğitim amaçlı kullanılmamasının ya da yetersiz kullanılmasının nedenleri hakkındaki fikirlerine ilişkin bulgular.

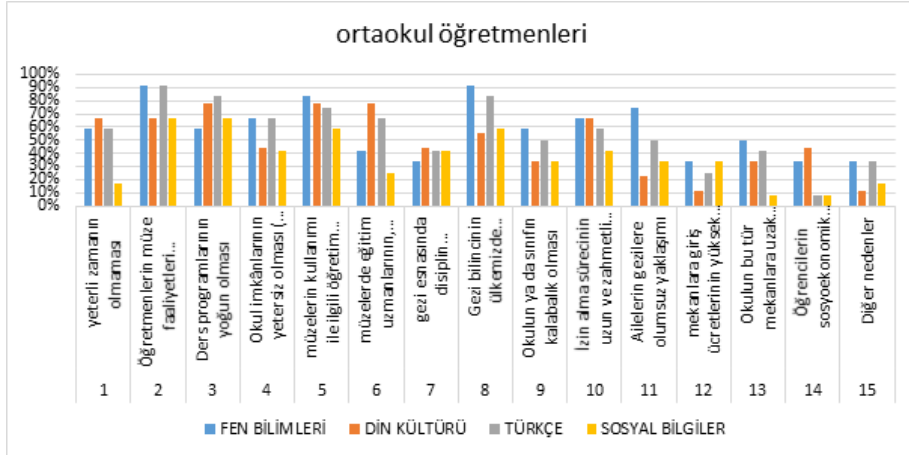

Sınıf öğretmenlerinin müzelerin eğitim amaçlı kullanılmamasının ya da yetersiz kullanılmasının nedenlerini, %40'ı müze bilincinin ülkemizde gelişmemiş olması, %38'i öğretmenlerin müze eğitimi konusundaki bilgi eksikliğinin olmasına bağlamıştır. Ayrıca öğretmenlerin %37'si öğretim programlarında müze eğitimi ile ilgili yeterli çalışma yapılmaması, %35'i müzelerin eğitim etkinlikleri hazırlamamaları ve ders programlarının yoğun olması sebebi ile müzeleri eğitim amaçlı kullanamadıkları belirlenmiştir. Öğretmenlerin, %32'si müzelerin bünyelerinde müze eğitim birimleri oluşturamamaları, %29'u okul imkânlarının yetersiz olması (ulaşım aracı, fotokopi vb.), %28'i müze eğitimi için yeterli zamanın olmamasını fiziksel ve zaman yetersizliği kaynaklı nedenler olarak sıralamışlardır. Ayrıca öğretmenler, sınıfların kalabalık olması nedeniyle, müze gezilerinde öğrencilerin motivasyonunu ve sınıf disiplini sağlama da problem yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

Tatar ve Bağrıyanık'ın yaptığı araştırmaya göre (2012) öğretmenlerin gerek okul idaresinden, gerek il ya da ilçe bazındaki ilgili yöneticilerden gerekse velilerden izin alma işlemlerinden dolayı zorluk yaşadıkları ve sorumluluk alma konusunda yalnız bırakıldıkları gerekçeleriyle öğretmenlerin okul dışı aktiviteleri uygulamada gönülsüz olduklarını tespit etmişlerdir. Öğretmenlerin okul dışı aktiviteleri uygulayabilmek için planlamada ve uygulama esnasında çok zaman harcadıkları, dolayısıyla çok fazla iş yükü getirdiği bulgusu Tatar ve Bağrıyanık'ın bulguları ile örtüşmüştür.

◆ Rukiye Dilli

Grafik 6. Ortaokul öğretmenlerinin müzelerin eğitim amaçlı kullanılmamasının ya da yetersiz kullanılmasının nedenleri hakkındaki fikirlerine ilişkin bulgular.

Ortaokul öğretmenlerinin müzelerin eğitim amaçlı kullanılmamasının ya da yetersiz kullanılmasının nedenleri neler olabilir? sorusuna yönelik yukarıda verilen tablo sonuçlarına göre öğretmenlerimizin genel ortalamada % 79 ile okul imkânlarının yetersiz olması (ulaşım araçları, gezi planlama maliyetleri vb.), % 74 ile ders programlarının yoğun olması olarak belirtmişlerdir. Ders programlarının yoğun oluşundan en çok etkilenen grubun % 83 ile Türkçe, % 73 ile din kültürü ve ahlak bilgisi, % 67 ile sosyal bilgiler öğretmenlerinin olduğu görülmektedir. Fen bilgisi ve Türkçe öğretmenleri müze faaliyetleri konusundaki bilgi eksikliklerinin olduğunu ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin %74'ü müzelerin kullanımı ile ilgili öğretim programlarında yeterli çalışmanın olmamasından şikâyetçidirler. Fen öğretmenlerinin %92'si, Türkçe öğretmenlerinin %83'ü ülkemizde müze bilincinin gelişmediğini düşünmektedir.

Tartışma ve Sonuç

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın müzelerin kullanımıyla ilgili aldığı son kararlar, eğitim amaçlı müze ziyaretleriyle ilgili araştırmaların önemini arttırmıştır. MEB tarafından hazırlanan Türkçe, Matematik, Sosyal Bilgiler, Hayat Bilgisi, Fen ve Teknoloji ile Görsel Sanatlar dersi öğretim programlarında müze ile eğitim uygulamaları tavsiye edilmiş ayrıca müze ziyaretlerinin gerekliliğine vurgu yapılmıştır (MEB, 2008). Müzelerin eğitim amaçlı kullanılmasıyla ilgili yapılan araştırmalar doğrultusunda öğretmenlerin, bu tür ortamlarda nasıl çalışacaklarını ya da müfredatları ile nasıl ilişkilendireceklerini bilmedikleri ortak fikirleri olarak belirlenmiştir. Öğretmenlerin informal ortamların formal eğitim içinde kullanılmasının önemini ve öğrenci üzerindeki olumlu etkisinin farkında oldukları ancak, müze gezisini planlamada zorlandıkları an-

laşmaktadır. Müze gezisi öncesi, sırası ve sonrasında yapılan etkinlikleri tasarlamada (çalışma yaprağı, iki ve üç boyutlu etkinlikler vb.) ve uygulama da zorlandıkları bu sebeple; müze gezisini gerçekleştirmekten çekindikleri anlaşılmıştır. Müzelerin eğitime etkisi ile ilgili öğretmenlerin verdiği cevaplar incelendiğinde, yapılan etkinliklerin öğrencilerin derse yönelik tutumlarına, motivasyonlarına ve dersteki başarılarına etkilerinin yadsınamayacak kadar çok olduğu; ancak öğretmenlerin bu ortamlarla ilgili bilgileri ve deneyimlerinin sınırlı olduğu araştırma sonuçlarından biridir. Bu bağlamda öğretmenlere uygulanan anket verilerinden ulaşılan sonuçlar ışığında;

- Öğretmenler, müzeleri yıl boyunca en fazla 1 veya 2 defa kullandıklarını ya da hiç kullanmadıklarını ifade etmişlerdir. Bunun sebebini ise; okul imkânlarının yetersizliği, sınıfların kalabalık oluşu ve çok zaman alması gibi nedenlerden kaynaklandığını düşünmektedirler. Öğretmenlerin etkili müze gezileri yapamamalarının en önemli sebebini ise; bilgi eksiklikleri olduğu anket sonuçlarından anlaşılmaktadır.

- Öğretmenlerin ders müfredatları ile müzelerde yer alan eserleri genellikle ilişkilendirmeye çalıştıkları; fakat kendilerini yönlendirecek MEB’de ya da müzelerde eğitim amaçlı kullanabilecekleri yazılı ve görsel materyalleri yetersiz buldukları belirlenmiştir. Bu nedenle öğretmenlerin müze gezilerinde kullanmak ve dersleri ile ilişkilendirmek üzere materyal bulmakta zorlandıklarını ifade etmişlerdir.

- Öğretmenlerin planlanmış müze gezileri ile ilgili kendilerini geliştirmek istedikleri belirlenmiştir. Seminer dönemlerinde verilecek hizmet içi eğitimlerle öğretmenlerin bu alanda kendilerini geliştirmek istedikleri, bu nedenle MEB’in müze faaliyetlerini desteklemesi gerektiğini dile getirmişlerdir.

- Öğretmenler, müze gezilerini öğretme stratejilerini çeşitlendirmek için kullandığında, öğrencilerin motivasyonlarını arttırdığını ve sosyalleştiklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca planlanmış müze gezileri ile öğrencilerin ülkelerini, çevrelerini ve sahip olunan kültürel varlıkları daha iyi anlayabilecekleri öğretmenlerin ortak fikridir.

- Türkçe ve din kültürü öğretmenleri, müzeleri en az kullanan ortaokul branş öğretmenleri olup, Türkçe ve din kültürü öğretmenlerinin planlı müze gezisi ile ilgili hizmet içi eğitim almaları ya da farkındalıklarının artırılması için çeşitli çalışmaların yapılması gerekmektedir. Ayrıca bu branş alanlarıyla ilgili lisans programlarına müze eğitimi ile ilgili dersler konulmasının ne kadar önemli olduğu anlaşılmaktadır (Görsel sanatlar eğitimi, okulöncesi öğretmenliği alanlarında müze eğitimi dersleri lisans, ve lisans üstü eğitimde mevcuttur).

- Hem branş hem de sınıf öğretmenlerinin rehber materyallere ihtiyaç duydukları anlaşılmaktadır. Okulöncesi öğretmenlerin ise müzelerde fen ve doğa eğitimi dışında farklı müze türlerinin öğretim ortamında kullanımına yönelik materyallere ihtiyaç duydukları sonuçlarına varılmıştır.

Eğitimin her kademesinde müze ortamında uygulamaya (drama, eğitim atölyelerinin kullanılması, resim yapma, eser inceleme, çeşitli oyunlar, bulmacalar vb.) yö-

◆ Rukiye Dilli

nelik çalışmalar yapılabilir. Günümüzde artık sadece bilgi öğrencilere yetmemekte, bilgiyi yerinde görerek yaşayarak öğrenme daha kalıcı olmaktadır. Özellikle devlet okullarında aynı günde birkaç müzenin birden fazla sınıfla gezilmesi yerine sadece bir müzeye odaklanılabilir ve önceden belirlenen eserler ile ders kazanımlarına uygun, planlı geziler gerçekleştirilebilir. Müze gezileri sadece gezi boyutuyla sınırlı kalmamalı, öğretmenler gezi öncesi ön hazırlık ve gezi sonrası öğrencilerle sınıf içi etkinliklerle desteklenmek üzere «çalışma kâğıdı» hazırlamaya teşvik edilebilir. Okulöncesi - ilkokul - ortaokul öğretmenleri yetiştiren eğitim fakülteleri müfredatına alınabilecek müze eğitimi dersi ile eğitime destek olunabilir.

Müzeler bünyelerinde yer alan eserleri sadece tanımlamak yerine, müze sergilerinin geliştirilmesinde ya da değerlendirilmesinde, okul programlarını da kapsayacak şekilde, öğrenme teori ve yöntemlerinin kullanıldığı sergileme tekniklerini dikkate alabilirler. Dolayısıyla müzeler, öğrenmeyi kalıcı hale getirebilecek, yaşayarak yaparak öğrenmenin ön planda olduğu tasarımlar yapabilirler.

Kaynakça

- Aktekin, S. (2008). Müze Uzmanlarının Okulların Eğitim Amaçlı Müze Ziyaretlerine İlişkin Görüşleri, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi* (KEFAD). Cilt 9, Sayı 2, (103-111)
- Balling, J.D. & Falk, J.H. (1980). A Perspective on field trips: *Environmental Effect on Learning* Curator, vol.4, num.23, 229- 240.
- Buyurgan, S. ve Mercin L. (2005). *Görsel Sanatlar Eğitiminde Müze Eğitimi ve Uygulamaları*. Veday Özsoy (Ed.) Ankara: Görsel Sanatlar Eğitimi Derneği Yayınları.
- Cooper, C.P., and Latham, J. (1988). The Pattern of Educational Visits in England. *Leisure Studies*, Volume 7, pp.255-266.
- Dilli, R. & Bapoğlu Dümenci, S. (2015). Okul Öncesi Dönemi Çocuklarına Anadolu'da Yaşamış Nesli Tükenmiş Hayvanların Öğretilmesinde Müze Eğitiminin Etkisi. *Eğitim ve Bilim*, cilt 40, sayı 181, 217-230.
- Erdamar, G. (2011). Yaşam Boyu Öğrenme. Özcan Demirel (Ed.), *Eğitimde yeni yönelimler içinde* (219-237). Ankara: Pegem.
- ICOM Uluslararası Müzeler Konseyi. (2007). According to the ICOM Statutes, *adopted during the 21st General Conference in Vienna, Austria, in 2007* (<http://icom.museum/the-vision/museum-definition/>).
- MEB. (2008). İlköğretim 1-8. Sınıflar Türkçe, Matematik, Sosyal Bilgiler, Hayat Bilgisi ile Fen ve Teknoloji Dersi Öğretim Programlarında Müze İle Eğitim. <http://ttkb.meb.gov.tr/yenicalismalar/muze/muze-prmgr.pdf>.

Öğretmenlerin Müzelerin Öğrenme Ortamı Olarak Kullanımına İlişkin Görüşleri ◆

- Marcus, A.S. (2007). Representing the Past and Reflecting the Present: Museums, Memorials, and the Secondary History Classroom, *Social Studies*, 98, 3, 105-110.
- Mercin, L. (2002). *Anadolu Güzel Sanatlar Liselerinde Müzelerin Sanat Eğitimi Amaçlı Kullanılmasına İlişkin Yönetici ve Öğretmenlerin Görüşlerinin Değerlendirilmesi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Mercin, L., & Alakuş, A. O. (2005). Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri Programlarının “Müze Eğitimi ve Uygulamaları” Dersi Açısından Değerlendirilmesi. *Sanat Dergisi: Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi*, 8, 1-10.
- Onur, B. (2012). *Çağdaş Müze Eğitim ve Gelişim (Müze Psikolojisine Giriş)*. Ankara: İmge.
- Özsoy, V. (2002). Resim-iş (Sanat) Öğretmeni Eğitimine Yönelik Lisansüstü Programlarda Müze Eğitiminin Yeri ve Önemi. G.Ü. *Eğitim Fakültesi Sanat Eğitimi Sempozyumu Bildirileri* içinde. 08-10 Mayıs 2002. Ankara.
- Sternberg, S. (1989). The Art of Participation. Nancy Berry and Susan Mayer (Ed.) *Museum Education History, Theory, and Practice*. Reston: The National Art Education Association, 155.
- Şar, E., & Sağkol, T. (2013) Eğitim Fakültelerinde Müze Eğitimi Dersi Gerekliliği Üzerine, *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(2013-2), 83-90.
- Şimşek, C.L. (2011). Okul Dışı Öğrenme Ortamları ve Fen Eğitimi. Canan Laçın Şimşek (Ed.), *Fen eğitiminde okul dışı öğrenme ortamları içinde* (1-21). Ankara: Pegem.
- Tatar, N. ve Bağrıyanık, K. E. (2012). Fen ve Teknoloji dersi öğretmenlerinin okul dışı eğitime yönelik görüşleri. *İlköğretim Online*, 11 (4), 883-896.
- Tezcan Akmeahmet, K.& Ödekan, A. (2006). Müze eğitiminin tarihsel gelişimi, *İTÜ Sosyal Bilimler Dergisi*. Cilt:3, Sayı:1, 47-58 Aralık.

VERİMLİ BİR MÜZE ZİYARETİNİ NASIL GERÇEKLEŞTİREBİLİRİZ?

Serap BUYURGAN*

Öz: Müzeler kültür, sanat, doğa, bilim ve teknoloji alanlarına ait objeleri ve hikayeleri içinde barındıran mekanlardır. Müzelerde bulunan gerçek objeler karşısında öğrenme daha ilgili ve heyecanlı olmakta, etkili bir öğrenme gerçekleşmektedir. Müzelerin en önemli görevlerinden biri de insanları eğitmek ve bilgilendirmektir. Bu amaçla özellikle gelişmiş ülkelerde müze eğitim birimleri kurulmuş, okullara, öğretmenlere, halka, ailelere, her tür engel grubuna ve kurumlara yönelik eğitim etkinlikleri oluşturulmuş, müzede öğrenimin kazanımları gördükçe müzelerin eğitim hizmetleri artarak devam etmiştir. Ülkemiz müzelerinde de eğitim birimleri kurulmakta, okullara, öğretmenlere, engelli bireylere, halka ve kurumlara yönelik eğitim hizmetleri her geçen gün artmaktadır. Ancak bu hizmetler henüz tüm okullarımıza ve öğretmenlerimize hizmet vermede yeterli olmamaktadır. Ülkemizde öğretmenlerimizin eğitim sürecinde de müze eğitimine yönelik bir ders henüz birçok bölüm programında yer almamaktadır. Bu bakış açısından hareketle çalışmada, Buyurğan tarafından yazılan “Programlı Bir Müze Ziyareti ve Sonrasında Uyguma Örneği” başlıklı bildiri, Buyurğan ve Mercin tarafından yazılan Görsel Sanatlar Eğitiminde Müze Eğitimi ve Uygulamaları Kitabı, Müzede Görsel Sanatlar Eğitimi Bölümünde yer alan “Müze Ziyareti Süreci” ve Buyurğan ve Buyurğan tarafından yazılan Sanat Eğitimi ve Öğretimi Kitabı, Müzede Eğitim Bölümünde yer alan “Eğitimde Müzelerden Nasıl Daha Verimli Faydalanabiliriz?” “Verimli Bir Müze Ziyaretinin Aşamaları” başlıklı yazılar doğrultusunda öğretmenlerimizin nasıl verimli bir müze ziyareti gerçekleştirebilecekleri irdelenecektir. Çalışma tarama modelindedir. Çalışmada müzede öğrenimin kazanımları ortaya koyularak öğretmenlerimizin müzeleri eğitim-öğretim ortamı olarak kullanmalarının önemi vurgulanmış, verimli bir müze ziyareti nasıl organize edilebilir? sorusu tüm boyutları ile ele alınmıştır.

Anahtar kelimeler: Verimli bir müze ziyareti, müzede öğrenme, etkin öğrenme

* Prof. Dr.; Başkent Üniversitesi, Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Görsel Sanatlar ve Tasarım Bölümü.

HOW CAN WE HAVE AN EFFICIENT MUSEUM VISIT?

Serap BUYURGAN*

Abstract

The museums are places where the objects and stories belonging to the fields of culture, art, nature, science and technology are sheltered in. Learning from real objects found in the museums is more relevant and exciting, besides an effective learning comes true. One of the most important tasks of the museum is to educate and inform people. For this purpose, museum education units have been established especially in developed countries and educational activities for schools, teachers, public, families, all types of disability groups and institutions have been established and museum education services have continued to increase with the achievements of museum learning. Educational units are established in our country's museums and education services for schools, teachers, disabled people, public and institutions are increasing day by day. However these services are not enough to serve all our schools and teachers. Lessons about museum education in the education process of our teachers are not included in many department programs yet in Turkey. From this point of view, I have been working on the theme how our teachers can perform a productive museum visit with the articles entitled "Visiting a Programmed Museum and Following the Application"(Buyurgan), "Museum Education and Practices Book in Visual Arts Education"(Buyurgan&Mercin), "Museum Visit Process" and "Art Education and Education Book" (Buyurgan&Buyurgan) in the Department of Visual Arts Education in the Museum, in line "How Can We Benefit More Effectively From Educators?" and "Steps to Visit an Efficient Museum". In this research modeled study, the achievements of the museum learning were revealed and the way of organizing an efficient visit to the museum, which emphasized the importance of using museums as educational environment, was dealt with in all dimensions.

Keywords: Efficient museum visit, learning in museums, effective learning

Giriş

Müzeler öğrenmede, özellikle etkili ve kalıcı öğrenmede önemli rol oynar. Öğrenciler sınıf dışında, farklı bir mekanda daha ilgili, meraklı ve heyecanlı olurlar. Müzelerin görevleri içerisinde önemli bir yere sahip olan eğitim görevi özellikle gelişmiş ülkelerde son derece önemsenmektedir. Uzun zaman öğretimin temelini kitaplar oluşturur. Günlük hayatın bize tanıttığı gibi üç boyutlu nesnelere kullanmakla çok daha iyi

*Prof. Dr., Baskent University, Faculty of Fine Arts Design and Architecture, Department of Visual Arts and Design.

◆ Serap Buyurgan

sonuçlar elde edilebileceği zamanımızda anlaşılır. Böylece müzeler, sadece zamanla veya insanların ilerlemesinden dolayı ortadan kalkma tehlikesi ile karşı karşıya kalan nesnelere muhafaza etmeye yarayan bir barınak olmaktan çıkarlar; bunların evrenlerinin sonsuz imkanlarını, aynı zamanda uzun tarihini insanlara öğretecek dinamik birer kurum olurlar (ICOM Türkiye Milli Komitesi Yayınları, 1963: 17). Çağdaş anlayışla müzeler, koleksiyonunda barındırdığı nesnelere/ eserlerin anlamını, yararını ve değerini kavratarak, bilgisini geliştirme yollarını öğreten bir eğitim kurumu görevini üstlenir (Yavuzoğlu-Atasoy, 1999: 147). Müzeler öğrenmede ve birikim elde etmede her meslek grubunun ufkunu açar. Hangi alana ait olursa olsun müzeler sonsuz bilgi kaynağı sunar. Bir sanatçı geçmişin mirasına, bugünün ve geleceğin izlerine müze incelemeleri ile ulaşır. Diğer sanatçıların eserleri ve uygarlıkların izleri onun için bir birikim oluşturur. Kendi gelişiminde, kişiliğini bulmasında bir alt yapı sunar. Görsel sanatlar alanının öğretiminde özellikle sanat müzeleri ve galeriler, arkeoloji müzeleri, etnografya müzeleri öğrencilere vermek istediğimiz bilgileri görselleştiren, pekiştiren, yaratıcılıklarını geliştiren mekanlardır. Kısacası müzeler içlerinde barındırdıkları dünyayı gerçek objelerle bize en iyi yaşatan, öğreten yerlerdir (Buyurgan, 2006: 23).

Avrupa’da müzelerden eğitim amaçlı yararlanmak için birçok çalışmalar yapılır. Müze ve galerilere hizmet için birimler kurulur; okullara ödünç verme hizmetleri oluşturulur. İlk ödünç verme hizmeti Higgins tarafından gerçekleştirilir. Higgins 1883 yılında müze alt komitesi adına Liverpool Okul Kurulu’na yazdığı bir mektupta çeşitli ilköğretim okullarına yararlı numuneler göndermeyi önerir; 1889 yılında Müzeler Birliği’nin ilk Başkanı olarak seçilir. 64 okulun katılımı ile ödünç verme servisi oluşturulur. Bir ödünç verme görevlisi, bir müze karavanı ile okullarda öğretmenlere bir Koli Defterine kaydederek imza karşılığında ödünç verme kutularını dağıtır. Öğretmenlerin müzelerden yollanan numuneler ile yapılan derslere katılımın yüksek olduğunu bildirdiği görülür (Hooper-Greenhill, 1999: 49). Gelişmiş ülkelerde, özellikle Almanya, İngiltere, Fransa, Amerika Birleşik Devletleri’nde müzelerde eğitim birimleri kurulur; bu birimlerde görev yapacak uzman personel yetiştirilir; okullara, öğretmenlere yönelik eğitim hizmetleri oluşturulur; müzeler, gerek müzede gerekse gezici müzelerle okullarda bu hizmetlerini sürdürür. Okul Müzeleri ve Çocuk Müzeleri kurulur. Dünyada birçok müzede okullara, öğretmen ve öğrencilere yönelik eğitim hizmetleri verilir. The British Museum’da ziyaret başlığı altında okul ziyaretleri ile ilgili öğretmenlere yönlendirmeler yer alır; müze, öğretmenlere “Ziyaretinizi Planlama, Ziyaretinizi Ayırtın ve Ziyaretiniz İçin” başlıklarında, müze ziyareti ile ilgili, müze ziyaretinden önce ve müzede yapması gerekenleri sunar (www.britishmuseum.org). Louvre Museum’da gruplara ve okullara yönelik ziyaret planlamaları (www.louvre.fr/en/groups-schools), Aktiviteler ve Turlar başlığı altında Eğitimci Seyahat Programları yer alır. “Eğitimci Rotaları”, öğretmenlere ve eğitimcilere, okul müfredatları ve sanat eğitimi alanındaki büyük endişelerle ilgili temalar etrafında müze turları için pratik ve entelektüel bir çerçeve sağlar (www.louvre.fr/en/pistes-de-visite). The Metropolitan Museum of Art’da, öğrenmek başlığı altında eğitimcilere, etkinliklerinde,

basılı yayınlar ve diğer kaynaklarla öğrencilerin öğrenmesini ve kendi öğrenmelerini teşvik eden yönlendirmesi yapılır, K-12 Eğitimci Programları başlığında müze, Met koleksiyonundaki nesnelere, disiplinlerarası müfredat entegrasyonunu ve nesnelere öğretim yöntemlerini keşfeden K-12 eğitimcileri için tasarlanmış çeşitli programlar sunar. Öğretmenler ve öğrencilerinin The Met Koleksiyonunu bir Müze Rehberi veya bağımsız olarak keşfedebilecekleri, müzeyi ziyaret eden tüm okul gruplarının randevu almalarının gerekli olduğu yer alır; eğitimciler için kaynaklar sunulur (<http://www.metmuseum.org/learn/educators>). The Museum of Modern Art (MoMA) da, öğretmenlere, The Museum of Modern Art'ı sınıfları yapmaları, sanat eserine yakından bakmayı, sanatı tartışmayı ve eleştirel düşünmeyi öğrenmeleri önerilir. Öğretmenler, K-12 öğrencilerini tek bölümlü veya birden fazla bölümlü bir program için MoMA'ya nasıl getirebilecekleri, öğretmenler ve öğrenciler için MoMA'nın ücretsiz çevrimiçi kaynakları, Modern ve çağdaş sanatın sınıfa nasıl entegre edileceği konusunda bilinçlendirilir. Müzede, Yarım Gün Profesyonel Gelişim Atölyesi, Hafta Sonu Öğretmen Atölyesi ve Modern Öğretmen Programı yer alır (<https://www.moma.org/research-and-learning/teachers/index>).

Ülkemizde de müzede öğrenmenin önemi ve müze ile çocuk arasındaki güçlü bağlantının farkına erken varılır. Türkiye'de ilk okul müzesi 1868 yılında Galatasaray Lisesi'nde "Tarihi Tabiiye Müzesi" adıyla kurulur. 1923 yılında Cumhuriyetin ilanı ile okul müzelerinin kurulması öngörülür. 1982 yılındaki Birinci Milli Kültür Şurası'nda "müzede eğitim" vurgulanır, büyük müzelerde çocuk bölümleri kurulması önerilir. 1986 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nın okul müzeleriyle ilgili yönergesi yayınlanır; 1992 ve 1995 yıllarında yine okul müzeleriyle ilgili yeni yönergelerin yayınlandığı görülür. 1990 yılında Antalya Arkeoloji Müzesi'nde, 1995 yılında İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nde çocuk bölümleri kurulur. Ankara Üniversitesi Oyuncak Müzesi 1990 yılında açılır. 1989 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi Müzecilik Anabilim Dalı, 1997 yılında Ankara Üniversitesi Müze Eğitimi Anabilim Dalı öğretime başlar (B. Onur, Hooper-Greehill, 1999: 5 sunuş yazısından). Eğitim Fakültelerinde Yeniden Yapılanma çerçevesinde 2000 yılından itibaren, Resim-İş Eğitimi Anabilim Dallarında başlangıçta zorunlu ders olarak daha sonra seçmeli hale getirilen "Müze Eğitimi ve Uygulamaları" dersi yer alır.

Başkent Üniversitesi, Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi'nde 2006 yılında Sanat Tarihi Bölümü açılır; bölüm 2007 yılında Sanat Tarihi ve Müzecilik Bölümü adını alır; 2009 yılında bölümün öğrenci alımı durdurulur. 2013 yılında yine Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsünde, Sanat Tarihi ve Müzecilik Ana Bilim Dalı açılır. Ülkemiz müzelerinde eğitim birimleri ve okullara ve öğretmenlere yönelik eğitim hizmetleri oluşturulur. Anadolu Medeniyetleri Müzesi okullara ve öğretmenlere eğitim hizmetleri sunan ilk müzelerimizdendir. Müzede 1975 yılından itibaren Ayşe TOKER ile eğitim etkinlikleri başlar, 1993 yılında Halil DEMİRDELEN ile devam eder, 2002 yılında müze eğitim birimi ve eğitim atölyesi kurulma çalışmalarına başlanır,

2004 yılında çalışmalar geliştirilerek devam eder. 2002 ile 2012 yılları arasında okullara ve öğretmenlere randevu sistemi ile eğitim hizmetleri verilir. Müze tadilatı süresince eğitim hizmetleri durdurulur, 2015 yılından itibaren yeniden başlar. Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde Çatı Çocuk Kültürü Grubu ile 2001 yılından itibaren çeşitli yaş grupları ile eğitim etkinlikleri gerçekleştirilir (Alpagut, Demirdelen ve Demirtaş, 2005). Müzeler haftası etkinlikleri çerçevesinde ilki 2003 yılında Eğitim Atölyesi ve çevresinde "Çocuk Şenlikleri" düzenlenir; 2015 yılında çocuk şenliklerinin üçüncüsü Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı, Anadolu Medeniyetleri Müzesi Müdürlüğü, Müzeciler Derneği, Çatı Çocuk Kültürü Grubu ve Eğitim Gönüllüleri Vakfı işbirliği ile büyük bir organizasyonla gerçekleştirilir. Şenliğe çok sayıda okul davet edilir, çağrılı öğrenci gruplarının dışında çok sayıda çocuğun da etkinliklere katıldığı görülür; yine müzeler haftası etkinlikleri çerçevesinde Roma Hamamı Açık Hava Müzesi'nde Anadolu Medeniyetleri Müzesi ve Radyo ODTÜ Ayışığında Agora Atölye Grubu'nun ortaklaşa hazırladıkları "I. Çocuk Olimpiyatları" gerçekleştirilir (Denizli, Alpagut, Demirdelen, Metin, Demirtaş ve Akyol, 2005). 18 Mayıs 2006 tarihinde Eğitim Atölyesi ve çevresinde yapılan "IV. Çocuk Şenliği" Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı, Keçiören Belediye Başkanlığı, Altındağ Belediye Başkanlığı, Müzeciler Derneği, Ayışığında Atölye, Eğitim Gönüllüleri Vakfı ve Anadolu Medeniyetleri Müzesi İşbirliği ile gerçekleştirilir ve şenliğe Ankara ilinden farklı okullardan 341 öğrenci öğretmenleri ile birlikte katılır. 20 Mayıs 2006 tarihinde Roma Hamamı Açık Hava Müzesi'nde gerçekleştirilen "II. Çocuk Olimpiyatları"na 164 öğrenci ve 7 öğretmen katılır (Anadolu Medeniyetleri Müzesi Eğitim Birimi, 2006). Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde, 2017 yılında, Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü ve İl Kültür Müdürlüğü arasında yapılan protokol ile Aralık ayında iki hafta boyunca koordinatör öğretmenlere müze eğitimi, arkeoloji ve drama alanlarında kurs verilir. Koordinatör öğretmenler ildeki diğer öğretmenleri organize eder ve müze Şubat ayından Haziran ayı sonuna kadar haftada üç gün randevu sistemi ile okullara eğitim atölyesinde de çalışma yapılarak eğitim hizmeti sunar. Rahmi M. Koç Müzesi 2002 yılında Türkiye'de ilk olarak "Müzedeki Eğitim" başlığı ile ilköğretim okullarının 3,4 ve 5. Sınıflarına yönelik (öğrenci ve öğretmenler için) bir "Eğitim Paketi" hazırlar. İlk uygulamaları VKV Koç Özel İlköğretim Okulu öğrencileri ile yapılır. Daha sonra İl Milli Eğitim Müdürlüğü ve Valilik onayı alınarak tüm okulların ve öğretmenlerin kullanımına sunulur. Müzeye randevulu gelmek isteyen okulların öğretmenleri müze eğitim paketinin nasıl kullanılacağı konusunda bilgilendirilir. Rahmi M. Koç Müzesi 2003 yılının Ekim ayında eğitim projesinin ikinci aşaması olan "Gezici Müze" projesini gündeme getirir. Bu projenin uygulanabilmesi için her yıl Milli Eğitim Bakanlığı'ndan izin alınır. Başlangıcından itibaren bu proje ile yüzlerce okulun, binlerce öğrencinin ayağına müze eğitim hizmetleri sunulur. Müze Projesi ile aynı zamanda başlayan Kardeş Okul Projesi ile Hasköy İlköğretim Okulu öğrencilerine öğretmenleri ile eğitim paketi ve laboratuvarları kullanarak, yaparak ve yaşayarak öğrenme imkanı sağlanır. Yine kardeş okul istediği zaman Rahmi M. Koç Müzesi'nden ve müzenin tüm etkinliklerinden ücretsiz olarak faydalanabilir

(Bayam, 2008: 167-170). MTA Tabiat Tarihi Müzesi randevulu okul gruplarına müze eğitimcileri eşliğinde eğitim hizmetleri sunar. Müzede bir eğitim atölyesi vardır, görme engelli bireylerin dokunarak ve Braille alfabesi ile öğrenebileceği özel bir bölüm de bulunmaktadır. Sakıp Sabancı Müzesi'nde Çocuk ve Gençliğe Yönelik ve Yetişkinlere Yönelik Eğitim programları vardır (www.sakipsabancimuzesi.org). İstanbul Modern'de de Eğitim Etkinlikleri yer almaktadır (www.istanbulmodern.org).

Ülkemizde müzelerde eğitim adına ortaya koyulan çalışmalar elbette verilen örneklerle sınırlı değildir. Her geçen gün eğitim etkinlikleri olan müzelerimizin etkinlikleri artmakta, eğitim birimi ve etkinlikleri olmayan müzelerimiz de bu konuda gelişme göstermektedir. Yine de müzelerimizin birçoğunda hala eğitim birimleri ve eğitim atölyeleri mevcut değildir. Eğitim Birimi ve Eğitim Atölyeleri olan müzelerimizin de özellikle genç nüfusun yoğun olduğu ülkemizde tüm okullara, öğrenci ve öğretmenlere ulaşabilmeleri mümkün değildir. Öğretmenlerimizin eğitim-öğretim sürecinde müze eğitime yönelik bilgilendirmelerin yer aldığı dersler de birçok bölüm programında yoktur. Bu bakış açısından hareketle çalışmada öğretmenlerimize verimli bir müze ziyaretini nasıl gerçekleştirebileceklerine yönelik "verimli bir müze ziyaretinin aşamaları"nın yer aldığı bir müze rehberi örneği sunulacaktır.

Yöntem

Çalışma tarama modelindedir.

Bulgular

Bu bölümde yer alan bilgiler ve görseller, Buyurgan tarafından yazılan "Programlı Bir Müze Ziyareti ve Sonrasında Uyguma Örneği" başlıklı bildiri (sf. 108-115); Görsel Sanatlar Eğitiminde Müze Eğitimi ve Uygulamaları Kitabı, Müzede Görsel Sanatlar Eğitimi Bölümünde yer alan "Müze Ziyareti Süreci" (sf. 162-184) ve Sanat Eğitimi ve Öğretimi Kitabı "Müzede Eğitim" Bölümünde yer alan "Eğitimde Müzelerden Nasıl Daha Verimli Faydalanabiliriz?" "Verimli Bir Müze Ziyaretinin Aşamaları" (sf. 103-125) başlıklı bilgilerden, yine bölümde yer alan görsellerin bir kısmı Buyurgan tarafından 2000-2015 yılları arasında G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı'nda verilen "Müze Eğitimi ve Uygulamaları" dersi "İlköğretim/Ortaöğretim Öğrencilerine Yönelik Müze Rehberi" başlıklı Final projelerinden alınmıştır.

Eğitimde Müzelerden Nasıl Daha Verimli faydalanabiliriz?

"Öğrenciler müzelere bir görev yerine getiriyormuşçasına götürülmemelidir. Öğrenme potansiyelinin yüksek olduğu bir müze ziyareti organize edebilmek için öğretmenlere düşen birtakım görev ve sorumluluklar vardır" (Buyurgan ve Buyurgan, 2012: 103).

Müze ziyaretinde öğrenme potansiyelinin yüksek olabilmesi için öğretmen tarafından programlı bir müze ziyareti düzenlenmelidir. Öğretmenler müze ziyaretini her

◆ Serap Buyurgan

yönü ile düşünmeli ve değerlendirmelidir. Programlı bir müze ziyareti üç bölümden oluşmaktadır:

1. Müze ziyareti öncesi öğretmen hazırlığı,
2. Müzede sorumluluklar,
3. Müze ziyaretinden sonra yaptırılacak çalışmalar (Buyurgan, 2002: 108).

1- MÜZE ZİYARETİ ÖNCESİ ÖĞRETMEN HAZIRLIĞI:

Öğretmenlerin müze ziyareti öncesi hazırlıklarını gösteren bu bölüm tamamen Buyurgan ve Mercin, Görsel Sanatlar Eğitiminde Müze Eğitimi ve Uygulamaları Kitabı sf. 164-169 ve 176-179. sayfalarından alınmıştır.

Verimli bir müze ziyareti için planlı bir hazırlık yapılmalıdır. EK 1’de yer alan müze araştırma, inceleme ve bilgilenme ziyareti planı örneği, öğretmenin müze ziyareti öncesi yapması gereken sorumluluklarını gösteren bir örnektir.

Gidilecek Müzeyi Belirlemek: Müzeler çok çeşitlidir. Bize geçmişin, günümüzün ve geleceğin izlerini, bilgilerini sunarlar. Öğrencilerimizi götüreceğimiz müzeyi belirlerken amacımızı göz önüne alarak belirlemeliyiz. Müze ziyaretini organize ederken önemli gün ve haftalar da dikkate alınmalıdır. Özellikle büyük şehirlerde trafiğin ve müzenin çok yoğun olduğu dönemlerde müzeyi daha etkin kullanmak zor olabilir. Açık Hava Müzelerine ve ören yerlerine müze ziyareti organize edilirken mevsim koşulları ve hava durumu da dikkate alınmalıdır.

a) Müzeye Gidecek Uygun Tarihi Saptamak: Müze yetkilileri ile görüşülerek öğrenci grupları için daha uygun olan günler öğrenilir. Bazı müzeler haftanın belirli günlerinde yoğun olurlar. Özellikle büyük müzelerde (Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Anıtkabir, İstanbul Arkeoloji Müzeleri vb.) belirli günlerde tur organizasyonları yer alır. Müzenin içinde yoğun bir trafik yaşanır. Bu gibi ortamlarda öğrencilerin dikkatleri dağılır ve müze mekanından daha uzun süreli yararlanma durumları olmaz. Yine bazı müzelerin eğitim birimleri haftanın belirli günlerinde okullara eğitim hizmetleri verirler. Öğretmenler gidecekleri müzede eğitim birimi varsa bu hizmetlerden yararlanabileceği şekilde müze ziyaretini programlamalıdır.

b) Gidilecek Müzenin Yönetimi İle Bağlantı Kurmak: Eğer ders müze ortamında yapılmak isteniyorsa, önceden izin almayı ihmal etmemeliyiz. Müze yetkililerinin kendilerinin haberi olmadan yapılacak bir müze ziyareti programını kolaylaştırıcı davranışlar içinde bulunacaklarını, bunun olağan bir şey olduğunu ve hoşgörüle bakacaklarını beklememeliyiz. Bazı müzeler önceden haber verilmemesi halinde eğitim amaçlı grup ziyaretlerini yıllık programları gereği ya da başka nedenlerden dolayı kabul etmeyebilirler. Bazı müzeler de politikaları ve ilkeleri gereği önceden planlanmamış ziyaretleri kabul etmezler. Ülkemizde bazı müzelerde müze eğitimcileri görev almakta, önceden programlanmış okul ziyaretlerinde öğrenci gruplarına bil-

gilendirmeler yapmakta, müze içerisinde ve müze eğitim atölyelerinde uygulamalar yapılmaktadır. Örneğin Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Anıtkabir Müzesi, İstanbul Modern, Rahmi M. Koç Müzesi programlı okul ziyaretlerinde öğrencilere eğitim hizmetleri sunan müzelerimizden bazılarıdır. EK 2’de öğretmenlerimize örnek olabilecek bir müze idaresini bilgilendirme dilekçe örneği yer almaktadır.

c) Öğretmenin Görev Yaptığı Kurumu Bilgilendirip Gerekli İzni Alması: Öğretmen, müze ziyareti ile ilgili bilgilendirmelerin yer aldığı bir izin dilekçesi ile kuru-
mundan gerekli izni almalıdır. EK 3’de örnek bir izin, bilgilendirme dilekçe örneği yer almaktadır.

d) Okulöncesi, İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumlarında Öğrenci Velilerini Bilgilendirmek ve Gerekli İzni Almak: 18 yaşın altındaki öğrenci grupları ile yapılacak müze ziyaretlerinde öğrenci velilerinden izin alınması gereklidir. EK 4’te velileri müze ziyareti ile ilgili bilgilendirme, izin alma dilekçe örneği verilmiştir.

e) Ziyaret Edilecek Müze İle İlgili Bilgi Toplamak, Varsa Eserlerle İlgili Gerçek veya Mitolojik Hikayeleri Öğrenmek: Öğretmen öğrencilerini götüreceği müze ile ilgili önceden bilgi toplamalı, eğer müzeyi daha önceden gezmemişse gezmeli ve programını ve sürelerini ona göre ayarlamalıdır. Öğrencileri ile il dışında bir organizasyon yapıyor ise bilgiye görsel ve yazılı kaynaklardan ulaşarak belirli bir birikim elde edebilir. Yine öğretmen öğrencilerini götüreceği müzedeki eserlerle ve olaylarla ilgili gerçek ya da mitolojik hikayelerden bazılarını öğrenmeli, bunları ziyaret esnasında öğrencilerine anlatmalıdır. Bu hikayeler her yaş grubunun ilgisini çeker, dikkatlerini yoğunlaştırır. Midas’ın Kulakları, Son Akşam Yemeği gibi mitolojik hikayeler, Kurtuluş Savaşımıza (Kınalı Mehmet, Fatma Bacı, 57. Alay, Seyit Onbaşı gibi) ve Atatürk’e ait yaşanmış hayat hikayeleri gibi.

f) Eserlerin Gözlemi İçin Ayrılan Süre Önceden Tespit Edilmelidir: Yine öğretmen müze ziyaretinde amacına uygun olarak kullanacağı eser veya objelerin nerelerde bulunduğunu önceden belirlemelidir. Bazen müzenin tamamına aynı süreyi ayıramayabiliriz ya da müzenin tamamını gezme, inceleme şansımız olmayabilir. Bunda müzenin büyüklüğü, öğrencilerin yaş gruplarına göre dikkat sürelerinin farklılığı gibi faktörler rol oynar.

g) Okulöncesi ve İlkokul İle Yapılan Müze Ziyaretlerinde Velilerden ya da Okuldaki Diğer Öğretmenlerden Yardım Alınmalıdır: Veliler ya da öğretmenler müzede çocukların ihtiyaçlarının karşılanmasında, belli durumlarda müze içerisinde gruplara ayrılarak gezmede ve öğrencilerin toparlanmasında yardımcı olurlar.

h) Öğretmen müze ziyareti öncesi gezi giderlerini belirlemeli ve temini için gerekli girişimlerde bulunmalıdır.

i) Eğer öğretmen ilk kez müzeyi, galeriyi ya da sit alanını kullanacaksa önceden mekanı ya da bölgeyi incelemesi planlamada esastır. Tuvaletlerin nerede olduğu, oto-

◆ Serap Buyurgan

büs park yeri, dinlenme ve yemek ihtiyaçlarının nerede karşılanabileceği gibi ve daha başka ayrıntılar önceden düşünülmelidir.

j) Öğrencilerle “Müzedeki Dikkat Edilmesi Gereken Kurallar” Konusunda Karşılıklı Soru Cevaplarla Bilgi Alışverişinde Bulunmak: Hangi yaş grubu olursa olsun öğrencilerle, genel olarak müzelere ait ve götüreceğimiz müzeye ait kurallar konuşulmalıdır. Öğrenciler fotoğraf makinesi getirebilirler mi?, Flaş kullanmak, çekim yapmak serbest mi? gibi soruların cevapları verilmelidir. Özellikle, küçük yaş grubu çocuklarla, müzede neden yüksek sesle konuşmamalıyız?, eserlere neden dokunmamalıyız?, müzede neden koşmamalıyız? Sorularının cevapları karşılıklı soru cevaplarla konuşulmalıdır.

k) Öğrencileri Müze Ziyaretinin Detayları İle İlgili Bilgilendirmek: Müze ziyaretinden bir hafta önceki derste öğrenciler ziyaretin tahmini süresi, yanlarına almaları gerekenler (kalem, büyüteç, boya kalemleri, su, çekim izni varsa fotoğraf makinesi gibi), nasıl giyinebilecekleri (okul kıyafetleri ya da serbest kıyafet) konusunda bilgilendirilmelidir.

l) Müze Ziyareti İle İlgili Planın Yapılması, Ön Anket, Son Anket, Çalışma Kağıtları ya da Müze Rehberinin Hazırlanması: Öğrenme potansiyeli yüksek bir müze ziyareti için öğretmen ön hazırlık yapmalıdır. Müzede ne kadar zaman geçirileceğini ve bu zaman diliminin nasıl kullanılacağını önceden belirlemelidir. Müze ziyaretinin belirli bir konuyla ilgili olmasını sağlayacak etkinlikler yoluyla gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır.

Müzeye gitmeden önce öğrencilerimizi fikren hazırlamalı, müze ziyaretini açıklayarak seçilen müzede neler görebilecekleri hakkında konuşmalıyız. Onları düşündürmeli, fikirlerini söylemede cesaretlendirmeliyiz. Öğrencilerimizi müzeye götürmeden önce aşağıda sunulan örnekler gibi ısınma egzersizlerinden yararlanabiliriz. Götüreceğimiz müzenin türüne ve amacımıza yönelik ön hazırlık müzeye olan ilgiyi ve heyecanı artırır.

Egzersiz 1: “Siz” Müzesi (akıcı / esnek düşünme)

Öğrencilerden kim oldukları hakkında düşünceleri istenir. Bireysel özelliklerini ele almaları söylenir. Nelerden hoşlanıyorlar?, nelerden hoşlanmıyorlar?, nerede yaşıyorlar?, kiminle ilişkileri var? vb. Kim ve ne olduklarını betimlemede kullanabileceklerini düşündükleri bir sözcük ya da cümle yazmaları istenir. Onlara en azından 20 betimsel sözcük ya da cümle yazıncaya kadar durmamaları söylenir. Eğer ellerinden geliyorsa daha fazlasını yazmaları için cesaretlendirilir (akıcı düşünme).

Daha sonra öğrencilerden kendi müzelerini planlamaları istenir. Bu müzenin ana konusu öğrencilere bırakılır. Başka bir kağıdın üst tarafına “(öğrencinin adı).....Müzesi” diye yazdırılır. Kendilerini betimleyen sözcük ya da cümle listesi kullanılarak

özelliklerini ve niteliklerinin her birini en iyi temsil edecek iki nesne düşündürülür. İki nesneden fazlasını düşünebilirlerse daha fazlasını listeleyebilirler (esnek düşünme).

Öğrencilerden bu nesnelere listesini bir başka arkadaşı ile değiştirmesi istenir. Nesnelerin anlamı, özellikler ya da nitelikler doğrultusunda tahmin ettirilir. Öğrencilerle basit bir nesneden geliştirilmiş fikirlerin çeşitliliği ve bazılarının ne kadar farklı olduğu tartışılır. Onlara bu nesnelerin başkalarının düşündüğünden daha fazla yönde yorumlanabileceği anlatılır (Gartenhaus, 2000: 39-40).

Egzersiz 2: Zaman Kapsülü (esnek / özgün düşünme)

Nesneleri bir zaman kapsülüne yerleştirmek büyük bir sorumluluktur. Yapılan seçimler, bizim zamanımızda dünyanın neye benzediğini gelecek kuşaklara gösterecektir. Öğrencilerden, geleceğe şimdiki zamanı anlatmak üzere zaman kapsülüne hangi nesnelerin konulacağını belirlemeleri istenir. Bu görev, grup olarak ya da bireysel olarak yapılabilir. Nesnelerin boyutlarıyla sınırlı olacağı, hiçbirinin 13.5 x 19.5 ölçüsünden büyük olmayacak en fazla 7 nesne seçebilecekleri söylenir (esnek düşünme).

Sonra her öğrenciye bir ödül verilir. Her biri gelecek kuşaklara kendi kişisel mesajı olacak sekizinci bir nesne seçmekte özgür bırakılır. Bu nesne, yazılı bir belge ya da mektup dışında herhangi bir şey olabilir (özgün düşünme).

Daha sonra zaman kapsülünde yer alacak nesnelere gözden geçirilir. Öğrencilerini ve kendilerini şimdiki zamandan 200 yıl sonra yaşayacak ve kapsülü açacak insanlar olarak varsayarak, "Bu nesnelere öğrenebileceğiniz şeylerin çeşitliliği nelerdir?" Sorusu cevaplandırılır, her nesneden birçok şey düşünülerek nesnelere üzerine konuşulur (esnek düşünme) (Gartenhaus, 2000: 40-41).

Böylece zaman kapsülündeki nesnelerin zamanımızda ne tür mesajlar verdiği, yaşadığımız zaman dilimini ne derecede tanıtabildiği tartışılır. Müzelerden öğrenebileceğimiz bilgiler vurgulanır.

Boğaziçi Üniversitesi'nin 150.yıl etkinlikleri kapsamında Haziran 2014'te Üniversite Rektörü Prof. Dr. Gülay Barbarosoğlu 2063'e kapsül göndererek geleceğe mesaj bırakır. Üniversitenin kurumsal hafıza köprüsünü kurmak sloganı ile geleceğe zaman kapsülü gönderir. "Kültürel Miras Projesi" olarak üniversitenin rektörlük binası önündeki bahçeye 2063 yılında, Üniversitenin 200. Yılı kutlamalarında açılmak üzere, içinde üniversite mezuniyet törenlerinde giyilen kepe, diploma, yükseköğretim mevzuatı, bugünün çeşitli gazeteleri olan "Zaman Kapsülü" gömülür (Erbay, 2016).

İlköğretim / ortaöğretim öğrencileri için bir müze rehberi örneği:

Öğretmenler öğrencileri ile verimli bir müze ziyareti organize ederken içerisinde müze ile ilgili kısa bir bilgilendirme, ön anket, son anket, çalışma kağıtları gibi bazı açıklama, yönlendirme ve bilgiyi ölçmeye yarayan etkinliklerin olduğu bir dosya hazırlayabilir. Okulun ve öğrencilerin imkanları bu bölümde önerilen dosyanın hazır-

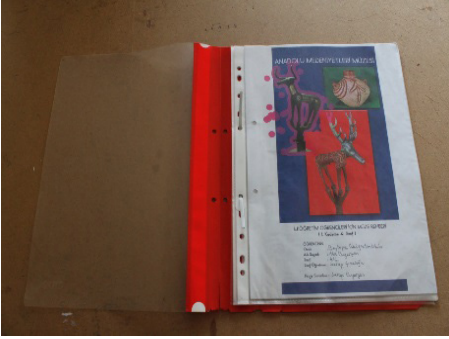
◆ Serap Buyurgan

lanmasında yeterli olamıyorsa öğretmen mutlaka amacına yönelik çalışma kağıtları hazırlamalı ve kullanılmalıdır. Bu bölümde öğretmenlerimize örnek çalışma kağıtları sunulmuştur.

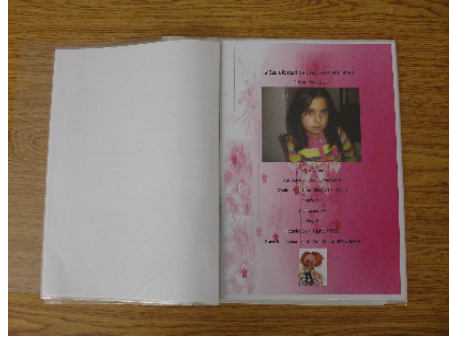
Öğretmenlerin verimli bir müze ziyareti yapabilmeleri için önerilen “İlköğretim / Ortaöğretim Öğrencileri İçin Bir Müze Rehberi Örneği” tamamen, Buyurgan ve Buyurgan tarafından yazılan, Sanat Eğitimi ve Öğretimi Kitabı “Müzedeki Eğitim” Bölümünde yer alan “Eğitimde Müzelerden Nasıl Daha Verimli Faydalanabiliriz?” “Verimli Bir Müze Ziyaretinin Aşamaları” “İlköğretim / Ortaöğretim Öğrencileri İçin Bir Müze Rehberi Örneği” (sf. 106-115) başlıklarındaki bilgilendirmelerden alınmıştır. Müze rehberinin (dosyasının) içerisinde şunlar olmalıdır:

a) Öğrencilerin İlgisini Çekecek Bir Kapak Tasarımı:

Üzerinde gideceğimiz müzenin görüntüsünün yer aldığı, ya da müzede yer alan nesnelere, öğrencinin fotoğrafından yola çıkarak düşünülen, farklı tasarımlarla da hazırlanabilecek bir kapak öğrencileri etkiler. Kapağa gidilecek müzenin adı, ders öğretmenin adı-soyadı, öğrencinin adı-soyadı ve sınıfı yazılır (Fotoğraf 1, 2). Üzerinde kendine ait bilgilerin, fotoğrafın yer aldığı bir müze rehberi öğrenciyi daha fazla motive eder.

Fotoğraf 1: Müze Rehberi Kapağı

Fotoğraf 2: Müze Rehberi Kapağı

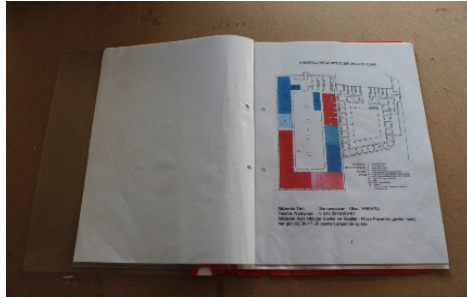
b) Müzede Nasıl Davranılmasına İlişkin Bilgiler:

Öğrenciler müzeye gitmeden önce müzede dikkat etmeleri gereken davranışlar konusunda bilgilendirilir ve bu bilgiler müze rehberinin içerisine yazılı olarak koyulur. Bu kurallar öğrencilerimizi götüreceğimiz yaş grubu dikkate alınarak belirlenir. Aşağıda, genel olarak müzelerde dikkat etmemiz gereken davranışlar ve yönlendirmeler örnek olarak verilmiştir. Öğretmenler öğrencilerinin yaş grubu ve götürecekleri müzeye göre ilaveler ve çıkarmalar yapabilirler.

Müzedede Dikkat Edilmesi Gereken Kurallar:

- 1- Müzedede size gerekli olacak malzemeleri yanınıza almayı unutmayınız.
- 2- Müzedede sergilenen eserlere ve kasalarına (kaidelerine) dokunmayınız, üzerlerine yazı yazmayınız (bu uyarı özellikle açık hava müzelerine ve ören yerlerine giderken yapılmalıdır).
- 3- Gürültü yapmayınız,
- 4- Anlatılanları dikkatle dinleyiniz, merak ettiklerinizi öğretmeninize ve (varsa) müze eğitim uzmanlarına sorunuz.
- 5- Müzedede yapılan uyarıları dikkate alınız.
- 6- Müze rehberinize istediğiniz, gerekli bulduğunuz bilgileri yazınız, çizimleri yapınız.
- 7- Müzedede bir şey yemeyiniz.
- 8- Yerlere çöp atmayınız.
- 9- Müzedede fotoğraf çekmeyiniz / çekebilirsiniz.
- 10- Müzedede flaşlı çekim yapmayınız / yapabilirsiniz (bu uyarılar gidilecek müzenin kurallarına göre yapılmalıdır).
- 11- Gruptan ayrılır, kaybolduğunuzu düşünürseniz görevlilerden yardım isteyerek danışmaya gidiniz. Orada öğretmeninizin gelip sizi almasını bekleyiniz (bu uyarı küçük yaş grubu çocuklara yapılmalıdır).
- 12- Müzedede size sunulan dünyayı tanımaya çalışınız, o günlerle sizin dünyanız arasında köprüler kurunuz. Haydi bakalım heyecanlı bir güne başlamaya hazır mısınız? (Son cümle küçük yaş grubu çocuklar için kullanılır. Burada müzeye götüreceğimiz öğrencilerin hepsinin merak ve heyecanla “hazırız” cevabını duyabiliriz).

c) **Müzenin Planı:** Öğrencileri götüreceğimiz müzenin planı fotokopi ile çoğaltılarak her rehberin içine koyulur (Fotoğraf 3).

Fotoğraf 3: Müzenin Planı

◆ Serap Buyurgan

d) Sınıfın Ziyaret Edeceği Galerinin (Müzedeki) Yeri ve İsmi:

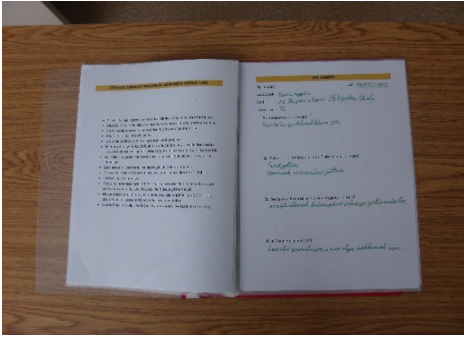
Bazen ziyaret edilecek müzenin tümünü gezmek mümkün olmayabilir. Daha verimli ve anlaşılır bir müze ziyareti gerçekleştirmek için (müze çok büyük ise) müzenin gezilecek bölümü önceden belirlenir. Bu bilgiler müze rehberi içerisinde yer alır.

e) Ön Anket:

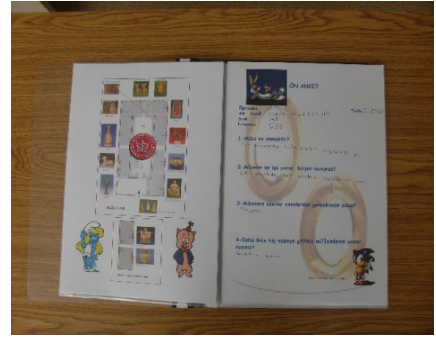
Öğrencilerin müzeye gitmeden önce bilgilerini, düşüncelerini ölçmek amacıyla ön anket sayfasında onları sıkmayacak birkaç soru hazırlanır. Ön anket sınıfta ya da müzede gezmeye başlamadan önce, girişte uygun bir yerde toplanarak kısa zamanda cevaplandırılabilir. Ön anketteki sorular çok fazla olmamalı sınıfın seviyesi dikkate alınmalıdır. Ön anket sayfasında her sorunun altına öğrencinin cevap yazabileceği boşluk bırakılmalıdır (Fotoğraf 4,5).

Ön ankette şu sorular yer alabilir: (küçük yaş gruplarında soruların hepsi kullanılmamalıdır)

- 1- Müze ne demektir?
- 2- Daha önce hiç müze gezdiniz mi? Gezdiyseniz isimlerini yazar mısınız?
- 3- Hangi tür müzeler vardır?
- 4- Müzeye eserler nerelerden gelir?
- 5- Müzeler ne işe yarar?

Fotoğraf 4: Ön Anket

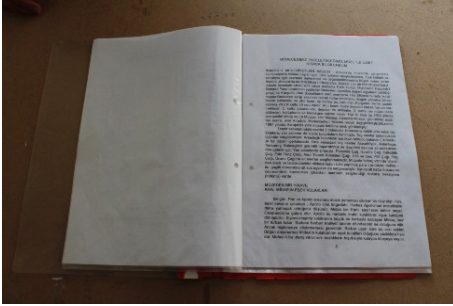

Fotoğraf 5: Ön Anket

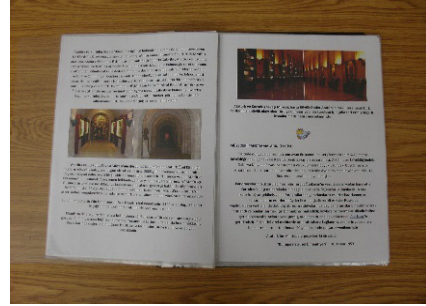
f) Müze ile İlgili Bilgilendirme:

Müze ziyaretimizden önce gideceğimiz müze ile ilgili, müzenin yeri, tarihçesi, müzede sergilenen eserlerin geldikleri yerler ve genel özellikleri ile ilgili araştırma yapılır. Edindiğimiz bu bilgiler müze ziyaretinde öğrencilere anlatılacaktır. Ancak bu bilgilerin müze rehberinde de özet olarak yer alması müze rehberini zenginleştirir.

Özellikle müzede sergilenen eserler ya da dönemleri ile ilgili hikayeler öğrenilmelidir. Mitolojik hikayeler öğrencilerin ilgisini daha çok çeker; heyecanlarını arttırıp dikkatlerini yoğunlaştırır (Fotoğraf 6,7).

Fotoğraf 6: Müze ile ilgili bilgilendirme

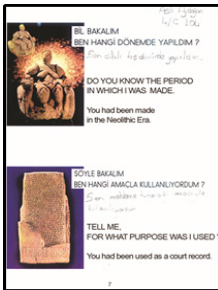

Fotoğraf 7: Müze ile ilgili bilgilendirme

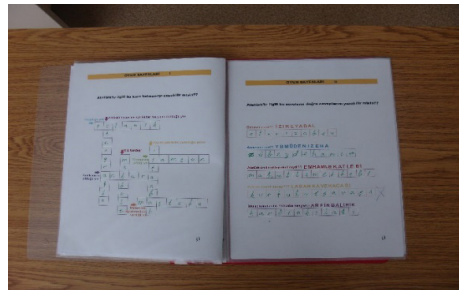
g) Çalışma Kağıtları:

Öğrencilerimizin dikkatini müzede daha fazla yoğunlaştıran ve amacımıza göre vurgulamak istediğimiz bilgileri kapsayan çalışma kağıtları öğrenmeyi ve heyecanı arttırır. Çalışma kağıtları seviyeye yönelik hazırlanmalıdır. Çalışma kağıtları, amacımıza yönelik, götüreceğimiz müzede yer alan eserlerden yola çıkarak, seviyeye göre, oyunlaştırarak, bulmaca, eksik tamamlama, yerini bulma, boz-yap şeklinde ya da eğlendirici ve düşündürücü sorularla hazırlanabilir (Fotoğraf 8, 9, 10, 11, 12, 13). Burada öğretmenin yaratıcılığı devrededir. Ancak çalışma kağıtları çok fazla olmamalıdır. Öğrencilerin dikkatlerini toplayalım, verimli öğrenmeyi gerçekleştirelim derken, onları bunaltmamalıyız.

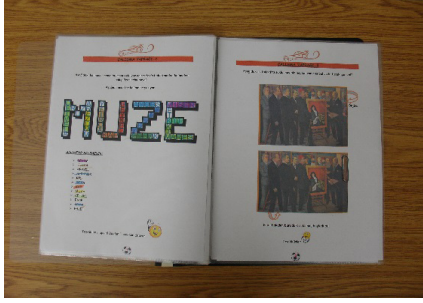
Çalışma kağıdı örnekleri:

Fotoğraf 8: Çalışma Kağıdı

Fotoğraf 9: Çalışma Kağıdı

Fotoğraf 10: Çalışma Kağıdı

Fotoğraf 11: Çalışma Kağıdı

Fotoğraf 12: Çalışma Kağıdı

Fotoğraf 13: Çalışma Kağıdı

h) Bir Sanat Yapıtı ile İlgili Bağlamsal Sanat Eleştirisi Soruları:

Bağlamsal sanat tarihi bir sanat eserinin toplumsal ve tarihsel olaylarla ilgisini ortaya koyan araştırmaları içerir. “Halk sanatı”, “el işleri” genel olarak kurumsal bir eğitimi olmayan bireyler tarafından üretilir (örn. maden işleri, ağaç oyma). Bu tür ürünleri anlayabilmek için sorabileceğimiz sorular aşağıda verilmiştir. Bağlamsal sanat eleştirisi sorularından oluşan çalışma kağıdı ortaöğretim ve üniversite öğrencileri ile yapılan müze ziyaretlerinde kullanılmalı; ilköğretim öğrencileri için soruların sayısı ve içerikleri azaltılmalıdır (Katz 1995’den Kırıçoğlu, Stokrocki, 1997: 3.34-3.35). Arkeoloji ve etnografya müzeleri ziyaretlerinde eserlerin karşısında aşağıdaki soruların cevapları aranarak yapılan bilgilendirmeler eserin analizinde yol gösterir. Aynı zamanda bu sorular öğrencilerin o dönemleri anlama, bu günler ile bağlantı kurma ve yaratıcılıklarını kullanarak yeni düşünce şemaları geliştirmelerini sağlar. Müzede sadece öğretmenler ya da müze eğitim uzmanları bilgilendirme yapmamalı; öğrenciler de seviyelerine uygun sorularla konuşturulmalı, düşündürülmelidir.

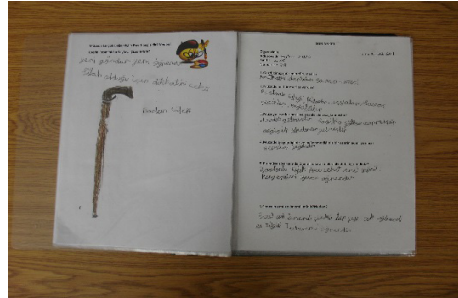
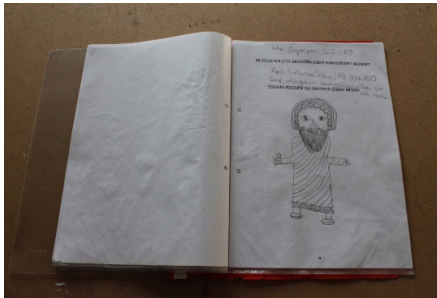
Bir Sanat Yapıtı İle İlgili Bağlamsal Sanat Eleştirisi Soruları:

- 1- Eserin adı nedir?
- 2- Eser ne zaman; nerede yapılmıştır?
- 3- Eser nasıl yapılmıştır (tekniki ile ilgili bilgi)
- 4- Hangi amaçla yapılmıştır?
- 5- Eserin bugün de önemi aynı mıdır?
- 6- Sanatçısı ya da ustaları kimlerdir? (arkeoloji ve etnografya müzelerindeki eserlerin sanatçıları ya da ustaları genellikle bilinmez)
- 7- Ne gibi tarihi olaylar eserin yapıldığı zamanı etkilemiştir? (savaş, din, işveren desteği vb.)
- 8- Eser hangi öyküyü ya da simgeleri aktarmaya çalışmıştır?
- 9- Bu eseri daha iyi değerlendirebilmek için başka hangi soruları sorabiliriz? (yaratıcı ve esnek düşünme)

Eğer bir sanat müzesini ziyaret ediyorsak ve sanat eserlerini anlamaya çalışıyorsak bu sorulara farklı ilavelerimiz olmalıdır. Sanat eserini, türüne göre, çizgi, renk ilişkileri, mekan, boşluk-doluluk (özellikle heykelerde bu ilişki sorgulanır), kompozisyon özellikleri doğrultusunda anlamaya çalışmalıyız. Tasarım eleman ve ilkeleri doğrultusunda eseri sorgulamalı, neden önemli olduğunu ve sanat eseri olarak kabul edildiğini vurgulamalıyız. Ayrıca sanat eserini yapan sanatçı ve dönemi ile ilgili de bilgilendirmeler yapmalı, soru ve cevaplarla öğrencileri aktif tutmalıyız.

1) Müze rehberinde her öğrencinin kişisel beğenisini ortaya koyabileceği ve nedenini açıklayabileceği bir sayfa olmalıdır. Bu sayfanın üstüne:

MÜZEDE EN ÇOK BEĞENDİĞİNİZ ESER HANGİSİDİR? NEDEN? Sorusu yazılır. Biraz boşluk bırakılır. Hemen altına: ESERİN RESMİNİ BU SAYFAYA ÇİZER MİSİN? Sorusu yazılarak beğendiği eserin çizimi yaptırılır (Fotoğraf 14, 15).

Fotoğraf 14: Estetik Beğeni Sayfası Fotoğraf 15: Estetik Beğeni Sayfası/Son Anket

◆ Serap Buyurgan

k) Son Anket:

Son ankette şu sorular yer alabilir: Müze ziyaretinden önce öğrencilerin müze ile ilgili bilgi ya da düşüncelerini ön anket ile ölçmüştük. Daha sonra müze ziyareti sürecinde edindikleri bilgileri, izlenimleri ve düşüncelerini belirleyebilmek için son anket hazırlanır. Son anket uygulanırken öğrencilerin müzede yaşadıkları süreç ve ilgileri göz önüne alınmalıdır (Fotoğraf 15). Eğer yoruldukları gözlemlenirse son anket sınıfta cevaplandırılır. Son ankette sorular müze ziyareti sürecini içerecek ve öğrenciyi sıkma-yacak şekilde hazırlanmalıdır.

- 1- Gezdiğimiz müzenin türü nedir?
- 2- Müzeye eserler nerelerden gelmiştir?
- 3- Müzede beğendiğiniz ve beğenmediğiniz bir eserin adını yazınız?
- 4- Sence gezdiğimiz müze neden önemlidir?
- 5- Müzede nasıl bir ses duydunuz? (Kahkaha, çığlık, ağlama, sessizlik)

2- MÜZEDE SORUMLULUKLAR:

Öğretmenler müzede öğrencilerinin ihtiyaçlarını karşılayabilecek şekilde hareket etmelidir. Öğrencilerinin yaşlarına göre müzede geçirecekleri zamanı dikkate almalı, doğal ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri mekanları (lavabo, büfe vb.), bahçeyi, giriş-çıkışı, danışmayı göstermeli, genel olarak çevreyi tanıtmalıdır. Müze ziyaretinde öğrencileri ile birlikte olmalı, onlara bilgi ve güven vermelidir. Onlarla bireysel ya da grup olarak bilgi alışverişinde bulunmalı, onları soru ve cevaplarla düşünce üretmeye yönlendirmeli, her an yanlarında olduğunu hissettirmelidir. Müze ziyaretinin belirlenen zamanda, aktiviteleri uygulayarak ve sorunsuz geçmesi için yönlendirmeler yapılmalıdır (Buyurgan ve Buyurgan, 2012: 115).

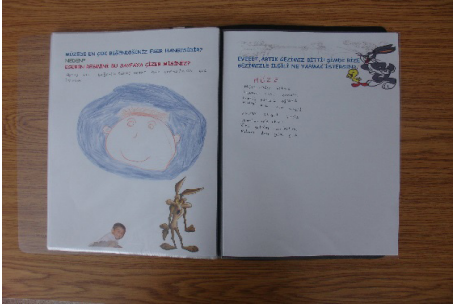
3- MÜZE ZİYARETİNDEN SONRA YAPTIRILABİLECEK UYGULAMALAR:

Müzede eğitim sadece müze ziyareti boyutu ile sınırlı kalmamalıdır. Müze ziyaretinden sonraki haftalarda öğrencilerin müzede yaşadığı gözlem ve incelemeler resim derslerinde farklı uygulamalara (görsel, yazı ile, drama ile) dönüştürülmelidir. Bu bölümde, eğitimin bir parçası olması gereken müze ve galeri incelemeleri sonrasında uygulama boyutunda öğrencilere neler yaptırılabilceği ile ilgili etkinlikler önerilmiştir.

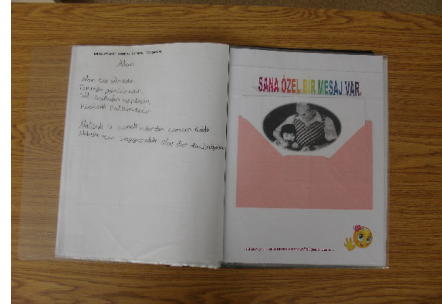
Bu bölümde sunulan örnek etkinlikler tamamen, Buyurgan ve Buyurgan tarafından yazılan, Sanat Eğitimi ve Öğretimi Kitabı "Müzede Eğitim" Bölümünde yer alan "Eğitimde Müzelerden Nasıl Daha Verimli Faydalanabiliriz?" "Verimli Bir Müze Ziyaretinin Aşamaları" "İlköğretim / Ortaöğretim Öğrencileri İçin Bir Müze Rehberi Örneği" (sf. 116-120) başlıklarındaki bilgilendirmelerden alınmıştır.

Etkinlik 1.

Müze ziyaretinden sonra öğrencilerden müze hakkındaki izlenimlerini içeren kompozisyon, şiir ya da kısa hikayeler yazmaları istenebilir (Fotoğraf 16, 17).

Fotoğraf 16: Müze ziyareti sonrası yazılan şiir

Fotoğraf 17: Müze ziyareti sonrası yazılan şiir

Etkinlik 2.

Müze gözlemlerine yönelik sanatsal uygulamalar (resim, üç boyutlu çalışma, mozaik vb.) yaptırılabilir. Öğrencilere, biz hangi müzeye gittik? Müzede neler gördük? O zaman yaşayan insanlar nasıl giyiniyorlardı? Evleri nasıldı? Müzeye bu eserler nereden ve nasıl geldi? gibi sorularla müze ile ilgili izlenimleri hatırlatılır. Bu sorular ziyaret edilen müzenin türüne göre düşünülür. Gezilen müze ile tekrar iletişim kurulduktan sonra öğrencilerden müze gözlemlerini yansıtan bir resim (istenilen bir teknik ile, pastel boya, guaj boya, kolaj, karışık teknik vb.) yaptırılır (Fotoğraf 18, 19). Bu çalışmada müzede yaptıkları çizimlerden de yararlanılabilir.

Fotoğraf 18: 4. Sınıf, Anadolu Medeniyetleri Müzesi ziyareti sonrası yapılan resim, "Kral Tarhunza", 2002

◆ Serap Buyurgan

Etkinlik 3.

Müzedeki eserler üç boyutlu çalışmaya uygun ise kil ile çalışma yaptırılabilir. Kil bulunamazsa oyun hamuru, tuz seramiği, kağıt hamuru ve talaş hamuru da kullanılabilir.

Fotoğraf 19: Gazi Üniversitesi, GEF, Resim-İş Eğitimi ABD, “Müze Eğitimi ve Uygulamaları” dersi kapsamında Anadolu Medeniyetleri Müzesi ziyareti sonrası öğrencilere yaptırılan “mozaik grup projesi” örneği, 2001

Etkinlik 4.

Müzei tanıtan pano yaptırılabilir. Müzede tutulan notlardan, çizilen resimlerden, müze ile ilgili kartpostal ve kataloglardan faydalanarak hazırlanan müzei tanıtan pano sınıfta ya da okulun uygun yerinde sergilenerek görsel bilgilenme devam eder.

Etkinlik 5.

Müze ziyareti sonrası müzedeki eserlerden yola çıkarak grup projesi yaptırılabilir. Grup projesi ile öğrencilerimize birlikte düşünce üretme, karar verme, paylaşım ve sorumluluğu birlikte taşıma duygusu kazandırabiliriz (Fotoğraf 19).

Etkinlik 6.

Bir sanat müzesinde yer alan tablolar, dönem giysileri ve hikayeleri ile canlandırılabilir.

Etkinlik 7.

Müzede sergilenen eserler ve sunulan dünya ile ilgili dramalar yaptırılabilir. Örneğin bir Tabiat Tarihi Müzesi ziyaretinde veya sonrasında orada sergilenen hayvanların hareketleri, duruş şekilleri öğrenciler tarafından canlandırılabilir. Okul öncesi ve ilköğretim birinci kademe öğrencileri bu tür etkinlikten çok keyif alır.

Etkinlik 8.

Müzedede en çok beğendikleri eser ile ilgili bir hikaye yazdırabiliriz.

Önerilen etkinlikler öğrencilerin hem sözel hem de bedensel olarak düşündüklerini aktarabilmelerine, duygularını kelimelere dökabilmelerine ve algılarını sanatsal uygulamalarla ifade edebilmelerine yöneliktir. Bu tür çok yönlü etkinlikler öğrencilerin zihinsel, bedensel, toplumsal ve sanatsal gelişimlerinde olumlu rol oynar; öğretmenler, yukarıda sunulan etkinliklerden en az birini ya da kendi uygun gördükleri bir etkinliği müze ziyaretinden sonraki derste uygulamalıdır. Böylece müze ziyareti her yönü ile değerlendirilmiş olur. Müze ziyareti sonrası gerçekleştirilen etkinlikler sınıf panosunda ya da okulda uygun mekanlarda sergilenerek görsel etkileşim bir süre daha devam eder (Buyurgan ve Buyurgan, 2012: 116-120).

Tartışma ve Sonuç

Müzeler düş gücünü uyarmak ve yaratıcılığı kışkırtmak için kullanılacak en uygun mekanlardır ve yaratıcılık için mükemmel bir kışkırtma sağlar; çünkü müzeler izleyiciye büyük bir anlamlılıkla dolu, hem zihinsel hem de bedensel açıdan yaklaşılabilecek ilginç nesnelere sunar (Gartenhaus, 2000: 33-34). Kalıcı ve heyecan verici bir öğrenmenin gerçekleşmesinde önemli yeri olan müzelerin eğitim mekanı olarak kullanılması da son derece önemlidir. Hooper-Greenhill'e göre (1999: 132), gerçek nesnelere çalışmak, karşılaştırma yapmak, hatırlamak, ilişki kurmak, sınıflandırmak, sorgulamak, somut gözlemlerden soyut kavramlara geçmek, bilinenden bilinmeyene uzanmak, belirgin gözlemlerden genellemelere ulaşmak da dahil olmak üzere her türlü düşünmenin gerçekleşmesini sağlar.

Yapılan araştırmalarda, öğrenmenin kitapla ve dersliklerle sınırlı olmadığı, yaşam boyu öğrenmenin gerçekleştiği müzelerde bireylerin gözlem, mantık, yaratıcılık, hayal gücü ve beğeni duygusunun olduğu ve geliştiği, programlı bir müze ziyareti ile müzede öğrenmenin daha heyecan verici olduğu ve etkin bir öğrenmenin gerçekleştiği, görülmektedir (Adıgüzel ve Öztürk, 1999; Atagök, 1999; Buyurgan, 2007; Buyurgan ve Demirdelen, 2009; Özsoy, 2001). Yine yapılan bir başka araştırmada, sınıf öğretmenin derslere katılmayan, ilgisiz ve başarısız olarak nitelendirdiği bir öğrencinin, amaca yönelik hazırlanmış bir müze rehberi ile götürüldüğü programlı müze ziyareti sürecinde, son derece ilgili davrandığı, sorular sorup, müze rehberine notlar aldığı, resimler yapıp, çalışma kağıtlarını heyecanla doldurduğu görülmüştür (Buyurgan, 2004). Öyleyse müzeler, amaca yönelik hazırlanmış verimli müze ziyaretleri ile mutlaka eğitimde yerini almalıdır. Müzelerin eğitim ortamı olarak kullanılması, bu amaçla müze eğitim birimlerinin kurulması ve okullara ve öğretmenlere yönelik eğitim hizmetlerinin oluşturulması Dünyada ve Türkiye'de her geçen gün artarak devam etmektedir. Bu hizmetlerdeki gelişimin yanında öğretmenlerin de verimli bir müze ziyareti organize etme, amaca yönelik bir müze rehberi hazırlama noktasında daha donanımlı olmaları önemlidir. Müze ve galerilere yapılacak ziyaretlerin en verimlisi üç ünite-

◆ Serap Buyurgan

den oluşur; ön hazırlık, müze ya da galeri ziyareti ve izleme-çalışmasıdır (Woodward 1989'dan Hooper-Greenhill, 1999: 146). Amaca yönelik hazırlanmış, tüm boyutları ile programlanmış bir müze ziyareti, öğrencilerimizin düş gücünün uyarılmasında, akıcı, esnek ve özgün bir öğrenmenin gerçekleşmesinde önemli rol oynar.

Kaynaklar

- Adıgüzel, H.Ömer ve F. Öztürk (1999). "Türk Eğitim Düşüncesinde Okul Müzesinden Müze Pedagojisine Değişim". *Eğitim Bilimleri Dergisi*, 14 (114), s. 73-80.
- Atagök, T. (1999). *Yeniden Müzeciliği Düşünmek*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Basım Yayın Merkezi.
- Anadolu Medeniyetleri Müzesi Eğitim Birimi (2006). "Anadolu Medeniyetleri Müzesi 2006-2007 Yılı Eğitim Etkinlikleri, Müze Eğitim Atölyesi, IV. Çocuk Şenliği ve II. Çocuk Olimpiyatları". *Anadolu Medeniyetleri Müzesi 2006 Yıllığı*. sf. 35-87, Ankara: Anadolu Medeniyetleri Müzesi Müdürlüğü, DÖSİM Merkez Müdürlüğü ve Anadolu Medeniyetlerini Koruma ve Yaşatma Derneği.
- Bayam, Emine (2008). "Eğitim ve Rahmi M. Koç Müzesi". *Eğitim ve Müze Semineri*. Sf. 167-175, Yayına Hazırlayan: Prof. Dr. İnci San. Ankara: KÖK Yayıncılık.
- Buyurgan, S. (2002). "Programlı Bir Müze Ziyareti ve Sonrasında Uygulama Örneği". *Gazi Üniversitesi'nin Eğitimde 75. Yılı Sanat Eğitimi Sempozyumu* bildirileri içinde. Sf. 105-118. Gazi Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı. 08-10 Mayıs, Ankara: G.Ü. İletişim Fakültesi Matbaası.
- Buyurgan, Serap (2004). "Effective Learning at the Museum". *Journal of Cultural Research in Art Education*. United States Society for Education Through art (USSEA). Volume: 22. Pace: 99-115. USA: Spring.
- Buyurgan, Serap (2006). "Müze Eğitimi", *Sanat Sokağı*. Sf. 22-25. Ankara: Denge Matbaası.
- Buyurgan, S. ve H. Demirdelen (2009). "Total Kör Bir Öğrencinin Öğrenmesinde Dokunma, İşitsel Bilgilendirme, Hissetme ve Müze". *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. C: 7. Sayı: 3. S. 563-580.
- Buyurgan, S. ve L. Mercin (2010). *Görsel Sanatlar Eğitiminde Müze Eğitimi ve Uygulamaları*. Editör: Vedat Özsoy. Görsel Sanatlar Eğitimi Derneği Yayınları: 2 (2. Baskı), Ankara: Öncü Basımevi.
- Buyurgan, S. ve U. Buyurgan (2012). *Sanat Eğitimi ve Öğretimi (Eğitimin Her Kademesine Yönelik Yöntem ve Tekniklerle)*. 3. Baskı, Sf. 103-125, Ankara: PegemA Yayınları.
- Demirdelen, H., Alpagut, A. ve N. Demirtaş (2005). "Anadolu Medeniyetleri Müzesi 2003-2004 Yılı Eğitim Etkinlikleri, Müze Eğitim Atölyesi ve Çocuk Şenlikleri". *Anadolu Medeniyetleri Müzesi 2003-2004 Yıllığı*. Sf. 55-74, Ankara.
- Denizli, H., Alpagut, A., Demirdelen, H., Metin, M., Demirtaş, N. ve A.A. Akyol (2006). "Anadolu Medeniyetleri Müzesi 2005-2006 Yılı Eğitim Etkinlikleri, Müze Eğitim Atölyesi, III.

- Müze Çocuk Şenliği ve Roma Hamamı I. Çocuk Olimpiyatları". *Anadolu Medeniyetleri Müzesi 2005 Yıllığı*. Sf. 35-85, Ankara: Anadolu Medeniyetleri Müzesi Müdürlüğü ve DÖ-SİM Merkez Müdürlüğü.
- Erbay, Mutlu (2016). *Üniversite Müzeleri içinde "Boğaziçi Üniversitesi'nin 150 Yıllık Kültürel Mirası"*, Üniversite Müzeleri Mimarlık Vakfı Yayını, ISBN 978-605-65821-3-4, sf. 65-66.
- Gartenhaus, A.R. (2000). *Yaratıcı Düşünme ve Müzeler*. Çeviren: Ruhiser Mergenci-Bekir Onur. Yayına Hazırlayan: Bekir Onur, A.Ü. Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları No: 7, Ankara.
- Hooper, E.-Greehill (1999). *Müze ve Galeri Eğitimi*. Çev: Meltem Öрге Evren-Emine Gül Kapçı. Yayına Hazırlayan: Bekir Onur. Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları No: 4. Ankara.
- Kırıoğlu, O.T. ve Stokrocki, M. (1997). Ortaöğretim Sanat Öğretimi. YÖK/DÜNYA BANKASI MEGP. Ankara.
- Özsoy, V. (2001). "Başarılı Bir Çocuk Gençlik Sanat Müzesi". *Türkiye'de Sanat Dergisi*. (40), sf. 24-33.
- UNESCO (1963). *Müzelerin Teşkilatlanması Pratik Öğütler*. ICOM Türkiye Milli Komitesi Yayınları. Sayı: 2, Ankara: Türk Hava Kurumu Basımevi.
- Yavuzoğlu-Atasoy, N. (1999). "Çağdaş Eğitimde Müzenin İşlevi", *Yeniden Müzeciliği Düşünmek*. Derleyen: T. Atagök. Sf. 147-153, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Basım Yayın Merkezi.
- http://www.egitim.hacettepe.edu.tr/belge/UOYPSS1_BildiriKitabi.pdf 12-14 Mayıs 2007 tarihlerinde Bakü'de gerçekleştirilen, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi "Uluslararası Öğretmen Yetiştirme Politikaları ve Sorunları Sempozyumu"nda sunulan "Tarih Dersi Kapsamında Programlı Bir Müze Ziyareti" başlıklı bildiri, sf. 725-729.
- www.istanbulmodern.org 17 Mart 2017 tarihinde indirilmiştir.
- www.sakipsabancimuzesi.org 17 Mart 2017 tarihinde indirilmiştir.
- www.britishmuseum.org 17 Mart 2017 tarihinde indirilmiştir.
- www.louvre.fr/en/groups-schools 17 Mart 2017 tarihinde indirilmiştir.
- www.louvre.fr/en/pistes-de-visite 17 Mart 2017 tarihinde indirilmiştir.
- <http://www.metmuseum.org/learn/educators> 17 Mart 2017 tarihinde indirilmiştir.
- <https://www.moma.org/research-and-learning/teachers/index> 17 Mart 2017 tarihinde indirilmiştir.

◆ Serap Buyurgan

EK 1:

MÜZE ARAŞTIRMA- İNCELEME VE BİLGİLENME ZİYARETİ PLANI

Sınıf / Sınıflar	:
Ders	:
Gidilecek Müze	:
Gidiş yeri ve saati	:
Dönüş yeri ve saati	:
Müze ziyaretinin amacı	:
Yapılacak hazırlıklar	:
Müze ziyaretine katılacak kişiler (yönetici, öğretmen, veli)	:
Müze ziyareti nasıl yapılacak (araç ile ilgili bilgi)	:
Müze ziyareti nasıl değerlendirilecek	:

(Müze ziyaretinden sonra amaca yönelik, müzedeki gözlemler, alınan notlar ve çizimlerden neler yapılacağı ile ilgili bilgilendirme).

EK 2:

ANADOLU MEDENİYETLERİ MÜZESİ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ANKARA

Gazi Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı'nda Müze Eğitimi ve Uygulamaları dersini vermekteyim. Dersimizin amaçları doğrultusunda müzenizde aşağıda belirtilen gün ve saatlerde öğrencilerimle araştırma, inceleme ve bilgilendirme ziyareti yapmak istiyoruz. Bu ziyaretimizin bir bölümünde, Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ni ve müzedeki eserleri daha iyi tanıyabilmemiz için, sizce de uygun görüldüğü takdirde müze eğitimcilerinin bilgilendirmelerinden de istifade etmek istiyoruz.

Gereğini bilgilerinize saygılarımla arz ederim.

26 Ekim 2007

Doç. Dr. Serap BUYURGAN

- 30 Ekim 2007 Pazartesi

Saat: 09.30-12.30

Öğrenci Grubu: 40 kişi

- 31 Ekim 2007 Salı

Saat: 09.30-12.30

Öğrenci Grubu: 45 kişi

- 31 Ekim 2007 Salı

Saat: 13.30-16.30

Öğrenci Grubu: 25 kişi

◆ Serap Buyurgan

EK 3: KURUM BİLGİLENDİRME FORMU

BEYTEPE İLKÖĞRETİM OKULU MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ANKARA

Okulumuz, ikinci kademe yedinci sınıf öğrencilerini aşağıda belirtilen gün ve saatlerde araştırma, inceleme ve bilgilendirme amaçlı Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ne götürmek istiyorum. Gereğini bilgilerinize saygılarımla arz ederim.

16 Mayıs 2005

İnci SARIKAVAK

Görsel Sanatlar Öğretmeni

- 23 Mayıs Pazartesi

Saat: 09.00-11.30 Sınıflar: 7 / A ve 7 / B (60 öğrenci)

- 23 Mayıs Pazartesi

Saat: 13.30-16.00 Sınıflar: 7 / C ve 7 / D (65 öğrenci)

EK 4:

VELİ BİLGİLENDİRME VE İZİN ALMA DİLEKÇE ÖRNEĞİ

SAYIN VELİ,

Aşağıda belirtilen gün ve saatlerde öğrencilerimi Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ne götürmek istiyorum. Müze ziyareti ile ilgili bilgilendirme yazısının altında yer alan izin dilekçesini doldurarak en geç 18 Mayıs tarihine kadar göndermenizi rica ediyorum.

Saygılarımla,

6 Mayıs 2005

İnci SARIKAVAK

Görsel Sanatlar Öğretmeni

MÜZE ZİYARETİ İLE İLGİLİ BİLGİLENDİRME

- Müzeye gidiş tarihi : 23 Mayıs Pazartesi
- Gidiş yeri ve saati : Okulumuz bahçesi, 13.30
- Dönüş yeri ve saati : Okulumuz bahçesi, 16.00
- Müze ziyaretimizin amacı : Geçmiş uygarlıklara ait bilgileri o dönemlere ait eserler karşısında görerek, hissederek, yaşayarak öğrenmek. Arkeoloji müzesi kavramını öğrenerek, müzelerin önemi ve gerekliliği ile ilgili bilinçlenmek.
- Müze ziyareti giderleri :YTL
- Müze ziyaretinde öğrencinin yanında bulundurabilecekleri: su, kurşun kalem, şapka, fotoğraf makinesi (flaşsız çekim yapabilirler)
- Siz de müze ziyaretimize katılmak ister misiniz? Evet: Hayır:

◆ Serap Buyurgan

BEYTEPE İLKÖĞRETİM OKULU MÜDÜRLÜĞÜ'NE
ANKARA

Okulunuz, 7/C Sınıfı 187 no'lu öğrencisi Ata BUYURGAN'ın Anadolu Medeniyetleri Müzesi Ziyaretine katılmasını istiyorum.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

Saygılarımla,

17 Mayıs 2005

Serap BUYURGAN

MÜZELER VE ENGELLİ ZİYARETÇİLERE YÖNELİK EĞİTİM PROJELERİ

Nuri Özer ERBAY*

Öz: Ülkemizde 2000 yılından sonra “Engelsiz Müzeler” sloganı ile çok sayıda kurum ve kişinin ortaklaşa düzenledikleri sosyal sorumluluk projeleri artmıştır. Artan projeler ile müzeler engelliler için kolay erişilebilir mekanlara dönüşmüştür. Özellikle il özel idareleri, kamu kuruluşları, valilikler, belediyeler, üniversiteler, müzeler, ticari şirketler ve kişiler farklı alanlarda engellilere yönelik projelere imza atmaktadırlar. Bu farklı projeler, müzelerin engelliler tarafından kullanımını, ulaşılabilirliğini artırmaktadır. Toplumsal yapıda da engelli projelerine yönelik işbirliklerinin geliştirilmesi, toplumsal hak olduğu anlayışı ile gelişmektedir. Engelli ziyaretçilere yönelik eğitim ve öğretim alanında geliştirilen projelerin desteklenmesi ile engelsiz, ulaşılabilir müzeler hedeflenmektedir. Müzelerde her geçen gün engelli ziyaretçilere yönelik eğitim projelerinin sayıları ve çeşitleri de değişerek artmaktadır. Gelecekte engellilere yönelik müze projeleri farklı boyutta özel eğitim çalışmalarını içerecek şekilde daha da gelişecektir.

Anahtar sözcükler: Müze eğitimi, dezavantajlı ziyaretçiler, engelliler, özel eğitim

* Yrd. Doç. Dr.; İstanbul Üniversitesi, Müzecilik Bölümü Öğretim Üyesi.

MUSEUMS AND EDUCATION PROJECTS TARGETING VISITORS WITH DISABILITIES

Nuri Özer ERBAY*

Abstract:

Social responsibility projects that many people and institutions jointly organized under the slogan "Accessible Museums," have increased after year 2000. Today, museums became more accessible for people with disabilities. Particularly provincial special administrations, public institutions, governorates, municipalities, universities, museums, commercial companies and people undertook projects that support disability studies in various fields and developed social collaborations. These various projects opened up the museums to usage and access by museums. Accessible museums were aimed for by supporting programs that develop training and education activities that target visitors with disabilities. The implementation of educational projects that target visitors with disabilities in our museums has strengthened social communication. In the future, the increase in the number of projects that target visitors with disabilities will push educational efforts to new levels.

Keywords: Museum education, disadvantaged visitors, disabled people, special education

Giriş

Türkiye’de, 2000 yılından sonra çok sayıda müze; engelli ziyaretçilerin özel öğrenme gereksinimlerini karşılamak amacıyla, çeşitli kurumlarla ortaklaşa özel eğitim programları ve sosyal sorumluluk projeleri gerçekleştirilmektedir. Bu çalışmada ülkemizde engellilere yönelik yürütülen engelsiz eğitim programlarını kapsayan projelerinden örnekler ele alınacaktır. Ülkemizde müzeler; *engeller kalkıyor* sloganı ile engelli ziyaretçileri müzelere getirerek, bilgiyi aktarmaya yönelik projelerini sürdürmektedirler.

Türkiye Omurluk Felçlileri Derneği (TOFD) tarafından 2010 yılında başlatılan "Engelsiz Müze ve Saraylar Projesi", Ayasofya ile başlamıştır. Kültür ve Turizm Bakanlığı İstanbul IV Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu’ndan çıkan karar ile Ayasofya Cami ve Müzesi’nin erişilebilir olması için, Ayasofya Müzesi ile İstanbul Rölove ve Anıtlar Müdürlüğü görevlendirilmiştir. TOFD’ nin hazırladığı ve tüm engel

* Assist. Prof. Dr., Istanbul University, Department of Museology.

◆ Nuri Özer Erbay

gruplarını kapsayan proje ile, engellilerin Ayasofya Müzesi'ni rahatça gezmesi için mevcut rampa ve engelli tuvaletler standartlara uygun hale getirilmiştir. Ayasofya'nın ardından 6 müze ve saray daha erişilebilir olması çalışmaları yürütülmüştür. Proje kapsamında İstanbul İl Kültür Müdürlüğü'ne bağlı Arkeoloji Müzesi, Topkapı Sarayı Müzesi, Ayasofya Müzesi, Türk ve İslam Eserleri Müzesi, İslam Bilim ve Teknolojisi Müzesi, Yıldız Sarayı Müzesi ile Rumeli Hisarı Müzesi engellilere yönelik çalışmalarını başlatmışlardır. (Yazman, 2012)

İl Millî Eğitim Müdürlüğü, Belediyeler, üniversiteler, çeşitli engelli dernekleri, şirketler, STK'lar ortak projeler geliştirerek, engellilerin eğitimine dikkat çekmektedirler. İstanbul Modern, Santral İstanbul, Harbiye Askeri Müzesi'ne gelen görme engelli gruplara, rehberler eşliğinde "Sesli betimleme" çalışmaları başlatmışlardır. Edebiyatçıların, yazarların, sanatçıların müze içindeki eserlere ve kişilere yönelik metinler hazırlamaları görme engellilere yönelik projelerin içinde yer almıştır.

Ülkemizde İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından şehrin küresel turizm merkezine dönüştürülmesi ve engelsiz şehirler yaratılması projeleri kapsamında; müzelerinde erişilebilir olması çalışmaları bu projelerin içindedir. İstanbul'u «erişilebilir» kılmayı ve küresel turizmde rekabet edebilir düzeye getirmeyi amaçlayan projelerde; Arkeoloji Müzesi, Ayasofya Müzesi, Büyük Saray Mozaikleri, Kariye Müzesi, Koç Müzesi, Miniaturk Müzesi, Panorama Müzesi ve Topkapı Sarayı Müzesi yer almaktadır. Müzelerdeki erişilebilirlik çalışmalarına katkı sağlayacak projeler, yerli ve yabancı engelli turistlerin müzeleri kimsenin yardımına ihtiyaç duymadan gezmeye imkanı sunacak çalışmaları kapsamaktadır. Engelli ziyaretçiler, web sitesi üzerinde hazırlanacak bilgilendirme kitini kodunu girip, cep telefonlarına, İpad ya da mp3'lerine indirerek, müzenin içeriği konusunda Türkçe veya İngilizce dil seçenekleriyle bilgi almaktadırlar. Proje kapsamında yer alan müzeler arasında ücretsiz servis hizmeti de verilerek, engellilerin müzelere rahat bir şekilde ulaşımı sağlanmaktadır. Yeni eklenecek müzelerle ve fonksiyonlarla geliştirilecek projenin, İstanbul'a gelen yerli ve yabancı engelli turist sayısının artırılması hedeflenmektedir. Türk müzelerinde engelli ziyaretçilere yönelik eğitim çalışmalarını içeren çeşitli projelere her geçen gün yenileri eklenmektedir.

Araştırmanın Amacı

Dünya çapında yaşanan doğal afetler, savaşlar, kazalar engelli sayısını her geçen gün arttırmaktadır. Bu çalışma ile Ülkemizde 2010 yılından buyan engelli ziyaretçilere yönelik müzelerde yürütülmekte olan projeler inceleyerek, engelli ziyaretçilerin müzelere, tarihi mekanlara ulaşımını sağlamaya yönelik duyarlılığın artırılması hedeflenmektedir. Özellikle İstanbul'daki müzelerin geçmişin deneyimlerini herkese yayma çalışmalarında engellilere yönelik yürüttükleri projeler bu çalışmada araştırılmıştır. Bu örnek projeler üzerinden müzelerimizde engellilere yönelik farkındalığa dikkat çekerek, engellilere yönelik projelerin artırılması amaçlanmaktadır. 2013-2016 yılları

arasında İstanbul, Ankara, İzmir ve Batman şehirlerinde bulunan müzelerde engellilere yönelik yürütülen müze projeleri örnek olarak incelenmiştir. Engellilerin müze erişimindeki ihtiyaçlarını karşılamak için yürütülen projeler ışığında müze erişilebilir ve kullanılabilir mekanlara dönüşmektedir. Bu projeler müzelerde engellilere uygun mekan tasarımlarının yenilenmesi ve eğitim araçlarının hazırlanmasına da destek sağlamaktadır. Aynı zamanda engelli olmayan bireylerin, engellilerin dünyasını deneyimleyen projelere de bu çalışmada yer verilmiştir.

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma müzelerde araştırma yaparak, elektronik ortamda ve sosyal medya üzerinden veriler oluşturulmuştur. Veri toplama yöntemi olarak doküman analizi kullanılmıştır. Bu amaç müzelerde ve tarihi mekânlarda engellilerin erişimini sağlayacak projeler araştırılarak, müzelerde engellilerin erişimi artıracak yaklaşımlar geliştirilmeye çalışılmıştır. Çeşitli belediyelerin, şirketlerin ve müzelerin resmi internet sitelerinde yayınlamış oldukları yazılı ve çevrimiçi belgeler yoluyla ve karşılıklı görüşmeler ile engellilere yönelik projeler hakkında bilgiler elde edilmiştir. Görüşme, yazılı ve dijital doküman incelemesi yoluyla projeler tespit edilmiş, amaca uygun olanlar seçilmiştir. Bu bilgiler ışığında çeşitli şehirlerde uygulanan müze eğitim projelerinden örnekler seçilerek bu çalışma oluşturulmuştur.

Engelli Ziyaretçilere Yönelik Müze Eğitim Projelerinden Örnekler

Dünyanın pek çok müzesinde engellilerin müzeyi rahat gezebileceği, eğitimlere katılabileceği projeler üretilmektedir. 2010 yılından itibaren Dünya da ve ülkemizde çıkarılan kanun ve yönetmelikler ile fiziki ve çevresel düzenlemeler ile engellilere yönelik önlemlerin alınması zorunlu hale gelmiştir. Bu zorunluluk pek çok engelliye yönelik projelerin de üretmesini sağlamıştır. Müzelerde engelli ziyaretçilere yönelik özellikle belediye ve özel şirket destekli sosyal sorumluluk projeleri hızla artmaktadır. Bu çalışmada başta İstanbul olmak üzere Bursa, İzmir, Batman şehirlerinde bulunan müzelerde uygulanan engellilere yönelik projelerden örnekler yer almaktadır. Engellilerin toplumsal yaşama uyum sağlamasını kolaylaştıran projelerin artırılması hedeflenmiştir.

Bu hedefler doğrultusunda müzeler; İç mekân tasarımları, müzeyi ve eserleri tanıtan eğitim araçları değişmiştir.

- İç Mekân Tasarımları Değişmiştir.

Müzelerin sergi alanları, eğitim atölyeleri engellilerin ihtiyaçları göz önüne alınarak yeniden düzenlenmiştir. Engelli asansörleri, rampalar, koridorlar, tuvaletler, kafeteryalar, ıslak zeminler, müze kütüphaneleri ve sosyal alanlarda engellilere yönelik düzenlemeler yapılmıştır. Müzeye giriş platformları, engelli oto parkı, müzeye rahat ulaşımını sağlayan çevresel düzenlemeler yapılmıştır.

◆ Nuri Özer Erbay

- Eğitim Araçları Değişmiştir.

Teknoloji destekli projeler ile ses tabanlı sanal turlar yapılmaktadır. Engelliler müzelerdeki eserlere, müzeye gitmeden uzaktan erişilebilmektedirler. Müzeler işitme engelli ziyaretçilere hizmet verebilmek, eserleri tanıtmak için özel programlar dijital odaklı verilere dönüşmüştür. İşaret dili ile konuşan rehberler müzelerde çalışmaya başlamıştır. İşitme ve görme engelli ziyaretçilere, dokunmatik ekranlar, hologramlar ile müzedeki bilgilerin aktarılması hedeflenmiştir. Müze bilgi panoları, broşürler ve müze haritaları, kat planları, yönlendirme panoları Braille alfabesi ile yazılmaya başlamıştır.

3D teknolojisi ile eserlerin kopyaları çıkarılarak onlara dokunulması istenmiştir. Ceplerine veya İpad lerine inen programlar ile konum belirleme programlarında olduğu gibi müzelerin rahatça gezilemelerine yönelik teknoloji destekli programlar geliştirilmiştir.

Müze eğitim projelerinden engelli ziyaretçilere yönelik çalışmaların artması, müzelerin hizmet kalitesi engellilerin kullanımına uygun düzeye getirilmesi çalışmalarını da gündeme getirmiştir. Engelsiz müze projeleri geliştirilmiştir. Bu projeler toplumun tüm bireylerinin yaşamını eşit koşullarda sürdürebilmeleri, herkese eşit fırsat sunulması müzeleri kullanabilmeleri açısından önem taşımaktadır.

1-Koç Müzesi, Ülkem İçin Engel Tanımıyorum Projesi (2013)

Koç Müzesi, Arçelik Fotoğrafçılık Kulübü, Koç Holding, Bedensel Engellilerle Dayanışma Derneği (BEDD) ve Fotoğrafmetre Derneği işbirliğinde “Bedensel Engelli Bireylere Yönelik Fotoğrafçılık Eğitimi” ile engellilere yönelik eğitim çalışmaları 2013 yılından temeli atılmıştır. Bu çalışmalar günümüze kadar devam etmektedir. Bedensel engelli bireylerin fotoğrafçılık sanatıyla tanışması, bu alanda eğitim almaları amaçlanmıştır. Fotoğrafçılık alanında öğrendikleri teknik bilgilerle İstanbul’un farklı mekanlarında çekim pratikleri ile uygulamalı eğitime dönüştüren çalışmalar yürütülmüştür. Projenin eğitim kapsamında ilk dış mekan çekimi Rahmi Koç Müzesi’nde gerçekleştirilmiştir. Öğrencilere müzenin farklı mekanlarında, eserleri, objeleri fotoğraflama imkanı sunulmuştur. Ülkem İçin Engel Tanımıyorum Projesi, engelli bireylerin iş ve sosyal hayatlarındaki yaşam kalitelerinin iyileşmesine destek olmayı, engellilik konusunda toplumsal bilincin ve duyarlılığın artırılmasını hedeflemiştir. Boğaziçi Üniversitesi Görme Engelliler, Teknoloji ve Eğitim Laboratuvarı (GETEM) ile görme engellilerin yararlanabileceği sesli kütüphanenin oluşturulması için, kitap okuma çalışmaları ile destek verilen bu proje ile bedensel engellilere fotoğrafçılık mesleğinin kazandırılması amaçlanmıştır (Hürriyet Haber; 2013).

2- Sakıp Sabancı Müzesi Engelli Projeleri (2013)

Sakıp Sabancı Müzesi’de açılan Heykel Sanatçısı Auguste Rodin’in eserlerinin yer aldığı “Heykelin Büyük Ustası Rodin İstanbul’da Sergisi” görme engellilere yönelik eğitim

çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Rodin Müzesi'nden alınan özel izinle, görme engelli ziyaretçiler eserleri dokunarak incelenmelerine izin verilmiştir. Braille alfabesi ile yazılmış notlar ile görme engelli ziyaretçilere eserlerle ilgili bilgiler aktarılmıştır. (Özkan, 2013)

2008 yılından bugüne Sabancı Vakfı'Toplumsal Gelişme Hibe Programı' adı altında kadın, genç ve engellilere yönelik çalışmalar gerçekleştirilmektedir. Sakıp Sabancı Müzesi'nde, hayatında ilk defa uçağa binenler, ilk defa İstanbul'u görenlerle birlikte Anish Kapoor Sergisi'ne Anadolu'nun köylerinde başarılı ilkökul çocuklarının katılımları ile geziler düzenlenmiştir. Sabancı Vakfı ile Down Sendromu Derneği ortaklaşa yürüttükleri "*Bağımsızım Çünkü Çalışıyorum Projesi*" kapsamında Down Sendromlu gençlere yeni mesleki çalışma alanları yaratılması amaçlanmıştır. Bu Down Sendromlu çocuklar müzede rehberlik yapmışlardır (Özkan; 2013). Başta Down sendromlu gençler olmak üzere zihinsel engelli gençlerin istihdamının sağlanması alanında da pek çok ortak projede müze de yer almıştır.

3- İzmir Arkeoloji Müzesi Minik Adımlarla Kültürel Mirasımıza Yolculuk Projesi (2014)

İzmir Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tarafından İzmir Kalkınma Ajansı (İZKA) ortaklığında Okul Öncesi ve Mesleki Eğitim Mali Destek Programı kapsamında "*Minik Adımlarla Kültürel Mirasımıza Yolculuk Projesi*" 2015 yılında tamamlanmıştır. 12 ay süren projede dezavantajlı bölgelerde yaşayan ailelerin, 4-6 yaşlarındaki normal gelişim gösteren çocuklar hedef kitleyi oluşturmuştur. İzmir genelinde okul öncesi eğitimi gören toplam 70 anaokulundan 1130 çocuk İzmir'deki müzelerde müze eğitimi çalışmalarına katılmıştır. Çoğaltılan eğitim malzemeleri, müzeye gelemeyen çocuklar için buldukları okullara götürülerek, müze eserlerinin kopyalarına dokunmaları sağlanmıştır. Müze eğitimi kapsamında görme engelli çocuklar için gerekli izinler alınarak, İzmir Arkeoloji Müzesi'ne getirilmişlerdir. Burada verilen eğitim ile eserlere dokunarak ve hissederek öğrenmeleri sağlanmıştır. Projede anaokulu öğrencileri için hazırlanan eğitim modül kapsamında puzzle tasarlanarak, 3 boyutlu kitaplar basılarak öğrencilere dağıtılmıştır.

Yaş grubuna uygun, oryantrik oyunlu bulmacalar ile çocuklara müze eğitimi verilmiştir. Oryantiring strateji oluşturmayı ve hızlı karar vermeyi gerektiren, fiziksel gücün yanı sıra düşünmenin de önemli olduğu bir spordur (Fenmen, 2013). Kişilere verilen harita üzerinde işaretli noktaları (hedefleri) haritadaki sembollerini çevre ile bağdaştırarak bulmaya ve bunu zamana karşı yarışarak yapmayı içeren bir spor dalıdır. Son yıllarda oryantring haritalar yardımı ile yön bulmayı içeren, zamana karşı oynanan bir oyun olmasına rağmen farklı arazilerde yapılan spor türü olarak da, müze etkinlikleri içinde kendine yer bulmaya başlamıştır.

Proje dezavantajlı bölgelerden okul öncesi çocukları akademisyenlerin hazırladığı müze eğitim modülü çerçevesinde müzelerle buluşturmak amacı ile yürütülmüştür.

◆ Nuri Özer Erbay

Müze eğitimi yoluyla kültürel miras bilincini müzeye gelemeyenlere de kazandırmak amacı ile gerçekleştirilmiştir. Okul öncesi çocuklar proje kapsamında; Agora, Bergama, Efes, Metropolis, Teos, Urla Sualtı Arkeolojik Kazı Alanı, Klazomenai, Boncukköy gibi ören yerlerine Arkeoloji Müzesi ile Tarih ve Sanat Müzesi'ne düzenlenen rehberli eğitim gezilerine katılmışlardır. Bunların içinden 650 çocuğa Tarih ve Sanat Müzesi'nde bir günlük akademisyenlerin danışmanlığında müze eğitimi çalışmaları sağlanmıştır (Milliyet.com.haber; 2014).

4- Bursa Müzeler Müdürlüğü ile Bursa Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı Müzelerde "Erişilebilir Müze" Projesi (2015)

Bursa Büyükşehir Belediyesi, Bursa Valiliği, Bursa Engelliler Federasyonu işbirliğiyle, "*Erişilebilir Müze Projesi*" 2015 yılında gerçekleştirilmiştir. Proje'de engelli vatandaşların yardıma ihtiyaç duymadan turizm faaliyetlerine katılmasını, sosyal ve kültürel açıdan gelişmelerini desteklemek amaçlanmıştır. Erişilebilir Müze Projesi görme ve işitme engellilerin müzelerdeki gezilerini kolaylaştırması amacı ile gerçekleştirilmiştir. Toplumun her bireyine eşit hizmet vermek için hazırlanan proje; Bursa Müzeler Müdürlüğü'ne bağlı Arkeoloji Müzesi, Atatürk evi Müzesi, Mudanya Mütareke evi Müzesi, Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı Bursa Göç Tarihi Müzesi, Bursa Kent Müzesi ve Karagöz Müzesi pilot müzeler olarak seçilmiştir. Engellilerin müze erişimindeki ihtiyaçlarını karşılamak için kültür kurumlarında farkındalığın artırılması amaçlanmıştır. Müzelerde engellilere yönelik kültür ve sanatın içeriğini geliştirerek, engellilere uygun eğitim metaryalleri hazırlanmıştır. Ekim 2015 ile Haziran 2016 tarihleri arasında gerçekleştirilen projede; müzelerde çalışan 25 personele işaret dili eğitimi verilerek iletişimin sağlanmıştır. Engellilere yönelik müze tanıtım filmleri ile broşürler hazırlanmıştır. İşitme ve görme engelli okullarda eğitim alan 240 öğrenci ile müze gezileri gerçekleştirilmiştir (BBB Basın Bülteni; 2015)

5-İstanbul Modern Müzesi "Erişiyorsam Varım! İstanbul -Görmesen de Olur -Farklı Bedenlerle Dans Projesi"(2015)

İstanbul Modern'in dezavantajlı sosyal gruplar, bedensel engelli ve özel öğrenme gereksinimli çocuklar, gençler ve yetişkinlere yönelik eğitim projeleri gerçekleştirilmektedir. İstanbul Modern, sanatı toplumun her kesiminden ziyaretçiyle buluşturan özel eğitim programları ve sosyal projelere her geçen gün yenilerini eklemektedir.

İstanbul Modern Tiyatro Laboratuvarı'nın desteği ve Kadıköy Belediyesi'nin işbirliği ile gerçekleşen ve görme engelli yazarlara tiyatro oyunu yazma imkânı sağlayan "*Görmesen de Olur Projesi'nde*" atölye deneyimleri aktarılmaktadır. Engelli bireyler için kültür ve sanat hayatına erişimi amaçlayan bu projede; İstanbul İsveç Başkonsolosluğu, Swedish Institute (SI), Ruh Sağlığında İnsan Hakları Girişimi (RUSİHAK) ve Engelli Kadın Derneği (ENKAD) işbirliği ile gerçekleştirilmiştir.

"*Erişiyorsam Varım! İstanbul*" projesi kapsamında her ayın cuma günü İstanbul Modern'de "Engelli Bireyler İçin Kültür ve Sanat Hayatına Erişim" konulu eğitim

programları düzenlenmiştir. İstanbul Modern’de, “Engelli Bireyler İçin Kültür ve Sanat Hayatına Erişim” konulu toplantıda “Erişiyorsam Varım! İstanbul” projesi kapsamında çeşitli etkinlikler düzenlenmiştir.

İstanbul Modern farklı fiziksel özellikleri olan kişilerle, bedenün düşünsel, duyuşal ve estetik yapısındaki farklılığa önem veren projelerde engelin ne olduğu, neye, kime ait olduğunu sorgulayan “Farklı Bedenlerle Dans” gösterisi ile desteklenmiştir (Bir gün haber, 2015);

Çalışmaların temelinde insan faktörünün yer aldığını sanatsal çalışmalarda engelleri olan ve engelleri olmayan bireyleri bir araya getirmek hedeflenmiştir. Müze birliğe sanatsal etkinlikleri sergileyebilmek için kısa süreli eğitimler düzenleyerek tiyatral gösteriler, danslar, çeşitli uygulamalı atölye çalışmaları gerçekleştirmiştir. Farklı Bedenlerle Dans Projesi ile *Engel* kelimesinin ortadan kalktığı dans ve grup gösterileri ile engelleri ortadan kaldırmayı hedefleyen proje çalışması olarak sürdürülmüştür. Erişiyorsam Varım! İstanbul Projesi ile İstanbul Modern Müzesi tüm engellilere erişmeyi hedeflemiştir. (Bir gün haber, 2015);

6- Batman Müzesi Sesli Adımlar Uygulama Projesi (2015)

Batman Müze Müdürlüğü tarafından görme engelli ziyaretçiler için yapılan bölümde; müzedeki eşsiz eserlerin kopyaları çıkarılarak, görme engelli ziyaretçilerin dokunarak, algılamaları sağlanmıştır. Dokunarak eserin boyutu ve şeklini algılayabilme imkanı sunmuştur. Eserin önünde bulunan kulaklık sayesinde eser hakkında sesli bilgilendirme yapılmıştır. Aynı zamanda brail alfabeti ile yazılmış tanıtım yazıları sayesinde eserler hakkında bilgilere ulaşılmıştır. Müzenin dış kapısından, müze teşhir salonlarına kadar uzanan sarı yol şeridi sayesinde görme engelli ziyaretçiler, müzede kimseye ihtiyaç duymadan rahatlıkla gezebilmişlerdir. Görme engelli ziyaretçiler oluşturulan brail alfabeti müze planı sayesinde müzede yer alan tüm salonları engelli lavabolarını ve diğer çalışma odalarını rahatlıkla okuyabilmekte, müzenin planına kimseden yardım almadan rahatlıkla ulaşabilmektedirler. Kabartmalı brail alfabetinden oluşturulan yönlendirme yazıları ile görme engelli ziyaretçiler nerede ve hangi katta olduklarını rahatlıkla bilmekte ve gidecekleri alana doğru yönlendirilmektedirler. Batman İline bağlı tarihi mekanlarda uygulanan bu kabartmalı resim ve alfabe sayesinde görme engelli ziyaretçilere kültürel mirasın aktarımı alanında çeşitli eğitim imkanı sunulmuştur.

“Sesli Adımlar Uygulaması” Android telefonlarda çalışan bir uygulama olup, bu uygulama sayesinde Batman Müze Park alanını, telefondan indirilen program sesli yönlendirme sistemi ile dolaşılabilmişlerdir. Teknoloji desteğiyle, Bluetooth beacon’ları ile çalışan ve Boni’nin uluslararası patent ile korunan konum belirleme sistemi ve metodlarının kullanıldığı Sesli Adımlar uygulaması, görme engellilere adım adım buldukları noktayı sesli olarak söyleyerek yönlendirmektedir. Bu sayede eserlere yaklaşıldığında eser ve sergi alanı ile ilgili gerekli bilgiler sesli olarak görme engelli

◆ Nuri Özer Erbay

ziyaretçilere daha özgür hareket ederek, kimseye ihtiyaç duymadan gezebilmelerini sağlayan imkan yaratılmıştır (Kültür Varlıkları ve Müzeler, 2015).

7- Pera Müzesi, Pera Engelsiz Projesi (2016)

İstanbul Pera Müzesi, engelli ziyaretçilerine yönelik düzenlediği "Pera Engelsiz Projesi" kapsamında işitme ve zihinsel engelli ziyaretçilere yönelik ücretsiz sergi turu ve eğitim programları düzenlemiştir. Bu eğitim'in,"demgoodcoffee" işbirliği ile sağır ve işitme engelli ziyaretçilere yönelik "İşaret Diliyle Rehberli Tur" çalışmaları olarak bir boyunca her ayın son cuma günü düzenlenmiştir. Tur kapsamında işitme engelli ziyaretçiler, Pera Müzesi Suna ve İnan Kıraç Vakfı koleksiyon sergilerini özel işaret dili kullanan rehber eşliğinde gezmişlerdir. Engelli ziyaretçiler, "Kesişen Dünyalar: Elçiler ve Ressamlar; Kahve Molası: Kütahya Çini ve Seramikleri, Anadolu Ağırılık ve Ölçüleri" adlı sayısız temalı koleksiyon sergilerini müzenin interaktif çalışmalar eşliğinde deneyimlemiştir.

Zihinsel engellilere yönelik gerçekleştirilen programlar ise ilkokul, ortaokul ve lise yaş gruplarındaki özel eğitim alan katılımcıları kapsamıştır. Kaynaştırma programı kapsamında zihinsel engelli öğrenciler, olağan gelişim gösteren öğrencilerle çeşitli atölye çalışmalarında bir araya getirilmiş, birlikte ortak çalışmalarda yer almışlardır.

-Kilde Kayıklar Atölyesi'nde; öğrenciler, sergi turunun sonunda Fransız sanatçı Félix Ziem'in İstanbul, Boğaz'da Günbatımı adlı eserinden esinlenerek, Haliç'te süzülün yelkenli ya da kayıkları örnekleyen kil çalışmaları ile üç boyutlu şekilde yeniden tasarlanmışlardır.

-Rengarenk İplerin Oyunu Atölyesi'nde; öğrenciler iplerden tuvaler oluşturarak, sergideki eserlerin küçük boyutlarda kopyalarını yaparak yeni bir sergi alanı yaratmışlardır.

-Manzaramın İçindeki Ağaç Atölyesi'nde; öğrenciler sulu boya ile hayallerindeki renkli ağaçları boyayarak, yeni tasarımlar ile iletişimin artırılmasına yönelik çalışmalar yürütülmüştür. (Pera Müzesi, 2016). Pera engelsiz müze projeleri işitme ve zihinsel engelli ziyaretçilere müzede açılan temalı sergilerden yola çıkarak atölye çalışmaları ortamında gerçekleştirmiştir. 2017 yılında da proje sürdürülmektedir.

8-Gökyay Satranç Müzesi Projesi (2016)

Ankara Kalesi'nde Gökyay Satranç Müzesi'nde "İlham Kaynağı" (Muse) teması ile küratör Berrin Benli'nin önderliğinde ve Ankara Citadel girişiminin organizasyonu, Üstün Zekâlılar Eğitim Merkezi ÜST-ZEM ile projeye imza atmışlar.(www.ustunzeka-lilarmerkezi.org),

30 Mayıs 2016 tarihinde etkinlik Engeller Takılmak İçin Değil, Yıkılmak İçin Vardır adı altında başlatılmıştır.(www.tedxankaracitadel.com).

Küçük Mucitler'in Projesi; görme engelli çocukların da oyun oynayabilmeleri ve görmeden hayal edebilmeleri için "Görme engellilere lego oynama eğitimi verme" projesi ile başlamıştır. Eğitimciler uygulaması sırasında kendilerini onların yerine koyarak lego oynanacak yere nasıl gidebileceklerini düşüncesinden yola çıkılarak proje oluşturulmuştur. Bunun için özel bir baston tasarlanmıştır. Bu bastonun üzerindeki renk sensörü ile yollara önceden çizilmiş renkli çizgiler ile yön bulmak kolaylaşmıştır. Her renk farklı bir sese dönüştürülerek kulaklık ile kullanana rehberlik etmiştir. Yürünecek olan yer düz bir yol mu, merdiven mi sesle söyleyerek takılarak düşmemelerine destek vermiştir. Aynı zamanda bastondaki mesafe sensörü ile de önlerindeki engelleri önceden haber almaları, çarpma ve düşme risklerini azaltmıştır. Böylece görme engelli çocuklar oyun oynamaya gidebilmişlerdir. Patenti alınan baston sayesinde, görme engelliler daha kolay gezebilmişlerdir (Aydın, 2016).

9- Turkcell Diyalog Müzesi-Karanlıkta ve Sessizlikte Diyalog Projesi (2016)

Turkcell Diyalog Müzesi'nin temelleri "*Karanlık da Diyalog Sergileri*" atılmıştır. Dünya da ilk kez Almanya'da Sürdürülebilir Sosyal Girişimciliğe Rol Model Destek çalışmaları kapsamında 27 yıl önce Karanlıkta Diyalog Sergisi ile ortaya çıkmıştır.

Türkiye'de 2014 yılından beri Sessizlikte Diyalog Sergileri olarak gerçekleşmiştir. Bugüne kadar 32 ülke ve 135 şehirde 8 milyondan fazla ziyaretçiyi ağırlayan "*Karanlıkta Diyalog (Dialogue in the Dark) Sergisi*" Ülkemizde ilklere imza atmıştır.

İstanbul Gayrettepe metro İstasyonu'nda kurulan ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi ile İstanbul Ulaşım A.Ş. ev sahipliğinde düzenlenen sergi, Ekim 2015'ten itibaren Turkcell'in iş ortaklığı ile işitmezlik deneyimini yaşatan "*Sessizlikte Diyalog*, 2016 yılında ise yaşlılığın deneyimlendiği "*Zaman ile Diyalog*" bölümü eklenmiştir. Turkcell'in iş ortaklığı ile sergi alanına yeni eklenen bölümler, görme engeline ilişkin farklı deneyimlerin yolunu açmıştır. 2014 yılından itibaren süren sergi projesi 2016 yılında Turkcell desteğiyle müze projesine dönüşmüştür.

Turkcell, engelli bireylerin yaşamlarına değer katmak, hayata aktif ve eşit katılmalarını sağlamak için "*Engel Tanımayanlar*" çatısı altında geliştirdiği ürün ve servislerin yanı sıra köklü ve kalıcı çözümler sunmak amacıyla yeni sosyal sorumluluk projelerine de imza atmaktadır. Toplumsal sorunlara çözüm sunabilmek için farkındalık yaratmanın önemine inanan Turkcell, İstanbul Social Enterprise, İBB ve Metro İstanbul ortaklığıyla hayata geçirilen "*Karanlıkta Diyalog*" sergisine ve "*Sessizlikte Diyalog*" sergisinin de eklenmesiyle "*Turkcell Diyalog Müzesi*" adı altında kalıcı bir müze haline gelmiştir.

Turkcell Diyalog Müzesi Eylül 2016 itibarıyla kapılarını ziyaretçilerine açmıştır. Turkcell, herkesi engelli bireylerin günlük hayatta yaşadıkları zorlukları daha iyi anlamaları için Turkcell Diyalog Müzesi farklı bir bakış açısı ile engellerin müze eğitimi çalışmalarına destek vermektedir. İstanbul Social Enterprise tarafından Turkcell'in

◆ Nuri Özer Erbay

desteğiyle kurulan “Turkcell Diyalog Müzesi” İstanbul’a hizmet vermeye başlamıştır. Ziyaretçi müzede yer alan “Karanlıkta Diyalog Sergisi” ile görme engellilerin İstanbul’unu deneyimlerken, “Sessizlikte Diyalog Sergisi” ile de işitme engellilerin dünyasına adım atmaktadır. Müze empati ile engellilere yönelik ön yargıları ortadan kaldırmayı hedeflemiştir. Müze de engelli olmayan bireylerin farkındalığının artırılması ile engellilerin dünyasının deneyimlenmesi çalışmaları yürütülmektedir.

Karanlıkta Diyalog sergi deneyimlerinde görme engelli rehberler eşliğinde, dokunarak, koklayarak ve duyarak yeni ve farklı bir biçimde görme sağlanmaktadır. İstanbul’u; İstanbul’a özgü o eşsiz ses, koku, doku ve sıcaklıklarıyla görmenin yeni yolları ziyaretçilere keşfettirilmektedir. Diyalog Müzesi’nde görme ve işitme engelli rehberler desteğiyle yönü bulma engellilere yönelik farklı bir bakış açısı kazandırmaktadır. Bu sergide asıl kahramanlar engelli rehberler olarak tanımlanmaktadır. Tamamen karanlık ve sestten izole mekan yaratılmıştır. Hayatın farklı kesitlerinin deneyimlendiği iki mekanda, insanların ‘ötekileştirme’, ‘birbiri ile iletişim’ ve ‘karşısındakini dinleme’ konularında düşünmeleri ve devamında farkındalıklarını hayata geçirme konularında yeni deneyimler yaşatılmaktadır.

Karanlıkta Diyalog Sergisi, katılımcıları İstanbul’un sembolü haline gelmiş kent-sel mekanları bir kez de karanlıkta gezmektedir. Vapura binme, parklarda dolaşma, trafikte karşıdan karşıya geçme, Beyoğlu tramvayına binme, semt pazarı gezme gibi çeşitli bölümleri olan sergi alanında, görme engelli rehberler eşliğinde gezilmekte, du-yulara dayalı yeni “görme” biçimleri keşfedilmektedir. Sergi kapsamında, vapur seyir halindeyken ziyaretçiler Turkcell Hayal Ortağım Servisi sayesinde görme engellilerin nasıl kitap okuduğunu da deneyimlemektedirler. 1.5 saatlik bu müze deneyimi ziyaretçilere hiç bilmedikleri bir İstanbul’u yaşatmaktadır.

Turkcell Diyalog Müzesi’nin de tasarlanan çeşitli deneyim atölyeleri ile engelsizlere dünyayı engelliler açısından algılama eğitimleri verilmektedir. Engelsizlere engelli deneyimleri yaşatılmaktadır (Haberler, 2016).

Sonuç ve değerlendirme

Sonuç olarak müzelerde engelli ziyaretçilere yönelik eğitim projeleri herkesin sosyo-kültürel yaşama katılma hakkına sahip olduğu gerçeğinden yola çıkarak yürütülmektedir. Çok sayıda müze engelsiz erişim projeleri ile müze tanıtım ve eğitim çalışmalarını geliştirmektedir. Müzeler demokratik kurumlardır. Bu yapıları ile de bütün topluma aittir. Bütün toplumunda müzelere erişimi hedeflenmektedir. Bu tür projeler toplumda empati duygusunu geliştirerek, farkındalık kazandırmaktadır.

Elde edilen bulgular doğrultusunda özellikle görme engellilere yönelik müze çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Duyma engellilere yönelik projeler sınırlı sayıdadır. Müzeler çeşitli şirketlerle engellilere yönelik ortak projelerde yer alsalar da finansal kaynakların kısıtlı olması nedeni ile mekansal tasarımlarda yeterli önlemler alınamamaktadır.

Toplumsal erişim modellerinin geliştirildiği günümüzde engelsiz projeler yanında engelsiz yaşam fuarları ile engellilere yönelik çalışmalara dikkat çekilmektedir. Engelli olmayan bireylerin, engellilerin dünyasını deneyimleyen projelerde engellilerin yardımı ile gelişmiştir. Engellilere yönelik, onların ve ailelerinin hayatına pozitif katkı sağlayan bu projeler bir kerelik olmayıp sürdürülebilir olmalıdır.

Müzeler engellilere yönelik duyarlılığı geliştirmek için yerel yönetimler, belediyeler, özel kurumların işbirliğinde çeşitli projeler geliştirmektedirler. Bu projeler üniversiteler, akademisyenler ve tekno park projeleri de dahil olmuştur. Akademisyen Refik Toksöz "Sanal Gerçeklikle Engelliyi Anlamak-Empati Sokağı" adlı projesi; yürüme engellilerin deneyimlenmesi artıran çalışmalara imza atmıştır (<http://www.reo-tek.com/tr>). Refik Toksöz ve ekibinin geliştirdiği tekerlekli sandalye ve sanal gerçeklik gözlüğü ile engelli bir kişinin sokaklarımızda neler yaşadığı deneyimlenmeye çalışılmıştır. Prof. Dr. Pınar Aydın (2016), Refik Toksöz'ün Empati Sokağı Projesi'ni "özel tekerlekli sandalye ve sanal gerçeklik sağlayan gözlüklerle bir sokakta dolaşılıyor hissi yaratılıyor. Sokak düzensiz kaldırım, tümsek, çukur, basamak, ağaç vb. engellerle dolu veya engelliler için asansörlü çıkılan bir üst geçidin asansörlü inişi yok. Böyle bir şehirde tekerlekli sandalye ile yola çıkmış bir kişinin akıl almaz maceralarını yaşamaktadır. Bu durumdaki kişilerle empati yapabilmek için geliştirilmiş bu sistemi denedikten sonra çevredeki engellerle neler çektiğini anlatıyor. Empati Sokağı" projesi başımıza gelmeden başkalarının ne çektiğini gözlerimizin önüne seriyor" (Aydın, 2016). Açıklamaları engelli olmayanları da içine alan pek çok projenin de gelecekte geliştirileceğinin ipuçlarını vermektedir.

Gelecekte müzeler tarafından üretilen bu engelsiz projeler, engellilerin müzelere kolayca erişilebilirliğini sağlayacaktır. Müze ve sergi tasarımlarındaki değişimler engellilerin müzeyi kullanımını artıracaktır. Müze eserlerine ulaşımında etkileşimli kullanıcı ara yüzleri, üç boyutlu tarayıcılar, dokunmatik ekranlar, hologramlar müzeleri daha fazla kullanılabilir yapacaktır. Sanal gerçeklik yazılımlarının geliştirilmesi ile müze ziyaretleri zamansız ve mekansız olacaktır. (Erbay 2009) Bilgisayar oyunlarını da içine alan yapay zeka çalışmaları ve robotlar engelsiz müze -projelerine yeni projeler dahil edecektir. Engelli ziyaretçilere yönelik müzelerde alternatif bir eğitim-öğretim ortamı yaratılan projeler giderek artacak, etkileşimli interaktif katılımlı projeler dönüşecektir.

Kaynaklar

Aydın, Pınar (2016),Engelleri Yıkan İki Proje, Herkese Bilim Ve Teknoloji, 20 Haziran,(Erişim 17 Nisan 2017) [Http://Www.Herkesebilimteknoloji.Com/](http://Www.Herkesebilimteknoloji.Com/) ve (<http://www.reo-tek.com/tr>).

Akşam Haberleri; (2016) Hayata Farklı Bir Bakış Açısı İçin: Turkcell Diyalog Müzesi, 25 Eylül, (Erişim 14Aralık 2016) <http://www.aksam.com.tr/sirketterden/hayata-farkli-bir-bakis-acisi-icin-turkcell-diyalog-muzesi/haber-551856>)

◆ Nuri Özer Erbay

- Bedensel Engelli Bireylere Yönelik fotoğrafçılık Eğitimi, (2016) Bedensel Engelliler Dayanışma Derneği, (Erişim 14 Aralık 2016), <http://www.bedd.org.tr/?p=haber&id=162>
- Birgün Haber, (2015);Engelli Bireyler İçin Kültür ve Sanat Hayatına Erişim,İstanbul Modern’de tartışıldı. (Erişim 14 Aralık 2016)<http://www.birgun.net/haber-detay/engelli-bireyler-icin-kultur-ve-sanat-hayatina-erisim-istanbul-modern-de-tartisildi-92911.html>
- Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Bülteni; (2015); Müzelerde Engeller Kalkıyor (Erişim 14 Aralık 2016) <http://www.bursa.bel.tr/muzelerde-engeller-kalkiyor/haber/20726/>
- Buyurgan, Serap (2009). Görme Yetersizliği Olan Üniversite Öğrencilerinin Müzelerden Beklentileri, Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 9(3), s.1167-1204.
- Gail Dexter Lord and Barry Lord; The Manual Of Museum Planning, Altamira Press, London, 2001, s.94
- Erbay, Fethiye, (2009) Müze Yönetimini Kurumlaştırma Çabası (1984-2009), Mimarlık Vakfı Enstitüsü Yayını, İstanbul
- Erbay, Mutlu, (2011) Müzelerde Sergileme ve Sunum Tekniklerinin Planlanması; Beta Yayınları, İstanbul;
- Erbay, Nuri Özer (2014), Müzelerde İş Güvenliği Sorunsalı, Müzeler, Oyunlar Oyuncaklar ve Çocuklar; 9 Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fak. Müzecilik Böl.Yay, İzmir,s:117-123
- Erbay, Nuri Özer, (2014),New Extents Of Art Education in Museums, The Anadolu International Symposium on Arts Education,Transformations in Art Education, Anadolu University, Eskişehir Turkey,14-16 Mayıs
- Engelli Bireyler İçin Kültür ve Sanat Hayatına Erişim (Erişim 14 Aralık 2016) http://www.istanbulmodern.org/tr/etkinlikler/engelli-bireyler-icin-kultur-ve-sanat-hayatina-erisim_1713.html
- Fenmen, Nermin (2013) Yetişkinler için Oryantiring, (Erişim 14 Nisan 2017) <http://www.oryantiring.org/belgeler/YBO/bas1.pdf>
- Görmeyenlerin müze ve sergi ziyaretleri; (Erişim 14 Aralık 2016) <http://selimkerim.com/korculmuzeziyaretleri.htm>
- Hürriyet haber,(2013), Koç’tan Ülkem İçin Engel Tanımıyorum Projesi, 1 Haziran, (Erişim 14 Aralık 2016) <http://www.hurriyet.com.tr/koctan-ulkem-icin-engel-tanimiyorum-projesi-23413244>
- İBB’den Erişilebilir Turizm, Engelsiz İstanbul Projesi (Erişim 14 Aralık 2016) http://www.yapi.com.tr/Haberler/ibbden-erisilebilir-turizm-engelsiz-istanbul-projesi_102029.html
- Müze Okul Eğitim Projesi, Aydın Müzesi Müdürlüğü, (Erişim 14 Aralık 2016) <http://www.aydinarkeolojimuze.gov.tr/TR,164696/muze-okul-egitim-projesi.html>
- Milliyet.com.haber;(2014) MinikAdimlarlaTariheYolculuk, 24 Aralık(Erişim 14 Aralık 2016)

- <http://www.milliyet.com.tr/minik-adimlarla-tarihe-yolculuk-izmir-yerelhaber-539056/>
Minik Adımlarla Kültürel Mirasımıza Yolculuk Projesinde, (Erişim 14 Aralık 2016)
- <http://www.izmirkulturturizm.gov.tr/TR,135200/minik-adimlarla-kulturel-mirasimiza-yolculuk-projesi-ta-.html>
- Özkan, Funda,(2013) Engelliye Acıma Hakkını Ver. Akşam Gazetesi Haberler, 2 Ekim, (Erişim 14 Aralık 2016) <http://www.aksam.com.tr/yazarlar/engelliye-acima-hakini-ver-c2/haber-249431>
- Philip, Thompson, (2001)Visitors With Special Needs, The Manual Of Museum Planning, Ed; Gail Dexter Lord and BarryLord; Altamira Press, Chapter 5, S: 71, London
- Pera Müzesi, Pera Engelsiz;(2016);(Erişim 14 Aralık2016)<http://pulbiberdergi.com/2016/12/01/pera-muzesinden-engelli-ziyaretcilere-ozel-program/>
- Pera Müzesi, Engelli Ziyaretçilerine Yönelik özel Program (Erişim 14 Aralık 2016)
<http://pulbiberdergi.com/2016/12/01/pera-muzesinden-engelli-ziyaretcilere-ozel-program/>
- Sabancı Vakfı (Erişim 14 Aralık 2016) <http://www.sabancivakfi.org/haber/downcafe-engellilere-umut-isigi-oldu>
- T.C. Kültür Varlıkları ve Müzeler Sitesi Duyuruları; (2015);Batman Müzesi Müdürlüğü'nde Gerçekleştirilen Engelsiz Müze Projesi,(Erişim 14 Aralık 2016) <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,149154/batman-muzesi-mudurlugunde-gerceklestirilen-engelsiz-mu-.html>
- Yapı.com;Haber,(2012); İBB' den Erişilebilir Turizm, Engelsiz İstanbul Projesi;10 Eylül, (Erişim 14 Aralık 2016) http://www.yapi.com.tr/Haberler/ibbden-erisilebilir-turizm-engelsiz-istanbul-projesi_102029.html
- Yazman, Derya(2012), “Engelsiz Müze ve Saraylar Projesi” başlıyor!,14 Ağustos, Haber Türk, (Erişim 11 Mart 2017)<http://www.arkitera.com/haber/9568/engelsiz-muze-ve-saraylar-projesi-basliyor>

OKULÖNCESİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ GÖRÜŞLERİ BAĞLAMINDA MÜZE VE MÜZEDE EĞİTİM

Zekiye ÇILDIR*
Ceren KARADENİZ**

Öz: Günümüzde toplumsal işlevleri artan müzeler, aynı zamanda toplumda müze algısı ve alışkanlığındaki değişimin de önemli göstergesidir. Müzeler; sadece sanat eserlerinin, bilimsel materyalin, tarihi eserlerin, etnografik malzemenin vb. sergilendiği mekânların dışında çağdaş özellikleri bağlamında algılanmaktadır. Son yıllarda işlevsel anlamda hızlı bir değişim ve çeşitlilik gözlemlenen müzelerde değişime ayak uydurmak amacıyla teknolojik altyapının geliştirildiği, ziyaretçi ilişkilerinin önemsendiği ve çağa ayak uydurma motivasyonun arttığı bir süreç yaşanmaktadır. Bu bilinçle birçok ülkede, çağdaş müzecilik anlayışına uygun düzenlemeler yapılmaktadır. Çağdaş müzecilik yaklaşımı, eğitimi diğer işlevlerin önüne alır. Eğitim işlevi katılımcının kendi kültürünü ve farklı kültürleri çok yönlü yaklaşımlarla tanıyabileceği, müzedeki nesnelere işlevleri, geçmiş ve gelecek bağlantılarıyla değerlendirebileceği, farklılıkları ve benzerlikleri gerçek nesneyle etkileşime geçerek öğrenebileceği olanaklar sunmaktadır. Bu özellikleriyle çağdaş bir öğretim kurumu olarak da tanımlanan müzeler, yapılandırmacı yaklaşımın temel alındığı öğretmen eğitimi sürecinde okul dışı öğrenme ortamlarını kullanma becerisini geliştirmek amacıyla sıkça gündeme gelmektedir. Bu çalışma Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Okulöncesi Öğretmenliği Bölümünde “müze algısı” temasıyla işlenen seçmeli Müze Eğitimi dersine katılan öğretmen adaylarının müzelerin değişen algısına ilişkin görüşlerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Okulöncesi Öğretmenliği adaylarının seçmeli müze eğitimi dersinde farklı türdeki müzelerden yararlanmaya ilişkin görüşlerini belirlemeyi hedefleyen araştırma tarama modelinde desenlenmiştir. Araştırma 2015-2016 ve 2016-2017 Eğitim-Öğretim Yılları Güz dönemlerinde seçmeli müze eğitimi dersine katılan 21’i erkek, 41’i kız toplam 62 öğretmen adayı ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların 47’si 2015-2016 Eğitim Öğretim Yılı’nın güz yarısında; 15’i ise 2016-2017 öğretim Yılı’nın Güz Yarısında dersi seçen öğretmen adaylarıdır.

Anahtar Kelimeler: Müze, müze algısı, müze eğitimi, okulöncesi öğretmenliği

* Yrd. Doç. Dr. Zekiye Çıldır, Artvin Çoruh Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi.

** Araş. Gör. Dr. Ceren Karadeniz, Ankara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Müzecilik Bölümü.

THE VIEWS OF PROSPECTIVE PRESCHOOL TEACHERS ON MUSEUM AND MUSEUM EDUCATION

Zekiye ILDIR*
Ceren KARADENİZ**

Abstract

It is the obvious indicator that the perception on museums and museum habits in society change periodically because of the increase on social functions of the museums. Museums are not only the exhibition areas where the houses of the works of art, scientific materials, historical artifacts and ethnographic material and so on. Apart from the exhibition area the museums are often perceive in the context of their contemporary features. Last years there are several changes and the diversity in the functions of the museums are observed and the institutions in order to keep pace with the rapid changes in contemporary museology. For this purpose museums use technological infrastructures, develop the interactions and relationships with the visitors. In many countries it is made appropriate arrangements to contemporary museology. Education is the priority function of the museums according to contemporary museology approach. Museums of the 21st century have actively been operated in culture education as an alternative leisure-time activity in which educational function is foregrounded; integration with community is achieved; demands of modern age are prioritized in tandem with a selection of preservation, restoration and exhibition operations to offer educational activities. Thus, museums are frequently used in teachers training process which is based on the constructivist approach to develop the ability for using the museums as out of school learning environments. This study aims to indicate the views of Ankara University School of Education prospective preschool teachers views on museum and museum education course. Research is designed in descriptive survey model. Study includes 21 male, 41 female students who participated the museum education course in 2014-2015 and 2015-2016 Academic Years. 47 of participants are from 2015-2016 Academic Year and 15 of 2014-2015 Academic Years.

Keywords: Museum, museum perception, museum education, prospective preschool teachers.

* Assist. Prof. Dr.; Artvin Coruh University, Faculty of Art and Design.

** Research Assist.; Dr., Ankara University, Faculty of Fine Arts, Department of Museology.

Giriş

Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM) müze etik kodları raporunda çağdaş müzenin işlevlerinin kültürel ve doğal mirası koruma, onarma, inceleme (araştırma) ve tatırma olduğunu vurgulamaktadır. Bu süreçte müze, kültürel mirası toplumun eğitimi amacıyla yorumlama ve sunmanın yanı sıra miras alanında bilgiye kaynak oluşturma ve mevcut müze koleksiyonlarını toplumun ve toplumsal gelişimin hizmetine sunma işlevlerini öncelikli olarak yerine getirmektedir. Lewis'e (2008) göre işlev çeşitliliği artan müzeleri çeşitli biçimlerde sınıflamak olanaklıdır. Buna göre Lewis (2008), müzeleri amaçlarına göre, hedef kitlelerine göre, bağlı olduğu kuruma/kuruluşa göre, hizmet alanlarına göre ve koleksiyonlarına göre müzeler olmak üzere beş başlık altında sınıflandırmaktadır. Bu bağlamda müzenin çeşitlenen ve kapsamı genişleyen işlevleri müze tanımını da çeşitlendirmektedir. Black'e (2005) göre, müze, birey ve toplulukların yaşamında farklılık yaratmak amacıyla sergilediği ortak toplumsal mirasa herkesin erişimini olanaklı kılan, ziyaretçi merkezli bir kültür kurumudur. Bertacchini ve Morando (2011)'ya göre ise müze, kültürel malzemelerin ziyaretçi ile sergiler, eğitim etkinlikleri ve dijital çalışmalar aracılığıyla buluşmasını sağlayan sürekliliği olan dinamik bir kurumdur.

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren müze, yeni anlamlar taşıyan anahtar bir kavramdır. Çağdaş müze, bireyin gelişimini temel alan, duyarlar aracılığıyla öğrenmeye ve deneyime öncelik tanıyan, çocukların ve gençlerin yaşadıkları çevreye ve dünyaya tanıklık etmelerini sağlayan, sadece çocukların ve gençlerin değil, yetişkinlerin de yaşam boyu eğitimi gözeten, dezavantajlı grupların toplumla bütünleşmesini kolaylaştıran, ilgi gruplarının kültürel birikimleri kullanıp yansıtabilecekleri ve araştırmacıların akademik çalışmalarını sürdürebilecekleri bir buluşma platformu ya da dünyayı kavrama teknolojisi olarak tanımlanmaktadır (Black, 2005; Preziosi ve Farago, 2004). Bu platformda öncelikle sosyalleşme, aktif vatandaşlık, demokratik değerlerin paylaşımı, kuşaklararası anlayış ve etkileşim, akademik işbirliği ve doğaya karşı duyarlılık geliştirmek hedeflenmektedir. Her müzenin bir "halka yönelik" stratejisi bulunduğu nu ya da bulunması gerektiğini söylemek mümkündür.

Günümüz müzesi, dar ve içe kapanık bir kurum değil; pek çok ilgi çekici nesnenin gözlemlenerek keşfedilebileceği; matematik, doğa tarihi, tarih, bilim, sanat ve sosyal bilimler konularında bireysel ve grup halinde okul dışı öğrenmenin ve eğlenmenin gerçekleştiği bir kent fuarı olarak kabul edilir. Leinhardt, Tittle ve Knutson'ın (2000:2) da ifade ettiği gibi, müze artık kültürel bağlamda toplumları temsil eden, bir araya getiren; bilimsel ve sanatsal başarıların kültürel ve sosyal kayıtlarını muhafaza eden, çoğu zaman karmaşık ve benzersiz bir kültür kurumudur. Bu kurumun özellikle eğitim işlevi 70 yılı aşkın süredir diğer işlevleri olan koruma, araştırma, sergileme ve iletişimin yanında, yerini almıştır. Müzelerde eğitim çalışmaları zamanla yaygınlaşmış, kapsamı genişlemiş ve ayrı bir bilimsel disiplin olarak 'müze eğitimi' alanı doğmuştur (Tezcan Akmeahmet, 2014).

Black (2005), müzenin toplumsal işlevlerinin eğitim bağlamında öne çıktığı günümüze müzelerin topluluklar için fiziksel, ekonomik, kültürel ve toplumsal bir yenilenme etkeni olduklarını, toplumsal barışın ve kabulün sürdürülebilirliğinin destekçisi olduklarını, toplumların farklı kesimlerinin katılımının sağlanacağı projeler geliştirdiklerini, birlikte çalışma ve tartışma kültürünü inşa ettiklerini, yapılandırılmış eğitim için kaynak oluşturduklarını ve öğrenen topluluklar için tamamlayıcı roller oynadıklarını ifade etmektedir. Dolayısıyla artık işlevleri çeşitlenen ve toplumsal rolleri artan bir çağdaş müzeden söz edilmektedir.

Talboys (2011), eğitimin müzeyi toplumun her kesiminden insanın buluşacağı bir "halka yönelik" ortamı haline getiren temel müze işlevlerinden biri olduğunu ifade etmektedir. Müze eğitiminin, bu işlevi yerine getirmek için kullanılan genel bir yaklaşım olarak özellikle 1990'dan itibaren dünyada ve Türkiye'de etkili olduğu söylenebilir. Müzenin toplumsal işlevlerini yerine getirme sürecinde en etkili yöntem olarak başvurduğu eğitim işlevi, çağdaş yaklaşımlarla birlikte ele alınmakta, müzede çalışan profesyonellerin, müzeden faydalanan öğrencilerin, eğitimcilerin, akademisyenlerin ve ilgi gruplarının yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası düzeyde bilgilenmeleri sürecini kapsamaktadır (ICOM, 2015). Genel olarak müze (koleksiyonlar) ile müze ziyaretçisi/ izleyici arasında kurulan eğitimsel bağ olarak tanımlanan müze eğitimi sürecinde, bu bağın nasıl ve hangi içerikte gerçekleştirilmesi gerektiğine ilişkin çok sayıda uygulama ve yaklaşım örneği bulunmaktadır. Müze eğitim çalışmaları rehberli müze turları, tematik atölye çalışmaları, kurslar, dinletiler, seminerler, konferanslar, sanatçılarla buluşma etkinlikleri, gönüllü eğitsel çalışmalar, müze ve okul işbirliğiyle yürütülen etkinlikler vb. başlıkları altında toplanmaktadır. Müzeler ve okullar arasında hazırlanan ve yıl boyunca devam eden protokoller gereği öğrenciler müzede ders işleme, müze atölyelerini kullanma, müzede sergi açma, müzede hazırlanan kurs ve etkinliklere katılma olanakları bulmakta, öğretim programları doğrultusunda okul dışı öğretim ortamlarından aktif biçimde yararlanmaktadır.

Greenhill (2011)'a göre müze eğitimi kapsamında çağdaş müzelerde öncelikle kültürlerarası etkileşim gerçekleştirilmekte; müze hem bir laboratuvar hem de oyun alanı olarak kullanılmaktadır. Kültürlerarası etkileşim kapsamında müze eğitimi; katılımcıya sentez yapma, esinlenme, özdeşim kurma becerisi kazandırma, yeni fikirler, görüşler ve teknolojiler konusunda bilgi sağlama, müze nesnelerini yorumlama, müzecilik süreçlerine ziyaretçi katılımını sağlama gibi olanaklar sunmaktadır. İlhan (2002) da, geleneksel eğitim anlayışından farklı olarak eğitimde benimsenen yeni amaçlar doğrultusunda kişinin bilgisini, deneyimini, düşünme ve karşılaştırma yapma yeteneklerini, hayal etme gücünü geliştirmenin ve duygu dünyasını zenginleştirmenin önemsendiğini vurgulayarak; müzelerde gerçekleştirilen müze eğitiminin amacının da bu hedeflere uygun olarak bireylere müzelerdeki nesnelere tanıtım, bireylerin yaşamları, edindikleri bilgiler ve deneyimleri ile o nesnelere ilişkilendirmelerini, eleştirmelerini, yorumlamalarını ve özgün bir senteze ulaşmalarını sağlamak olduğunu

ifade etmektedir. Dolayısıyla, öğretmen eğitimi kapsamında da adaylara kişisel ve mesleki değerler kazandırmak, öğretmenlik sürecinde kullanacakları farklı öğretim yöntem ve tekniklerini okul dışı öğretim ortamları aracılığıyla açıklamak ve çok yönlü bir bakış açısıyla nesneden öğrenmeyi ve sanat eğitimi yaklaşımlarını öğretimin temel unsurlarından biri olarak ele almak öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği yeterlikleri öğretmen adayına kazandırmak bağlamında müzenin önemive işlevleri gözler önüne serilmektedir.

2005- 2006 öğretim yılından itibaren Türkçe, Matematik, Fen ve Teknoloji öğretimi gibi derslerde müzelerden yararlanılması gereği vurgulanmış; Sanat Etkinlikleri ve Görsel Sanatlar derslerinin programlarında müze eğitimi bir öğrenme alanı olarak ilköğretim birinci sınıftan sekizinci sınıfa kadar programın yaklaşık üçte birini oluşturmuştur. Bu bağlamda Sınıf Öğretmenliği Lisans Programlarının öğrenme alanlarından biri “müze eğitimi” olarak belirlenmiştir. Öğretmenlik programlarını incelendiğinde, Sınıf Öğretmenliği programının yanı sıra Okulöncesi Öğretmenliği, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ve Resim Öğretmenliği lisans programlarında müze ve müze eğitimine ilişkin derslerin yer aldığı görülmektedir.

Sınıf Öğretmenliği Lisans Programlarında “müze eğitimi” kavramının; Uygarlık Tarihi, Türk Tarihi ve Kültürü, Sanat Eğitimi, Fen ve Teknoloji Öğretimi I ve II, Drama, Görsel Sanatlar Öğretimi vb. derslerde yer aldığı görülmektedir. Okulöncesi Öğretmenliği Lisans Programında ise, Görsel Sanatlar Eğitimi dersinde “müze eğitimi” kavramı dikkat çekmektedir. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programlarında yer alan Arkeoloji, Eskiçağ Tarihi ve Uygarlığı, Sanat ve Estetik, Drama derslerinde müze eğitimine yer verilmekte, bazı fakültelerde bu bölümde seçmeli müze eğitimi dersi açılmakta ve müzelerin sosyal bilgiler dersinde kullanımının öneminden sıkça söz edilmektedir. Resim Öğretmenliği Lisans Programı’nda ise “müze eğitimi ve uygulamaları” adı altında bir ders bulunmaktadır (İlhan, 2010).

İlköğretim Görsel Sanatlar ders programının öğrenme alanlarından biri müze bilinci olmuştur. Müze bilinci öğrenme alanı ile öğrenciler müze, sanat galerisi, öğren yeri, tarihi eser, anıt vb. hakkında bilgi sahibi olur ve bu ortamlarda sergilenen sanat eserlerinin önemini kavrar (MEB Görsel Sanatlar Ders Programı, 2006). Aynı şekilde seçmeli Sanat Etkinlikleri ders programının öğrenme alanlarından biri müze kültürüdür. Sanat Etkinlikleri dersinde müzede yapılacak eğitimin amacı, müzeleri eğitim alanı olarak kullanırken eğitilen kişilerin yaratıcı düşüncelerini geliştirmektir. Ders yaşantılara dayalı, uygulama ağırlıklı, sanatsal verilerden yararlanarak yaratıcı düşünceyi geliştirme amaçlı ve öğrencinin estetik duyarlılığını geliştirici bir yapıda planlanmıştır. Sanat Etkinlikleri Dersi Programı’nda, tiyatro ve drama başta olmak üzere müzik, resim, heykel, mimari, dans, edebiyat gibi sanat alanlarından da yararlanılmaktadır (MEB Sanat Etkinlikleri Ders Programı, 2006).

Öğretmen adaylarının geleneksel eğitim anlayışından farklı olarak eğitimde benimlenen yeni amaçlar doğrultusunda öğrencileri bilgi, deneyim, düşünme ve karşılaştır-

ma becerilerini geliştirecek, hayal etme güçlerini devindirecek ve duygu dünyalarını zenginleştirecek nitelikte yetiştirilebilmeleri için kendi eğitimleri sürecinde okul dışı etkileşimli öğrenme ortamlarını kullanmaları öğretmenlik becerilerini olumlu yönde geliştirecektir. Öğretmen eğitimi süreçlerinde müzelerden yararlanmanın öğretmen adayları üzerinde olumlu etkileri bulunduğu çeşitli çalışmalarla saptanmıştır. Ülkü (2009), Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü öğrencilerinin müzedeki sanat deneyimleri üzerine yaptığı araştırmada, çok alanlı görsel sanatlar eğitiminde eser inceleme gibi uygulamaların öğretmen adaylarının sanat üzerinde düşünme ve dikkatli gözlem sürecini artırdığını ve dolayısıyla öğrencilerin estetik eserlerle müze ortamında sıklıkla karşı karşıya bırakılmasının estetik algı ve estetik kaygının gelişimini desteklediğini vurgulamıştır. Şimşek, Kıyıcı ve Yiğit (2013), Fen Bilgisi Öğretmenliği Programı öğrencilerinin müze ziyaretlerinin, öğrenilen bilgilerin pekişmesini, daha anlamlı hale gelmesini sağladığını, düşüncelerin değişiminde olumlu etkileri olduğunu ve ayrıca ziyaretin duyuşsal alana yönelik farklılıklar da yarattığını ifade etmişlerdir. Taşdemir, Kartal ve Özdemir (2013), öğretmen adaylarının bilim merkezi ve müzelerde gerçekleştirilen uygulama örneklerine katılımlarının okul dışı öğrenme ortamlarını kullanmalarına ilişkin olumlu tutum geliştirmelerine katkı sağladığını saptamış, bu merkezlerde uygulama şansı bularak keşif yoluyla öğrenme gerçekleştirmekten memnun olduklarını belirtmişlerdir. Karadeniz ve Okvuran (2014) okulöncesi öğretmenliği öğrencileri ile gerçekleştirdikleri müze çalışmalarında öğretmen adaylarının müzede çalışmaya ilişkin en beğendikleri unsurun “müze ortamında bulunmak” olduğunu vurgulamışlardır. Ay ve Fidan (2014) da, öğretmen adaylarının müze koleksiyonunu müze ortamında izlemenin ve nesnelere hakkında ayrıntılı bilgi almanın süreci eğlenceli ve öğretici hale getirdiğini vurgulamaktadır. Dilmaç (2016), öğretmen adaylarının müzede ve sanat galerisinde aktif öğrenme yöntem ve tekniklerini kullanarak müzeye ilişkin olumlu yargılarda bulduklarını ve kalıcı öğrenme sağladıklarını ifade ettiklerini vurgulamıştır. Kısa ve Gazel (2016), öğretmenlerin okul dışı öğrenme etkinliklerine katılmaktan zevk aldıklarını ve özellikle kıdemli öğretmenlerin müze eğitimi uygulamalarını çok faydalı bulduklarını ifade etmektedir. Keskin ve Kaplan (2012)’a göre, sosyal bilgiler ve tarih eğitiminde okul dışı öğrenme ortamı olarak bütün müze türlerinden faydalanılabilmektedir. Keskin vd. (2012) oyuncak müzelerinde yaptıkları çalışmalarda öğrencilerin müze ortamından ve sergilenen nesneden etkilendiklerini ve öğrenme motivasyonlarının arttığını belirtmiştir.

Akçalı (2015), öğretmen ve aday öğretmenlerin sınıf dışı tarih eğitimi sürecinde müzeler ve tarihi alanların kullanımını önerdiklerini, bu alanların kullanımını tarih dersine uygun bulduklarını ancak kendilerini bu konuda yeterli hissetmediklerini ve bu çalışmalar için özel olarak eğitim almaları gerektiğini düşündüklerini saptamıştır. Demircioğlu (2008) da, benzer şekilde öğretmenlerin müzeleri sınıf dışı eğitim ortamı olarak kullanmak konusunda hizmet içi eğitim talep ettiklerini belirtmektedir. Şar ve Sağkol (2013) da, müzelerin eğitim anlamında etkin bir rol üstlenebilmesi için öğrencilere yönelik etkinliklerin başlatılması ve bu etkinliklerin verimli bir şekilde ger-

çekleştirilebilmesi için bu konuda eğitim almış ve bunu uygulamaya geçirilebilecek öğretmen profilinin oluşturulması gerektiğini önemle belirterek eğitim fakültelerinde müze eğitimi dersinin gerekliliğine dikkat çekmiştir.

Türkiye’de 58 devlet üniversitesinde Okulöncesi Öğretmenliği bölümü bulunmaktadır. 19 devlet üniversitede ise ikinci öğretim düzeyinde okul öncesi öğretmenliği eğitimi vermektedir. Böylece devlet üniversitelerindeki okul öncesi öğretmenliği bölümü sayısı 77’ye ulaşmaktadır. 14 özel üniversite ise okul öncesi öğretmenliği bölümü yer almaktadır.

Temel Eğitim Bölümünde yer alan Okulöncesi Öğretmenliği öğretim programı incelendiğinde, 5. yarıyılıda Sanat Eğitimi dersi içinde “Müze eğitimi” alanının yer aldığı görülmektedir. Dersin amacı “çeşitli sanatsal uygulama ve teknikler konusunda temel bilgi ve becerileri kazandırmak ve bu bilgi ve becerilerin uygulamalarla geliştirilmesini sağlamaktır”. Ders içeriğinde, sanat ve sanat eğitimine ilişkin kavramlarla birlikte müze eğitiminin yer aldığı görülmektedir. Dersin öğrenme çıktıları arasında ise, “çocuk resim ve çizim eylemlerinde tasarım elemanlarını bilir ve görsel sanat etkinliklerini (çizim, boyama, baskı, heykel, müzik, dans, müze ve dramatik etkinlikler) organize eder” ifadelerinin yer aldığı görülmektedir. Dersin öğrenme kazanımlarında ise “Sanat eserlerini tanıma ve müze eğitiminin ne olduğunu bilme” ifadeleri yer almaktadır.

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi İlköğretim Bölümü bünyesindeki Okulöncesi Öğretmenliği bölümünde beşinci yarıyılıda okutulan Görsel Sanatlar Eğitimi ve yedinci yarıyılıda okutulan Müze Eğitimi dersleri müzelerden bir eğitim ortamı olarak yararlanmanın yöntemlerini ortaya koymaktadır. Görsel Sanatlar dersi kapsamında müze ve galerilerin çocuğun sanatsal gelişimindeki yer ve önemine vurgu yapılırken, Müze Eğitimi dersinin amacı; “öğretmen adaylarına müzenin bir okul dışı öğrenme ortamı olarak kullanılmasına ilişkin farkındalık ve beceri kazandırmak” olarak belirlenmiştir. Derste öğretmen adaylarının aktif olduğu ve yapılandırmacı yaklaşımı destekleyen bir öğrenme ortamı oluşturulmaktadır. Okul öncesi öğretmenlerinin özel yeterlik alanları arasında değerlendirme, iletişim, okul ve toplumla işbirliği yapma ve mesleki gelişimi sağlamanın yanında yaratıcılık ve estetik yer almaktadır. Adayın temel mesleki düzeydeki bilgi ve farkındalığının yanı sıra, öğretim sürecindeki uygulamalarında edindiği mesleki deneyimlerle programın gereğini yerine getirdiği, uygulamalarını çeşitlendirdiği, öğrenci ilgi ve ihtiyaçlarını dikkate aldığı performans göstergeleri önemlidir. Bunun yanı sıra adayın özgün yorumuna dayalı yeni uygulamalarla alanına katkı sağlayabilmesi beklenmektedir. Dolayısıyla adaya etkin dinleme, duygudaşlık kurma, kendini ifade etme ve bilişim teknolojilerini kullanabilme yoluyla etkili iletişim kurabilme becerilerini kazandırma sürecinde müze önemli bir rol üstlenmektedir.

Müze, adayın kendini söz, beden ve sanat yoluyla ifade edebilme sürecini destekleyecek çeşitlilik ve içerikte görsel kültür öğeleriyle çevrelenmiştir. Duygu ve düşün-

celerini rahatlıkla ifade edebileceği okul dışı bir ortamdır. Müze ortamı adayın araştırma, keşfetme ve çözüm yolları üretme becerisini geliştirecek bir atmosfere sahiptir. Geçmiş, günümüz ve gelecek bağlarını kurarak duygudaşlık becerisini geliştirmesine yardımcı olabilir. Müze eğitimi yoluyla duygudaşlık becerilerini ilişkilerine yansımalarını sağlayabilir. Bununla birlikte müze eğitimi, adayların araştırma-keşfetme ve alternatif çözüm yolları üretme, özgün ürünler oluşturma, estetik farkındalık ve seçicilik becerilerini geliştirme uygulamalarını içermektedir. Buyurgan ve Mercin'in (2010), Görsel Sanatlar Öğretmenliği Programında yürütülen Müze Eğitimi ve Uygulamaları dersinin müzecilik ve görsel sanatlar alanlarında teorik konuları ve çeşitli uygulamaları içeren bir proje dersi özelliği taşıdığını vurgulamaktadır. Bu ders kapsamında; müzeciliğin tarihi, müze türleri, amaçları ve işlevleri, müze ve sanat, müze ve eğitim gibi teorik konular ele alınmakla birlikte müzelerden yola çıkarak sanatsal uygulama yapma, müze rehberi hazırlama, müze gezisi sürecini planlama, müze tanıtımı için poster ve sunum hazırlama, müze ve müzedeki eserlere/ nesnelere yönelik inceleme/ değerlendirme yapma gibi uygulamalar da söz konusu olmaktadır. Karadeniz ve Okvuran (2014) da, Seçmeli Müze Eğitimi Müze Eğitimi dersinde farklı müze türlerine gerçekleştirilen ziyaretlerde ve düzenlenen uygulamalarda kuramsal bilginin uygulamayla bütünleştiği bir etkileşim sürecini hedeflediğini vurgulamaktadır.

2015 – 2016 ve 2016 - 2017 öğretim yıllarında Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Okul Öncesi Öğretmenliği Bölümü'nde gerçekleştirilen Seçmeli Müze Eğitimi dersi kapsamında da öncelikli olarak müzede eğitim alanında kuramsal konular ele alınarak uygulamalara kuramsal bir zemin hazırlanmıştır. Dersin ilerleyen haftalarında ise müzelerde benimsenen geleneksel ve çağdaş müzecilik yaklaşımları doğrultusunda uygun koşullar hazırlanarak müze inceleme gezileri ve müze eğitimi oturumları gerçekleştirilmiştir. Ders, öğrenci ders günlükleri, grup sunumları, derse ilişkin değerlendirme mektupları ve öğrenci ürün dosyası (portfolyo) doğrultusunda değerlendirilmiştir.

Amaç

Bu çalışma, 2015 – 2016 ve 2016 – 2017 Eğitim – Öğretim yılı Güz yarıyılarında müze eğitimi dersini seçen okulöncesi öğretmenliği adaylarının (62 öğrenci) dersin içerik ve işleniş biçimine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesini amaçlamaktadır. Bu kapsamda öğretmen adaylarının müze ve müze eğitimine ilişkin bilgi düzeylerini saptamak, adayların öğretmenlikleri süresince müzeyi etkin biçimde nasıl kullanabileceklerine ilişkin görüş ve düşüncelerini belirlemek ve dersin işlenişine ilişkin önerilerini değerlendirmek çalışmanın alt amaçlarını oluşturmaktadır. Bu kapsamda şu alt amaçlar saptanmıştır:

1. Öğretmen adaylarının müze ve müze eğitimine ilişkin bilgi düzeylerini saptamak,
2. Öğretmen adaylarının müze eğitimi dersinden beklentilerini saptamak,

◆ Zekiye Çıldır / Ceren Karadeniz

3. Öğretmen adaylarının müze eğitimi dersinden neler öğrendiklerini belirlemek,
4. Öğretmen adayların öğretmenlikleri süresince müzeyi etkin biçimde nasıl kullanabileceklerine ilişkin görüş ve düşüncelerini belirlemek.
5. Öğretmen adaylarının dersin işlenişine ilişkin önerilerini almak ve değerlendirmek.

Yöntem

Bu çalışma, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Okulöncesi Öğretmenliği Bölümünde öğrenim gören ve 2015 – 2016 ve 2016 – 2017 Eğitim – Öğretim yılı Güz yarıyıllarında müze eğitimi dersini seçen öğretmen adaylarının dersin içerik ve işleniş biçimine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesine odaklanan bir durum çalışmasıdır. Çalışmada veri toplama araçları olarak derse ilişkin öğrenci günlükleri, etkinlik değerlendirme formları ve müze bilinci temalı müze eğitimi dersi ön ve son değerlendirme formları kullanılmıştır. Müze Eğitim dersi ön ve son değerlendirme formları 2015 – 2016 ve 2016 – 2017 öğretim yılı güz döneminde Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi’nde Okul Öncesi Öğretmenliği Programında okutulan Müze Eğitimi dersini alan 62 öğrenciye, derste gerçekleştirdikleri uygulamalara ve derse ilişkin görüşlerini ve deneyimlerini ortaya koymak amacıyla hazırlanan ve açık uçlu sorulardan oluşan formlardır. Formda, öğretmen adaylarının müze ve müze eğitimi kavramlarına ilişkin mevcut bilgi düzeyleri, dersten beklentilerinin neler olduğu, dersten neler öğrendikleri, müzeleri eğitim amacıyla nasıl kullanabilecekleri ve dersin işlenişine ilişkin görüş ve önerilerini belirlemeye yönelik sorular yer almıştır.

Formlara, alana ilişkin kaynakların taranması yoluyla ve alan uzmanlarından oluşan dört kişiye danışılarak son şekilleri verilmiştir. Formların betimsel analizinde iç geçerliliğin sağlanması amacıyla verilerin hangi kaynaklardan elde edildiği, hangi ölçütler açısından çözümlendiği açık ve ayrıntılı olarak raporlaştırılmıştır. Bu yolla araştırma bulgularının kolaylıkla sınanmasının yolu açılmıştır. Çalışmada veri kaynağı, veri toplama ve inceleme yöntemleri ve bunların aşamaları ile ilgili açık ve ayrıntılı açıklama yapılması; standart “Veri Toplama Formları” oluşturulması; iki araştırmacı tarafından verilerin ayrı ayrı kodlanarak çözümlenmesi ve bulguların karşılaştırılarak raporlaştırılması yoluyla güvenilirliğin sağlanması yoluna gidilmiştir. Meslektaş onayının alınması da geçerliliği artırma yolu olarak görülmektedir. Bu çalışmada araştırmacılar dışında dört alan uzmanı Müze Eğitimi dersi ön ve son değerlendirme formlarından elde edilen verileri, oluşturulan kod ve temalar doğrultusunda incelemiştir. Üzerinde görüş ayrılığı yaşanan kod ve temaların yeniden düzenlenmesi yoluna gidilmiştir.

Dersin birinci haftasında çağdaş müze ve müze eğitimi kavramının tanımından yola çıkarak müzelerin işlevleri, müze türleri ve müzelerin tarihi konularının dünya ve Türkiye örnekleri çerçevesinde incelenmiştir. Bu kapsamda müze konulu dergi, ga-

zete haberi vb. görsel malzeme kullanılmış, sunum ve ilgili videolar öğrencilere izletilmiştir. İkinci haftada, Türkiye'nin kültürel mirası ve Anadolu'da yaşamış uygarlıklar hakkındaki genel bilgi verilerek Türkiye'deki ve dünyadaki kültürel miras tahribatı vurgulanmış ve bu bağlamda müze eğitimi dersinin önemi açıklanarak ders kapsamında ziyaret edilecek müzeler kısaca tanıtılmıştır. Dersin üçüncü ve dördüncü haftasında Anadolu Medeniyetleri Müzesi ziyaret edilmiştir. Üçüncü hafta rehberli müze gezisi gerçekleştirilmiştir, dördüncü haftada ise müzedeki nesnelere ilişkin uygarlık araştırması (ara-bul-tanımla-yorumla) ve uygarlıklara ilişkin kısa canlandırmalar yapılmıştır. Anadolu Medeniyetleri Müzesi eğitim çalışmaları öğrenciler tarafından müze tanıtım rehberi hazırlanarak tamamlanmıştır.

Resim 1. Anadolu Medeniyetleri Müzesi ziyareti ve eğitim etkinliği

Dersin beş ve altıncı haftasında Etnografya Müzesi ziyaret edilmiş, rehberli müze turu gerçekleştirilmiş ve müzede somut ve somut olmayan kültürel miras unsurlarının araştırılarak grup canlandırmalarıyla anlatımı yapılmıştır.

◆ Zekiye Çıldır / Ceren Karadeniz

Resim 2. Etnografya Müzesi ziyareti ve eğitim etkinliği

Dersin yedi ve sekizinci haftasında Ankara Vakıf Eserleri Müzesi'nde rehberli müze turu yapılmış ve Anadolu halı – kilim kültürü konulu müze eğitimi çalışmaları yapılmıştır. Müzede grup çalışmaları kapsamında Anadolu halı ve kilim motiflerinden yola çıkarak bilmece ve hikâye yazma, coğrafi bölge özellikleri araştırma etkinlikleri tamamlanmıştır.

Resim 3. Vakıf Eserleri Müzesi ziyareti ve eğitim etkinliği

Dersin dokuzuncu haftasında Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi ziyaret edilmiştir. Rehberli müze turunun ardından öğrenciler bir Roma Şölenini yaratıcı drama yöntemini kullanarak şölen hazırlama, şölen ziyareti ve sosyal ilişkiler bağlamında canlandırmışlardır. Etkinlik sonunda müze eğitim atölyesinde Roma sikkesi tasarlanmış ve eğitim tamamlanmıştır.

Resim 4. Erimtan Arkeoloji Müzesi ziyareti ve eğitim etkinliği

Dersin onuncu haftasında öğrencilere dünyadaki müzelerde gerçekleştirilen eğitim çalışmalarından ve eğitim materyallerinden örnekler sunulmuştur. Okulöncesi dönem çocukları ve aileleriyle birlikte gerçekleştirilen müze eğitimi örnekleri hakkında ayrıntılı bilgi verilerek örnek videolar izletilmiştir.

Dersin on birinci ve on ikinci haftasında PTT Pul müzesi ziyaret edilmiştir. Rehberli müze gezisi tamamlandıktan sonra müzedeki kültürel miras temalı pullar incelenmiş ve bu pullardan yola çıkarak kültürel mirasın tahribatı ve korunması temalı pul tasarımı etkinlikleri yapılmıştır.

Resim 5. PTT Pul Müzesi ziyareti ve eğitim etkinliği

Dersin on üçüncü haftasında Kırşehir ili Kaman ilçesindeki Arkeoloji Müzesi'ne inceleme gezisi yapılmış, müzenin eğitim etkinliklerine ilişkin video ve sunumlar izlenmiştir.

Resim 6. Kaman Kalehöyük Arkeoloji Müzesi ziyareti ve eğitim etkinliği

Derste toplam iki haftada vize ve final değerlendirmeleri yapılmıştır. Dersin değerlendirilmesi öğrenci portfolyo dosyasıyla gerçekleştirilmiştir. Portfolyo, öğrenci ürün dosyasıdır. Öğrencinin dersi takip düzeyini, gelişimini ve başarısını gösterir belgelerden oluşmuştur. Öğrencinin dersi takip düzeyine ilişkin olarak her gafta için öğrenci ders günlükleri tutulmuş ve portfolyo dosyasına yerleştirilmiştir. Ders kapsamında gerçekleştirilen müze ziyaretlerine ilişkin etkinlik değerlendirme formları ve öğrenciler tarafından her müze için geliştirilen etkinlik örnekleri de dosyada yer almıştır. Portfolyoda ayrıca müze eğitimi dersi ön ve son değerlendirme formlarına yer verilmiştir.

Çalışma Grubu

Çalışma grubunu Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Okulöncesi Öğretmenliği Bölümünde öğrenim gören ve 2015 – 2016 ve 2016 – 2017 Eğitim – Öğretim yılı Güz yarıyıllarında müze eğitimi dersini seçen 62 öğretmen adayı oluşturmuştur. Çalışma grubunun seçiminde amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme, belirli, sınırlayıcı ve ulaşılması güç bireysel özelliklere sahip bireyler üzerinde yapılması uygun olan bir örnekleme tekniğidir. Burada amaç, ilgili özelliklere sahip bireylere ulaşabilmektir (Erkuş, 2009:98). Amaçlı örnekleme, çalışmanın amacına bağlı olarak bilgi açısından zengin durumların seçilerek derinlemesine araştırma yapılmasına olanak tanır. Belli ölçütleri karşılayan veya belli özelliklere sahip olan bir veya daha fazla özel durumda çalışılmak istenildiğinde tercih edilir (Büyüköztürk vd. 2010).

Veri Toplama Araçları

Çalışmada kullanılan veri toplama araçları, derse ilişkin öğrenci günlükleri, etkinlik değerlendirme formları ve araştırmacılar tarafından geliştirilen seçmeli müze eğitimi dersi ön ve son değerlendirme formlarını kapsayan öğrenci portfolyo dosyalarıdır.

Verilerin Analizi

Çalışmadan elde edilen veriler (öğrenci günlükleri, etkinlik değerlendirme formları, derse ilişkin ön ve son değerlendirme formları) her iki araştırmacı tarafından da ayrı ayrı incelenmiş, bulgular karşılaştırılmış ve bir nitel analiz yöntemi olan betimsel analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. Betimsel analiz, derinlemesine analiz gerektirmeyen verilerin işlenmesinde kullanılmaktadır. Betimsel analiz nitel çözümlenmelerdeki verilerin özgün biçimlerine sadık kalınarak kişilerin söylediklerinden, yazdıklarından ve belgelerin içeriklerinden doğrudan alıntılar yaparak, betimsel bir yaklaşımla verilerin sunumudur. Betimsel çalışmalar, araştırma konusu olan olguları ve bu olgular arasındaki ilişkileri saptama, sınıflama ve kaydetmeyi amaçlamaktadır. Toplanan veriler önce kavramsallaştırılır, daha sonra çıkan kavramlara göre temalar belirlenir. Temaların yorumlanması ile sonuçlara ulaşılır. Verilerin betimsel analizinde; veri analizi için çerçeve oluşturulması, verilerin kodlanması, temaların oluşturulması, tutarlılığın kontrol edilmesi, verilerin tema ve alt tema altında düzenlenmesi ve bulguların tanınarak yorumlanması aşamaları izlenmiştir (Creswell, 2013:179).

Bulgular ve Yorum

1. Öğretmen Adaylarının Müze ve Müze Eğitime İlişkin Bilgi Düzeyleri

Öğretmen Adaylarının müzeye ilişkin farkındalık düzeylerini saptamak amacıyla adaylara müze tanımı, en son ziyaret ettikleri müze, bu müzede kendilerini en çok etkileyen unsur ya da özellik, müze eğitiminin tanımı ve özelliği sorulmuştur.

1.1. Okul Öncesi Öğretmen Adaylarına Göre Müze Tanımı

Öğretmen adaylarına müzenin tanımı sorulmuş ve Tablo 1'deki ifadelere ulaşılmıştır.

Tablo 1

Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Müze Tanımları *f* *%100*

<i>Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Müze Tanımları</i>	<i>f</i>	<i>%100</i>
Sergi alanı	26	41
Koleksiyon toplanan yer	13	21
Eğitim amaçlı geniş alan	7	11
Sanat ve kültür tarihi mekânı	6	9
Canlılık ve dinamizm mekânı	4	6
Doğaya ilişkin materyal sunan yer	3	4
Kültür aktarım ve yansıtma alanı	5	8

n: 62

Tablo 1'e göre, okul öncesi öğretmen adaylarının büyük bölümü müzenin bir sergi alanı olduğu görüşündedir. Bu alanda koleksiyon toplanır; sanat, kültür tarihi ve doğaya ilişkin materyal sergilenir. Öğretmen adayları müzenin aynı zamanda eğitim amaçlı kullanılan canlı, dinamik ve geniş bir alan olduğunu belirten görüşler bildirmişlerdir.

1.2. Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının En Son Ziyaret Ettikleri Müze ve En Çok Etkilendikleri Unsur

Öğretmen adaylarının en son ziyaret ettikleri müzeye ve bu müzede en çok etkilendikleri unsura ilişkin ifadeleri Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2

En Son Ziyaret Edilen Müze ve Müzede En Çok Etkileyen Nesne ve Özellik	f	%
<i>Tabiat Tarihi Müzesi:</i> Deniz kabukları, fosiller, dinozor kemikleri, gezegenler bölümü	12	19
<i>Rahmi Koç Müzesi:</i> Oyuncaklar, bisikletler, gemi maketleri, fotoğraf makineleri	19	30
<i>Anadolu Medeniyetleri Müzesi:</i> İnandık Vazosu Canlandırması	10	16
<i>Resim Heykel Müzesi:</i> Binadaki koltuklar, binadaki kapı kolları, heykeller	3	4
<i>PTT Pul Müzesi:</i> Eğitim atölyesi, samimiyet, düzen, temizlik	2	2
<i>Çorum Arkeoloji Müzesi:</i> Boğazköy'ü gezdiren dijital at arabası	2	3
<i>Gevher Nesibe Müzesi:</i> Su ile tedavi, ilk akıl hastalıkları hastanesi, tedavi yöntemleri	2	3
<i>Kurtuluş Savaşı Müzesi:</i> Madalya tasarım atölyesi, canlandırmalar	5	8
<i>Kayseri Etnografya Müzesi:</i> Zengin bir koleksiyon	2	3
<i>Ayasoyfa Müzesi:</i> Freskler, ziyaretçilerin yoğun ilgisi	2	3
<i>Sabancı Müzesi:</i> Geçici sergiler, sergileme şekli, ziyaretçi sayısının fazlalığı	3	4

n: 62

Tablo 2'ye göre, öğretmen adayları diğer dersler ve turistik ziyaretler kapsamında MTA Tabiat Tarihi Müzesi, Rahmi Koç Müzesi, Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Resim Heykel Müzesi, PTT Pul Müzesi, Çorum Arkeoloji Müzesi, Gevher Nesibe Müzesi, Kurtuluş Savaşı Müzesi ve Kayseri Etnografya Müzesi'ni ziyaret etmişlerdir. Öğretmen adayları ziyaret edilen müzelerde en dikkat çeken özelliğin dijital uygulamalar olduğunu belirten görüşler bildirmişlerdir. Diğer müzelerde dikkat çeken unsurların tamamı müze koleksiyonuna ilişkin iken, PTT Pul Müzesi koleksiyonundan ziyade temiz, düzenli ve samimi bulunmuş; eğitim atölyesiyle öne çıkmıştır. Öte yandan Aya-soya ve Sabancı Müzesi müzelerde ziyaretçi sayısının fazla olması öğretmen adayla-rını etkilemiştir.

“Anadolu Medeniyetleri Müzesi çok zengin ve etkileyici bir koleksiyona sahip ancak mü-zede dikkatimi çeken en önemli unsur Frig Kralı Gordios'a ilişkin Tümülüs için hazırlanan dijital sunumdu. Bu gibi teknolojik sunum ortamlarında daha iyi bilgi edindiğimizi ve müzeyi ziyaret edenlerin özellikle de çocukların ilgilerini çekebilecek yerlerin başında geldiğini düşünüyorum.” (A.A.,20)

1.3. Okulöncesi Öğretmen Adaylarına Göre Müze Eğitiminin Tanımı

Öğretmen adaylarının müze eğitimine ilişkin tanımları Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4

Müze Eğitimi Nedir?	f	%
Müzeyi eğitimde kullanma yollarını öğrenme	24	38
Müze kurallarını öğrenmek ve benimsemek	13	22
Eserleri yorumlamak	10	16
Çocuklar için materyal geliştirme süreci	9	14
Müze ziyaretini ve kuralları öğrenmek	4	6
Farklı müzeler görmek	2	3

n:62

Tablo 4'e göre, öğretmen adaylarının büyük bölümüne göre, müze eğitimi, müzeyi eğitimde kullanma yollarını öğrenmektir. Bununla birlikte müze eğitimi süreci, müze kurallarını öğrenmeye, eserleri yorumlamayı, çocuklar için materyal geliştirmeyi, müzenin daha verimli nasıl ziyaret edileceğini öğrenmeyi içermekte ve adayların farklı müzeler görmelerini olanaklı kılan bir eğitim olarak tanımlanmıştır.

1.4. Okul Öncesi Öğretmen Adaylarına Göre Müze Eğitiminin Özelliği

Öğretmen adaylarının müze eğitiminin özelliklerine ilişkin ifadeleri Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3

Müze Eğitiminin Özelliği	f	%
Müze farklı konularda çok çeşitli eserler içerir	14	22
Ziyaretçiyi gerçek nesneyle karşılaştırır	22	35
Kalıcı bilgi oluşturur	12	19
Merak uyandırır	9	14
Estetik algıyı geliştirir	6	9

n:62

Tablo 3'e göre, müze eğitimi sürecinde müzenin farklı konularda çok çeşitli eserler içermesi bir avantajdır ve müze eğitimi zenginleştirici bir özelliktir. Bu süreçte ziyaretçiler gerçek nesnelere karşılaşırlar. Müze eğitiminin ziyaretçide bilgi oluşturduğu, merak uyandırdığı ve estetik algıyı geliştirdiğine ilişkin görüşler de bildirilmiştir.

2. Öğretmen Adaylarının Müze Eğitimi Dersinden Beklentileri

Öğretmen adaylarının müze eğitimi dersinden beklentileri Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5

Müze Dersinden Beklentiler	f	%
Çok sayıda müzeyi ziyaret etmek	14	22
Müzelerin nasıl gezileceğini öğrenmek	12	19
Çocukların gelişim düzeylerine uygun etkinlikler planlamayı öğrenmek	18	29
Müze gezilerindeki yasal süreçleri öğrenmek	5	8
Yurt dışındaki müze örneklerini görmek	4	6
Müzelerin kuruluş amaçlarını ve politikalarını öğrenmek	10	16

n:62

Tablo 5’e göre öğretmen adaylarının müze dersinden beklentisi öncelikle çocukların gelişim düzeylerine uygun etkinlikleri nasıl planlayacaklarını öğrenmektir. Daha sonra adaylar çok sayıda müze gezmeyi beklediklerini ve müzelerin nasıl gezdirileceğini öğrenmeyi amaçlamışlardır. Yurt dışındaki müze türlerini ve örneklerini merak ettikleri ve izlemek istedikleri de ifade edilmiştir. Adaylar, müzelerin nasıl kurulduğunu ve politikalarını da merak etmişler, beklentiler arasına almışlardır.

“Sosyal medyada müzelerle ilgili haberleri sıkça duyuyorum ve izliyorum. Müzeye gitmek moda gibi. Bu yüzden öğrencilerimi müzeye götürmem gerektiğini biliyorum. Bunu öğrenmek için dersi seçtim.” (C.T.,20)

“Müze gezmek istiyorum. Kişisel gelişimimi olumlu yönde etkileyecek, genel kültürümü artıracak bir ders olacağını düşünüyorum. Okuldaki son senemde nefes almak istiyorum.” (M.M.,21)

“Müzelerle aram hiç iyi değil, aramı düzeltmem lazım. Müzeler aslında göründükleri gibi soğuk değil. Kapılarını açmalı ki girelim. Bu derste müzelerin kapılarını bana açacağını bekliyorum” (G.Ç.,20)

3. Okulöncesi Öğretmen Adaylarının Müze Eğitimi Dersine İlişkin Öğrendikleri

Öğretmen Adaylarının 14 haftalık ders süresini tamamladıktan sonra müze ve müze eğitimi kavramına ilişkin neler öğrendiklerini, görüş ve değerlendirmelerini almak amacıyla adaylara müze eğitimi dersi son değerlendirme formu uygulanmıştır. Bu formda adaylara yeniden müze eğitiminin ne olduğu ve müze eğitimi dersinde neler öğrendikleri sorulmuştur.

3.1. Öğretmen Adaylarına Göre Müze Tanımı

Öğretmen adaylarının müze eğitimine ilişkin tanımları Tablo 6’da sunulmuştur.

◆ Zekiye Çıldır / Ceren Karadeniz

Tablo 6

Müze Eğitimi Nedir?

	f	%
Müze Bilinci Kazandırma Eğitimi	40	64
Kültürel Mirası Koruma, Saklama ve Geliştirme Yöntemlerini Öğretme Süreci	12	19
Okullarla Sınırlı Olmayan Etkileşimli Öğrenme Süreci	8	13
Müzeleri Her Açıdan Tanıma Süreci	2	3

n:62

Tablo 6'ya göre, öğretmen adayları ders sürecinde edindikleri deneyimlerden yola çıkarak müze eğitimi müze bilinci kazandırma eğitimi olarak tanımlamışlardır. Bunun yanında müze eğitimi tanımında kültürel miras vurgusu yapılması ve kültürel mirasın korunması, saklanması ve geliştirilmesi süreçlerinin belirtilmesi dikkat çekmektedir. Müze eğitiminin okullarla sınırlı olmadığı, etkileşimli bir öğretim yöntemi olduğu ve müzeleri her açıdan tanıma olanağı sunduğu da ifadeler arasındadır.

3.2. Öğretmen Adaylarının Müze Eğitimi Dersinde Öğrendikleri

Öğretmen adaylarının 14 haftalık müze eğitimi dersinde neler öğrendiklerine ilişkin ifadeleri Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7

Müze Eğitimi Dersinde Neler Öğrendiniz?

	f	%
Dünyada ve Türkiye'de Müze Eğitimi Örnekleri	8	13
Kültürel Mirası Koruma Bilinci	8	13
Sanata, Sanatçıya ve Sanat Eserine Saygı Duymanın Önemi	12	19
Müzeler Nasıl Sevdilir	12	19
Daha Önce Hiç Ziyaret Edilmemiş Müzeleri Tanımak	6	9
Teknolojinin Kullanım Alanının Çeşitliliği	9	14
Müze Etkinliklerinin Nasıl Geliştirildiği ve Uygulandığı	8	13

n:62

Öğretmen adayları müze eğitimi dersi süresince sanata, sanatçıya ve sanat eserine saygı duymanın önemini, müzelerin çocuk ve gençlere nasıl sevdirebileceğinin yöntemlerini ve teknoloji kullanımının müze boyutunu öğrendiklerini ifade etmişlerdir. Öte yandan, dünyada ve Türkiye'de müze eğitimi örneklerini, kültürel mirasa ilişkin koruma bilincinin nasıl kazandırılacağını ve bir müze eğitimi etkinliğini nasıl geliştireceklerini öğrendiklerini vurgulamışlardır. Bu ifadeler ek olarak ders kapsamında öğrendiklerine ilişkin görüşlerini şu şekilde belirtmişlerdir:

"Bayburt'ta dünya standartlarında bir müze olduğunu öğrendim... Baksı Müzesi'nin kolay kolay unutacağımı sanmıyorum. Gidip yerinde görmeyi de çok istiyorum." (C.T., 20)

"Nereye gidelim sorusunun cevapları arasında müze ve ihtimal bile değilken, ilk aklıma gelen mekânlar artık müzeler"... (Y.T., 20)

“Herkes en azından kendi kentindeki müzeleri gezmeli, aksi takdirde o kenti anlayamaz, tanıyamazsınız. Daha önce böyle bir dersi almadığım için bazı konularda farkındalık geliştirememiş olabilirim ancak eğitimde hiçbir şey için geç olmadığını anladım.” (S.G., 21).

“Müze gezileri sırasında bazen gözümü kapatıp o tarihi anda olmak istedim. Bu eserleri yaparlarken yanlarımda olmak, onları izlemek, konuşmalarını duymak istedim. İlk gezdiğimde saate sığdırdığım müze gezisi sanki günlere bile sığmayacak gibi geldi. Doldu bir müze macerası yaşadım bu derste. Öğrenerek, hissederek, yaşayarak...” (SS, 20).

4. Öğretmen Adaylarının Müze Eğitimini Meslek Hayatlarında Etkin Biçimde Nasıl Kullanacaklarına İlişkin İfadeleri

Öğretmen adaylarının öğretmenlikleri süresince müzeyi etkin biçimde nasıl kullanacaklarına ilişkin görüş ve düşünceleri Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8

Müze Eğitimini Öğretmenlik Hayatınızda Nasıl Kullanırsınız?	f	%
Meslek Yerindeki Müzeleri İncelemenin Önemi	12	19
Yerel Kültürü Tanumanın Önemi	12	19
Derslerin İçeriğini Müzelerdeki Koleksiyona göre Hazırlamak	14	22
Aylık Müze Gezileri Planlamak	9	14
Öğrencilerin Ailelerini de Müze Konusunda Bilinçlendirmek	5	8
Müzedeki Teknolojilerin Nasıl Kullanıldığını Araştırmak ve Derslerde Kullanmak	6	9
Müze Etkinliklerini Çocukların Gelişim Dönemlerine Göre Tasarlamak	6	9

n:62

Öğretmen adaylarının büyük bölümü ders içeriklerini müze koleksiyonuna göre hazırlamayı öğrendiklerini ifade etmişlerdir. Meslek yerlerindeki müzeleri inceleyeceklerini ve yerel kültürü müze eğitimi süresince kullanacaklarını da eklemişlerdir. Adayların, müze eğitimini meslek hayatlarında nasıl kullanacaklarına ilişkin şu görüşleri dikkat çekicidir:

“Çocukları kontrol edemem, müzede sıkırlar düşüncesi olmadan sık sık müze gezisi planlayabileceğim. Çok kolay uygulanabilecek etkinlikler öğrendik, hatta sadece müzede bulunmak bile çocuklara çok şey öğretecektir.” (C.G.,20)

“Müze eğitimi dersi akademik becerilerin yanı sıra, tarihi eserlere değer vermeyi ve sevmeyi öğretti bana.” (C.T., 20)

“Müzede hareket etmek, keşfetmek, araştırıp bulmak, gördüklerini canlandırarak yirmili yaşlarındaki insanların hoşuna gittiyse çocukların bu etkinliklerden çok daha fazla keyif alacağını düşünüyorum. Anca bu şekilde spray boyayla tarihi eserlerin üzerine ismimizi yazmayız. İşte bu bilinci oluşturmak için müze eğitimi dersi zorunlu olmalı, ben de bu amaçla kullanırım derslerimde.” (R.S.20)

5. Öğretmen adaylarının Dersin İşlenişine İlişkin Önerileri

Öğretmen adaylarının müze eğitimi dersinin işlenişine ilişkin görüş ve eleştirileri Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9

Türkiye’de Müze Eğitimi İçin Müzelere ve Öğretim Kurumlarına Öneriler	f	%
Öğretmenler Sınıf Ortamı Yerine Müzeleri Tercih Etmeli	11	17
Müzeler Çocuklar ve Aileler İçin Tasarlanmalı	11	17
Müzelerde Çarpıcı Etkinlikler Geliştirmeli	10	16
Öğretmenlere Düzenli Olarak Hizmet İçi Müze Eğitimi Verilmeli	8	13
Müze Eğitimi Üniversitelerde Zorunlu Ders Olmalı	5	8
Müze Eğitimi Dersi Farklı Fakültelerde de Okutulmalı	5	8
Müzedeki Teknolojilerin Nasıl Kullanıldığı Araştırılmalı ve Derslerde Kullanılmalı	3	4
Müzede Aile Eğitimi Verilmeli	4	6
Büyük Şirketler Müzelerdeki Eğitimleri Finansal Olarak Desteklemeli	3	4
Müzelerdeki Eğitim Birimlerine Müze Eğitimcisi İstihdamı	2	3
Müzeler Buldukları Bölgenin Halkını Tanımak İçin Çalışmalı	2	3

n:62

Tabloya göre, öğretmen adayları derslerinde sınıf ortamı yerine müzeleri uygun içeriklerde tercih etmelidir. Adaylar müzelerin çocuklar ve aileler için tasarlanması ve ilgi çekici etkinlikler geliştirilmesi önerilerini paylaşmışlardır. Öte yandan öğretmenlere müze eğitimi konulu hizmet içi eğitimler verilmesi gerektiğini, müzelerde aile eğitimleri yapılmasının önemini, bu dersin Eğitim Fakülteleri dışındaki fakültelerde de okutulması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Türkiye’de müze eğitimi için müzelere ve öğretim kurumlarına yapılan şu öneriler çarpıcıdır:

“Konaklamalı müze eğitimi olanaklarının artırılması gerekiyor. Bu olanak Çorum Arkeoloji Müzesi’nde var. Müzeler şehir dışından gelecek olan ziyaretçileri için misafirhane olanakları sunarlarsa ziyaretçisiz kalmazlar...” (C.G.,20)

“Müze eğitimi dersinin iki döneme çıkarılarak, ilk dönemin hoca eşliğinde, ikinci dönemin öğrenci uygulamalarıyla yapılmasının uygun olacağını düşünüyorum.” (Y.T.,20)

“Müze eğitimi dersinde yapılan etkinlikler, müze yetkilileri ve diğer ziyaretçilerle iletişime geçmemizi ve sosyal ilişkilerimizi artırmamızı sağladı, bu nedenle müzeyi daha iyi tanıyabilmek ve ziyaretçiyle müze ilişkisini kurmak için bu çabaları resmi hale getirmek gerek.”(S.G., 21).

“Bir dersimizde müzede çok kalabalık gruplar vardı. Sadece eserlere şöyle bir bakıp çıktılar. Hatta o eserlere şöyle bir bakıp çıkan grubun içinden iki öğrenci bizim peşimize takıldı ve bizimle gezmeyi şöyle bir bakıp geçmeye tercih ettiler. Öğrenciler müzeleri böyle gezmeye ve eserler hakkında bilgi almaya bu kadar

açıkken neden sadece bakıp çıkmak üzerine kurulu ziyaretler kurgulanıyor hala?" (M.D., 20)

"Büyük şehirlerdeki müzelerde teknolojik malzemeler sıkça kullanılıyor. Bu teknolojileri öğretmen çok iyi öğrenmeli ve derste anlatmalı, kullanmalı. Tarihi, arkeolojiyi, sanatı vb. bu yolla daha iyi öğretebiliriz ve sevdirebiliriz" (S.G.20)

Sonuç ve Öneriler

Okul Öncesi Öğretmenliği Bölümünde son sınıfta okutulan seçmeli Müze Eğitimi dersi kapsamında adaylar somut ve somut olmayan kültürel miras unsurları, müzenin geleneksel ve çağdaş tanımları, müze türleri, müze gezilerinin planlanması süreçleri, müze eğitiminin ilkeleri ve aşamaları, müze eğitiminde kullanılan yöntem ve teknikler hakkında bilgi sahibi olmuş, ziyaret edilen müzelerde etkinlikler hazırlamış, uygulamalar yapılmıştır.

Öğretmen adayları ders süreci sonunda, müze atmosferinin, öncelikle müze nesnesinin, efsane ve halk hikâyeleriyle bağlantılı olduğunu, müzenin geçmiş ile günümüz arasında köprü kurduğunu ve tarihin bir bütün olduğunu ifade etmişlerdir. Adaylara göre müze eğitimi birey ve toplum için kültürel miras bilinci kazanma sürecinde doğrudan etkilidir. Adayların bu süreçteki en önemli vurgusu bu dersin müzeyi çok farklı bağlamlarda tanıtmış olmasıdır. Dolayısıyla öğretmen adayları müzelerin tanıtım etkinliklerine daha çok önem verecek stratejiler geliştirmesini önermişlerdir. Ay ve Fidan'ın (2014) araştırmasında öğretmen adaylarının bir bölümü ilgi çekici afişlerle öğrencilerin ve halkın müzelere olan ilgisini artırmayı önermiştir. Aydoğan (2017)'in çalışmasında da görsel sanatlar öğretmenliği öğrencileri Müze Eğitimi ve Uygulamaları Dersi kapsamında ziyaretçilerin müzeye olan ilgisini artırmak için tanıtım amacıyla müze rehberi ve afiş çalışmaları gerçekleştirilmiş, müzeler için benzer tanıtım etkinlikleri önermişlerdir.

Öğretmen adayları derste okulöncesi dönem çocuğunda merak duygusu uyandırmanın önemini daha iyi anladıklarını, bu bağlamda dersin okul öncesi öğretmenliği bölümünün diğer derslerinin hedef ve kazanımlarıyla da doğrudan ilgisi olduğunu belirtmişlerdir. Müzedeki eserlerin tamamının bir anlamı ve öyküsü bulunduğunu vurgulayan adaylar, her eserin bir kavramı ve sözcüğü öğretmek için gerekli içerik zenginliğine sahip olduğunu, bu eserlerle ilgili bilgi toplarken geleneksel eğitim yaklaşımlarıyla edinemeyecekleri ayrıntılı bilgiyi eserleri daha yakından tanıyarak edindiklerini ifade etmişlerdir. Kavram eğitiminin yanında, aile eğitimine de büyük önem verilmesi gerektiğini ve müzelerin kuşaklararası çalışmalar için ideal ortamlar sağladığını da vurgulamışlardır.

Ders kapsamında ziyaret edilerek etkinlik yapılan müzelerin yanı sıra dünyadan pek çok müzenin örnek olarak ele alınması ve etkileşimli yöntem ve tekniklerle sunul-

◆ Zekiye Çıldır / Ceren Karadeniz

ması adayların müze kavramının farklı toplumlarda nasıl ele alındığını öğrenmelerini sağlamıştır. Adayların ders kapsamında öğrendikleri yöntem ve teknikleri, bu yöntem ve teknikleri hiç uygulamadan müze ziyareti yapan öğretmenlerin yaklaşımlarıyla kıyasladıkları gözlemlenmiş, müze öncesi etkinliklerin ve müze sonrası değerlendirmelerin önemli ve değerli olduğunu pekiştirmelerini sağlamıştır.

Araştırma sonucunda Müze Eğitimi dersi ve bu dersin daha etkili ve verimli işlenebilmesi için şu öneriler getirilebilir:

- Dersin programdaki yerinin yeniden gözden geçirilmesi ve yetersiz bulunan ders saatinin artırılması.
- Müzede gerçekleştirilecek uygulamalar öncesi müze yetkilileriyle işbirliği yapılması ve müze eğitimi dersini alan öğretmen adaylarının ilerleyen süreçte bu müzelerde staj yapmalarının sağlanması.
- Ders kapsamında öğretmen adayları tarafından hazırlanan portfolyoların müze yetkilileri ile de paylaşılması.
- Dersin son sınıfta değil, ikinci ve üçüncü sınıf derslerine eklenmesi.
- Ders kapsamında müzelerin yanı sıra öğren yerlerinin ve tarihi anıtların da ziyaret ve etkinlik kapsamına alınması.
- Ders kapsamında Kültür ve Turizm Bakanlığı gibi devlet kurum ve kuruluşlarında, sivil toplum örgütlerinde ve yerel yönetimlerde görev yapan kültürel ve doğal miras ve müzecilik alanlarında çalışan uzmanların ve akademisyenlerin derse davet edilmesi
- Seçmeli Müze Eğitimi dersinin eğitim fakültelerinin diğer bölümlerinde de yer alması.
- Seçmeli Müze Eğitimi dersinin sadece eğitim fakültelerinde değil, diğer fakültelerde de ders kataloglarında yer alması.
- Kültür Turizm Bakanlığı, Avrupa Birliği Erasmus Plus Hareketi ve TÜBİTAK gibi uluslararası ve ulusal kurum ve kuruluşlara müzede öğretmen eğitimi konulu hizmet içi eğitim projelerinin önerilmesi.

Kaynakça

- Akçalı, A., A. (2015). Perception of Outdoor History Teaching in Theory and Practice: Opinions Teachers and Prospective Teachers, *Education and Science*, 40 (181), 117 – 137.
- Ay, T. S.; Fidan, N. K. (2014). Öğretmen adaylarının sosyal bilgiler dersinde müzelerde yararlanmaya ilişkin görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(48), 69–89. 25.03.2015 tarihinde <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/esosder/article/view/5000068655> adresinden erişilmiştir.
- Aydoğan, Bolat, E. K. (2017). Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Görüşleri Bağlamında Müze Eğitimi ve Uygulamaları Dersi, *AJESI - Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 2017; 7(1): 72-106.
- Bertacchini, E. ve Morando, F. (2011). The future of museums in the digital age: new models of Access and use of digital collections. Working paper No. 5/2011. Italy: International Centre for Research on the Economics of Culture, Institutions and Creativity (EBLA) Centro Studi Silvia Santagata (CSS).
- Black, G. (2005). *The engaging museum: Developing for visitor involvement*. Londra: Routledge.
- Buyurgan, S. ve Mercin, L. (2010). Görsel Sanatlar Eğitiminde Müze Eğitimi ve Uygulamaları. (Ed. Vedat Özsoy). 2. Baskı. Görsel Sanatlar Eğitimi Derneği Yayınları 2, Ankara.
- Büyükoztürk, Ş. vd. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Creswell, W., J. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*, 3. Baskı, (çev. Mesut Bütün, Selçuk Beşir Demir). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Demircioğlu, İ. H. (2008). History teachers' attitudes towards museum visits: A Turkish perspective. *Teaching History Journal*, September, 24-30.
- Dilmaç, O. (2016). The Effect of Active Learning Techniques on Class Teacher Candidates' Success Rates and Attitudes toward their Museum Theory and Application Unit in their Visual Arts Course. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 16 (5), 1479-1501. doi: 10.12738/estp.2016.01108
- Erkuş, A. (2009). *Davranış bilimleri için bilimsel araştırma süreci*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Greenhill, H., E. (2011). *Museums and their visitors (Heritage: care-preservation-management)*, 1st Ed. UK: Routledge.
- ICOM (2015). *Annual Activity Report*. Paris: Maison de l'UNESCO.
- İlhan, Ç. A. (2010). Museum Education in Turkey. International Internet Education Conference (ICT-Learn 2010) Cairo, Egypt.
- İlköğretim Sanat Etkinlikleri (1-8. Sınıflar) Ders Programı ve Kılavuzu (2006). Ankara: T.C. Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürlüğü Yayınları.

◆ Zekiye Çıldır / Ceren Karadeniz

- İlköğretim Görsel Sanatlar (1-8. Sınıflar) Ders Programı ve Kılavuzu (2006). Ankara: T.C. Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Karadeniz, C., & Okvuran, A. (2014). Müzede bir gece: Ankara üniversitesi öğrencileri ile Çorum Arkeoloji Müzesi'nde müze eğitimi. *İlköğretim Online*, 13(3), 856-879.
- Keskin, S. & Kaplan, E. (2012). Sosyal bilgiler ve tarih eğitiminde okul dışı öğrenme ortamı olarak oyuncak müzeleri. *Electronic Journal of Social Sciences*, 11(41), 95-115.
- Kısa, Y.; Gazel, A. A. (2016). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Müze Kullanımına İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerinin İncelenmesi (Afyonkarahisar Müzeleri). *International Journal of Field Education*, 2(1), 51-83.
- Leinhardt, G., Tittle, C., & Knutson, K. (2000). Talking to one self: diaries of museum visits. Museum learning collaborative technical report. <http://mlc.lrcd.pitt.edu/mlc> adresinden 27 Mayıs 2012 tarihinde erişilmiştir.
- Lewis, G., D. (2008). History of museums: Types of museums. Encyclopædia Britannica Inc. İçinde. <https://global.britannica.com/topic/types-of-museums-398830> adresinden 20.07.2016 tarihinde erişilmiştir.
- Preziosi, D., & Farago, C. (2004). Grasping the world. The idea of the museum. Aldershot: Ashgate Publishing.
- Şar, E. ve Sağkol, T. (2013). Eğitim Fakültelerinde Müze Eğitimi Dersi Gerekliliği Üzerine. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı:20 (2013-2), 83-90.
- Şimşek, L. C.; Kıyıcı, B. F. ; Yiğit, A. E. (2013). Müze Ziyaretinin Öğretmen Adaylarının Düşüncelerine Etkisinin İncelenmesi. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 3 (1), 115-148.
- Talboys, K., G. (2011). Museum educator's handbook. (3rd ed.). United Kingdom: Ashgate Publishing.
- Taşdemir, A., Kartal, T. & Ozdemir, A.M. (2013). Using Science Centers and Museums for Teacher Training in Turkey. *Asia-Pacific Edu Res* (2014) 23: 61-72. oi:10.1007/s40299-013-0085-x
- Tezcan Akmehtmet, K. (2014). Eğitim ve Müzeler. Müzeler, Oyunlar, Oyuncaklar ve Çocuklar. (Haz: Dilek Maktal Canko). Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir.
- Ülkü, C. (2009). Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Öğrencilerinin Mersin Resim ve Heykel Müzesi'ndeki Sanat Deneyimi Üzerine Bir Çalışma, *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 5, Sayı 1, 17-27.
- Yıldırım, A. ve H. Şimşek (2010). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (9. baskı), Ankara: Seçkin Yayınevi.

II. BÖLÜM

**MÜZE EĞİTİMİ / EĞİTİM MÜZESİ KONUSU
PROJELER, BİLDİRİLER, RAPORLAR VE
BİR ÖRNEK KATALOG**

ANADOLU MEDENİYETLERİ MÜZESİ EĞİTİM ETKİNLİKLERİ VE MÜZE EĞİTİM ATÖLYESİ

Enver SAĞIR*
Halil DEMİRDELEN**
Asuman ALPAGUT***

Toplumsal ve bireysel olarak tarih ve kültür bilincinin en iyi şekilde verileceği mekânların başında gelen müzelerin, eğitim de ben de varım diyebilmesi için çağın kendisine yüklediği görevleri yerine getirmesi gerekmektedir.

“Sergileyen” ve “gösteren” müzecilik anlayışından “paylaşan” ve “eğiten” müzecilik anlayışına doğru dönüşümü yaşayan Anadolu Medeniyetleri Müzesi, uzun yıllardır sürdürdüğü eğitim faaliyetlerini çağdaş müzecilik anlayışı ile daha sistemli ve etkin olarak yürüteceği bünyesinde bir “Eğitim Bölümü” kurmuştur. Anadolu Medeniyetleri Müzesi, oluşturduğu Eğitim Bölümü ile pek çok alanda olduğu gibi müze-eğitim ilişkileri konusunda da bir ilki gerçekleştirmiş olmaktadır.

2003 yılında kurulan Eğitim Bölümü, sadece okullar için rehberli turlar düzenleme anlayışını çoktan aşmış, okul öncesi ve sonrası çocuklar, gençler ve yetişkinler için atölye çalışmalarını, yayınları, konferans ve seminerleri içine alan bir etkinlikler bütünü oluşturmaya başlamıştır.

Oldukça geniş bir ziyaretçi kitlesine sahip olan Anadolu Medeniyetleri Müzesi’nde oluşturulmaya çalışılan eğitim programlarının amacı sadece Anadolu Uygarlıkları konusunda bilgi vermek değildir. Gerçekleştirilmeye çalışılan eğitim ortamı ile özellikle çocukların ve gençlerin düşünme gücü ve yaratıcılığını arttırması, geçmiş ve günümüz kültürleri arasındaki fark ve benzerliklerden yola çıkarak yeni bilgiler üretmesi, soru sorması amaçlanmaktadır. En önemlisi Müzenin ilk, orta ve üniversitelerin eğitim programlarında yer alan derslerin bir kısmının uygulama alanı olarak da kullanılması hedeflenmektedir. Anadolu Medeniyetleri Müzesi gerçekleştirmekte olduğu bir çok etkinlik ile gerek örgün, gerekse yaşam boyu eğitim sürecinde yer alan ziyaretçisi ile bir kez değil birkaç kez buluşma arzusundadır.

* Anadolu Medeniyetleri Müzesi Müdürü.

** Anadolu Medeniyetleri Müzesi Müd. Yrd. V.

***Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Eğitim Bölümü.

MÜZE-OKUL İŞBİRLİĞİNDE GERÇEKLEŞTİRİLEN ETKİNLİKLER

Müzeler, buldukları şehirlerdeki İl Millî Eğitim Müdürlükleri ile koordineli çalışmalar yaparak, düzenli müze gezilerinin gerçekleşmesini sağlamak zorundadırlar. Aksi halde, gelişigüzel yapılan müze gezileri, hem diğer ziyaretçileri rahatsız etmekte hem de öğrenciler bu tip gezilerden fayda sağlayamamaktadır. Okul idarecileri ve öğretmenlerin müzeleri sadece gezilecek bir yer olarak değil, ders yapılabilecek farklı bir eğitim ortamı olarak görmelerini sağlamak gerekmektedir. Müze-Okul işbirliğinde öncelikle öğrencilerin her zaman için eğlenerek öğrenmeleri sağlanmalı; oyun, yaratıcı drama ve farklı atölye çalışmaları ile öğrencilerin müzeye karşı olan ilgi ve sevgileri artırılmalıdır.

Bu çerçevede okul grupları, Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle okul öncesi ve okul sonrası yaş grubundaki çocuklara, müzede yer alan eserlerin anlamlarının daha anlaşılır hale getirilmesi için "Müze Eğitim Bölümü" tarafından hazırlanan eğitim faaliyetleri günlük, haftalık ve aylık olarak programlanmaktadır.

MÜZE EĞİTİM ATÖLYESİ

Müze gezisi sonrasında ve müze eğitim programları çerçevesinde uygulanacak atölye çalışmaları, çağdaş eğitimde etkin rol oynamaktadır. Atölye çalışmalarıyla, çok sayıda duyu organını kullanarak etkileşimde bulunan kişilerin yaratıcılık güçleri geliştirilerek aktif eğitimin gerçekleşmesi sağlanmaktadır. Belli hedef davranışlara eriştirecek atölye çalışmaları, müze koleksiyonundaki konularla örtüşmelidir. Müze koleksiyonlarından yola çıkılarak hazırlanan atölye çalışmalarında, müzede gördükleri nesnelere kendilerinin yapmaları, yaratıcı düşüncelerini geliştirmekle birlikte öğrendiklerini unutmamaları sağlanmaktadır.

Karşılıklı 6 atölyeden oluşan Müze Eğitim Atölyesi'nde, müzenin sahip olduğu koleksiyonlardaki içerikle bağlantılı olarak seçilmiş olan atölyelerden oluşmaktadır.

Atölye çalışmaları çeşitli ziyaretçi grupları ile yapılmakla birlikte hedef kitle okul gruplarıdır. Okul gruplarının (3 yaş- 20 yaş) gelecekte müzelerin potansiyel ziyaretçileri olduğu gerçeğinden yola çıkarak, ülkemizin sahip olduğu doğal ve kültürel varlıkları koruma bilincini etkili bir biçimde geliştirmek için hedef kitle olarak bu yaş grubu seçilmiştir.

1-Tablet Atölye Çalışması; Müzede Anadolu'nun yazı ile tanışması, yazının Anadolu'ya geliş öyküsü ve bu dönem toplumlarının bizlere belge olarak bıraktıkları yazılı tabletler ve kullanılan alfabe konularında bilgilendirilen öğrenci gruplarına, tablet şeklinde hazırladıkları ıslak kil üzerine, Eski Asurca ve Hititçe çivi yazısı hecelerini kullanarak yazı yazmaları sağlanmaktadır.

2-Kalıp Atölye Çalışması; Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ndeki vitrinlerde yer alan bazı eserlerden hazırlanan alçı kalıplardan, kilden malzeme ile kalıp alma tekniği gösterilmektedir.

3- Seramik Atölye Çalışması; Çocukların yaratıcı düşüncelerini ve el becerilerini geliştirmek amacıyla Müzede yer alan pişmiş toprak eserlerden ilham alınarak, çocuklara kilden seramik objeler yaptırılmaktadır. Bu atölye çalışmasında, seramik çarkı veya elde şekillendirme yöntemi uygulanmaktadır

4-Sikke Atölye Çalışması ; Anadolu'da para kullanılmadan önceki ve sonraki alış-verişin nasıl yapıldığına ilişkin bilgilerin bulunduğu bu bölümde, ön yüz ve arka yüzünde Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nin logosu olan Hitit Kralı IV. Tuthalya'nın mührünün olduğu kalıp ile hatıra sikke (para) basmaları sağlanmaktadır.

5-Restorasyon-Konservasyon ve Atölye Çalışmaları; Eğitim Atölyesinde uygulamalı laboratuvar çalışmaları için hazırlanan mekan iki bölümden oluşmaktadır. Bölümlerden biri metal ve seramik objelerin uygulama alanı, diğeri ise mozaik uygulama alanı olarak belirlenmiştir. Her iki çalışma süresince büyük bir sabır, ilgi ve beceri sergileyen çocuklarla keyifli, verimli paylaşımlar yaşanmaktadır.

6-Cıvalı Taş Çağı Yaşam Alanı Atölye Çalışması: Yerleşik yaşamın başlamasıyla gerek tarım hayatında gerek günlük yaşamda kullanılan aletlerin birer örneklerinin yer aldığı atölyede; tarımda ilk evcilleştirilen buğday ile un elde edebilmekte, ilk el matkabını kullanarak deriyi delebilmekte, deniz kabuğu, kemik ve ahşaptan kolyeler yapabilmektedir. Müze salonlarında Çatalhöyük Evi'ni gören çocuklar, bu atölye çalışması ile öğrendiklerini uygulamaya dökmektedirler.

ÖZEL ÖĞRENME GEREKSİNİMLİ ÇOCUKLARA YÖNELİK ÇALIŞMALAR

Müzenin eğitim birimi tarafından, fiziksel ve bilgi erişimi açısından müze olanaklarına ulaşmada dezavantajlı gruplara yönelik projeler hazırlanmıştır. Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde dezavantajlı öğrencilere yönelik atılan ilk adım, 2001 yılında, müze bahçesine ve sergi salonlarına rampalar yerleştirilmesi ve böylece bedensel engelli öğrencilerin müzenin salonlarını daha rahat gezebilmeleri sağlanmıştır. Özellikle görme engelli öğrenciler için dokunarak hissedilmeye yönelik farklı uygulamalar yapılmaktadır.

SENDEN ÖNCE ANADOLU EĞİTİM SETİ

Çocuklara yönelik hazırlanan "Senden Önce Anadolu" isimli yayın çalışması ile Anadolu Medeniyetleri Müzesi bir ilki gerçekleştirmiştir. "Senden Önce Anadolu" Eğitim Seti, yeni ekleri ve düzenlemeleri ile 16 kitapçık olarak basına ve okurlara tanıtılmıştır. Oldukça yoğun ve özverili bir çalışmanın ürünü olan Eğitim Seti ile Yontma Taş Çağı'ndan günümüze kadar olan zaman sürecinde Anadolu toprakları üzerinde yaşamış uygarlıklara ait önemli bilgiler, ilköğretim düzeyindeki çocuklara eğitici, öğretici, eğlenceli ve akılda kalıcı bir tarzda aktarılmaya çalışılmıştır.

MÜZELER GÜNÜ ÇOCUK ŞENLİĞİ

İlki 2003 yıl'ında düzenlenen "Çocuk Şenlikleri", Müzeler Günü'nün çocuklar tarafından daha eğlenceli geçmesi ve etkinliklerde çocukların da yer alması fikrinden yola çıkarak, Eğitim Atölyesi ve çevresinde düzenlenmektedir.

Atölyede gerçekleştirilen etkinliklerden önce davet edilen her okula, onları karşılayan müze uzmanları ve gönüllü öğrenciler tarafından müze, arkeoloji, kültür varlıklarımız başlıkları altında bilgi verilmektedir.

Yapacakları etkinliklere göre Müze'nin ilgili bölümlerinde uzman eşliğinde gezdirilen öğrenciler, Anadolu Uygarlıkları ile tanışmış olarak müze bahçesinde ve "Eğitim Atölyesi"nde yaptırılan atölye çalışmalarına katılmaktadırlar.

TARİHİ MEKÂNLARIN TARİH DERSİNDE KULLANILMASINA BİR ÖRNEK: PROJE TALOK-O*

Neval AKÇA BERK**

Giriş

Tarihi merakla sahip olan herhangi bir birey, geçmişini zihninde canlandırdığında “... acaba... nasıldı?...acaba...ne yaptılar?...acaba...hangi koşullar altında gerçekleşti?...” gibi sorularla zihnini meşgul ederken bireyin bu ve buna benzer bilgilere yalnızca okuyarak ya da dinleyerek ulaşması beklentisini karşılamayabilir. Çünkü okuyarak ya da dinleyerek ulaştığı bilgi iki boyutlu bir bilgi ve bağlamsal bir tarihi bilgiden uzak olacaktır.

Tarih eğitimi geçmişini anlayıp, bugünü yorumlayabilen ve geleceği belirleme yetisi-ne sahip nesiller yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Özellikle genç nüfusun nüfus içindeki oranının yüksek olduğu bir ülkede yaşadığımız gerçeği ve bu gençliğin toplumumuzun geleceğine yönelik belirleyici etkileri göz önüne alındığında etkili ve nitelikli bir tarih eğitiminin önemi ortaya çıkacaktır (Karabağ, 2003). Benzer şekilde Türkiye’de ve dünyada sosyo-kültürel, politik ve eğitim bilimsel açıdan kritik önemler atfedilen tarih dersinin güncel bilgiler, deneyimler, karşı çıkışlar ve sorunlarla da yakından ilişkisinin var olması göz önüne alındığında, öğrencilerde oluşan tarih algısına ve bu dersin eğitim-öğretime katkısı yadsınamayacaktır (Leeuw-Roord, 2010).

Etkili ve nitelikli bir tarih eğitimi ile varılmak istenen nokta öğrencinin bilgi, beceri ve değerlerle harmanlanmış bağlamsal düzeyde tarihsel bilgiye ulaşmasıdır. Bunun için öğrencilerin sahip olduğu tarih algısı önemlidir. Geçmiş ile günümüz arasında olan veya geçmiş ile gelecek arasında olabilecek olan argümanlara ait bilgilerin alınması, yorumlanması, seçilmesi ve düzenlenmesi tarih algısı olarak tanımlanmaktadır. Söz konusu tarih algısının oluşabilmesi için öğrencilerin ilk karşılaştıkları yer tarih dersleri olmaktadır. Bağlamsal düzeyde tarihsel bilgiye ulaşmanın diğer bir önemli noktası tarihi empatidir. Tarihi empati ise hayal gücünün kullanımı suretiyle geçmişte belli bir zaman ve mekândaki insanların yaşamlarını şekillendiren materyal ve düşünce dünyasına girerek, onların duygu, düşünce ve eylemlerini kavrama becerisi olarak tanımlanmaktadır (Dinç, 2009).

Bu becerileri gerçekleştirmek için proje kapsamında uygulanan tarihsel canlandırma; belirlenen bir tarihsel döneme ait siyasi ya da sosyo-kültürel önemi olan herhangi

* Bu çalışma 114K840 numaralı TÜBİTAK projesi olup, TÜBİTAK tarafından desteklenmiştir.

** Yrd. Doç. Dr.; Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği.

bir olayı o döneme ait kostüm, müzik, yemek, el ürünleri gibi unsurlarla dönemin atmosferinin oluşturulduğu tarihî mekânları kullanarak ve o dönemde yer alan kişilerin yerine geçerek anı yeniden yaşamak olarak tanımlanmaktadır. Tarihsel canlandırma; tarihi bir yerin bağlamını, süreçlerini, insanların yaşamını ve bugünün dünyasıyla kültürel farklılıklarını karşılaştırmada etkilidir. Bağlam ve süreç, yer-zamanla ilgili ilişkilerle bağlantılıdır. Tarihsel canlandırma sürecinde görme, ses, koku, dokunuş ve tat alma gibi olanakların bütünsel tarih deneyimine katkıda bulunduğu göz önüne alındığında duyuşsal bilgilerin entelektüel çaba için tamamlayıcı olduğu düşünülebilir. Dünyada ve Türkiye’de uygulamalarına profesyonel oyuncularla, hobi olarak meslek gruplarıyla rastlanmakta olup tarih dersinde bir yöntem olarak kullanılmamaktadır. Proje TALOK-O tarih eğitiminde temel sorun olarak ortaya çıkan, öğrencilerin olumsuz tarih algısı sorununa çözüm önermesi ve tarih dersi kapsamında bu tür tarihsel canlandırma uygulamalarına sistemli ve kapsamlı bir uygulama yöntemi önermesi bakımından özgünlük taşımaktadır.

Projenin Amacı:

Bu araştırmanın amacı, tarih eğitiminde temel sorun olarak ortaya çıkan, öğrencilerin olumsuz tarih algısı sorununa çözüm önermesi ve tarih dersi kapsamında tarihsel canlandırma uygulamalarına sistemli ve kapsamlı bir uygulama yöntemi aracılığıyla; onuncu sınıf öğrencilerinin tarihi mekana yönelik tutumları, tarihi yer/ mekan, zaman algıları ve tarihi empati becerilerine etkisini ortaya koymaktır. Ortaöğretim öğrencilerinde bağımsız, eleştirel ve yaratıcı düşünebilen, öğrencilerin tarihe yönelik meraklarını artırarak ve onları araştırmaya teşvik ederek tarih algılarında değişiklik meydana getirmek amacıyla tarihsel canlandırma uygulaması gerçekleştirilen bu projede söz konusu tarihsel canlandırmanın öğrencilerin tarihsel algısına yönelik etkililiğinin sınanması amaçlanmıştır.

Projenin Çalışma Grubu

Proje kapsamında Adana ili Yüreğir İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü’ne bağlı Lokman Hekim Anadolu Lisesi’nde 2015-2016 eğitim-öğretim yılında öğrenim örmekte olan 10-A sınıfı ile ‘Ramazanoğulları Döneminde Kapalıçarşı’da Bir Gün’ konulu tarihsel canlandırma uygulaması gerçekleştirilmiştir. Proje kapsamında onuncu sınıflar ile çalışılmasının nedeni, gerçekleştirilecek olan tarihsel canlandırma türünün “tarihi mekânlarına göre gerçekleştirilen tarihsel canlandırma” türü içerisinde “Konularını Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Tarihten Alan Tarihsel Canlandırmalar” kategorisinde yapılmasına karar verilmiş olması ve bu konuyu onuncu sınıf ders kitabı ve öğretim programında doğrudan değil ama dolaylı olarak yer almasıdır. Üçüncü neden ise ders kitabı ve öğretmen odaklı olan tarih derslerinde verilen bilgileri kuru ve tatsız, anlamsız olarak gören; anlamsız olarak algıladıkları için bilgileri sorgulamadan ezberlemeye yönelen öğrencilere öncelikle kendi çevrelerinde yaşanan tarihsel gerçekliklere ilişkin farkındalık kazandırılması planlanmıştır. Bu anlamda araştırmanın ekonomiklik ilkesi

de dikkate alındığında tarihsel canlandırma konusunun ve onuncu sınıflarla çalışılmasının uygun olduğu düşünülmektedir.

Projenin Konusu

Uygulama, “tarihsel canlandırma konusuna yönelik birinci ve ikinci el görsel ve yazılı kaynakların tespiti ve bir öğretim materyali olarak hazırlanması”, “hazırlanan öğretim materyallerinin sınıf ortamında uygulanması ve tarihsel canlandırmaya hazırlık” ve “tarihsel canlandırma uygulamasının gerçekleştirilmesi” olmak üzere üç aşamadan oluşmaktadır. Bu çerçevede öğrencilerle sınıf içinde ve sınıf dışında gerçek tarihi mekânlarda çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Sınıf içinde ip, oyun hamuru, yapboz gibi günlük hayatta sıklıkla karşılaştıkları materyaller ve oyunlar tarih dersinde kullanılarak öğrencilerin tarih dersinde de aktif olabileceklerinin ve eğlenerek öğrenebileceklerinin farkına varmalarına yardımcı olacak sınıf ortamları oluşturulmuştur. Ardından öğrenciler konuya yönelik birinci ve ikinci elden kaynaklarla küçük bir tarihçi gibi çalışıp Ramazanoğulları dönemini analiz etmiş ve son olarak hem sınıf içinde hem de sınıf dışındaki tarihi mekanlarda duyuşsal alan öğrenmelerini de işin içine katarak öğrencilerin tarihsel empati becerilerini geliştirmek amacıyla yaratıcı drama çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

“Ramazanoğulları Döneminde Kapalı Çarşıda Bir Gün” konusunun belirlenmiş olmasının nedeni ise yeni tarih anlayışı ile birlikte sosyo-kültürel tarihe verilen önemin, sıradan insanların tarihinin de var olduğunun ortaya konmasıdır. Tarih derslerinde çoğunlukla siyasi tarih konuları yer almaktadır. Ders kitapları daha çok Türk tarihiyle ilgili konularda olup dünya tarihi ve başka kültürler hakkında yeterli bilgiler yoktur. Bütün tarih ders kitaplarını inceleyen Millas (1998) ders kitaplarının ancak %5’inin dünya ve Avrupa tarihi hakkında olduğunu; %95’inin ise Türk tarihi olduğunu tespit etmiştir. Kabapınar ise (1998) bu oranı %10’unun dünya ve Avrupa tarihi ve %90’ının ise Türk tarihi olduğunu belirtmektedir. Öğretim programları ve ders kitaplarına ilişkin tespit edilen bir diğer konu ise yerel tarih konularının ihmal edilmesi ve gerektiği gibi yer verilmemesidir (Aktekin, 2004). Bu konunun ihmal edilmesi öğrencilerin daha geniş çaplı tarihsel olaylarla kendi hayatları ve çevreleri arasında bağ kuramamalarına yol açmaktadır. Safran’ın (2002) yaptığı bir araştırma tarih öğretmenlerinin okulun bulunduğu tarihsel çevreden ve yerel tarih imkânlarından çok az faydalandıklarını göstermiştir. Alanyazında yapılan bu çalışmalara paralel olarak okulun bulunduğu tarihsel çevreden ve yerel tarih imkânlarından faydalanmak amacıyla bu konu tarihsel canlandırmaya konu olarak belirlenmiştir.

“Ramazanoğulları Döneminde Kapalı Çarşıda Bir Gün” olarak belirlenen tarihsel canlandırma konusunun belirlenmesinin bir diğer nedeni ise; tarih ders kitapları ve öğretim programında siyasi ve askeri tarihin ağırlıklı olarak yer almasıdır. Üçyiğit (1977) ders kitaplarının kültürel, ekonomik ve sosyal tarihten çok siyasi ve askeri tarihe odaklanmasından duyduğu rahatsızlığı dile getirmektedir. Yetkin (1998) araştır-

masında incelediği bir ders kitabının yaklaşık %14'ünün sorular, haritalar, resim ve tablolar ve okuma parçalarından oluştuğunu, %62'lik kısmının askeri ve siyasi tarihe ayrıldığını göstermiştir. Kültür, sanat, bilim, ekonomik hayat ve sosyal hayatla ilgili konular ise kitabın geri kalan kısmında ele alınmıştır. 1993 yılına kadar siyasi tarih Osmanlı tarihi konularının % 80'inden fazlasını oluşturmaktaydı. 1993 yılından sonra sosyal ve ekonomik tarih konularına daha çok yer verilmeye başlandığını, tarih yeni öğretim programlarında bu duruma dikkat edilmeye çalışıldığı ifade edilebilir. Fakat bazı araştırmacılar sosyal ve ekonomik tarih konularının da karşılaştırmalı olarak ele alınmadığı için yetersiz olduğu kanaatinde dirler (Kaya vd., 2001). Bu nedenle bu alanda oluşan eksikliği gidermek ve öğrencilerde bu yönde farkındalık oluşturmak amacıyla bu konu tarihsel canlandırma konusu olarak belirlenmiştir.

Proje Kapsamında Neler Yapıldı?

Türkiye'de tarih öğretimi, pasif öğrenme ortamı nedeniyle öğrencilerin aktif olarak derse katılmasına müsait olmadığı, farklı öğretim yöntem ve teknikleri uygulanmadığı gerekçesiyle eleştirilmiştir. Dersler boyunca öğrencilerin sadece öğretmeni dinlediği veya öğretmen tarafından söylenen şeyleri defterine geçirdiği bu yaklaşım pedagojik açıdan eleştirilmiştir. Kabapınar (1998) okullarda okutulan kitaplar üzerinde yaptığı incelemede kitapların öğrencileri mevcut bilgileri okuyup ezberlemeye yönelttiğini, araştırmayı teşvik eden yazılı ve görsel kaynakların yeterince kullanılmadığını belirtmiştir. Kaya (2001:177) de '*kitapların temel amacının endokrinasyon olduğu için kitaplarda yaratıcılığa yer olmadığı*' görüşündedirler. Safran'ın (2002) yaptığı bir araştırmada da öğretmenlerin farklı yöntem ve teknikleri yeterince kullanmadıkları, birçok durumda geleneksel, düz anlatıma dayalı yöntemi tercih ettikleri görülmüştür. Ezbercilik Türkiye'de tarih eğitiminde önemli sorunlardan biri olarak görülmüştür. Üçyiğit (1977) ders kitapları ve eğitim sisteminin öğrencileri ezberciliğe ittiğini savunmuştur. Demircioğlu'na (1999) göre de tarih öğretmen adayları aktif öğrenme ve öğretme yöntemlerini yeterince öğrenmedikleri için geleneksel ezberci sistemi sürdürecektir şekilde yetişmektedirler. Kitaplardaki soruların büyük çoğunluğu ezbere dayalı bilgi sorularıdır. Kaynak kullanımına yönelik analiz sorularının sayısı sınırlıdır. Aynı şekilde öğretmenlerin sınavlarda sordukları sorular arasında da uygulama ve sentez düzeyinde sorulara rastlanmamaktadır (Safran, 2002).

Alanyazında tarih eğitiminde tespit edilen söz konusu eksiklikleri gidermek amacıyla öğrencilerle sınıf içinde ve sınıf dışında süreçte onların daha aktif olacağı öğretim yöntemleri uygulanmıştır. Öğrencilerin uygulamalar kapsamında ip, oyun hamuru, yap-boz, kelime oyunu gibi günlük hayatta sıklıkla karşılaştıkları materyalleri ve oyunları tarih dersinde kullanarak tarih dersinde de aktif olabileceklerinin ve eğlenerek öğrenebileceklerinin farkına varmalarına olanak sunulmuştur. Tarihi mekanlarda gerçekleştirilen yaratıcı drama, yaratıcı yazma, istasyon tekniği gibi yöntemlerle tarih dersinde kendilerinin de bilgi üretme sürecine dahil olmaları, farklı kaynaklardan analiz ederek kendi tarihi metinlerini oluşturarak bir tarihçi gibi çalışmalarını sağlanmış-

◆ Neval Akça Berk

tır. Öğrencilerle 18-20 haftalık bir süre boyunca çalışmasının nedeni ise; öğrencilerin daha önce öğrenim hayatlarında grupla işbirliği içinde çalışma, derste bir ürün ortaya koyma, sınıfta canlandırma yaparak kendini tarihi bir karakter yerine koyma, duygu ve düşüncelerini bu duruma göre ifade etme, bir tarihçi gibi çalışarak kendi metnini yazma gibi tarih dersine özgü ya da farklı becerilerinin gelişmesine fırsat verilen bir ortamla çalışmamalarıdır.

Projenin Sonuçları

Proje kapsamında sınıf içinde ve dışında uygulanan etkinliklerin sonunda 15 Mayıs 2016 tarihinde gerçekleştirilen “Ramazanoğulları Döneminde Kapalı Çarşıda Bir Gün” konulu tarihi mekanda gerçekleştirilen tarihsel canlandırma uygulamasının sonunda öğrencilerde tarih algısı (mekan ve zaman) ve tarihi empati becerileri klişe genellemeler düzeyinden bağlamsal düzeyde tarihsel empati düzeyine yani proje kapsamında hedeflenen düzeye kadar yükseldiği gözlemlenmiştir. Proje kapsamında geliştirilen Tarihi Mekâna Yönelik Tutum Ölçeğine dayanarak yapılan tespitlere göre öğrencilerin tarihi mekâna yönelik tutumları anlamlı düzeyde bir artış göstermiştir. Öğrencilerin proje uygulamaları bittikten sonra proje yürütücüsü ile paylaşımlarından hareketle öğrencilerde tarihi mekâna yönelik farkındalık oluştuğunu, proje yaygınlaştırılması ve tarih öğretmenleri ile paylaşılması amacıyla gerçekleştirilen tanıtım toplantısından hareketle tarih öğretmenlerinin tarihsel canlandırmayı etkili ve uygulanabilir bir yöntem olarak gördüğünü, ebeveynlerin öğrencilerinde meydana gelen değişimlerden memnun olduğunu ifade etmek mümkündür.

K2 kodlu odak öğrencinin tarih dersi ve tarihi mekâna ilişkin ifadeleri:

“Ben herşeyden önce tarih dersinde öğrendiğim bilgiyi kaynakçayı sorgulamayı öğrendim. Bu uygulamadan önce sorgulamadan öğrenip geçiyorduk. Merak uyandırdı. Tarihi mekâna yönelik ise daha çok şey kattı çünkü önceden tarihi mekânları gezip geliyorduk orada anlatan biri varsa onu bile dinlemiyorduk. Gitmeden önce araştırmayı söylemiyorum bile. Şu anda tarihi mekânlar nereler, orada neler yaşandı? Gidip görmek istiyoruz, hayal edebiliyoruz herşeyden önce. Tarihi bir mekâna gittiğimde duvarlarına dokunmak, hissetmeyi daha çok istiyorum. Mesela Çarşı Hamamı vardı, sınıfla gidip gördüğümüz. Ben oraya defalarca kere gittim. Hiç tarihi bir mekân olduğunu bilmiyordum. Sınıfla geçerken durduk siz anlattınız, Gözde hoca da bahsetmişti sınıfta. O an duraksadım. Bu gerçekten böyleymiş, ben kaç defa geldim buraya. Ama ilk defa o zaman dokundum duvarlarına, hissettim. Daha önceki duygularım yoktu o gün. Tabi bu süreçte sadece hissettiklerim yok. Şimdi sorsanız en tembel dediğimiz arkadaşımız bile o döneme ait bir bilgi verir, ya da o döneme ait bir tarihi mekân söyleyebilir. Mesela edebiyat dersinde de buna benzer bir uygulama yapmıştık sınıfta. Ama onda not aldık, sınıftaydık aklımızda hiçbir şey kalmadı. Ama bu uygulamada çok ama çok şey öğrendik. Bundan sonra da tarih derslerinin böyle işlenmesini istiyorum.”

K1 kodlu odak öğrencinin tarih dersi ve tarihi mekâna ilişkin ifadeleri:

“İlk gün yapılanları düşünüyorum da şimdi. Diyodum ki bu hoca niye karar vermedi, ne zaman yapılacak, niye belli değil hala roller, niye siz vermiyorsunuz rolleri? Neden tarihi metni de biz yazıyoruz? Şu anda bu kadar süreç olmasaydı, sınıf içinde geçirdiğimiz onca etkinlik olmasaydı olmazdı. Kesinlikle görerek, yaşayarak, hissederek öğrendim. “hocam normal her gün geçtiğimiz bir yer tarihi bir mekâna dönüştü bizim için. Biz ilk önce tiyatro gibi düşünmüştük böyle kapalı bir yer, sahne falan. Tam olarak anlamamışız. Zaten son yaptığımız tarihsel canlandırmayı da görünce öyle bir yer olsaydı kesinlikle o tarihsel gerçekliği hissedemezdik. Tarihsel canlandırma günü o mekâna gittiğimizde tam da o gündü benim için yani geçmişte o gündü. Yani orada vardı insanlar ama hiç görmedim resmen yok saydım. Gerçekten o dönemi, o tarihsel gerçeklikle o dönemi hissettim. O gün tarihsel canlandırmayı yaptığımız gün o hani mekâna gidiğimiz noktadan itibaren benim için bu yüzyıl bitti o yüzyıla geçtim ben. Belki çok önemli bir rolüm yoktu ama o role bürünmek orada yer almak bile bana o gerçekçiliği hissettirdi. Tarih dersine yönelik algım tam olarak değişmese de ben de olan fark ettiğim ilk şey şu oldu ders kitabında geçen bir olay ya da herhangi bir mekâna ilişkin burayı kim yaptı, burası nasıl bir yer, kimler yaşadı acaba gibi sorulara cevap arıyorum. Hep ezberledik şimdiye kadar. Unuttuk sonra da. Derste anca kâğıt ezberliyorduk. Bu uygulamanın katkısı her anlamda olumlu.”

Kaynakça

BİR ERASMUS PROJESİ “AVRUPA`DA MÜZECİLİK EĞİTİMİ”

Proje Koordinatörü: Berrin YILMAZ

Ankara- Altındağ, Zübeyde Hanım Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Türk Milli Eğitiminin genel amaçları doğrultusunda; öğrencilerini mesleki ve teknik eğitimde, çağın gerektirdiği teknoloji ile donanmış eğitim ortamlarında, bilimsel yöntem ve teknikleri kullanarak, özgür düşünen, kendisi ve toplumla barışık, etik değerleri benimsemiş, girişimci, yenilikçi özgüvenli bireyler olarak hayata, sektöre ve bir üst öğretim kurumuna hazırlamayı amaç edinmiştir.

Müzeler, estetik duygunun, yaratıcılığın, hayal gücünün gelişmesini sağlamada en ideal kurumlardır. Bundan dolayı müze eğitimi okulumuzun misyonu, vizyonu ve temel değerleri ile de örtüşmüştür.

Proje hazırlama sürecinde okulumuz proje koordinatörü Biyoloji öğretmeni Berrin YILMAZ'ın, grafik ve fotoğrafçılık alanı öğretmenimiz Münevver ARSLAN ile yaptığı konuşma sırasında, ülkemizde müze ziyaretlerinin sadece gezip görmekten ibaret olduğu, müzelerde eğitim için yardımcı olabilecek eğitim birimlerinin yeterince bulunmadığı, müzelerin böyle bir birime ve eğitim amacıyla kullanacağı personele ihtiyaç duyması ancak o kurumlara yönelik ziyaretlerin ve eğitim amaçlı gezilerin artmasıyla sağlanabileceği, yurtdışında eğitim ortamı olarak müzelerin kullanıldığı ile ilgili makaleler hakkında görüşlerimizi paylaşırken, öğretmenlerinin, kendi alanlarına ait derslerin öğretim programlarında yer alan konuların işlenişinde, müzelerdeki materyallerden nasıl yararlanabileceklerine yönelik bilgi ve beceriler kazandırılması için eğitime ihtiyaç duyulduğu fark edilmiştir. Avrupa'daki iyi uygulamalarla ilgili bilgilenme ve personel yetkinliğini arttırmak için müzede eğitim konusundaki düşüncelerimiz okul müdürümüz Necibe MOKAN'nın onayı alındıktan sonra projelendirilmiştir.

Projemizin Hedefleri;

Öncelikle eğitimcilerimizin mesleki gelişimlerinin ve motivasyonlarının artırılması, müzecilik uygulamalarının eğitim müfredatı ile ilişkilendirilmesi, okulumuzun kurumsal kapasitesinin artırılması, uluslararası kuruluşlar ile işbirliği yapılması, eğitimcilerimizin mesleki gelişimlerinin yanı sıra dil becerilerinin de geliştirilmesini sağlamak olarak sıralayabiliriz.

Projemizin Amaçları:

- Müze eğitimini derslerde bir öğretim yöntemi olarak kullanarak ,müze ve okul işbirliğinin artmasına katkıda bulunmak,

- Eğitimin kalitesini artırarak aktif, girişimci, genel kültürü ve tarih bilinci yüksek olan gençler yetiştirebilmek,

-Okul müzesi kurmak ve/veya müzelerde eğitim birimlerinin kurulması için gerekli alt yapının oluşmasına kaynaklık edebilmek,

-Ülkemizdeki müze eğitimine ve müzelere yapılan eğitim amaçlı gezilere uluslararası standart getirilmesine yönelik çalışmalara ışık tutabilmektir.

Projemizle, tüm öğrencilerimizde kültürel değerlerin kaybını önlemek, geçmiş toplumların emeklerinin, düşüncelerinin, hayata bakışlarının ve inançlarının kanıtlarını, eski geleneklerin öğrenilmesini, estetik beğenilerin gelişmesini, eğitimin okul dışında da devam ettiği fikrinin benimsenmesini ve doğal olarak tarihimizle bu günün birleştirilmesine olanak sağlayacak olan müzelerde öğrenme bilincinin yayılmasına öncülük etmek istedik.

2014 yılı proje teklif çağrısında sunduğumuz ve yedek listelerden desteklenmeye değer bulunan 'Avrupa'da Müzecilik Eğitimi' İsimli Erasmus+ *Okul Eğitimi Personel Hareketliliği kapsamındaki* projemizde; 3 idareci ve 12 öğretmenimiz katıldığı 10'ar günlük kurslar: 5 kişilik gruplar halinde Ekim- Kasım-Aralık 2016 ayları içerisinde İtalya, Çek Cumhuriyeti ve Almanya 'da gerçekleştirilmiştir. Projemiz kapsamında katıldığımız kurslar, bizzat müzelerin eğitim birimleri içerisinde gerçekleşmiştir. Böylece kurs saatlerinin tamamlanmasının ardından müzelerde yapılan uygulamaları da yerinde görme fırsatı elde edilmiştir. Proje hareketliliklerimizde gördük ki müze eğitimi genel eğitimin bütünlüyci ve birleştirici bir unsuru olmuştur.

Projemizin ana hedeflerinden biri olan müzecilik faaliyetlerini eğitim programı içerisine entegre edebilmek için alınan eğitimler bilgilendirici ve yönlendirici nitelikte olmuştur. Öğrencilerin sadece dinleyici konumu dışında, okuyan, araştıran, anlatan, yorum katan bireylere dönüşebilmesi için müzecilik faaliyetlerinin daha aktif bir şekilde kullanılması gerektiğinin önemi de alınan eğitimlerle pekiştirilmiştir.

Projemiz ile öğretmenlerimiz, eğitim ile müzenin ne şekilde bir araya getirildiğini yerinde görme fırsatı yakalamıştır. Eğitim ve öğretimde müzecilik faaliyetlerinin daha aktif bir şekilde nasıl kullanılabileceğini ve müzecilik faaliyetlerini içeren ders planı hazırlayabilme yöntemlerini öğrenmişlerdir.

İtalya, Çek Cumhuriyeti ve Almanya 'da Gördük ve Öğrendik ki;

*Müzeler, sadece çocuklara nesnelere öğretme eğitiminden, her yaşta bireyin müzeyi kendi yararı için kullanmasını içeren öğrenme ortamları haline dönüşmüştür.

*İnsanların serbest zamanlarını değerlendirme alışkanlıklarının değişmesi ve yeni eğitim – öğretim anlayışlarının ortaya çıkması müze ziyaretçilerinin sayısını artırmış; müzeler de çağrı yakalayacak biçimde ziyaretçilerinin yeme – içme, dinlenme, okuma, alışveriş, yaz ve kış kampları, atölye çalışmaları vb. ihtiyaçlarını karşılamaktadır.

◆ Berrin Yılmaz

*Müzeler, ziyaretçilerine okulların ya da diğer eğitim kurumlarının veremeyeceği tecrübeler sunmaktadır.

*Müze Eğitimi, müzenin koleksiyonları ile ziyaretçinin ilgileri arasında kurulan bağlarla aktif, canlı, katılımcı ve yenilikçidir.

*Müzeler; nesnelere etkileşime geçme, gözlem yapma, duyguları ifade etme, hayal gücünü kullanma, kendi yaşamıyla bağlantı kurma, bilgilenme, müzenin bakış açısıyla mesajını görme ve anlamlandırma, nesnelere okuma, kültürel değerleri ve yaşamı paylaşma, gerçeği arama, bilimsel ve teknolojik gelişmeleri görme ve uygulamalar yapma gibi öğeleri taşımaktadır.

*Müze yaşantısı; sosyal, kültürel, sanatsal, bilimsel, teknolojik boyutları ile geçmişle bağlantı kurmakta, katılımcıların tarih ve köklerini güçlendirmektedir.

* Müzede öğrenmenin gerçekleşmesi için ziyaretçinin aktif katılımı şarttır, çünkü etkileşim olmadan öğrenmeden bahsedilemez. Kısa süreli müze gezileri müze eğitimi ni kavratmak için yeterli değildir.

* Genel bir müze ziyareti, ziyaretçi açısından nesneyi görmek ve anlamak üzere kurulmaktadır. Ancak müzede görmek ve anlamak deneyimi, dokunma, duyma ve hatta koklama duyularıyla genişletilebilmektedir. Bu deneyimler sonucunda müzede ki birincil eğitim, duyuşsal bir eğitime dönüşebilmektedir.

*Müzedeki fiziksel faktörler de ziyaretçinin verim alabilmesini etkilemektedir. Bu noktada dikkat edilen hususlar; ziyaretçinin rahatlığını sağlamak, dikkat çekici unsurlar kullanmak ve kullanılan alanı ergonomik düzenlemek olarak sıralanabilir.

*Müzeler, kavramları somut biçimde sunmaları, nesne temelli öğrenme etkinlikleri hazırlamaları ve dokunmalı (hands-on) etkinliklere yer vermeleri bakımından çağdaş müzeciliğin en temel özelliklerini sergilemektedir. Hazırladıkları dokunmalı etkinlikleriyle müzeler anne, baba ve çocuğu aynı çatı altına alan kuşaklararası etkileşim merkezlerine dönüşmüştür.

*Müzelerin sunduğu eğitim etkinliklerinin tarafları müze çalışanları, müze eğitimcileri (pedagog), eğitimi alan öğrenci grupları, öğretmenler, aileler ve araştırmacılarıdır. Müze eğitimi bu tarafların içinde bulunduğu etkileşimli bir müze yaşantısını kapsamaktadır.

*Müze de etkinliğe katılan ziyaretçilerin müze koleksiyonlarıyla ilişki kurdukları eğlendikleri ve bilgilendikleri bir ortam oluşturulmuştur.

Hareketlilikler Sırasında Ziyaret Edilen ve Bilgi Edinilen Müzeler ve Bazıları Hakkında Kısa Bilgilendirmeler

İtalya'da Ziyaret Edilen Müzeler

Ortona Kültür Merkezi- Kültür Ağı, Museo La Giostra Della Memoria, Musei Palazzo d'Avalos, Museo Diocesano Ortona ve Museum of People of Abruzzi Region.

Ortona Kültür Merkezi-Kültür ağı; Halk Kütüphanesi, Tarih Müzesi, Müzik Müzesi ve Sanat Müzesi olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır. İtalya'da en iyi eğitim veren kurum ödülü almıştır.

Ortona Kültür Merkezi; Okullar için eğitim önerileri sunmaktadır. Okulların taleplerine göre eğitim ve seminerler düzenlenmektedir. Lise ve üniversite öğrencilerine yönelik staj, öğretmenler için eğitim kursları, çocuklar için eğitim faaliyetleri yapılmaktadır. Her okul aynı anda tüm hizmetleri kullanabilir sloganı ile aşağıdaki eğitimler verilmektedir. Okul kütüphanesi düzenlemek ve yönetmek (28 saat), Tarih öğretimi (15 saat), nasıl bir okul müzesi (25 saat), çocuk edebiyatı (15 saat), çocuklar için sanat (15 saat), anlatı (kurgu) yazma ve bilimsel yazım (15 saat). Ayrıca eğitim atölyeleri, edebi, bilimsel, tarihsel, sanatsal, müzikal atölyeler, keşif oyunları, yüksek sesle temalı okuma, rehberli turlar, yerel tarih belgelerinin sergilenmesi, temalı kitap sergileri (macerası, tarihsel kurgu, inter-kültür, çevre, vb),genel sergiler (Galileo, Holokost,2. Dünya Savaşı, vs.) gibi etkinlikler yapılmaktadır.

Museo La Giostra Della Memoria; Nesnelere ve geçmiş kuşakların anıları arasında bir yol sunmaktadır. Profesör *Angiolina Balduzzi* tarafından kurulmuştur. Abruzzo köylü kültürü teması altında, sosyal tabakalaşma, yaşam koşulları ve tarzları hakkında bilgi edinebilmek mümkün. Seksiyonlarda köy halkının kullandığı, sosyal hayatın nasıl ilerlediğini geçmiş ve günümüz arasında ki bağlantıları gösteren kültürel objeler yer almaktadır.

Müze'de eğitim kapsamında yapılan çalışmalar:

1. Bölge kültürü ve tarih ile bağlantılı konular belirleniyor.
2. Müze ziyareti öncesi öğretmenlere hazırlık ve konuların nasıl işleneceği hakkında bilgiler veriliyor.
3. Orijinal nesnelere dokunarak, yaşayarak kalıcı öğrenme sağlanıyor. Okullara müze objeleri ödünç olarak veriliyor. Zaman içinde hayali bir yolculuk yapmak ve bu yolculuğu hafızamızda tutabilmek ve müzenin koku hafızası ile hatırlanması için müze tüm ziyaretçilerine lavanta hediye ediyor.

Palazzo d'Avalos, dört bölümden oluşuyor: Arkeoloji Müzesi, Kostüm Müzesi, Resim Galerisi, Çağdaş Sanatlar. Programlar:

Rehberli Dersler: Telefonla ya da e-posta ile eğitimciler müzeyle irtibata geçerek rezervasyon yaptırıyorlar. Sınıflar için uygun bir ders planlanarak müzenin farklı bölümlerinde dersler işleniyor. Sanat ya da arkeolojik eserleri tartışmak ve keşfetmek temalı yazma ve çizim gibi grup çalışmaları gerçekleştiriliyor.

Temel Eğitim Programı: İlk Öğretim okullarında ikinci sınıfa kadar 60 dakika, üçüncü sınıftan itibaren 75 dakikadır.

Sanat Atölyesi: 3 Saatlik müze ziyareti sonrasında müzenin bir bölümünde bir konu üzerinde tartışılıyor.

◆ Berrin Yılmaz

Museum of People of Abruzzi Region; Tarih öncesi çağlardan sanayi devrimine kadar edinilen bulguları, Abruzzo insanların hayat belirtileri ile birleştiriyor. Müze on üç odadan ve atölyeden oluşuyor. Örneğin: on birinci odada, keten ve yün teması ile bazı geleneksel makineler aracılığıyla, dokuma işlemi açıklanıyor. Geleneksel dokuma kilim ve halıların yanında ünlü sanatçıların bu dokumalardan etkilenecek yapıtları modern resimler yan yana sergileniyor. Yedinci odada; buğday, un, nesnelere ve paneller, çeşitli işlem aşamaları ekim ve çiftçilik, hasat ve harman, havalandırma ve tahıl, temizlik, köylülerin yaşamları boyunca buğday ile ilgili faaliyetlerini açıklayan sergiler mevcut.

Ziyaretimizden sonra atölyede makarna yapımı öğrenilerek uygulandı. Ziyaret sonrasında yapılan makarnalar, paketlenerek ziyaretçilere hediye ediliyor.

Çek Cumhuriyeti'nde Ziyaret Edilen Müzeler

Çek Cumhuriyeti Milli Galerisi, İşkence müzesi, Balmumu Müzesi, Ulusal Müze, Prag Sanat Galerisi, Teknik Müze ve ayrıca Viyana Askeri Müzesi ile Dresden Sanat Galerisi ve Sarayı

Ulusal Teknik Müzesi- National Museum; Çek Cumhuriyeti'nin en eski ve en büyük müzesi. Bu heybetli Neo-Rönesans binası 1818 – 1891 yılları arasında inşa edilmiş. Müze giriş katı dahil, 3 kat üstte, 3 kat aşağıda olmak üzere 7 kattan oluşuyor. Sergiler tarihin gelişimin sürecini gözler önüne seriyor. Müzede uçaktan gemiye, trenden bisiklete ve motosiklete ulaşımına dair her şeyin tarihinin anlatıldığı çok büyük ve etkileyici görsellerin yanında; madencilikten matbaaya, uzay teknolojilerinden beyaz eşya tarihine kadar her türlü teknik materyallerin bulunduğu unsurlar incelendi. Müzede görme engelliler için bazı sanat objelerinin, 3D yazıcı ile küçültülmüş maketleri sergileniyor. Müzeye gelen öğrencilere tablet dağıtılmaları ve bu tabletteki yüklü oyunlarla müzeyi gezmeleri, müzedeki eğitimi zevkli bir hale getiriyor. Müze Pedagoji Bölümü, önceden geleceğini bildiren ziyaretçi gruplarını gezdirmenin yanı sıra, temel ve orta dereceli okullar için örnek ve interaktif eğitim programları hazırlıyor.

Çek Cumhuriyeti Milli Galerisi'nde 1796 yılı öncesi ve sonrası ressamlardan toplanmış resimler bulunmakta, ayrıca kraliyet dönemine ait Dresden ve Viyana'daki sanatçıların resimleri de sergilenmektedir. Bu galeride, hem çocuklara hem de üniversite öğrencilerine müzedeki sanat eserleri üzerinde inceleme yapma ve desen çizme imkânı verilmekte. Bu galeride, hem çocuklara hem de üniversite öğrencilerine müzedeki sanat eserleri üzerinde inceleme yapma imkânı verilmekte. Galeri, özel kişilerin finansal destekleriyle ayakta durmuş fakat bu durum 30-40 yıl sürmüştür. 19. yüzyılda devlet destekli bir kurum olarak çalışmalarına başlamış. Bu dönemden sonra kendi sanat eserlerinin yanında Fransız sanat eserlerini de sergilemişler. Müzeleri, devlet tarafından görevlendirilen kişiler yönetmekte. Diğer müzelerde bulunan eserler de mutlaka bu milli müzelere getiriliyor. 1959 yılında yönetim müzecerik ile ilgili bir kanun çıkartmış, milli müze ve galerilerin amaçları belirlenmiş. 2000 yılından sonra kanun

yapılandırılmış, müze ve milli galeri için bir heyet kurulmuş. Bu heyet, galerinin işleyişini belirlemiş ve günümüzde de bu işleyiş sürdürülmekte. Her yeni gelen hükümet, müzecilik üzerinde değişiklikler yapmış, bu değişiklikler müzeciliği olumsuz yönde etkilemiştir. Bu dönemde, milli galeri sanatçıların daha fazla çalışmalarına imkân sunmak amacıyla sanatçılar için odalar tahsis etmiştir. Bu müzede 'Nuh'un Gemisini', doldurulmuş hayvanları ve Türkiye'den gelmiş 'ev yıkan böceğini' görmek mümkün. Giyim tarihini merak edenler için müzede giysi ve aksesuarlar dönemlere göre sergileniyor.

Viyana Askeri müzesi üç kategoriden oluşuyor; Viyana Kuşatması dönemi, Kraliyet dönemi ve Birinci ve İkinci Dünya Savaşı dönemleri. Askeri müzede bu dönemlerle ilgili savaş araçları, dönemin kıyafetleri sergilenmekte. Osmanlı savaş malzemesi koleksiyonunun sergilenmesinden dolayı Viyana askeri müzesinin ziyaretçilerini en çok Türkler oluşturuyor. Viyana Askeri Müzesi'nde çocuklar için yapılmış yaş günü kutlama alanı bulunuyor.

Almanya'da Ziyaret Edilen Müzeler: Berlin Deutsches Technik Museum, Science Center Spectrum (Bilim Merkezi), Museum für Naturkunde, Stuttgart Mercedes Müzesi, Mannheim Technoseum Müze, Senckenberg Müzesi; Frankfurt, Heidelberg Kalesi Eczacılar Müzesi, Bergama Müzesi (Pergamonmuseum) , Neues Museum, Berlin Yahudi Müzesi.

Berlin Deutsches Technik Museum -(Alman Teknoloji Müzesi); Bölümlerle ilgili bilgi ve eğitim müze yöneticilerinden Arda AKKUŞ tarafından verildi. Bu müzede, teknolojinin kültürel geçmişi aracılığıyla keşfedilmesi için harekete geçirici ve keyifli bir yolculuk mümkün.

Eski ve yeni teknolojileri tecrübe etmek ve kavratmak için; bisiklet, lokomotif-vagon, gemiler ve maketleri, uçak ve havacılık ve bavul imalatı, takı tasarım, fotoğrafçılık, film tarihi, dizel ve buhar motorları, matbaa makineleri, dokuma, radyolar, bilgisayarlar vs. gibi 14 bölümden oluşmuş ve 25.000 metrekaresel bir alanda sergilenmektedir. Neredeyse her bölümde gösteri ve etkinlikler mevcuttur. 'Bakın, deneyin, katılın ve öğrenin' teması ile çok sayıda tarihsel makine ve modelin çalışmaları gösterilmiş ve açıklanmıştır. Ziyaretçiler/ çocuklar aktif olarak baskı ve kâğıt yapabilir, tahul parçalayabilir veya bavul üretimine eşlik edebilirler. Sürekli ve geçici sergiler, rehberli turlar, gösteriler ve etkinlikler mevcut (çocuk doğum günü partileri ve grup etkinlikleri gibi) etkinliklerde; 'Bu nedir? Nasıl yapıldı? Bu ne içindi? Dünyayı değiştirdi mi? Benim için ne anlama geliyor? Yoksa başkası için mi?' gibi sorular ile dikkat çekiliyor. Ziyaretçilerini, aramaya ve dinlemeye, bazen dokunmaya, soru sormaya, tartışmaya ve birlikte cevap aramaya davet ediyor. Aynı zamanda müze parkı gibi sessiz bölgelerde ziyaretçilerinin öğrendikleri üzerine düşünmesi de sağlanıyor. Teknolojinin tarihini tekrar gözden geçirmek, bugünkü yolumuzu bulmamıza ve geleceği şekillendirmede rol oynamamıza yardımcı olur teması ile çalışılıyor. Müzede, dersler, sempozyumlar

◆ Berrin Yılmaz

ve kongreler düzenlenerek modern toplumlardaki teknoloji ve bilimin rolü üzerindeki siyasi ve bilimsel tartışmalar aktif bir biçimde gerçekleştirilmektedir. Müzede tekerlekli sandalye erişimi ve görme engelliler için özel tasarlanmış alan da mevcut.

Science Center Spectrum (Bilim Merkezi) Sergi birçok farklı öğrenme alanlarını kapsayacak şekilde tasarlanmıştır. 1400 m² lik alan üzerine kurulu, 4 katta sekiz ana tema ve her kat, etkileşimli deneylerle dolu. Sadece çocuklar için değil, yetişkinler de deneyleri yapıyor. Her kattaki deneyler farklı duyulara hitap ediyor. görme ve algılama, ışık ve görüş, evren, ısı ve sıcaklık, elektrik ve manyetizma, mekanik ve hareket, müzik ve işitme hakkında 150’den fazla etkileşimli deney ile farklı yaklaşımları deneyerek, koşulları değiştirip ve kendi kendinize öğrenebilirsiniz. Her yaştan birey deneyleri bağımsız olarak yapabiliyor. Müzede, temel doğa yasaları, bilim temelleri, teknik ilkeler eğlenceli bir şekilde açıklanmaktadır. Bilim adamlarının kendi deneylerinin tanıtıldığı özel deney odası da bulunmakta. **Örneğin Newton’un kendi orijinal notları gösterilerek deney tekrarlanıyor.** Ziyaretçiler ilk yarım saat bilgilendirme sonrası serbest gezerek uygulamalara katılmaktadır.

Mannheim Technoseum Müze; Baden-Württemberg eyaletinde Sanayi devriminin başından itibaren zaman içinde bir yolculuk yaşanıyor. 18. yüzyıldan bu yana teknik, toplumsal ve siyasi değişiklikler tasvir ediliyor. Sanayi, ulaştırma ve ofis alanları yaşam ve çalışma tesislerinde yanı sıra makine görüntüleri sadece temel bilimsel ilkeleri kapsamıyor, aynı zamanda çeşitli bilimsel deneyler sonucunda ortaya çıkan teknik buluşlar gösterilmekte. Her yaştan ziyaretçilere sanayileşme tarihi, yaşam için derin bir bilgi ve heyecan verici deneyimler sunuyor.

Sergi alanları temalarına göre: *18. Yüzyıl ve Tıbbi Teknoloji:* Sağlıkta kullanılan çeşitli araç ve gereçler kronolojik olarak sergilenmiş. *Motorlar:* Makine mühendisliği sanayileşmede önemli olarak kabul edilir. Koleksiyon da 19 yüzyıldan itibaren pamuk iplik makineleri, dokuma fabrikası ve dikiş makinesi, tekstil mühendisliği örnekleri, kâğıt teknolojisi, manuel ve endüstriyel kâğıt ve kâğıt işleme makineleri, baskı teknolojisi koleksiyonu, kitap baskı, kabartma baskı: el baskı makineleri, yüksek hızlı presler ve web beslemeli rotasyon baskı makineleri vs.sergilenmiş.

Elektrik mühendisliği ve Bilgi Teknolojisi: Elektrik mühendisliği koleksiyonun yanı sıra, elektrikli ev aletleri – elektrikli süpürgeler ve ütüler gibi cihazların geliştirilme süreçleri, bilgisayarlar, ayrıca fotoğraf, film, radyo ve TV ile ilgili sergiler telekomünikasyon teknolojisi, telefon ve kelime işlemciler gibi cihazlar ve e-posta makineleri vb makineler sergilenmekte.

Taşıtlar ve Trafik Mühendisliği: İnşaat ve montaj, tarım ve tahıl işleme makineleri, demiryolu taşımacılığı, toplu taşıma araçları trafik işaretleri ya da ehliyet gibi ilgili öğeler belgeleri ile birlikte sergilenmektedir. *Günlük Hayat:* Bütün sosyal sınıfların yaşam ve çalışma koşulları, oyuncaklar, tekstil ve giysi, giyim ve çeyizler sergilenmiştir. *Araştırma ve Teknoloji:* Biyomimetik örneklerin yer aldığı sergi alanında; doğa taklit edilerek

üretilen teknolojik aletler ve nasıl üretildiği sergilenmektedir. Biyomimetik ve Makine mühendisliği konularını otomasyon, robotik ve sensör teknolojisi vb. oluşturmuştur. Müze ayrıca deneyerek öğrenme olanağı sağlıyor. Kâğıt üretimi, ürettiğiniz kâğıttan kartpostal yapımı ve dokuma alanları da mevcut. Tahta parçaları ile kararlı bir köprü tasarımı, günümüz bilgisayarlarının öncüleri abaküslerin kullanımı, kemiklerden döneme özgü enstrümanlar, buhar motorunun çalışma prensibi, elektrik devreleri, uçakların havada kalma prensiplerini, mors alfabesini kullanmayı ve güncel teknik yenilikleri vb. deneyimleme fırsatı vermektedir.

Senckenberg Müzesi; Frankfurt'ta bulunan bir doğa tarihi müzesi. Botanik bahçesi yakınında yer alıyor. Üç katlı müzede dinozorlardan okyanus canlılarına kadar geniş bir yaşam koleksiyonu var. Dünyadaki kuş çeşitlerinden doldurulmuş yaklaşık 2000 civarında koleksiyonu içermekte. Çok sayıda fare, sürüngen, balık ve yaklaşık 50 milyon yıl önce yaşayan 60 cm boyunda öncül modern at, iki ayağı üzerinde yürüyen homininin neredeyse tam iskeleti (*Australopithecus afarensis*-ünlü *Lucy*), dünyamızı şekillendiren biyo-çeşitlilik, müzede sergilenen dünya tarihi ve evrimine ilişkin görseller, dinozor iskeletleri, kuş çeşitleri bulunmakta.

Stuttgart Mercedes Müzesi; Mercedes-Benz firmasının, otomobil tarihi müzesidir. Binanın kendisi de Mercedes yıldızını hatırlatan birbirinin sonsuz tekrarı ile oluşan 3 döngü prensibi ile tasarlanmıştır. Bu döngüler iç mekânda sürprizli galeri boşlukları ve sergileme alanları yaratmıştır. Hiçbir dik açısı bulunmayan bina ziyaretçiyi yormadan keyifli bir gezinti sunuyor. Adeta uzay kapsüllerini andıran şeffaf asansörlerle serginin başlangıç yeri olan en üst kata çıkılıyor. Serginin ilk bölümünde, Mercedes'in üç kurucusu kısaca tanıtılmakta. 1885'ten günümüze kadar üretilen motorlu araçları, kronolojik sırasıyla, 8. kattan başlayarak koca bir uzay aracı içindesiniz hissiyle gezilmekte, geçmişten başlayıp aşağı günümüze kadar gelinmektedir. Alt katta da Mercedes'in tasarım ekibinin nasıl çalıştığını anlatan bir bölüm mevcut. Ayrıca, 19.Yüzyılın günlük hayatında önemli rol oynamış Mercedes'in kara ve deniz motorları/araçları sergilenmekte. 19.Yüzyıldan 20.Yüzyıla geçişteki teknolojik dönüşümler, olağanüstü sıçramalar kronolojik olarak, rampalarda yer alan ekonomik-sosyal-tarihi-politik gelişmeler ışığında metinsel ve görsel olarak temsil edilmektedir.

19.yüzyıldan 21.yüzyıla uzanan uzun yolculuk, giriş katındaki düş gücümüzü zorlayan deneysel modellerle son buluyor. Burada bireyin kendi bilişsel ve fiziksel gücünü tanımasını sağlayan teknik uygulamalar yer alıyor. Müze girişinde bilet masasında çocuklara "keşif kitabı" veriliyor.

Çocuklarla ilgili atölyede; Baden-Württemberg eyaletinin okul müfredatlarına (1-8 sınıf) uygun veya daha ileri kitapçıklar ile öğrenme sağlanıyor, Mercedes-Benz Müzesi'ndeki çocukların doğum günü kutlamaları, eğlenceyi öğrenme ve yaratıcılıkla birleştiriyor.

Fascination Design(Tasarım) ekibi ile eskiz hazırlığı, çizimi veya tasarımı konusunda yapılan atölye çalışması ile geleceğin arabasıyla ilgili kendi fikrinizi keşfedebiliyor-

sunuz. Daha önce bilgiye ihtiyacınız yok. Tek şart, yaratıcı işlerin tadını çıkarmanız. Uyarıcı bir atmosferde ideal bir stüdyo alanı, yüksek kaliteli malzemeler kullanılmakta ve katılımcılara hatırlatıcı olarak da bir sertifika verilmektedir. Müzenin çok katlı otoparkı, çocuklar için özel tasarlanmış olan ücretsiz sesli rehber, bebek bakım odaları, çocuklar için rehberli tur otomobilleri bulunmaktadır. Geziden sonra; Mercedes-Benz Müzesi'ndeki restoranda yemek, yetişkin eşliğinde 7 yaşına kadar olan üç çocuk için ücretsiz. Çocuk yemeklerinden oluşan bir servisle özel bir hizmet sunulmaktadır.

PROJENİN OKULUMUZA YANSIMALARI

Katılımcılarımız aldıkları eğitimlerde elde ettikleri bilgi, beceri ve kazanımları öncelikle eğitim öğretim dönemi içerisinde gerçekleşen zümre toplantılarında meslektaşları ile paylaşmıştır. Zümre başkanları ve öğretmenler kurulu toplantılarında da ve ders aralarında yapılan görüşmelerde yeni etkinlikler de paylaşılmaya devam etmektedir. Okulumuzda müze konulu şiir, kompozisyon, resim, afiş vb. yarışmalar düzenlenmiştir. Müzecilik ile ilgili alınan eğitimler sırasında çekilen müze fotoğrafları ve e-dergi çalışmamız web sitemizde yer almaktadır.

Projemizin öğrenme çıktıları ve projeden elde edinilen kazanımlar farklı birtakım etkiler yaratmış ve yaratmaya devam edecektir. Bunlar: Öğretmenlerimiz; Avrupa'daki müzecilik eğitimimde yenilikçi uygulamalar konusunda yeni bilgi ve beceriler kazanmış, karşılıklı bilgi ve tecrübe paylaşımı gerçekleştirilmiştir. Proje sonunda eğitim programlarında müzecilik faaliyetlerini daha iyi kullanabilen, ders planlarını müzecilik faaliyetleri ile birlikte yürütebilen öğretmenlerimiz, öğrencilerimize bilgi ve becerilerini aktaracak ve aydın gençlerimiz okulumuzdan sektörlere dağılacaklardır.

Kurumumuz; Avrupa'daki yenilikçi ve başarılı müzecilik eğitimi, uygulama ve yöntemlerinin transferi ile okulumuzdaki eğitim kalitesi yükselmiş, müze işbirliği ve kurumsal gelişimin güçlendirilmesi sağlanmıştır. Proje başvuru aşamasında 'Avrupa Gelişim Planı' içerisinde belirtilen en önemli amaç, okulumuzun eğitim standartlarının uluslararası boyuta taşınmasıdır. Söz konusu projemiz okulumuzun kurum içi kapasite gelişimine yönelik yaptığı önemli çalışmalardan biri olarak değerlendirilebilir. Projemizin yaygınlaşma ve sürdürülebilirlik çalışmaları sonrasında, öğrencilerine değer veren kurumumuz eğitim kalitesini artırarak öğrencilerine verdiği değeri daha da görünür kılacaktır.

Öğrencilerimiz; Eğitimin bir amacı da kişinin bilgisini, deneyimini, düşünme ve karşılaştırma yapma yeteneklerini, hayal etme gücünü geliştirmek, duygu dünyasını zenginleştirmektir. Öğrenen, sadece öğretmenin anlattıkları ile yetinmemekte bizzat kendisi araştıran, inceleyen, bilgi ve deneyimlerini öğrenme sürecine katabilen birey olmaktadır. Dolayısı ile öğrencilerimizde, yaratıcı düşünme, araştırma, sorgulama, girişimcilik, bilgi teknolojilerini kullanma, Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma be-

cerisi gibi ortak becerilerinin artmasının beklenmesi projemizin sürdürülebilir etkileri arasındadır.

Projemizin en önemli kazanımı olan müzede eğitimi derslerinde aktif olarak kullanabilme becerisi kazanan katılımcılarımız, Anadolu'nun 'Kültürlerin Yurdu' olduğu gerçeği ile bölgemizde bulunan müzelerde alanlarına göre ders işleyişi gerçekleştirebilme etkinliklerini devam ettirmektedir.

Proje faaliyetlerimiz kapsamında edinilen bilgiler ve gözlemler ışığında proje katılımcılarımız tarafından okulumuzda yapılan çalışma örnekleri:

Biyoloji Öğretmeni Berrin YILMAZ, Biyoloji dersi müfredatına uygun olarak müzeden yararlanılarak performans ödevlerinin yapılması, canlıların çeşitliliğin görsellerle pekiştirilmesi ve dolayısı ile çevre koruma bilincinin gelişmesi için; 10. sınıf öğrencilerinden toplam 148 öğrencinin katılımı ile MTA-Tabiat Tarihi Müzesine geziler düzenlemiştir. Öğrenciler, seçtikleri konu ile ilgili müzede buldukları objelerle araştırmalarını birleştirmiş, ilgilerine ya da alanın gerektirdiği becerilere göre sunu, maket, resim, hikaye, video, anket çalışması ve etkinlik tasarımı ile performans çalışmalarını tamamlamışlardır. Bu çalışmada amaç; aktif öğrenme alanı olarak müzeleri kullanarak daha kalıcı ve anlamlı öğrenmeyi gerçekleştirebilmek, yaratıcılığın, hayal gücünün gelişmesini katkı sağlamak ve müzeleri eğitim öğretim sürecine dahil edebilmektir.

Beden Eğitimi Öğretmeni Adem Uğur ARLI; Müzelerimize olan ilgiyi artırmak amacı ile 4'er öğrenciden oluşan 10 takım ile, bedensel ve zihinsel çalışmanın birlikte ifadesini içeren oryantiring sporu çalışması ile; Etnografya Müzesi, Resim ve Heykel Müzesi, Olgunlaşma Enstitüsü Müzesi, Vakıf Eserleri Müzesi gibi yakın müzelerde öğrencilerin merak, keşif ve araştırma duygularını geliştirmek, takım çalışması ile öğrencilerin önceden belirlenen objeleri müzede arayarak spor yapma, eğlenme ve müzeyi gezerek öğrenmelerini sağlayabilmek hedeflenmiştir.

Matematik öğretmeni Pınar YAHSI, Vakıf Eserleri Müzesi'nde 10.Sınıflarda Geometrik şekiller ile Türk El sanatlarını ilişkilendirmiş ve geometrinin günlük hayatımızda kullanıldığı alanlar konusunda farkındalık oluşturmuştur.

Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni Ömer AKAY; 9/D Sınıfı öğrencileri ile Resim ve Heykel Müzesi'nde "Hikaye yazma" konulu çalışma ile müzede sergilenen bir eserden yola çıkılarak hikaye yazma çalışması yapılmış, böylece öğrencilerin yaratıcı düşüncelerini geliştirebilmek hedeflenmiştir.

Tarih öğretmeni Birsen DEMİRDAĞ, 9/H Sınıfından 30 öğrenci ile Müzedeki eserler aracılığıyla, Anadolu uygarlıklarını tanıtmak ve farklı kültürlere saygı duymayı öğretebilmek için Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde 'Neredeyim' etkinliğini yapmıştır. Bu etkinlikle öğrencilerde oyun yoluyla müzede objeleri keşfetme, araştırma yapma becerisini geliştirme ve merak duygusu uyarılarak öğrenme sağlama hedeflenmiştir. 11/F sınıfından 15 öğrenci ile 75. Yıl Cumhuriyet Müzesinde İnkılap Tarihi ve Atatürk-

çülük Dersinin ‘ Eğitim Alanında Yapılan İnkılaplar’konusu işlenmiştir. Atatürk’ün eğitime verdiği önemi ortaya koyan bir makale ile bu eğitim müzesi ilişkilendirilerek müze ortamında dönemin nesnelereyle ders işlenmiştir.

Grafik ve Fotoğraf Alanı Öğretmeni Münevver ARSLAN; 11D sınıfı öğrencileri ile Bilgisayar Destekli Grafik Tasarım dersi kapsamında Vakıf Eserleri Müzesi’ndeki halı ve kilimlerde kullanılan motifler kullanılarak, yeni formlar üretilmiş ve bilgisayar ortamında yüzey düzenleme çalışması yapılmıştır. “Motiflerin Dili” isimli çalışmanın amacı, sanat eğitimi gören lise öğrencilerine, Geleneksel El Sanatlarımızda kullanılan formları ders programları ile bağlantılı olarak, müze ortamında, müze ilkeleri boyutlarında, çoklu zekâ ve duygusal zekâ kuramları ışığında öğretebilmek, sanat eğitiminde müzelerin önemini vurgulamak; geçmiş ve gelecek arasında bağ kurmak ve kendi kültürüne duyarlı gençler yetiştirebilmektir. Grafik ve Fotoğraf Alanı öğretmenimiz Birsal UZ, 11/D sınıfı öğrencileri ile Bilgisayar Destekli Grafik Tasarım dersi kapsamında, P.T.T Pul Müzesi ve Vakıf Eserleri Müzesinde, sanat, sanat eğitimi, yaratıcılık, fotoğraf, broşür terimlerini kavrayabilmek için araştırma, inceleme ve bilgilenme amaçlı “Müze Tanıtım Broşürü Hazırlama” isimli proje çalışması yapılmıştır.

Giyim Üretim Teknolojisi Öğretmeni Seval GÜNGÜT; 12/ E sınıfı öğrencileri ile Model Geliştirme dersi kapsamında Olgunlaşma Enstitüsü Müzesi’nde, eskiden kullanılan modellerin günümüz kıyafetlerine modernize edilmesi çalışması, müzede silüet üzerinde uygulamalı olarak yapılmış ve öğrencilerin yaratıcılıklarının geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Giyim Üretim Teknolojisi Öğretmeni Emine ÖZDENKOŞ; Giysi Teknik Çizimleri dersi kapsamında Olgunlaşma Enstitüsü Müzesi’nde eski giysi ve el işleri, saray kültürü objeleri incelenmiş ve öğrencilerin yaratıcılıklarının geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Alanı Öğretmeni Nurhan GÜREL, Gazi Üniversitesi Somut Olmayan Kültür Miras Müzesi’nde 11/B Sınıfı öğrencileri ile Özel Eğitimde Program Dersi kapsamında; geleneksel el sanatları, sözlü gelenekler, Karagöz, ortaoyunu, geleneksel çocuk oyunları ve oyuncakları hakkında gözlem yapmış ve bilgi edinmişlerdir. Aynı öğrenci grubu ile Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Oyuncak Müzesi’nde; unutulmuş eski oyunlarımız, oyuncaklarımız hakkında bilgi edinilmiş, müzede drama etkinliği yapılmış; arkadaşının görme engelli olduğunu düşünerek, oyuncaklar görme engelli öğrenciye betimlenerek anlatılmıştır. Ayrıca müzede, El Sanatları alanı, özel eğitim 11. Sınıf zihinsel engelli öğrencileri ile yapılan etkinliklerle zihinsel engelli öğrencilerimiz, müzede kendilerini ifade edebilmenin verdiği güven ve duygusal doyumu yaşamışlardır. Yaratıcılığın gelişmesi için müze ziyaretlerinden sonra öğrenciler; hikâye yazma çalışmaları, ziyaret edilen müzede tutulan notlardan ve çekilen fotoğraflardan müzeyi tanıtan broşür, afiş tasarımları, pano ve sunum hazırlamışlardır.

El Sanatları Teknolojisi öğretmeni Ayşe KULLEP; Etnografya Müzesi, Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Vakıf Eserleri Müzesi gibi müzelerden yararlanarak desen ve

işleme teknikleri derslerinde; 'Şimdi Düşün Zamanı' 'Oğlumuz Sünnet Olacak' gibi konu başlıkları ile müze gezileri düzenlenerek, eski desenleri birebir kullanarak veya modernize ederek yenilikçi tasarımlar yapabilmek ve kültürel değerleri koruma bilincinin gelişmesini hedeflemişlerdir. El Sanatları Teknolojisi öğretmeni Sibel DOĞAN; Etnografya Müzesi'nde 10.Sınıf öğrencileri ile Geleneksel Sanatlar dersinde, Türk el sanatlarını inceleme; Temel Teknikler dersinde ise kilim ve halı desenlerini inceleyerek kilim ve halı desenleri tasarlamışlardır.

Sonuç olarak; Öğrenciler için yeni bir yerlere gitmek, yeni insanlarla tanışmak, bilgi toplamada yeni yaklaşımları denemek ve gerçek şeylerle karşılaşmak çok güdüleyici ve uyarıcı olabilmekte ve okulda edindikleri bilgileri bir bakış açısına yerleştirebilmektedir. Yaşam boyu eğitim sürecinde çok yönlü öğrenme ve yaşam alanları olarak müzelerin; yaşantılara dayalı etkin kullanımını içeren müze eğitimi, tarihî ve kültürel zenginlikleriyle Türkiye için yeni ve ihtiyaç duyulan bir alandır. Müzeleri eğitim amaçlı kullanabilmek alışkanlığı edinebilmek, bir müze ziyareti ile ilgili hazırlık süreçlerini kavrayabilmek, müzede sergilenen eserlere karşı ilgiyi, değer vermeyi ve onları koruma bilincini yaygınlaştırabilmek, farklı konu alanlarına yönelik müzeleri derslerde kullanarak, daha kalıcı ve anlamlı öğrenmeleri gerçekleştirebilmenin tüm ülkemizde yaygınlaşması temennimizdir.

“BİLECİK BELEDİYESİ YAŞAYAN ŞEHİR MÜZESİ İÇERİK YÖNETİMİ SANAT TARİHİ EĞİTİM VE DANIŞMANLIK TEKNİK DESTEĞİ PROJESİ”

Doç. Dr. Levent MERCİN
Dr. Rukiye DİLLİ

Proje Adı: “Bilecik Belediyesi Yaşayan Şehir Müzesi İçerik Yönetimi Sanat Tarihi Eğitim ve Danışmanlık Teknik Desteği”

Proje Sahibi: T.C. Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı (BEBKA),

Proje Başvuru Sahibi: Bilecik Belediye Başkanlığı, İhaleyi Alan Kurum: “Gena” Eğitim Danışmanlık

Proje No: TR41/16/TD/0040

Projenin Başlangıç Ve Bitiş Tarihleri: 19 Ekim/19 Kasım 2016.

Danışman/Eğitmen: Doç. Dr. Levent MERCİN, Dr. Rukiye DİLLİ ve Onur AYDIN

Proje Danışmanlığı/Eğitimin Yeri: Bilecik Belediyesi Yaşayan Şehir Müzesi ve Kültür Merkezi

Projede Verilen Eğitim Başlıkları: Müze görevlilerinin eğitimi ve müze sergileme, koruma, sürdürülebilirlik, bilgilendirme ve yönlendirme tasarımları.

Proje Danışmanlığının/eğitiminin planı (Ana ve alt başlıklar):

- Müze eğitiminin gerekliliği,
- Müze eğitimi ve süreci,
- Müze eğitimi materyal ve uygulamaları,
- Tasarım süreci ve özellikleri,
- Tasarım ilke ve elemanları,
- Müzede grafik tasarım ve örnekleri,
- Müzede yönlendirme ve bilgilendirme tasarımları,
- Müze-okul işbirliğinin önemi ve protokol hazırlama teknikleri,
- Müze tanımı ve türleri, işlevi, misyonu ve vizyonu,
- Müze personeli görev tanımları,
- Müze yönetmeliği,

- Müze organizasyon şeması,
- Müzede sanat tarihi kronolojisi,
- Müzede sanat tarihsel sergileme biçimleri,
- Müzede eser koruma (nem, onarım, ışık) konularında eğitim verilmiştir.

Ayrıca proje kapsamında "Bilecik Belediyesi Yaşayan Şehir Müzesi"'nin mevcut durumunun; sergileme tasarımı, bilgilendirme tasarımı, eğitim etkinlikleri ve mekânının nasıl oluşturulabileceği, müzede somut ve somut olmayan kültürel mirasın hangilerinin sergilenebileceği, müzede yer alacak satış reyonu, kafeterya, depo vb. mekânların nasıl ve nerede olması gerektiği gibi konular ele alınmış, değerlendirilmiş, rapor hazırlanmış ve öneriler geliştirilerek danışmanlık/egitim hizmeti verilmiştir. Söz konusu proje kapsamında gerçekleştirilen eğitimin detayı ve sonuç raporu aşağıdaki gibidir:

Bilecik "Yaşayan Şehir Müzesi" Danışmanlık/Eğitim Programı Değerlendirme ve Sonuç Raporu (12-16 Kasım 2016)

Danışmanlık/Eğitimin birinci safhasında, tarihli eğitim programında öncelikle ön anket yapılmıştır. Ön anket verilerine göre eğitime katılanların daha önce müze eğitimi ile ilgili olarak herhangi bir eğitime katılmadıkları ve yayın okumadıkları anlaşılmıştır. Ayrıca bu anket ile proje kapsamında verilecek eğitim sayesinde; müze eğitiminin gerekliliği, müze eğitiminin türleri, müze eğitim örnekleri, müze eğitiminin amaçları konusunda ne gibi bilgi edinebileceklerini umdukları saptanmıştır. Bu eğitime gelmeden önce müze eğitimi hakkında bilgilendirilip bilgilendirilmedikleri de belirlenmiştir.

Anket sonrasında ilk sunumu Dr. Dilli yapmıştır. Dilli, sunumunda müzenin tanımı, türleri, müzelerin işlevlerine değinmiş ve bu konuları müzelerin sürdürülebilirliği ile ilişkilendirmiştir. Sonrasında müzelerin misyonu, vizyonu; restorasyon, konservasyon; somut olmayan kültürel miras, yaşayan kültür hazinesi gibi kavramların anlamları açıklanmıştır. Ayrıca müzelerin yönetsel işleyişi, organizasyon şemasının nasıl olması gerektiği, müze yönetmeliğinin müzeler için önemi ve yönetmelik nasıl oluşturulur? konularına değinilmiştir. Uygulamalı olarak müze yönetmeliği yapılmaya çalışılmış ve müzede bulunması gereken dökümanlar "defterler" ve güvenlik önlemleri anlatılmıştır.

İkinci sunum Onur Aydın tarafından gerçekleştirilmiştir. Aydın, sanat tarihi kronolojisi ile ilgili bilgi vermiştir. Kent müzeleri ile ilgili örnekler üzerinde durulmuştur. Eserlerin bulunduğu ortam, kent müzesinde bulunan eserler örneklerle anlatılmış ve konu ile ilgili Osmaniye Kent Müzesi videosu izletilmiştir.

Doç. Dr. Mercin, müze eğitiminin önemi, yaşam boyu öğrenmede müzelerin rolünü anlatmış ve bunların örneklerini çalışma yapırları üzerinde göstermiştir. Mercin, kültür varlıklarının korunmasının ülkemiz açısından önemi üzerinde durmuş, örnek

◆ Levent Mercin / Rukiye Dilli

slâytlar üzerinden (hırpalanmış ya da yok olmuş eserler) ve ilgili belgesellerle de destekleyerek kültürel mirasın korunmasında müzelerin ve eğitiminin önemine vurgu yapmıştır. Ayrıca müze eğitiminde güdeleyici ve motive edici unsurlar anlatılmıştır. Müze eğitimi, müzecilik faaliyetleri ile ilgili çalışma yapıları, kitaplar ve bilgilendirme grafikleri de bu eğitim sürecinde üzerinde durulan konular arasında yer almıştır.

Danışmanlık/Eğitimin ikinci safhasında, Doç. Dr. Levent MERCİN, eğitime katılan görevlilere “müzedeki eğitim planı hazırlama” ile ilgili bir workshop çalışması yapmıştır. Daha önceden hazırlanmış bir form üzerinde açık uçlu soruların yer aldığı bir eğitim programında neler yapılabileceği konusunda katılımcıların görüşlerini almıştır. Bu çalışma ile bir gün önce yapılan müze eğitimi konusundaki eğitime katılanların akıllarında neler kaldığı ve müze eğitimi konusunda özgün düşüncelerinin olup olmadığı saptanmıştır. Sorular içerisinde gelen ziyaretçilere (hedef kitlelere uygun) neler kazandırılabilceği, müze öncesi, müze gezisi sırasında ve sonrasında neler yapılabileceği, eğitim için ne gibi malzemelerin kullanılabilceği, öğretilecek kelimeler, motivasyon soruları, hangi hikayelerin anlatılabilceği, işleniş ve eğitim sonrası nasıl bir değerlendirme yapılabileceği gibi maddeler irdelenmiştir.

Onur AYDIN, müzede eserler nasıl korunabilir başlığı altında metal, ahşap, plastik, bez, halı vb. özelliklerine sahip eserlerin korunma yöntemlerini anlatmıştır. Depolama sisteminin nasıl olabileceği ve nem ayarlarının nasıl yapılması gerektiği ve önemi hakkında bilgi vermiştir. Eğitimcilere kapılı mekânların nem ve sıcaklık ayarları ile ilgili şablon verilmiş ve ayrıca restorasyon ve konservasyon malzemeleri görseller eşliğinde tanıtılmıştır.

Doç. Dr. Levent MERCİN, müze-okul işbirliği eğitim protokolleri konu başlığı altında protokoller ne zaman, nerede, kim ile ve nasıl yapılması gerektiği konusunda bilgi vermiştir. Müzelerin sürdürülebilirliği açısından müze eğitim protokollerinin yapılmasının önemi anlatılmıştır. Müze protokollerinin bağlayıcı ve kapsamı konusunda bilgi verilmiştir. Müze-okul işbirliği programı örnekler üzerinden maddeler halinde anlatılmış ve protokol oluşturma süreci ve yasal bağlayıcılığı üzerinde durulmuştur. Protokol örnekleri gösterilmiş, protokol kapsamında uygulamaların nasıl işletilebileceği ile ilgili matbu evraklar üzerinde durulmuştur.

Dr. Rukiye Dilli, müzelerde sürdürülebilirlik konusuna değinmiştir. Müzelerin sürdürülebilirliği ile ilgili olarak özellikle kültürel mirasın nasıl korunması gerektiği konusu irdelenmiştir. Somut ve soyut kültürel mirasın korunması ve yaşatılması için kent müzelerinin önemli bir misyonu üstlendikleri belirtilmiştir. Özellikle önemli müzelerin sürdürülebilirlik konusunda yönetim organizasyonları oluşturdukları belirtilmiştir. Müzelerin her tür sosyal, ekonomik ve çevresel sürdürülebilirlik ile ilgili tedbirler alması gerektiği vurgulanmış; örneğin çevresel sürdürülebilirlik konusunda enerji tüketiminin azaltılması, ekolojik ürünlerin kullanılması, yalıtım yaptırılması vb. gibi unsurların, Bilecik Yaşayan Şehir Müzesi’nde sürdürülebilirlik için neler yapılabileceği konusunda fikirler geliştirilmiştir.

Onur AYDIN, Müzedeki eserlerin/ürünlerin sergilenmesi konusunda genel anlamda bilgiler verdi. Bilgileri sunum şeklinde gerçekleştirdi. Özeldde ise sanat tarihsel sergilemenin özellikleri üzerinde durdu. Sergilemede, ışık, ses, efekt, biçim, estetik, bütünlük, okunabilirlik algılanabilirlik vb. birçok konunun sergilemede çok etkili unsurlar olduğu ve bunların nasıl olması gerektiği örnekler üzerinde anlatıldı. Sergilemede eser veya ürün bütünlüğüne dikkat edilmesi gerektiği aktarıldı. Müzede sanat tarihine göre sergileme teknikleri örnek slâytlarla anlatıldı.

Danışmanlık/Eğitimin üçüncü safhasında, Doç. Dr. Levent MERCİN, tasarım nedir, tasarım süreci, bir tasarım yapmadan önce dikkat edilecek hususlar, tasarım ilke ve elemanlarını örnekler üzerinden göstermiş ve anlatmıştır. Modern müzecilik anlayışındaki sergileme biçimlerinde, öğrenmeyi destekleyecek ve motivasyonu arttıracak bilgilendirme ve yönlendirme tasarımı ile ilgili ulusal ve uluslar arası düzeydeki müzelerden örnekler gösterilerek olması gereken tasarım yaklaşımları anlatılmıştır. Ayrıca bu örneklerden hareketle Bilecik Belediyesi Yaşayan Şehir Müzesi'nde olması gereken tasarım yaklaşımının üzerinde durulmuş ve müze mekânında uygulamalı olarak öneriler geliştirilmiştir. Özellikle yenilikçilik, özgünlük, sergileme teknikleri çok detaylı biçimde görsel ve videolarla anlatılmıştır. Daha önceden başka müze ve ören yerleri için tasarlanmış tanıtım amaçlı tasarımlar gösterilerek, Bilecik Belediyesi Yaşayan Şehir Müzesi'nde neler yapılabileceğine ilişkin fikirleri geliştirilmiştir.

Tasarım eleman ve ilkelerinin anlatımının ardından müze yerleşim alanından başlayarak, çevre düzenlemesi, depolar, sergi alanları, kafeterya, müze girişi, müze birinci katı, müze ikinci katı, çok amaçlı salonlar, sergileme teknikleri, etiketleme yöntemleri vb. alanları eğitimciler ve öğretmenler eşliğinde tek tek gezilerek değerlendirme yapılmış ve önerilerde bulunulmuştur. Kapanış konuşmasının ardından eğitim süreci tamamlanmıştır.

Gerçekleştirilen eğitim, alınan dönütler, yapılan görüşmeler, gözlem ve incelemeler sonucunda aşağıdaki sonuçlar elde edilmiş ve buna yönelik öneriler geliştirilmiştir.

Sonuç ve Öneriler

- İnceleme sonucunda müzenin organizasyon şemasının, yönetmeliğinin, eğitim programının, evrak ve defterlerin olmadığı; müze girişinde, gelen ziyaretçilerin alış-veriş yapabileceği bir satış bölümü ile araç park yerlerine yer verilmediği anlaşılmıştır. Ayrıca özellikle bilgi verme, ilgiyi odaklama, öğrenmeyi güdüleme ve tanıtımda etkili olan modern sergileme anlayışının uygulanmadığı, müzede Bilecik yöresine ait olan ve kentin tanıtımında etkili olacağı düşünülen, değirmenlerin, tarihi Bilecik vadisinin ve tavan görünümünün yer almadığı saptanmıştır. Bunların yanısıra, teknolojik olanaklardan karekod, hologram, animasyon ve resim algılama yazılımları vb. dan yararlanılmadığı da belirlenmiştir. Müzenin kurumsal kimlik tasarımının yeterli olmadığı da belirlenen diğer bir konu olmuştur. Müzede görevli olan mevcut personelin müzecilik, müze eğitimi veya sanat tarihi konusunda eğitime ihtiyaç duydukları gözlemlenmiştir. Elde edilen bu verilere göre aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

◆ Levent Mercin / Rukiye Dilli

• Öncelikle müzenin organizasyon şemasının oluşturulması, bu kapsamda müze-
de görevlendirilecek personelin (müze müdürü, müze uzmanı, müze iç hizmetler şefi
vb.) istihdamının sağlanması,

• Müzenin bulunduğu yol güzergâhı üzerinde kavşak yapılarak, müzeye ulaşı-
mın ve giriş-çıkışın kolaylaştırılması,

• Müzenin amaç, kapsam, dayanak, işleyiş, görevlendirme, müze defterleri, gü-
venlik önlemleri gibi husuların kayıt altına alınması ve müzede görevlendirilecek kişi-
lerin sorumluluklarının belirlenmesi amacıyla müzenin yönetmeliğinin oluşturulması,

• Müze eğitim etkinliklerinin planlanması,

• Bilecik kenti ile ilgili belgeseller edinilmesi,

• Müzenin amblemindeki perspektif hatasının düzeltilmesi,

• Müzenin kurumsal kimlik tasarımlarının hazırlanması (Ayaklı pano, antetli ka-
ğıt, fatura, kartvizit, rollup, afiş, broşür, araç giydirme, eşantıyon ürün vb.).

• Müzede arkeolojik ürün veya eserlerin de bulundurulması,

• Müzede yer alan kültür varlıklarının her birinin profesyonelce, ölçekli ve her
yönden çekiminin yapılması, bilgilerinin girilerek envanter defterinin oluşturulması,

• Müzede görevlendirilecek personelin hem müzenin niteliğini arttırmak hem de
bireysel gelişlerini sağlamak amacıyla farklı ulusal ve uluslar arası müzeleri ziyaret
etmeleri, müzecilerle uzun süreli işbirliğine gitmeleri, laboratuvarları, depoları, müze
atölyelerini ziyaret etmeleri (Ülkemizde ödüllü müzeler vardır. Örneğin; Bursa kent
müzesi, Ankara arkeoloji müzesi, Çorum arkeoloji müzesi, Hatay arkeoloji müzesi,
Antep Zeugma müzesi, Şanlıurfa müzesi, Topkapı sarayı vb.) .

• Bilgilendirme tasarımları görsel, eğitsel, pedagojik ve kuramsal kimliği yansıta-
cak şekilde yeniden düzenlenmesi; örneğin kurumsal kimliğin yansıtılması: müzenin
logosundan başlayıp, müzenin içerisinde Bilecik'in sembollerinin özgün olanların bil-
gilendirme tasarımları üzerinde yansıtılması; başka kültürlerin sembollerinin yansıtıl-
maması (meander vb.),

• Müzede kullanılan sembollerin bazılarının yerel kültürü yansıtmadığından,
yerel kültürü tanıtan ve yaşatan sembollerin kullanılması,

• Müzenin niteliğini arttıracak ve geçmişi hakkında bilgi vereceği düşünüldüğün-
den, su değerini Bilecik'in kültürel bir değeri olması nedeni ile maketinin yapılması.

• İş yükünün ağırlığı nedeniyle müzecilik alanında branşlaşma ve sürdürülebilir-
lik anlamında müzenin gelişiminin sağlanması için, müzede görevli personel ile bele-
diye çalışanlarının görev ve sorumluluklarının netleştirilmesi;

• Müzede sürdürülebilirlik eğitim ve tanıtım faaliyetleri kapsamında, Bilecik şeh-
rine özgü uygulamaların seçilmesine özen gösterilmesi,

"Bilecik Belediyesi Yaşayan Şehir Müzesi İçerik Yönetimi Sanat Tarihi Eğitim ve Dan... ◆

- Müze yönetimi müzede sürdürülebilirlik kavramını yerine getirebilmesi amacıyla farklı kurum ve kuruluşlarla işbirliği protokolleri imzalanması,
- Müze kütüphanesinde müzenin konseptine, müzeciliğe, kültür ve sanata, müze eğitimine vb. ilgili kitap, katalog vb. yayınlara yer verilmesi, bu eserlerin yayınevlerinden veya üniversitelerden ücretsiz talep edilmesi,
- Bilecik'in ilçelerinde var olan kültürel değerlerin tespit edilmesi ve mümkünse bunların müzeye kazandırılması, eğer asılları kazandırılmıyorsa bu değerlerin imitasyonlarının yaptırılarak müzede bunlara yer verilmesi,
- Müzedeki eserlerin onarım ve bakım (restorasyon ve konservasyon) çalışmalarının alanın uzmanları tarafından yerine getirilmesi,
- Bilecik'te somut olmayan kültürel mirasın araştırılması, belgelenmesi ve müzede sergilenen izlenebilecek şekilde yer verilmesi,
- Müzenin logotipinin üç boyutlu biçiminin hazırlanması, ziyaretçilerin önünde fotoğraf çekebileceği bir forma dönüştürülerek müze girişinde değerlendirilmesi,
- Müze girişine rüzgârlık bölümü yapılması,
- Satış reyonunda değerlendirilmek üzere eşantyon ürünleri ve hediyelik eşyaların tasarlanması,
- Müze içerisinde modern müzecilik anlayışına uygun sergileme yöntem, teknik araç gereç ve donanımın sağlanması (kioks, hologram, animasyon vb.),
- Müzedeki eserlerin korunması için eser ve ürünlerin özelliklerine göre ısı, nem, ışık oranları ayarlanması ve gerekli ekipmanın sağlanması,
- Müzenin sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi için bir eğitim atölyesinin oluşturulması,
- Müzede yer alan eser ve ürünlerin sağlıklı şartlarda korunabilmesi için eserin türüne göre depolar oluşturulması (ahşap, metal, tekstil, cam vb.),
- Gelecek ziyaretçilerin dinlenebilmesi ve vakit geçirebilmeleri için kafeterya oluşturulması,
- Müzeye gelecek okul çağındaki çocukların motivasyonlarını attırmak, güdülemek amacıyla eğitim materyalleri (belgesel, çalışma yaprakları, animasyon, tıpkıbasım, oyun kartları, bilgilendirme tasarımları) hazırlanması,
- Müzenin tanınması ve marka özelliğinin ön plana çıkartılması amacıyla müzenin maskotunun oluşturulması,
- Müze ziyaretçilerinin araçlarına rahat yer bulmaları açısından, müze park alanlarını gösteren yönlendirme levhalarının tasarlanması ve yerleştirilmesi,

◆ Levent Mercin / Rukiye Dilli

- Müze kafeterya alanının müzenin sol tarafında yer alan sütunlu bölmenin müzenin silüetini bozmadan kapatılarak müze satış alanı ve kafeterya (müze cafe) olarak değerlendirilmesi,
- Şeyh Edibali türbesinin yer aldığı vadi, Orhan Gazi, Ertuğrul Gazi Camii, Bilecik evleri ve köy yapısı ya da mahallesi, aşhane, değirmenlerin yer aldığı bölümlerinin de içinde olduğu kültürel alanın orijinal durumlarına sadık kalarak maketinin yapılması; ayrıca bu maketin iç aydınlatma sistemi ile izleyicilerin bu ortamın gece görüntüsünü de görebilmesi için teknolojiyen yararlanması,
- Çevresel sürdürülebilirlik açısından müzenin uygun yerlerine güneş panellerinin yerleştirilmesi çevre dostu müze imajının geliştirilmesi,
- Müze deposu olarak inşa edilmiş bölümün içeride bulundurulacak eserler açısında yalıtımının yapılması, güvenlik önleminin alınması, nem ve ısı ayarlarının yapıldıktan sonra depo olarak kullanılabilir biçime dönüştürülmesi,
- Bilecik kültür mirası olarak Bilecik su değirmenlerinin de müze bahçesinde değerlendirilmesi amacı ile maketinin orijinal haline sadık kalınarak ve iklim şartlarına göre dayanıklı malzemeden yapılması,
- Bilecik saha çalışmalarının yapılarak, müze içerisinde örneğin özgün Bilecik tavan kaplamasının müze alanlarından birinde sergilenmesi,
- Yaşayan müze olarak yaşayan sokak fikrinin müzenin dışında bir alanda inşa edilmesi,
- Bilecik kültürel mirası olan Bilecik vitrayının müze içerisinde değerlendirilmesi,
- Müze sergi alanlarında vitrin aralarına serpiştirilmiş seramik küplerinin mutfak canlandırma alanında değerlendirilerek sergi alanlarının tasarım anlamında rahatlatılması,
- Geleneksel Almaşık duvar örgü tekniğinin müze içerisinde bir alanda kullanılarak gelecek nesillere aktarılması ve anlatılmasının sağlanması,
- Tasarımlarda geleneksel lefke taşının kullanabilmesi,
- Yöresel şerbetçi otu, çınar ağacı, söğüt gibi Bilecik'e özgü bitki çeşitlerinin müzede anlatılması ve değerlendirilmesi,
- Müzede sergilenen eserlerin önünde yer alan fotoblok üzerine basılmış kağıtların kaldırılarak onun yerine aharlı kağıda basılmış etiketlere yer verilmesi,
- Geçici sergilerin müzenin sürdürülebilirliği açısından önemli olduğundan müzede geçici sergileme bölümü oluşturulması,
- Osman Gazinin gördüğü rüya sergileme biçimlerinden biri olan hologram tekniği ile canlandırılması ve hikâyenin daha etkili hale getirilmesi,

- Müzenin bütününde yerel değerlerin anlatıldığı bilgilendirme tasarımları, tasarım ilke ve elemanlarına; kurumsal kimliği yansıtmasına, etkileyici ve özgün biçimde sunulmasına, illüstrasyonların ise geçmişî yansıtacak biçimde eskitme yani eski izlenimi verecek biçimde tasarlanmasına dikkat edilmesi,
- Osman Gazi soy ağacının çıkartılarak Osmanlı İmparatorluğunun oluşum ve genişleme sürecinin dijital olarak anlatıldığı bir mekân oluşturulması,
- Dış mekânda kullanılan mermer heykellerin müze bahçesindeki yeşil alanın içine yerleştirilmesi ve heykellerin altına ajur tekniği ile kesilmiş Bilecik mermerinin kullanıldığı kaidelerin üzerinde durmasının sağlanması; hatta gece de etkili olması için bu kaidelerin içine ışık sistemlerinin monte edilmesi,
- Bilecik'e özgü kültür varlığı kapsamındaki halı ve kilimlerin üzerindeki motiflerin araştırılması ve bunların tanıtıldığı bir ışıklı bilgilendirme tasarımı oluşturulması,
- Farklı sergileme tekniklerinin müze içerisinde değerlendirilmesi ve
- Müzenin Web sitesinin güncellenmesi gereklidir.

PERA MÜZESİ

Pera Müzesi Eğitim Programları

Pera Eğitim, çocuklar, gençler ve yetişkinler için yıl boyunca birbirinden renkli ve yaratıcı atölyeler sunuyor. Müze eğitimi çocukları, gençleri ve yetişkinleri sanata buluşturmak, bir müze bilinci oluşturmak, sanatı ulaşılabilir kılmak ve izleyiciyle sergilenen eserler arasında iletişim kurmak amacıyla yapılan çalışmaların tümünü kapsıyor. Yorum ve yaratıcılığa dayanan bu etkinliklerde, eserler üzerinde değerlendirmeler yapılırken yaratıcılık da destekleniyor. Uygulamalı çalışmalarla pekiştirilen atölyeler, müzeyi sosyal hayatın bir parçası kılmayı da amaçlıyor. Bu amaç doğrultusunda koleksiyon sergilerinin yanı sıra süreli sergilere yönelik de hazırlanan Pera Eğitim atölyeleri, **Pera Çocuk, Pera Genç, Pera +, Öğretmenler, Okul Grupları ve Pera Engelsiz** kategorilerinin altında birbirinden renkli ve yaratıcı etkinlikleri yıl boyunca sürdürüyor. Ayrıca, Pera Eğitim senelik programı kapsamında 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, Anneler Günü, Babalar Günü, 19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı, Yılbaşı, Yarı Yıl Tatili Eğitim Etkinlikleri, Yaz Dönemi Eğitim Etkinlikleri gibi farklı atölyeler de düzenliyor.

Pera Çocuk

Pera Müzesi koleksiyon ve süreli sergileri kapsamında farklı temalar üzerinden ya da sergide yer alan sanatçıların eserlerinden yola çıkarak tasarlanan bu atölyelerde çocuklar görerek, dokunarak, koklayarak, interaktif bir şekilde deneyimleyerek keşfediyor.

4-6 yaş gruplarındaki çocuklar; parafin, kolaj, kil, heykel, rölyef, papye maşe, kukla, portre, daldırma mum, soyut fotoğraf çalışmaları, atık malzemelerden enstrüman tasarımlarıyla yaratıcı çalışmalar gerçekleştiriyor.

7-12 yaş gruplarındaki çocuklar ise; stop-motion tekniğiyle video, linol baskı, kahveden kağıt tasarımı, dana derisi ile gölge oyunu figürleri, beden perküsyonu, 3 boyutlu yazıcı teknolojisi, dans, ytonğ beton taşından heykel gibi değişik malzeme ve tekniklerin kullanıldığı çalışmalarla öğretici ve eğlenceli bir sanat deneyimi yaşıyorlar.

Aynı zamanda yaratıcı drama yöntemlerini kullanarak çocukların rol yapma, doğaçlama ve oyunla, müzeyi yaşayan bir mekan olarak deneyimlemelerini sağlayan, müze bilinçlerini ve estetik becerilerini geliştirecek çalışmalar da yapılıyor.

Pera Genç

13-17 yaş grubuna yönelik düzenlenen keyifli atölyelerde gençler Pera Müzesi'nin koleksiyon ve süreli sergileri kapsamında felsefe, hukuk, müzik, edebiyat, fotoğrafçılık gibi farklı disiplinleri tanınmanın yanı sıra 3 boyutlu yazıcı teknolojisi, serigrafisi, seramik gibi teknikleri de tanıyor. Toplamda iki saat süren ve bir rehberli turun da eşlik ettiği atölyelerde genç sanatseverlere gelecekte seçebilecekleri meslekler hakkında ilham verilmesi hedefleniyor. Sanatın farklı akımlarına gönderme yapan, restorasyon, sergi kurulum süreci gibi müzeciliğe dair farklı süreçleri de inceleme imkanı sunan atölyelerde katılımcılar yaratıcı, eğlenceli ve interaktif bir deneyim yaşıyor.

Pera+

18+

18 yaş ve üzerindeki herkesin katılabildiği Pera+ atölyelerinde katılımcılar, farklı konularda uzmanlaşmış eğitimler eşliğinde Pera Müzesi'nin koleksiyon ve süreli sergilerini geziyor ve müzeyi felsefe, hukuk, müzik, edebiyat, fotoğrafçılık gibi farklı disiplinler ile birlikte deneyimliyor. Katılımcılara maket yapımı, portre fotoğrafçılığı eğitimi, Pinhole kamera, ahşap plak tasarımı, mini vazo tasarımı, bez çanta ve tişört baskı tasarımı, ahşapkarı sanatı, koku atölyesi, illüstrasyon ve çizgi roman tasarımı, sanal gerçeklik ve 3 boyutlu baskı, dans, kolektif yazı tekniği, linol baskı, teraryum, el yapımı defter, takı veya etiket tasarımı, geri dönüşümle dokuma gibi birçok farklı yöntemle uygulamalı atölyeler sunuluyor. Sanatın farklı akımlarına gönderme yapan atölyelerde katılımcılar ayrıca restorasyon, sergi kurulum süreci gibi müzeciliğe dair farklı süreçleri de inceleme imkanı buluyor.

60+

Pera Eğitim 60+ atölyeleriyle, katılımcılara sanatı zevkle, ilgiyle keşfetme olanağı tanıyarak onları müze ortamında sanatla buluşturuyor. Pera Eğitim ayrıca nesiller arası diyalogu geliştirme ve sanatı ulaşılabilir kılama ilkeleri kapsamında farklı yaş gruplarını bir araya getiren özel atölyeler de düzenliyor.

Pera Eğitim ve Alzheimer Vakfı iş birliğiyle ayda bir kez düzenlenen sanat buluşmalarında, Suna ve İnan Kıraç Vakfı koleksiyon sergileri ve süreli sergilerden seçilmiş sanat eserlerine odaklanan sergi turu ve atölyeler düzenleniyor.

Öğretmenlere Yönelik Atölyeler

Pera Eğitim koleksiyon sergileri kapsamında farklı branşlardaki öğretmen ve eğitimciler için sergi turu ve atölyeler düzenliyor.

Bu atölyelere katılan öğretmenler hem koleksiyon sergileriyle müzeyi yakından tanıyor; hem de kendi öğrencilerine de aktarabilecekleri deneyimler ediniyor. Atölyelerde öğretmen ve eğitimciler müzeyi öğrencileriyle nasıl daha etkili ve interaktif şekilde gezebileceklerine dair bilgiler de veriliyor.

Oryantalist Resim Koleksiyonu'ndan derlenen "Kesişen Dünyalar: Elçiler ve Ressamlar" sergisi kapsamında düzenlenen atölyede öğretmenler, çoğu gencin hayatının ayrılmaz bir parçası olan sosyal medyayı yakından tanıyarak öğrencileriyle daha güncel iletişim kurabilmenin yollarını keşfediyor. "Kahve Molası: Kütahya Çini ve Seramiklerinde Kahvenin Serüveni" koleksiyon sergisinde, Türk kahvesinin ritüellerinden hareketle sohbet kültürünü inceleyen katılımcılar bu kültürden ilhamla sözlü oyunlar oynuyor. Öğretmenler bu atölyeyle farklı nesiller ve farklı kişiliklerle iletişim kurmanın bambaşka, oyunlu yöntemleri üzerine düşünüyor ve deneyimlerini paylaşıyor. "Anadolu Ağırılık ve Ölçüleri" koleksiyon sergisi kapsamında düzenlenen atölyelerde

ise katılımcılar, gündelik yaşamdan ilhamla kendi kişisel “zaman-ölçerlerini” tasarlar-ken ölçülen zaman ile hissedilen zaman arasındaki farkı deneyimliyor. Öğretmenler bu atölyede insan hayatında çocukluktan olgunluğa bambaşka göreceli şekillere bürünen zaman kavramı üzerine düşünme ve bu kavramın ölçümünü sorgulama olanağı buluyor.

Okul Grupları

Pera Eğitim, Pera Müzesi’ndeki sergilere paralel, anaokulu, ilkokul, ortaokul ve lise öğrencilerine yönelik, yaratıcı ve eğlenceli eğitim programları düzenliyor. Ziyarete gelen gruplar bir buçuk saat süren etkinliklerde, rehber eşliğinde yapılan sergi turundan sonra, atölyede sergiye yönelik çalışmalar gerçekleştiriyorlar.

Örneğin; anaokulu grupları, Kahve Molası koleksiyon sergisini gezdikten sonra kil atölyesi çalışmasında çocuklar temel seramik yöntemlerini öğrenerek kil ve yardımcı seramik malzemeleri kullanıyor. İlkokul grupları ise; atölyede Anadolu Ağırlık ve Ölçüleri sergisi üzerine bir sunum ile karşılanıyor. Sergiyi rehber eşliğinde gezen çocuklara çalışma kâğıtları sergi salonunda veriliyor. Herkes beğendiği bir dönemden iki obje seçiyor ve çiziyorlar. Atölye çalışmasında ise çocuklar model hamuru ile çalışıyor ve sergi salonunda yapılan çizimlerden yola çıkarak hamurlarla kendi ağırlıklarını yaratıyorlar. Atölye sonunda hazırladıkları objeleri tartıyor, böylece araştırarak ve deneyerek ağırlık ve ölçüleri öğrenme fırsatı buluyorlar. Lise gruplarında da gençler, Osman Hamdi Bey’in olgunluk dönemi eseri “Kaplumbağa Terbiyecisi” adlı eserinden yola çıkarak, haber ve magazin gazeteleri hazırlıyor; sanat dergisi tasarlıyor; röportaj yapıyor. Yaratıcılık, haber, bilgi, hayal gücü, magazin, estetik, sanat, şekil, görsellik gibi kavramların tartışıldığı programda katılımcılar kendilerini ifade etme konusunda farklı teknikler öğreniyor.

Pera Engelsiz

Pera Eğitim “Pera Engelsiz” programları kapsamında işitme engellilere yönelik düzenlediği “İşaret Diliyle Rehberli Tur”lara ek olarak, zihinsel engellilere yönelik de bir eğitim programı sunuyor.

İşitme engelli ziyaretçilere yönelik, Dem Derneği’nin sosyal girişimi demgood-coffee iş birliğiyle, ayda bir kez düzenlenen ve bir buçuk saat süren «İşaret Diliyle Rehberli Tur»lara Suna ve İnan Kırış Vakfı koleksiyon sergilerini yetişkinler sağır bir rehber eşliğinde işaret diliyle ziyaret edebiliyor.

Zihinsel engellilerle yapılan atölyeler ise ilkokul, ortaokul ve lise yaş gruplarındaki özel eğitim alan katılımcılara yönelik gerçekleştiriliyor. Ziyarete gelen gruplar toplam bir buçuk saat süren etkinliklerde, rehber eşliğinde yapılan sergi turundan sonra, atölyede kil ile üç boyutlu çalışmalar, resim, kolaj ve tasarım gibi çalışmalar yapıyor. Bu atölyeler, bir yandan katılımcılara keyifli bir müze deneyimi sağlarken, diğer yandan da katılımcıların iletişim, problem çözme ve motor kabiliyetlerini geliştirerek, güven duygularını pekiştirmelerini amaçlıyor.

RAHMI M. KOÇ MÜZESİ'NDE EĞİTİM

Emine BAYAM*

1. Giriş

Çağdaş müzecilik anlayışı çerçevesinde üstlenmiş olduğu 'eğitim' misyonuna büyük önem veren Rahmi M. Koç Müzesi, 2002 yılından günümüze gelinceye dek bu konuda birçok önemli projeye imza atmış bulunmakta ve bunları halen sürdürmektedir.

Bildiri, temeli 2002'de VKV Koç Özel İlköğretim Okulu ile atılan "Müzedede Eğitim Programı"nın ortaya çıkışını, içeriğini ve yapılanların özetlendiği sonuç bölümünü içermektedir.

"Müzedede Eğitim Programı"nın içeriğinde; Eğitim Paketleri, Müzebüs, İl İçi ve İl Dışı Kardeş Okul, Görme Engellilerle İlgili Projelerimiz, Sergilerle İlgili Eğitsel Faaliyetler, Meslek Liseleri Atölye Eğitim Projesi, Hafta Sonu Eğitim Atölyeleri, Keşif Masası, Planetaryum, Fen ve Teknoloji Atölyesi, Renkli Matematik Dünyası: Eğlen + Öğren Bölümü, Matbaa Atölyesi, İklim Değişikliğinde Farkındalık Atölyesi, Enerji Atölyesi, Biyoloji Atölyesi: DNA ve Astronomi Atölyesi bulunmaktadır.

2. 'Müzedede Eğitim' Programının Ortaya Çıkışı

2002 senesinde Rahmi M. Koç Müzesi olarak müzelerin en önemli görevi olduğuna inandığımız eğitim konusunda önemli bir adım atmaya karar verdiğimizde müzemizde 'eğitim' diye nitelendirilebilecek sadece hafta sonları düzenlenen bazı faaliyetler vardı. Bunlar emekli bir deniz astsubayının düzenlediği gemici düğümleri atölyesi, emektar bir vatmanın Kadıköy-Moda tramvayı içinde anılarını ziyaretçilerle paylaşması ve emekli bir öğretmenimizin 'Dene-Öğren' bölümündeki temel fizik prensiplerini anlatan fen deneyleri konusunda büyüklere ve çocuklara yardımcı olmasıydı.

Ayrıca müzenin Tersane kısmında önemli bir bölümü gündelik yaşamda sık sık karşılaşılan çeşitli alet ve taşıtların çalışma prensiplerini gösteren, düğmelerine basıldığında çalışan 'Ne-Nasıl Çalışır Bölümü' ile yukarıda bahsi geçen fen deneylerinin yanı sıra arzu edenlerin içine girip inceleyebilecekleri otomobil ve uçakların yer aldığı 'Dene-Öğren Bölümü' bulunuyordu. Bunların dışında da müze genelinde düğmesine basılınca çalışan çeşitli özel sergi birimleri mevcuttu. Ancak müzedeki birbirinden ilginç binlerce objeden hiçbir şey anlayamadan müzeyi hızla gezip giden kalabalık öğrenci gruplarını görmek oldukça üzücüydü. Günümüzde teknoloji ürünleri, nasıl çalıştıkları konusunda hiçbir ipucu vermeyen 'kara kutular' gibiyken bu araçların ataları, çok daha basit ve şeffaf bir şekilde tasarlandıklarından bunları inceleyerek bu

* Eğitim Danışmanı, Rahmi M. Koç Müzesi, Hasköy cad., No:5, Beyoğlu / İSTANBUL, ebayam@rmk-museum.org.tr.

ürünlerin gelişimlerini anlamak mümkündür. Bu bağlamda da Türkiye'deki sanayi, ulaşım ve iletişim tarihine adanmış tek müze olan Rahmi M. Koç Müzesi koleksiyonu çok zengin bir kaynak teşkil etmekteydi.

Bu soruna bir çözüm getirmek üzere VKV Koç Özel İlköğretim Okulu ile birlikte 'Müzedede Eğitim Programı' başlatıldı.

3. Eğitim Paketleri

Bu program kapsamında ilk önce İlköğretim Okulları Müfredatı ile bağlantılı olarak 'İlköğretim Okulları Eğitim Paketi' hazırlandı. Bu paket ile 3., 4. ve 5. sınıf öğrencileri ile öğretmenlerinin müze koleksiyonumuzdan daha verimli olarak faydalanmaları ve öğrencilere sadece görerek veya okuyarak değil 'düşünerek' ve 'yaparak-yaşayarak' da öğrenecekleri bir imkan sunmak hedefleniyordu.

3.1. İlk - Ortaokul Eğitim Paketinin Hazırlanışı ve İçeriği

Paket hazırlanırken:

- Önce bu konuyla ilgili yurt dışında gerçekleştirilen benzer uygulamalar gözden geçirildi,
- Sonra ilköğretim okulları müfredatı incelendi,
- Müfredata uygun müze objeleri seçildi,
- Ardından okullar için hangi müze objesini, hangi derslerin hangi ünitesinde, hangi kazanımlarında inceleyebileceklerini gösteren bir tablo düzenlendi.

Paket üç bölüme ayrıldı ve kullanımı kolay olsun diye üç ayrı renkte hazırlandı:

1. Genel Bilgiler (Beyaz Sayfalar): Bu bölüme, öğretmenin müzeye gelmeden önce öğrencilerle paylaşması gereken müzecilik ve müze ziyaretleri ile ilgili temel bilgiler ve ziyareti planlaması için ona gerekecek detaylar ve yukarıda bahsi geçen tablo yerleştirildi,

2. Öğretmen Çalışma Kâğıtları (Sarı Sayfalar): Bu bölüme de müzenin koleksiyonunun her bir bölümü hakkında önce geçmişini anlatan genel bir bilgi ve bununla ilgili bir fotoğraf, ardından bu bölümden müfredata uygun olarak seçilmiş birkaç objeye ait tek tek hazırlanmış yine önce obje hakkında bilgi veren, ardından onunla ilgili öğrencilere yöneltebilecek soruları, cevapları ve etkinlikleri içeren kısımlar yerleştirildi.

3. Paketin son kısmına ise öğretmen çalışma kâğıtlarında yer alan ve öğrencilerin müzede, sınıfta ve evde yapabilecekleri etkinliklerin toplandığı Öğrenci Etkinlik Kitapçığı (Yeşil Sayfalar) yerleştirildi.

◆ Emine Bayam

3.2. Eğitim Paketinin Uygulamaya Konuluş Aşamaları

İlk önce VKV Koç Özel İlköğretim Okulu öğrencileri ile bir deneme çalışması yapıldı. Uygulama sonucu öğretmen ve öğrencilerden alınan geri bildirimler doğrultusunda paket geliştirildi.

Paketi okulların hizmetine sunabilmek için İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nden izin ve Valilikten gerekli onaylar alındı.

Alınan izin, onay ve okul müdürlerine hitaben hazırlanan ve paketi anlatan resmi yazı, İstanbul'daki tüm okullara faks yolu ile gönderilerek Eğitim Paketi'nin müzeden veya web sitesinden ücretsiz olarak temin edilebileceği duyuruldu.

Ayrıca İl Millî Eğitim Müdürlüğü, İlköğretim Müfettişleri, İlçe Millî Eğitim Müdürlükleri, Okul Müdürleri ve öğretmenler için müzede toplantılar düzenlenerek Eğitim Paketi, uygulamalı olarak tanıtıldı.

3.3. Eğitim Paketinin Günlük Uygulaması

Eğitim Paketi Projesi

Müzeye gelmek üzere randevu alan okulları her gün arayarak onlara Eğitim Paketini tanıtıyoruz. Eğer okullar ilgilenirse o sıralar işledikleri konularla bağlantılı olarak hangi objeleri inceleyebilecekleri konusunda onları bilgilendiriyoruz. Genelde okullara iki obje seçmelerini ve seçilen objelerle ilgili, öğretmenlerin öğrencilerine müzede yaptırmak istedikleri etkinlikleri müzeye gelmeden önce fotokopi olarak vermelerini

veya defterlerine yazdırmalarını öneriyoruz. Aynı zamanda müze ziyaretine toplam 2 - 2,5 saat, obje incelemeye ise obje başına 40-45 dakika ayırmalarını tavsiye ediyoruz.

3.4. Eğitim Paketi ile İlgili Gelişmeler

2004 yılında VKV Koç Özel İlköğretim Okulu Anasınıfı Bölümü ile 'Ana Sınıfı Eğitim Paketi' hazırlandı. Bu Pakette yaş grubu küçük olduğu için daha az obje seçimi yapıldı; ancak etkinliklerde daha fazla görsel kullanmaya ve daha fazla sanatsal etkinliğe yer vermeye özen gösterdik.

İlk uygulama VKV Koç Özel İlköğretim Okulu Anasınıfları, Kardeş Okulumuz Hasköy İlköğretim Okulu ve devlet okullarından birkaçının anasınıfı ile yapıldı. Alınan geri bildirimler sonucunda Paket geliştirildi ve 2005'te İl Millî Eğitim Müdürlüğünden alınan izin ve Valilikten alınan onayla uygulanmaya başlandı. Aynı yıl Ankara'da açılan Çengelhan Rahmi M. Koç Müzesi için de bir Eğitim Paketi hazırlandı ve gerekli prosedürler yerine getirilerek uygulamaya konuldu.

Eğitim Paketi Projesi

3.5. Eğitim Paketlerinin Geldiği Nokta

Bugüne kadar 2 218'i devlet, 1 622'si özel olmak üzere toplam 3 840 okulun ve 230 961 öğrencisi paketlerden faydalanmıştır.

4. Gezici Müze - Müzebüs

2002'de başlatılan 'Müzedeki Eğitim Programı'nın ikinci aşaması ise Müzebüs adını verdiğimiz Gezici Müze Projesidir.

◆ Emine Bayam

Bu projede, müzemizde sunulmakta olan müze eğitimi hizmetini; *maddi imkânsızlıklar, zaman bulamama veya uzaklık nedeniyle* müzemize gelemeyen il dışındaki ilköğretim okullarına götürülmesi hedeflenmiştir.

4.1. Projenin Amaçları:

1. Çağdaş anlamda müzeyi tanımlamak,
2. Müze eğitiminin temel ilkelerini kavratmak
3. Müze koleksiyonunu eğitim amaçlı kullanmak,
4. İlköğretim okullarının programlarındaki ünitelerle bağlantılı müze objelerinden faydalanarak müzeye gelemeyen okullara uygulamalı eğitim imkânı sağlamak,
5. Teknolojinin gelişim süreci hakkında öğrencileri bilgilendirmek,
6. Teknolojinin getirdiği sorunlarla mücadelede hepimize düşen görev ve sorumlulukları düşündürebilmektir.

4.2. Gezici Müze - Müzebüs Projesinin İçeriği

Proje; Müzebüs ziyareti öncesinde, sırasında ve sonrasında yapılacaklar olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır.

Önce Müzebüs'ün ziyaret edeceği okula, bu ziyaret ile ilgili ön bilgiler ve yapılması gereken hazırlıkları içeren bilgiler veriliyor.

Ziyaret sırasında, önce 'Nereden geldik? Niçin geldik?' sorularının cevapları açıklanıyor. Müzeler ve Rahmi M. Koç Müzesi ile ilgili genel bilgiler verildikten sonra bu proje için müze koleksiyonundan özel olarak seçilmiş olan ve Müzebüs personelinin yanlarında getirdikleri objelerden faydalanarak 'Neredeyim ve Seyahat', 'İletişim' ile 'Kuvvet ve Hareket' ünitelerinden seçilen bir tanesi karşılıklı etkileşime dayalı, çok sayıda etkinlik içeren iki saatlik bir derste işleniyor. Her okulda bir gün geçirilerek iki ayrı grupta ikişer saatten toplam dört saat eğitim yapılıyor.

Ziyaret sonrasında ise öğretmenler ve okul müdürü 'geri bildirim formu'nu, öğrenciler ise öğretmenleri ile 'görüş ve öneri formu'nu dolduruyorlar. Doldurulan formlar müzeye fakslandığı ve müzemiz tarafından değerlendiriliyor.

4.3. Müzebüs Projesini Hayata Geçirmek İçin İzlenilen Prosedür

Öncelikle İstanbul çevresindeki okullara gidebilmek için İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden onay alındı. Gidilen bölgelerde yakalanan başarı diğer illere de ulaşabilmeniz için Milli Eğitim Bakanlığına başvurularak onay almamızı sağladı.

Her yıl Haziran ayında gelen istekler doğrultusunda gelecek eğitim ve öğretim yılının programı hazırlanıyor, gidilmesi planlanan ilin İl Milli Eğitim Müdürlüğüne

resmi yazı yazılarak Müzebüs'ün ziyaret edebileceği okulların telefon ve adresleri isteniyor, daha sonra da bu okullarla irtibata geçilerek rota belirleniyor.

4.4. Müzebüs'ün Geldiği Nokta

Bugüne kadar Müzebüs, 80 il ve KKTC'yi de ziyaret ederek toplam **1 929 okulun 407 bin 382 öğrencisine** ulaşmıştır.

5. Kardeş Okul

Müzebüs'ün başladığı 2003 senesinde, zamanın İl Milli Eğitim Müdürü Sayın Ömer Balıbey'in tüm özel okullara önerdiği 'Bir Okulu Kardeş Okul Edinin' kampanyasına katkıda bulunmak amacıyla müzemizin semtinde bulunan maddi imkânsızlıklar içindeki 'Hasköy İlköğretim Okulu'nu Sayın Ömer Balıbey'in de izni ile 'Kardeş Okul' olarak seçtik. Bu okulda okuyan öğrencilere müzeden ücretsiz olarak bir laboratuvar gibi faydalanma imkânı sunuldu.

Öğretmenler; eğitim programlarını, sınıfın dışında farklı bir ortamda, okulda gördükleri konularıyla ilgili müze objelerinden ve müzenin kendilerine ayrılan farklı bölümlerinden faydalanarak uyguladılar. Şiir dinletilerini, çocuk şenliklerini, yıl sonu gösterilerini ve resim sergilerini müzemizde gerçekleştirdiler.

Öğrenciler, öğretmenlerinin yönlendirmeleriyle bireysel ve grup olarak pek çok projeye imza attılar. Müzeden yararlanarak hazırladıkları üç proje ile Milli Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı'nın düzenlemiş olduğu 'Bilimsel ve Sanatsal Araştırmayı Teşvik Projesine' katıldılar ve memnuniyetle belirtmek isteriz ki bu projelerden birisi ile ödül aldılar. Bu projeye başlarken "Milli Eğitim Programı'nda" yer alan aşağıdaki 7 davranışın geliştirilmesi hedeflenmiştir:

1. Araştırma ve inceleme alışkanlığı,
2. Okul, müze vb. yer kurallarına uyma alışkanlığı,
3. Grup içinde çalışma ve sorumluluk alma,
4. Bağımsız olarak iş yapabilme alışkanlığı,
5. Aldığı görevi yerine getirebilme başarısı,
6. Planlı ve düzenli çalışma alışkanlığı,
7. Yaratıcı düşüncüyü geliştirme alışkanlığı.

Okul idaresi ve öğretmenlerinin verdiği raporlar, müzeden eğitsel açıdan faydalanmanın öğrencilerin okuldaki başarısını olumlu etkilediğini ve yukarıda bahsi geçen davranışlar konusunda gelişme kaydettiklerini göstermiştir ki, bu da projenin hedefine ulaştığının kanıtıdır.

◆ Emine Bayam

6. Görme Engellilerle İlgili Olarak Düzenlenen Faaliyetler

Müzeden ve eğitim faaliyetlerinden engelli vatandaşların da faydalanmasına olanak sağlamak için 2004 senesinde 6 Nokta Körler Vakfı ile irtibata geçilerek bir çalışma başlatıldı. Her yıl 6 Nokta Körler Vakfı Rehabilitasyon Okulu, Görme Engelli İlkokul-Ortaokul ve Özel Eğitim Merkezleri öğrencileri müzenin nispeten sakin olduğu zamanlarda müzeye geliyorlar.

5'erli gruplar halinde kendileri için özel olarak hazırlanan rotada eğitici olduğu kadar eğlenceli de olan bir gezi yapıyorlar.

Görme Engelliler ile İlgili Düzenlenen Faaliyetler

Bu gezi esnasında; makinelerin ve motorların seslerini dinliyor, iki farklı otomobile dokunarak, binerek ve inceleyerek karşılaştırıyor, tramvay-uçak ve denizaltına biniyor, otomobil ve otobüsle müze içinde bir tur atıyor, cincir kullanma gibi farklı tecrübeler edinebiliyorlar.

7. Çengelhan Rahmi M. Koç Müzesi Eğitim Paketi:

2005'de başlatmış olduğumuz projemizdir. Diğer Eğitim Paketlerimizden farklı olarak bu pakette Etkinlik Plânları yer almaktadır. Bu plânlarla objeleri inceleyen öğretmenlere drama gibi farklı bir inceleme yöntemi de sunulmuştur.

8. Müzede Düzenlenen Sergilerle İlgili Eğitsel Faaliyetler

Sergilerle İlgili Eğitim Projesi

Müzede düzenlenen sergiler de eğitsel yönden ele alınarak onlarla ilgili çeşitli faaliyetler düzenlenmektedir.

Örneğin, 2006 senesinde düzenlenen 'Leonardo: Evrensel Deha' sergisinde 2-9 yaş arasındaki çocuklara 'Hem karada hem denizde hem de havada giden bir taşıt tasarlayın', 10-18 yaş grubuna 'Birkaç yüzyıl sonrasını ve oluşabilecek sorunları düşünüp bunlara çözüm getirecek geleceğin makinesini tasarlayın' ve Görme Engellilere de yine aynı konulu olmak üzere üç tasarım yarışması düzenlendi. 5700 tasarım katıldı. Değerlendirmelerden sonra konferans salonumuzda ödül töreni düzenlendi.

Ayrıca sergide okul gruplarını, Leonardo da Vinci ve serginin içeriği hakkında bilgilendirmek üzere görevlendirilen öğretmenlere kapsamlı ve uygulamalı bir eğitim verildi. Sergiyi gezen çocuklarla TEGV işbirliğinde atölye çalışmaları yapıldı.

Bunun yanı sıra Görme Engelliler için Braille Alfabeti ile oluşturulmuş etiketler sergi birimlerinin etiket standlarına monte edildi ve okullarında da incelemeleri için bu etiketler basılı olarak katalog halinde kendilerine verildi.

2014 yılının Ekim ayında açılan eğitici ve interaktif sergilerimizden biri de "İşte Güneş"tir. 20 adet deneyin yer aldığı sergide, Güneş olmadan hiçbir şeyin olamayacağı, güneş ışığının ve enerjisinin gelecek için teşkil ettiği önem vurgulanarak farkın-

◆ Emine Bayam

dalık oluşturulmuştur. Sergiyi ziyaret eden öğrenciler deneyleri yaptıktan sonra üç boyutlu olarak geleceğin enerji kentlerini tasarladılar.

2015 yılının Kasım ayında açılan 'Hayallerle Dolu Küçük Evler Sergisi'nde de çocuklarımız, sergiyi gezdikten sonra verilen materyallerle kendi bebek evlerini tasarladılar.

9. Rahmi M. Koç Müzesi Restorasyon Atölyeleri Eğitim Projesi

2006-2007 Eğitim ve Öğretim Yılı'nda, müzemizin "perde arkası"nı gençlere açma fikrinden yola çıkılarak hazırlanan bir projedir.

9.1. Projenin Amaçları

Lise, Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi ve Anadolu Teknik Liselerinde okuyan 15-18 yaş arasındaki gençlere:

- Rahmi M. Koç Müzesi Atölyelerinin görevini ve bu atölyelerde neler yapıldığını kavratmak,
- Gerçek çalışma ortamını göstermek,
- Müzeciliği benimsetmek, eski esere değer vermeyi ve koruma bilincini kazandırmak amaçlanmaktadır.

a. Projenin İçeriği

Atölye ziyaretinin başlangıcında; rehber öğretmen tarafından öğrenciler, Eğitim Atölyesi'ne alınıyor.

Burada Rahmi M. Koç Müzesi'ni ve Atölyelerini tanıtan, atölyelerde yapılanları kısaca açıklayan ve gezi ile ilgili önemli bilgiler veren bir powerpoint sunum yapılıyor.

Ziyaret için öğrenciler iki gruba ayrılıyor. Bir grup rehber öğretmen eşliğinde atölyeleri gezerken, diğer grup da Maket ve Restorasyon Atölyesi'nde yapılan çalışmalar hakkında görevliden bilgi alarak uygulamalı bir çalışmada yer alıyor.

Gezi bittikten sonra da yine Eğitim Atölyesi'nde toplanan öğrencilere özel olarak hazırlanmış bazı otomobil aksamı ve basit makine kesitleri ile ölçüm cihazlarını inceleme fırsatı sunuluyor.

b. Projenin Durumu

Sağladığı başarıdan dolayı İl Millî Eğitim Müdürlüğü tarafından protokol kapsamına alınan bu proje ücretsiz olarak devam etmektedir. Bugüne kadar 250 okulun 6 bin 289 öğrencisi atölye eğitimimizden yararlanmıştı.

10. Keşif Masası

Keşif Masası Projesi

2007' de, keşfetmenin dayanılmaz heyecanını yaşamak isteyen çocuklar ve büyükler için hafta sonları Keşif Masası Projesi'ni başlattık. Merak duygusunu canlı tutanlar Keşif Masası'nda sergilenen objelere korkmadan, çekinmeden dokunarak ve objeleri deneyerek daha kolay ve keyifle öğrenmenin mutluluğunu yaşıyorlar.

11. Hafta Sonu Eğitim Atölyesi Projesi

Hafta Sonu Eğitim Atölyeleri Projesi

◆ Emine Bayam

4 - 14 yaş grubunun sosyal, duygusal, zihinsel, bedensel, dil gelişimi ve becerilerine katkıda bulunmak, hayal güçlerini ve yaratıcılıklarını geliştirmek, yaparak-yaşayarak öğrenmelerine fırsat sunmak amacıyla 2009 yılında başlayan ve sürekli gelişen bir projedir. Proje kapsamında boyama, tasarım, mutfak, enerji, astronomi, heykel, kukla, drama, sinema, matematik, biyoloji, müzik vb. atölyelere katılan çocuklar; burada yeni arkadaşlar ediniyorlar, merak duygularını arttırıyorlar, araştırmaya-keşfetmeye yönelik uygulamalı çalışmalarda yer alıyorlar ve müzede keyifli ve verimli zaman geçirmenin tadına varıyorlar. Projenin başlangıcından bugüne kadar toplam 2 418 öğrenci atölyemize katılmıştır.

12. Fen ve Teknoloji Atölyesi Projesi

2009' da merak, araştırma, keşfetme ve inceleme tutkusunu canlı tutmak için hayata geçirilen bir atölyedir.

12.1 Projenin Amaçları

Fen ve Teknoloji atölyesinde deney ve gözlem yaparak öğrencilerin;

– Yaparak-yaşayarak öğrenebilme,

– Sebep-sonuç ilişkisi kurabilme,

– Yorumlama,

– Analiz ve sentez yapabilme gibi bilimsel yöntemlere yönlendirilmesi hedeflenmektedir.

Bu çalışma ile öğrenciler, fen ile teknoloji arasındaki ilişkiyi bütünleştirerek günlük hayatta karşılaştığı sorunlara fenden yararlanarak çözüm yolları arayışında bulunacaktır.

12.2. Projenin İçeriği

8.Sınıf Müfredat Programında yer alan Kuvvet ve Hareket ünitesinin Basit Makineler konusunu destekleyen bir içeriğe sahiptir. Atölyede bulunan "kaldıraç, palanga, eğik düzlem, dişli çarklar ve sürtünme kuvveti deneyleri öğrenciler tarafından eğitim uzmanımız eşliğinde yapılmaktadır. Gerekli anlatımlarda akıllı tahtadan yararlanılmaktadır. Böylece öğrenciler, edindikleri teorik bilgileri okul dışında uygulayabilme şansına sahip olabilmektedirler. Atölye çalışmasına saat başı en fazla 25 öğrenci katılabilmektedir.

12.3. Projenin Durumu

İstanbul İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinleri alınan projenin okullara duyurumunun yapılmasıyla devam eden atölyemize bugüne kadar 325 okulun 15 bin 911 öğrencisi katılmıştır.

13. Planetaryum (Keşif Küresi)

2009'da eğitim projelerimize kattığımız bir bölümdür. Evreni, sanal ortamda birebir yaşatan 40 kişi kapasiteli Keşif Küresi, gökbilimden sanata, iklim değişikliklerine, eğitimden teknolojiye kadar çok geniş bir çerçevede gösterimler sunmaktadır. Özel bir grafik bilgisayar ve projeksiyon cihazı ile ziyaretçilere; gökyüzünün gece hali, yıldızların ve Samanyolu'nun görüntüsü kürenin kubbesine yansıtılarak izletiliyor.

Özel film gösterimleri ile galaksilere, gezegenlere ve Ay'a doğru yolculuk yapan çocuklar, yaşadığımız gezegenin oluşum süreciyle volkanik patlamalarla yağmur ve nehirlerin oluşumuyla ilgili merak ettikleri pek çok sorunun cevabını öğreniyor, Einstein'ın zaman teleskobuyla diğer galaksilere yolculuk yapabilmenin mümkün olduğunu görüyor, Cassini - Huygens uzay aracıyla Güneş Sistemi'ni ve Saturn'ün Halkalarının gizemini keşfediyor, hatta ilk çağlara dönerek dinozorlara dokunabiliyorlar!

Bu güne kadar 1 278 okulun 56 bin 459 öğrencisi Keşif Küresinden yararlanmıştı.

14. Renkli Matematik Dünyası: Eğlen+Öğren

2010 yılının Aralık ayında açılan bu bölümde, 42 adet interaktif deney seti yer almaktadır. Bu deneyler ile matematik ve fen bilimlerini "anlaşılmaz, erişilmez" olmaktan çıkarıp "dokunulabilir, sevilebilir" kılmayı hedeflemekteyiz. Hazırlanan deney masalarında, çocuklar ve öğretmenler birlikte oyunlar oynuyor renkli ve eğlenceli cisimlere dokunarak, deney yapmanın keyfine varıyorlar.

Örüntüyü ve geometrik cisimleri anlatan yap-bozlar ve zeka oyunları ile göz yanılması, notaların oluşumunun, olasılık hesaplarının, düz-ters ve sonsuz görüntünün, harçsız-çivisiz köprü yapımının, Plato kanunlarının, Pisagor Teoreminin, hız ve hareketin, fonksiyon grafiklerinin, koni, elips, parabol ve doğrunun incelendiği deneyler, eğlenceyle öğrenmeyi bir arada sunarak çocukların "Matematiksel Düşünme"yi öğrenmelerine dolayısıyla da matematiği sevmelerine yardımcı olmaktadır.

Bölümümüzden bugüne kadar 1 603 okulun 77 bin 916 öğrencisi yararlanmıştı.

15. Matbaa Atölyesi:

Bu atölye çalışmasında öğrenciler eğitim uzmanı rehberliğinde tarihi bir yolculuğa çıkıyor. Eğitim sürecinde öğrencilere taş-kil tablet gibi yazı taşıyıcılarından zamanla geliştirilen grafik baskı teknikleri ile nihayet ofset baskı ve bilgisayar destekli baskı teknolojisine gelinceye kadar tüm sürecin ve matbaanın kültürel gelişime katkılarının öğretilmesi hedeflenmektedir.

16. Enerji Atölyesi

2012 yılında, eğitim projelerimize kattığımız bir bölümdür. Tüpraş'ın desteğiyle kurulan bu bölümde, içeriğinde video-grafik-bilgi panoları ve görsellerin yer aldığı büyük dokunulabilir bir ekran ve üzerinde canlandırma yapılan ham petrol rafine-

◆ Emine Bayam

ri maketi bulunmaktadır. Burada, eğitim uzmanı eşliğinde Dünyadaki Yenilenebilir ve Yenilenemez Enerji Kaynaklarının nasıl oluştuklarını, üretim süreçlerini, kullanım alanlarını ve çevreye olan etkilerini öğrenme imkânı sunulmaktadır.

2013 yılının Mayıs ayında hayata geçirilen bu projenin başlangıcından bu yana 92 okulun 4 028 öğrencisi ile çalışılmıştır.

Enerji Atölyesi

17. DNA- Biyoloji Atölyesi

Biyoloji Atölyesi- DNA

2013 yılında hayata geçirilen bir atölyedir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın Ortaokul-Fen ve Teknoloji Müfredatı kapsamında uygulanmaktadır. Öğrenciler, önce Keşif Küresi'nde "Vücudumuzun Şifresi: DNA" isimli filmi izlemekte sonra atölye çalışmasına katılmaktadırlar. Atölyede kendilerine ait DNA örneklerini oluşturarak bir kolye ucu içerisinde yıllarca saklama şansına sahip olmaktadır. Bu ilginç deneyle vücudumuzun temel yapı taşı DNA ile insan bilimi arasındaki bağı kavramaktadırlar.

Atölyemizden bu güne kadar 37 okulun 1 200 öğrencisine bu proje kapsamında eğitim verildi.

18. Astronomi Atölyesi

2014 yılında eğitim projelerimize kattığımız bir bölümdür. Bu bölümde öğrencilere; Büyük Patlama'dan günümüze uzanan süreçte; evrenin oluşumu, ilk yıldızlar, Galaksiler (Gökadalar), Güneş Sistemi, önemli keşifler ve uzay dünyasıyla ilgili bilgiler hem dev bir Sihirli Küre'den paylaşılan uzay görüntüleriyle hem de atölyedeki resimli panolardan yararlanarak eğitim uzmanlarımız eşliğinde verilmektedir-

Başlangıcından bugüne kadar 412 okulun 17 617 öğrencisi bu projeden yararlanmıştı.

19. Sonuç

Özetlemek gerekirse, 2002'de VKV Koç Özel İlköğretim Okulları ile temeli atılan 'Müzedeki Eğitim' programı kapsamında:

1. İlkokul-Ortaokul Eğitim Paketi-2002
2. Gezici Müze- Müzebüs-2003
3. İl İçi Kardeş Okul Projesi-2003
4. Müzemizde Açılan Sergilerle İlgili Projelerimiz-2004
5. Görme engellilerle ilgili projelerimiz-2004
6. Çengelhan Rahmi M. Koç Müzesi Eğitim Paketi-2005
7. Anasınıfı Eğitim Paketi-2005
8. Meslek Liseleri Atölye Eğitim Projesi-2007
9. Keşif Masası-2007
10. İl Dışı Kardeş Okul Projesi-2008
11. Planetaryum-Keşif Küresi-2009
12. Hafta Sonu Eğitim Atölyesi-2009
13. Fen ve Teknoloji Atölyesi-2009
14. Renkli Matematik Dünyası: Eğlen+Öğren-2010
15. Matbaa Atölyesi-2011

◆ **Emine Bayam**

16. İklim Değişikliğinde Farkındalık Atölyesi-2012

17. Enerji Atölyesi-2012

18. Biyoloji atölyesi: DNA-2013

19. Astronomi atölyesi-2014 projeleri hayata geçirilmiştir.

Bu projeler, gerekli izinler alınarak devam ettirilen düzenli olarak alınan geri bildirimler doğrultusunda yenilenen 'dinamik' projelerdir.

Özel Müzeler ve Eğitim konusuna değinilecek olunursa:

Son yıllarda Türkiye'de hem Özel Müzelerin sayıca artması hem de bu kurumlarda düzenlenen eğitim faaliyetlerinin yaygınlaşması memnuniyet vericidir. Ancak 'sürdürülebilirlik' her konuda olduğu gibi müzede eğitim konusunda da çok önemlidir.

Temennimiz; müzelerin, koleksiyonlarına uygun olarak okullara yönelik sürdürülebilir projeler üretmesi ve bunları uygulayarak öğrencilerin, eğlenirken öğrendiği, öğrenmekten keyif aldığı kültür merkezleri haline getirilmesidir.

OYUNCAK VE OYUN MÜZELERİNDE ÇOCUKLARA YÖNELİK EĞİTİMİN BOYUTLARI

Fethiye ERBAY*

İnsanlığın var oluşundan bugüne oyun nesnelerinin üretilmiş olması, yaşantımıza farkındalık kazandırmaktadır. Oyuncaklar çocuk döneminde deneysel olarak gelişimimize yardımcı olur. Oyuncaklar ve oyunlar var olan dünyamızı daha kolay algılamamızı kolaylaştırır. Oyuncakların çocuk gelişimindeki önemini ortaya çıkaran oyuncak müzeleri, çocukların algısal tanımlamalarına yardımcı olur, görsel hafızayı geliştirir. Oyuncaklar, yapıldığı dönemin sosyo-ekonomik, toplumsal, kültürel özelliklerini yansıtır.

Bu çalışmada Türkiye deki oyuncak müzelerinin kuruluşu değinerek, müzelerin eğitim işlevleri ve önemleri hakkında genel bilgilere yer verilecektir. Oyun ve oyuncak müzesi, geçmişle gelecek arasında köprü olarak, geçmişten bugüne yaşayan ve yaşatan müzeler olarak çocuk müzeleri arasında yer alırlar. Çok basit teknikte yapılan oyuncaklar ile sanayi gelişiminin yarattığı farklı yaş ve cinsiyette üretilen oyuncak tasarımları; toplumsal algı ve çocuk gelişiminin tarihsel boyutunu da bizlere sergilerler. Hedef kitlesinin çocuklar ve onların ailelerinin; yetişkinlerin oluşturduğu oyuncak müzeleri; çocukların gelişimini oyuncaklar üzerinden kurgulayan müzelerdir. Tematik ve interaktif geçici ve sürekli sergiler düzenleyen oyuncak müzeleri kuruluş amaçlarına uygun eğitim etkinlikleri sunarlar.

Oyuncak müzelerinin hedef kitlesi olan çocuk ziyaretçiler üzerinde eğitsel önemi büyüktür. Yetişkinlere çocukluk hatıralarının hatırlatıldığı oyuncak müzeleri; ziyaretçilerine daha akılda kalıcı öğrenme yöntemleri sunarlar. Çocuklar oyuncak müzelerinde; oyuncak aracılığı ile sanayi tarihi, kültür tarihi, eğitim alanında değişimin izlerini görür. Çocukların sosyal, duygusal, zihinsel, bedensel gelişim ve iletişim becerilerine katkıda bulunur, hayal güçlerini ve yaratıcılıklarını geliştirir.

Oyuncak müzelerinde oyuncakların üretildiği dönemlere ya da üretilen maddelerin özelliklerine göre sınıflandırılarak sergilenir. Geleneksel, antik, fabrikasyon, endüstriyel ve dijital oyuncaklar olarak sınıflandırılan çeşitli sergiler bu müzelerde yer alır. Bazı oyuncak müzelerinde ise tahta, metal, teneke, kağıt, plastik, bez, porselen, yumuşak, pelüş ve karışık malzemeden yapılmış oyuncaklar olarak özelliklerine göre sergilenir. Yerli, yabancı ülkelerde üretilen oyuncaklarda farklı temalandırılır. Birden

* Prof. Dr.; İstanbul Üniversitesi Müzecilik Bölüm Başkanı, Müze Yönetimi Bilim Dalı Başkanı, Kültürel Miras Alanlarının Yönetimi Anabilim Dalı Başkanı. erbayf@boun.edu.tr

fazla teknikte üretilmiş oyuncaklar, birden fazla kurgusal tema içinde, oyuncakların üretim ve kullanım hikayelerine göre sergilenir. Oyuncak müzeleri, çocukların görsel hafızayı geliştiren birden fazla malzemeyi bir arada sunar. Aynı zamanda inovasyon çalışmalarına destek yaratan müzeler olarak yaratıcı eğitim ve öğretimi desteklerler.

Resim 1- Antalya Oyuncak Müzesi

Resim 2- Antalya Oyuncak Müzesi

Oyuncak müzelerinin eğitim atölyelerinde gerçekleştirilen eğitsel ve yaratıcı çalışmalar, çocukların kişisel gelişimini destekler. Maket, kostüm yapımının yer verildiği müze tasarım atölyelerinde çocukların el ve motor davranışlarının geliştirilmesi hedeflenir. Kendi tasarım ve maketlerini yapan çocukların yaratıcılıkları gelişmektedir.

Resim, seramik, film, fotoğraf, basit eser onarımları, arkeolojik kazı çalışmalarının yürütüldüğü çocuk atölyelerinde çocukların sanatsal yetilerinin geliştirilmesi hedeflenir.

◆ Fethiye Erbay

Plastik sanatlar çalışmalarına yönelik müze eğitim atölyelerinde; farklı malzemeyi kullanma ve tanıma fırsatı bulurlar. Bu atölyelerde çocuklar, inovasyon ve yaratıcılıklarını geliştirici yeni tasarımla dönüştürülen üretimler ortaya koyarlar. Drama, hayal kurma ile gelecek düşlerini şekillendirecek deneyimler kazanır. Tiyatral uygulamalar ile çocuklar kendi beden dilini tanıma imkanı bulurlar.

Beden dilinin kullanılması ve geliştirilmesini hedefleyen tiyatro atölyelerinde, çocuklar hem eğlenmekte, hem de yaratıcılıkları gelişmektedir. Sanat atölyelerinde çocuklar motor davranışlarını geliştirirken, birlikte ortak çalışmalar üretirler. Çocuk dizileri çizgi film kahramanları, Pinokyo, Nasretin Hoca, Denizkızı, Pamuk Prenses, Kırmızı Başlıklı Kız, Hacivatla Karagöz gibi masal kahramanları çeşitli canlandırmalar ile yeniden anlam kazanır. Çocuklarda soyut değerler, masal kahramanlarının canlandırılması ile görsel hafızayı ve duygusal zekayı geliştirmektedir.

Ülkemizdeki oyuncak müzelerinin temel işlevi değişen toplumsal yapı içinde kaybolmakta olan oyuncakları ve tasarımlarını korumak, yeni tasarımlara yardımcı olmaktır.

Türkiye'nin ilk oyuncak müzesi 1990 yılında Prof. Dr. Bekir Onur tarafından açılan **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Oyuncak Müzesi**'dir. Ülkemizin çeşitli arkeoloji müzelerinde sergilenen antik oyuncakların kopyalarından oluşan 1500 ün üzerinde oyuncakın sergilenmesi açısından da müze önemlidir. Müze tarafından düzenlenen Oyun Oyuncak Şenliği etkinlikleri çocuklara oyuncak tasarlayacak yeni deneyimler kazandırırken, aynı zamanda geleneksel oyunları tanıma ve oynama fırsatı sunar. Oyuncak bebek yapım atölyesinden, anlatı tiyatrosuna, origami yapım atölyesinden parmak kukla atölyesine kadar çok sayıda eğitsel etkinlik çocuklarla gerçekleştirilir.

2005 yılında Sunay Akın tarafından açılan **İstanbul Oyuncak Müzesi** ise özgün örnekleri ile ülkemizdeki ilkler arasındadır. Çocuklara yönelik düzenlediği farklı atölye çalışmaları açısından diğer oyuncak müzelerinden ayrılır. Müzede Dedio yaratıcı eller atölyesi, oyuncak ev tasarım atölyesi, pinokyo tasarım atölyesi, dinazor atölyesi, minyatür mobilyalar tasarım atölyesi, taş devri oyuncakları atölyesi, seramik atölyesi, ebru atölyesi çocuklara farklı el becerilerini geliştirmeyi hedeflemektedir. Bez bebek yapım atölyesi, tahta oyuncak boyama atölyesi, model uçak yapım atölyesinde yaratıcılığı geliştiren tasarım çalışmalarına yer verir.

Resim 2- İstanbul Oyuncak Müzesi

Resim 3- İstanbul Oyuncak Müzesi

Sihirli oyuncaklar yaratıcı drama atölyesi, hayalbaz oyun atölyesi, çocuklarla kukla atölyesi, ibiş ve arkadaşlarının maceraları kukla tiyatrosu, salıncak gölge oyunu, evvel zaman içinde tiyatro oyunları ve tek kişilik müzikli çocuk oyunları, çocuklara yönelik bedensel farklılıkları keşfedecekleri atölye çalışmalarıdır. Bu müze atölyelerinde çevresel algıları ve fiziksel farklılıkları geliştirecek, kendilerini keşfedecekleri eğitim ve öğretim imkanları sunulmaktadır. Müze çeşitli eğitim etkinliklerinin gerçekleştirildiği etkinlik salonlarında çok amaçlı çalışmalar gerçekleştirmektedir.

◆ Fethiye Erbay

2012 yılında İstanbul Oyuncak Müzesi, tarafından gerçekleştirilen ve dünyada bir ilk olan **TOYCO-2012** İstanbul Avrupa Oyuncak ve Çocuk Müzeleri Birliği buluşması, ilk kez Türkiye’de gerçekleştirilmiştir. İstanbul Oyuncak Müzesi dünyada çocuk ve oyuncak müzeleri birliği kurulması konusunda öncü olmuş, İstanbul’a *Oyuncak Müzelerinin Başkenti* ünvanını kazandırmıştır. İstanbul Oyuncak Müzesi ülkemizdeki diğer oyuncak müzelerinin de açılmasına örnek oluşturmuştur

2010 yılında açılan **Ümran Baradan Oyun ve Oyuncak Müzesi** İzmir Konak Belediyesi tarafından işletilmektedir. Müze de Ümran Baradan tarafından bağışlanmış oyuncaklar sergilenmektedir. Müzede çeşitli sergi etkinlikleri eğitim etkinlikleri ve gösteriler düzenlenmektedir. Karagöz ile Hacivat Gölge Oyunu, Masal saati gibi gösteriler yer almaktadır. Müze bahçesinde Şirinler, Tom ve Jerry, Micky Mouse, Twitty, Buggs Buny, Kelolan, Pinokyo ile Nasrettin Hoca gibi kurgusal kahramanların heykelleri sergilenmektedir. Kukla tiyatrosu ve atölye çalışmaları çocuklara eğlenceli ve öğretici zaman geçirmeleri için etkinlikler düzenlenmektedir. Konak Belediyesi tarafından her yıl geleneksel olarak düzenlenen Yazarlar Çocuklarla Buluşuyor etkinlikleri çocuklarla yazarları bir araya getirip, yaratıcı yazarlık konularında eğitim verilmektedir.

1990 yılında Arkeolog **Musa Baran Oyun ve Oyuncak Müzesi** köy meydanındaki evini müzeye dönüştürmesi ile açılmıştır. Efes ve Milet Müze Müdürü Arkeolog Musa Baran oyunun yaşamın her alanında ve anında kişisel gelişimi etkilediği, güzelleştirdiği anlayışı ile müze çalışmalarını sürdürmüştür. Müzede köyle, ailesiyle ilgili oyuncaklar, hatıralar, kitaplar var. Uçurmadan sapana, kargıdan yapılmış silahlardan telden yapılmış arabalara kadar çok çeşitli oyuncaklar toplamıştır. Bu oyuncakların çoğunu da kendi elleriyle üretmiştir.a Ağaçları oyarak yaptığı oyuncaklar cam rafların içinde sergilenmektedir. Bu müzede kendi ürettiği oyuncakları sergilemesi açısından diğer oyuncak müzelerinden ayrı öneme sahiptir. Müze ve gelişim atölyesi, yoga, reiki, resim, tiyatro kursları ile köyün kültürel ve sanatsal gelişimine de destek verilmektedir.

Antalya Oyuncak Müzesi; 2011 yılında Antalya Kaleiçi’nde açılmıştır. Antalya Büyükşehir Belediyesi tarafından işletilen bir müzedir. Müze İstanbul Oyuncak Müzesi’nin sahibi yazar Sunay Akın’ın danışmanlığında çalışmalarını sürdürmektedir. Müzede 1860’lı yıllardan günümüze kadar uzanan döneme ait 3.000 den fazla oyuncak sergilenmektedir. Özel tasarımlı vitrinlerde oyuncaklar bütünleşen görsel anlatıma dönüşmektedir. Oyuncakların sunumu ve sergilemesi çocukların algısal gelişimi açısından önemlidir.2011 yılında çocukların eğitimi için atölye çalışmalarına başlanmıştır.

Müze kendini sürekli yenileyerek çocuklara ve kadınlara yönelik atölye çalışmaları, sergiler ve seminerler düzenleyerek kültür ve eğitim merkezi şeklinde çalışmalarını sürdürmektedir. Müze binasının yanında ayrı bir etüt merkezin de eğitim çalışmaları sürmektedir. Ayrıca Açık hava etkinlikleri için500 kişilik bir anfi tiyatrodada gösteriler gerçekleştirilmektedir.

Resim 4- Antalya Oyuncak Müzesi;

Resim 5- Antalya Oyuncak Müzesi;

Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi; Gaziantep Büyükşehir Belediyesi tarafından Bey Mahallesi'nde tarihî bir Antep evinde açılmıştır. Bina, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi tarafından kamulaştırılmış, 2011 yılında restorasyonu tamamlanmış, 2013 yılında ziyarete açılmıştır. Tek avlulu, 3 katlı müze binası; 2 katlı mağarası ile ender müze evi örneklerindedir. Müzede, 1700-1990 yıllarına ait el ve fabrika yapımı 573 adet oyuncak sergilenmektedir. Müzenin, giriş katında 4, orta katında 3, çatı katında 1 ve 2 katlı mağarada 1 olmak üzere toplamda 9 ayrı temalı bölüm bulunmaktadır. İlk kattaki odalarda Türk Oyuncakları, Sinema Odası, Mutfak ve Sosyal Yaşam bölümleri bulunmaktadır. Sinema Odası, sinema, tiyatro, çizgi film ve masal kahramanlarının

◆ Fethiye Erbay

oyuncaklarının bulunduğu bölümdür. Pinokyo, Pamuk Prenses ve 7 Cüceler, Mickey Mouse, Hayalet Avcıları, Shekspare Sahnesi, Taş Devri, Charlie Chaplin ve Laterna Magica gibi oyuncaklar sergilenmektedir. Bu bölümlerin dışında, müzenin avlusunda, çocuklar için Oyuncak Atölyeleri ve çeşitli eğitim etkinliklerinin düzenlendiği bölüm bulunmaktadır. Geçmişten günümüze ulaşan çocuk yaşam kültürünün korunması ve yaşatılması, gelecek nesillere aktarılması amacı ile çalışılmaktadır.

Düştepe Oyun Müzesi; Ataşehir Belediyesi, Mimar Sinan Parkı'nda 60 bin metrekarelik park içinde tek katlı ahşap bir binada 2015 yılında açılmıştır. Müzede bulunan oyun ve oyuncakların tarihi 1800'lerin başına kadar uzanır. 20'yi aşkın ülkeden ve yaklaşık 150 koleksiyonerden toplanan oyuncaklar sergilenmektedir. Düştepe Oyun Müzesi'nde çocuk oyunlarının yer aldığı; 150 yıllık satranç takımı, Viktorya Dönemi'nin küp oyunları, 100 yıllık ilk taş ev inşa oyunu, ilk uzay oyunlarına kadar çeşitli oyunlar bulunmaktadır. Oyun kültürünü geliştiren çizgi roman, edebiyat, sinema ve televizyon dünyasının kahramanları da müze sergisinde yer alır. Müzede çocuklar bowling, satranç ve mini golf oynayarak çeşitli etkinliklere katılarak, deneyimler geliştirirler

Resim 67 -Düştepe Oyuncak Müzesi; <http://www.atasehir.bel.tr/haber/dustepe-oyun-muzesi-acildi>

Son yıllarda oyuncak müzeleri; toplumsal ve teknolojik değişim içinde kaybolmakta olan oyuncakları koruyarak, geleceğe aktarımı sağlayan müzeler olarak gittikçe önemleri ve çeşitleri artmaktadır. Oyuncak müzeleri çocuk ziyaretçilerine tarih bilincinin kazandırmanın yanında bilim ve araştırmayı sevdirir. Oyuncak müzelerinde sergilenen çeşitli oyuncaklar ve oyunlar çocukların yaşamsal değişimi keşfetmelerini sağlar. Çocuğun gelişim ve öğrenimi müze ortamında çok yönlü sosyal ve kültürel çevreler içinde gelişir. Çocuklara ve yetişkinlere yönelik atölye, gezici sergi, rehberli gezi, festival, yarışma, tiyatro gösterisi vb. gibi etkinliklerin düzenlenmesi çocukların çevresel iletişimini artırır. Oyunağın ve oyunun çocuk gelişimindeki önemini ortaya koyan bu müzeler teknolojinin değişmesi ile değişim göstermektedir. Ülkemizde Dünyanın farklı dillerinde, lehçelerinde basılmış Küçük Prens kitaplarının biriktirilmesine, tanıtımına, korunmasına ve sergilenmesine olanak sağlayacak “Küçük Prens Müzesi”nin kurulması çalışmaları sürmektedir.

Dünya da 200 ün üzerinde hizmet veren oyuncak ve oyun müzeleri, çeşitleri toplumsal yapıya endekli teknoloji destekli boyutlarda değişmektedir. dijital oyuncaklar sanal ve internet ortamına taşınmıştır. Bu değişim ister istemez klasik oyuncak müzelerini de değiştirmektedir. Özellikle dijital teknoloji ve sanal gerçeklik bu müzeleri tasarımlarını etkilemektedir. İnteraktif, dijital eğlence iletişim araçları çeşitli yeni oyuncak müzeleri yaratmaktadır. Bilgisayar teknolojisinin gelişimi ile oyunların ve oyuncakların işlevleri değişmekte, interaktif sunumlu oyunlar, sanal oyuncaklar çocukların daha çok ilgisini çekmesi açısından dijital oyuncaklar öne çıkmaktadır. **Met-Kids Dijital Hikaye** Gösterimi Laboratuvarı buna örnektir. Müzede çocuklar eserleri keşfederken orijinal hikayeleri için ilham veren kahramanları, çok uçlu aksiyon dolu maceralar yaşatmaları eğitim ve öğretimi eğlence ile buluşturmaktadır..^{htt}

Berlin Bilgisayar Oyunu Müzesi (Computerspielemuseum) interaktif dijital eğlence iletişim araçlarını sergilendiği müze olarak, çocuklar kadar yetişkinlerinde vazgeçemediği müzeler arasında yer almaktadır. Avrupa'nın en büyük bilgisayar oyunları, konsolları ve dergi koleksiyonuna sahiptir. 1972 yılında çıkan ilk ev video oyun konsolu «Odyssey», ilk oyun bilgisayarı Commodore C 64 ve ilk seri üretilmiş oyun bilgisayar otomatu “Computer Space” sergide yer alır. 1997 yılından bu yana birçok uluslararası sergi düzenlenmiştir. 2011 yılında Bilgisayar Oyunları. Bir İletişim Aracının Evrimi” sergisi açılmıştır. Sergi, son 50 yıl içinde bilgisayar oyununun gelişimini sergiler. Bilgisayar Oyunu Müzesi'nde 300 sergi parçası gösterilmekte olup, 35 oyunu ziyaretçiler deneyebilir olması müze ziyaretçi kapasitesini artırmıştır. Müze ziyaretçi kapasitesini artırsa da bazı eğitimciler bu dijital teknoloji ile donanmış oyuncak müzelerinin açılmasına şüphe ile yaklaşmaktadır. Bilgisayar oyunlarının gerçeklik algısını ve sosyal iletişimi değiştirdiğini ve hangi yaratıcı potansiyelin ve de sanal dünyanın riskleri taşıdığı eğitimcilerin tartışma konular arasındadır. Buna karşılık, oyunlardaki uygulamalar da donanım yeniliklerini ve oyuncakları daha da değiştiren ivme sağlamaktadır.

◆ Fethiye Erbay

Resim 8-9 - Berlin Bilgisayar Oyunu Müzesi <http://www.museumsportal-berlin.de/tr/muzeler/computerspielmuseum/>

Sonuç olarak oyuncak müzeleri çocuk ziyaretçilere yönelik özgün tasarımları ile çocukların kendilerini ifade etme yetilerinin de geliştirmektedir. Bu müzelerde çocuklar kendi yaş gruplarıyla engelsiz, aktarımsız iletişim kurarlar. Oyuncak müzeleri çocuk ziyaretçileri yanında onlarla birlikte müzeye gelen aile bireylerini de etkinliklere dahil ederek, çocukları ile birlikte paylaşımında bulunma imkanı yaratılmaktadır. Ayrıca yetişkinlerinde keyifli zaman geçirdikleri oyuncak müzeleri; çok sayıda araştırmacıya

da ilham veren mekanlar olarak çok sayıda ziyaretçi tarafından tercih edilmektedir. Yetişkinlere bu müzelerde geçmişe duydukları özlemlerini, çocukluk hayallerini ve oyun oynama isteklerini gerçekleştirerek, farklı deneyimlerde bulunmaktadır

Günümüzde oyuncak müzeleri klasik anlayışın dışına taşıyacak, 3boyutlu teknik ile yaratılan yeni oyuncaklar, yapay zeka, yeni yazılımlar müzelerin eğitim etkinliklerini, sergileme tekniklerini de değiştirmektedir. Dijital oyunlar gelecekte oyuncak müzelerini daha da farklı boyuta taşıyacaktır. Dokunmatik ekranların, robotların, hologramların yer aldığı müzecilik sistemi; oyun ve oyuncak müzelerinde değişim yaratacaktır. Bu değişim eğitim ve öğretim modellerine yeni deneyimler ekleyecektir.

KAYNAKLAR

1. Bekir Onur; Oyuncaklı Dünya, Dost Kitapevi Yayını, Ankara, 2002
2. Bekir Onur; Oyunlar ve Oyuncaklar Oyunun ve Oyuncanın Kültürel Tarihi; Kalem Kitap Yayını, Ankara, 2016
3. Fethiye Erbay; **Müze Yönetimini Kurumlaştırma Çabası (1984 - 2009)**, Mimarlık Vakfı Enstitüsü Yayını, İstanbul, 2009
4. Fethiye Erbay; **Türkiyede Oyuncak Müzeleri ve Müzelerde Çocuklara Yönelik Çalışmalar**; Oyuncak ve Çocuk Müzeleri Sempozyumu; Avrupa Oyuncak ve Çocuk Müzeleri Birliği'ne (TOYCO), Caddebostan Kültür Merkezi; İstanbul, 19-20 Kasım 2012
5. Fethiye Erbay & Mutlu Erbay; **Değişen Üniversite Müzeleri**; Edirne Üniversitesi Yayınları, Edirne, 2016
6. Fethiye Erbay & Mutlu Erbay; **Üniversite Müzeleri**; Mimarlık Vakfı Yayınları, İstanbul, 2016
7. Metin And, **Bebek Koleksiyonculuğu**, Tombalak, sayı 5, Ankara, 1995; ss:-10-18
8. Mutlu Erbay; **Müzelerde Sergileme ve Sunum Tekniklerinin Planlanması**; Beta Yayınları, ISBN: 9786053774754, İstanbul; 2011
9. Nuri Özer Erbay; **Müzelerde İş Güvenliği Sorunsalı**, Müzeler, Oyunlar Oyuncaklar ve Çocuklar; 9 Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fak. Müzecilik Böl. Yay., İzmir, 2014, ss:117-123
10. Şenay Uzuncalı, (Danışman) ; **Oyuncakların Dünyası**, Sosyal Bilgiler Yıllık Projesi, Özel Ege Lisesi, Ege, Mart 2011
<http://www.istanbuloyuncakmuzesi.com/hikayemiz.php>
<http://www.izmiroyuncakmuzesi.com/hakkinda.php>
<http://www.gaziantepturizm.gov.tr/TR,131860/gaziantep-oyuncak-muzesi.html>
<http://www.atasehir.bel.tr/haber/dustepe-oyun-muzesi-acildi>
<http://www.kucukprensuzesi.com/muze-girisimi/>
<http://www.metmuseum.org/art/online-features/metkids/videos/MetKids-Digital-Storytelling-Lab-2016>
<http://www.metmuseum.org/art/online-features/metkids/>
<http://www.museumportal-berlin.de/tr/muzeler/computerspielemuseum/>

MÜZELER VE SANAT EĞİTİMİ SORUNLARI

Doç. Dr. Mutlu ERBAY*

Sanat eğitimi adına yapılan ve yapılacak olan çabaların içinde belkide en önemlisi, müzelerde, sanat eğitiminin kalitesinin yükseltilmesidir. Bu eğitimi veren sanat eğitimcilerinin eğitim becerilerinin yüksek olması gerekir.

Eğitimsizlikten kaynaklanan sanata uzak kalmak, onu anlayamamak, onunla uğraşmayı engellemektedir. Görsel sanatlara cevap verme kapasitesi, sanat eserlerini de içeren çeşitli objelere bakmakla keskinleşen algılama, inovasyon kabiliyetine dayanır.

Müzeler sanat eğitimi çalışmalarını sistemli bir tarzda devamlılığını sağlamalıdır. Müzede bir saatte üretilen çalışma ile saatlere yayılan çalışmalar arasında farklar olacaktır.

Müzelerin uygulama atölyelerinin mekansal yetersizliği, ders saati azlığı, araç ve gereç yetersizliği, kısıtlı çalışma imkanları gibi sorunlar müze eğitim etkinliklerinin kalitesini etkileyecektir. Ayrıca toplumda sanat çalışmalarına gereken önemin verilmemesi, sanatın yalnız yeteneklilere özgü olduğu yanlışlığı sanat eğitiminin toplum katmanlarına yayılmasını engellemekte, buda müze çalışmalarına yansımaktadır. Kendini yeteneksiz değerlendiren kişiler, sanat çalışmalarına uzak durmakta, katılmamaktadır.

Müzelerin sanat çalışmalarında karşılaşılan sorunlar, kişisel, toplumsal, politik, ekonomik yapıdan kaynaklanan sorunlar olarak eğitim sistemini etkilemektedir.

* Doç. Dr.; Boğaziçi Üniversitesi Öğretim Üyesi, Güzel Sanatlar Bölüm Başkanı. erbaym@boun.edu.tr

İnsanlar farklı özelliklere sahiptir. Müzelerde verilecek sanat eğitimi çalışmalarında, kişiler arasındaki farklılıklar göz önünde bulundurulmalıdır. Eğitim veren kişiler ile eğitim alan kişilerin bilgi, tecrübe, davranış, cinsiyet, yaş gibi belirli fiziki farklılıkları eğitimin başarısını etkilemektedir. Bazı kalıtsal özelliklerin etkileri de göz önünde bulundurulmalıdır.

Sanat eğitim programının başarıyla yürütülebilmesi için, öğrencilerin öğrenmedeki istekleri etkili olmaktadır. Eğitim başarısı ile eğitmenin bildiğini aktarma becerisi karşılıklı değerlendirilmelidir. Özellikle eğitim programlarının yetersiz yada çok yönlü olması, müze sanat eğitiminin ideal yöntemlerle uygulanmasını engeller. Sınıfların yada atölyelerin çok kalabalık olması, eğitim araç ve gereçlerinin eksikliği, öğrenim deneyiminin kişiye uymaması, çevresine uyumsuzluk gibi nedenlerden kaynaklanan sorunlar çalışma düzeyini ve başarısını etkilemektedir.

Müze etkinliklerinde kişinin sosyo-ekonomik durumu, ihtiyaçları, bulunulan yerin bölgesel özellikleri, yaşantı ve tecrübeleri gibi bir takım unsurlar da, sanat eğitimi çalışmalarını etkiler.

Sanat eğitiminde öğrenci psikolojisi, yeteneği ve hazır oluş hali göz önünde bulundurulmadan eğitim verilemez. Öğrencinin fiziksel, ruhsal durumu, onu farklı davranışlara yöneltebilir. Bazen verilen eğitime ilgisiz davranır. Sonuçta eğitim her katılımcıda aynı etkiyi bırakmaz.

◆ Mutlu Erbay

Bugün artık çağdaş teknoloji destekli eğitim sistemleri, görsel videoların yeni teknolojilerin, sanal gerçekliğin bulunduğu laboratuvarların, müzelerin eğitim deneyiminde kullanılması zorunludur. Her geçen gün değişen yenilenen yazılımlara, teknolojiye müzelerin ayak uydurması zordur. Yeni teknolojik donanımlara parasal anlamda yetişmek güçtür. Sanatsal tasarımların gerçekleşeceği programların maliyetleri de yüksektir.

Başarılı bir sanat eğitiminde, eğitici ile eğitilen arasındaki iletişim önemli rol oynar. Eleştiriye kapalı olan eğitmen, sorunları hissedemediği gibi, sorunlardan rahatsız olur. Yapıcı eleştiriler, öğrencilerin karşılaştıkları sorunları olumlu yönde çözebilir.

Müzelerin sanat eğitmenleri; sanat eğitimi konusunda estetik kuralları, tarih konularını, başlıca sanat eserlerinin dönemlerini ve stillerin fizyolojik ve sosyolojik temelerinin öğretmelidir. Aynı zamanda öğrencinin ihtiyaçlarına dikkat etmesi, ilgi uyandırması gerekir. Bazı müzeler kısıtlı süre ile katılımı olan eğitim çalışmalarını müzede sergilemektedir. Bu sergiler kişisel ilgiyi artırır.

◆ Mutlu Erbay

Öğrenci yetiştirmek geçmişin bilgi hazinelerini gelecek kuşaklara aktarmak: eğitim sistemleri, ne kadar mükemmel olurlarsa olsunlar, programlar ne kadar iyi hazırlanmış olursa olsun, sistemin onu iyi uygulayabilecek eğitmenlere ve öğrencilere bağlı olduğu unutulmamalıdır.. Huzurlu eğitim ortamına her zaman ihtiyaç vardır.

Toplumun, sanata yaklaşımı hobi, boş zaman aktivitesi gibi klişeler çerçevesinde kalmış olması müzelerin sanat eğitimi etkinliklerini de etkilemektedir. Dağınık yerleşme ve düzensiz şehirleşme, eğitim düzeyinin düşüklüğü, üretim ve teknoloji de geri kalmışlık gibi sorunlar, sanatlar eğitimi çalışmalarına olan katılımı olumsuz yönde etkilemektedir. Ziyaretçilerin yaşamları boyunca sanat eğitimi almamış olması, sanat eğitiminin masraflı olması, müzelerin sanat eğitimi çalışmalarına olan ilgiyi azaltmaktadır.

Günümüzde bilim ve teknoloji hızla gelişmekte, bu gelişmelerle büyük değişimler, insan hayatına hızla yansımaktadır. Bu yapının ihtiyaç duyduğu insan modeli, daha dinamik, daha çalışkan, daha yaratıcı, hızla değişen şartlara hemen adapte olabilen, herşeyi bilmek yerine, bilgiye nereden nasıl ulaşabileceğini bilen, çağın değişen şartlara uyabilen karakterdedir. Bu amaçla bir tarafta, bilim ve teknoloji gelişirken dolaylı olarak sanat eğitim inovatif çalışmaların gelişmesine destek sağlar. Sanat eğitim kurumlarının teknolojiyi yaratan ve kullanan insanın gelişmesini olumlu yönde artırır.

Bu üretim teknolojisi içinde sanat eğitimcisinin görevi nedir? Müzeler sanatın gelişimine nasıl destek olabilir? Müzeler toplumda sanatın, insan yaşamının vazgeçilmez öğeleri arasında nasıl yer alabilir? Bilim/teknik ve sanat gibi öğeler modern insan yaşamının gerekleri doğrultusunda birbirini destekler, tamamlar. Bugün network, internet ağları ile bilgi hızla zamansız, ücretsiz ve mekansız insanların evlerine rahatlıkla girebilmektedir. Sanat ile bilimi ve teknolojiyi birbirinden ayıran duvarlar hızla yıkılmakta, sanat ile bilimin ve teknolojinin iç içeliği gittikçe günümüz toplumunda artan bir hızla belirginleşmektedir. Bilim ve teknolojideki başdöndürücü gelişmeler tüm dünyada sanat eğitimini ve öğretiminin içeriğini, süreci ve amacına yönelik önemli değişikliklerin yapılmasını zorunlu hale getirmiştir.

Sosyal medya araçları, teknolojik değişimin belirgin aletleri müzelerin sanat eğitimi çalışmalarını da değiştirmektedir. Günümüzde dinamik teknoloji ortamının müzelere taşınması kaçınılmazdır. Sanatın her alanında etkin olan teknolojik gelişim, kullanılan malzemeden yöneme kadar her aşamada eğitimi etkilemektedir. Bu etkileşim teknolojik değişim boya kalitesinden, tuval dokumasına, ortaya çıkan ürünün kalitesine, çeşidine,kadar sanatı etkisi altına almaktadır. Teknolojideki bu süreklilik ve değişkenlik sanat eğitimini de zorlamaktadır.

Müzelerde sanat eğitimi ile ilgili görevlerin yürütülebilmesi için çeşitli gelir kaynaklarının yaratılması ve bunlardan optimum yararlanılması gereklidir. Sanat çalışmalarına ve gelişmesine yardımcı olabilecek yönetim tekniklerinin başarısı, güvenilir gelir kaynaklarına bağlıdır.

Sanat eğitimi atölyelerinde görsel işitsel arşivlerin yeterli olmaması, internet ortamındaki bilgi kaynağına istenen zamanda erişilebilir olması gerekir. Sanat eğitiminde çalışma yeri, araç ve gereçler çevresel faktörler öğretilen sanatın kalitesini etkilemektedir. Bugün müzeler inovasyonun (yaratıcılık ve girişimcilik) yapıldığı yerler sanat atölyeleri, laboratuvarlardır. Sanat eğitimi okul öncesi,ortaöğretim, lise ve üniversite düzeyinde farklı yaş gruplarını da içine alan çeşitli çalışmaları kapsar.

Sonuç olarak, sanat eğitimi ile ilgili sorunlar içeriği bakımından her müzenin ortak sorunlarındanidir. Müzelerin sanat eğitimine katkısı çağdaş düzeyde değerlendirilmelidir. Bu sorunların çözümü, müze yönetimi yanında sanatçılar, sanat eğitimcileri, sanat severler, ziyaretçiler arası işbirliğine dayanmaktadır.

KAYNAKLAR

1. Fethiye Erbay.,**Sanatın Yönetimi'nin Boyutları**, Kültür Üniversitesi Yayınları, no :93,2009.
2. Fethiye Erbay., **Müze Yönetimini Kurumlaştırma Çabası (1984 - 2009)**, Mimarlık Vakfı Enstitüsü Yayını,İstanbul, 2009
3. Mutlu Erbay., **Sanat Eğitimi Üzerine**, Beta Yayınları,yayın no, 2834/97, 2013.
4. Mutlu Erbay., **Resim Sanatı Disiplinleri**, Alternatif Yayıncılık, 2007.
5. Mutlu Erbay.,**Yükseköğretim Düzeyinde Sanat Eğitimi Programlarının Uluslararası Bağlamda İncelenmesi**, Sanatta Yeterlik Tezi,MÜ. 1995.
6. Mutlu Erbay., **Plastik Sanatlar Eğitiminin Gelişimi**, BÜ Yayınları, 2000.
7. Mutlu Erbay., **Sanat Eğitimi Yöntemleri Üzerine Tartışmalar**, Anadolu Sanat, AÜ Yayını, ss 62-64.
8. Mutlu Erbay.,**Sanat Eğitiminin Organik Yapısındaki Süreklilik**, Sanat Eğitimi Sempozyumu, Gazi Üniversitesi, 2007,ss.47-51.

◆ **Mutlu Erbay**

9. Nuri Özer Erbay, Tokyo Batı Sanatı Ulusal Müzesinde Kültürel Mirasın Korunmasına Yönelik Önlemler”, Türkiye Ve Japonya’da Kültürel Mirasın Korunması , İstanbul, Türkiye, 1-2 Ocak 201

10. Nuri Özer Erbay, Kültürel Mirası Projelerinin Sanat Ve Teknoloji Uzantısı”, Sanatta Yerellikve Evrensellik Ulusal Sempozyumu, İstanbul, Türkiye, 15-16 Mart 2012

11. Nuri Özer Erbay, New Demension Of Art Education In Museums”, The Anadolu International Symposium On Arts Education Anadolu - Isae , İstanbul, Türkiye, 14-16 Mayıs 2014

MÜZE PROFESYONELLERİ PROJESİ

Ayşe ÇAKIR İLHAN*

Toplumsal gelişmeleri ve değişimleri müze izleyicisinin anlayabileceği çeşitli yollarla aktarmak günümüz müzelerini çok yönlü ve çağdaş eğitim ve araştırma merkezleri haline getirmiştir. Ülkemizdeki müze çalışanları ve müzecilik/müze eğitimi alanlarında mesleki eğitim kalitesinin artırılması amacıyla gerçekleştirilen **Müze Profesyonelleri Projesi'nin** amacı üniversite-sektör işbirliğinin sağlanması, çağdaş müzeciliğin e-öğrenme portalı ile sunulması, yaygınlaştırılmasıdır. Tasarlanan mesleki eğitim programında yenilikçi öğretim, yaklaşım, yöntem ve tekniklerine yer vermek ve müze uzmanlarına bilişim teknolojileri temelli bir e-öğrenme portalı sunmak, E-öğrenme portalı aracılığıyla müze çalışanlarına uzaktan ve uygulamalı pilot eğitimler vermek, Ankara Üniversitesi Disiplinler Arası Müze Eğitimi Anabilim Dalı için hazırlanacak akademik eğitim programı ile Türkiye'nin diğer üniversitelerine ve ilgili kurumlara örnek olmaktır. Projenin Hedef Kitleleri ise; Müze Profesyonelleri (Müze yöneticileri, Müze uzmanları, Müze Eğitimcileri, Müze rehberleri, Müze Küratörleri) Müzecilik, Müze Yönetimi, Müze Eğitimi, Sanat Yönetimi ve Sanat Tarihi bölümlerindeki lisansüstü öğrencilerdir. Ayrıca Projenin çıktılarında, Akademisyenler, Yerel yönetimler, Kamu ve özel müzelerde çalışanlar, Müzecilik alanında çalışan eğitimciler ve uzmanlar, ilgili sivil toplum örgütleri, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı T.C. Milli Eğitim Bakanlığı vb'dir. Proje sürecinde bu amaçlara ulaşmak için aşağıdaki çalışmalar gerçekleştirilmiştir:

Başlangıç Toplantısı – Ankara (29 Ocak 2015)

Eğitim Programı – Roma (28 Eylül- 2 Ekim 2015)

Diğer yaygınlaştırma toplantıları

Kapanış Toplantısı: 13 Haziran 2016

Uluslararası Sempozyum Toplantı – Antalya (11-13 Nisan 2016)

– Roma (23 Mart 2015)

– Ironbridge (9 Kasım 2015)

– Sibiu (16 Mayıs 2016)

– Roma (17 Haziran 2016)

* Prof. Dr.; Ankara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Müzecilik Bölümü.

Bu toplantılar hakkında aşağıda kısa bilgiler verilmiştir:

Mevcut ve potansiyel müze çalışanlarının ve müzecilik/müze eğitimi alanında lisansüstü eğitim alan öğrenciler için mesleki becerilerinin geliştirilmesine yönelik Roma'da beş gün süren bir eğitim düzenlenmiştir. Proje ortaklarından Euro Innovanet'in ev sahipliği yaptığı eğitim Türkiye, Romanya ve İngiltere'den gelen müze profesyonelleri, akademisyenler ve müze eğitimi öğrencilerinin katılımıyla gerçekleşmiştir. 28 Eylül- 2 Ekim 2015 tarihleri arasında, Ankara Üniversitesi'nin müze eğitimi ABD'nin lisansüstü programına kayıtlı olan öğrencilerden ve özel ve kamu müzelerinde çalışanlardan oluşan 35 kişinin, Roma'da F-müze programı üzerinden sanal müze tasarlama ilkeleri, teknikleri ve pratikleri; sosyal medya, bilgi ve bilişim teknolojileri kanalıyla müze tanıtımı; müze pazarlama ve markalaştırma vb. temel konularını kapsayan eğitim programına katılımları sağlanmıştır. Eğitimin 28 Eylül'deki birinci gününde Euro Innovanet kurumundan Dr. Marco Merlini kurmuş olduğu F-Museum Portalını tanıttı ve Sanal Müzecilik çalışmalarından bahsetti. F-Museum modelinin kurulma aşamalarını, prensiplerini, teknik altyapısını anlatan Dr. Merlini 'sanal müzeciliğin ulaşılabirlik açısından önemli ve yenilikçi bir yol izlediğini' belirtti. Müzelerin değişiminde profesyonel roller, Sanal müzecilikte yönetim yeterlilikleri, içerik uzmanlığı, üç boyutlu modelleme üzerine sunumlar gerçekleştirildi.

Eğitimin ikinci gününde kültürel çalışmalar, bölgesel pazarlama, işletme, markalaşma, bağış ve sponsorluk konusunda bir çalıştayın gerçekleştirilmesi yanında müze iletişimde yenilikçi yolların tartışıldığı iki oturum yapıldı. Proje ortaklarından Ironbridge müzelerde iletişim teknikleri, müzede sosyal medya kullanımı, kurumsallaşma, sponsorluk çalışmaları gibi konularda sunumlar yaptı.

Eğitimin üçüncü gününde Uluslararası Müzeler Birliği'ne (ITC) göre müze iletişimde en çok kullanılan ve başarılı olan yöntemler tartışıldı. Oturumlarda Uluslararası Müzeler Birliği ve müzelere erişilebilirlik ve kültürel miras konuları işlendi. Eğitime ev sahipliği yapan National Museum of Oriental Art (Ulusal Doğu Sanatı Müzesi) rehber eşliğinde gezildi ve müze eğitimi üzerine müze uzmanları tarafından bilgiler verildi.

Eğitimin dördüncü gününde, Türkiye'de müze çalışmaları ve müze uzmanlarının eğitimleri temalı oturumlar gerçekleştirildi. Ankara Üniversitesi'nde lisansüstü eğitim veren Müze Eğitimi Anabilim Dalı öğretim üyeleri tarafından yapılan sunumlarda müzede öğrenmenin yaratıcı yolları, pazarlama stratejileri konulu çalışmalar örnekler ile birlikte sunuldu. Proje kapsamında müze çalışanları ve müzecilik/ müze eğitimi öğrencileri için hazırlanmakta olan yeni müfredattan bahsedildi.

Eğitim, beşinci gününde Roma şehrindeki önemli müzelerin rehber eşliğinde gezilmesi ile son buldu. Capitolini Müzesi, Oyuncak Müzesi, Arkeoloji Müzesine yapılan ziyaretleri sonrasında değerlendirme toplantısı yapıldı. Beş gün süren eğitimin sonunda katılımcılara katılım sertifikası verildi. Ayrıntılı bilgi söz konusu eğitim sırasında yapılan sunumlar için Bkz.

www.cagdasmuzebilim.ankara.edu.tr

Yine Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü ile işbirliği yapılarak 11 -13 Nisan 2016 tarihleri arasında 500 den fazla müze çalışanın akademisyen ve lisansüstü öğrencilerinin katılımıyla Antalya'da uluslararası bir sempozyum düzenlenmiştir.

11 Nisan 2016 tarihinde gerçekleştirilen '**Çağdaş Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar**' başlıklı çalıştay üç bölümden oluşmuştur. Açış konuşmalarının ardından "Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar" başlıklı ilk oturumda İngiltere White Rook Projects'ten Robin Clutterbuck "Ziyaretçilerle Buluşma" başlıklı sunuyu yapmıştır. Clutterbuck'ın ardından Northeastern Illinois Üniversitesi'nden Prof. Dr. Suzanne Gaskins "Çocukların Aileleriyle Birlikte Öğrenmesi" ve John Stevenson ise "Başarılı Bir Müzecilik İçin Nitelikli Eğitimcilerin Önemi" adlı bildirimleri sunmuşlardır. Oturumun ilerleyen sürecinde ise TATE Modern sanatlar Müzesi "Herkes için Tate: Müzeler, Topluluklar ve Yenilenme" başlıklı bildiriyle ve Stephen Greenberg ise "Müzeler, Topluluklar ve Yenilenme" başlıklı bildiri ile yer almıştır. İkinci oturumda Tyne & Wear Müzesi'nde Iain Watson "Dijital Dünyada Müze Yaşantısı: Tyne & Wear Müzesinde ve Arşivlerinde Dijital Deneyimler" adlı bildiri sunmuştur.

METAPHOR'dan Rachel MORRIS "Müzelerde Fiziksel ve Dijital Uygulamalar Arasındaki Değişen İlişkiler" başlıklı bildiriye, Frankly Green Webb'den Lindsey Green "Post-Dijital Müzeyi Anlamak" ve Sınırlar Ötesi Müze (MWNF)'den Eva Schubert "Sınırlar Ötesi Müze: En Geniş Çevrimiçi Müze" başlıklı sunumları gerçekleştirmişlerdir.

Daha sonraki günlerde Müze Profesyonelleri Çalıştayı (13 Haziran 2016 / Saat: 9:00-17:00) düzenlenmiştir. Çalıştaya müze müdürleri, farklı üniversitelerden müzecilik ve müze eğitimi alanında çalışan akademisyenler ve müzelerde görev yapan eğitimciler katılmışlardır. Çalıştayda üç ana tema ve her bir tema için de iki alt başlık oluşturularak altı grup halinde konunun ortak akıl yöntemi ile detaylıca incelenmesi sağlanmıştır.

1. Eğitim-içerik, fiziksel alt yapı;
2. İletişim-pazarlama, içerik ve
3. Yönetim-organizasyon ve kurumlar arası işbirliği.

Çalıştayda Ortaya Çıkan Bazı Sonuçlar:

1. Müzelerde eğitim ortamı oluşturularak kurum bünyesinde "Müze Eğitimcisinin" de bulunduğu EĞİTİM BİRİMİ kurulmalı. Müze eğitimcilerinin fakültelerin müzecilik ve müze eğitimi programlarından mezun olmuş veya müze ve eğitim dersleri almış mezunlar arasından seçilmeli.

2. Kültür Bakanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığı işbirliğinde müzelerin eğitim ortamı olarak kullanılması için okul müfredatları müzelere uygun hale getirilmeli,
3. Müzelerde gönüllü görevlilerin yaygınlaştırılmalı ve sürdürülebilir kılınmalı (okulöncesi öğretmenliği, sınıf öğretmenliği ve sosyal bilimler vb. alanlarda lisans eğitimi alanlar arasından seçilebilir).
4. Gezici müzeler kurularak, müzeler daha fazla erişilebilir hale getirilmeli.
5. Her müzenin kendi koleksiyon, ortam ve koşullarına göre hazırladığı bir eğitim paketi olmalı,
6. Eğitim ile ilgili yeterli ödenek ayrılmalı,
7. Müze eğitiminin Türkiye genelinde tek elden yürütüleceği idari birim oluşturulmalı,
8. Müzeye gelen ziyaretçileri ilk karşılayan personele kişiler arası iletişim konusunda gerekli eğitim verilmeli,
9. Müze ziyaretçilerinin demografik özelliklerini içeren veri bankası oluşturulmalı, daha sonra yapılacak çalışmalarda kullanılmalı.
10. Müze ziyareti sonucunda ziyaretçilerin memnuniyetleri ölçülmeli,
11. Toplumun bölgesel yapısı göz önünde tutularak kadın, çocuk, genç, yaşlı gruplar için toplantı ve etkinlikler düzenlenmeli.
12. Uluslararası düzeyde müzelerle işbirliği yapılarak ortak sergiler açılmalı eğitim programları düzenlenmeli.
13. Müze eğitim biriminin günlük, haftalık, yıllık programlarla okullarla ortak çalışma zemini oluşturulmalı.
14. Halkın yoğun olduğu yerlerde müzedeki eserlerle ilgili tanıtım panolar hazırlanmalı,
15. Müze Kafeterya ve restoranları mesai saati haricinde kullanılmalı.
16. Kurumlararası işbirliği konusunda prosedürler zorlaştırıcı olmamalıdır.
17. Öğretmenlere hizmet içi eğitim programlarında müzelerin eğitimdeki yeri konusunda bilgi verilmeli, bu seminerlerin MEB ve KTB işbirliği ile yapılmalı.
18. Ziyaretçilerin müzelerle iletişime geçebilmelerindeki en önemli faktör müzelerin varlığıyla insanları çağırabilme özelliğine sahip olabilmesidir.
19. Tematik müze tanıtım faaliyetlerinin düzenlemesi
20. Çocuk kanallarında yayınlanması için müzeyi tanıtıcı animasyonlar hazırlanması

◆ Ayşe Çakır İlhan

21. Müzecilik faaliyet alanlarının yeniden gözden geçirerek iş tanımlarının yapılması, buna göre mevzuat düzenlemelerinin yapılarak ihtiyaçlara uygun kadroların Maliye Bakanlığı'ndan tahsis edilmesi.

22. Müze yöneticilerinin çağdaş yönetim biliminin esaslarına göre akademik ya da meslek için eğitim programlarıyla desteklenerek sertifikasyon sistemine dahil edilmesi.

23. Yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde etkinlik gösterebilmeleri için müzeler idari ve mali açıdan özerk olacak biçimde yapılandırılmalıdır.

24. Müzeler, yerel yönetimlerle bilimsel toplantı, çalıştay ve yöre halkının müzeyi etkin kullanımına yönelik organizasyonlar düzenlemelidir. Bu bağlamda kaynak ve personel konusunda işbirliği için bağlayıcı protokoller yapılmalıdır.

25. Müzelerle üniversiteler arasında yönetim, eğitim ve uygulamalar konusunda işbirliği yapılabilmesi için tarafları bağlayıcı protokoller yapılmalıdır.

Proje kapsamında Müze Profesyonelleri, akademisyenler ve öğrenciler için yenilikçi öğretim, yaklaşım, yöntem ve teknikleri kullanarak bilişim teknolojileri temelli Müze eğitimi alanında e-öğrenme portalı hazırlanmıştır.

MÜZE EĞİTİMİ PORTALI

BÖLÜM I

1.MÜZE EĞİTİMİNİN TEMELLERİ

Prof. Dr. Ayşe Çakır İlhan / Dr. Ceren Karadeniz

- 1.1. Dünyada Ve Türkiye'de Müze Eğitimin Tarihçesi
- 1.2. Müze Ve Müze Türleri
- 1.3. Müze Eğitimsi
- 1.4. Örgün Eğitimde Müze Eğitiminin Yeri

BÖLÜM II

2. MÜZEDE ÖĞRENME

Prof. Dr. Müge ARTAR

- 2.1. Öğrenme Kuramları
 - 2.1.1. Yapılandırmacı Yaklaşım
 - 2.1.2. Bilişsel Yaklaşım
- 2.2. Gelişim Özellikleri Ve Müze

BÖLÜM III

3. MÜZEDE ÖĞRETİM

Prof. Dr. Fatma BIKMAZ

3.1. Müzede Öğretim

3.2. Müzede Öğretim Yöntemleri Ve Teknikleri

3.3. Müzede Öğretimi Planlama Ve Uygulama

BÖLÜM IV

4. MÜZELERDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ETKİNLİKLERİ

Yrd. Doç. Dr. Deha Doğan

4.1. Müzelerin Eğitim Ortamı Olarak Kullanılması Ve Öğrenci Başarısının Belirlenmesi

4.2. Müzelerde Ölçme Ve Değerlendirme Yaklaşımı

4.3. Ölçme Ve Değerlendirmeye İlişkin Bazı Temel Kavramlar

4.4. Müzelerde Ölçme ve Değerlendirme Etkinlikleri

Müze/müzecilik eğitimi alanında geliştirilen e-öğrenme portalı alanlarında uzman beş öğretim üyesi tarafından hazırlanmıştır. Hem lisansüstü eğitim yapan öğrencilerin çağdaş müzecilik yaklaşımları konusunda bilgi ve deneyim sahibi olmaları sağlanmış, hem de Müze Profesyonellerinin mesleki eğitime ilişkin kapsamlı, eğlenceli ve anlaşılır bir eğitim modülü geliştirilmiştir. Müze eğitimi alanında e-öğrenme programının geliştirilmesi, müze/müzecilik eğitimi alanında kalitesinin artırılması ve alanda çalışanların niteliğinin daha da artırılmasına yönelik politika geliştirilmesine olanak sağlamış hedeflenmiştir. Bu bağlamda Müze Profesyonelleri E-Öğrenme Portalı'nın ilk Sanal Sınıf Programı Nisan- Mayıs 2016 ayları içinde başarıyla gerçekleştirilmiştir. Hazırlanacak e-öğrenme portalı ile dijital araştırma ve öğrenmenin teşvik edilmesi ve katılımcıların ihtiyaçları ile hedefleri doğrultusunda esnek öğrenme yolları oluşturulması sağlanmıştır. Müze profesyonelleri için hazırlanan eğitim programının bir kısmını içeren modüllerle, E-portal aracılığı ile bir pilot eğitim uygulaması yapılmıştır. Böylece ülkemizde ilk kez uzaktan eğitim aracılığıyla müze alanında bir eğitim gerçekleştirilmiştir. 3 hafta süren bu pilot eğitime katılmak için 350'den fazla müze çalışanı başvurmuş ancak 67 kişi sertifika almaya hak kazanmıştır. Uzaktan eğitim aracılığıyla müze çalışanlarına yönelik olarak yapılan bu eğitim programının önümüzdeki akademik yıllarda da daha zengin bir içerikle devam etmesine karar verilmiştir. Sonuç olarak müzede eğitim vermek isteyen her kes için ülkemizin mevcut koşullarında uygulanabilirliği bir **Müze Eğitimi Modeli** geliştirilmiştir.

Ülkemizdeki müze çalışanlarına, müze/müzecilik eğitimi alanında öğrenim gören öğrencilere ve insan kaynakları alanında kariyer hedefleyenlere yönelik; mesleki ve

◆ Ayşe Çakır İlhan

eğitim programları geliştirmek amacıyla tasarlanan “Müze Profesyonelleri Projesi”, ulusal ve uluslararası ortakların işbirliği ve Türkiye Ulusal Ajans aracılığıyla aktarılan Avrupa Birliği’nin finansal desteği ile yürütülmüştür. Proje Ocak 2017 tamamlanmıştır.

Ortakları;

Ankara Üniversitesi (Koordinatör) Türkiye,

Etnoğrafya Müzesi -Türkiye,

TURKKAD-Türkiye,

Euro Innovanet-İtalya,

Ironbridge George Müzesi-İngiltere,

Sibiu Üniversitesi-Romanya’dır.

Hedef Kitle:

Müzelerin mevcut ve potansiyel çalışanları, Müzecilik, Müze Yönetimi, Müze Eğitimi, Sanat Yönetimi ve Sanat tarihi öğrencileri.

Projenin Yararlanıcıları ;

Kültür ve Turizm Bakanlığı, müze çalışanları, akademisyenler ve Müzecilik, müze eğitimi, müze yönetimi gibi ilgili bölümlerin lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencileri, çağdaş müzecilik alanında kariyer hedefleyen bireyler, yerel yönetimler, müzecilik alanında çalışan eğitimciler ve uzmanlar, ilgili dernek ve kurumlardır.

Sonuç:

Bu proje kapsamında Türkiye’deki müzeler için mevcut durumu ortaya konması için ihtiyaç analizi ve etki analizi yapılmıştır. Müze/müzecilik eğitimi alanında lisansüstü eğitime ve mesleki eğitime ilişkin öğretim programı ve müze/müzecilik eğitimi alanında bir E-öğrenme portalı geliştirilmiş ve müze çalışanlarına uzaktan eğitim yaklaşımı ile uygulanmıştır.

Müze/müzecilik alanında verilen lisansüstü alanında eğitimin kalitesinin artırılması ve bu alanda halihazırda çalışanların niteliğinin daha da artırılmasına yönelik Politika Önerileri Raporu hazırlanmış, ulaşılan sonuçların paylaşılacağı ulusal ve uluslararası toplantıların düzenlenmiştir.

Projede kullanılan kaynaklar:

• AĞIR, A. (2007). Bilişim Toplumuna Geçiş Sürecinde Bilgi Yönetimi Yaklaşımı. İÜ İletişim Fakültesi Dergisi. No. 30. 5-17.

• “Ayasofya Müzesi Yıllığı No: 13”, Ayasofya Müzesi Yayınları: XVI, İstanbul, 2010, s. 49-52.

- “Geçmişten Geleceğe Türkiye’de Müzecilik Sempozyum Bildiriler 21-22 Mayıs 2007”, Dizayn Ofset Basım Sanayii, Ankara, 2007,
- Activities, in International Journal of Cultural Policy, Vol. 8, No. 1, May
- ALPAY, H.R. (1989). “Teknolojik Bağımlılık ve Yaratıcı Mühendislik Eğitiminin Gerekliliği”. Sanayi Kongresi Bildirileri. TMMOB Sanayi Kongresi, Aralık 4-9 1989. Ankara
- ALTUN, Ara, “Türkiye’de Müzecilik”, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Cilt 2, İstanbul, 2007, s. 814- 823.
- ATAGÖK, T. (1999). Yeniden Müzeciliği Düşünmek Atasoy, S. Müzelerde Sergileme. 175- 179. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ATAGÖK, T. (1999). Yeniden Müzeciliği Düşünmek İçinde ATAGÖK, T. Çağdaş Müzeciliğin Anlamı; Müze ve İlişkileri 131-142. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Bıçakçı, İ. (2008). İletişim ve Halkla İlişkiler. İstanbul: Yayıncılık Matbaası.
- ATAGÖK, T. (1999). Yeniden Müzeciliği Düşünmek. Madran, B. Müze Türleri, 3-10. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ATAGÖK, Tomur, “Çağdaş Müzeciliğin Anlamı; Müze ve İlişkileri”, YTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1999, s. 131-179.
- ATASOY, SÜMER, “Çağdaş Müzecilik Anlayışı ve Türk Müzeciliği”, Anons Plastik Sanatlar Dergisi 41-42, İstanbul, 1994, s. 38-39.
- BALCIOĞLU, Emin Mahir, “Müzeler ve Sosyal Sorumluluk”, Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar, Yeni Müzecilik Uzman Eğitimi Projesi Seminerleri Kitapçığı, İstanbul, 2005, s. 82-89.
- BARKAN, M. EROGLU, E. (2004). Eğitim iletişiminde Çağdaş Ortamlar: iletişim Bir Sorun Kaynağı mı? Yoksa Çözüm Seçeneği mi? TOJET, 3(3):115.
- Bollo, Alessandro, “Mesuring Museum Impacts”- Report 3, Teh Learning Museum Network Project, 2013
- BUD, R., M. CAVE, S. HANEY. “Measuring a museum’s output.” Museums Journal
- ÇAKMAKOĞLU, Nevin Barut, “Mevzuat ve Sergilemede Ortaya Çıkan Problemler”, 4.Müzecilik Semineri Bildirileri, İstanbul, 1998, s. 96-97.
- ÇAMDERELİ, M. (2000). Ana Çizgileriyle Halkla İlişkiler, Konya: Çizgi Kitapevi.
- ÇETİNKANAT. C. (1996). İnsan İlişkilerinde İletişim, Çağdaş Eğitim Dergisi: 223.
- DAVENPORT, T. PRUSAK L. (1998) İş Dünyasında Bilgi Yönetimi. G. Günay (Çev.) İstanbul: Rota Yayınları.(aktaran) AĞIR, A. (2007). Bilişim Toplumuna Geçiş Sürecinde Bilgi Yönetimi Yaklaşımı. İÜ İletişim Fakültesi Dergisi. No. 30. 5-17.

◆ Ayşe Çakır İlhan

• DİLMEN, N. ÖĞÜT, E. (2006) Yeni İletişim Ortamları ve Etkileşime İletişimsel Bilişim Yaklaşımı. Yeni İletişim Ortamları ve Etkileşimi Uluslararası Konferansı. 1-3 Kasım 2006. Marmara Üniversitesi. İstanbul: Marmara Üniversitesi. 17-22.

• DÜZGÜN, Orhan «Sanal Müzecilik ve Müzelerimiz», Geçmişten Geleceğe Türkiye’de Müzecilik I Sempozyum (21-22 Mayıs), Dizayn Ofset Basım Sanayi Matbaacılık, Ankara, 2007, s. 217- 220.

• ERBAY, Fethiye, “Müzelerde Alternatif Yapılanmalar, Kent ve Toplumsal Tarih Müzelerinin Yönetimi, Kent, Müze, Toplum, Deneyimler, Katkıları”, Türk Ekonomi Topluluğu Tarih Vakfı, İstanbul, 1999, s. 52-61.

• ERBAY, Fethiye-Mutlu, “Cumhuriyet Dönemi (1923-1938) Atatürk’ün Sanat Politikası”, Boğaziçi Üniversitesi Güzel Sanat Bölümü, İstanbul, 2006, s. 43-48, 163-169, 182-209. 49

• ERBAY, Mutlu, “Müzelerde Sergileme ve Sunum Tekniklerinin Planlanması”, Beta Basım, İstanbul, 2011.

• ERKÜN, Zehra, “Müze ve Yetişkin Ziyaretçileri”, Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar, Yeni Müzecilik Uzman Eğitimi Projesi Seminerleri Kitapçığı, İstanbul, 2005, s. 71-80.

• ERSAN, N. (1987) Yönetim Süreçleri ve Teorileri. Ankara: Semih Ofset.

• EUROPEANA Dijital Kütüphane Projesi WEB sitesi (2015)

• FAHY, Anne, “New Technologies for Museum Communication”, Museum, Media, Message, Eileen Hooper-Greenhill, London, 1995, p. 82-94.

• FLİCKER, Barry, “Hızla Değişen Dünyamızda Proje Başarısı İçin Yeni Kurallar”, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul, 2003, s. 127-139.

• GÜMÜSOĞLU, S. DOĞAN, Ü. (1994). Teknoloji ve Verimlilik Kültürü ile Yüksek Öğretim Kurumları Arasındaki ilişkiler. DEÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi. 9 (2): 51-70.

• HALİL, C. (1994). Organizasyon ve Yönetim. Ankara: Yargı Yayınları.

• HOLDEN, J. How We Value Arts and Culture, in MICKOV B., DOYLE

• HOOPER-GREENHILL, E. (1999) Müze ve Galeri Eğitimi. Çev. M. Ö. Evren, E. G. Kapçı. Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.

• <http://muzecilikuzerine.blogcuxom/maddi-olmayan-kultur-varliklari-ve-muzeler> (13/03/2012)

• <http://v3.arkitera.com/news.php?action=displayNewsItem&ID=28903> (22/05/2012)

• HULL, Dan, “Assessing the value and Impact of Museums” Research and Library Service Research Paper, Northern Ireland Assembly NIAR 23-11, Şubat 2011

- ICOM Müze Profesyonelleri Geliştirme Müfredat Kılavuzu WEB sitesi (2015)
- İNEL, Berke, “Amerika Birleşik Devletleri’nde Sanat Müzelerindeki Sanat Etkinlikleri, Koruma ve Onarım ile İlgili Periyodik Çalışmalar ve Sergilemedeki Planlamalar”, 4. Müzecilik Semineri Bildirileri, İstanbul, 1998, s. 26-27.
- İSMAYİLOV, Nergiz Gün, “Modern Sanat Müzeleri ve Toplum İlişkisi”, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007.
- J. (edited by), Sustaining Cultural Development. Unified Systems and New Governance in Cultural Life, Gower Publishing Limited. S(2013),
- Jura consultants, “Economic Impact Methodologies for the Museums”, Libraries and Archives Sector: What works and what doesn’t. Museums, Libraries and Archives: pp16–17. 2008.
- KARABIYIK, Ayfer, “Çağdaş Sanat Müzeciliği Kapsamında Türkiye’deki Müzecilik Hareketlerine Bir Bakış”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007.
- KELEŞ, Vedat, “Modern Müzecilik ve Türk Müzeciliği”, Cilt 2, Sayı 1-2, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2003.
- LEVY, Francis, “Maddi Olmayan Bir Müzeye Doğru”, Kent, Müze, Toplum, Deneyimler, Katkılar, Türk Ekonomi Topluluğu Tarih Vakfı, İstanbul, 2001, s. 45-51.
- MACCARIO, N. K. (2002). Müzelerin Eğitim Ortamı Olarak Kullanımı, Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 15(1): 275-285.
- MARİNS, V. (2010). Learning in Museums with Use of Digital Technologies and Virtual Reality, Realidade Virtual, 3(3): 3.
- MATARASSO, F. Use or Ornament? The Social Impact of Participation in the Arts, Comedia, Stroud; <http://www.culturenet.cz/res/data/004/000571.pdf> O(1997),
- MERCER, Colin, “Museum Impact Assessment, a Practical Guide”, Southwest Museums, libraries and Archives Council, Cultural Capital Limited, Ağustos 2004
- MERLI,, PEvaluating the Social Impact of Participation in Arts Modern Müzecilik Anlayışı ve Ülkemizde Müzeler
- Metropolitan Müze Kaynakları, WEB sitesi (2015)
- NEMO- Avrupa Müzeleri Ağı WEB sitesi (2015)
- NICK, Merriman, “Müzeler Koleksiyonlar İçin Mi, İnsanlar İçin Mi? İngiltere’de Müzelere Ulaşmada Artan Olanaklar Üzerine Son Gelişmeler”, Kent, Müze, Toplum, Deneyimler, Katkılar, Türk Ekonomi Topluluğu Tarih Vakfı, İstanbul, 1999, s. 69-79.
- ÖZDEMİRCİ, F. ODABAS, H. (2005). Yazışma Yönetimi ve Dosyalama İşlemleri. Ankara: Alter Yayınevi.

◆ Ayşe Çakır İlhan

- ÖZKASIM, Hale, "T.C Kültür Bakanlığı'na Bağlı Müzelerde Finansal Sorunlar ve Yeni Kaynak EKSENLERİ" YTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1995
- POMIAN, Krzysztof, "Çağdaş Tarih Yazımı ve Çağdaş Müzeler", Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar, Küreselleşme ve Yerelleşme, 3.Uluslararası Tarih Kongresi, İstanbul, 2000, s. 15-25. 50
- PULHAN, Gül, "Müze Gezmek: Bir Kaşık Acı Şurup", Geçmişten Geleceğe Türkiye'de Müzecilik I. Sempozyum (21-22 Mayıs), Dizayn Ofset Basım Sanayi Matbaacılık, Ankara, 2007, s. 157-161.
- REDFERN, M.. Performance Measures in the Public Sector: A Digest. London: British Library (British Library R & D Report 5905). 1986
- REEVES, M. Measuring the Economic and Social Impact of the Arts: A Review. London: The Arts Council of England. 2002.
- RİEL, C.V. (1995) Principles of Corporate Communication. London: Prentice Hall.
- ROBINSON, K. (2003). Yaratıcılık Aklın Sınırlarını Asmak, İstanbul: Kitap Yayınevi.
- RUSBRIDGE, Chris. (1998, July). Towards a Hybrid Library.
- SABUNCUOĞLU, Z. (1998). işletmelerde Halkla ilişkiler, Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınevi.
- SAGLAMTİMUR, Z.Ö. (2010). DİJİTAL SANAT, AÜ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ, 10(3): 213.
- SCHWEIBENS, W. (2004). "The Development of Virtual Museums". ICOM News 3. 3.
- SCOTT, C.A. (2006), Museums, impact and value. In: Cultural Trends, Vol.15, No. 57, pp. 45- 75. UT
- SELWOOD, S. (2004), The politics of data collection: Gathering, analysing and using data about the subsidised cultural sector in England, in Cultural
- SELWOOD, S. What difference do museums make? Producing evidence on the impact of museums. Critical Quarterly. 44 (4): p68. 2002.
- SHAW, Wendy M. K, " Modern Müze, Modern Kimlik", Yeni Müzecilik Uzman Eğitimi Projesi Seminerleri Kitapçığı, İstanbul, 2005, s. 21-35.
- SMİTH, Sarah Jean, "A Comprehensive Guide To The Preventative Care And Museum Storage Of Chinese, Japanese And Korean Hanging Scrolls", University of Florida, 2011.

• SÖNMEZ, Z. (1994). "Avrupa'da Uygulanan Bazı Örneklerle Çağdaş Müzecilik ve Serbest Sergileme", Askeri Müze ve Kültür Sitesi, II. Müzecilik Semineri Bildiriler, Eylül 19-23, İstanbul:101-103.

• TEKELİ, Sadık, "Askeri Müze'de Çağdaş Müzecilik Uygulamalarından Örnekler", 4.Müzecilik Semineri Bildirileri 16-18.09.1998, Askeri Müze ve Kültür Sitesi, İstanbul, 1998, s. 13-97.

• Teknoloji. (2004). Ankara: Kozan Ofset.

• TEPECİL, Adnan, "Sanat Eğitimi ve Sanal Müze" Geçmişten Geleceğe Türkiye'de Müzecilik I. Sempozyum (21-22 Mayıs), Dizayn Ofset Basım Sanayi Matbaacılık, Ankara, 2007, s. 223- 240.

• TEZLER:

• TOSUN, N.B., (2003) Kurumsal İletişim Sürecinde Reklamın ve İmaj Yönetiminin Bütünleşik Konumu. Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, 18 (1). 173-192.

• Trends, 46, 13-97

• TUTAR, H. (2003). Örgütsel iletişim. Ankara: Seçkin Yayınevi.

• Türk Dil Kurumu, <http://tdkterim.gov.tr/bts/> (27.06.2011).

• TÜZÜN, Ahmet Bülent, «Modern Müze İşletmeciliği» Çukurova Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010. YAYINLAR

• UNESCO (2012), Measuring cultural participation. 2009 Framework For Cultural Statistics Handbook No.2, Unesco Institute for Statistics; http://www.uis.unesco.org/culture/Documents/fcs-handbook-2-cultural-participation_en.pdf H WEST MUSEUMS LIBRARIES & ARCHIVES COUNCIL OUTH WEST MUSEUMS LIBRARIES & ARCHIVES COUNCIL OUTH WEST MUSEUMS

• URALMAN, H. (2006). "Müzelerin Topluma Ulaşılabilirliğinde Bilgi Yönetimi", Gazi Üniversitesi ÜNAK Bilimsel İletişim ve Bilgi Yönetimi Sempozyumu, Eylül 12-14, Ankara: 108-120.

• UNESCO WEB sitesi (2015)

• URALMAN, H. (2006). Müzelerin Topluma Ulaşılabilirliğinde Bilgi Yönetimi. ÜNAK Bilimsel İletişim ve Bilgi Yönetimi Sempozyumu. 12-14 Eylül 2006. Gazi Üniversitesi. Ankara: Gazi Üniversitesi. 108-122

• ÜNSAL, Deniz, "Müze, Toplum ve Demokrasi: Değişen Kimlikleriyle Müzeler ve Ziyaretçileri", Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar, Yeni Müzecilik Uzman Eğitimi Projesi Seminerleri Kitapçığı, İstanbul, 2005, s. 63-70.

• Wavell, C., G. Baxter, I. M. Johnson, D. A. Williams."Impact Evaluation of Museums, Archives and Libraries: Available Evidence Project". Resource: The Council for

◆ Ayşe Çakır İlhan

Museums, Archives and Libraries. Aberdeen, Scotland: The Robert Gordon University. 2002.

- WEB SAYFALARI 51
- YÜCEL, Erdem, «Türkiye’de Müzecilik», Arkeoloji ve Sanat Yayınları Başvuru El Kitapları Dizisi:5, Kanaat Matbaası, İstanbul, 1999, s. 86-130.
- ZENGİN, Yeşim Anadolu, Rahmi Koç Müzesi ve Eğitim, Geçmişten Geleceğe Türkiye’de Müzecilik I. Sempozyum (21-22 Mayıs), Dizayn Ofset Basım Sanayi Matbaacılık, Ankara, 2007, s. 110-113.
- ZERENLER, M. Türker, N. Sahin, E. (2007). Küresel Teknoloji, Araştırma- Geliştirme (AR-GE) ve Yenilik ilişkisi. SÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17: 653-667.

MACARİSTAN MÜZELERİNDE EĞİTİM PROGRAMLARI: PETÖFİ EDEBİYAT MÜZESİ ÖRNEĞİ

Gizem GÜLTEKİN VÁRKONYI*

Özet

Avrupa Birliği, Horizon 2020 çerçevesinde “Avrupa kamusal ve kültürel mekanlarını” teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda Birlik Üyelerinin Avrupa kültür koleksiyonlarının sayısallaştırılması, korunması, erişime açılması, kültür ve eğitim merkezlerinin birer cazibe merkezi haline getirilmesi ve bu merkezlerde eğitim programlarının sürekli hale getirilmesi ile ilgili projeler yürütmesi beklenmektedir. 2004’ten beri AB üyesi olan Macaristan’da çeşitli müzelerde sayısız eğitim projelerine başlanmış, bu eğitimler yaratıcı müzecilerin elbirliği ile hedef kitlelerine ulaşmıştır. Bu yazımızda Macaristan’ın Budapeşte kentinde bulunan ve eğitim programlarının çeşitliliği ve başarısıyla ünlü Petöfi Edebiyat Müzesini tanıtacağız.

Abstract

Within the framework of the Horizon 2020, the European Union wishes to promote European cultural and public environment. For this reason, the Member States of the EU should implement projects targeting digitisation of the European cultural collections; ensuring collection preservation and accession; making the cultural and education institutions attraction centres, and boosting the sustainable education programs in the museums. In Hungary, as an EU member since 2004, many education projects launched and they could address the targeting audiences successfully with the help of creative museologists. In this article, we present one of the most successful museum located in Budapest, Hungary offering various education programs; Petöfi Literature Museum.

I. Müze Hakkında

Petöfi** Edebiyat Müzesi (PEM), 1954 yılında Budapeşte’de kurulmuştur. Koleksiyonunun büyüklüğü ve eserlerinin eşsizliğiyle kısa zamanda Macaristan’ın en önemli kültür ve sanat merkezinden biri haline gelmiştir. Bu koleksiyon 1940’lı yıllarda ülke genelinde müzelerde, kütüphanelerde, arşivlerde ve diğer kurumlarda dağınık halde

* Qulto International, Szeged E-posta: gizem.gultekin@qulto.eu

** Petöfi Sándor Macar şair, edebiyatçı ve askerdir. Macarların Habsburg’a karşı verdiği 1848 bağımsızlık savaşında hem cephe hem de kalemiyle savaşarak büyük rol oynamıştır.

bulunan Sándor'un eserlerinin toplanmasıyla daha da genişlemiştir. Petöfi-severler tarafından başlatılan bu derleme hareketi sadece onun el yazmalarını, kitaplarını toplamaya yönelik değildi. Şairin eserlerinin korunması, saklanması ve halka açılması gerektiğini düşünen topluluk bunun için uygun bir mekân arayışına girdi. Bu arayış çok uzun sürmedi; uzun zaman beraber yaşadığı ve çok sevdiği damadının evini satın alan Petöfi-severler, bu evi onun mabedi olarak adlandırdı. Bu mabede daha sonra başka ünlü edebiyatçıların eserleri de eklenecekti.

Bir süre sonra bu küçük ev, dev bir Macar edebiyatı koleksiyonunun merkezi haline geldi ancak koleksiyon için yetersiz gelmeye başladı. Bu sırada koleksiyon basılı eserlerin yanı sıra müze objelerine de yer vermeye başlamıştır. Dört bir yandan gelen ve tüm Macar edebiyatçılarına ait eserler için bir Edebiyat Müzesi kurulmasına karar verildi. Bu sırada Müze yalnızca retrospektif eserleri değil, çağdaş edebiyat eserlerini de toplamaya adeta bir derleme müzesi olmaya karar verdi. Macar edebiyatının yanı sıra dünya edebiyatına da koleksiyonlarda yer verilmeye başlandı. Böylece Müzenin koleksiyonu oldukça geniş bir hale geldi.

Müzenin mevcut organizasyon yapısı 1970'lerde şekillenmeye başlamıştır. Buna göre Müzede; sağlama, hazırlama, koruma ve sergileme birimleri mevcuttur. Bu organizasyon yapısının oluşmasındaki temel sebep, Müzenin kurulduğu ilk günden beri taşıdığı eserleri koruma ve gelecek kuşaklara aktarma anlayışıdır. PEM, edebiyat müzeciliğinin milli temsilcisi, yerel kültürün koruyucusu ve Macaristan sınırları dışındaki Macarların ortak noktasıdır.

a. Koleksiyonlar

PEM koleksiyonları Macaristan'da edebiyat alanındaki en geniş ve nadir koleksiyonlardandır. Koleksiyonlarda edebi kişilik Petöfi Sándor'un kişisel eşyaları, fotoğrafları, resimleri, kitapları haricinde ünlü Macar edebiyatçılarının da eşyaları ile eserleri bulunur.

Fotoğraf Koleksiyonu

PEM Fotoğraf Koleksiyonu Macaristan'ın en ünlü fotoğraf koleksiyonudur. Portreler, çekimler ve edebi çizimlerden ve yaklaşık 30.000 eserden oluşan koleksiyon, her gün yüzlerce ziyaretçiyi ağırlamaktadır.

Koleksiyon yalnızca ünlü edebiyatçıların fotoğraf ve portrelerinden oluşmamaktadır. Ünlü Macar sanatçılar, oyuncular, fotoğrafçılar hatta askerlerin de fotoğrafları bu koleksiyondadır. Bu ünlüler arasındaki ilişki ise hepsinin edebiyatla olan yakın ilişkisidir.

Koleksiyonda bazı nadir fotoğraflar da bulunmaktadır. Bu fotoğraflar 19. Ve 20. Yüzyıllarda dagerreyotipi, kramatografi, porselen fotoğraf, karbon baskı gibi özel tekniklerle yapılmış fotoğraflar olması bakımından özeldir.

◆ Gizem Gültekin Várkonyi

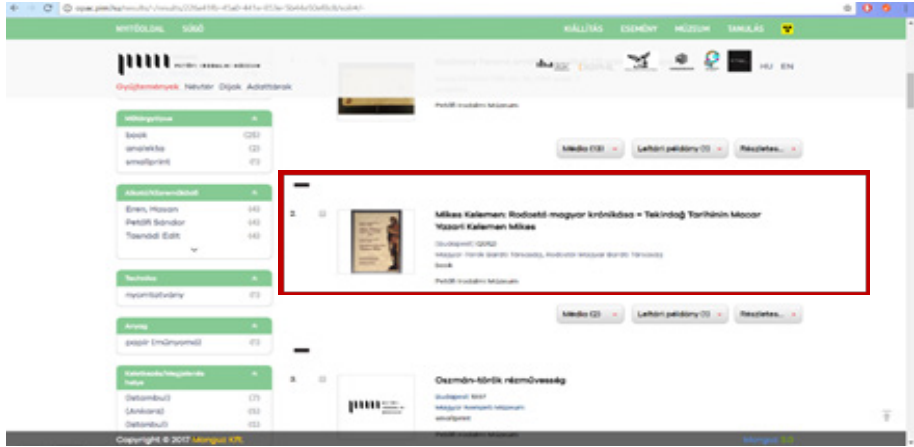
Güzel Sanatlar koleksiyonu

Koleksiyonda resim, grafik, heykel, para gibi çok çeşitli eserler bulunmaktadır. Eserler genelge 19 ve 20. Yüzyıllarda yaşamış önemli Macar sanatçıların eserleridir.

El yazmaları ve Kütüphane

Sanatçıların kaleme aldıkları o eşsiz şiirlerin, öykülerin, çizimlerin orijinalleri müze koleksiyonundadır. PEM el yazması koleksiyonu Macaristan'ın en büyük el yazması kütüphanesidir. Müze Kütüphanesi Macar edebiyatçıları başta olmak üzere dünya edebiyatından eserleri kataloglamaktadır. Katalogta Türkçe eserlere de rastlamak mümkündür. Yalnızca kitap değil; dergi, mektup, poster, makale gibi çeşitli basılı materyallere erişilebilir. Medya Kütüphanesi'nde bulunan kaset, CD ve video kaset formatında film, müzik, röportaj ve ses kaydı gibi çeşitli medya içeriklerinin sunulduğu koleksiyon 1967'den beri düzenlenmekte ve mevcutta 8000 eserden oluşmaktadır

Görüntü1.PEM kataloğundan Türkçe bir eser

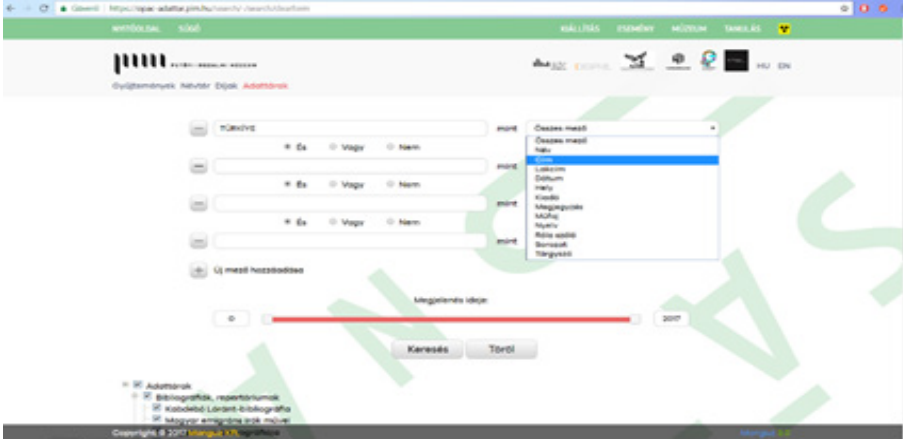
b. Müze Çevirimiçi Katalogu

Yukarıda bahsettiğimiz bütün koleksiyonların künye bilgilerine PEM'in çevirimiçi OPAC (Online Public Access Catalog) sayfasından ulaşabilmektedir. Bu OPAC, elektronik bir Envanter Sisteminden çektiği üstveri ve medya görüntülerini PEM web sayfasında görüntüler. Elektronik Envanter Yönetim Sistemi sayesinde PEM koleksiyonu uluslararası standartlar çerçevesinde kayıt altına alınır. İlgili medya görüntüleri, gereken envanter kayıtlarına eklenerek sanal bir depo oluşturulur. PEM, envanterinde istediği eseri çevirim içi erişilebilir istemezse gizli hale getirebilir. Böylelikle hem kurum için bir envanter deposu hem de çevirim içi ziyaretçiler için envanter sunumu ya-

Macaristan Müzelerinde Eğitim Programları: Petöfi Edebiyat Müzesi Örneği ◆

pılabilir. PEM, bu sistemler sayesinde koleksiyonunu dünyaya açmayı başarabilmiştir. Ülkemiz müzelerinde büyük bir eksiklik olarak gördüğümüz bu tür sistemlerin PEM örneğinde olduğu gibi farkına varılmasını dileriz.

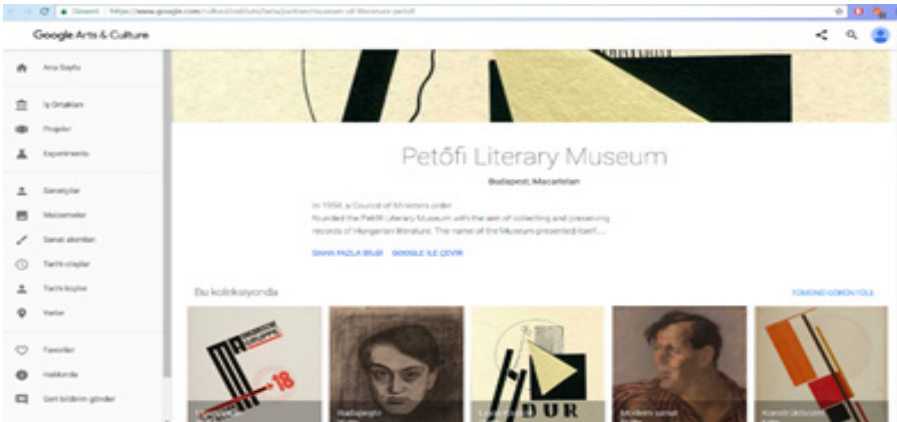
Görüntü2. PEM Çevirimiçi Katalogu (Macarca)

PEM koleksiyonuna göz atmak için: <http://opac.pim.hu/search>

PEM elektronik Envanter Yönetimi Sisteminin standart üstveri şeması sayesinde Google Arts projesine katılabildi. PEM koleksiyonu Google Arts web sitesinde elektronik olarak erişilebilir. Müze böylelikle hem sanal ortamda hem de uluslararası bilinirliğini en üst düzeye çıkarmıştır.

Görüntü3. PEM'in Google Projesine katılımı

PEM Google Arts için: <https://www.google.com/culturalinstitute/beta/partner/museum-of-literature-petofi>

◆ Gizem Gültekin Várkonyi

II. Eğitim Programları

Müze eğitim ve etkinlikleri yaş gruplarına göre ayrılmaktadır. Etkinliklere katılan herkesin, etkinlik boyunca çektiği fotoğraf veya videoları Müze web sitesine aktarabileceği bir portal bulunmakta. Etkinliklerden gelen yüzlerde görsel, Müze web sitesinden erişilebilmektedir.

a. Çocuklar İçin Etkinlikler

Benim Kütüphanem etkinliği

Bu etkinlik kapsamında öğrencilere öncelikle Petöfi Edebiyat Müzesi'nin ex-libris koleksiyonu ile ilgili bir sunum yapılmış. Sunumun ardından öğrenciler oyun ve sürprizler eşliğinde gördükleri ex-librisleri kendileri yapmaya çalışarak, kendi kütüphaneye ex-librislerini oluşturmuşlar ve yaptıklarını evine götürmüşler. 45 dakikalık sunum ve oyunlar sonunda ortaya gerçek sanat eserleri çıkmış. Etkinliğe giriş ücreti yaklaşık 4TL olarak belirlenmiş.

Bil bakalım ben kimim

Petöfi Sándor'un edebi kişiliğinden yola çıkarak hazırlanmış bu etkinlikte çocuklar, Sándor'un eserlerinden gelen ve "ben kimim?" sorusuna verdiği yanıtlar doğrultusunda hazırlanan sorulara onun gibi yanıt vermeye çalışırlar. Sorular Müzeciler tarafından seçilir ve hazırlanır. Müzeciler oyun, drama ve tiyatro aracılığıyla tek kişilik veya grup aktiviteleri düzenler. Eğitim yaklaşık olarak 1,5 saat sürmekte ve kişi başı 3TL giriş ücreti bulunmaktadır.

15 Mart Macar Bağımsızlık Günü Etkinlikleri

Müzeciler her yıl 15 Mart milli bayram etkinlikleri düzenlemektedir. 15 Mart Macar Bağımsızlığı devrimini yapan grup içerisinde bulunan Petöfi Sándor ve arkadaşlarının, bağımsızlık kararı aldığı Pilvax Kafesinde (Budapeşte) her sene çeşitli etkinlikler yapılır. Bunun yanı sıra Petöfitnes adı verilen odada çocuklar için müze eserleriyle dizayn edilmiş “engelli koşular” düzenlenir. Bağımsızlık devrimi

boyunca Sándor ve arkadaşları tarafından gazete ve bildiri basmak için kullanılmış orijinal baskı makinesi öğrencilerin kullanımına sunulur ve o gün canlandırılır.

b. Okul Öncesi Gruplar İçin Etkinlikler

Dev Masa Oyunları

Bu oyunda amaç, çocukların gerçek bir takım çalışması alışkanlığı kazanmalarını sağlamaktır. Oyunlar, Macar masallarından alınan pasajların yardımıyla Müzeciler tarafından geliştirilir. Yaklaşık 1 saat süren oyunlara katılım ücreti kişi başı 4TL’dir.

Petöfi Sándor ‘un Biyografisi

Yazarın hayatı ve yaşadığı dönem müzedeki eserler aracılığıyla çocuklara öğretilir. Sándor’un zamanında ne gibi aydınlatma araçları kullanılırdı? İnsanlar kıyafetlerini nasıl yıkar-
dı? Birbirlerine nasıl hitap ederler, nasıl iletişim kurarlardı, nasıl yardım ederlerdi? Tüm bu sorulara müze eserleri ile yanıt verilerek çocukların o zamanın kültürünü hayal etmesini sağlamaktadır.

Yedi Canın Var!

Macar masallarındaki genel kural, masalların genel karakterlerinin sona ulaşana kadar yedi farklı aşamadan geçmesidir. Bu eğitimde çocuklara masal karakterleri ile ilgili yedi farklı soru sorulur. Bu sorular hem masallardaki önemli karakterlerin öğretilmesini hem de çocukların kendini tanımasını sağlar. Çünkü çocuklar hem masal kahramanını hem de kendilerini tanıtmak durumundadırlar. Soruları başarıyla cevaplayan çocuklara “masal kahramanı belgesi verilir.

Kralın Kararı

Kral Matyas, Macar tarihinde verdiği önemli ve dürüst kararlarla ünlüdür. Bu kararları kimliğini gizleyerek halk içerisinde yaptığı ziyaretler esnasında aldığı bilgiler sayesinde yapabilmektedir. Çocuklar da Kral Matyas gibi halkın arasında gezen Kralı canlandırırılar. Hem Kralın hayatını kendileri canlandırarak öğrenirler hem de karar almanın ne kadar önemli olduğu ve zor olduğunu karar aşamalarını tecrübe ederek öğrenirler. Bu esnada o günlerin yaşam tarzını ve insanlarını da tanımış olurlar

c. Lise Düzeyinde Etkinlikler

Okuma Aşkına!

Bu eğitim programı, İngilizce dilinin kullanımını ve kültürel etkileşimi geliştirmek adına düzenlenmektedir. Kitap, okuma, kütüphane, kitaplardaki karakterler ve kitaplara dair her şey İngilizce dilinde aktarılmaya çalışılır. Müzeciler, gençlere şu şekilde sorular yönelterek onları okurken ne hissettiklerini anlatmaya yöneltilir: “Tatlı bir kış akşamında elinize bir fincan çay alıp kitap okumak aklınıza gelir mi; Einstein’ın bilin-

mesi gereken en önemli şey kütüphanenin adresidir sözüne katılır mısınız; Bilimkurgu kitaplarındaki karakterlerle yer değiştirmek istediğiniz olur mu; ya da tüm bunların aksini düşünmekte ve insanların neden okudukları kitaplar hakkında konuştuğuna anlam verememekte misiniz?”. Her hafta bir konu seçilir, konu ile ilgili varsa film izlenir ya da metinler gözden geçirilir. PEM Kütüphanesi her konuda geniş bir koleksiyona sahip olduğu için kaynak bulmakta zorluk çekilmez. 16 yaş üzeri herkesin katılabileceği etkinlik 90 dakika sürmekte ve kişi başı 3TL katılım ücreti beklenmektedir.

Dünya Bizim Evimiz midir?

Ekim 1956 Macar bağımsızlık devriminin başarısızlıkla sonuçlanması üzerine birçok önemli Macar bilim insanı, sporcu, edebiyatçı ve sanatçısı ülkeyi terk etmek durumunda kalmıştır. İşte ülkesini terk etmek durumunda kalıp göçmen konumuna gelen bu insanların arkalarında bıraktığı eserler aracılığıyla onları tanımaya yönelik

bu oyunda çocuklar, ünlü insanları canlandırarak “gitme-kalma” kararını kendileri değerlendirirler. Kişilerin hayat hikayelerini okurlar ve öğrenirler.

Yemek ve Edebiyat

Ünlü Macar dergisi “Yaşam ve Edebiyat” dergisinin başlığını “Yemek ve Edebiyat” olarak değiştirerek kullanan Müzeciler, Macar edebiyatı ve Macar yemek kültürü arasındaki ilişkiyi öğretmeyi amaçlarlar. Ünlü Macar kişilerin Paskalya bayramı yiyecekleri, sevdiği çorbalar, çektiği açlıklar hikayeleştirilerek öğretilir. Hikayelerde ünlü kişilerin yemek yerken kullandığı müze eserleri de gösterilir.

Kendimi Tanıtıyorum

Bu aktivite daha çok “Facebook kuşağını” hedeflemektedir. Öğrenciler edebiyat bilgileri yardımıyla Facebook profillerini düzenlerler. Bunu yaparken de ünlü edebiyatçıların hayatından ve eserlerinden yararlanarak edebi Facebook profili oluştururlar.

◆ Gizem Gültekin Várkonyi

d. Özel Gruplar İçin Özel Etkinlikler

Müzedede, özel yetenek ve özelliklere sahip çocuklar için ayrı etkinlikler düzenlenmektedir. Bu etkinliklerdeki temel amaç, onlara kimseden farklı olmadıklarını hissettirmektir. Tüm bu etkinliklerdeki tüm hedef onların eğlenmesini ve oyunlarla öğrenmesini sağlamaktır.

Ejderha Dünyasından Maceralar

Bir zamanlar tek başlı küçük bir ejderha varmış. Bu ejderha gerçekten de diğer ejderhalardan çok farklı görünüyormuş. O da zamanla neden kendisinin üç başlı veya yüz başlı ejderhalardan eksik olduğunu düşünmeye başlamış. Ama bu ejderha sonunda şunu öğrenmiş ki, diğerlerinden farklı bir görünüme sahip olmasına rağmen o tek başının içinde tıpkı diğerleri gibi hayatın tüm renklerini yaşayabiliyormuş. Bu etkinlikte herkes kendi ejderha figürünü keser,

renklendirir ve onu bir rüzgâr gülüne dönüştürür. Müzeciler onların yaptığı bu renkli figürlerle hayata ne kadar renk kattığını ve ne kadar bu hayatın bir parçası olduğunu göstermeye çalışmaktadır.

Kale Oyunu

Bu etkinlikte çocuklardan kendilerini bir kalede gibi hissetmeleri istenir. Bu kale içerisinde renkli enstrümanlarla çok farklı müzikler yapılacaktır. Bu müzikler belki de dışarıdan dinleyenlere garip gelecektir ancak kalenin içindeki çocukların bilmesi gereken bir şey vardır: Onlar yanılmaktadır! Kalede gelen müzikleri ilginç olarak değerlendirenler sadece kendi müziklerini duymaya tahammül ederler, diğerlerini hiç anlamazlar. Başkalarından farkı müziği ve renkleri olanlar aslında hayatın ta kendisidir ve onlar farklılıklarından asla utanmamalıdır.

III. Müzeler Arası Eğitim İşbirliği

Petöfi Edebiyat Müzesi, Macar Dili Müzesi ile bazı ortak eğitim programları yürütmektedir. “Güzel Macar Kelimeler” başlıklı eğitim programı Macar Dili Müzesi binasında yer almakta, ancak eğitim materyalleri için PEM ile işbirliği yapılmaktadır. Program kapsamında anadil Macarca’nın tanıtılması, anadilde eğitim, anadilde eğitimin yaygınlaştırılması, dilin bilinçli kullanımı, edebiyat ve dil geleneklerinin öğretimi gibi konular işlenir. Programın amaçları:

- Dil ve edebi kültür ile milli gelenekler hakkında farkındalık yaratmak, böylelikle milli bağ ve vatanseverlik duygularını geliştirmek;

- Dilin bilinçli kullanımı, dil öğretimi ve farkındalık yardımıyla bilginin milli kalmasını sağlamak.

Bu amaçlara ulaşabilmek için müze severlere 2 temel eğitim programı sunulmaktadır. Programın ilkinde Macar dili ve edebiyatının tarihi gelişimi anlatılır. Ünlü edebiyatçıların eserleri incelenir. Program boyunca öğrencilerle Macarca eserler ortaya konmaya çalışılır. Böylelikle öğrenciler dil kullanımına teşvik edilir. Diğer programda ise anadil kültürü ve dil bilimi konularına ağırlık verilir. Bu program kapsamında Macar dili diğer dillerle karşılaştırılır, diğer dil kültür ve edebiyatı eserleri incelenmeye çalışılır. Özellikle Macarca’nın da dahil olduğu dil ailesinden diğer akraba dillerle ilgili genel bilgiler verilir. Programlardan 10-14 veya 10-18 yaş grupları yararlanabilir. Oyunlar, karşılıklı tartışmalar, okuma-yazma etkinlikleri, film gösterileri gibi etkinlikler müze içerisinde yapılır. Katılımcılarla birlikte Müze gezilerek program pekiştirilir.

Teşekkür

Bu yazıyı hazırlamamda ve Macarca metinlerin çevirisinde bana yardımcı olan iş arkadaşım Ildiko Papp’a,

Bildiği her şeyi içtenlikle paylaşan değerli Petöfi Edebiyat Müzesi ekibine çok teşekkür ederim.

Bu yazıdaki bilgiler yüze görüşmelerden ve PEM web sitesinden elde edilmiştir. Tüm içerikler ve görseller Petöfi Edebiyat Müzesi’nin izniyle kullanılmıştır.

DOĞAL, TARİHİ VE KÜLTÜREL MEKÂNLAR İLE BİLİM MERKEZLERİNİN YAYGIN ÖĞRENME ORTAMI OLARAK KULLANILMASI

Vedat ÖZSOY*
Rukiye DİLLİ**
Ümit KARAKAYA***
Nihal BIYIKLI****
Şefika ÇALIK*****

Bu makale Yenimahalle İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından Ankara Kalkınma Ajansı Doğrudan Faaliyet Desteği programı çerçevesinde gerçekleştirilen bir projeyi amacı, süreci ve sonuçları itibarıyla tartışmaya açmak amacıyla hazırlanmıştır.

Giriş

Günümüzde müzelerin gelişimi, demokratik bir toplumun sanata ve bilime olan ihtiyacını ve ilgisini yansıtır. Bu anlamda müzeler kültürel, sanatsal ve tarihî değerleri olan eserleri barındırma ve gelecek kuşaklara aktarma işlevinin yanı sıra, birer eğitim kurumu olma görevini de üstlenmiş olmaktadır.

Gelişmiş ülkelerde çok çeşitli müzeler vardır, bunlardan ülkemizdeki Devlet Resim ve Heykel Müzelerinin benzerleri olan sanat müzeleri, bizdekinin aksine oldukça yaygındır. Geçen yüzyılın son dönemlerinde bu müzelere sadece çocuk ve gençlere yönelik açılan müzeler de eklenmiştir. Örneğin, Boston, Manhattan, Indianapolis, Houston Çocuk Müzeleri, Philadelphia'daki Lütfen Dokununuz Müzesi (Please Touch Museum), Arizona Çocuk ve Gençlik Sanat Müzesi.

Biliyoruz ki gelişmiş tüm ülkelerde olduğu gibi bizde de müzelerinin bir eğitsel misyonunun olması gerekir. Nitekim gelişmiş ülkelerdeki müzeler okul turlarını, mü-

* Prof. Dr.; TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Öğretim Üyesi.

** Dr.; MTA Genel Müdürlüğü Tabiat Tarihi Müzesi Eğitim Uzmanı.

*** Türkçe Öğretmeni, Yenimahalle İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü.

**** Tarih Öğretmeni, Yenimahalle İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü.

***** Edebiyat Öğretmeni, Yenimahalle İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü.

zelerdeki eserlere ilişkin hikâye anlatımlarını, güzel sanatlarla ilgili canlı gösterileri, müze tabanlı dersleri, çocuklar için özel sergileri, müzede hazine avını ve çeşitli oyunları kapsayan geniş bir yelpazede eğitim etkinliklerini programlama ihtiyacı duymuşlardır. Bu etkinlikleri gerçekleştirecek “müze eğitimcisi” kadroları oluşturmuş, ayrıca bu amaçla ‘Dosent’ denilen gönüllülerden yararlanmaya başlamışlardır.

Müzeler okullara yönelik özel eğitim gezilerinin hazırlanması için “yardımlaşma” ve daha da yaygın olarak “iş birliği” temeline oturtulmuş etkinlikler gerçekleştirmektedir. Öğretmenlere ve öğrencilere destek ve yardımcı olacak, onların müze öncesi ve sonrası ihtiyaçlarını giderecek yayınlar, posterler, videoteyp, slaytlar ve diğer sınıf materyallerini sağlamaktadırlar. Müfredat programlarında müze kaynaklı konuları destekleyici iş birliğini de oluşturmaktadırlar. Bu alanda, Los Angeles’ta bulunan ve J. Paul Getty tarafından kurulan “Getty Vakfı” ve “Getty Center”, bünyesinde yer alan müze, eğitim ve araştırma merkezi ve kütüphaneye oldukça etkili olmaktadır (Özsoy, 2016). Ülkemizde Sabancı Müzesi oluşturduğu eğitimci kadrosu ve eğitim bölümü ile gerek kalıcı koleksiyonunu gerekse geçici sergilerini eğitim ve öğretime kazandırmak için çaba sarf etmektedir. Aynı şekilde Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi de benzer bir çaba içerisinde. İstanbul Rahmi Koç Müzesi özellikle endüstriyel gelişimi içeren zengin koleksiyonuyla okul müfredatlarına önemli katkılar yapabilecek kapasitededir.

Bilim merkezleri, ören yerleri, kültür ve sanat merkezleri de eğitim için çeşitli imkânlar sunabilecek mekânlar olmakla birlikte henüz ülkemiz eğitim sistemi buralardan yeterince yararlanamamaktadır. Hâlbuki öğrenme, görerek, yaparak ve yaşayarak gerçekleşirse zihinde daha kalıcı olmaktadır.

Öğrenme her zaman her yerde gerçekleşmektedir. İlk ve ortaöğretimin dışında öğrenme özellikle yetişkinler için evde, işyerinde ve daha farklı ortamlarda gerçekleşebilmektedir. Ancak bu ikinci tür öğrenme iyi anlaşılır ve görünür olmadığı gibi yeterince de değerlendirilmiş değildir. Hâlbuki 1996’da OECD üyesi ülkelerin eğitim bakanları “herkes için hayat boyu öğrenme” stratejileri geliştirmeyi kabul etmişlerdi ve bu yaklaşım, bakanlar düzeyinde ve OECD Konseyi tarafından onaylanmıştı. “Beşikten mezara” kavramı resmî, yaygın ve resmi olmayan öğrenmeyi içerir. Bu, önemi artık her zamankinden daha açık görünen bir yaklaşımdır ve artık yaygın ve biçimsel olmayan öğrenme çıktıları önemli bir değere sahip olarak görülmektedir (OECD, 2017). Eğer öğrenme okul ortamı dışında da gerçekleşen bir olgu olarak görülüyorsa o zaman tanımına bir kez daha bakmakta yarar vardır. Richard Gross’a göre öğrenme, yeni edinme, var olanı, bilgiyi, davranışları, becerileri, değerleri değiştirip güçlendirme eylemidir veya öğrenme bilgiyi sentezlemede potansiyel bir değişime, bilgi derinliğine, edinilen deneyimlerin türüne ve kapsamına göre tutum veya davranışlara yol açabilecek tercihlerdir. (Gross, 2010).

Öğrenme konusundaki araştırmalar ve çalışmalar ilk yıllarda çocukluk ve ergenlik döneminde öğrenmeye odaklanmıştır. Ancak öğrenmenin doğumdan başlayıp ölüme

kadar devam eden kesintisiz bir süreç olduğu kabul edilmektedir. Bu anlamda “öğrenme, elde edilen deneyimlerin yeni durumlarla baş etmede ve ilişkiler geliştirmede kullanıldığı süreçtir” denilebilir. Birçok öğrenme ömür boyunca yeni deneyimlerden, bilgi edinmede ve algılarda tesadüfen kendiliğinden oluşur; örneğin gazete okumak veya haber yayını izlemek, bir arkadaş veya meslektaşla konuşmak, çeşitli toplantılar ve beklenmedik deneyimler yoluyla elde edilmesi gibi.

OECD (Organization for Economic Cooperation and Development) öğrenme tanımını üçe ayırarak yapar; a) Biçimsel Öğrenme (Örgün, Resmî, Formal learning), b) Yaygın Öğrenme (Non-formal learning) ve c) Biçimsel Olmayan Öğrenme (Resmî olmayan, Informal learning).

Biçimsel (Örgün) Öğrenme, her zaman organize ve resmi bir eğitim programıyla yönlendirilmiş, ilk ve ortaokul ya da lise mezuniyet diploması gibi bir dereceyi içerecek dersleri ve saatlerini resmi olarak belirlemiş; genellikle ilgili bakanlık ya da yetkili başka bir resmi kuruluş tarafından onaylanmış öğrenmeyi tanımlar (Eaton, 2017). Biçimsel öğrenme bir yapıya ve öğrenme hedeflerine sahiptir. Öğrencinin bakış açısıyla bu öğrenme türü her zaman niyete bağlıdır; örneğin öğrencinin açık amacı, bilgi, beceri ve / veya yeterlilik kazanmaktır. Tipik örnekleri, ilk ve orta öğretim sistemi ya da işveren tarafından düzenlenen işyeri eğitimi içerisinde yapılan öğrenmedir (OECD, 2017).

Yaygın Öğrenme, organize (gevşek bir organizasyon olsa da), resmi bir eğitim programıyla yönlendirilebilen ya da yönlendirilmeye gereksinim duyulmayan öğrenme türüdür. Bu türden bir eğitim nitelikli bir öğretmen tarafından ya da çok deneyimli bir rehber tarafından gerçekleştirilebilir. Her ne kadar diploma ya da resmi bir derece gibi bir mezuniyet belgesi sunmasa da yaygın eğitim bireylerin yetenek ne kapasitelerini görünür bir biçimde güçlendirir ve yükseltir. Yetişkinler için “Sürekli Eğitim Merkezleri” tarafından yürütülen dersler ile izcilik eğitimleri bu öğrenme türüne örneklerdir. Bu öğrenme türünde yetişkin ya da çocuk öğrencinin ilgisi katılımcı olmalarının ardındaki itici güç olduğundan bu öğrenme türü daha çekici olmaktadır (Eaton, 2017). Bununla birlikte, eğitim otoritelerinin çoğunluğu, yaygın öğrenimin daha organize olduğunu ve öğrenme hedeflerine sahip olabileceğini açıkça belirtmektedirler (OECD, 2017). Bundan dolayı yaygın öğrenme okullarda programlı olarak “duvarsız derslikler” denilebilecek okul dışı mekânlarda da gerçekleştirilebilir.

Biçimsel Olmayan Öğrenme, öğrenme kesinlikle organize değildir, öğrenme çıktıları açısından belirlenmiş bir hedefi yoktur. Dolayısıyla resmi bir eğitim programıyla gelişmediği gibi ders kredisi de sunmaz (OECD, 2017). Öğretmen basitçe anne-baba gibi deneyimli kişiler ya da büyükanne-büyükbaba, bir arkadaş gibi çok daha deneyimli kişiler olabilir. Çocuğuna saklambaç oyunu öğreten bir baba ya da ABC’yi çocuğa ilk defa öğreten bir çocuk bakıcısı biçimsel olmayan öğrenme türüne birer örnektir. Dolayısıyla öğrenme işte, evde ya da boş zaman etkinliklerinde de gerçekleşebilir. Bu

fazlaca basite indirgenmiş bir açıklama olabilir. Zaman zaman bu öğrenme türleri arasında çizgiler bulanıklaşabilmektedir. Her zaman kesin ve açık olmasa da bu tanımlar bize her bir öğrenme türü hakkında genel bir fikir verebilir (Eaton, 2017).

Müzeler, sanat galerileri, bilim merkezleri, ören yerleri, tarihi mekânlar, arkeolojik kazı alanları ve tabiat varlıkları birer “yaygın öğrenme mekânları” ya da “biçimsel olmayan öğrenme alanları” olarak kullanılabilirler. Eğer bu alanlar okullar tarafından derslerin birer uygulama mekânı haline getirilmek isteniyorsa o durumda buralar birer “yaygın öğrenme mekânları” olarak “duvarsız derslikler” haline dönüştürülebilirler. Bunun için “işbirliği” temelinde kurumlar arası protokollerin yapılması ve yaygın öğrenmenin örgün öğrenmeye katkısı için yaygın öğrenme eğitim programları ve gezi rehberleri hazırlanması gerekir.

Yenimahalle İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü bu makalenin yazarları tarafından hazırlanan ve uygulanan proje ile bunun Ankara’da ilk örneği vermiştir. İlgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği amaçlı protokoller henüz yapılmamış olsa da yardımlaşma amaçlı ilişkiler kurulmuş ve öğretmenlere yaygın öğrenme mekânlarını sunmak ve buralarda gerçekleşecek öğrenme için kullanılacak planlamaları içeren “Öğretmen El Kitapçıkları” hazırlamak üzere çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Makaleye konu olan bu projenin amacı ve gerçekleştirilmesine ilişkin bilgiler aşağıda yer almaktadır.

Amaç

Bu makaleye konu olan proje ile Ankara ilinde yer alan doğal, tarihi ve kültürel mekânlar ile bilim merkezlerinin ilk ve ortaokul ders müfredatıyla ilişkilendirilerek üretilecek araştırma yayınları yoluyla Ankara’da görevli ilk ve ortaokul öğretmenleri tarafından bu mekânların okul dışı öğrenme ortamı olarak kullanılmasını sağlamak amaçlanmıştır. Böylece Ankara’nın doğal, tarihi ve kültürel varlıklarının gelecek kuşaklar tarafından tanınmasına ve bu varlıkların kültürel ve çevresel değerlerinin gözletilmesine katkıda bulunmak hedeflenmiştir.

Gerçekleştirilen proje ile bu amaç çerçevesinde ayrıca;

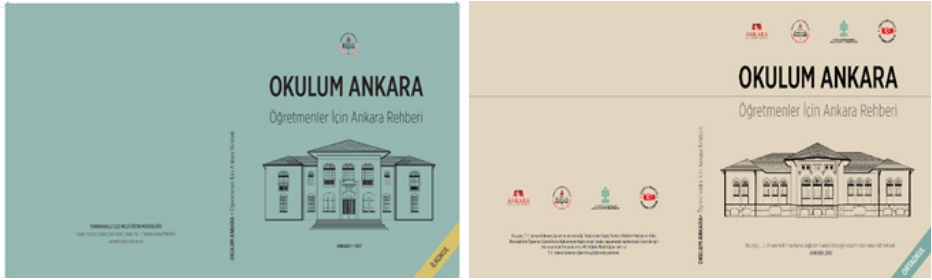
1. Ankara ilinde yer alan doğal ve tarihi sit alanları, tarihi mekânlar ve bilim merkezlerinin Ankara ilinde görev yapan ilk ve ortaokul öğretmenleri tarafından tanınırlığının artırılması,
2. Öğretmenlerin, Ankara’nın doğal, tarihi ve kültürel mekânları ile bilim merkezlerini okul dışı öğrenme ortamı olarak kullanmaları konusunda bilinçlendirilmesi,
3. Bu mekân ve merkezlerde yapılan eğitici etkinlikler ve bu etkinliklerin hitap ettiği yaş grupları konusunda öğretmenlerin bilgilendirilmesi,
4. Bu mekân ve merkezlerin, ilk ve ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Fen Bilimleri, Görsel Sanatlar, Matematik, Sosyal Bilgiler ve Türkçe derslerinin müfre-

◆ Vedat Özsoy / Rukiye Dilli / Ümit Karakaya / Nihal Bıyıklı / Şefika Çalık

dat kazanımları ile ilişkilendirilerek elde edilecek araştırma yayını yoluyla ilk ve ortaokul öğrencileri tarafından okul dışı öğrenme ortamları olarak kullanılması,

5. Bu mekân ve merkezlerin okul dışı öğrenme ortamı olarak kullanılması sonucu, ilk ve ortaokul öğretmenleri ile öğrencilerde Ankara'nın doğal, tarihi ve kültürel varlıkları konusunda farkındalığın artırılması hedeflenmiştir.

Ankara ilinde yaygın öğrenme ortamları olarak yer alan doğal, tarihi ve kültürel mekânlar ile bilim merkezlerinin ilk ve ortaokul ders müfredatıyla ilişkilendirilerek üretilmiş "Öğretmen El Kitapçıkları" yoluyla öğretmenlerin ve yetişkin olma yolunda ilerleyen öğrencilerin bu mekânları tanıması ve öğrenmesiyle Ankara'nın tarihi ve kültürel mirası konusunda farkındalıklarının gelişeceği değerlendirilmiştir.

Proje çerçevesinde hazırlanan Öğretmen El Kitapçıkları bir taraftan, Kurtuluş Savaşı'nın geçtiği Polatlı gibi yakın tarihte önemli bir savaşın yaşandığı alanın tanınmasına, Ankara'da Cumhuriyet'in kuruluşuna tanıklık etmiş mekânların bilinirliğinin artırılmasına katkı yaparken diğer taraftan öğrencilerin birer yetişkin olduklarında gereksinim duyacakları tarih turizmi kavramının ve dünyayı keşfetme bilinci gelişmesini sağlayacağı düşünülmüştür. Kitapçık ayrıca Gordion antik kenti, Nallıhan 'Julio-polis'i gibi Ankaralılar tarafından pek de bilinmeyen çevredeki antik kentlerin sadece öğretmen ve öğrenciler değil aynı zamanda aileleri tarafından da merak edilmesine, ziyaret edilmelerine ve tarihsel varlıkların tanınmasına vesile olacaktır.

"Okulum Ankara" el kitapçığı, Ankara'da yer alan 55 müzenin ziyaretçi sayısının artırılmasıyla müze kültürünün gelişmesine katkıda bulunulacağı gibi, müzelerin birer ziyaret alanı olmasının ötesinde birer eğitim ortamı olarak daha aktif kullanılmasını da sağlanacaktır. Böylelikle Ankara'nın doğal, kültürel ve tarihi varlıklarının daha yaygın ve bilinçli ziyaret edilmesi desteklenmiş olacaktır.

Durum Belirleme Anketi

Yukarıda da değinildiği gibi Ankara'da yer alan bu mekânların öğretmenler tarafından yeteri kadar tanınmadığı ve kullanımı konusunda bir resmi ya da kendilerine ait bir planlama olmadığı yönündeki araştırmanın varsayımını test etmek amacıyla

bir durum belirleme anketi uygulanmıştır. İlk ve ortaokul öğretmenlerinin konuya ilişkin hazır bulunuşluk düzeylerini de belirlemek amacıyla uygulanan bu ankete göre okul dışı öğrenme ortamları ile ilgili olarak öğretmenler bu tür ortamlarda nasıl çalışacaklarını ve bu mekânları müfredatları ile nasıl ilişkilendireceklerini bilemediklerini belirtmişlerdir. Sürdürülmekte olan bir başka araştırma ile burada genel olarak ilk durumu sergileyen ve önceki satırlarda sözü edilen “Ön anket” olarak da hazırlanan bu ankete ait ayrıntılı veriler, kitapçıkların pilot uygulamalarından sonra yapılacak bir “Son anket” çalışması ile karşılaştırmalı olarak analiz edilip sonuçları ayrı bir makale olarak yayımlanacaktır. Böylece bu kılavuz kitapların etkileri de belirlenmiş olacaktır.

“Okulum Ankara: Öğretmenler İçin Ankara Rehberi” Öğretmen El Kitabı

Proje çalışması süresince yapılan incelemelerden elde edilen sonuçlar çerçevesinde okul dışı alanların yaygın öğrenme mekânları olarak kullanımında belirli bir standarda ihtiyaç olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda kitapta sırasıyla, On Adımda Gezi, Örnek Etkinlikler, Kazanım-Mekân Tabloları, Mekânlar Hakkında Genel Bilgi, Ekler-Yasal Süreç olarak başlıklar oluşturulmuştur.

On Adımda Gezi ve Örnek Etkinlikler

Öğretmenlerin okul gezilerini sağlıklı ve verimli olarak yürütebilmeleri için, Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim ve Orta Öğretim Kurumları Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği çerçevesinde el kitabında hazırlanan gezi süreci on adımda planlanmış ve bu adımlara yönelik etkinlikler planlanmıştır.

Öğretmen el kitabında müze gezisinde kullanılmak ya da sınıfta öğretme-öğrenme sürecine öğrencilerin aktif katılmalarına yardımcı olmak üzere etkinlik örneklerine yer verilmiştir. Öğrencilerin ön bilgilerini kullanarak süreçte aktif bir şekilde yer aldığı yapılandırmacı yaklaşımla birlikte, birden fazla duyu organına hitap eden ve ilgi çekici özellikte olan etkinliklerin kullanımı önem kazanmıştır. Bu bağlamda, gezi öncesinde ve sırasında ya da gezi sonunda öğretmenlerin kullanabilecekleri çalışma yapıları, bulmaca, drama, beyin fırtınası, karşılaştırma, mektup yazma gibi etkinlik örnekleri ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

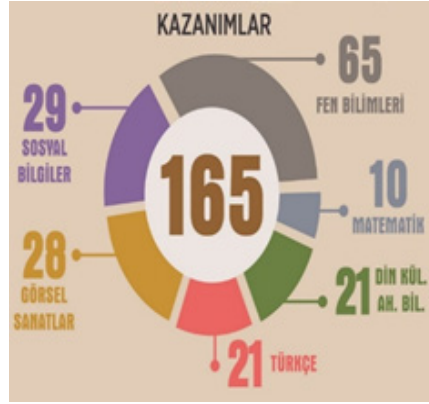
GEZİ ÖNCESİ	1. ADIM	Rehberde yer alan “Kazanım-Mekân Tablosu”nu inceleyiniz. Ders kazanımlarınızla ilgili mekânların listesini oluşturunuz.
	2. ADIM	Oluşturduğunuz listeden yola çıkarak gezi düzenlenecek mekânları yıllık ders planınıza dâhil ediniz.
	3. ADIM	Yıllık planda yer alan gezilerin, ders saati içinde ve okul müdürlüğünün onayı ile düzenlenebileceğini unutmayınız! (Sosyal etkinlikler kapsamında yapılacak gezilerin ise ders saati dışında ve il/ilçe milli eğitim müdürlüğü onayı ile düzenlenebileceğini unutmayınız!)
	4. ADIM	Okul gezilerinde 40 öğrenciye kadar bir (1) yönetici, en fazla iki (2) öğretmen görevlendirilmesi gerektiğini ve gezi araçlarının sorumluluğunun okul müdürlüklerine ait olduğunu unutmayınız!
	5. ADIM	Gezi düzenleyeceğiniz mekânı mümkünse önceden ziyaret ediniz. Mekândaki görevlilere gezinizin amacını anlatınız. Katılımı tek sınıfla sınırlandırarak görevlilerden randevu alınız.
	6. ADIM	“Gezi Planı”nızı, “Gezi Liste”nizi ve “Veli İzin Belge”nizi okul müdürlüğüne en az yedi (7) gün önce teslim ediniz.
	7. ADIM	Mekanda yapacağınız etkinlikleri belirleyiniz ve bunlara uygun anketleri ve çalışma kâğıtlarını hazırlayınız. Örnek Etkinlikler • Ara-Bul • Nesne Çizimi • Tartışma
	8. ADIM	Geziden önce öğrencilerinizi mekân hakkında bilgilendiriniz ve öğrencilerinize gezi kurallarını hatırlatınız. “Ön Anket”i sınıfta uygulayınız.
GEZİ GÜNÜ	9. ADIM	• Geziye katılan öğrencileri 10-15 kişilik gruplara ayırınız. • Mekânda yapılacak çalışmanın verimliliği açısından her grup için bir öğretmen yetkilendiriniz. • “Çalışma Kâğıtlarını” öğrencilerinize dağıtınız ve etkinliği uygulayınız.
GEZİ SONRASI	10. ADIM	Gezi sonrası “Son Anket”i sınıfta uygulayınız. Gezinizle ilgili değerlendirme ve pekiştirme etkinlikleri yapınız. Örnek Etkinlikler • Afiş ve Pano Çalışmaları • Hikâye Yazma • Anketlerin Karşılaştırılması

Kazanım-Mekân Tabloları

İlkokul ve Ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Fen Bilimleri, Görsel Sanatlar, Matematik, Sosyal Bilgiler ve Türkçe derslerine ait müfredat kazanımları incelenmiştir. Tespit edilen mekânlarla kazanımlar ilişkilendirilmiş ve bunun sonucunda Kazanım-Mekân Tabloları ortaya çıkmıştır.

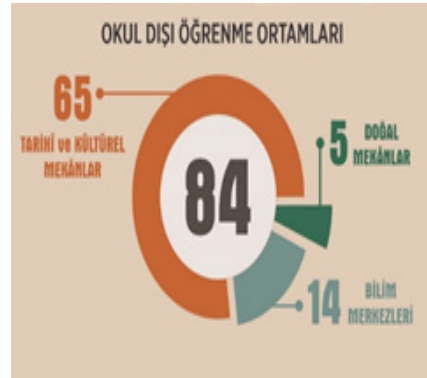
Doğal, Tarihi ve Kültürel Mekânlar ile Bilim Merkezlerinin Yaygın Öğrenm... ♦

Tatim Terbiye Kurulu Başkanlığı Öğretim Programları Tablosu			
S. No	BRANŞ	ÖĞRETİM PROGRAMI	KARAR TARİHİ
1	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (4,5,6,7 ve 8 sınıflar)	30.12.2010
2	Fen Bilimleri	İlköğretim Kurumları (İlkokul ve Ortaokullar) Fen Bilimleri Dersi (3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)	01.02.2013
3	Görsel sanatlar	İlköğretim Kurumları (İlkokul ve Ortaokul) Görsel Sanatlar Dersi (1-8. Sınıflar)	29.11.2013
4	Matematik	İlköğretim Görsel Sanatlar (1-8. Sınıflar)	11.09.2006
5	Sosyal Bilgiler	Ortaokul Matematik Dersi (5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)	01.02.2013
6	Türkçe	İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi (4-7. Sınıflar)	05.01.2009
		T. C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	13.01.2009
		Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar)	05.08.2015
		İlköğretim Türkçe dersi (1-8. Sınıf)	26.01.2009

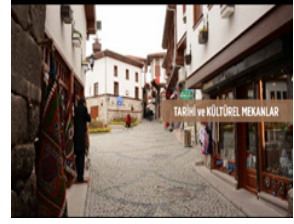
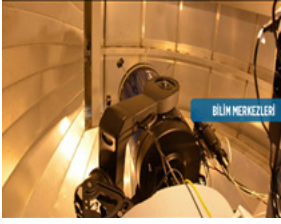

Mekânlar Hakkında Genel Bilgi

Proje kapsamında Ankara ilinde bulunan doğal, tarihi ve kültürel mekânlar ile bilim merkezleri tespit edilmiştir. Ayrıca 7-14 yas grubuna yönelik eğitim etkinliği yapılan mekânlarda saha incelemesi yapılmıştır. Ankara'da bulunan mekânlar dört başlık altında toplanmış ve sınıflandırılmıştır. Bu mekânlara ait tanıtıcı bilgi ve görsel materyaller temin edilmiştir.

Proje ekibi tarafından kaynak taraması ve saha incelemesi yoluyla, Ankara'da yer alan doğal, tarihi ve kültürel mekânlar ile bilim merkezlerinin envanteri çıkarılmış, bu mekânlar öğretim programları göz önünde bulundurularak değerlendirilmiş ve 65 tarihi ve kültürel mekân, 5 doğal mekân, 14 bilim merkezi tespit edilmiştir.

Tartışma ve Sonuç

Yirmi birinci yüzyılda bireylerin eğitiminin “hangi hedeflere yönelik ve nasıl olması gerektiği” konusunda tartışmalar bütün hızıyla sürmektedir. Çağımızda özellikle bilişim ve uzay teknolojileri alanında yaşanan ve bireyler olarak hızına yetişmekte zorlanılan gelişmelerin eğitim dünyasına olan olumlu katkıları ve olumsuz etkileri günümüzün tartışmalarının odak noktasını oluşturmaktadır.

Eğitim kurumlarında kullanmaya başlanılan internet, onun sağladığı sanal eğitim ortamları ve dersliklerdeki akıllı tahtalar yoluyla öğrencilerin bilişim çağının bilinçli yurttaşları olmaları için çaba sarf edilmektedir. Daha okula başlamadan önce edindikleri teknolojik yetenekleri, internet ve akıllı cep telefonu kullanmadaki becerileri onların uzay çağının bireyleri olmaya başladıklarının birer kanıtı olmaktadır. Ödevlerini artık internetten araştırarak çok fazla kütüphane ve kitap ihtiyacı duymayan, dünyayla böylesine bir bağ kurmuş bir öğrencinin, sadece kitaplarla ve dersliklerle sınırlanmış bir eğitim ortamında kendisini tatmin edecek düzeyde bir öğretim görmesi mümkün olmayabilir. Bu durumda öğrencileri “duvarsız derslikler” olarak adlandırabilecek ortamlar yoluyla eğitmek bir zorunluluk olmuştur. Bu derslikler arasında sadece sanal eğitim ortamları değil aynı zamanda müzeler, ören yerleri, kültür ve sanat, bilim ve araştırma merkezleri, kültür ve tabiat varlıkları da vardır. Her ne kadar internet yoluyla eğitim amaçlı sanal müze gezileri yapılabilse de eğitim ve öğretimde yararı tartışmasız olan “görerek ve dokunarak, yaşayarak öğrenme yöntemi” için bu ortamlar taşıdıkları bilgi ve değerlerin öğrencilerin belleklerine kazanabileceği gerçek ders mekânlarıdır. Planlı ve programlı bir biçimde bu mekânların kullanılması halinde kalıcı ve merak uyandırıcı öğrenmeye yardımcı önemli bir kaynağa kavuşulmuş olacaktır.

Sanat eğitimcilerden Brent Wilson eğitimde müze ve okul iş birliğine yönelik eğitim etkinliklerini ve projelerini yorumlarken, bu makalenin giriş bölümünde de değinildiği gibi “yardımlaşmacı” bir anlayıştan çok “ortaklaşa” ya da “işbirlikçi” diye adlandırılacak bir anlayışın daha etkili olduğunu söylemektedir. Eğitimci Shirley M. Hord da bu ikisi arasındaki farkı şöyle açıklamaktadır: Yardımlaşma, iki veya daha fazla kişi veya kuruluşun bir program ya da proje üzerinde, daha fazla kazançlar elde etmeye yönelik bir beklenti içerisine girmeden birlikte çalışmak için anlaşıldığı zaman

ortaya çıkmaktadır. Müzeler ve eğitim kurumları arasında zayıf bir bağ oluşturan bu anlayışın aksine daha etkili olabilecek “işbirliği” için ise Hord, aşağıdaki özellikleri zorunlu görmektedir:

- Paylaşılan, ortak ihtiyaçlar ve ilgi alanları,
- Süreç için gerekli zamanın karşılıklı olarak taahhüt altına alınması,
- İş birlikçi ruhla donatılmış enerjik kişiler,
- Kesintisiz sürdürülen iletişim,
- Personeli ve parasal fonları da içeren yeterli kaynaklar,
- Sonucu artarak riske varan bireysel kontrolü terk etme,
- İş birliği katılımcılarının kişisel algılarının sürekli denetimi,
- Yapıcı, pozitif liderler ve
- Paylaşım ve ortaklık için sabır, ısrarcılık, ilgili olma gibi kişisel özellikler.

Hord, müzeler ve okullar arasındaki iş birlikçi programların müşterek, paylaşılan hedeflere ve sonuçlara doğru eşit şartlarda, birlikte planlama ve çalışma esasları dâhilinde yürütülmesi gerektiğini de vurgulamaktadır (Özsoy, 2016).

Yukarıdaki gibi bir işbirliği gerçekleştirilmesi güç görünse de okul-müze iş ortaklığında yapılabilecek eğitimde en etkili ve kalıcı yöntem olacaktır. Bunun anlamı aslında müzeleri, yılda bir kez ‘resmigeçit’ gibi okul ziyareti yapılan mekânlar olmaktan çıkarıp onlardan eğitimde sürekli yararlanılacak şekilde projeler geliştirilmesi ve müze kaynaklarının eğitim ve öğretimde yeterince kullanılmasıdır.

Öğretmen ve dolayısıyla öğrenciler için hazırlanan bu rehber kitapçıkta birer yaygın öğrenme mekânları olarak Ankara’daki duvarsız dersliklerin nereler olabileceği, buralara nasıl ulaşılacağı, ders öğretim programlarında yer alan kazanımlar için hangi mekânların nasıl kullanılacağı gibi bilgilere yer verilmeye çalışılmıştır. Ankara Kalkınma Ajansı ve Yenimahalle İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü’nün katkılarıyla hayata geçirilen bu kaynak rehberi, özverili bir proje ekibi tarafından hazırlanmıştır. Uzun hazırlıklar ve ilgili öğretmenlerle yapılan odak grup görüşmeleri sonucunda öğretim programının kazanımları ve mekânların eşleştirilmesiyle ortaya çıkan sonuçlar ve toplanan içerik Proje Araştırma Sonuç Yayını ve Öğretmen El Kitabı olarak tasarlandı ve yayımlandı.

Proje sonuç ve çıktıları panel çalışması ile paydaşlarla ve hedef kitleyle paylaşılmıştır. Böylece yayının bir çıktısı olarak bu konuda ilgili kişilerin, kurumların ve kamuoyunun ilgisi ve bilgisinin artırıldığı düşünülmektedir. Bu konu da yayımlanacak diğer makalede ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

Elde edilen sonuçlar, Ankara’da yer alan tarihî mekânların, müzelerin ve bilim merkezlerinin sayısı ve çeşitliliği, bu mekânların okul dışı öğrenme ortamı olarak da kullanılabilirliğini göstermektedir. Bu ortamlar, toplumun tarihi ve kültürel değerlerinin toplandığı, korunduğu mekânlar olup, eğitimde etkin olarak kullanılması gereken en önemli alanlardır.

Projenin bir başka çıktısı olarak bu mekânların eğitimde işbirliği anlayışıyla kullanımı ile daha etkin hale geleceği; ortaya çıkacak hareketlilik yoluyla, ilk ve ortaokul öğretmenlerinin ve öğrencilerinin Ankara’yı daha iyi tanımalarının sağlanacağı değerlendirilmektedir. Ayrıca, öğretmen ve öğrencilerin, Ankara’ya ait değerleri ve çeşitliliği keşfetmesi, tarih ve kültür bilincinin artması; Ankara’nın sahip olduğu tarihî ve kültürel mekânlar ile doğal güzelliklerin turistik değerinin farkına varılması açısından da önemli katkıları olacağı değerlendirilmektedir.

Öneriler

Proje sınırlı bir bütçe ve sınırlı sayıda derslere yönelik olarak gerçekleştirilmiştir. Projede yer alan dersler dışında kalan dersler ve eğitim kademeleri (okul öncesi ve lise) için de müze eğitimi ile ilgili benzer projeler hazırlanabilir.

Proje, Ankara ili dışındaki il ve ilçe Milli Eğitim Müdürlükleri için her ilin, kendine ait doğal, tarihî ve kültürel değerlerini okul dışı öğrenme ortamı olarak kullanılması amacıyla yönelik benzer çalışmalara örnek teşkil edebilir.

Ankara İl Kültür ve Turizm Müdürlüğüne bağlı 55 adet müze yöneticisi ve uzmanları ile bilim merkezleri uzmanları, proje sonucunda oluşan hareketlilikle eğitim konusuna daha istekli hale gelebilirler. Böyle bir motivasyon resmi olarak hazırlanmış ve karşılıklı görev ve sorumlulukları içeren işbirliği protokollerinin hayata geçirilmesini kolaylaştırabilir.

Bu çalışma okul dışı öğrenme ortamları ve müze eğitimi alanında çalışan akademisyen ve uzmanlar açısından bir örnek olabilir. Müze uzmanlarının lisansüstü çalışmalarını “müze eğitimi” ya da “yaygın öğrenme ortamları” üzerine yapmaları için güdüleyici bir etki oluşturabilir.

Dersler için müzelerden daha etkin yararlanılmasına yönelik bu tür öğretmen eğitim paketleri hazırlanarak, eğitimcilere sunulabilir ve MEB desteğiyle Türkiye çapında yaygınlaştırılabilir.

Müzelerin yaygın öğrenme ortamları olarak kullanılması ve okul-müze işbirliği bağlamında hizmet içi eğitim verilebilir. Bu hazırlanan kılavuz kitapların benzerleri, MEB Hizmetiçi Eğitim Dairesi Başkanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı’nun işbirliği ile yayımlanabilir.

Eğitim fakültelerinin içerisinde sadece sınıf öğretmenliği bölümünde yer alan müze eğitimi dersi ayrı bir ders olarak fakültelerin diğer tüm bölümlerinin eğitim program-

larına yerleştirilebilir. Eğitim bilimleri enstitülerinde “yaygın öğrenme mekânlarının programlı kullanımı” konularında lisansüstü tezler yaptırılabilir.

Gerçekleştirilen bu araştırma sadece bir örnektir. Daha kapsamlı projeler hazırlanarak sadece öğrencilere değil, tüm yurttaşlara yönelik yaşam boyu öğrenme programları çerçevesinde hazırlanacak rehber kitaplarla ve eğitim gezileriyle halkın ilgisi müzelerle, ren yerlerine, bilim ve sanat merkezlerine, doğal varlıklara ynlendirilebilir.

Kaynakça

- Eaton, E.E. (2017). Formal, Non-formal and Informal Learning: What Are the Differences? <https://drsaraheaton.wordpress.com/2010/12/31/formal-non-formal-and-informal-learning-what-are-the-differences/> Alıntı tarihi: 27.02.2017
- Grass, R. (2010). *Psychology: The Science of Mind and Behaviour*, (6th Edition), London: Hodder Education.
- MEB. TTK. Ders ğretim Programları <http://ttkb.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/72> Alıntı Tarihi: 19 Şubat 2017.
- OECD (2017). Recognition of Non-formal and Informal Learning. <http://www.oecd.org/edu/skills-beyond-school/recognitionofnon-formalandinformallearning-home.htm> Alıntı tarihi: 11.02.2017.
- Özsoy, V. (2016). Başarlı Bir ocuk ve Gençlik Sanat Müzesi, *Görsel Sanatlar Eğitimi: Makaleler* (İkinci Baskı) Ankara: Pegem A yay.

MİLLÎ EĞİTİM DERGİSİ

YAYIN İLKELERİ

Millî Eğitim, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan eğitim, bilim, sanat ve kültürle ilgili gelişmeleri izleyen, sorunları ortaya koyan, inceleyen, alandaki çalışma sonuçlarını ilgililere duyurarak iletişim işlevini yerine getiren, eğitimin paydaşları arasında ortak bilinç ve sorumluluk duygusunu oluşturmayı hedefleyen üç aylık, hakemli, bilimsel bir dergidir.

Dergi, **Şubat, Mayıs, Ağustos** ve Kasım aylarında Kış, Bahar, Yaz, Güz olmak üzere yılda dört sayı yayımlanır. Her yılın sonunda, derginin yıllık dizini çıkarılır. Dergi yönetimince belirlenecek kütüphanelere, uluslar arası yayın tarama kurumlarına ve abonelere, yayımlandığı tarihten itibaren bir ay içerisinde gönderilir.

Amaç

Eğitim, öğretim ve sosyal bilimlere ilişkin bilgi, uygulama, sorun ve önerilerin bilimsel, akademik ve kuramsal düzlemde ortaya konulmasını, tartışılmasını ve taraflara ulaştırılmasını sağlamak.

Konu ve İçerik

Millî Eğitim dergisinde, eğitim ve sosyal bilimler alanındaki yazılara yer verilecektir. Yazılarda araştırmaya dayalı olma, alana katkı sağlama, uygulamaya ilişkin sorunları ortaya koyma, yeni ve farklı gelişmeleri irdeleme ölçütleri dikkate alınacaktır.

Araştırma, inceleme ve derleme yazılarının Millî Eğitim dergisinde yayımlanabilmesi için daha önce bir başka yayın organında yayımlanmamış veya yayımlanmak üzere kabul edilmemiş olması gerekir. Bir sempozyum veya kongre gibi bilimsel toplantılarda sunulan bildirilerde bilimsel toplantının adı, yeri ve tarihi belirtilmelidir. Bir araştırma kurumu veya kuruluşu tarafından desteklenen çalışmalarda desteği sağlayan kuruluşun adı, projenin ismi, projenin (varsa) tarih, sayı ve numarası anılmalıdır.

Yazıların Değerlendirilmesi

Millî Eğitim dergisinin bir **Yayın Kurulu ve Ön İnceleme Kurulu** vardır. Yayımlanmak üzere gönderilen yazılar önce amaç, konu, sunuş tarzı, yazım kuralları ve yayın ilkelerine uygunluk yönlerinden **Ön İnceleme Kurulu'na** incelenir. Seçilen yazılar, bilimsel bakımdan değerlendirilmek üzere **Yayın Kurulu'na** sunulur. Yayın Kurulu'nca uygun bulunan yazılar alanında eser ve çalışmalarıyla tanınmış iki hakeme gönderilir. Hakem raporları gizlidir ve beş yıl süreyle saklanır. Hakem raporlarından biri olumlu, diğeri olumsuz olduğunda, yazı üçüncü bir hakeme gönderilebilir.

Yazarlar, **Hakem(ler)** ve **Yayın Kurulu'nun** eleştirisi, öneri ve düzeltmelerini dikkate almak zorundadır. Katılmadıkları hususlar olduğunda bunları ayrı bir sayfada, ge-

rekçeleri ile birlikte açıklama hakkına da sahiptirler. Yayımı kabul edilmeyen yazıların yalnızca birinci nüshaları istendiğinde yazarlarına iade edilir.

Yayın Kurulu'nca, yayımlanan yazılarda esasa yönelik olmayan küçük düzeltmeler yapılabilir.

Yayımlanan yazılardaki görüşlerin sorumluluğu yazarlarına aittir.

Basılan sayı, derginin internetteki <http://www.yayim.meb.gov.tr> adresli web sayfasında ayrıca yayımlanır.

Yazı ve fotoğraflar, kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Yazım Dili

Yazım dili Türkçedir. Ancak, her sayıda derginin üçte bir oranını geçmeyecek şekilde İngilizce yazılara da yer verilebilir. Yayımlanacak yazıların Türkçe özetlerinin yanında İngilizce özetleri de gönderilmelidir.

Yazılarda Türk Dil Kurumunun İmlâ Kılavuzu'na uyulması zorunludur.

MAKALENİN YAZIM KURALLARI VE YAPISI

Makalenin genel olarak aşağıda belirtilen düzene göre sunulmasına özen gösterilmelidir:

1- Yazılara bir başlık konulmalı,

2- Yazar ad(lar)ı, ünvan(lar)ı ve adres(ler)i (ünvan ve adreslerin İngilizceleri) belirtilmeli,

3- Türkçe ve İngilizce özet (anahtar kelimeler eklenerek) yapılmalı,

4- Makale, çalışmanın amaç, kapsam, çalışma yöntemlerini belirten bir giriş bölümüyle başlamalı; veriler, gözlemler, görüşler, yorumlar, tartışmalar... gibi ara ve alt bölümlerle devam etmeli; ve nihayet tartışma ve sonuçlar (veya sonuçlar ve tartışmalar) bölümüyle son bulmalı,

1- Katkı (varsa) belirtilmeli,

2- Yazının sonuna Kaynaklar Dizini eklenmelidir.

1) Başlık

Türkçe ve İngilizce olarak konuyu en iyi şekilde belirtmeli, on iki kelimeyi geçmemeli ve koyu olarak yazılmalıdır.

2) Yazar Ad(lar)ı ve Adres(ler)i

Yazar adları, soyadı büyük harflerle olmak üzere koyu karakterde, adresler normal italik karakterde yazılmalıdır.

3) Özet

Yüz elli kelimeyi geçmeyecek şekilde yazılmış, yazının tümünü en kısa ve öz olarak (özellikle çalışmanın amacını ve sonucunu) yansıtacak nitelikte olmalıdır. Özeti başlığı ve metin kısmı farklı karakterle yazılmalıdır. Özet içinde, yararlanılan kaynaklar, şekil ve çizelgeler yer almamalı; özeti altında bir satır boşluk bırakılarak en az üç, en çok sekiz anahtar kelime verilmelidir.

4) Makale

Ana Metin: Makale A4 boyutunda kâğıt üzerine, bilgisayarda 1,5 satır aralıklı ve 12 punto (Times New Roman yazı karakteri) ile yazılmalıdır. Sayfa kenarlarında 3 cm'lik boşluk bırakılmalı ve sayfalar numaralandırılmalıdır. Yazılar altı bin kelimeyi ya da otuz sayfayı aşmamalıdır.

Ana Başlıklar: Bunlar, sıra ile özet, ana metnin bölümleri, teşekkür (varsa), kaynakça, ve eklerden (varsa) oluşmaktadır. Ana başlıklar küçük harflerle ve koyu olarak yazılmalıdır.

Ara Başlıklar: Tamamı koyu olarak ve ana başlıktan daha küçük punto ile yazılacak; ancak, her kelimenin ilk harfi büyük olacak, başlık sonunda satırbaşı yapılacaktır.

Alt Başlıklar: Tamamı koyu olarak yazılacak; ancak, başlığın ilk kelimesindeki birinci harf büyük olacak, başlık sonuna iki nokta (üst üste) konularak yazıya aynı satırdan devam edilecektir.

Şekiller: Şekiller, küçültmede ve basımda sorun yaratmamak için siyah mürekkep ile, düzgün ve yeterli çizgi kalınlığında aydın veya beyaz kâğıda çizilmelidir. Her şekil ayrı bir sayfada olmalıdır. Şekiller 1 (bir)'den başlayarak ayrıca numaralandırılmalı ve her şeklin altına başlığıyla birlikte yazılmalıdır.

Çizelgeler: Şekiller gibi, 1 (bir)'den başlayarak ayrıca numaralandırılmalı ve her çizelgenin üstüne başlığıyla birlikte yazılmalıdır. Şekil ve çizelgelerin başlıkları, kısa ve öz olarak seçilmeli ve her kelimenin ilk harfi büyük, diğerleri küçük harflerle yazılmalıdır. Gerekli durumlarda açıklayıcı dipnotlar veya kısaltmalar şekil ve çizelgelerin hemen altında verilmelidir.

Resimler: Parlak, sert (yüksek kontrastlı) fotoğraf kâğıdına basılmalıdır.

Ayrıca şekiller için verilen kurallara uyulmalıdır.

Şekil, çizelge ve resimler on sayfayı aşmamalıdır. Teknik imkâna sahip yazarlar, şekil, çizelge ve resimleri aynen basılabilecek nitelikte olmak şartıyla metin içindeki yerlerine yerleştirebilirler. Bu imkâna sahip olmayanlar, bunlar için metin içinde aynı boyutta boşluk bırakarak içine şekil, çizelge veya resim numaralarını yazmalıdır.

Metin İçinde Kaynak Verme: Metin içinde kaynak vermede aşağıdaki örneklere uyulmalı, kesinlikle dipnot şeklinde kaynak gösterilmemelidir.

a) Metin içinde tek yazarlı kaynaklara değinme yapılırken, aşağıdaki örnekte olduğu gibi, önce araştırmacının soyadı, sonra parantez içinde yayım tarihi ve alıntı yapılan sayfa numarası verilir:

(Köksoy, 1998, 25)

Birden çok kaynak söz konusuysa, kaynakların aralarına noktalı virgül (;) konarak aşağıdaki örnekte olduğu gibi yazılır:

(Bilgegil, 1970, 75; Kaplan, 1974, 20; Aktaş, 1990, 12)

b) Çok yazarlı yayınlara metin içinde değinilirken, aşağıdaki gibi ilk yazar adı belirtilmeli, diğerleri için vd. harfleri kullanılmalıdır. Ancak kaynaklar dizininde bütün yazarların isimleri yer almalıdır:

(İpekten vd., 1975, 32)

c) Ulaşılamayan bir yayına metin içinde değinme yapılırken bu kaynakla birlikte alıntının yapıldığı kaynak da aşağıdaki gibi belirtilmelidir:

(Köprülü, 1911, 75'ten aktaran; Çelik, 1998, 25)

d) Kişisel görüşmelere metin içinde soyadı ve tarih belirtilerek değinilmeli, ayrıca kaynaklar dizininde belirtilmelidir:

(Tarakçı, 2004)

5) Katkı Belirtme

Yazarın dışında makaleye katkısı bulunan(lar) varsa yazının sonunda ayrıca belirtilir.

6) Kaynaklar Dizini

Kaynaklar dizini, yazar soyadlarını esas alan alfabetik bir sırayla, aşağıdaki kurallara göre dizilmelidir.

a) Süreli yayınlar

Yazar ad(lar)'ı, tarih, makalenin başlığı, süreli yayının adı (kısaltılmamış ve koyu), cilt no, (sayı no), sayfa no.:

BOZAN, Mahmut (2004). "Bölge Yönetimi ve Eğitim Bölgeleri Kavramı", Millî Eğitim, Kış 2004, S.161, ss.95-111.

b) Bildiriler

Yazar ad(lar)'ı, tarih, bildirinin başlığı, sempozyumun veya kongrenin adı, editör(-ler), basımevi, cilt no, düzenlendiği yerin adı, sayfa no.:

ÖZEK, N., MASKAN, A. K. ve GÖNEN, S. (1998). "Fizik Öğrenimi İle İlgili Motivasyonel Faktörler Konusunda Bir Çalışma", III. Fen Bilimleri Sempozyumu, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi, Trabzon.

c) Kitaplar

Yazar ad(lar)'ı, tarih, kitabın adı (ilk harfleri büyük), yayınevi, basıldığı şehrin adı:

ÖZBALCI, Mustafa (1997). **Mehmet Rauf'un Romanlarında Şahıslar Kadrosu**, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul.

d) Raporlar ve tezler

Yazar ad(lar)'ı, tarih, raporun veya tezin başlığı, kuruluş veya üniversitenin adı, (yayımlanıp-yayımlanmadığı, raporun veya tezin türü), şehir adı:

YILDIZ, Alpay Doğan (1999). **Selim İleri'nin Romanları Üzerine 'Okur Merkezli' Bir Yaklaşım**, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Samsun.

e) İnternette alınan bilgiler

İnternet adresi, yazının ve yazarının adı, internette yayımlanma tarihi.

<http://www.yayim.meb.gov.tr>, "Bölge Yönetimi ve Eğitim Bölgeleri Kavramı", Mahmut BOZAN, 1 Şubat 2004.

f) Kişisel görüşmeler

Görüşülen kişi veya kişilerin adı, tarih, görüşen kişi(ler), görüşmenin yapıldığı şehrin adı.

TARAKÇI, Celâl (2004). 17 Mayıs, Şaban Sağlık, D. Ali Tökel, Şahin Köktürk, Fikret Uslucan, A. Cüneyt İssı, Ankara.

g) Bunların dışındaki alıntılar için APA standartlarına uyulmalıdır.

Yazıların Gönderilmesi ve Telif Ücretleri

Millî Eğitim dergisinde yayımlanması istenen yazılar, biri orijinal diğer ikisi yazar isimleri ve adresleri kapatılmak üzere üç nüsha olarak yazının CD'si ile Millî Eğitim Bakanlığı Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğüne hitaben yazılmış dilekçe eşliğinde dergi adresine veya iletişim bilgileri eklenmiş olarak dilekçe eşliğinde; med@meb.gov.tr e-posta adresine gönderilir. Yayına kabul edilen yazıların son düzeltmeleri yapılmış bilgisayar CD'si ile şekillerin orijinalleri en geç bir ay içinde dergi adresine ulaştırılır. Yayımlanan yazıların , yazarlarına telif; hakemlerine, inceleme ücreti, yayım tarihinden itibaren üç ay içerisinde mevcut telif hakları yönetmeliği hükümleri çerçevesinde ödenir.

PUBLICATION PRINCIPLES OF THE JOURNAL OF NATIONAL EDUCATION

The Journal of National Education, a refereed scientific journal, is published quarterly by The Ministry of National Education. The journal aims to follow developments about education, art and culture. In order to constitute a common feeling of consciousness and responsibility it intends to put forwards issues and to investigate them. It also performs the communication function by presenting field study results to qualified persons.

The Journal is published quarterly in February, May, August and November as winter, spring, summer and fall issues. At the end of each year an annual index is issued. The Journal is sent to certain libraries, international publication indexing institutions and subscribers within a month after publication.

Objective

To put forward and discuss issues on instruction, education and social sciences such as knowledge, applications, problems and suggestions with a scientific, academic and theoretical sense.

Subject and Content

The articles about education and social sciences will be published in the journal. The following criteria will be taken into consideration: articles must be based on research, provide a new contribution, put forward issues about application and examine new and different developments.

In order an article to be published in the Journal of National Education, it must not be published before or accepted for publication elsewhere. If presented in a scientific meeting such as symposium or congress, the name, place and date of the scientific meeting must be stated. If supported by a research institution, the name of the sponsor, date, issue and number of the project must be added.

Review

Articles are reviewed by the Editorial Board and the Pre-evaluation Committee of the journal. The submitted articles are first evaluated by the Pre-evaluation Committee whether the articles meet aim, subject, presentation style, writing rules and publication principles. Selected articles are presented to the Editorial Board for scientific evaluation after which they are sent to two qualified referees. Referee reports are kept secret and saved for five years. If one of the reports is positive and the other is negative, then the article is sent to a third referee.

Authors should take into consideration the corrections and suggestions by the referees and the Editorial Board. If there is a disagreement by the author, he/she has a right to explain it with justifications. Only one copy of the unaccepted articles is sent back to the author if desired.

The Editorial Board has the right to make minor corrections, which do not change the whole meaning.

Authors accept the responsibility of the content of articles.

Printed issue is published on the Internet at <http://www.yayim.meb.gov.tr> Copy right is allowed if referenced.

Language

Papers must be submitted in Turkish. However, papers in English can be published provided that they do not exceed one-third of the whole article. Both Turkish and English abstracts of the article are required.

The writing guidelines by the Turkish Language Institution must be followed in articles.

WRITING RULES AND ARTICLE STRUCTURE

The following rules must be taken into consideration:

- 1- There should be an article title,
- 2- Author names, Turkish and English title and addresses should be indicated,
- 3- Turkish and English abstracts (with keywords) should be provided,
- 4- The article must start with an introduction indicating the aim, content and methodology; it must provide data, observations, comments and discussions etc. in subsections; it must end with results and suggestions.

- 1- Contributions, if there are, must be acknowledged,
- 2- References must be added at the end.

1) Title

The article title must be relevant not exceeding twelve words in bold characters.

2) Author name(s) and addresses

Both first and last names must be capital case letters in bold; addresses must be lower case and normal italic letters.

3) Abstract

Abstracts should not exceed one hundred and fifty words projecting the aim and the result of the work as relevant and short as possible. The abstract title and the text

should be written in different characters. References, figures and tables should not be included in the abstract. Key words between three and eight words should be added

4) Article

Main text should be written in Times News Roman in 12-point font on A4 size paper with 1.5 line-spaced. The pages should be numbered with 3 cm space from each side. Texts should not exceed six thousand words or thirty pages.

Main titles: abstract, main text sections, acknowledgement, reference and appendices. They should be written in lower cases letters as bold.

Minor titles: should be written bold and smaller than the main title; first letters should be in capital case; paragraphs after the title must be tabbed.

Subtitles: should be written bold; first letters should be in capital case; titles must be followed by columns and the text should follow it immediately.

Figures: In order to avoid printing difficulties figures should be drawn/printed out in black on drawing or white papers. Each figure should be given on a separate page. They should be numbered starting from 1 and captioned underneath.

Tables: Should be numbered starting from 1 and captioned above. Figure and table captions should be short and relevant beginning with capital case letters. Footnotes or abbreviations should be provided under figures and tables.

Images: Should be printed on bright, high contrast photographic paper. The same rules for figures are applied.

Figures, tables and images should not exceed ten pages. Those who have technical capacities may put their figures, tables and images on the main text provided that they meet the above requirements. Otherwise, enough space should be left within the text for figures, tables and images indicating their numbers.

Citing: Should only be in the following forms. Footnotes should not be used for citing.

a) For single author, last name should be followed by publication date and page number in parenthesis:

(Köksoy, 1998, 25)

For multiple references, semi-column should be used between author names: (Bilgegil, 1970, 75; Kaplan, 1974, 20; Aktaş, 1990, 12)

b) For multiple authors, first author name should be followed by et al., but all the names should be indicated in references.

(İpekten et al., 1975, 32)

c) If citing from an unavailable reference, the original and the citing references should be indicated as follows:

(From Köprülü, 1911, 75 by Çelik, 1998, 25)

d) Personal conversations should be cited in the text by indicating last name and date and should also be referenced.

(Tarakçı, 2004)

5) Contributions

Any other contributor(s) should be mentioned at the end.

6) References

References should be cited in text by giving the last names of the author(s) in the following format.

a) Periodicals

Author name(s), date, title, periodical name (full name in bold), volume (issue), page number(s):

BOZAN, Mahmut (2004). "Bölge Yönetimi ve Eğitim Bölgeleri Kavramı", Millî Eğitim, Winter, 2004, Vol.161, pp.95-111.

b) Presentations

Author name(s), date, title, symposium or congress name, editor name(s), publisher, volume, place, page number(s):

ÖZEK, N., MASKAN, A. K. ve GÖNEN, S. (1998). "Fizik Öğrenimi İle İlgili Motivasyonel Faktörler Konusunda Bir Çalışma", III. Fen Bilimleri Sempozyumu, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi, Trabzon.

c) Books

Author name(s), date, book title (first letters in capital case), publisher, place of publisher:

ÖZBALCI, Mustafa (1997). Mehmet Rauf'un Romanlarında şahıslar Kadrosu, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul.

d) Reports and theses:

Author name(s), date, report or thesis title, institution name or university, (if published or unpublished and type of the material), place:

YILDIZ, Alpay Doğan (1999). Selim İleri'nin Romanları Üzerine 'Okur Merkezli' Bir Yaklaşım, Ondokuz Mayıs University Social Sciences Institute, (Unpublished Master Thesis), Samsun.

e) Internet references

Internet address, text name and author name(s), publication date on the Internet.
<http://www.yayim.meb.gov.tr>, "Bölge Yönetimi ve Eğitim Bölgeleri Kavramı"
Mahmut BOZAN, 1 February 2004.

f) Personal conversations

Interviewee name(s), date, interviewer, place.

TARAKÇI, Celâl (2004). 17 May, Şaban Sağlık, D. Ali Tökel, Şahin Köktürk, Fikret Uslucan, A. Cüneyt İssı, Ankara.

g) The remaining citing should meet the APA criteria

Article Submission and Copyright Fees

Three printed copies of articles and the computer CD should be submitted to the journal address. One should be the original copy while the other two copies should not include the author names and addresses. Accepted papers should be submitted after corrections on CD with original figures. Also, author bank account information should be sent to the journal address within a month. Copyright fees to the author(s) and reviewing fees to the referees are paid within two months after the publication of the article in accordance with the current copyright rules.

**İZMİR
CUMHURİYET
YAŞAYAN EĞİTİM
MÜZESİ
AÇILDI**

15 Mart 2017

CUMHURİYET
EĞİTİM
MÜZESİ

REPUBLIC
EDUCATION
MUSEUM

u e k
ü i k

k

HARF İNKILABI

Çevresel etkilerle daha kolay bir hale gelen ve harflerini yeniden en iyi şekilde kullanabilen harflerdir.

Harflerin kolayca okunabilmesi Atatürk'ün harflerini yeniden düzenlemesinin en önemli nedeniydi. Harfler, okunabilirliği artırarak, harflerin okunmasını kolaylaştırıyordu. Harflerin okunabilirliği artırılarak, harflerin okunmasını kolaylaştırıyordu. Harflerin okunabilirliği artırılarak, harflerin okunmasını kolaylaştırıyordu.

Çevresel etkilerle daha kolay bir hale gelen ve harflerini yeniden en iyi şekilde kullanabilen harflerdir.

1928'de, Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti'nin harflerini yeniden düzenledi. Harfler, okunabilirliği artırarak, harflerin okunmasını kolaylaştırıyordu.

Harflerin okunabilirliği artırılarak, harflerin okunmasını kolaylaştırıyordu. Harflerin okunabilirliği artırılarak, harflerin okunmasını kolaylaştırıyordu.

Harflerin okunabilirliği artırılarak, harflerin okunmasını kolaylaştırıyordu. Harflerin okunabilirliği artırılarak, harflerin okunmasını kolaylaştırıyordu.

Harflerin okunabilirliği artırılarak, harflerin okunmasını kolaylaştırıyordu. Harflerin okunabilirliği artırılarak, harflerin okunmasını kolaylaştırıyordu.

Harflerin okunabilirliği artırılarak, harflerin okunmasını kolaylaştırıyordu. Harflerin okunabilirliği artırılarak, harflerin okunmasını kolaylaştırıyordu.

Harflerin okunabilirliği artırılarak, harflerin okunmasını kolaylaştırıyordu. Harflerin okunabilirliği artırılarak, harflerin okunmasını kolaylaştırıyordu.

Harflerin okunabilirliği artırılarak, harflerin okunmasını kolaylaştırıyordu. Harflerin okunabilirliği artırılarak, harflerin okunmasını kolaylaştırıyordu.

Harflerin okunabilirliği artırılarak, harflerin okunmasını kolaylaştırıyordu. Harflerin okunabilirliği artırılarak, harflerin okunmasını kolaylaştırıyordu.

Harflerin okunabilirliği artırılarak, harflerin okunmasını kolaylaştırıyordu. Harflerin okunabilirliği artırılarak, harflerin okunmasını kolaylaştırıyordu.

ALPHABET REFORM

The Alphabet Reform was proposed in the Ottoman Empire and received the support of Atatürk and his followers.

As an offshoot of the reform movement in Turkey, the Alphabet Reform was the most significant development of the reform. It was proposed by Atatürk and his followers. The reform was implemented in 1928 and replaced the Ottoman Turkish alphabet with the Latin alphabet. The reform was a major step in the modernization of Turkey and the adoption of Western culture.

The reform was a major step in the modernization of Turkey and the adoption of Western culture. It was implemented in 1928 and replaced the Ottoman Turkish alphabet with the Latin alphabet.

The reform was a major step in the modernization of Turkey and the adoption of Western culture. It was implemented in 1928 and replaced the Ottoman Turkish alphabet with the Latin alphabet.

The reform was a major step in the modernization of Turkey and the adoption of Western culture. It was implemented in 1928 and replaced the Ottoman Turkish alphabet with the Latin alphabet.

The reform was a major step in the modernization of Turkey and the adoption of Western culture. It was implemented in 1928 and replaced the Ottoman Turkish alphabet with the Latin alphabet.

The reform was a major step in the modernization of Turkey and the adoption of Western culture. It was implemented in 1928 and replaced the Ottoman Turkish alphabet with the Latin alphabet.

The reform was a major step in the modernization of Turkey and the adoption of Western culture. It was implemented in 1928 and replaced the Ottoman Turkish alphabet with the Latin alphabet.

The reform was a major step in the modernization of Turkey and the adoption of Western culture. It was implemented in 1928 and replaced the Ottoman Turkish alphabet with the Latin alphabet.

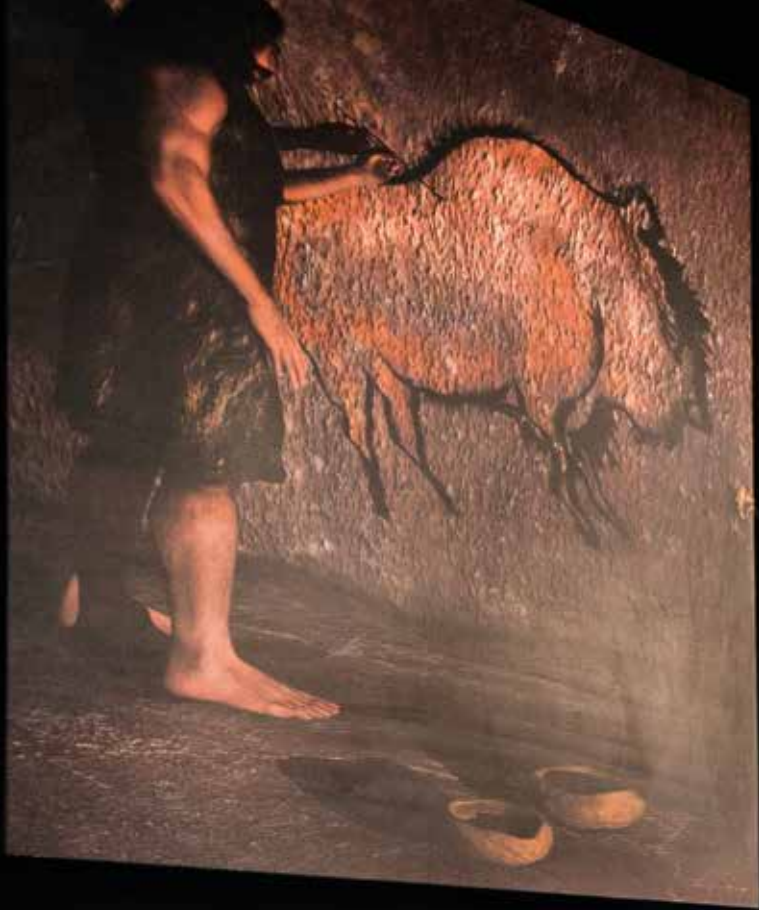
The reform was a major step in the modernization of Turkey and the adoption of Western culture. It was implemented in 1928 and replaced the Ottoman Turkish alphabet with the Latin alphabet.

The reform was a major step in the modernization of Turkey and the adoption of Western culture. It was implemented in 1928 and replaced the Ottoman Turkish alphabet with the Latin alphabet.

C
Ç
D
E
F

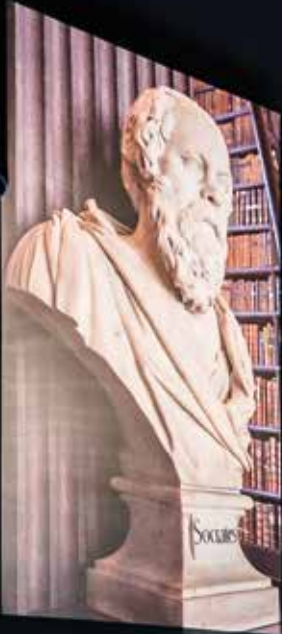

- Yıgırcın İcadından önceki dönemlere ait en "kolay" kâğıtlardan biri İngiltere'den bulundu.
Majaralâk.

- One of the most important inventions of the Stone Age was the invention of writing in pictograms in caves. It

- The first writing material is BC 2000 to 3000 BC. The first writing material is BC 2000 to 3000 BC. The first writing material is BC 2000 to 3000 BC.

EĞİTİM
TARİHİ
SALONU
GALLERY OF
EDUCATIONAL
HISTORY

- M.S. 300'lerin başında Mısırlılar, dolma kalemın atası olarak kabul edilebilecek, içi mürekkep dolu kamyş kalemler kullandılar. Prensipte olarak, gövdesinde mürekkep bulunan ve kalemın ucuna doğru akan bu kalem şekli, yüzyılları içinde modern dolma kaleme evrildi.

- Egyptians at the beginning of BC 300s started to use reeds with full of inks that would be considered a predecessor of pens used today. The reed pen transformed into a modern pen over the centuries. Similar to today's pens, it had ink in its body and ink was slowly leaking into its tip.

- Klavye aracılığıyla harfleri hareket ettiren ilk mürekkepli bir sistemle kağıt üzerine baskı yapan ilk makinenin patenti 1829 yılında alınmıştır. Böylece daktilonun atası icat edilmiştir.

- The first machine to type working with moveable letters was patented in 1829. In this way, the grandfather of typewriters was invented.